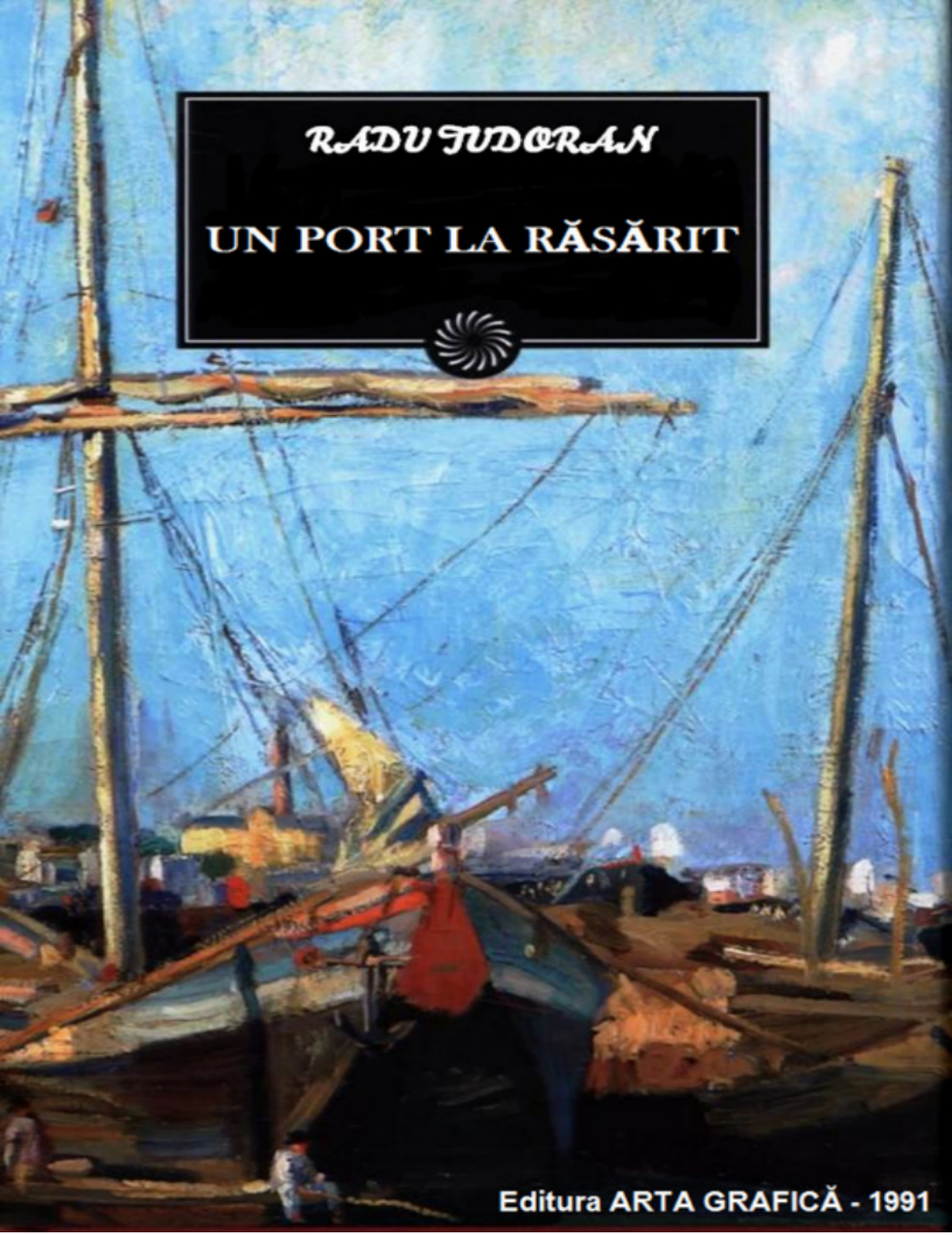

RADU IUDORAN

UN PORT LA RĂSĂRIT

Editura ARTA GRAFICĂ - 1991

RADU TUDORAN

UN PORT LA RĂSĂRIT

Editura ARTA GRAFICĂ
1991

UN PORT LA RĂSĂRIT,
faţă cu timpul şi cu mine însumi

O carte care îmi aparţine şi mă reprezintă se retipăreşte după o tăcere îndelungată, la cinci decenii de la prima apariţie.

Privit ca unitate de măsură a timpului istoric, o jumătate de secol, faţă de secole întregi şi de milenii nu impresionează pe nimeni. Cu ce uşurinţă spunem astăzi „războiul de o sută de ani!” Dar ce vor fi însemnat anii aceia pentru lumea care s-a tot populat cu invalizi, orfani şi văduve, şi a fost semănată cu ruine!?

O jumătate de secol, al meu şi al cărţii mele, înseamnă o viaţă întreagă trăită zi de zi, lună de lună, an de an, şi nu într-o vreme idilică, ci în cea mai zbuciumată epocă a istoriei contemporane, când s-ar fi putut, să mor, nu o singură dată, cum a murit cea mai mare parte a generaţiei mele. Nu sunt uimit, nici nu zburd că am apucat ziua prezentă; sentimentul meu dominant acum este reţinerea şi sobrietatea. Mult mai mult mă emoţionează că a trăit cartea, deşi în cinci decenii am scris altele, prin care am supravieţuit, salvându-mi şi spiritul, pe lângă fiinţa mea fizică.

Este o carte de tinereţe. Ea s-a datorat unei experienţe directe, surprinzătoare şi inedite. Nu înseamnă că eroul cărţii e inspirat de propria mea trăire; doar i-am împrumutat cunoştinţele, sentimentele şi convingerile mele, fără a fi dorit să-i semăn, după teoria lui Freud, care, dacă o fi valabilă în unele cazuri, poate în multe, sau chiar în cele mai multe, mie nu mi se potriveşte; nimic nu mi-a lipsit, bun sau rău, din ce i-am dat eroului.

Pe lângă acumulările copleşitoare din vremea când am trăit trei anotimpuri în oraşul de pe Limanul Nistrului, aveam o destul de lungă experienţă a scrisului, deşi nu publicasem nimic şi nici nu năzuisem până atunci să public. Am început să scriu de timpuriu, fără să mă fi îndemnat cineva, fără să ştiu ce urmăresc, decât poate subconştient – şi spun aşa ca să nu par cu totul incredibil. Am scris fiindcă nu se putea altfel. E o vorbă pe care ştiu că am mai spus-o odată; deşi nu-mi amintesc unde şi când, oricum cu decenii în urmă, nu uitasem de ea, e o credinţă vie în mine, poate singura constantă a credinţelor mele; ce am simţit atunci, simt şi astăzi: Nu se putea altfel!

Scriam cu plăcere, uneori chiar euforic, aşteptam nerăbdător ora când să mă aşez în faţa caietului. După ce am publicat primele cărţi, scrisul a devenit treptat o spaimă; acum hârtia albă îmi face frică, totul îmi face frică, gândurile, frazele nescrise şi cele scrise, din care arunc cu lopata; singura bucurie o simt seara, dacă sunt mulţumit măcar de o pagină scrisă peste ziuă; dar şi acea bucurie e umbrită de grija lucrului de a doua zi. În

schimb, la sfârşitul unei cărţi simt o bucurie adevărată, o satisfacţie prelungă şi caldă, cu un zâmbet pe faţă, chiar dacă ştiu că voi relua manuscrisul de la capăt, că voi arunca fraze sau pagini, renunţând la ele, sau înlocuindu-le. Gândul că am sfârşitul în mână, că ştiu unde am ajuns şi nu mai există primejdia să mă rătăcesc prin hăţişuri îmi dă încredere în mine – şi atunci binecuvântez clipa când am început lucrul, şi clipele când mi-am învins descurajarea, ca să merg înainte.

Un port la răsărit *l-am scris repede, cu sufletul la gură, contopit cu personajele, simţindu-le în jurul meu, visându-le, în somn şi în stare de veghe, ducând conversaţii reale cu ele. La acestea s-au adăugat retrăiri lungi şi deseori repetate; căci în orele de repaus, sau în nopţile de insomnie, reluam în gând un episod, apoi altul, cufundându-mă în ele până la halucinaţie, ceea ce dubla, tripla, înzecea timpul elaborării, prin ridicarea lui la puterea a doua, a treia sau a zecea.*

Am spus mai sus că Un port la răsărit *se datora unei experienţe directe, trăită cu câţiva ani înainte şi devenită obsesie. Între întâmplările de tot felul care mobilează o viaţă de om, unele mai mult, altele mai puţin colorate, şi pe care un scriitor le fructifică în cărţile sale, conştient sau subconştient, după ce aparent erau uitate, sunt unele ieşite din comun, experienţe unice, neprevăzute, capabile să zdruncine nu doar sufletul unui om ci întreaga lui structură – şi acelea devin obsesii.*

O obsesie veche pentru mine era lumea petrolului, cunoscută în adolescenţă şi în prima tinereţe, când m-a impresionat profund, fiindcă mă aflam la vârsta deplinei puteri de înţelegere şi de receptivitate. În anii următori am încercat de mai multe ori să fac din acele impresii cutremurătoare o naraţiune, dar subiectul era copleşitor pentru mine, aşa că l-am lăsat în suspensie – nu pot spune că l-am abandonat, de vreme ce mă obseda în continuare. Abia cincisprezece ani mai târziu am izbutit să fac din el o carte, şi nu era prima între scrierile mele publicate, ci a patra, când căpătasem curaj să mă înfăţişez cititorilor. Nici atunci însă nu am construit-o cu uşurinţă – căci era într-adevăr o construcţie. (Flăcări, *1945*).

O altă obsesie a fost zborul, rezultatul altei experienţe directe, care m-a dus până la exaltare. Nu era o obsesie mai puţin puternică decât prima – de altfel cred că obsesiile nu comportă grade de comparaţie. Răsunetul ei a fost totuşi mai mic în conştiinţa mea, fiindcă la vremea aceea nu mai reprezenta o surpriză, ci devenise o pasiune publică în creştere, care avea să ajungă obişnuinţă. N-am scris cartea cu mai puţină participare, şi nici astăzi nu cred că n-ar fi trebuit scrisă, dimpotrivă, o socotesc foarte apropiată de suflet, şi reprezintă o treaptă în cariera mea literară, care oricum trebuia urcată. (Anotimpuri, *1943*)

După alţi ani, o experienţă inedită pentru mine a fost viaţa unui port de la Dunăre, şi ea obsedantă; nici ea n-a rămas nefructificată, mi-a prilejuit să urc încă o treaptă sau mai multe. (*Deşi distanţat şi în timp şi în spaţiu,*

romanul zis de aventuri Toate pânzele sus *îl datorez trăirilor mele în oraşul de la Dunăre*).

Şi în alte cărţi după aceea mi-am făcut din timp şi din spaţiu, adică din istorie şi geografie, un bun propriu, îngăduindu-mi să le manevrez în chip fantezist, după voia mea, fără să mă sperii de profesori. (*Un exemplu,* Maria şi Marea.)

Însă experienţa cea mai obsedantă rămâne cea de la Limanul Nistrului, căreia îi datorez Un port la răsărit, *prima mea treaptă şi desigur cea mai importantă, părere pe care o subscriu abia astăzi, la peste cinci decenii de când am început să scriu cartea. Spre deosebire de alte experienţe, folosite cu mulţi ani de întârziere, sau de gestaţie, cum se spune, aceasta m-a aruncat dintr-odată la masa de lucru, cu nevoia imperioasă de a povesti impresiile acumulate năvalnic, şi faptele abia trăite, cu multă intensitate.* Un port la răsărit *este o carte fără gestaţie, sau, ca să nu greşesc, gestaţia s-a făcut simultan cu scrisul.* (*Începusem alte două versiuni şi le abandonasem, după câteva sute de pagini*.)

Nu trăisem o viaţă săracă nici mai înainte, împlinisem douăzeci şi şapte de ani, trecusem prin toate întâmplările posibile la această vârstă, sufletul meu cunoştea toate sentimentele, de la tristeţe până la bucurie, de la iubire până la ură, dar probabil nimic nu avea destulă adâncime şi nu-mi dădeam seama, cum poate unii oameni nu-şi dau seama nici la bătrâneţe. Şi iată că deodată m-am pomenit aruncat într-un vârtej de fapte nebănuite, o viaţă plină de contraste, care m-au prins şi m-au scuturat până mi-a venit ameţeală; iar când m-am dezmeticit eram alt om decât înainte, sau, dacă eu, cel care fusesem existam încă, se născuse o dublură a mea, urmându-mă pretutindeni. Acum ştiu că eul nostru, unic cum îl credem, în realitate are mai multe feţe.

Odată cu criza de dezadaptare provocată de această viaţă nouă, am cunoscut bucurii suculente, desfătări venite de-a gata, şi ele m-au dus la o adaptare nouă. Numai că, paralel cu toate acestea a intervenit experienţa nautică, în contrast deplin cu restul, creându-mi o lume idilică, pură, căreia m-am dăruit cu pasiune, fără să uit însă ce lăsasem în urmă. Din împletirea acestor două lumi se compune substanţa cărţii.

Ca să fiu sincer şi cu mine şi cu cititorul, trăirile atribuite eroului din carte depăşesc cu mult experienţa mea personală, eu, unul, stăpânindu-mi mai bine şi instinctele şi judecata. Dar nu înseamnă că mă îndepărtez de el, ci îl socotesc un eu posibil, unul din multele euri care ne caracterizează. Ştiu bine că i-am fost cu totul alături, cel puţin în timpul când scriam cartea. Ca să arăt în ce măsură m-am contopit cu ficţiunea, confundând-o adesea cu realitatea, am să dau un singur exemplu:

Într-o zi când scriam şi aveam o clipă bună, a venit un camion în faţa casei, să descarce mobilă; se cunoştea după zgomotele caracteristice, după glasurile hamalilor. Fiind absorbit de atmosfera cărţii, mi-am continuat lucrul, fără să dau atenţie acelor fapte exterioare, la figurat şi la propriu;

zgomotele şi orice intrusiune mă enervează, alterându-mi starea de spirit numai atunci când mă aflu în faţa unui obstacol, un cuvânt nu-mi vine în minte, fraza nu se încheagă, o idee nu se clarifică.

Femeia care îmi îngrijea casa tocmai intra pe uşă; nici venirea ei nu m-a scos dintre personajele mele, am întrebat-o absent cine se mută; nu aşteptam răspunsul, când am auzit numele: jos se muta un domn numit Maximov, abia atunci am ridicat ochii din hârtie, cu o tresărire. Aveam în faţă o pagină unde stăteam de vorbă cu comandorul Maximov, personaj determinant în carte. A fost o clipă când m-am gândit că tocmai el era cel care se muta la parterul casei mele; mi-a zvâcnit inima, mi s-a aprins obrazul de emoţie. Clipa s-a prelungit, am apucat s-o întreb pe femeie cum arată noul meu vecin, am înregistrat şi răspunsul: omul nu semăna cu comandorul Maximov al meu, acesta de altfel nici nu existase vreodată, fiind un personaj inspirat de mai multe modele, de la care luasem câte o trăsătură, restul fiind pus de la mine. Dar, iată o mărturisire hazardată, fiindcă nu oricine poate să o înţeleagă: în acea lungă clipă de halucinaţie am crezut cu convingere că este el, supraveghind descărcatul mobilei „în mantaua lui neagră, lungă până la pământ", deşi era miezul verii, caniculă.

Am scris cartea repede, din primăvară până spre sfârşitul verii, retrăind aproape în transă experienţa consumată nu cu mult timp înainte şi care mă urmărea, obsedantă. Acea trăire în anotimpuri diferite şi cu feţe multiple, aflată la originea cărţii, a fost un mare câştig în viaţa mea, nu totdeauna la fel de dură, pe de o parte, pe de alta nu la fel de norocoasă.

Dacă am scris cartea repede este adevărat că mi-au folosit şi cele două versiuni de mai înainte, abandonate pe rând din descurajare. Acum au fost ca o trambulină, m-au aruncat până la ultima pagină, fără să-mi trag răsuflarea. De altfel am şi folosit pasaje lungi din ele.

La apariţie cartea a fost o surpriză, pentru cititori, pentru critică şi mai ales pentru mine. Mai publicasem cu un an înainte o culegere de nuvele, Oraşul cu fete sărace, *dintre care unele prefigurau în mod vădit atmosfera din* Un port la răsărit; *era un enunţ făcut în mod conştient, fără să fi ştiut cât avea să mă ducă de departe. Cartea a apărut în timpul când monumentala* Istorie a literaturii *de G. Călinescu se afla în tipografie; dintr-o extremă conştiinciozitate, autorul, sau unul dintre secunzii săi a mai găsit timp să consemneze debutul meu: „Radu Tudoran scrie deocamdată nuvele* (…) *cu inspiraţie din toate patru vânturile", sau „toate punctele cardinale" – nu mai ţin minte. Nu se înşelau, iar acel „deocamdată" spunea multe. Am sărit peste aprecierea altminteri plăcută: „nuvele de magazin, agreabile", sau „foarte agreabile". Nu erau nici de magazin, nici agreabile (în conţinut), decât una singură,* Foen, *o scriere de pe la douăzeci de ani, pe care o publicam după un deceniu. O alesesem ca să fac un sondaj în trecutul meu de ucenic în literatură. Altminteri nu se potrivea deloc într-un „Oraş cu fete sărace", unde era multă tristeţe.*

Şase ani mai târziu, când l-am cunoscut, Călinescu mi-a cerut să-i trimit cărţile, ca să le citească. (Între timp apăruse „compendiul”, unde făcuse o analiză sumară a scrierilor mele.) I-am replicat: „Dar aţi scris odată!”. „Eu? Nu, nu, n-am scris!”. Dacă nu s-ar putea citi negru pe alb unde scrisese, aş crede că nu ştiu pe ce lume mă aflu. E o întâmplare mai degrabă cu haz decât cu importanţă; am amintit-o gândindu-mă că poate să aducă o notă picantă în vreo altă istorie a literaturii.

Un port la răsărit *a devenit ceea ce astăzi se numeşte un best-seller, cuvânt fără răspândire la vremea aceea. Au apărut ediţii după ediţii, şase în trei ani, ultima fiind 1944, când cartea a fost înmormântată.*

După ezitări şi îndoieli chinuitoare m-am învoit să fie retipărită, la stăruinţa domnului Valeriu Râpeanu, care a devenit lectorul ei, pentru Editura Eminescu, al cărei director era în vremea aceea. În acelaşi sens a stăruit şi doamna Elena Docsănescu, care, înainte de a fi îndepărtată din Consiliul Culturii, ca indezirabilă, a susţinut şi a reuşit să salveze de cenzură multe cărţi neconformiste.

Aşa cum priveam cartea, scrisă de peste cinci decenii, mi se părea că nu se potriveşte cu epoca noastră, avea naivităţile vârstei, pe care nu le-aş mai fi admis astăzi. Am reparcurs-o la început fără convingere, pe urmă am acceptat-o, iar la sfârşit m-a câştigat pe de-a întregul. Am revizuit stilul, lăsând neschimbat fondul. Când a citit noul manuscris, la numai câteva luni după ce analizase amănunţit ediţia iniţială, domnul Valeriu Râpeanu n-a remarcat nicio modificare vizibilă. Nu am renunţat la naivitatea şi candoarea din prima versiune, decât în puţine locuri; le-am dat însă o expresie purificată, mai simplă şi mai discretă, şi în acest fel mai convingătoare. Am vrut să rămână cartea de acum cincizeci de ani, aşa trebuie privită. Nu înseamnă că îi cer cititorului tot atâta indulgenţă câtă ar trebui pentru a înţelege şi admite o scriere ca Suferinţele tânărului Werther, *ce-i drept mult mai veche.*

Terminând de revizuit textul vechi, ceea ce a fost o migală lungă, o luptă grea cu îndoielile, oscilând între exigenţă şi prudenţă, pe lângă bucurie m-au cuprins nedumerirea şi tristeţea. Nu cred că Un port la răsărit *ar fi cartea mea cea mai bună, după cum se tot spune; poate fiindcă a fost o surpriză. Dar convin că mă reprezintă atât de deplin, încât, atunci, când am pus punct după ultima frază, m-am întrebat de ce a trebuit să mai scriu şi cărţile următoare.*

Bineînţeles, fiindcă nu se putea altfel!

PARTEA ÎNTÂI

În dimineaţa plecării, comandorul Maximov rămăsese pe chei, singur, puţin palid, puţin trist. Era îmbrăcat în mantaua lui neagră, cu mânecile largi, lungă până în pământ care îl învelea ca o plapumă. Când am ajuns la capul digului, înainte de a lua drumul cu vântul larg spre mare, am mai privit o dată în urmă şi l-am văzut în acelaşi loc, nemişcat. Negurile dimineţii îl învăluiau într-o umbră umedă şi opacă. Mi-a făcut un semn prietenesc de despărţire, apoi, în clipa când digul l-a acoperit, a rămas cu mâna apăsată pe piept, gestul cu care îşi reprima tuşea măruntă şi uscată. Am mai văzut cum vântul rece îi scutura mânios pulpanele largi ale mantalei. Atunci, în timp ce întorceam cârma spre sud, mi-am amintit încă o dată vorbele lui, pe care uneori, mai târziu, în momente de răzvrătire le-am socotit maladive:

„Gândeşte-te să pleci, nu să ajungi. Ultimul port e foarte departe sau foarte aproape; nu te gândi niciodată la el. Nu calcula niciodată sosirile; nu te supăra dacă te lasă vântul; când te opreşti, nu lua prea mult în seamă bucuriile de la uscat, fiindcă ele îţi lungesc drumul; fii gata să ridici pânzele în orice clipă. Se poate întâmpla să te prindă furtuna şi să nu mai ajungi niciodată; nu te gândi: de ajuns este că ai plecat!”

Peste două ceasuri, strângeam pânzele în micul port al Bugazului. Nadia îmi ajuta să înfăşor randa pe ghiu. O uimea şi o încânta atât de mult această treabă, încât îmi părea rău că nu aveam mai multe pânze de strâns, ca să le strângem împreună.

— Îmi place marea, cât nu poţi să-ţi închipui, spunea. Aş vrea sa mă fac marinar.

O găsisem rătăcind pe chei, cu picioarele goale în sandale albe, cu mâinile înfundate în buzunarele unui pardesiu gri, croit larg, ca un macferlan, care îi dădea o înfăţişare băieţească. Apa, luată de vânt de pe crestele valurilor, îi stropea îmbrăcămintea şi picioarele bronzate, dar părea că nu-i pasă.

Fiindcă nu se găsea nimeni în port să-mi ajute la acostare, îi zvârlisem parâma pe chei; acum e pe punte, încurcându-şi cu tragere de inimă mâinile între ale mele, de parcă legătura aceasta de cânepă ne-ar fi unit de multă vreme.

O dimineaţă de iulie, cu cerul înalt şi pal; vântul a măturat negurile, azvârlindu-le în mare, dincolo de linia vânătă a orizontului. În aerul foarte curat, peisajul se vede până departe, limpede, ca sub un clopot de sticlă: spre apus Limanul, cenuşiu, încă mânios, între malul

românesc, înverzit cu sălcii scunde şi cu stuf, şi malul rusesc, retezat în nisip, pustiu şi sterp. Spre răsărit marea e argintie în lumina dimineţii; pe ţărm se văd vile mici, albe, cu acoperişuri roşii pierdute sub salcâmi, iar deasupra, soarele străluceşte victorios.

Am făcut ultimul nod; toate parâmele sunt întinse, să nu joace, ghiul e fixat la mijlocul punţii, focul e strâns jos, pe strai; numai în vârful catargului, flamura violetă, triunghiulară, flutură în vânt.

Nadia s-a aşezat pe colacul de parâme din prova, cu picioarele adunate dedesubt, în felul turcoaicelor de la Balcic, care aşteaptă pictorii, ca pe peţitori; nu m-ar mira s-o cheme Aişhè. Şi-a scos pardesiul mohorât; acum a pierdut aerul de ştrengar şi pare speriată că mi-a venit în ajutor cu atâta îndrăzneală. Peste ochii negri, care adineaori luceau, neastâmpăraţi, pleoapele s-au lăsat lungi şi grele; le-aş asemui cu nişte obloane de serai, pentru că nu ştiu ce se ascunde sub ele.

— Mă cheamă Nadina, reîncepe după ce un timp tăcuse, timidă, îndrăznind în sfârşit să ridice din nou capul, deşi de data asta mai sfioasă. Tata îmi spune Dada; mama are alte griji, nu se prea gândeşte la mine. Fratele meu mă porecleşte Leanca, dar nu mi se potriveşte; dumneata spune-mi Nadia, aşa răspund mai uşor.

Iar după o clipă, şovăind, urmărindu-mă să vadă cât mă va dezamăgi:

— Nu sunt rusoaică, să ştii; tata e de la Roman. Doar mama e de la Chişinău… Dar, nici ea nu-i rusoaică; îi spunem Luisa Antonovna numai aşa, ca să glumim, fiindcă a făcut şcoala la Odesa şi a învăţat ruseşte.

Îmi ridic părul de pe frunte şi o privesc, uimit. Nadia a întins un picior, urmând cu călcâiul sandalei dunga de smoală dintre două scânduri ale punţii. Are o gleznă subţire, cu pielea atât de fină încât lasă să se vadă o mică arteră, pulsând dedesubt. Îşi ţine mâinile una în alta, pe genunchii goi a căror linie rotundă şi inocentă a scăpat de sub marginea rochiei. După o pauză în care şi-a mai adunat curajul, cu privirea sub pleoape, ridică din nou capul; părul de culoarea aramei, îndulcit puţin de soare, îl poartă ridicat în creştet, prins cu un şiret alb, care îi face o pieptănătură nevinovată, nedându-i deloc aerul rafinat al japonezelor. Pe ceafa dezgolită, graţioasă, soarele îşi regăseşte culoarea de bronz auriu a propriilor lui raze arzătoare. Câteva şuviţe buclate îi atârnă pe frunte, fără să-i întunece privirea.

— Mă plimb în port, fiindcă n-am ce face, spune, aşteptând să-mi citească în ochi înţelegerea. Mama dă pasenţe toată ziua, tata e la Chişinău, cu Stan, dogul lui – am să ţi-l arăt în fotografie; fratele meu e aici, la sanatoriu – nu poate să umble. Dacă vrei, am să te duc să-l vezi. Spune, în locul meu nu ţi-ai lua lumea în cap?

Sub tonul ei nevinovat, întrebarea e prea gravă ca să-i pot

răspunde. O privesc, din ce în ce mai uimit.

— Spune, nu ţi-ai lua lumea în cap? repetă, căutându-mă pe sub gene, în lumina strălucitoare a soarelui.

Numai când vorbeşte, arătându-şi dinţii albi, se vede cât sunt de roşii buzele; altfel, culoarea arămie a obrazului ars de soare aruncă asupra lor o tentă care le face conturul vag, copilăresc. Din când în când şi le umezeşte, şi atunci gura ei capătă un luciu fascinant.

— Câţi ani ai? o întreb deodată, fiindu-mi imposibil să-mi dau seama dacă este o adolescentă, sau abia o copilă.

Roşeşte puţin, îşi apleacă genele, sfioasă. Are şaptesprezece ani. După ce îşi mărturiseşte vârsta, nu ştiu de ce reţinută, revine la tonul camaraderesc de mai înainte:

— Mi-am dat bacalaureatul; am terminat cu călugăriţele. Tata spune să mă duc la Cambridge. Crezi că e bine? Face să plec aşa departe?

Îmi vine să râd, dar tot atunci simt primul val de amărăciune. „Cambridge? mă întreb. Da, e la capătul lumii! De ce te întristează depărtările?”

Nadia se ridică şi îmi apucă braţul atât de firesc, încât mi-e ruşine că în prima clipă atingerea mâinii ei calde mi-a dat o tulburare nepermisă. Fără pardesiu, cu cordonul strâns pe mijloc care-i rotunjeşte şoldurile şi-i subţiază talia, pare mai înaltă. Acum, sub bluză sânii i se văd vibrând, supli, liberi, transmiţând pânzei toate semnele vieţii lor bănuite dar impenetrabile. Gesturile ei se împletesc şi ritmează ca ale unei dansatoare. E o armonie deplină în înfăţişarea ei, în tot ce face şi ce spune.

— Nu, e o prostie! N-am ce căuta la Cambridge; nu vreau să merg la universitate. Să nu-mi faci morală, ca tata.

Apoi, apucându-mi şi mâna cealaltă şi apropiindu-se până ce îi simt mirosul părului încins de soare:

— Nu vreau să mă duc la universitate, să nu mai vorbim despre asta. De unde vii? Sunt o bună camaradă, să ştii, cred că o să ne împrietenim. Mi-ar plăcea să fiu marinar, e ceva care într-adevăr mi-ar plăcea; nu iubesc nimic mai mult decât marea. Rămâi toată vara aici?

Sub acest potop de vorbe îmi vine în minte chipul comandorului Maximov, aşa cum l-am lăsat în zorii zilei pe chei, tuşind încet, în mantaua lui neagră, bătută de vântul rece al dimineţii; în cabină am hărţile pregătite de el, cărţile de navigaţie, cronometrul…

— Spune, rămâi toată vara aici? repetă Nadia, scuturându-mi mâinile, puţin nedumerită de tăcerea mea.

Cum au rămas întredeschise întrebător pe dinţii sănătoşi şi albi, m-aş apleca acum peste buzele ei roşii şi aş săruta-o cu o pornire în care s-ar topi, cu religiozitate şi cu patimă, tristeţea sfâşietoare a atâtor aşteptări, a atâtor căutări. Un val de duioşie amară îmi îneacă sufletul;

ochii mi se scufundă încet într-o apă rece, în care razele soarelui joacă, irizate, ca pe-o sticlă mată, nelăsând să se mai vadă imagini clare, ci doar umbre. Şi în această apă se pierd, nu numai liniile decorului, ci şi ale timpului. Nu ştiu ce anume, din mine, ceva care a fost de mult uitat, regăsesc lângă fata asta. E peste putinţă să-mi alung emoţia. Iată, tremurând în ochi, neclar, catargul; iată flamura violetă, iată cerul, înalt şi gol, iată soarele strălucind, iată orizontul vânăt. Şi aud: valurile care se sparg în bordaj, şi scripeţii care pentru mine scârţâie melodios, şi pescăruşii care se întorc din larg ţipând. Mă simt, rezemat de catarg şi mă recunosc, aşa cum m-aş recunoaşte, la orice vârstă ar fi să renasc. Dar unde sunt aici? mă întreb, şi ce rost are această escală? Cine este fata asta, care îmi strânge mâinile, ca unui prieten vechi? Despre ce câmp cosit îmi aminteşte mirosul părului ei încins de soare?

— Spune, rămâi toată vara aici?

Aş crede că o cunosc de undeva. Dacă aş fi avut o soră nu i-ar fi semănat?

Fiindcă nu-i răspund, se trage înapoi, nedumerită:

— Hei, unde te gândeşti?

○

Pe comandorul Maximov îl cunoscusem într-o toamnă rece când veneam, zgribulit, în oraşul de pe Limanul Nistrului, să aduc motorul uzinei electrice a lui Igor Ronsky, cel mai ciudat beţiv din câţi am văzut în viaţă. Eram la o societate de maşini ale cărei treburi nu mergeau prea bine şi plictiseala afacerilor proaste o răsfrângeam pe nedrept asupra meseriei acesteia tehnice, aride, clădită pe cifre şi pe calcule, care stabilea o mulţime de adevăruri despre materiale, despre randamentul lor, dar care nu putea să dezlege unele probleme simple, ale vieţii.

În compartimentul strâmt şi prăfuit, mirosind acru, a zgură şi a fum de locomotivă, cum miros toate compartimentele de trenuri pe linii uitate, întâlnisem pe omul acesta înalt, foarte palid, cu pielea obrazului străvezie, şi călătorisem o noapte întreagă, împreună. Se întorcea de la Timiş, după un concediu lung petrecut la sanatoriu. Era îmbrăcat cu o manta neagră, groasă, închisă până la gât, cu mâneci lungi, în care îşi ascundea mâinile, friguros. Avea părul alb, dar nu acesta era semnul bătrâneţii şi oboselii; poate nici nu era bătrân. Uneori ochii îşi pierdeau sclipirea, pleoapele cădeau, acoperindu-i pe jumătate; atunci părea sfârşit. Când îşi revenea, o undă nouă îi străbătea privirea de parcă i s-ar fi vărsat în sânge un balsam miraculos. Mai târziu am înţeles că îşi extrăgea din organism cu eforturi, continuu, resturile lui de energie. Atunci întinerea, scânteietor, plin de elanuri, contagios de optimist. Era unul din oamenii aceia fără vârstă, fiindcă bătrâneţea li se vede numai când

uită s-o ascundă.

O boală de plămâni îi uscase obrazul şi-i făcuse privirea tăioasă, rece ca de gheaţă. În timpul revoluţiei, la Sevastopol, ca să nu-şi rupă galoanele cum făceau ceilalţi, sărise noaptea peste bord, înotase îmbrăcat până într-o margine uitată a portului şi se salvase, fugind în larg, spre sud, pe un mic iaht cu pânze, care rămăsese nescufundat. Trei zile, fără apă şi fără hrană, hărţuit de furtună, de sete şi de foame, cu hainele îmbibate de apă, rătăcise pe mare, până ce vântul îl dusese într-un port românesc. Mult timp după această călătorie dramatică zăcuse în spitalul marinarilor, cu amândoi plămânii aprinşi.

Bolnav şi sfârşit, fără să se vadă, comandorul Maximov îndeplinea acum funcţia administrativă de căpitan al micilor porturi de pe Liman. Îşi încheia astfel, decăzut, o carieră pe care o începuse eroic, traversând Pacificul cu un velier rusesc.

A fost singurul om din oraşul acela cenuşiu, cu care am legat prietenie. Maşinile uzinei veneau greu; adesea piesele nu erau cele prevăzute şi trebuiau trimise înapoi, ca să mărească dezordinea unei întreprinderi parcă în curs de lichidare. Am petrecut acolo, aşteptând, zilele nesfârşit de lungi ale unei toamne cu ploi sâcâitoare şi o iarnă atât de cumplită, încât, multe nopţi, până m-am deprins, am tremurat deznădăjduit, sub păturile reci. Pe urmă am luat obiceiul unor băuturi înspăimântătoare, mai tari decât gerul şi am cunoscut prin ele o foarte păcătoasă fericire lumească.

○

În dimineaţa când am sosit acolo, după ce mi-am lăsat lucrurile la hotel, am plecat la uzină, într-o birjă cât o roabă, trasă de un cal slab şi trist, ca şi omul de pe capră. La sfârşitul drumului ştiam jumătate din necazurile oraşului şi birjarul făgăduia să-mi spună restul la înapoiere. N-a fost nevoie, fiindcă le-am aflat pe toate mai înainte, de la Ronsky. De altfel, pe birjar nici nu l-am mai văzut în ziua aceea: cei de la uzină nu s-au lăsat până nu mi-au dat să beau, atât încât nu ştiu cu ce birjar am plecat acasă.

Stăpânul uzinei era un om mititel, negru, cu fruntea pleşuvă şi zbârcită, ca de maimuţă, cu pântecul mare şi cu picioarele subţiri. Aducea a gorilă, după înfăţişare ca şi după mişcări; în schimb ochii mari, adânci, cafenii, cu privirea blândă, aveau o căldură atât de omenească încât te înduioşau.

L-am găsit într-o încăpere mare, la biroul uzinei, stând răsturnat în spătarul scaunului, ţinând mâinile încrucişate pe pântec, în spatele unei mese acoperite cu cristal, pe care nu se vedeau nici hârtii, nici dosare şi nimic din ce se poate vedea pe birouri, ci doar o sticlă rotundă, cu gâtul lung, ca o piesă de laborator. Pe fundul ei băutura rămăsese de două degete, un lichid alb, atât de limpede, încât nu s-ar fi bănuit cât era de tare; alături aştepta un păhăruţ cam opacizat, cum

sunt paharele din care s-a sorbit multă vreme. M-am apropiat cu toată nevinovăţia de această masă şi de omul din spatele ei, am arătat planul şi hârtiile trebuitoare, apoi, cum socoteam firesc, am cerut să fiu dus în uzină, ca să marchez liniile terasamentului, fără pierdere de timp.

Acum nu mi se mai pare ciudat că graba mea l-a făcut pe Ronsky să izbucnească în râs.

— Dragul meu, spuse după un timp, abia izbutind să-şi stăpânească hohotele, meriţi să te sărut, ca pe un înger cuminte şi harnic, ce eşti.

Îl priveam numai uimit, fiindcă altfel nici râsul, nici glasul lui, nu aveau nimic jignitor. Tot hohotind, Ronsky îşi săltă pântecele şi ridicându-se de pe scaun alergă crăcănat la o uşă, în fund, apoi la alta, şi încă la una, şi le deschise pe rând.

— Veniţi, veniţi! strigă, bine dispus. Veniţi să vă prezint pe inginerul de la Bucureşti.

Câteva capete apărură în uşi. Erau funcţionarii uzinei: contabilul Păuca, moldovean de la Huşi, înalt, slab, nehrănit, – mai târziu am aflat: strângea bani ca să-şi cumpere un barcaz, să ducă grâu la Galaţi – însurat cu o armeancă din partea locului; apoi directorul tehnic, Walter, un neamţ mare, roşu la faţă, foarte miop, cu ochii bulbucaţi sub lentilele ochelarilor; şi alţi câţiva oameni pe care după aceea i-am văzut prea rar, ca să-i mai ţin minte…

— Dumnealui este inginerul cel nou, spuse Ronsky, fără să lămurească încă pricina râsului. Dumnealui a sosit cu trenul de 9; aici are planurile…

Se opri şi aruncă o privire în jur.

— Hei, Liuda! strigă, bătând puţin nemulţumit cu palma în masă. Unde eşti? De ce nu vii cu toată lumea?

Câţiva paşi şovăitori se auziră în odaia din fund şi o fată palidă, apăru, nehotărâtă, în prag. Era prima femeie pe care o vedeam în oraşul acesta cu rase amestecate, unde sângele încrucişat creează exemplare stranii. Am întors capul şi am privit-o cu o curiozitate care lui Ronsky nu-i scăpă. Alunecă pe după birou şi-mi spuse, în timp ce fata se apropia stânjenită:

— E nepoata mea; ştie maşina de scris; Păuca o învaţă registrele.

Apoi la ureche apăsându-mi braţul cu cotul osos şi chicotind, cu înţeles:

— Dacă îţi place, nu-i nicio supărare că mi-e nepoată. Liuda, continuă tare, dumnealui este inginerul de la Bucureşti. Cred că inginer ca el n-ai văzut tu încă.

Fata se opri, ruşinată, şi obrazul palid i se îmbujoră uşor. Când îndrăzni să ridice capul şi să mă privească zăpăcită, ochii ei semănau cu ai unei sălbăticiuni încolţite. Chipul, nu frumos, avea o frăgezime atrăgătoare. În locul părului gălbui, lins pe creştet, o altă pieptănătură

i-ar fi făcut pomeţii mai puţin ascuţiţi şi atunci obrazul ar fi părut mai cald. Purta o bluză albastră, închisă până la gât, pe un piept aproape sterp. Sub şoldurile osoase, picioarele se desenau prin fustă, poate prea groase şi prea scurte; mai târziu aveam să văd altele la fel, pe străzi, pe la colţuri, prin case, ca o caracteristică a locului; nu urâte: puţin prea pline şi prea scurte, cu ciorapi groşi, aspri, cu pantofi sărăcuţi, picioare foarte femeieşti totuşi, şi foarte generoase.

— Acum, că l-aţi văzut cu toţii, continuă Ronsky, cred că nu-i daţi voie să se apuce de treabă, înainte de a ciocni un păhărel cu noi.

Şi întorcându-se cu faţa plină de bucurie spre mine, continuă:

— Dragul meu, trebuie să afli mai întâi frumoasele noastre obiceiuri; noi aici nu începem o treabă, până nu bem aldămaşul. Că şi dracu' face aldămaş, când ne înhaţă şi ne duce în iad, pe lumea cealaltă. Aşa, încaltea să ştim de ce am trăit.

În felul acesta am cunoscut primii oameni din oraş. Ronsky porunci numaidecât să se aducă băutură. Mi se făcea o primire atât de neaşteptată, atât de caldă şi de prietenoasă, încât era peste putinţă să nu mă zăpăcească. M-am pomenit ciocnind paharul, cu Ronsky, cu contabilul, cu Walter, cu Liuda şi cu ceilalţi, şi după oameni am cunoscut băuturile lor, rachiurile înspăimântătoare, pe care ei le beau cu seninătate, cum ar bea apă de izvor.

După rachiuri se aduse, fără să bag de seamă cum se trecea de la una la alta, vin rece, de la gheaţă, pregătit dinainte încât aş fi putut crede că se aşteptau să sosesc şi erau nerăbdători să mă cinstească. Mai târziu am aflat că la Ronsky sticlele cu vin stăteau întruna gata să fie destupate, cum stau tunurile, la război, gata să tragă…

Şi, pe negândite, de unde începusem să ciocnim în picioare, ca oamenii grăbiţi, după un timp m-am văzut la un loc cu ceilalţi, aşezaţi în jurul biroului, pe care se grămădeau farfurii, sticle şi pahare, cum se grămădesc hârtiile pe masă la un congres unde se pun la cale mari prietenii şi afaceri.

— Noi avem aici obiceiuri ruseşti, spunea Ronsky, mestecând plin de fericire, ca şi când sediul fericirii lui ar fi fost în fălci şi în stomac; obiceiuri ruseşti, sănătoase. Ruşii, dragul meu inginer, află de la mine, nu beau mult, ci des…

De la un timp am început să înţeleg ce înseamnă fericirea lor; mi s-a părut că ferestrele largi se luminează deodată, deşi soarele n-avea cum să iasă din nori; în creier mi s-a lăsat o căldură dulce, şi îndată am auzit în cap acordurile unei muzici vrăjite. Împins de un curaj necunoscut, am început să deşert paharele, cu tragerea de inimă a începătorului conştiincios.

— Eşti omul nostru! striga, uimit Ronsky. Omul nostru! Straşnică şcoală ai urmat la Bucureşti!

Am băut încă un pahar, şi încă unul, pe urmă am lăsat mâna

fierbinte, în poala Liudei.

— Acuma să începem cu adevărat aldămaşul! am bâiguit, fără să recunosc nimic din mine.

Şi-am mai auzit pe Ronsky aprobând, în hohote:

— De bună seamă, dragul meu; să fie aldămaşul întreg!

După aceea cred că am alunecat cu capul greu pe umărul Liudei, în timp ce cu mâna încercam, dezgustător, să-i cuprind coapsele pe sub cămaşa de pânză aspră. Aveam, cu toată beţia, intuiţia că nimeni nu mă dezaprobă.

○

M-am trezit în amurg, cu ochii umflaţi, cu fruntea asudată, în patul de la hotel, îngust şi înalt. M-am dat anevoie jos şi am alunecat până la uşă, împleticindu-mă, ca să strig pe cineva, pe sala pustie cu ecou de criptă. A venit Grişa, hotelierul, tropăind; aducea de afară tot frigul şi umezeala toamnei; camera s-a făcut deodată şi mai rece.

Când i-am spus că frigul mă răpune, că nu pot îndura umezeala pereţilor neîncălziţi, Grişa m-a privit, neîncrezător. Era pe la începutul lui noiembrie şi acolo, până spre Crăciun, nu se făcea focul decât la spitale. L-am rugat să aducă un braţ de lemne; apoi, neîndrăznind să fac ceva înainte de a simţi căldura, m-am îndreptat spre fereastra peste care se lăsase pânza fumurie a amurgului de toamnă. În curtea hotelului, sub cerul vânăt şi scund, căzut parcă pe acoperişurile caselor, în ploaia măruntă care tocmai începea să se cearnă, o femeie spăla rufe. Din albie se ridicau aburi albi, şi vântul îi risipea într-o clipă.

Cum stătea aplecată cu spatele spre fereastră, picioarele femeii se vedeau albe, până la jumătatea coapsei; semănau ca ale Liudei: vânjoase, primitive, ca nişte trunchiuri de arbori, crescute din pământul ud, şi aveau, în linia lor groasă, o feminitate îndârjită, ca un semn permanent şi neascuns al rostului lor lumesc. Mai târziu trebuia să înţeleg că picioarele spălătoresei făceau parte din peisaj, ca picioarele asemănătoare ale multor femei de acolo, şi că funcţia lor, întruna aţâţătoare, ca al unor organe destinate nu atât mersului cât dragostei, completa climatul locului.

După o oră, peretele, spre uşă, a început la sfârşit să se dezmorţească. Acolo, sobele se fac în zidurile caselor, la colţuri, pentru a se încălzi mai multe odăi deodată. Atunci am auzit zgomot pe sală, apoi în odaia de alături. Am deschis uşa, nedumerit. Coridorul era foarte întunecos, şi în gura sobei jăraticul punea o culoare roşie atât de prietenoasă şi promiţătoare, încât mi-am simţit sufletul înduioşat, ca în unele seri de iarnă ale copilăriei, când îmi descifram un viitor foarte cald în flăcările adormite ale căminului.

Am zâmbit, puţin trist, puţin vesel: familia hotelierului se muta în camera vecină, să nu se piardă căldura zadarnic. Se întuneca; afară

continua să plouă şi femeia cu picioarele albe încă spăla rufele în albie.

○

A doua zi, dimineaţa, când am intrat în biroul uzinei, Ronsky tocmai dădea de duşcă păhăruţul lui năclăit. Mi-a ieşit înainte, ţopăind, săltându-şi pântecul cu mâinile păroase, de gorilă:

— Dragul meu inginer, nici nu-ţi închipui cât îmi pare de bine că te văd!

În timp ce mă aşezam stânjenit, am văzut, pieziş, că ochii lui veseli mă cercetau curioşi, căutând să-mi întâlnească privirea complice, ca pe a unei mirese satisfăcute, după noaptea nunţii. M-am încruntat.

— Nădăjduiesc că ai să bei un pahar cu mine, continuă Ronsky puţin contrariat de chipul meu acru.

— Mulţumesc, nu mai beau. Aş vrea să mă apuc de lucru.

Se aplecă peste masă, cu braţele date în lături şi mă privi cu uimire, dar şi cu un pic de plictiseală.

— De ce atâta grabă, dragul meu?

Aveam cu el un contract care ne obliga să-i punem motorul în funcţiune până la sfârşitul anului. Peste o săptămână, când urmau să sosească primele piese, vroiam să găsească terasamentul terminat, ca să se poată începe numaidecât montajul. Şi Ronsky se arăta, totuşi, foarte nedumerit de graba mea.

— Cine te zoreşte, dragul meu inginer? Nu vrei să mai răsuflăm puţin? spunea, cătând cu jind la sticla pântecoasă, de pe masă, pe care i-ar fi plăcut s-o deşertăm împreună.

La drept vorbind, uzina nici n-avea nevoie de motorul nostru. În oraş se folosea prea puţin lumina electrică; o bună parte dintre abonaţi aveau legăturile tăiate de multă vreme, fiindcă nu puteau, sau nu vroiau să plătească. Ei se întorceau fără şovăire la lampa cu petrol, poate ca să aibă simţământul izolării şi al independenţei. Firele electrice, care împânzeau străzile, intrând prin curţi şi prin case, legau într-un fel palpabil gospodăriile între ele, lăsând poate oamenilor impresia că în viaţa şi în destinul lor este ceva comun. Seara, când se întuneca şi uzina dădea drumul la lumină, oamenii ştiau că în toate casele se petrec aceleaşi fapte: mobilele negre ies deodată din întuneric, ochii surprinşi clipesc, şi toată lumea spune „Bună seara”. Ei se întorceau la lampa cu gaz, pe care puteau s-o ardă fiecare după capul lui.

Uzina îşi găsea un rost mai important la anumite sărbători, când se aprindeau lumini multe, pe la toate colţurile străzilor, prin parcuri, prin pieţe, şi ardeau toată noaptea, ba uneori rămâneau uitate şi a doua zi, până la amiază, sau chiar până mai târziu.

— Mai bine să fii negustor de gaz, spunea Ronsky, chinuit de apropierea sticlei de pe masă, înfăţişarea mea încruntată

împiedicându-l să-şi toarne în pahar. Negustor de gaz, da, zic şi eu, poţi să mai câştigi ceva. Cu uzina, nu merge. Noroc că eu nu umblu după bani; eu am alte socoteli.

Cu aceste cuvinte un zâmbet ciudat i se întipări pe faţa cu pielea zbârcită, uscată, şi în ochii lui mari şi blânzi apăru deodată o lumină drăcească.

— Eu am alte socoteli, socoteli care nu se scriu în registre. Nu trebuie să plătesc dări pentru ele; sunt socoteli numai pentru mine; cum s-ar spune, socoteli familiale, dragul meu inginer. Să nu-ţi baţi capul cu mine; nu e nevoie să mă pricepi. Când o fi gata motorul dumitale, o să facem o petrecere de pomină…

Acum, când nu mai înţelegeam nimic din vorbele lui, când îi vedeam doar zâmbetul drăcesc întipărit pe chipul de maimuţă, mi se părea că pune la cale o mascaradă şi mă sileşte să-i fiu complice.

— Nu înţeleg de ce aţi comandat motorul? am întrebat, sperând că îmi va răspunde mai limpede. De ce, dacă nu aveţi nevoie de el?

— Nimic nu-i zadarnic, dragul meu inginer, răspunse Ronsky, cu acelaşi zâmbet. Orice lucru făcut, rămâne bun făcut, şi odată trebuie să fie de folos la ceva. Haide, mai bine să bem un păhărel, aşa ne înţelegem. Dacă mi-ar spune cineva că tot ce am băut până astăzi nu foloseşte la nimic, ar însemna să mă împuşc? După ce ai să mă cunoşti, ai să te uiţi altfel la mine. Jos în uzină este un loc, tocmai bun pentru motorul dumitale. Închipuie-ţi că nu-mi plăcea locul gol; vreau să pun acolo un motor. De ce?… Dar motorul poate merge şi fără întrebări, dragul meu inginer! Ei doamne! Când chem în casa mea cincizeci de domni, cu doamnele lor şi le dau să bea, până cad pe jos, câştig eu ceva? Haide, n-ai să refuzi tocmai dumneata!

L-am întrerupt din nou:

— Domnule Ronsky, contractul trebuie să-l respectăm; şi nici nu vreau sa rămân prea mult aici.

Ochii lui se măriră, cu o uimire în care, egal, plutea dezamăgirea:

— Dar ce nu-ţi place la noi? E un oraş minunat; avem tot ce poate dori un om: vin, straşnic, de la Şaba, nu vin, şampanie curată – nu l-ai gustat încă. Eşti mâncăcios? Face Pancoff o păstrugă cu sos polonez, să n-o uiţi toată viaţa. La el ai să găseşti oricând şi o olecuţă de icre negre şi stridii şi homar, căci sunt şi pe la noi unii care ştiu cum se mănâncă boiereşte. Vrei lucruri subţiri? Avem lichioruri franţuzeşti, să mulţumească pe toţi înfumuraţii din lume. Ce-ţi trebuie altceva? Avem cinematograf şi grădină publică. Aici, jos, iarna se face patinaj; merită să te duci, căci n-ai să te plictiseşti. Se trăieşte bine la noi, nu-ţi fie teamă! Poate te gândeşti la dragoste, aşa-i? La femei te gândeşti? Câte-ţi doreşte inima! Avem întâi cocoane şi domnişoare, pe urmă fete din popor. De toate felurile, din cele înalte sau din cele scunde, grase sau subţiri, oacheşe şi bălaie. De toate neamurile, dragul meu: românce,

armence, grecoaice, rusoaice şi jidoavce. Tot nu-i de ajuns? Avem şi franţuzoaice şi nemţoaice, şi turcoaice; până şi chinezoaice.

Se opri deodată şi se aplecă iarăşi peste masă, privindu-mă atent:

— Spune, n-ai dat de niciuna? Nu-i nimic, diseară ai s-o găseşti. O, nu trebuie s-o cauţi, ascultă-mă pe mine!

Apoi, văzându-mă nehotărât:

— Eşti mahmur astăzi; nu ţi-a priit băutura noastră. Este şi aici un secret, ai să-l înveţi cu timpul. Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti, şi pe urmă lasă! Acum, ca să nu te mai plictisesc, du-te şi te plimbă, ai destule de văzut. Treaba să o lăsăm pe mâine. Întreabă la cafenea de Nagavişka; el are să-ţi arate tot ce vrei. Să-ţi caute odaie, în oraş, să nu rămâi la hotel, că te bate Grişa la cap.

Când să închid uşa, l-am văzut prăvălindu-se deasupra mesei, ca să destupe sticla care-l chinuise atât. Zâmbetul lui drăcesc îi rămăsese întipărit pe figură, dar acum se lăsase peste el masca unei fericiri dumnezeieşti.

○

Soarele de toamnă, cu razele puţin asprite de o ceaţă acum destrămată, s-a ridicat obosit pe cerul albastru şi foarte înalt. În această zi, neaşteptat de frumoasă după cea din ajun, oraşul mi s-a părut mai mic, mai curat şi mai luminos. Crisparea de ieri mi-a trecut şi, umblând pe străzi, peste care copacii aplecaţi din curţi îşi scuturau cu o graţie tristă ultimele frunze galbene, amintirea beţiei dezgustătoare s-a şters, cum s-au şters urmele ploii de pe trotuar. Lumina calmă şi dulce a toamnei, respiraţia suavă a naturii obosite, mă duceau atât de departe de întâmplările din ajun şi de oamenii pe care-i văzusem, încât puteam începe să cunosc oraşul şi lumea de la început, ca şi când aş fi sosit abia acum.

Azi, când mă gândesc în urmă, îmi amintesc dimineaţa aceea luminoasă şi, cu toate că mai târziu au venit zile urâte şi întâmplări triste, oraşul nu mi se pare cenuşiu; dar altfel se văd toate când le priveşti din depărtare.

Îmi amintesc că prin curţi oamenii puneau flori, şi le îngrijeau cu o stăruinţă ciudată faţă de sărăcia lor. Peste gardurile vechi, putrezite, se aplecau în stradă copaci verzi şi ramuri de liliac, din care primăvara cădeau picuri suave de parfum, ca din pulverizatoare minuscule, cu miile. Pe drumul de la gară se înşirau tei uriaşi, care dădeau şi umbră, şi flori de leac. De la marginea oraşului, în nisipul stepei, creşteau, pe răzoarele viţei de vie, caişi şi piersici, trăgându-şi seva din cine ştie ce adâncuri binecuvântate, fiindcă rodeau cu o bogăţie prodigioasă.

Dar toate aceste frumuseţi nu se puteau vedea decât dacă le-ai fi privit de undeva de sus, sau din depărtare, cum le privesc astăzi. Acolo oamenii umblau cu ochii în pământ, cu gândul la nevoi şi poate

nu băgau de seamă câte culori înfloreau în jurul lor, sau le erau grefate definitiv pe retină şi le vedeau fără să le mai simtă.

Uneori veneau ploi vijelioase, ori furtuni, aducând nori grei de nisip, din stepă. Îndată, lumea fugea de pe stradă, uşile şi porţile se zăvoreau şi se obloneau ferestrele cu o grabă înfrigurată. Vântul pătrundea prin răsuflători în poduri şi umfla pe dedesubt tabla de pe acoperişuri, făcând-o să scoată ţipete seci, ca nişte semnale de alarmă. Atunci florile se chirceau speriate la pământ, copacii se piteau pe după garduri şi străzile rămâneau pustii, numai uluci, ziduri şi ferestre oblonite. Şi atunci abia se vedeau tristeţile oraşului strivit între stepă şi Liman.

Ciudată întindere de apă, Limanul! Uneori adormitor de blândă, alteori înfuriată năprasnic, în ea nu te poţi încrede niciodată fără riscuri. Am privit-o, scurgându-se pe sub zidurile oraşului, din toamna aceea cenuşie, până în primăvară, când pe malul ei au înflorit primele albăstrele. Am văzut, în nenumăratele zile a două anotimpuri grele, bărcile negre ale pescarilor plecând în zori, ca să se înapoieze seara, aducând uneori coşurile pline, alteori goale, sau ca uneori să nu se mai înapoieze. Am căutat să înţeleg pricina ascunsă căreia se datora dorinţa de viaţă a acestor oameni necăjiţi şi am reuşit uneori s-o citesc în privirile lor puţin înveselite de băutură, altfel prea puţin vorbitoare. Am respirat adesea, cu nesaţ, mirosul de stuf şi flori de baltă, adus din sus, dinspre gura Nistrului. Îmi amintesc cu nostalgie de unele nopţi de mai târziu, nopţi calde, luminate de lună şi legănate în cântece de armonică îndepărtate.

Revăd acum malul Limanului de sus, de la Gura Roşie, până la mare, pas cu pas, cu toate cotiturile, cu toate aşezările omeneşti, cu tot ce-am întâlnit în cale. Am în suflet farmecul fiecărui apus şi al fiecărui răsărit, amintirea tuturor basmelor spuse de stuful legănat de vânt, a tuturor tristeţilor scuturate deasupra apei de sălciile plângătoare. Dar cum aş putea să uit ceva de acolo, neîntâlnit în altă parte?

Vara, un vaporaş alb străbate Limanul de două ori pe zi, de la un cap la altul. Face un drum de cincizeci de kilometri în patru ceasuri, aşa încât dacă priveşti de pe punte ai destul timp să-ţi întipăreşti în minte fiecare copac de pe ţărm, fiecare colibă, fiecare cuib de raţe sălbatice ascuns în stuf. Kilometri după kilometri, nesfârşite valuri de verdeaţă rămân în urmă legănate de vânt; privindu-le, uneori ochii ţi se împăienjenesc şi atunci, când nu-ţi mai dai bine seama unde te afli te cuprinde teama de a nu pierde firul celeilalte vieţi, de a nu aluneca la nesfârşit într-o lume alcătuită numai de apă şi stuf. Uneori soarele arzător al verii ridică în aer o boare umedă şi fierbinte şi atunci, sub vălul acesta pâlpâitor, malul verde al Limanului pare un ţărm de insulă îndepărtată, dintr-un ocean albastru, ecuatorial. În faţa satelor

de pescari, bărcile negre trase pe nisipul argintiu, cum le estompează depărtarea şi boarea zilei de vară, par pirogi ale altor popoare; te-ai aştepta să vezi răsărind, de după pânza vegetaţiei, triburile cu tam-tam-urile lor şi cu strigăte războinice. Dar oamenii care vin pe mal abia se mişcă şi în blânda lor toropeală nu flutură barem o batistă la trecerea vaporului.

Pe acest pământ, întâia piatră de cetate au pus-o, la jumătatea ţărmului apusean, genovezii, tot atâta negustori cât vagabonzi pe ape. În jurul ei, un domn moldovean, evlavios şi războinic, a mai ridicat două brâuri crenelate, pe care nu le-au răpus nici năvălitorii, nici vremea, nici valurile Limanului. Ele stau acolo de sute de ani, ca un semn de hotar în colţul cel mai de răsărit al ţării.

Poate, cu grijile lui de astăzi, oraşul a uitat istoria Cetăţii Albe, sau nu se mai gândeşte la ea. Peste străzile lui au căzut veri secetoase şi ierni necrezut de aspre. Apoi în case a venit vântul de vest şi a adus, în mijlocul sărăciei, preocupări lumeşti; s-au făcut baluri şi sindrofii; oamenii, sătui de necazuri, s-au grăbit, când le-a stat în putinţă, să se bucure de părţile trandafirii ale vieţii şi au uitat că pe acolo au umblat odată pârcălabii lui Ştefan cel Mare.

La Cetate vin uneori fetele să se plimbe, seara, la ore destinate dragostei. Zidurile închid ochii crenelaţi şi îşi dorm somnul, mai departe… Sunt nopţi învelite în tăceri depline şi profunde. În aer nu stăruie nici mirosul prafului de puşcă, nici zăngănitul din alte veacuri al iataganelor. Dintre ziduri, se ridică fără putere şi fără convingere un minaret pe jumătate năruit. În nopţile cu lună, proiectat pe boltă, el pare o sentinelă rănită, veghind deasupra oraşului, o ultimă clipă înainte să cadă.

Iar oraşul, învelit într-o tăcere nevinovată, îşi continuă viaţa prin case, pe întuneric, sau prin pivniţe abia luminate, înăbuşite în aburi de vin şi fum de tutun; viaţă de dragoste şi beţie, în drum spre moarte.

○

Nagavişka, luptător de circ, decăzut, rus fără ţară, vagabond internaţional, apasă clanţa ruginită şi îmi face loc să intru. În poarta mare, înaltă, de lemn vopsit verde, închizând dincolo de stradă un domeniu şi o viaţă necunoscută, este tăiată o altă poartă, mai mică, prin care intru, aplecându-mă, în grădina sălbatică, răvăşită de toamnă. Firul şerpuit al potecuţei e năpădit pe alocuri de iarbă; mai departe se deschide o mică bătătură. Casa se vede în dreapta, scundă, micuţă şi curată. În faţa ei câţiva vişini aproape desfrunziţi; la umbra lor rărită, o bancă de lemn, înnegrită de ploaie. În fundul curţii, printre copaci se vede un puţ cu roată, iar lângă gard un chioşc, din lemn de mesteacăn, de pe care pe alocurea cămaşa albă a căzut, ca o poleială învechită.

— N-ai auzit dumneata, căcoane, de Pantera Neagră? Eu sunt acela,

continuă Nagavişka să spună, în momentul când ajungem. La campionatele interbalcanice, de la Istambul, l-am făcut dublu-Nelson pe Selim Safi; n-a mai spus turcul nici pâs.

O linişte nefirească apasă ograda pustie; obloanele ferestrelor sunt închise. Peste gard, într-o curte îndepărtată, un steag mare flutură leneş, în vârful unui par strâmb.

Nagavişka ştie însă treburile casei, cum le ştie pe ale întregului oraş. Face câţiva paşi şi ciocăne la uşa din fund. După un timp, o fereastră mică se deschide în uşă şi după gratiile care o cadrilează apare, temător, capul unei bătrâne. Vorbesc între ei ceva în şoaptă, pe ruseşte, pe urmă ferăstruica se închide la loc.

— Numaidecât, mă linişteşte Nagavişka, apropiindu-se mulţumit. D-apoi ştiam eu bine: odaia e goală, tocmai ieri a plecat lăcătinientul.

Aşadar, a stat un ofiţer aici, îmi spun, şi mă întreb ce l-o fi atras în mijlocul acestei grădini sălbatice.

— Sunt foarte mulţi lăcătinienţi în oraş, urmează rusul, după o clipă.

Nu poate să tacă mult timp, şi e ciudat: pe aici, ceilalţi, nu vorbesc prea mult. Dar el a umblat în lume, a avut de-a face cu alţi oameni şi a învăţat altfel rosturile vieţii. Simte că-l privesc pe furiş, de aceea, deodată îşi lasă umerii să-i atârne dezarticulaţi în jos, cu spinarea adusă şi cu capul căzut într-o parte. Izbuteşte astfel să capete un aer de prostănac, ceea ce nu este în realitate; s-ar crede că-i e ruşine să pară cuiva isteţ. Cum stă în soare, în mijlocul bătăturii, înalt, cu spinarea lată, cu capul mare, osos, cu pumnii groşi şi cu privirea adormită, pare un bătrân cal de saca, aşteptându-şi cuminte în ham, stăpânul intrat la cârciumă să bea o cinzeacă. Însă continuă să vorbească, fără să ridice privirea, scoţând vorbele tărăgănat, ca o maşină pe care cineva a uitat s-o oprească şi trebuie să meargă până i se desface arcul:

— Sunt şi călănei la noi; trei călănei şi patru maiori, şi mulţi căpitani, şi mulţi sublăcătinienţi, dar cei mai mulţi sunt lăcătinienţii. Aşa mulţi lăcătinienţi sunt, căcoane, că nu mai ai loc de ei; şi fac gălăgie peste tot, şi dacă nu te dai la o parte, o păţeşti numaidecât, că sunt tare mânioşi.

Femeia vine să ne deschidă uşa din faţă, la odaia unde a stat locotenentul. Pătrundem într-o săliţă curată, cu un ochi de geam în curtea dinspre stradă, apoi într-o încăpere apăsată de un întuneric greu. Gazda îşi târşâie papucii până la fereastră şi crapă puţin oblonul, cu teamă, ca şi când lumina ar putea să supere pe cineva dinăuntru. Acum încăperea se vede, până în fund, mai mare decât te-ai fi aşteptat. În faţă, un dulap uriaş acoperă jumătate din perete; lângă el o măsuţă cu oglindă în ramă de nuc, sculptată. În colţul ei de jos, între lemn şi sticlă, locotenentul a uitat fotografia unei fete; una grăsuţă,

îmbrăcată în pardesiu, cu gulerul ridicat, cu bască albă trasă pe ochi şi cu gropiţe în obraji. Nagavişka se apleacă s-o privească de aproape.

— Asta este Şura! mă informează apoi, ridicându-se, mulţumit că le ştie pe toate.

Şi ducându-şi mâna osoasă la gură, o căinează, legănând cu amărăciune capul lui de cal:

— Ei, Şură, Şură, acu ţi-a plecat lăcătinientul!

Amestecă accentul rusesc cu acela moldovenesc şi astfel vorba lui devine într-un fel plângătoare.

— Ei, Şură, Şură! oftează, legănând capul, iacă ai rămas fără lăcătinient!

Sub fereastră stă strâmb un birou învelit cu hârtie albastră, iar lângă el, o etajeră prăfuită. În colţul celălalt, patul de fier, foarte înalt. Pe pereţi câteva cromolitografii lucioase, în cadre mari de lemn aurit, iar din plafon atârnă abajurul becului electric, un clopot mare de foiţă albastră, gofrată, pusă pe schelet de sârmă.

Mă îndrept spre pat şi îl cercetez, fără tragere de inimă; e îngust, şi înalt până la jumătatea peretelui. Nagavişka, înţelegându-mi gândul, îmi explică, sperând să mă resemnez:

— Aşa sunt toate paturile pe aici.

Nu, peste putinţă! Într-un asemenea pat ar sta mulţumit numai un mort.

— Du-mă în altă parte!

Omul se trage înapoi, ascunzându-şi dezamăgirea sub răbdarea lui de misit.

— Vai de mine! O odaie mai bună nu-i! Eu ştiu ce spun, că doară eu dau locuinţă la toată lumea care vine în oraş.

Mai privesc o dată în jur, apoi, prin crăpătura oblonului văd afară grădina largă, sălbatică, apăsată de tristeţea dulce a toamnei.

— Bine! Să te duci în târg, să-mi cumperi un divan. Patul, spune-i babei să-l dea afară; nu pot dormi în el.

Nagavişka deschide mari, ochii lui de gloabă prostănacă.

— Un divan? face uimit. Vrei dumneata chiar un divan?

Pe urmă se întoarce spre bătrână şi începe să-i spună ceva repede, în ruseşte. Ea pricepe târziu, după ce Nagavişka îi explică, de multe ori, cu vorbe şi cu gesturi: divan, un divan.

— Dghivan? repetă ea, privindu-mă uimită, nevenindu-i să creadă.

Are o voce ascuţită, pe care numai vorba rusească o rotunjeşte puţin. Simt că am căzut între ei, ca o revoluţie.

— Dghivan! face baba, de fiecare dată când el se opreşte să răsufle. Dghivan!? şi glasul i se înmoaie, de parcă vorbele misitului ar lovi-o în cap, ameţind-o. Dghivan?!

— Da. Şi pe perete, deasupra, să pună un covor; nu pot suferi zidul gol.

— Căvăor? întreabă femeia, ridicând ochii, cu teamă.

— Da, un covor. Pe urmă să deschideţi fereastra şi să faceţi curăţenie.

La uşă îmi aduc aminte că seara are să fie iarăşi frig.

— Şi să faceţi foc în sobă!

Iată-l pe Nagavişka, stând plouat, cu umerii căzuţi, semănând atât de bine, ca şi adineauri, cu un cal obosit.

Amiaza călduţă, de toamnă, cu lumina ei pălită puţin, cu atmosfera calmă, ca în pragul unui repaus dulce, îmi dă o mulţumire ciudată, pe care o simt cuprinzându-mi încet fiinţa; mi se pare că mă aflu în uşa unui sanatoriu unde m-am vindecat de o boală grea şi acum plec să-mi încep convalescenţa.

— Hei! strig din prag, râzând, ce-mi stai aşa prăpădit? Panteră Neagră eşti dumneata, ori ce?

Nagavişka însă nu mai are nevoie să spună nimic; este biruit şi câştigat de partea mea. Numai bătrâna iese după mine, neîncrezătoare, să mă mai întrebe o dată, cu glasul ei ascuţit, în timp ce mă îndrept spre poartă:

— Dghivan?

— Dghivan!

— Căvăor?

— Da, covor şi foc şi curăţenie! Şi să deschizi fereastra.

Lângă poartă mă opresc, uimit: două tufe de crizanteme albe înfloresc, de o parte şi de alta a potecii. Tulpinile lor robuste dar graţioase îmi ţin drumul. La venire nu le văzusem.

○

Într-o parte-i portul, în alta cherhanaua; la mijloc este oraşul, pe o ridicătură de pământ care înaintează ca o peninsulă în Liman, înconjurată din trei părţi de apă. În locul cel mai ieşit al acestui istm circular, sunt zidurile Cetăţii. De acolo străzile pornesc mănunchi, ca nişte nervuri de evantai şi după ce dau formă oraşului se pierd în partea cealaltă, în câmpul nisipos, unde încep viile şi caişii. Alte câteva străzi cad de-a curmezişul, mergând de la un ţărm la altul. Aceea care leagă portul de cherhana, trecând prin mijlocul oraşului, e strada principală. În lungul ei se înşiră casele oamenilor mai înstăriţi, deşi toate fără etaj, şi prăvăliile cu ferestre mari. În centru, ea atinge pe o latură grădina publică, nu prea mare, cu flori, cu copaci mici şi cu bănci de scândură vopsite verde. Nu departe de acolo e o piaţetă, de unde porneşte strada lungă, înspre gară şi unde, la prânz şi seara, lumea iese la plimbare. Acolo sunt şi cele două restaurante mai mari, pline de glasuri înfierbântate şi de acorduri muzicale; acolo se fac în fiecare seară chefuri de pomină, şi din când în când se trage cu pistolul, în tavan sau în oglinzi.

Mai departe, străzile merg iarăşi liniştite să se piardă în câmp, sau

în Liman.

O după amiază întreagă străbat cu pasul rar aceste străzi curate. Casele sunt toate la fel, mărunte, ascunse după garduri, sub copacii desfrunziţi şi la ferestrele lor nu se vede nicio mişcare. Pare că oamenilor le e teamă să privească afară, în acest timp al după amiezii, când străzile sunt pustii.

Cobor în port, unde cheiurile părăsite se năruie; câteva şlepuri negre, înecate, spintecă faţa liniştită a apei; un grănicer se plimbă alene pe mal. Pe ultimul chei, înspre Cetate, câţiva marinari fac instrucţie; deasupra lor, pe un catarg flutură pavilionul tricolor.

O tristeţe calmă se ridică din apa Limanului, pe care soarele, coborând înspre apus, o face să sticlească. În luciul ei zboară spre malul rusesc un stol de raţe sălbatice, nesocotind graniţa, dincolo de care trăiesc alţi oameni. După ce ele se pierd în zarea apăsată de pâclă, Limanul rămâne pustiu şi marinarii, de pe chei, par uitaţi acolo, fără niciun rost în portul părăsit.

Urc malul, pe strada bolovănoasă, străbat iarăşi oraşul ca să cobor în partea cealaltă, înspre cherhana, unde pescarii şi-au întins pe mal, să se usuce, sutele lor de plase. În aer stăruie un miros greu, de peşte putrezit; vântul îl ia şi-l împinge de-a lungul oraşului, pe uliţa largă a Soborului, cu case rare, de oameni săraci, în care locuiesc pescari. În praful ei, câţiva copii se joacă, fugărindu-se fără tragere de inimă, mai mult gânditori decât zburdalnici.

La câţiva paşi, după casele mărunte, începe pădurea de stuf, subliniind malul circular al Limanului; toamna l-a făcut să pălească. În curând, când va fi galben, vor veni să-l taie şi să-l strângă în snopi ca să-l aibă de băgat în foc, la iarnă. Acum vântul îl mai netezeşte odată, făcându-l să se aplece peste apă în valuri largi, înfiorate.

Se înserează şi odată cu întunericul, nori cenuşii se lasă deasupra oraşului. De pe Liman se adună neguri umede, ameninţătoare. Pe străzi, felinarele răzleţe par scăldate în ceaţă; când ajung acasă, ploaia măruntă de toamnă a început, ştergând cu ţârâitul ei rece de pe acoperiş ultimele amintiri calde ale unei zile frumoase.

De sub clopotul de foiţă din tavan, becul slab răspândeşte o lumină albăstrie, plină de umbre; acum cadrele de pe pereţi capătă o altă viaţă; din tabloul cel mare, nişte personaje în armuri, cu lăncile îndreptate spre cer, vor să coboare războinice în mijlocul odăii. Pe lumină se vede altceva: un praznic liniştit, pe iarbă, la marginea unei păduri. Copacii sunt suliţele, iar stacanele pe care gospodarii le dau peste cap, cu sete, seamănă cu nişte coifuri lucioase.

În colţul camerei găsesc divanul, întocmai cum l-am dorit; bătrâna l-a îmbrăcat cu cearceafuri curate, cu miros de scrin învechit. Alături, zidul lipit cu soba de pe sală răspândeşte o dâră plăpândă de căldură care face deodată încăperea foarte prietenoasă. Alung orice gând

negru şi, rezemându-mă de peretele cald, încerc să regăsesc firul limpede al existenţei mele, pe care sosirea în acest oraş l-a destrămat, răspândind în jur scamele, ca dintr-o vânturătoare. Mă văd la gară, în dimineaţa noroasă a sosirii, luându-mi rămas bun de la tovarăşul de călătorie, comandorul Maximov. Caut un drum neted până aici, în această încăpere dar mă izbesc ca de pereţii unui coridor îngust, întunecat de chipurile celorlalţi oameni. Şi-i văd, ca şi când ar fi alături, spionându-mă, voind să nu le scape nimic din ceea ce am de gând să fac. Îl văd pe Ronsky, maimuţa pântecoasă, turnându-mi să beau; pe Liuda, stând pe scaun, supusă, în timp ce încerc să-i cuprind picioarele groase, pe sub fustă; pe Walter, cum bea paharul rânjind şi mârâind: „N-avem nevoie de niciun motor nou”. Îl văd pe Grişa, hotelierul, intrând în cameră să-mi arate, plin de mândrie, epoleţii auriţi, de căpitan, pe care i-a purtat el însuşi în armata ţarului. Văd femeia cu picioarele albe, spălând rufe în ploaie: sunt picioarele Liudei, aşa cum le-am cuprins pe sub fusta aspră.

Fiindcă e o seară liniştită, mă voi lepăda de amintirea obsedantă a acestor oameni; voi scoate din geamantan cartea de călătorie a lui Joshua Slocum, minunatul navigator solitar, pe care mi-a dăruit-o comandorul Maximov. Mă voi izola de toate întâmplările trecute şi viitoare, ca temerarul marinar, care a ocolit cu mica lui corabie pământul, fără niciun însoţitor.

Dar, nu! Cartea căpitanului Slocum va aştepta acolo, în geamantan. Aici nu-i timp să rămâi cu tine singur; nu poţi să te judeci, să te încurajezi, sau să te mustri; nu poţi face nimic din ceea ce doreşti, din ceea ce te juri să faci. Viaţa te cuprinde şi te zgâlţâie cu o forţă care îţi turteşte creierul în cap; apoi îţi pune un pumn mare în bărbie şi îţi face vânt pe duşumele. De acolo de jos, lumea se vede altfel. Ia te uită!?

Cineva a ciocănit în oblon, de două ori, cu vârful degetelor, ca un semnal. În liniştea care urmează, mai grea, dulapul trosnește; pe urmă se aude apa picurând afară, pe burlan. Dincolo de uşă domneşte întunericul ud al nopţii de toamnă. Zgomotul misterios de la fereastră mă face să tresar. Nu ştiu nimic despre oraşul acesta de frontieră, nu-mi cunosc vecinii, nu ştiu ce taine se ascund în bălăriile grădinii. Câteva clipe trec greu; pe urmă iarăşi ciocănitul în oblon, încet, la fel ca prima dată; e o mână sfioasă. Ar trebui să nu-mi fie frică de un om care ciocăneşte aşa. Rămân totuşi lipit de zid, până ce aud chemând de afară, un glas tot atât de sfios ca şi ciocănitul:

— Saşa! Saşa, dieschidi, tie rog!

E o fiinţă rătăcită târziu, sub geamul lui Saşa, cel care a plecat. Ies în sală şi deschid ferestruica zăbrelită, din uşă. Un pardesiu negru, cu gulerul ridicat, un obraz rotund, cu gropiţe, şi o bască albă, trasă pe frunte. Nu mă poate vedea, în întuneric.

— Dieschidi repedie, Saşa, că m-a udat!

Are un glas dulceag, plângător.

— Domnul locotenent s-a mutat, îi spun prin zăbrele.

Nu se miră; este sigură că mint.

— Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

— Domnişoară, sunt singur; locotenentul a plecat.

— Lasă pie mine, tie rog, înăuntru!

Când deschid uşa, devine şi mai sfioasă.

— Bună seara! spune, în prag, clipind, neîndrăznind să intre udă de ploaie.

Pe urmă face un pas şi bagă numai capul, în odaie. Schimbarea dinăuntru, în sfârşit, o surprinde; se întoarce spre mine, puţin rătăcită:

— Domnu lăcătinient chiar a pliecat?

Mă priveşte măsurându-mă cu ochii de sus până jos, puţin înciudată, ca şi cum eu i-aş fi alungat locotenentul.

— Şi nu ştii dumniata undie a pliecat?

Ridic din umeri: îmi pare rău; nu ştiu. Apoi îmi amintesc de fotografia uitată la oglindă.

— Dumneata eşti Şura? o întreb, intrând în odaie.

Mă urmează, ca la ea acasă, şi nu se miră de întrebare.

— Nu. Eu sunt Vera. Şura ieşti altă fată. Ai făcut dumniata cănăştinţă cu ea?

Viaţa curge, pe sub garduri, pe sub copacii desfrunziţi, prin umbră, îşi caută drumul, pătrunde pe uşi sau pe ferestrele oblonite, şi te găseşte oriunde te-ai ascunde. E peste putinţă să i-o iei înainte, sau să-i rămâi în urmă. Ea are nenumărate feţe; acum a luat chipul acestei fete, a ciocănit în oblon şi a intrat, aducând frigul umed de afară. Nu-i cu putinţă să te gândeşti în urmă, sau înainte; trebuie să te gândeşti numai la ea.

— Şi lăcătinientul unde a pliecat? întreabă Vera.

— Nu ţi-am spus că azi am sosit aici? Nici nu-l cunosc.

Şade pe scaun, lângă oglindă, cu cotul rezemat pe măsuţă.

Pare gata de plecare: nu şi-a scos nici basca, nici pardesiul de pe care picură apă; dar nu pleacă. Dă cu ochii încă un înconjur odăii.

— Aici este frămos; nu ţi-a plăcut dumitale pat care a fost?

— N-aveam loc în el.

Afară se aude ploaia, ţârâind în burlane. Vera mă priveşte surprinsă; caută desigur să vadă ce anume din fiinţa mea mă împiedică să pot dormi într-un pat ca toată lumea. Pe urmă, renunţă să dezlege misterul şi întoarce capul spre oglindă, unde fotografia Şurei a rămas neclintită, ca un obiect care aparţine pentru totdeauna încăperii.

— Şura crede că lăcătinientul ia pe ia die nievastă! râde, cu o răutate neascunsă.

Apoi, după o pauză, în care a dat iarăşi roată cu ochii camerei, oftează, plictisită:

— Radio nu ieşti?

— Nu.

— Nici patifon?

— Nici.

— Nici cănfieti?

— Ce să fie?

— Bănboane.

— Nu.

Oftează:

— Păcat!

După o clipă însă, se înflăcărează:

— Spune-mi, atunci, despre Bucureşti!

Un val de vânt zgâlţâie oblonul; Vera se strânge puţin, înfiorată, dar elanul ei nu este încă înfrânt. Îmbujorarea o face atrăgătoare; pe sub poala pardesiului ud i se văd genunchii înveliţi în ciorapi groşi, şi începutul coapselor, care trebuie să fie calde.

— De ce nu vii aici? o întreb, cu glasul puţin tremurat, făcându-i loc alături.

Ea se ridică, fără o vorbă şi se apropie simplu, de pat.

— Nu-ţi scoţi pardesiul?

Îl scoate şi-l agaţă în cuiul de lângă uşă, cunoscut dinainte. Pe dedesubt are o bluză cafenie, de lână împletită, strâmtă, care îi turteşte sânii mari şi poate moi. De la şolduri în jos seamănă cu Liuda; doar fusta o face mai plină.

— Nu-ţi spun nimic ai tăi, dacă întârzii? o întreb, în timp ce se aşază sfioasă la picioarele divanului.

Face semn din cap: nu.

— De ce nu vii mai aproape?

Vine. Îi apuc întâi mâna şi i-o mângâi; stă, nepăsătoare.

— Bascul nu ţi-l scoţi?

Şi-l scoate; cu capul gol pare o copilă; numai buza de jos, atârnând, îi dă un aer de plictiseală, făcând-o mai matură.

— Păcat că nu ieşti patifon! spune, pe gânduri.

Îi cuprind genunchiul aspru, cu palma fierbinte; când o ridic în sus, peste nodul ciorapului şi întâlnesc pielea goală, tresare. Nu-i dau răgaz să se opună; mă aplec peste ea şi-i caut nasturii fustei. Îmbrăcămintea ei miroase a cârpă veche, neaerisită. Şi când rămâne goală, încearcă, prea târziu, să se ridice într-un cot, parcă supărată, parcă nedumerită:

— Dar cie-i vrea acuma? Asta nu sie poati! Nici n-am făcut cănăştinţă, noi doi…

○

Şi dacă aş şti măcar cum a arătat acest locotenent Saşa, plecat în

altă garnizoană, a cărui gălăgioasă moştenire am luat-o, fără să vreau! Când a aflat unde locuiesc, Ronsky s-a prăpădit de râs:

— Casa cu maimuţe! Ia te uită Nagavişka, unde te-a băgat!

Saşa a plecat pe furiş, şi a avut motive; vin datornicii, unul după altul.

— Două costumuri noi, nouţe! se văicăreşte Freiberg, croitorul, smulgându-şi cu ciudă perii din barbă. Două costumuri faine, furnitură prima! De unde să scot acum pe lăcătinient?

— Şi cizmele, cine le plăteşte, mama lor de cizme!? înjură olteneşte Lache, cizmar craiovean, pripăşit de curând în oraş. Cizme de lac „şanti”, domnule; numai carâmbii m-au costat două mii de lei.

Vine şi-un băiat de la Pancoff să ceară o datorie, pentru băutură; şi cofetarul are de luat bani pe două torturi, de la ziua ofiţerului; şi cămătarul Lobel, cel mai opărit dintre toţi, fiindcă a rămas în buzunar cu o poliţă de zece mii de lei, pe care se teme s-o sconteze.

— De la el nu poţi să iei bani decât cu binişorul! spune cămătarul. Cine se poate pune cu lăcătinientul ăsta? Dacă bag poliţa la Bancă şi mă află, se urcă nebunul pe tren şi vine să-mi tragă două pălmi, tocmai la cafinea, unde ne vede lumea!

După ce pleacă datornicii, se face seară; atunci, în liniştea care cuprinde curtea, se aud ciocăniturile încete, sfioase, în oblon.

— Vera?

— Nu, eu sunt Mania; Vera eşti altă fată. Ai făcut dumneata cănăştinţă cu ea?

De la un timp, se află, în sfârşit, peste tot în oraş, că locotenentul a plecat, dar ciocăniturile în oblon nu contenesc. Poate fetele continuă să vină numai din obişnuinţă, ca la un vad, la această casă cu maimuţe, pe care o cunosc de atâta timp. De cele mai multe ori, însă, nu sunt acasă, sau dorm, trudit.

Am început lucrul la uzină. Hala maşinilor e friguroasă; stau toată ziua îmbrăcat cu pardesiul, sub un luminator de sticlă, spălat necontenit de ploaie. Pe fereastra largă, jos se vede Limanul, răscolit de vânt, plin de mâl, aruncând îndesat, cu mânie, valuri mici şi dese pe ţărmul pustiu. La sfârşitul primei săptămâni au sosit în gară cei doi cilindri verticali ai motorului; betonul pus la postament nu se întărise încă şi a trebuit să aşteptăm.

Îmi petrec tot timpul în hală, de dimineaţa până seara. Câteva zile nu ştiu nimic din ce se întâmplă în oraş. Odată, urcând la birou, o întâlnesc pe Liuda, în colţul unui coridor; aproape n-o mai recunosc. Mi se pare ciudat că, atât de necunoscuţi cât suntem, mâna mea i s-a plimbat pe coapsele pline, care se văd sub rochie cum ar fi dezgolite. Mi-e atât de la îndemână, încât încep să o confund cu un obiect. Obrajii ei s-au îmbujorat puţin, dar pudoarea porneşte poate din altă parte, nu de la picioare.

— Ai fost dumneta la Pancoff? mă întreabă, cu teama că o voi repezi.

Pancoff e un restaurant; toate fetele pomenesc de el, acolo se dansează şi ele tânjesc după dans.

— Nu, n-am fost.

— Niciodată? se minunează Liuda, făcând ochii mari.

— Niciodată; n-am timp.

— O, păcat! Trebuie să te duci.

După o săptămână, ploaia continuă; cilindrii sunt montaţi şi piesele celelalte nu mai sosesc. Ronsky a prins de veste că n-am de lucru; coboară în uzină, ţinându-şi pântecele în mâini. Cum e îmbrăcat în haine cenuşii, seamănă ciudat de bine cu un greiere de câmp, un greiere borţos, care-şi duce abdomenul prin mirişti, pe picioarele subţiri. Zâmbeşte mulţumit.

— Acum trebuie să bei un pahar! mă îmbie, ca şi când ar spune: „Haide, n-ai încotro, te-am prins!”

Din ziua sosirii, când m-am îmbătat, n-am mai gustat un strop de vin. Amintirea oţetită a acelei beţii îmi stăruie dezgustător în măruntaie. N-am înclinare pentru asemenea patimă.

— Iartă-mă, nu pot să beau!

— Dar ce faci dumneata toată ziua? întreabă, înciudat.

Acum îmi dau seama că, deşi noaptea se lasă mai repede, aici ziua e mai lungă decât în alte părţi. Cum am umplut spaţiul cenuşiu al unei săptămâni ploioase? Sunt într-o insulă pustie. Oamenii din jurul meu îmi sunt străini; nu mă pot apropia nici de ei, nici de obiceiurile lor. O altă săptămână va începe şi alte tone de apă se vor scurge pe acoperişuri… Simt că începe teama. Voi telegrafia la Bucureşti, îi voi ruga, îi voi implora să trimită piesele, să se termine mai repede, să mă scoată din acest oraş, pe care toamna îl turteşte cu tăvălugul ei ud.

— Domnule Ronsky, spun, palid, simţind cum cutele din colţul gurii mi se adâncesc, iartă-mă, nu pot să beau!

E zadarnic să-i explic ceva. Înţeleg că mă dispreţuieşte şi plec spre casă, cu sentimentul că am suferit o condamnare fără să fiu vinovat. Străbat ograda sfâşiată de toamnă, în care numai crizantemele mai înfloresc, ude, ude şi triste. Deschid geamantanul, iau cartea dăruită de comandorul Maximov, mă trântesc în pat şi citesc: *Singur în jurul lumii*…

Joshua Slocum sau comandorul Maximov a făcut această călătorie? În cameră se lasă întunericul; picăturile de ploaie curg adormitor pe burlane. Ce voi face săptămână viitoare? Şi deodată, aceste picături de ploaie care se aud afară, mi se pare că se scurg prin cutele creierului meu, să spele de acolo toate amintirile. Aprind lumina şi sub lumina albastră văd toate amănuntele încăperii, aşa cum am lăsat-o de dimineaţă. Şura continuă să zâmbească, cu gropiţe în obraji, din rama

oglinzii.

„Dar cine este fata asta? mă întreb după un timp, când parcă mă cuprinde somnul. Ce caută fotografia ei aici? E sora sau iubita mea?”

Din rama neagră, aflată pe un perete umbrit, războinicii, cu suliţele în mână, par gata să coboare în odaie.

„Dar eu ce caut aici?” mă întreb toropit.

Afară ploaia continuă să picure pe burlane, scoţând cântecul ei monoton, care te adoarme. Şi mi-e teamă că dacă aş adormi acum, aici, aş pierde toate legăturile mele cu trecutul. Nu ştiu dacă am ceva de regretat în urmă, dar nu vreau să mă pierd.

Deschid ochii mari şi-mi spun: „Eu nu sunt de aici! Sunt doar un trecător. Lumea mea este în urmă…”

○

Pe placa de onoare a unei uzine construită în munţi, este trecut şi numele meu, între altele. Acum îmi dau seama, zâmbind cu o uşoară mâhnire, că va fi singura mărturie a existenţei mele. Mă gândisem şi altădată, mai puţin stăruitor ca azi, că nu am o dotaţie deosebită, că deci nu pot aspira decât la un ideal mijlociu. Atunci aş fi vrut să renunţ la orice năzuinţă. Îmi era teamă că trebuie să am vreuna, nemărturisită, şi mă cercetam bănuitor, căutam să mă surprind, pentru a mi-o găsi şi a-mi arăta zădărnicia ei. Îmi plăcea viaţa; o socoteam un bun de care n-aş fi vrut să mă lipsesc, fiindcă era un spectacol necunoscut, cu nenumărate surprize. Gândeam că merită să-l priveşti, chiar dintr-un loc ieftin. Nu credeam însă în putinţa mea de a mă urca pe scenă, în văzul lumii, să-mi conduc destinul şi să-l târăsc pe al altora după al meu. Înţelegeam că oamenii care ajung acolo sunt într-o continuă întrecere, fiindcă unde vin doi inşi, locul întâi trebuie disputat. N-aş fi îndrăznit să compar vreodată oamenii între ei, dar ştiam că dacă apar mai mulţi alături, într-o arenă sau pe acelaşi drum, luptând pentru acelaşi ideal, trebuie să se vadă că unul e mai puternic şi altul mai slab. Nu vroiam să mă iau la întrecere cu nimeni, nu mă interesa locul nimănui. Dacă vreunul ar fi vrut locul meu, i l-aş fi dat, fiindcă nu înţelegeam de ce l-aş apăra.

Abia acum, departe de casă, văd că n-am lăsat în urmă puncte de reper, nici albe, nici negre, după care să mă întorc.

„Eu nu sunt de aici!” continui totuşi să-mi spun, cum m-aş apăra de o obsesie.

Ploaia îmi adoarme încet cugetul, cu ţârâitul ei plângător. Şi, de la o vreme, golul din urmă nu mă mai sperie; mă simt împăcat cu mine, cu războinicii din cadru, cu ploaia de afară şi cu întunericul trist care se lasă peste fereastră. Iau cartea lui Joshua Slocum, o privesc fără gând şi o bag la loc, în cufăr.

Se înserează. Îmi îmbrac haina de ploaie şi ies pe stradă. Felinarele au început să se aprindă; în pâlnia lor proiectată în jos, spre caldarâm,

picăturile de ploaie, bătute de vânt, încearcă un joc vesel, neconvingător. Străbat oraşul pustiu şi mă opresc la Pancoff.

○

Cârciumile aici sunt la tot pasul; cele mai multe sub pământ. În stradă se vede numai o dâră de lumină, şi fumul de tutun, urcându-se în valuri, pe trotuar. Coborând treptele, ajungi într-o încăpere umedă, cu tavanul proptit pe stâlpi de lemn îmbrăcaţi în hârtie colorată. În fund, după tejghea e un negustor bărbos, cu şapca neagră dată pe ceafă, sau o femeie grasă, unsuroasă, cercetând cu ochii răi muşterii care chefuiesc. Aceştia de fapt stau cuminţi în jurul meselor murdare, de lemn nevopsit şi deșartă, cu o mulţumire tăcută paharele, pe gâtul lor nesăţios. Acolo se bea vinul bun de Şaba cu douăzeci de lei litrul, ca să se poată îmbăta omeneşte şi cel mai umil gospodar.

Deasupra capetelor lor, abia luminate de lampa cu petrol atârnată în tavan, un aparat de radio cu baterii, vechi, din cele dintâi vremuri ale lui, toarnă, horcăind, vorbe şi cântece, pe care băutorii le ascultă, evlavioşi.

Sunt asemenea cârciumi pe uliţa Soborului mai ales, unde vin pescarii să bea, în fiecare zi, câte un aldămaş. Beau atunci când vând ceva, ca şi atunci când cumpără. Beau când îşi iau o pereche de bocanci noi, sau numai o pereche de potcoave, pentru bocancii vechi; beau când le naşte nevasta şi când le moare copilul, când dau pe apă o barcă nouă şi când repară fundul bărcii vechi. Beau, dimineaţa sau seara, la amiază sau la miezul nopţii, sau mai spre ziuă, când zorile tulburi încep să coboare în beciurile lor; beau în zile de lucru, ca şi la sărbători, după ce se întorc smeriţi de la liturghie. Beţia lor e totdeauna cuviincioasă; dacă îi urcă în stradă şi le dau vânt să plece, nu se leagă de lume, nici nu fac gălăgie; îşi caută drumul, cuminţi, sprijinindu-se cu grijă de garduri, iar când nu mai pot, se întind jos, într-o margine a trotuarului, ca să nu încurce drumul. Rar se întâmplă câte o gâlceavă, sau câte vreo bătaie. Dacă au întâmplător un cuţit la brâu, îl ţin doar ca să spintece cu el peştele, sau ca să taie pâine; în aproapele lor nu-l vâră niciodată. Ei seamănă atât de bine cu Limanul pe malul căruia s-au născut! Mâniile lor nu trec niciodată peste maluri, cum nici mâniile Limanului nu trec, oricât l-ar bate vântul.

Dar cârciumi se găsesc pe toate drumurile. Poate, trăind înconjuraţi din trei părţi de apă, oamenii iubesc mai temeinic vinul. Acolo chercheleala este o obişnuinţă obştească, a boierilor ca şi a mujicilor. Beau şi arendaşii durdulii, cu obrajii roşii, şi muncitorii palizi, cu pomeţii ascuţiţi. Patima lor nu are nimic murdar, fiindcă ei ştiu să cinstească vinul, oricât ar bea. Sunt unii care beau aşa de mult, încât sfârşesc această viaţă fericită cu vinele sclerozate şi cu ficatul făcut piatră. Dar cine ştie dacă o astfel de moarte nu chezăşuieşte dobândirea vieţii de apoi?

La Pancoff, în locul aparatului de radio, cântă orchestră, cu vioară, acordeon şi pian, ca în oraşele mari. Acolo se găsesc o sumă de bunătăţi vestite, ca mâncare şi băutură, şi ce beţiv sau ce mâncăcios din cei ce coboară în subsolul acela binecuvântat ar putea să plece nemulţumit?

Cum intri, pe un bufet mare, în faţă, sunt o sută de farfurii, dacă nu mai multe, în care se înşiră toate soiurile de gustări, de la chefalul sărat, făcut cu oţet şi cu ceapă, până la pâinişoarele date cu unt şi icre negre, moi. Acolo poţi să-i vezi pe mâncăcioşi aplecându-se deasupra farfuriilor şi alegând cu nesaţ felurile pe care poruncesc chelnerului să le dea la masă. Mesele sunt aşezate de-a lungul zidurilor, de jur împrejur, în firide tainice unde te poţi îndestula netulburat de nimeni. În mijloc, cine are poftă poate să danseze şi nu se găseşte nimeni să ceară socoteală cuiva dacă, ameţit, îşi înlănţuieşte partenera nu tocmai cuviincios. De altfel e şi greu să se ştie de unde începe necuviinţa, deoarece lumea în oraş nu cunoaşte ultimele dansuri. Când vin în vacanţă studenţii şi studentele, de la Bucureşti şi de la Iaşi, aduc figuri noi de foxtrot sau de tangou; localnicii le urmăresc uimiţi şi timizi, neîncumetându-se să le dezaprobe, chiar dacă sunt mai deşuchiate, fiindcă împotriva obiceiurilor aduse din oraşele mari, nu se cârteşte.

Când am coborât în beciul lui Pancoff, era lume puţină; mulţi se duceau acum alături, la „Ural”, alt restaurant, unde cânta din gură o artistă negricioasă, Ilona, venită tocmai de la Arad, cu putere de atracţie apuseană.

La o masă stăteau două perechi, curând am aflat că erau primarul şi avocatul primăriei, cu nevestele lor, dar nevestele nu li se potriveau defel, ai fi zis că le-au schimbat între ei, din greşeală. Pe când primarul, cu ochii de miop ascunşi sub ochelari cu ramă groasă care-i dădeau ceva de scafandru, se pierdea în spatele mesei, primăreasa, înaltă şi puternică, părea pusă acolo ca să-i păzească pe toţi patru. Chiar şi avocatul, cât era el de voinic şi de gros, nu izbutea s-o întreacă, dar, oricum, intra în competiţie; deocamdată se lupta cu mâncarea şi cu băutura, mânca şi bea mult, cu voie bună, iar când râdea burta îi juca sub masă cu atâta amplitudine că se mişcau paharele de deasupra; din când în când se întorcea spre nevastă, ca s-o ciupească părinteşte de obraz şi atunci părea un bătrân elefant care îşi dezmiardă puiul.

Un grup de ofiţeri stăteau într-un colţ; alături, câţiva civili îmbrăcaţi şi foarte gravi, poate preşedintele tribunalului sau procurorul şi alţii de-o seamă întreţineau o convorbire serioasă, ca într-o cancelarie. Mai departe, în celelalte firide, nu se vedea, dar fumul de tutun, care se înălţa deasupra, dovedea că mai sunt şi acolo alţi oameni.

La masa de lângă orchestră, un locotenent mititel, negricios, cu un smoc de mustaţă zbârlită, stătea cu capul în piept şi cânta pe nas, subţire, ca un ţârcovnic, un cântec plângător, cu tonuri puţine:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău…

Vioristul îi ţinea isonul, aplecat cu arcuşul la urechea lui, iar ceilalţi muzicanţi îl însoţeau fără tragere de inimă.

Deasupra acestui cântec, pe care locotenentul îl îngâna încetişor, ca şi când s-ar fi temut să nu-şi tulbure vecinii, din firide se rostogolea zumzetul subsolului încălzit de băutură. Câte un clinchet de pahar ciocnit, sau câte un râs cristalin de femeie, se ridica spre tavan, în triluri.

În clipa când am intrat, ofiţerul tocmai îşi termina cântecul şi căuta în buzunarul pantalonilor strânşi pe picior, un ban, pentru muzicanţi. Văzându-mă că umblu cu ochii după o masă, îmi făcu semn, prietenos, să mă apropii.

— Locotenent Ilinca! se prezentă, ridicându-se în picioare, drept, şi izbind carâmbii cizmelor cu o politeţe militărească.

Apoi, în timp ce se aşeza clătinându-se, la locul lui, după ce mă poftise să stau pe scaunul din faţă, continuă:

— Te rog să bei un pahar cu mine. Nu te uita că sunt cam turtit; mi-am pus în gând să mă fotografiez în seara asta şi eu nu pot să mă fotografiez decât beat.

Acestea zise, îşi lăsă capul în piept şi îşi reluă isonul, cu glasul de ţârcovnic:

Niii-istrule râu blestema-at…

Chelnerul îmi turnă în pahar din sticla locotenentului, fără nicio vorbă, ca unul care ştia dinainte ce trebuie să facă.

Adusesem de afară, pe chipul încruntat, toată umezeala şi tristeţea toamnei, dar eram hotărât să le spulber. Toate piedicile sufleteşti fuseseră îndepărtate, numai teama fizică de băutură, amintirea acră a primei beţii care mă dezgustase, lăsându-mi o săptămână urmele ei acide în creier şi în sânge, mă făcea să şovăi. Băusem de atâtea ori până acum, dar niciodată băutura nu mă silise să cuget la rostul ei. De data aceasta, paharul din faţă căpăta o altă semnificaţie, devenea simbolul unor renunţări, al unor adaptări, al unei înfrăţiri cu oamenii din partea locului, cu firea, cu mentalitatea lor de grăniceri.

Am dus paharul la gură cu teamă, dar vinul mi-o luă înainte, peste gest, şi peste intenţie, alunecând cu o fluiditate neaşteptată. În gură mi se răspândi o aromă de fragă, aducându-mi deodată în minte imaginea colorată a unei podgorii însorite, cu ciorchini de chihlimbar şi cu flori

pe răzoare, ca într-un colţ de rai. Am privit uimit paharul, pe care urmele licorii se scurgeau la vale, lăsând în urmă dâre trandafirii, transparente şi volatile.

Nu trebuia să întreb, nu trebuia să explic nimic; locotenentul îşi cunoştea vinul. Se întoarse doar, să spună, cu o superioritate categorică deşi calmă, cum ar fi lipit pe conştiinţa mea o etichetă:

— Muscat, de la Efleri!

Vru să continue cântecul, apoi se răzgândi şi, întorcându-se mai mult spre mine, mă privi cu luare aminte:

— Eşti inginerul de la uzină, nu?

Am ridicat ochii, mirat:

— Da; de unde mă cunoşti?

Locotenentul lăsă să-i cadă mâinile pe genunchi şi oftă:

— Dar ce nu se ştie aici?! Crezi că scapă cineva nebăgat în seamă? Stai la baba de lângă liceu, la Gutulenka, în locul lui Alecu, locotenentul Petrache, Saşa, cum îi spun ei; a plecat la Focşani; gata, a scăpat. Haide, bea un pahar, nu te necăji! Să ne fotografiem împreună, dar să arătăm bine.

Apoi, amintindu-şi ceva, şi aplecându-se peste masă, râse încetişor, pe sub mustaţa lui zbârlită:

— Cum te simţi cu maimuţele? Te înţelegi cu ele? Alecu le cam încurca. Bine c-a scăpat de aici, c-o apucase rău. Vezi, nu le căuta în coarne.

Şi, din senin, locotenentul mă lăsă, ca să-şi reînceapă cântecul:

Niii-istrule, pe malul tăă-ău…

O mare tristeţe i se aşternuse pe chipul negricios. Părea că în cântecul acesta monoton, îşi plânge o durere amară şi nesfârşită. Şi deodată, cum cânta, cu capul în piept, lacrimi mari i se desprinseră din ochii roşii, alunecându-i pe obraz, până în cutele din colţul gurii. Le şterse cu dosul mâinii cu silă, apoi îşi întrerupse cântecul, ca să mai deşerte un pahar.

— E un cântec care mă face să plâng, mărturisi, puţin ruşinat, în timp ce lăsa paharul pe masă. Mi-aduce aminte de taica; de la el îl ştiu.

Şi după o clipă, căutându-şi batista în buzunarul unde umblase adineauri după bani:

— Pe taica, săracul, l-au ucis duşmanii, cu toporul, la pădure…

Mi-era teamă că-l va cuprinde iarăşi plânsul. Dar locotenentul îşi revenise şi zâmbea, privindu-mă cu ochii lui roşii. Numai mustaţa îi mai rămăsese supărată.

— Eşti un om deştept, spuse. Te-am văzut, cum ai intrat; eu cunosc oamenii. E bine să fii inginer? Spune-mi, dumneata te pricepi, nimeni

n-a putut să-mi explice, cum umblă curentul electric pe fir. Eu ştiu ce-i aia pozitiv şi negativ şi că merge de la unul la altul, dar ce nevoie are să meargă? Dumneata, care lucrezi la uzină, ştii mai mult decât ei toţi de acolo; ei bine, dovedeşte-mi dumneata că merge curentul pe sârmă.

Am zâmbit, căutând un răspuns pe înţelesul lui.

— Dar ai o dovadă sigură: când suceşti butonul, se aprinde becul; înseamnă că între buton şi bec, pe firul care le uneşte, s-a întâmplat ceva.

— Erezii! Erezii! se apără el, lovind aerul cu palmele, în faţa ochilor. Mai bine să bem un pahar. Cu vinul ne împăcăm altfel. Muscat, ţine minte. De la Efleri!

Căldura mi se lăsă în vine, îmbrăcându-mi corpul într-un început de fericire, ca o plasă caldă. Am văzut perechi, ieşind de după perdeaua de fum din fund şi venind în mijloc, să danseze. Orchestra începuse un cântec repede, care dădea prilejul pianistului să trântească, înfuriat, nişte groaznici pumni în clape. Zgomotul drăcesc îl făcu pe Ilinca să tresară.

— Ar fi o idee, spuse, ducând degetul la frunte, s-o fac pe primăreasă un dans. Haide, să-mi spui la urmă dacă ştiu să dansez.

Se sculă şi alunecă, în zig-zag, parcă patinând, până la masa primarului, unde, sprijinindu-se de marginea tăbliei îi spuse ceva femeii celei mari, fără ca măcar să fi cerut mai întâi îngăduinţa bărbaţilor. Femeia îşi privi soţul, înveselită, slobozind un val de fum albastru de ţigară pe gura vopsită cu roşu. Se vede însă că tovarăşul meu nu le făcea impresie bună celorlalţi, căci drept răspuns, fără să ţină seama cât era de mic, primarul scoase mâinile de sub masă şi îl împinse în lături.

— Du-te, domnule locotenent, bolborosi, el însuşi cherchelit. Du-te, nu vezi că eşti beat? Cum ai să dansezi cu nevasta mea în halul în care te afli?

Ilinca se dădu un pas înapoi şi îşi înfipse mâinile în şolduri, izbutind să-şi găsească echilibrul, ca prin minune.

— Asta-i nevasta ta, mă, primarule? rânji cu dispreţ. Păpuşa asta, nevasta ta? Păi te-ai uitat în oglindă, să vezi cum arăţi? Ţi-ai văzut mutra, mă, primarule?

Vorbind astfel, întinse pe negândite mâna spre el, cu o îndrăzneală de om beat, şi-i răvăşi părul gălbui, tocit, adunat cu grijă în creştet, dezvelindu-i chelia, rotundă şi lucioasă.

— Ţi-ai văzut chelia, primarule? urmă, râzând. Păi dacă ţi-ai văzut-o, cum poţi îndrăzni să spui că păpuşa asta e nevasta ta?

Mă aşteptam, înmărmurit, să înceapă un scandal şi nu înţelegeam de ce întârzie. Femeile râdeau, înveselite. Avocatul ridică mâna şi-l bătu pe primar pe umăr, prieteneşte.

— Ţi-a spus-o, bădie, ţi-a spus-o! hohoti, zgomotos. Mai zi ceva,

dacă poţi!

Cum se aplecase, am văzut că şi capul avocatului era pleşuv, întocmai ca al primarului. Am înlemnit: dacă Ilinca se va lega acum şi de el? Cine îl va mai scăpa din mâna lor?

Dar nenorocirea nu veni. Dimpotrivă, primarul începu să râdă, încetişor, un râs puţin cam strâmb, e drept, dar destul ca să înlăture orice urmare neplăcută. Ba chiar întinse mâna spre locotenent, şi-l trase lângă dânsul, făcându-i loc alături, cu un gest afectuos. Ilinca se aşeză, bucuros să nu se mai chinuiască pe picioarele lui nestabile. Când să ciocnească paharul cu noii comeseni, îşi aduse aminte de mine, se ridică şi veni să mă ia la ei. Nu înţelegeam de ce m-aş împotrivi, din moment ce toţi ceilalţi patru mă aşteptau zâmbind, cu capetele întoarse.

Când m-am ridicat, am simţit muscatul căzându-mi cu furnicături plăcute în genunchi, pe urmă în fluierele picioarelor şi mi s-a părut că paşii îmi alunecă mai elastici, ca şi când cineva mi-ar fi pus nişte arcuri sub călcâie. Cred că îmi era foarte cald în seara aceea şi mă simţeam foarte bine. Din clipa în care m-am aşezat la masă, la căldură, între coapsele celor doua femei, nu mai ştiu prea limpede ce s-a întâmplat. Se poate să fi ciocnit prieteneşte paharul, cu primarul şi cu avocatul. Mi-e că, apoi, aşa ameţit cum eram, am dansat cu nevestele lor, după o muzică foarte veselă, care cânta în capul meu, nu ştiu dacă în acelaşi ritm cu muzicanţii. Dar femeile zâmbeau, mulţumite. Nevasta avocatului era prea măruntă şi firavă pentru starea în care mă aflam; îmi era frică să nu mă prăvălesc cu ea. A primarului în schimb putea să mă sprijine, ceea ce şi făcea cu bunăvoinţă. Avea un miros îngrijit de cucoană, care la început m-a intimidat.

— Să mă scuzaţi, doamnă, am spus, împleticindu-mă, mi-e teamă că m-am îmbătat.

Ea m-a strâns zdravăn cu braţul peste omoplaţi. Am simţit că pot să mă încred în sprijinul ei.

— Nu-i nimic! a zâmbit îngăduitoare. Am eu grijă de dumneata.

Pe urmă şi-a dat capul înapoi şi m-a privit în ochi cu un interes care mă zăpăcea.

— Noi am făcut mult haz de întâmplarea dumitale cu divanul, a spus râzând. Nagavişka, misitul, a umblat mult timp până l-a găsit. Eşti mulţumit acum de el?

Am clipit repede, mirat, şi fiindcă nu înţelegeam nimic, am râs ca şi ea, cu gura în gura ei. Ce s-a întâmplat apoi, cu greu îmi mai aduc aminte. Primăreasa mă ţinea în braţele ei calde, puternice, şi parcă mă legăna, ca să mă adoarmă, ori ca să mă facă să-i uit pe ceilalţi, să rămân cu gândul numai la ea.

Mai târziu m-am pomenit la masă, lipit de şoldul ei mare, cald şi promiţător. Ilinca îmi turna întruna în pahar, arătându-mi eticheta

sticlei, de fiecare dată:

— Muscat de la Efleri, nu uita!

La urmă am alunecat fericit pe sânii primăresei, mari şi moi ca o pernă şi-am adormit, ocrotit de ea, ca la pieptul mamei.

○

Ronsky citeşte ziarul în spatele biroului; când intru îmi aruncă o privire piezişă: a renunţat să-şi mai bată capul cu mine.

— Au sosit două lăzi în gară, mormăie, reluând lectura. Am trimis camionul după ele.

Înaintez spre el zâmbind, un zâmbet puţin dulce şi misterios.

— Gospodin Ronsky, spun, smulgându-i cu familiaritate ziarul din mână, vreau să beau un păhăruţ cu dumneata.

Parcă i-aş fi dat un pumn sub bărbie: capul îi cade descentrat, pe spate.

— A! îngână, privindu-mă cu ochii măriţi, fără să înţeleagă, crezând poate că am înnebunit.

— Un Muscat de la Efleri vreau să beau cu dumneata. Ce te uiţi aşa la mine? Dă-le dracului de maşini!

Dar cum ar putea să mă înţeleagă Ronsky? El e un burdihan desfundat, în care poţi să torni băutura fără teamă că va plesni. Mai mult pântec decât creier, aducând a gorilă câteodată, a greier borţos alteori, bea fără pricină şi fără să-şi facă socoteli. El nu poate şti ce-i revelaţia beţiei, fiindcă s-a născut beţiv. Mi-e milă de acest biet stăpân de uzină şi totuşi mi-a devenit, pe neaşteptate, necrezut de drag.

Când m-am deşteptat azi dimineaţă, prin crăpăturile oblonului intra o dâră de soare, aurie, atât de nesperată, încât un timp am continuat să cred că dorm, dus de vise într-o ţară fără toamnă şi fără ploi. Nu puteam să-mi adun gândurile. Îmi aminteam înserarea tristă şi drumul în oraş, şi cele patru trepte sub pământ, de la Pancoff. Vedeam un ofiţer negricios, pe care uitasem cum îl cheamă, cântând încetişor, cu capul lăsat în piept, isonul lui plângător, şi de acolo înainte doar obrazul mai ţinea minte, neclar, perna moale şi caldă, pe care se odihnise.

Acum capul îmi era limpede; recunoşteam oblonul, oglinda de lângă fereastră şi abajurul de hârtie, atârnând în mijlocul odăii. Recunoşteam totul, care mi se părea mai prietenos decât ieri. Dar nu îndrăzneam să mă mişc; îmi era teamă că alcoolul mocneşte undeva, în mădulare, şi că n-aştepta altceva decât să explodeze. Nu credeam într-o trezire atât de luminoasă. Mă mira mulţumirea calmă a întregului meu organism; îmi simţeam fruntea netedă şi ochii luminoşi, iar mădularele se odihneau în cearşaf, fericite, ca după un masaj meşteşugit. Şi mă miram…

M-am ridicat uimit; o vigoare nouă îmi pulsa în vine, nu recunoşteam nimic din fiinţa mea de ieri. Am coborât din pat, am

alergat la fereastră mânat de un avânt tineresc şi-am deschis oblonul. Lumina pătrunse în odaie, veselă. M-am aplecat peste oglindă: ochii, clari, mă priveau zâmbitori; pe obraz, barba crescută peste noapte pusese o umbră brună, dar pielea era netedă, respirând plină de viaţă.

— Gospodin Ronsky, spun, aşezându-mă cu o libertate firească pe biroul lui, vreau să beau un pahar cu dumneata. Porunceşte să ne aducă o sticlă cu Muscat de la Efleri.

Nu poate să-şi revină.

— Râzi de mine!

Şi rămâne înţepenit, cu capul pe spate.

Nu-mi mai spune „dragul meu inginer”. Râd, râd şi m-aplec înspre dânsul, bătându-l cu palma pe umăr, ca pe un bun prieten. Bietule Ronsky, mă gândesc, nu râd de tine; râd fiindcă a ieşit soarele, fiindcă sunt sănătos, fiindcă am găsit un scop zilelor pe care va trebui să le pierd aici, aşteptând să vină piesele maşinilor. Un scop foarte anatemizat dar dulce şi luminos ca obrazul ultimei iubite.

După capul meu, continui în gând, sărmane Ronsky, beţiv de duzină ce eşti! nimic nu-i mai nobil acum decât acest minunat Muscat de la Efleri! Te întinereşte şi te face mai bun. Pe tine, ieri nu te suferam; astăzi te bat pe umăr, ca pe un prieten. Aş vrea să fac o faptă care să-ţi placă, să-ţi transmit o parte din mulţumirea mea. Şi pe ceilalţi aş vrea să-i pot mulţumi; pe Walter, omul tău de încredere, pe Păuca, slăbănogul, calicul: să-l duc la mezelar şi să-i dau zece kilograme de tobă, cu sânge: „Uite, să-ţi legi zilele tale ticăloase!”

Şi Liuda, cu picioarele ei scorţoase, şi ea are drept la un pic de mulţumire; s-o chem, să-i spun: „Liuda, pune-ţi rochia ta cea mai frumoasă, spală-te la subţiori, încreţeşte-ţi părul, şi haide să dansăm diseară la Pancoff. Îţi voi da să bei Muscat cu miros de fragă, din via fermecată a lui Efleri!”

— Gospodin Ronsky, îi spun, de astădată nu doar în gând, apăsându-l cu mâna pe umăr şi privindu-l adânc în ochii lui mari de buhnă, încă nedumeriţi. Gospodin Ronsky, nici nu ştii ce simplu şi ce bine este să te îmbeţi! Dumneata mi-ai spus odată o vorbă înţeleaptă, în care n-am crezut: „Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti!” Dar ce potriveală, gospodin Ronsky! Parcă viţa lui a încolţit sub capul meu, când eram copil şi umblau ursitoarele să-mi găsească un rost…

A rămas înţepenit pe scaun şi mă priveşte, cu gura căscată. Cum stă aşa, prostit, mi se pare că-i sunt dator o explicaţie lungă, care să-l lumineze. Şi cum am un ciudat chef de vorbă, încep, luând-o pe departe, ca pentru capul lui:

— Gospodine, spun, dacă gândul meu nu e prea îndrăzneţ, eu cred că toate nenorocirile în viaţă vin de acolo că nu ştim cum să ne potrivim pasul cu al celor din jurul nostru, sau că nu-i căutăm pe aceia care au pasul ca noi. Vezi dumneata, gospodine, ca să-ţi spun o

păţanie de a mea, mie, când m-am urcat prima dată în aeroplan, mi-a fost o teamă cumplită: încăpusem pe mâna unuia care şi-a făcut de cap, mă ducea când pe-o aripă, când pe alta, cu botul când spre pământ, când spre cer. Şi-aşa am rămas încredinţat că nu-i de mine o asemenea treabă, şi nici de vreun alt om sănătos. Până ce, odată am fost nevoit să plec undeva în grabă şi ca să nu mă fac de râs, am plecat în aeroplan. Dar nu-ţi spun cu ce teamă!… Şi când colo, la fel ca în autobus!

Ronsky continuă să mă privească nedumerit de pe scaun, unde stă, ca la început, tot cu gura căscată. Peste ochii lui mari, miraţi, pleoapele se bat repede, îmi dau seama că se sileşte să mă înţeleagă. Îmi iau un scaun, mă aşez alături, cu mâna pe umărul lui, apăsându-l cu blândeţe, ca pe un şcolar întârziat, şi reîncep, plin de bunăvoinţă:

— Gospodin Ronsky, îndrăznesc să spun că la fel se întâmplă cu tot ce încercăm în viaţa noastră. Gândeşte-te că, în faţa dumitale, se învârteşte o podea mare, rotundă, de acelea pe care se zbenguieşte lumea la bâlci. Deşi dumneata nu vezi roata, fii sigur că ţi se cuvine pe ea un loc însemnat dinainte, pătrăţelul dumitale, pe care nu ţi-l ocupă nimeni. Dar parcă poţi să-l ştii care-i? Îţi faci curaj şi pui piciorul la nimereală; şi cum se învârteşte, roata alunecoasă îţi face vânt şi te dă de duşumea. Întocmai ca la bâlci gospodin Ronsky. O dată, de două ori, îţi dă brânci, de trei, or de cine ştie câte ori!… Numai când îţi găseşti locul adevărat, cu numele tău scris acolo, nu te mai poate arunca roata afară, fiindcă, pe faţa ei alunecoasă, e săpată dinainte forma fiinţei tale. Şi atunci te aşezi bine, îţi ştergi fruntea de sudoare, îţi potriveşti hainele boţite şi te miri că toate îţi merg bine!

Razele soarelui blând de toamnă, intrând pe ferestrele mari ale biroului, după ce s-au plimbat leneşe în lungul dușumelei, se urcă încet pe piciorul scaunului, pe genunchiul lui Ronsky, pe braţul care îi atârnă în jos, îi ajung la umăr, la grumaz şi deodată i se împrăştie pe figură, îmbrăcând-o într-o lumină veselă, tremurătoare. Acum capul lui, cu fruntea pleşuvă, cu pielea tăbăcită, plină de creţuri pe care lumina le înmulţeşte, pare înconjurat de un nimb, ca al sfinţilor.

— Gospodin Ronsky, urmez, împins de un alt val de voioşie, dacă acest exemplu nu te indispune pe dumneata, îmi iau libertatea să-ţi mai spun că femeile care nu cunosc bucuria dragostei, n-au avut parte de bărbatul dorit de ele; nu că le trebuie unul mai frumos, mai deştept şi mai voinic; adesea poate să vină unul strâmb şi netot şi să le transmită, Dumnezeu ştie de unde, scânteia de care are nevoie corpul lor amăgit… Dar, ce să pierdem atâta vreme! Dumneata, gospodine, ai spus totul mai pe scurt: „Trebuie să dai de vinul cu care te potriveşti”.

Aici, Ronsky, în sfârşit, zâmbeşte. Cred că a priceput ceva, deşi ochii lui mai păstrează o urmă de îndoială. E un om bănuitor; tot se teme să nu-mi bat cumva joc de el. Ca să-l liniştesc pe deplin, mă ridic

şi apăs pe butonul soneriei:

— Haide, gospodine, dă poruncă să ne aducă vinul! După atâta vorbărie, avem dreptul să bem împreună o sticlă din acelea minunate, cu Muscat de la Efleri.

○

M-am apucat de lucru, cu sârguinţă; după o zi de desfătare am coborât în uzină, mulţumit să ajut celor doi mecanici nu prea pricepuţi, să văd adăugându-se, una după alta, fiecare parte a motorului.

Despre acel timp îmi amintesc, senin, că a însemnat o epocă de linişte şi de echilibru. Mă sculam dimineaţa, în zori, netulburat de vremea mohorâtă, îmi luam pardesiul sau haina de ploaie, ocoleam o parte a oraşului ca să ies pe malul Limanului, la Cetate, îmi umpleam nesăţios plămânii cu aerul curat şi rece, apoi, pe strada portului, mă îndreptam spre uzină. Până la amiază lucram, alături de oameni, schimbând prieteneşte glume şi ţigări, cu ei. Nu mă îndoiesc că au rămas mulţumiţi de mine, cum am rămas şi eu de ei.

La prânz nu mai îmi aduceau mâncarea acasă, ca în primele zile. Începuse să-mi placă oraşul, cu casele lui mici şi cenuşii, pitite pe după garduri, cu lumea care se plimba, puţin neliniştită de apropierea iernii, cu ochii pe cer, să vadă schimbările norilor. Ploile se răreau şi, în locul lor, se lăsa o răceală uscată plină de prevestiri rele.

Ieşeam în strada principală şi străbăteam oraşul, până la piaţetă. Întâlneam mulţi oameni, cu care mă salutam, fără să-mi amintesc de toţi. Cunoştinţele acestea mă făceau să mă simt cetăţean al oraşului şi nu-mi mai părea rău că mă adaptasem la ceva repudiat înainte. Mâncam la Pancoff, cu multă poftă, mâncăruri gustoase, peşte pregătit în nenumărate feluri şi mai ales mâncam „bef stroganoff”, ceva ce nu am mai putut mânca în altă parte, fiindcă, de fapt, nici nu ştiu ce era. Beam cu multă plăcere un sfert de litru de vin, după care mai ceream unul, şi oricine trebuia să admită că nu era mult. După masă îmi făceam drum pe la cafenea, unde ofiţerii mai tineri şi funcţionarii fără familii veneau să joace table sau biliard. Nu am putut să deprind niciunul din jocurile acestea, dar nici nu mi-am dat prea multă silinţă, fiindcă mai mult îmi plăcea să bag de seamă ce făceau şi ce vorbeau ceilalţi.

Jucătorii vorbeau despre întâmplările din târg, despre fete şi despre păţaniile lor, precum şi despre unele treburi ale lumii, dar nu spuneau cine ştie ce, fiindcă nici nu ştiau mare lucru.

Am ascultat uneori convorbiri despre muzică şi literatură, unii dintre ei citeau cărţi sau ascultau simfonii la patefon şi ţineau să-şi lărgească, prin discuţii, priceperea în artă, pe care lumea cealaltă o preţuia cu un respect intimidat. Cu medicul regimentului, un maior tânăr, blond, cu fruntea împinsă de pleşuvie până spre creştet, nu prea

priceput în medicină, dar altfel cel mai cult dintre toţi, vorbeam uneori filosofie, nu fiindcă mi-ar fi plăcut, dar el citise ceva prin cărţi şi vroia să vadă dacă şi alţii le-au înţeles ca el.

Pierdeam astfel vremea până înspre ora patru când, fără deosebire de ceilalţi, beam un ceai nevinovat. Pe urmă, înainte de a se face întuneric, dădeam o fugă la uzină să văd ce este de făcut a doua zi. La căderea serii mă plimbam, odată cu toată lumea, pe trotuarul dinspre grădina publică al străzii principale şi prilejuiam astfel celor care nu mă văzuseră încă, să afle cine sunt.

Pe la ora opt, o parte din târgoveţi se duceau la cinematograf, iar alţii, fiindcă începea să se simtă frigul, dispăreau prin cârciumi sau prin casele lor. Un timp mai continuau să se plimbe câte unele fete, toate cu bască albă, ţinându-se de braţ două câte două, spunându-şi şotii cu glasul subţire, îndulcit de accentul rusesc, cu i-uri prelungite şi chicotind în spatele câte vreunui trecător bârfit.

Atunci coboram iarăşi la Pancoff, sau la „Ural”, unde cunoscuţii, gata încălziţi de băutură, mă primeau cu strigăte prieteneşti. Mă aşezam la o masă, sau la alta şi luam parte cu tragere de inimă la veselia lor. Acum ştiam cât trebuie să beau ca să pot ajunge acasă pe picioare, dar această reţinere nu îmi făcea serile mai puţin fericite. După miezul nopţii, când plecam, duceam în cârcă de fiecare dată un alt paradis ca să-l bag sub pernă, să-mi încânte somnul.

Din acel timp păstrez credinţa că nu-i nevoie să te naşti cu viciul în tine ca să ajungi beţiv, ci trebuie doar să-ţi dai silinţa. Căci isprăvisem de mult cu Muscatul lui Efleri, vinul aromat, pentru cucoane. Vedeam uimit că unele băuturi îngrozitoare, zubrowka, belogalowka, şi altele ca şi ele, spirt curat, care odată îmi otrăviseră organismul, acum le dădeam pe gât fără ezitare, fără o grimasă, şi eram mândru, ca după o biruinţă. Tovarăşii de băutură nu mă mai priveau indulgent, ca pe un ucenic sârguincios, ci ca pe o calfă învechită.

După petrecerile cuviincioase din fiecare seară, sâmbăta, ca salahorii care îşi iau simbria, prelungeam cheful fără oră şi atunci s-a întâmplat adesea să trec peste cumpătare şi să nu ştiu ce pozne mai fac. A doua zi mă trezeam spre prânz, cu capul limpede după un somn greu, cu o mare sete de viaţă. Uneori găseam alături, fără să mă mir, câte una din fetele acelea triste şi tăcute, cu picioarele lor groase şi cu pielea aspră. Le îmbrăţişam cu o pornire sănătoasă, pe care o primeau aproape nepăsătoare, gândindu-se la cine ştie ce nevoi. Mirosul lor de rufă veche îmi străpungea nările, trezindu-mi în vine un nesaţ primitiv, sălbatic, căruia îi dădeam drumul, dezlănţuit, ca unei fiare, să-şi sfâşie prada.

Dar nu mi se făcea silă, nici după aceea. Ele se sculau, tăcute şi cuminţi, şi se îmbrăcau să plece, fără să ceară nimic, nici măcar un încălţător de pantofi. Când rămâneam singur, mirosul lor aspru, de

menajerie, îmi rămânea în nări şi îl păstram ca pe un act de legătură cu viaţa adevărată.

Restul zilei se scurgea în linişte, era o perioadă de purificare înaintea noii săptămâni. Nagavişka îmi aducea în sală un hârdău mare, pe care îl umplea cu apă caldă, ca să mă îmbăiez. În timp ce îmi trecea mănuşa cu săpun pe spate, îmi povestea ultimele întâmplări din târg.

Parcă îl văd şi acuma, cu capul lui mare, ca un cap de cal, cu trupul mătăhălos, abia încăpând între pereţii sălii, cu mânecile sumese ca spălătoresele, încreţindu-şi pielea din coada ochilor, într-un nevinovat râs linguşitor:

— Da ai făcut-o, căcoane, astă noapte!

— Ce-am făcut?

— Nu ştii ce-ai făcut? Hâ, d-apăi toată lumea ştie!

— Spune, măi, ce am făcut.

Trăgea odată cu mănuşa pe spinare.

— Mai întâi şi mai întâi, ai fost dumneata la Pancoff.

— Am fost; şi?

— Şi păormă la Armean.

— La care Armean?

— La „Ural”, n-ai fost dumneata?

Mă întorceam răstindu-mă:

— Nagavişka, ai de spus ceva sau doar mă baţi la cap? Ai început să vorbeşti mult, ca jidovii!

— Văleu, lasă-mă căcoane cu vorba asta, că nu mi-o crescut încă perciuni. Ducă-se pe pustii de jidani! Din patru, trei fac misitie în târg, c-am ajuns băeş, de răul lor!

Tăcea îmbufnat şi mă săpunea mai departe pe spinare, apăsând duşmănos mănuşa aspră. De la un timp însă, îl prindea iarăşi râsul:

— Fie, căcoane, da mi-a plăcut cum ai petrecut!

— Spune, haide, nu mă sâcâi!

— Spun, iacă, spun tot! Mai întâi ai băut dumneata la Pancoff; de cât ai băut, nu ştiu. Pe urmă a venit Clănţău, şi-a spus…

— Care Clănţău?

— Da’ nu-l ştii dumneata? Ceasornicarul.

— Klentzer!

— Aşa; şi v-a poftit pe toţi la „Ural”, că l-a trimis…

— Nagavişka, dacă mai mă baţi la cap îţi bag săpunul pe gât. Spune-mi ce s-a întâmplat la urmă.

— La care urmă, căcoane? Când a cântat femeia lui Clănţău, la contrabas?

— Ce spui, măi, la contrabas?

— Să mor dacă mint, căcoane, chiar la contrabas.

— Dar Klentzer ce zicea?

Nagavişka se punea pe râs:

— Clănţer, ha, ha, Clănţer bătea tactul din mâini, ca lăcătinientul de la muzica militară…

— Şi ce-a cântat madam Klentzer?

— Asta n-aş putea să spun căcoane; la toate sunt priceput, numai muzică n-am mai avut vreme să învăţ.

— Spune, şi p-ormă, ce s-a mai întâmplat?

Nagavişka ieşea în curte şi aducea căldarea cu apă rece, pentru limpezit.

— Păormă, hm! păormă, când ai fost la coafăr, mai ştii dumneata?

Mă înfioram sub ibricul de apă pe care mi-l turna în cap; dâra ei rece îmi îngheţa ceafa, pe urmă se despărţea fulgerător în două: o parte cobora ascuţit pe şira spinării, alta ocolea gâtul şi se lăţea peste piept.

— Ce spui, ciolovece, la ce coafor?

— La Malinsky, pe Mihai Viteaz; ai ciocănit în oblon, ai făcut gălăgie mare să deschidă prăvălia, dar Malinsky n-a deschis.

— Nu mă minţi? Ce dracu vroiam la coafor?

Încă o cană cu apă rece în cap; mă scuturam. Nagavişka râdea, ca de o poznă cu haz.

— Ai vrut să-ţi vopsească părul roşu; na, să crăp în două dacă mint!

Râdeam şi eu. Îmi punea halatul în spinare şi-mi ajuta să ies din hârdău.

— Roşu, mă?

— Roşu, căcoane!

— Bine că nu mi l-a vopsit!

— Aaşi! făcea Nagavişka. Malinsky e un om cu scaun la cap. Cea mai bună coafări.

— Cel mai bun, că-i bărbat; când ai să vorbeşti ca lumea?

Treceam înăuntru şi misitul mă urma, bătându-mă cu palmele pe spinare.

— Da pe urmă ştii unde-ai fost?

— Spune!

— La Danea, croitoreasa.

— Unde vine asta?

— Nu ştii dumneata casa lungă, lângă spital? Nevasta lui Tudosea, perceptorul, a scris peretele cu păcură: „Hotel pentru golani”.

— Ce golani, mă?

— Ce golani? Fiindcă Danea are fată la liceu, lasă c-ai văzut-o, Katiuşa, aia slabă, şi Tudosea umblă după ea.

— N-am fost eu la Danea, mă ciolovecule!

Nagavişka râdea uşurel, sigur pe informaţia lui, în timp ce-mi potrivea ciorapii în picioare.

— Ba chiar acolo ai fost, da nu te-ai luat nici de Danea, nici de fată;

de maşina de cusut te-ai luat, şi cum ai învârtit iute cu piciorul, ai betegit suveica, să ştii.

— Mă, astea le scorneşti tu acuma!

— Bine, dacă le scornesc; da' când o veni Danea, să plăteşti suveica şi mosorelul de aţă, ce-o să zici? O să zici: Mă, al ciorilor ciolovec, cât e el de prostănac, pe toate le-a aflat!

Îl lăsam să deretice odaia şi plecam la plimbare, pe strada principală, unde întâlneam tovarăşii de aseară, senini, reculeşi, cu ochii luminoşi şi cu sufletul împăcat, de parcă în acea zi de sărbătoare, când sunau pravoslavnic clopotele Soborului, harul sfânt venea să cureţe tot oraşul de păcate. Mai târziu ieşeau femeile de la biserică, femei necăjite, îmbrăcate în negru, şi ele, cu resturile de lumânări în mână, sau cu sticluţele de agheasmă, răspândeau încă un val de reculegere şi de bunăcuviinţă pe străzile oraşului.

După amiază citeam ziarul sau începeam, fără tragere de inimă, vreo carte greu de urmărit, şi aşteptam, cu ochii pe ceasornic, să se facă seară, ca să mă duc la cinematograf. Acolo vedeam filme foarte vechi, şi chiar dacă nu-mi plăceau, aşteptam să se sfârşească; îmi lipsea tăria să mă ridic de pe scaun înaintea celorlalţi. Pe urmă intram la cofetărie, ocolind dinadins piaţeta unde se auzea muzica de la Pancoff şi de la Ural, ispititoare; beam un pahar cu lapte şi mă întorceam către casă, cuminte şi mulţumit.

Uneori întâlneam pe stradă câte o fată, care tremura de frig, în paltonaşul ei subţire. Îi cuprindeam umărul, cu o tandreţe calmă, ca unei prietene foarte vechi, şi-o duceam acasă, la căldură.

— Tu eşti Olga?

— Nu, eu sunt Genka. Olga este altă fată; ai făcut dumneata cănăştinţă cu ea?

O aşezam pe scaun, lângă zidul încălzit şi privindu-i chipul palid căutam să văd, ce are în el de fiinţă uşuratică şi ce de madonă. Mi-o închipuiam într-o capelă, pură, îngenunchiată sub icoane, cu mădularele lumeşti pierdute, fără formă, în haina neagră, monahală. Atunci mă gândeam la viaţa călugărilor şi-mi aduceam aminte de o carte cu poeme, pe care o aveam în cufăr. Şi în timp ce fata mă privea uimită, luam cartea, mă aşezam în faţa ei, şi începeam să-i citesc, încet, transfigurat:

„Ich habe viele Brüder in Soutanen,
im Süden, wo in Klostern Lorbeer steht…”

Mă gândeam atunci, cu adevărat, la fraţii mei, şi la surorile mele, din afara acestei vieţi destrăbălate şi mă cutremuram.

— Genka, şopteam, nu vrei să te duci la mănăstire?

Dar fata nu ştia ce trebuie să răspundă la ceea ce credea că este o

bătaie de joc. Şi eu citeam mai departe, cu glasul tremurat:

„Ich weiss, wie menschlich sie Madonnen planen,
und träume oft von jungen Tizianen,
durch die der Gott în gluten geht…”

Atunci, fata nu mai putea să rabde; se ridica, pregătindu-se de plecare:

— De ce nu iei dumneata radio? spunea, cu adâncă părere de rău.

După plecarea ei mă culcam împăcat şi adormeam repede, zâmbind, ca un prunc uns cu mir.

○

Într-o zi, pe strada portului, îl întâlnesc pe comandorul Maximov; o lună de zile s-a scurs de când am sosit şi nu m-am dus să-l văd.

Acum mi se pare, deodată, că sunt aici de o viaţă întreagă. Nimic din oraş nu-mi mai e străin, cunosc străzile, casele, oamenii, obiceiurile şi patimile lor. Aştept senin venirea maşinilor în gară şi în locul lor vine iarna de pe Liman.

Au trecut, după ploi, furtunile cu nisip; zile întregi vântul rece a ridicat nisipul din stepă şi l-a aruncat mânios peste oraş. Îl găseam atunci la tot pasul: pe trotuare, în copaci, pe ziduri, în frunzele albe ale crizantemelor din curte; intra pe sub prag în casă şi se aşeza pe pat, pe masă, pe oglindă. Îl găseam în buzunar, în urechi, în dinţi, trosnind.

Acum văzduhul s-a liniştit. Cerul stă de dimineaţa până seara ascuns într-o pătură de nori, compactă, cenuşie. Apa Limanului curge paşnic la vale, însă în mersul ei domol se simt avangărzile iernii. O teamă grea pluteşte deasupra oraşului; oamenii merg acum mai repede şi se feresc unii de alţii, ca şi când s-ar teme să nu afle veşti rele. La ferestrele caselor s-au lipit fâşii de hârtie albă, în lungul giurgiuvelelor, ca să oprească frigul. Femei bătrâne au orânduit, cu mâinile uscate şi fricoase, pe pervazuri, suluri de pânză umplute cu vată, proteguitoare, înflorate cu ciucuri de arnici. Pe ele se aşază câte o pisică neagră şi priveşte afară, cu ochii cenuşii, trecătorii grăbiţi. Din sus încep să vină şiruri de căruţe cu stuf. Snopii grei şi lungi, îngălbeniţi, atârnă pe caldarâm şi fâşâitul lor stăruie monoton în aer, de dimineaţă până la înnoptat. În urmă, pe străzile oraşului rămân fire scuturate, ca un reper pentru celelalte căruţe care vin. Pe acelaşi drum va sosi şi iarna.

Comandorul Maximov urca strada, dinspre port, în mantaua lui neagră, lungă, pe care o cunosc. E târziu să mă întorc, fiindcă m-a văzut şi vine spre mine încercând să ridice, din sufletul lui bun, un zâmbet pe chipul palid. Mergem o bucată de drum împreună; vorbim despre faptele întâmplate în lume, despre uzină, despre iarna care se

apropie.

— Te prinde timpul rău aici! spune, şi simt că umerii căzuţi i se înfioară.

— Domnule comandor, am vrut să trec pe la dumneata…

— O, mă întrerupe blajin, mi-am închipuit că n-ai avut timp. Ştiu ce de lucru este la uzină.

E cu putinţă să nu fi aflat nimic despre mine? Întorc puţin capul şi îl privesc pe furiş, să descopăr pe chipul lui gândul adevărat. Chipul îi e palid şi neclintit, cum l-am văzut mereu; în fălcile încleştate strânge o durere sau o amărăciune.

— Ai citit cartea lui Slocum? mă întreabă după un timp.

Mă înroşesc şi mint:

— Da, aproape toată.

Întoarce capul înviorat:

— Dacă ţi-a plăcut, am să-ţi dau alta; vrei să mergi să cauţi în biblioteca mea?

Comandorul Maximov stă pe strada portului, în sus, lângă pichetul de grăniceri, într-o casă de piatră înnegrită, cu ferestrele spre Liman. El simte vântul venit din toate direcţiile, fugărindu-se pe sub streşini, şi aude valurile, spărgându-se jos, de mal. Sub ochii lui se scurge întruna Limanul, schimbându-şi faţa în fiecare anotimp. Primăvara: plin de mâl galben, şi de ramuri verzi, smulse cu furie din lunci. În miezul verii, albastru, toamna cenuşiu, iar iarna, până dă îngheţul, vânăt şi încruntat. Vede, de dimineaţă până seara, bărcile negre, ale pescarilor, cu pânzele lor cenuşii coborând spre mare, şi barcazurile încărcate cu grâu, înfundate adânc în apă, plecând în zori de zi spre Sulina, sau spre Galaţi, de unde se întorc greu, abia după o lună, aducând marfă grosolană şi ieftină, pentru negustorii de rând.

Ce răni taie, oare, aceste plecări şi aceste sosiri, în sufletul lui de marinar bătrân?

Când ajungem la poartă, umerii i se înfioară de frig.

— Am să-ţi dau un ceai, să te încălzeşti.

Mă gândesc la singurătatea din casa lui.

Trecem printr-o sală, apoi printr-o încăpere mare, rece, cu ferestre largi, ca un geamlâc şi ne oprim în fund, într-o odăiţă scundă, prietenoasă. Pe masa din mijloc, un samovar, sub care mai dogoresc câţiva cărbuni trecuţi, sâsâie încetişor muzica lui caldă şi adormitoare. Comandorul toarnă ceaiul în ceşti, îmi face loc pe un jilţ lângă sobă, iar el se urcă în fundul divanului şi îşi acoperă picioarele cu mantaua groasă.

Ne sorbim ceaiul, în tăcere. El şade rezemat cu capul în covorul din perete; cum duce ceaşca la gură, din mânecile hainei mâinile îi ies prelungi, fine, cu degetele frumoase, albe, ca de fildeş. Aburii îl învăluie, estompându-i trăsăturile, scoţându-l parcă din realitate,

făcându-l să semene cu un chip răsfrânt într-o apă mişcătoare.

— Sunt cumplite iernile aici, spune, trăgându-şi friguros mantaua, pe genunchi.

În cameră e cald, dar pe fereastră se vede cum vine iarna, adusă de apele vinete ale Limanului.

— De ce nu pleci de aici, domnule comandor? întreb, înfiorat.

Face un semn vag, de indiferenţă sau de resemnare. Apoi, visător, întoarce privirea în altă parte a încăperii.

— Am atlase şi hărţi din toată lumea; dacă vreodată te plictiseşti, vino să le vezi; poţi să începi oricând, în zilele friguroase, o călătorie, la gura sobei.

Mă ridic şi mă apropii de dulapul cu cărţi, să privesc de aproape volumele în legătură albastră. Deasupra dulapului văd un glob pământesc, de dimensiuni mari, pe care sunt trase cu creionul roşu, linii şerpuite, ca un altfel de paralele şi meridiane.

— Sunt drumurile mele.

Are în glas o umbră de melancolie.

Alături, într-o ramă neagră, o fotografie veche înfăţişează o copilă, cu ochii mari, privind la mine puţin uimiţi, cu părul lung dat pe spate peste gulerul alb al rochiei.

— Ludmila, fata mea, spune comandorul, aproape în şoaptă.

Apoi se ridică, lasă ceaşca pe masă, îşi ia mantaua pe umeri şi trece la fereastră, să privească afară, în lungul Limanului, peste care cade înserarea. Dincolo, pe malul rusesc, la Ovidiopol, au început să se aprindă lumini mici, pâlpâitoare, ca un pumn de stele.

— Au înecat-o la Sevastopol; pe mama ei au împuşcat-o alţii, în aceeaşi zi.

Nu înţeleg cum poate încăpea în aceste cuvinte, pronunţate liniştit şi simplu, o atât de cumplită tragedie. Privesc încă o dată fotografia fetei, şi o clipă, cu mintea împăienjenită, aştept să coboare din ramă, să bea o ceaşcă de ceai cu noi. Comandorul Maximov şi-a lipit fruntea de fereastră şi continuă să privească jos, apa vânătă rostogolindu-se la vale.

— Avea şaisprezece ani. Era cea mai bună înotătoare din Crimeea şi cel mai bun secund al meu. Întindea pânzele pe vergi, în vârful catargului şi cobora pe şarturi în mâini. Cunoştea hărţile de navigaţie mai bine decât ofiţerii mei…

Acum se întunecă repede; fără să prind de veste, înserarea acoperă fereastra pe care comandorul continuă să privească, nădăjduind parcă să vadă ceva venind pe apă, de pe malul celălalt.

Când plec, mă conduce până la poartă. Vântul, pornit rece de la nord, îi fâlfâie duşmănos poalele mantalei.

— La noapte o să fulguiască, spune, privind încruntat norii care se rostogolesc pe cer. Mă gândesc la barcazul lui Cristu; a plecat ieri de

la Sulina şi n-a ajuns încă la Bugaz; dacă îl prinde viscolul pe drum, nu mai poate să intre în port.

Termină tuşind, încet, şi pare ruşinat că nu-şi poate învinge boala:

— Vino, când vrei, să mai stăm de vorbă; nu primesc niciodată musafiri.

Are mâna puţin fierbinte şi asudată.

Îl văd dincolo de gard, ducându-se încet, cu vântul în spate, spre casa pustie unde îl aşteaptă morţii lui, şi rămân câteva clipe în drum, nehotărât, ca la o răscruce. Apoi îmi scutur gândurile, şi mă îndrept spre oraş, să intru în viaţa lui, ca într-o apă tulbure şi călduţă. La colţ simt pe obraz primii fulgi de zăpadă; îi primesc, fără niciun gând. Doar întorc capul şi mai privesc o dată în urmă; peste casa mohorâtă a comandorului norii plumburii se zbat ca nişte aripi îngheţate.

○

A nins două zile, frumos, ca în copilărie; oraşul s-a îmbrăcat în poleiala festivă a iernii. Străzile, casele, copacii au luat o înfăţişare artificială, ca nişte piese de decor, presărate cu scamă albă. Au apărut sănii, cu zurgălăi cristalini. Caii lor slabi alunecă obosiţi, cu trapul mic, dintr-un trotuar în altul. Mă opresc şi mă uit după ele, cu o sfâşiere greu de a fi explicată. Unde-i troica, troica nebună aducând domniţe cu diademe albe şi cu obrajii palizi, de peste stepă? Unde sunt surugiii spătoşi, cu şuba mare, cu barbă sură, surugiii beţivi şi cu inima largă, mânând caii ca pe năluci în vârtejul de zăpadă?

Săniile alunecă alene, de la un colţ de uliţă la altul; caii strănută şi vizitiul îngheţat pe capră, cu mâinile în sân, tuşeşte, speriat de iarnă. Fetele se plimbă pe strada pustie, palide ca domniţele de peste stepă, dar n-au diademe, nici mantie albă, ci paltoane subţiri, roase de sărăcie, şi bascuri micuţe, trase până deasupra ochilor.

A fost o sărbătoare tristă venirea acestei ierni frumoase.

Apoi, ninsoarea a contenit; cerul s-a ridicat mai sus, lăsând să scape sub boltă, de la orizont, o lumină mai albă. Şi s-a abătut gerul; într-o noapte, Limanul a îngheţat, simplu, cuminte, fără să-l ajute nimeni. Atunci iarna s-a statornicit.

Stăteam zile întregi jos la uzină, chinuindu-mi mecanicii să monteze piese care nu se potriveau. Lăzile venite de la Bucureşti mărturiseau dezordinea unei societăţi în lichidare. Aproape că nu-mi păsa; refăceam lăzile, le trimiteam la gară, şi aşteptam.

Nu mai ştiu dacă zilele acelea au fost urâte. Stăteam rezemat de fereastră privind în lungul Limanului îngheţat şirul de sălcii, chinuite de vânt, fără odihnă. Căutam să prind în ochi semne de viaţă, dar cât se vedea în zare şi gheaţa şi malul rămâneau pustii. Nu mai departe, peste coline, din cine ştie ce sat nevăzut se ridica uneori câte un fuior de fum, pe care vântul îl împrăştia într-o clipită. Alteori, din aceleaşi locuri se ridicau stoluri negre de ciori; croncănitul lor sec se răspândea

ca o jelanie deasupra câmpului înzăpezit; pe urmă se făceau şi ele nevăzute, şi atunci rămâneau din nou, ceasuri întregi, numai vântul şi sălciile desfrunzite.

Când mă lua frigul, urcam sus în birou la Ronsky, îl găseam citindu-şi ziarul, în spatele mesei. Beam câte un păhărel din sticla lui pântecoasă, spirt aromat cu scorţişoară, apoi îmi spunea noutăţile din ziare. Ar fi greu să-mi aduc aminte dacă mă interesau cele ce se întâmplau atunci în lume. Se vorbea de război în nişte ţări îndepărtate, unele spre apus, altele spre răsărit, dar ceva mă oprea să le cred adevărate. În ţară se schimbau guverne, se făceau legi, se ţineau lungi cuvântări la radio, sau la întruniri, unde adesea se isca bătaie. Ronsky ţinea socoteala tuturor acestor întâmplări, scrâşnea când auzea de una, izbucnea satisfăcut când auzea de alta şi era mereu nemulţumit că nu şi-a pus capul în politică.

— Ah, să fiu acum deputat, ce i-aş mai răspunde secăturii!

Şi bătea cu dosul palmei, mânios, în ziar, acolo unde se vorbea de secătură. N-am ştiut niciodată cine erau oamenii pe care îi hulea.

Câteodată mă apuca îngrijorarea şi-i spuneam:

— Ce facem, că întârziem? Ar trebui să trimiţi dumneata o scrisoare la Bucureşti…

— Ia dă-l dracului de motor! Asta-i acum! Ţi s-a urât la noi?

Nu, nu mi s-a urât; dar nici nu mai ştiu cum îmi e. Zilele se scurg, toate în acelaşi fel, fără să-mi aducă vreo nemulţumire. Câte o fată care bate la geam, câte o petrecere la Pancoff, câte vreo ispravă, de care vorbeşte pe urmă oraşul.

— Căcoane, da când te-ai urcat pe monument, mai ştii dumneata? întreabă duminică dimineaţă, Nagavişka, în timp ce-mi toarnă apa rece în cap.

Mă scutur, fiindcă apa din găleată prinde acum pojghiţă de gheaţă.

— Ce spui, mă, ciolovece?!

— Hâ, uite aşa, să-mi cadă dinţii dacă te mint; în vârful monumentului te-ai urcat.

Ascult şi încep să mă simt trist. Nagavişka, însă, nu ia seama, continuă să-mi povestească întâmplările din afară. Pe urmă, în casă, în timp ce-mi încheie pantofii, prinde să râdă uşurel:

— Căcoane, am să-ţi spun dumitale o vorbă.

— Spune.

— O ştii dumneata pe căcoana lui Agopian?

E o georgiancă sprintenă, cu picioarele lungi, cu şoldurile rotunde şi cu talia subţire. Sclipirile de oţel ale ochilor săi negri s-au oprit odată pe mine, astă-toamnă şi am simţit, sfâşiat, o durere în inimă.

Nagavişka râde, şiret:

— Şi dacă te place căcoana pe dumneata?

Într-o seară la „Ural” stătea aplecată puţin peste masă, cu umerii

aduşi înainte, începutul gestului de a te lipi de cineva, şi, în timp ce strivea ţigara în scrumieră, pieptul i se zbătea, agitat, cu respiraţia pripită. Atunci mă gândeam de multe ori la ea. Atunci.

— Ia lasă-mă în pace! spun. Nu mă mai plictisi!

Nagavişka se trage înapoi nedumerit şi supărat:

— Atunci n-o ştii pe căcoana lui Agopian!

O ştiu, dar a rămas într-o lume de care mă îndepărtez, pe care o uit.

După o săptămână zăpada începe să se topească; pe trotuare apar pete cenuşii, ca nişte răni. Şi atunci, nevăzut, nesimţit, fără să adie o urmă de vânt, fără să clintească o creangă, un alt val de ger se abate într-o noapte peste oraş, greu, consistent, ca placa de fier a unei prese uriaşe. Este peste putinţă să te lupţi cu el. Nagavişka s-a transformat în fochist: de dimineaţa până noaptea târziu şade chircit la gura sobei şi îndeasă înăuntru snopi de stuf. Stuful uscat trosnește de parcă ar fi bastoane de artificii, dar veselia lui nu se răspândeşte în odaie, rămâne în gura sobei, nereală, ca într-o pictură. Pe chipul asudat al lui Nagavişka, funinginea aruncată din sobă se aşază straturi, straturi; pare un diavol aţâţând ucigătorul foc al iadului. Şi, la jumătate de metru mai departe, aerul e îngheţat:

— Văleu, văleu! se plânge Nagavişka, năduşit în obraz. Văleu, mi-au degerat picioarele!

Nu adie un pic de vânt, nu se clinteşte un nor pe cer, nu mişcă o ramură de copac; o linişte de moarte. Oraşul pare o aşezare încremenită, de pe alt tărâm.

Stau în casă, în vârful patului, cu spatele rezemat de peretele cald, şi, cu toate păturile puse pe genunchi, tremur de frig.

Acum prea puţină lume mai umblă pe străzi; fetele nu mai ciocănesc la geam. La uzină nu se lucrează, multe zile, fiindcă în hala maşinilor e ger ca afară, şi mâinile mecanicilor se lipesc pe fierul îngheţat.

Ronsky stă acasă, de o săptămână încheiată, şi acum în biroul lui e frig. Într-o zi o întâlnesc pe Liuda, ieşind de la contabil; îi apuc mâinile, poate cu dorinţa să simt că mai e ceva cald pe lume, dar mâinile ei sunt reci, ca moarte.

Nici la Pancoff, nici la „Ural” nu mai vine acum lumea. Doar câţiva necunoscuţi, care stau la masă cu şubele pe ei şi cu căciulile în cap.

Într-o seară mă apucă disperarea; îmi simt creierul stâlcit, în neputinţă de a aduce o lumină, de a căuta marginile suferinţei, spre a ieşi din ea. Am uitat de unde am venit aici şi pentru ce. Nu ştiu dacă sunt un om liber, sau un deportat, nu ştiu când voi avea dreptul să plec, şi mai ales nu ştiu unde aş putea să mă refugiez.

Lângă dulap sunt câteva sticle; le văd luciul rece, sub lumina lămpii, şi le privesc fix, până ce sticlirea lor îmi dă o altă ameţeală.

Atunci mă ridic, ţeapăn, mă târăsc până la ele, ridic una, îi smulg dopul, grăbit, tremurând, şi o răstorn pe gât fără să cuget; mă simt blestemat. Îmi vin în minte pionierii ţinuturilor sălbatice, de la tropice, oameni abrutizaţi, pe jumătate nebuni care îşi înving singurătatea şi frigurile cu whisky, băut fără socoteală. Soarta lor acum nu mă întristează; aş vrea să am şi eu o sticlă cu băutura lor, s-o deşert pe nerăsuflate. Şi deodată simt alergându-mi prin vine căldura tropicală în care trăiesc ei. Mi se pare că sunt acum în altă parte a lumii, în ţările lor calde; dacă aş deschide fereastra, în locul vişinilor din grădină, desfrunziţi, cu zăpada îngheţată pe ramuri, ar trebui să văd alţi copaci, verzi, viguroşi, neînvinşi, împletiţi cu liane, în vegetaţia dezlănţuită a tropicelor. Mă pomenesc râzând; îmi înţeleg beţia şi ştiu că râsul e bolnav, ceea ce însă nu stinge jarul care îmi arde măruntaiele şi mă încălzeşte ca soarele de pe alte latitudini. Mă duc în faţa oglinzii şi văd un străin, cu sticla într-o mână, cu ochii roşii, cu chipul desfigurat de un zâmbet strâmb, artificial, subuman.

Sunt fericit, fiindcă înainte de a-mi pierde cu totul judecata, îmi dau seama de nebănuita putere dinlăuntrul acestei sticle pe care o ţin strâns în mână. Ea face mai mult decât toate căruţele de stuf de pe Liman; nu am decât s-o salt de fund şi spirtul coboară pe gât în stomac, ca un elixir capabil să dezlege cel mai mare secret al vieţii.

Simt acum, în sfârşit, căldura, aşa de bună, aşa de dulce, legănându-mi fiinţa chinuită. Uit dintr-odată toată suferinţa, o fericire violentă îi ia locul. Şi atunci, transfigurat, apuc condeiul de pe masă ca să scriu, mare, apăsat, convins, pe peretele dinspre răsărit, acolo unde ar trebui să fie o icoană: „Numai băutura – restul e deşertăciune.”

Dar acum e o altfel de beţie; ea nu poate prinde oricând, şi în organismul oricui. Nu-i numai alcoolul, nu-i numai frigul, nici singurătatea; e un climat intraductibil. E beţia dincolo de care se întinde zona stearpă, cenuşie, a disperărilor. Când te trezeşti, ai de dat atâtea socoteli nenorocitei tale conştiinţe! Dar mai sunt destule sticle care aşteaptă să fie destupate!

Mă privesc în oglindă şi în clipa când chipul cu părul căzut în ochi mi se şterge în apele ei tulburi, îmi mai spun o dată, hotărât, semnând un legământ cu mine însumi: „Voi bea! Voi bea, orice ar fi să se întâmple, şi nu voi renega niciodată această seară fericită din viaţa mea”.

○

În aceste zile când străzile, sub gerul uscat şi pătrunzător, rămâneau pustii, când urmele vieţii nu mai puteau răzbate în afara zidurilor, când oraşul părea o aşezare moartă, din era glaciară, în fiecare casă se pregătea ceva important şi grav. De la Cetate până la gară, din marginea portului până la cherhana, peste tot locul unde era

o locuinţă de oameni cu dare de mână sau de calici, la lumina candelabrelor sau a opaiţelor afumate, în faţa căminelor înţesate cu lemne aduse din cine ştie ce depărtări, sau lângă sobele abia dezmorţite cu un braţ de stuf, femeile şi fetele coseau. O nelinişte ciudată le stăpânea pe toate; frunţile lor erau cutate, ochii îngrijoraţi, buzele arse ca de friguri şi mâinile alergau pe stofe, ducând acul şi aţa după ele, cu o grabă înfrigurată: se pregăteau rochiile de bal.

Jurnale de modă aduse de la Bucureşti erau întinse pe podele, unele peste altele, amestecate cu valuri de mătase, cu panglici, cu mărgele, cu flori artificiale, cu ornamente scumpe sau ieftine, dar toate strălucitoare. Croitoresele şi ucenicele lor nu mai conteneau cu lucrul, de dimineaţă până în noapte. Unele cucoane erau plecate înadins la Bucureşti, de unde se întorceau cu toalete noi; jumătate din oraş ar fi vrut să ştie ce se află în cutiile mari, albe, pe care le coborau din tren. Până să se întoarcă, servitorii erau câştigaţi cu viclenii sau cu bani să spună, cu o zi mai devreme, cum va veni îmbrăcată la bal stăpâna lor…

Zeci de fete necăjite, vânzătoare în prăvălii, lucrătoare la fabrica de conserve, ori fără niciun căpătâi, îngheţate sau flămânde, erau cuprinse de aceeaşi fierbere. Seara, când se întorceau trudite de la lucru, se aplecau peste cârpe şi descoseau şi iar coseau, silindu-se, cu lacrimi de ciudă în ochi, să facă dintr-o vechitură o rochie frumoasă de bal.

Profesoarele de la liceu, nevestele slujbaşilor şi ofiţeresele se adunau câte mai multe la un loc, şi se ajutau, cu sfatul, cu acul, cu foarfeca, probându-şi unele altora toaletele noi, în faţa oglinzilor şi admirându-se fără sinceritate, oricât ar fi fost de prietene.

Era, sub liniştea oraşului îngheţat, o muncă migăloasă de furnici, o întrecere mută, îndârjită, o luptă aprigă, din care nimeni nu voia să iasă învins. Cele bogate se bizuiau pe croitorese, cele sărace pe frumuseţea lor, cele urâte pe tinereţe, cele trecute pe şiretenie şi astfel niciuna nu dădea alteia locul întâi.

Bărbaţii, molipsiţi de orgoliul femeilor, priveau pregătirile acestora şi, când se întâlneau unii cu alţii la slujbe, la cafenea sau la un pahar de vin, se priveau cu un început de duşmănie, ca şi cum în curând aveau să împartă ceva între ei. În acest timp, gerul crâncen nu slăbea deloc. Urmele zăpezii vechi stăteau, murdare, pe la colţurile străzilor, pe acoperişuri, prin curţi, ca nişte petece hâde pe spinarea unui oraş în care femeile îşi făceau rochii de bal.

Bal la prefectură, cu câteva zile înainte de Crăciun, când au rămas acasă numai bătrânii, bolnavii şi copiii. După căderea serii, sub gerul ucigător, o mare de lumini începe să se reverse pe străzi, pornind din fiecare colţ al oraşului încremenit, îndreptându-se toate spre bal. E o procesiune stranie: femei şi fete, în rochii lungi până în pământ,

măturând praful vânăt al străzii, cu umerii goi înveliţi într-o umbră de palton, cu respiraţia îngheţată în nări, cu genunchii tăbăciţi de frig, ţinând în mână capete de lumânări aprinse, ca la înviere, se scurg spre prefectură. Vin trăsuri cu şine de fier la roţi, rostogolindu-se gălăgioase pe caldarâm, speriind tăcerea străzii.

Vin căruţe şi poştalioane, cu protipendada rurală din judeţ şi dau drumul în faţa prefecturii unor oameni prăpădiţi de ger, după un drum lung. Când, amestecaţi cu orăşenii pătrund în sala mare de jos, la fel de friguroasă ca strada, unde trebuie să se dezbrace de paltoane, nu mai pot scoate un cuvânt. Dar îşi adună ultima putere, trec în faţa oglinzilor întunecate de frig, îşi aranjează cu mâinile îngheţate femeile părul, bărbaţii cravata, îşi pun pe chipul schimonosit un zâmbet fabricat anevoie şi, braţ la braţ, cu paşii rari, cumpăniţi, ca pe o mare scenă, în văzul a mii de spectatori, încep să urce scările, spre sălile de bal.

Trei saloane imense sunt pregătite sus, pentru dans. Din tavane, candelabrele, împodobite cu ghirlande de hârtie tricoloră şi cu ramuri de brad, răspândesc o lumină albă, ţipătoare, ca de acetilenă. De jur împrejur, pe lângă pereţi sunt aşezate mese rotunde, balul trebuie să fie un prilej de mulţumire pentru tinerii dornici de dans, dar şi pentru cei vârstnici, înclinaţi mai mult spre mâncare şi spre băutură. Mese mai sunt aşezate şi în alte încăperi, ca şi pe coridoare, iar în fund, o aripă întreagă a clădirii serveşte de bufet. Acolo, pe mese înguste şi lungi, aşezate în rânduri ca paturile la cazarmă, este adunată mâncare pentru tot acest popor. Sferturi de viţel sau de porc fript sunt atârnate pe cârlige, curcanii stau în stive, cazane întregi cu salată rusească şi butoiaşe cu murături umplu locurile goale dintre mese. În alte odăi se ţine băutura, mii de sticle puse, care în rafturi, care în jgheaburi, la gheaţă, cu tot gerul de afară. Iar într-o altă încăpere, cu pereţii îmbrăcaţi în covoare, zece femei, cu şalvari şi cu cercei mari în urechi, vrând să creeze o atmosferă turcească, fierb cafea în ibrice de alamă.

În sălile de dans cântă câte o orchestră, aduse de la Pancoff şi „Ural”; o seară, toate restaurantele din oraş sunt închise. La mijloc, aşteaptă să-i vină rândul fanfara regimentului, cu trompetele, tromboanele şi toate instrumentele de alamă lucind sub lumina candelabrelor.

În sobe s-a făcut focul de o săptămână, dar răceala din pereţii încăperilor imense n-a apucat să se înmoaie. Respiraţiile scot aburi, frigul învineţeşte umerii goi ai femeilor. Curând însă, peste mulţimea învălmăşită, vinul, tinereţea, veselia, simţurile răscolite varsă un val de căldură. Perechile se învârtesc pe parchet, înghesuite unele în altele, şi din frecarea lor, din corpurile lor întărâtate, din capetele ameţite, din sufletele împăcate, se ridică triumfătoare în aer, până la tavanul împodobit cu ghirlande, valuri de fericire şi miros cald de

năduşeală.

Lângă uşă, într-un chioşc de carton pictat primăvăratic, o femeie blondă, mare, voinică, plesnind de sănătate şi de veselie, vinde cruşon, în pocale mari. În faţă are un borcan uriaş de sticlă, din care scoate băutura cu polonicul şi o toarnă, râzând, în pahare. Fiecare, cum intră şi-l primeşte pe al lui ca pe o porţie de bucurie. Beau pocalul, cu obişnuinţă, urmărit de zâmbetul femeii, care aşteaptă cu polonicul plin:

— Mai bea unul; e pentru orfani.

Îl beau şi pe acesta, pe urmă trec mai departe şi beau pentru Crucea Roşie, pentru spital, pentru vagabonzi, cu pornirea generoasă de a face bine. Cineva mă strigă, de la o masă, şi-mi întinde paharul plin; îl beau, în picioare, ca un călător grăbit, şi plec plutind, parcă spre rai. Trec pe lângă oameni care îmi zâmbesc, deşi îi văd prima oară, pe lângă fete îmbujorate, cu sânii palpitând sub rochiile subţiri, care îţi stau în cale şi nu se feresc când, înghesuit, te freci de trupul lor. Nu mai ştiu pe cine cunosc şi pe cine nu cunosc, dar acum toata lumea mi-e prietenă. Simt că nu trebuie să mă tem, să mă feresc de nimeni şi trec printre ei cu gândul că toate duşmăniile din lume au pierit. Într-un colţ îl văd pe Păuca, şeful contabil al uzinei, îmbrăcat în haine negre, cum au venit mai toţi bărbaţii la bal. Îşi urmăreşte fata cum dansează cu un ofiţer, şi îndrăzneala dansatorului îl face vânăt de mânie. E zgârcit şi cu ceea ce fata ar putea pierde în braţele ofiţerului. Îl trag după mine, pe coridor.

— Haide, domnu' Păuca, nu te mai ţine după ea, îţi faci sânge rău degeaba!

Mergem la bufet, aleg o ciozvârtă de porc, un hartan mare de curcan fript, o farfurie de salată, un clondir de vin şi le aşez în faţa lui, pe masă.

— Domnu' Păuca, dacă vrei să-mi faci o plăcere, stai jos şi mănâncă tot, chiar dacă o fi să crăpi.

Nu se supără; de la miezul nopţii înainte, nimeni nu-şi mai caută cuvintele.

Mă întorc la bal; fumul de tutun de pe coridoare pătrunde pe toate uşile înăuntru, îmbrăcând dansatorii în văluri albăstrii. La o masă, lângă zid, Ronsky, în frac, cu pântecul rezemat pe genunchi, cu ochii mari şi blânzi, scăldaţi în fericire, îmi face semne să vin.

— Ce zici de lumina asta? mă întreabă, arătând încântat candelabrele strălucitoare.

Într-adevăr, dacă stai să te gândeşti, lumina e a lui; motoarele lui o trimit aici pe fir. Ar putea să se ducă jos, la uzină, să dea o poruncă, şi balul ar rămâne în întuneric. Dar lui Ronsky nu-i trece prin cap o asemenea idee, pe el îl încântă lumina.

— Îţi place? Aşa-i că arde frumos? mă întreabă îmbătat de sticlirea

cristalelor.

Mă aşez alături şi golim repede o sticlă de vin.

— Nici nu te mai recunosc! face Ronsky uimit. O să cer în consiliu, la primărie, să te facem cetăţean de onoare al oraşului; pe onoarea mea că nu glumesc.

În sală, numărul dansatorilor s-a mărit, cei de pe margini sunt împinşi peste mese. Şi vin alţii, mereu. Se amestecă aici toţi oamenii oraşului, de la bogătaşii în redingote negre, până la ucenicii de fierărie cu funinginea nespălată sub cămaşă. Acum nu se mai sfiesc unii, nu se mai feresc alţii şi când, în înghesuială, bocancul unora calcă peste pantofii de lac ai celorlalţi, îşi zâmbesc cu prietenie.

Şi cu toate că nu ştii unde au să mai încapă, alţi dansatori se revarsă pe uşă, venind de la bufet, râzând, ţinând fetele de mijloc, slobozind pe nări, înainte de a se pierde în mulţime, ultimul fum al ţigării. O fată împinsă cu spatele spre noi îşi aşază o clipă pe masa noastră fesele care, sub rochia verzuie, dungată, par două pepenoaice. Ronsky se joacă pe ele cu cuţitul, cum ar vrea să taie o felie.

— Unde-i nevasta dumitale? îl întreb.

Râde ştrengăreşte şi-mi face cu ochiul:

— Acasă, n-am luat-o la bal!

Apoi, ca nu cumva să-l cred în stare de atâta cruzime, începe altă explicaţie, puţin încurcat, parcă neavând la îndemână cuvintele trebuitoare:

— Nu i-a ieşit rochia bine, spune, cu privirea în jos, pe faţa de masă. Înţelegi dumneata, nu i-a ieşit rochia bine, de aceea nu a venit; a apucat-o durerea de cap. Ştii dumneata ce înseamnă o rochie pentru cucoane!

Dar din felul nervos cum bate toba cu degetele pe faţa de masă, înţeleg că altceva trebuie să se ascundă sub aceste cuvinte şi mă simt încurcat că am pus o întrebare nepotrivită. Schimb vorba:

— Frumos arde! spun, ridicând ochii spre candelabre.

Ronsky încuviinţează din cap, dar s-a făcut negru la faţă. E mai bine să-l las singur.

— Iartă-mă, gospodin Ronsky, vreau să mai dau o raită pe dincolo.

Plec să văd dacă Păuca şi-a terminat mâncarea. În uşă, primăreasa, cu care am dansat atunci la Pancoff, mă prinde de braţ; o clipă, n-o recunosc, dar mă las moale peste sânii ei, şi-o înghesui între dansatori, ca pe un sac fără identitate. În spate, îi simt sudoarea curgând şuviţe fierbinţi, pe sub rochie. Mă strânge zdravăn, îmi freacă piciorul între coapse, mă suge cu corpul ei, ca o ventuză, ar vrea sa mă consume până la sfârşitul dansului. Simt o plăcere ciudată să mă las aşa, devorat, într-o delăsare pasivă, ceea ce o nemulţumeşte, aşteaptă un răspuns la strânsoarea şi la căldura ei; izbutesc să rămân insensibil, ca şi cum aş avea în braţe o saltea, nu o femeie. La sfârşit îmi dă drumul

înciudată, şi pleacă fără un cuvânt, pierzându-se în mulţime.

În sala din mijloc fiind lume mai puţină, e mai frig. Fumul de tutun este rece şi umed, luciul instrumentelor de alamă ale fanfarei a dispărut; muzicanţii cântă însă mai departe şi bătăile tobei arată câte secunde trec. Nu se mai gândeşte nimeni la ceasornic, nici la calendar. Toţi au uitat ce-i dincolo de ziduri, şi ce începe la sfârşitul sărbătorii.

O fată se apropie cu un pahar în mână, mi-l întinde râzând şi mă sileşte să-l beau; dar nu până la fund: ultima picătură o soarbe ea, dând capul pe spate. Cum stă aşa, gâtul i se vede, subţire, cu pielea străvezie sub care sângele pulsează în artere. Mă aplec, înfierbântat, peste gâtul ei; fuge, râzând, să ofere altuia un pahar. O urmăresc, nehotărât. În dreptul ferestrei mari din faţa scărilor, simt o răbufnire rece de vânt şi mă opresc, surprins, parcă mi-a pus cineva o mână mare şi grea în piept.

Un om vine de jos, cu umerii strânşi de frig, gonit parcă din urmă, se opreşte în capul scărilor, gâfâind, şi dă alarma:

— Gata, a început să viscolească!

Muzicile se opresc; în liniştea care se lasă, se aude vântul, la ferestre, şuierând înfricoşător. Oamenii ascultă, speriaţi. Pare că şi luminile candelabrelor au început să tremure, făcând umbrele să se mişte pe pereţi. Dar după o clipă un dop de şampanie pocneşte undeva şi atunci, ca la un semnal, toate trei muzicile încep să cânte, deodată, acoperind cu explozia lor de sunete şuierul de la ferestre. Oamenii se regăsesc în locul de mai înainte şi sângele lor în care se amestecă alcoolul, prinde iarăşi să fiarbă. Petrecerea reîncepe cu o forţă nouă, cu o furie în care omul îşi ascunde, crispat, teama de dezlănţuirea iernii. Acum oamenii beau şi dansează, gâfâind, silindu-se să se scufunde cât mai adânc şi mai deplin în apele ameţitoare ale balului. E o risipă în tot ce se face: risipă de muzică, de vin, de veselie. Câteodată geamurile bufnesc, zgâlţâite mânios, dar nimeni nu le mai aude, fiindcă acum toţi vorbesc tare, cântă în cor după muzică, şi râd gălăgios.

Fata de adineauri trece pe lângă mine, rătăcită, cu paharul în mână, gol. Chipul i s-a făcut acum palid; abia o recunosc. Nu mă vede şi mi-e peste putinţă să-mi dau seama unde se duce aşa, ca o frunză luată de vânt. Urmărindu-o cu privirea, o văd pe Liuda, nepoata lui Ronsky, într-o rochie albastră care dă chipului ei alb şi speriat o distincţie de prinţesă. Dansează cu medicul regimentului; fiindcă nu suferă băutura, e singurul om aici, care nu s-a îmbătat. Dansează cu seriozitate, conştiincios, ţinând braţul fetei la distanţă, ca pe al unei paciente căreia îi numără pulsul. Şi această palidă principesă în rochie albastră va veni mâine, nu mâine, luni, la uzină în fusta ei aspră, pe sub care mi-am vârât odată mâna ca într-un coş cu cumpărături personale, şi va scrie la maşină încă un rând de somaţii de plată,

pentru cei cinci sute de abonaţi, cărora li s-a tăiat curentul electric acum un an.

Lângă uşă, femeia blondă şi voinică râde, neobosită şi continuă să vândă cruşon pentru orfani. Tot oraşul a dat ceva pentru ei şi acum, tuturor acestor suflete miloase, binefacerea li s-a urcat la cap. Nu e nimeni trist, după cum nu-i nimeni treaz, toţi sunt beţi dacă nu de vin, de veselia celorlalţi, de fumul de tutun, de aburul acid al alcoolului, aşezat în straturi, din duşumea până în tavan.

Mă duc după Păuca, la bufet, şi-l găsesc chinuindu-se cu hartanul de curcan; friptura de porc a dat-o gata. Bărbia lui ascuţită luceşte de grăsime. Ridică ochii şi mă priveşte puţin ameţit, şi foarte fericit, cu privirea galeşă a dobitocului mângâiat.

Îl las în primirea unui chelner:

— Când termină, să-i mai dai; dar să-i dai până n-o mai vrea.

Pe coridor, îl întâlnesc pe locotenentul cel mic şi negricios, cu mustăcioara zburlită, Ilinca, tovarăşul de beţie de la Pancoff. Avem prilejul să fim din nou foarte prieteni; mă ia deci de gât şi mă sărută ud, pe obraz.

— Inginerule, sunt gata de fotografiat! bolborosește, cu limba împleticită. Haidem împreună la fotograf. Vreau să avem o amintire frumoasă de la bal.

Cineva ne aruncă un pumn de confeti în cap; mica lor ploaie ni se opreşte gingaşă în păr. În sălile de dans s-a dat drumul la serpentine; nenumărate panglici trandafirii şi albastre se înfăşoară după grumajii dansatorilor, unindu-i într-o urzeală care simbolizează destinul lor comun. Pe undeva pocnesc dopuri de şampanie, canonada continuă.

Ilinca tresare, deodată, şi mă târăşte după colţul coridorului.

— Stai aici, că vine!

— Cine vine? întreb, neînţelegând spaima lui.

— Primăreasa, mă, Mili, o ştii din seara aia, de la Pancoff.

O fată trece râzând pe lângă noi şi ne lasă o nouă ploaie de confeti în cap. Ilinca se fereşte, cu gândul la altceva:

— Mă, nu mai pot să scap de ea; ţine tu fişicul, altfel mă sugrumă.

Scoate din buzunarul strâmt al pantalonilor lipiţi pe picior, gata să plesnească, un fişic mare de bani.

— Am luat solda azi, explică, şi porcul de casier mi-a dat numai fişicuri; două le-am măritat, am rămas cu unu în buzunar. Când am dansat cu Mili, mă, a simţit fişicul, nebuna!

Nevasta primarului se aproprie, tiptil, pe lângă zid, căutând ceva, hotărâtă să-şi găsească prada.

— Măi, şi nu-i urâtă, dar sunt prea plăpând pentru ea, mă omoară, se plânge Ilinca. Dracu' m-a pus să uit fişicul în buzunar!

Au cântat cocoşii îngheţaţi pe afară, în viscol; peste ferestre se lasă o lumină murdară şi tristă; becurile electrice pălesc, dar petrecerea continuă; dopurile de şampanie pocnesc, chemând la o nouă veselie pe cei toropiţi; serpentinele plutesc încă în aer, încolăcindu-se după umerii dansatorilor, prelungind contopirea acestor sute de oameni pe care în curând viscolul îi va împrăştia spre cele patru puncte cardinale unde locuiesc.

Prin uşă o mai văd o dată pe Liuda, dansând încă, palidă, cu maiorul. În jurul lor perechile se răresc. Ca un vârtej trece Mili valsând, ducându-l pe Ilinca în braţe, învelit în poalele rochiei ei largi şi lungi. Primarul s-a întovărăşit cu Ronsky şi beau împreună, la o masă, în fund. Din când în când primarul ridică privirea şi, văzând-o pe Mili dansând, surâde, mulţumit.

„Cum o fi nevasta lui Ronsky?" mă întreb. Şi fiindcă stau împreună la masă, îmi vine gândul, neîndoios, că nevasta primarului trebuie să semene cu a lui Ronsky: Tamara.

„Oare nu mi-a spus Nagavişka o istorie, despre ea?… Dar cine ţine minte toate istoriile din oraş?"

În timp ce lumina vânătă a dimineţii pătrunde rece, pe ferestrele îngheţate, se scurg ultimele sticle în pahare, se desprind ultimele hălci de carne de pe oase şi chelnerii fac socotelile acestei nopţi de fericire.

Zorile intră pe ferestre, reci, triste, chinuitoare, ritmul muzicilor e obosit; fumul de tutun miroase acru. În lumina dimineţii amestecată

cu a candelabrelor, pereţii sălilor capătă umbre ostile. Amăgirea se termină aci, în această lumină neclară care descompune şi chipurile, şi sufletele. Şi atunci, aşa cum au venit, perechile pornesc pe rând să coboare scările, în sala mare de jos, unde paltoanele, făcute scoarţă, aşteaptă în cuiere. Oamenii încep să se privească indiferenţi şi grăbiţi, ca nişte străini. Se mai uită o dată în oglinzi şi nu se recunosc. De la uşa pe sub care viscolul a împins înăuntru o pătură albă de nea, ca un covor la intrarea amarnicei lui împărăţii, începe pentru fiecare o altă viaţă. Unii mai au pe umeri fâşii de serpentine şi confeti în păr; ele se pierd însă, sub paltoane, sub pălării şi când sunt gata, îmbrăcaţi, ultima amintire a balului se şterge.

E dezlănţuirea iernii, afară. Într-o singură noapte, oraşul, îmbrăcat în troiene, a pierdut toate liniile lui vechi. Casele par mai mici şi strâmbe, aplecate într-o rână, deasupra străzii. Prin unele locuri zăpada se ridică până spre streşini, acoperind uşile şi ferestrele, despărţind oamenii, ca două lumi, de o parte cei care au fost la bal, de alta cei rămaşi acasă. La colţurile străzilor, afurisite vânturători drăceşti sfâşie neaua cum ar sfâşia nişte pânze albe, şi scama o repede în garduri, îndesat, zidind în lungul lor parapete îngheţate, acoperind porţile în panică, de parcă ar pregăti oraşul pentru asediu.

Când cei de la bal îşi fac curaj şi se reped afară, cu capul în piept, orbiţi de aşchiile zăpezii, viscolul îi prinde cu furie şi îi poartă ameţiţi, ca pe nişte păpuşi de cârpă, dintr-un troian în altul. Femeilor le ridică poalele rochiilor lungi şi le șfichiuiește, vârându-le pe sub rufărie pumni de ninsoare în intimitatea lor caldă. Şi în timp ce-i scarmănă aşa şi-i mână, ca pe o turmă speriată, singur stăpân pe oraş, şuierând şi pocnind din miile lui de bice, vântul pare că spune rânjind, răzbunat: „V-aţi făcut voi de cap, o noapte întreagă, dar ia să vedem, cine vă scapă acum din mâna mea?…”

○

Acum nu mai am nicio grijă: trenul s-a înzăpezit în gară, maşinile nu mai vin şi eu nu mai pot pleca. Viaţa a luat altă înfăţişare. Oamenii se închid în case, de unde nu ies săptămâni întregi decât după pâine, după rachiu şi după tutun. La ferestrele ferecate astă toamnă, viscolul încearcă să rupă hârtia lipită în lungul giurgiuvelelor şi mânios că nu poate, se izbeşte răzbunător în geam. Înăuntru, neprimenit, îngroşat de fumul tutunului, de aburii băuturii şi de răsuflarea grea a oamenilor, aerul se aşază pe duşumele în straturi vâscoase, în care mişcările şi vorbele se încleiesc, bolnăvicios.

Oraşul pare o insulă pierdută dincolo de calea vapoarelor, o arcă înţepenită în oceane nordice. Nu mai vin jurnale, nici scrisori, şi nimeni nu ştie ce s-a mai întâmplat în lume. Pe urmă se aude că undeva au ieşit lupii; oamenii nu îndrăznesc să mai plece pe Liman după stuf şi atunci, în multe case sobele îngheaţă. Unii încep să rabde

de foame. Într-o dimineaţă, la capătul răbdării, o gloată de pescari înfruntă viscolul, coboară pe malul apei, sparg gheaţa cu toporul şi vâră undiţele în copci. Ore întregi stau aplecaţi deasupra spărturii, încremeniţi, cu mustăţile şi barba albite de gheaţă, fără să mişte, ca nişte stane de piatră, hotărâţi să aducă mâncare acasă, sau să moară.

Acum nu mai am treabă la uzină; încep o viaţă fericită. Colind fără griji casele, unde judecătorii şi ofiţerii joacă zile întregi pocher, ca să-şi ia unii altora nişte bani cu care nu au ce face; nicăieri nu se simte mai bine deşertăciunea avuţiei, dar ei joacă, şi strâng sub coate hârtiile albastre sau metalul alb, bucurându-se când sărăcesc pe altul, uitând că sunt toţi la fel de săraci.

Intru în case unde n-am fost niciodată, şi peste tot sunt bine primit. Viscolul, care înspăimântă lumea, o face mai bună. Trimit să aducă vin şi ciocnesc, din pahare năclăite, cu gazdele întâmplătoare. Sunt femei ai căror bărbaţi au plecat sau au murit; au câte o fată pe care o cresc din greu, ţinând-o la şcoală ca să-şi facă un rost mai bun. Le ajut fetelor să-şi scrie lecţiile în caiet şi le descurc problemele grele, dar ştiu că bunăvoinţa mea şi a lor e zadarnică, fiindcă ele vor sfârşi şcoala în altă parte, acolo unde într-adevăr vor izbuti să înveţe ceva, în stufărişul de pe Liman, primăvara, când miroase a iarbă verde şi fierbe sângele puber.

Acum umblu tot timpul ameţit şi nimeni nu mă dispreţuieşte; desigur nici Dumnezeu. Între oameni găsesc o primire din ce în ce mai caldă. Drumul de acasă la Pancoff mi-e cel mai cunoscut drum din viaţă şi nu mă voi lepăda niciodată de el. În băutură găsesc tot ce căutam altădată zadarnic, în cuget, în suflet sau în cărţi.

Zilele trec repede. Aşa trece Crăciunul, apoi Anul Nou. Şi nu ştiu nimic din ce se întâmplă pe lume. Duminica dimineaţa, în timp ce cu tot frigul, continui să mă îmbăiez în hârdău, Nagavişka îmi istoriseşte ultimele întâmplări din oraş. La dentistul Bugusky au intrat hoţii nopţile trecute şi i-au furat toţi cleştii de dinţi; hoţi nenorocoşi.

— Ptiu! face Nagavişka, frecându-mi spinarea cu săpun, dar mai proşti hoţi n-am văzut. Ce să facă dânşii cu cleştele de dinţi? L-a durut pe careva măseaua? De ce n-a venit ziua, să spună că doară Bugusky-i om bun! Crezi dumneata că hoţul o să-şi poată scoate singur măseaua? Ce, el e dentist? Pune-l pe Bugusky să spargă o uşă, cum s-o spargă, dacă n-a învăţat? Fiecare cu meseria lui!…

Joi seara, aflu, a fost joc de cărţi, mare joc, la Miriassof, lângă sinagogă. Pezevenghiul a adus o masă verde, lungă şi a pus să joace un joc nou, *şmen de fier*. A fost maiorul de la cercul de recrutare, Beni, cu cinematograful, procurorul, acela cu barbişon, Ganea, de la Bancă, toţi cu cucoanele lor. Cum vine jocul, vine cu folos pentru gazdă, fiindcă din câştig îi pică şi lui ceva, care cum ia potul, îi dă lui Miriassof o parte, cum e ştiut.

— Mare pungăşie! spune Nagavişka. Masa armeanului e întocmai ca o sită; curge mălaiul prin ea. Se bat ca orbii între ei şi armeanul adună de pe lături. La urmă, când pleacă, stau să facă socoteala în sală: maiorul a pierdut, Beni a pierdut, prăcurorul a pierdut, Ganea a pierdut. Cum vine socoteala asta? Armeanu şi-a bătut joc de ei!

Şi pune mâna pe armean, şi dă-i, şi dă-i după ceafă, să-i piară pofta de şmen.

— Da' ştii dumneata ce-a păţit Ronsky, în noaptea când o fost bal, la prefectură?

Stau să-mi aduc aminte, dacă l-am mai văzut pe Ronsky de atunci, dar nu-mi dau seama. Cât Dumnezeu a trecut de la bal?

— Ia spune, Nagavişka!

— Vrei să râzi dumneata de mine! Parcă nu ştie tot târgul că şi-a găsit Ronsky femeia cu ofiţerul de la pompieri, când a venit dimineaţa de la prefectură. Pompierul avusese foc o noapte înainte, ştii dumneata, la Mailachi, lângă puşcărie, a ars coteţul câinelui şi o magazie şi casa, dar Mailachi şi câinele n-au ars. Apa a fost îngheţată în saca, de aceea n-a putut să stingă nimic. Acu', pesemne că ofiţerul a fost tare trudit, şi l-a luat somnul la Ronsky în casă, lângă femeia lui, altfel nu-l prindea dimineaţa în pat.

Aşa trec zilele; după un timp aud că trenurile au pornit; acum vin scrisori şi jurnale, dar pentru mine nu vine nimic. Amestec zilele săptămânii, în toate sunt la fel de mulţumit; trec fără să le număr. Viscolul a contenit de mult; în locul lui peste troiene s-a lăsat iarăşi gerul. Oamenii mai ies câteodată pe stradă, tot în fugă, uitându-se cu teamă în lături, să vadă dacă nu-i pândeşte vreo primejdie. Fetele bat din când în când, la geam, şi dacă se întâmplă să mă găsească, intră bucuroase, la căldură.

— Tăt nu iesti radio!

— Nu-i!

— Nici patifon!

— Nici.

— Da' cie fiel de om ieşti dumniata?

Trec zilele, fără să le număr, fără să mă întreb de rostul lor. Şi, într-o dimineaţă vânătă, după ce ultimii cheflii au fost izgoniţi afară, mă pomenesc pe un scaun, la Pancoff, cu bărbia în piept, îngânând încetişor un cântec monoton, cu tonul subţire şi prelung:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Atunci îmi vin în minte, ca foarte de departe, unele seri de primăvară, la Bucureşti, când înverzeşte Cişmigiul şi femeile ies să se plimbe, proaspete şi curate, mirosind frumos, în rochii subţiri de mătase, care le fac să semene cu nişte tulpini de flori. Îmi sună în

ureche nişte acorduri gingaşe, pe care le auzeam, pe înnoptat, peste drum, la o fereastră unde cânta, în surdină, un clavir. Mi-aduc aminte o nocturnă de Chopin, clară şi gravă, care făcea să-mi vibreze dureros şi dulce nişte strune adânc în suflet. Dar cel mai des îmi amintesc ceva de Grieg, descrierea unei primăveri calme, suave, peste care se abate furtuna plină de violenţă şi de veselie. Aud fâşâitul copacilor bătuţi de vânt, şi primele picături de ploaie, mici, rotunde, armonioase; pe urmă dintr-un registru grav se ridică încet şi cresc, neliniştile, fugărindu-se din octavă în octavă, ajungându-se, suprapunându-se, acoperind toate clapele, ca furtuna să izbucnească victorioasă peste biata primăvară covârşită. Pe urmă liniştea revine, se regăseşte în acordurile gingaşe de la început. Din când în când, mai cade o picătura de ploaie, un ram care se scutură, ca o înfiorare; şi cântecul adoarme împăcat…

În sala mare şi pustie a lui Pancoff, intră murdară, dimineaţa. Stau pe scaunul pe care poate odată a stat locotenentul Ilinca şi cânt, fără gând, cu capul în piept, cântecul subţire şi plângător:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Deodată simt că pe obrazul înroşit de băutură mi se scurg lacrimi. Nu ştiu de unde vin, nu ştiu cum li s-a rupt zăgazul; curg fără durere şi fără înţeles. Prin pânza lor golul din jur începe să se lărgească şi să îngheţe; văd sala pustie, mesele aşezate una peste alta, estrada şi instrumentele muzicanţilor, părăsite, bufetul unde au rămas farfuriile slinoase, ferestrele mici, aproape de tavan lăsând să pătrundă, de sus, de pe trotuar, lumina tulbure a dimineţii. Nu mi-e nici frig, nici cald; nu mă simt nici vesel nici trist. Numai un nod mi se lasă în inimă, ca un ghem de sânge închegat. Şi lacrimile îmi curg şiroaie pe obraz.

Atunci mă ridic, îmi iau fără gând paltonul pe umeri, ies în strada îngheţată, cu capul gol, şi pornesc în neştire. Ferestrele caselor sunt oblonite şi oraşul pare pustiu; numai dinspre cazarmă vine, hurducăind, căruţa să ia pâine pentru soldaţi. De peste Liman, încearcă să iasă soarele, prin norii înroşiţi.

Merg fără să ştiu unde, fără să memorez drumul, ca unul care n-are de gând să se mai întoarcă. Străbat tot oraşul gol şi chinuit, ajung la Cetate, unde antena de radio a marinei, ridicată deasupra zidurilor, şuieră sinistru sub bătaia vântului.

Ţinutul e încremenit până la orizont. Peste apa îngheţată, satele de dincolo, cu conturul şters de zăpadă, se pierd sub greutatea albă a iernii care a simplificat peisajul înglobându-l în trei tente, ca nişte benzi orizontale: cenuşiu cerul, alb pământul, vânăt Limanul.

Cobor pe strada portului. Câţiva lucrători ies din case şi pornesc grăbiţi la treabă: în urma lor rămâne doar golul. Nu mai departe, un om înalt, cu spinarea adusă, îmbrăcat într-o manta neagră, lungă până

în pământ, merge încet de-a lungul Limanului. Grăbesc pasul, pe urmă alerg să ajung această fiinţă rătăcită ca şi mine.

Comandorul Maximov, cu căciula trasă peste urechi, cu gâtul înfăşurat într-un şal mare, negru ca mantaua, îşi ia nevoia zilnică de aer curat pentru plămânii lui obosiţi. Mă opresc lângă el, cu picioarele înfipte strâmb în zăpadă, cu umerii coborâţi, cu paltonul atârnându-mi pe spate, gata să cadă, şi-l privesc, prin perdeaua de lacrimi îngheţate.

— Numai cu dumneata n-am băut niciodată! îi spun, ca un reproş. Nu vrei să ciocneşti un pahar cu mine?

Pe faţa lui trece un val de compătimire; întinde mâna şi-mi apucă braţul, cu un gest plin de bunătate.

— Ai să răceşti, îmi spune ridicându-mi paltonul pe umeri. Haide să te duc la căldură!

Îl urmez, supus, fără să înţeleg unde mă duce; abia când intru în casă, recunosc samovarul, dulapul cu cărţi, globul pământesc de deasupra şi fotografia fetei.

Cad strâmb în jilţul de lângă sobă, cu bărbia în piept, neînţelegând de ce am venit aici. O clipă mi se pare că în locul comandorului, care aşteaptă să mă liniştesc, cu mâna pe umărul meu, stă locotenentul Ilinca. Nu el oare m-a învăţat să beau? Revăd sticla, din care îmi turna: „Muscat de la Efleri, să nu uiţi!” Îl revăd pe locotenent, căzând cu capul în piept, ca să-şi înceapă isonul lui îngrozitor:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Prin fereastră, pe malul celălalt se vede soarele, străpungând norii vineţi. O dâră de lumină roşie pătrunde în odaie, schimbându-i înfăţişarea. Iar mie, această lumină îmi face fiinţa străvezie, ca să pot vedea acum tot ce-a fost ascuns şi de neînţeles, în sufletul meu. Cu respiraţia oprită, cuprins de frigul pe care săptămâni întregi l-am înşelat, mă ridic în picioare tremurând. Acum nu mai pot să mă amăgesc, înţeleg că totul trebuie plătit în viaţă, care nu se lasă înşelată de nimeni. Aflu, în lumina roşie şi rece a dimineţii, preţul fericirii mele iluzorii. Ştiu locul de unde se ridică lacrimile şi le înţeleg dintr-o dată înţelesul.

— Domnule comandor, spun privindu-l rătăcit, cu ochii înroşiţi, sunt un beţiv. Un beţiv!…

Simt pentru mine o milă amară.

— Sunt un beţiv, un beţiv!… îngân, cu ochii în soarele răsărit pe malul celălalt.

Mâna comandorului mi se lasă blând pe umăr. Din ramă fata lui mă priveşte, cu ochii mari, uimiţi.

○

Dar câte feţe are viaţa! Gândeşti repetat că ultima e cea adevărată şi te

dispreţuieşti că ai putut să crezi în cele dinainte. Oare nu te vei lepăda şi de aceasta, cum te-ai lepădat de toate? Într-una schimbător ca toate în natură (*panta rei*), dai binelui şi răului, de la un ceas la altul, sensul care îţi convine şi crezi cu deplină convingere în el.

Numai când m-am mutat, m-a străbătut o părere de rău. Încolo, mă scuturasem de amintirea celor trei luni petrecute aici, cu o uşurinţă de care nu m-aş fi crezut în stare.

Comandorul Maximov ar fi fost bucuros să locuiesc la el, dar nu avea mobilată decât o cameră, singura care se putea încălzi. Sub celelalte două încăperi erau pivniţa şi magazia, cu uşile înspre ţărm, frigul de pe Liman pătrundea înăuntru, străbătea duşumeaua şi făcea casa rece ca o gheţărie.

M-am mutat pe strada portului, lângă o biserică mică, şi vecinătatea ei mi s-a părut că e un îndemn la pocăinţă. Eram aproape şi de comandor şi de uzină, aşa că în drumurile mele nu mai trebuia să străbat oraşul. Mult timp am rămas izolat de oameni şi, dacă n-ar fi fost Nagavişka să vină din când în când, să-mi povestească întâmplările din târg, aş fi uitat că alături continua să trăiască o lume ale cărei bucurii şi necazuri le cunoşteam atât de bine şi ale cărei patimi fuseseră şi ale mele.

Acum mă lepădam de toate, cu aceeaşi convingere şi tragere de inimă cu care mi le însuşisem. Nu mai întâlneam pe nimeni din vechii cunoscuţi; în casa singuratică, de pe strada mărginaşă, n-a putut sau n-a vrut nimeni să dea de mine. Lumea mă uita aşa cum o uitam şi eu şi în privinţa felului cum ne despărţim de oameni, nu trebuie să punem nimic la inimă. Nici pe Ronsky nu-l mai vedeam; auzisem că boleşte, dar socoteam că boala lui nu mă privea deloc.

La jumătatea lui ianuarie sosise ultimul transport de piese ale motorului; mai trebuia să vină generatorul şi aparatele de măsurat, pentru tabloul electric. Lucram acum cu tragere de inimă, fiindcă vedeam apropiindu-se eliberarea. Prima explozie în cilindrii motorului avea să însemne pentru mine semnalul de plecare. Aflasem că societatea lichidează, ceea ce se potrivea cu planurile mele.

După dezlănţuirea de nervi, când comandorul Maximov mă adunase din stradă, venise o perioadă de linişte, în care mă regăseam firesc, fără nicio mirare şi fără dispreţ pentru faptele mele. Nu mă stânjenea să-i povestesc comandorului întâmplările de peste iarnă, ca să căutăm împreună înţelesurile lor atât de umane. Mă asculta cu multă răbdare şi cred că niciodată nu m-a judecat fără indulgenţă, nici nu m-a socotit slab de fire; căci nu fusesem mai slab decât altădată în viaţă, ci împrejurările îmi depăşiseră puterea.

— Totuşi, spunea comandorul, gânditor, e mult mai nobil să rămâi totdeauna lucid, oricât te-ar copleşi viaţa. Eşti totdeauna mai puţin om, când te îmbeţi, indiferent cum, şi dacă fuga de realitate nu-i chiar

o decădere, rămâne în orice caz, o înfrângere… De ce nu te duci pentru o săptămână la Bucureşti? Şi aşa nu se lucrează prea mult la uzină.

Zâmbeam; abia acum înţelegeam deșertăciunea acelui miraj care este metropola, oricum s-ar numi ea, Bucureşti, Paris sau Londra. Fiindcă locuiesc într-o cetate luminoasă, cu străzile asfaltate şi canalizate, în case confortabile, fiindcă în loc să se spele în hârdău se spală în baie de faianţă, fiindcă au biblioteci, teatre, muzee, concerte şi toate instituţiile de distracţie sau de cultură, oamenii din marile oraşe se socotesc privilegiaţi. Dar în muzee nu intră decât rar, şi numai unii dintre ei; la concerte merg o sută de inşi dintr-un milion de locuitori, la teatre văd o piesă, din cincizeci şi niciodată pe cea mai bună, la biblioteci se duc doar studenţii care sunt nişte trecători. Nu doar omul nevoiaş de la barieră, ci chiar acel cu dare de mână, care locuieşte într-o casă civilizată, pe una din marile artere ale oraşului, nu cunoaşte adesea alt drum decât cel dintre căminul lui şi locul unde îşi câştigă existenţa; încolo celelalte bunuri fiinţează zadarnic pentru ei. Dacă părţile oraşului care nu i-au interesat niciodată s-ar închide după paravane, unde n-ar avea dreptul să intre sau să privească, atunci abia ar râvni la ele şi s-ar simţi nenorociţi că le-au pierdut.

N-aveam aici, nimic mai puţin decât oamenii aceia. Aveam un pat curat, o sobă care, acum când iarna se înmuia, izbutea să mă încălzească şi un hârdău în care să fac baie. Citeam cărţile pe care n-aş fi avut timp niciodată să le citesc la Bucureşti şi descopeream în ele noi rosturi ale vieţii, ceea ce viaţa trăită nu îmi arătase. Vecinătatea unei lumi halucinante, cunoscută pe deplin de mine fiindcă făcusem parte din ea, continua să mă ţină legat de realitate, ca să nu mă confund cu personajele din carte.

După iarna petrecută aici, îmi era aproape silă şi ruşine să mă mai întorc în locul de unde plecasem, să mă statornicesc într-un oraş unde viaţa nu e niciodată adevărată, unde sufletul oamenilor este deformat, fiindcă natura este izgonită din jurul lor, la zeci de kilometri, fiindcă nu simt niciodată pământul sub picioare, ci asfaltul, fiindcă plantele, buruienile şi arborii au etichetă smălțuită, în parcuri şi grădini botanice. Între zidurile lor nu intră nici viscolul, nici gerul, şi ei nu tremură niciodată de frig, fiindcă stă unul de ai lor jos în beci şi bagă păcură în cazan, ca să le trimită căldură pe ţevi în apartamente. Ei nu văd zăpada decât uneori, dimineaţa, înainte de a o ridica primăria; nu simt mâlul sub picioare, primăvara, nu simt suflul câmpului, nu simt arşiţa verii, când se coace grâul, ci simt doar miasmele asfaltului încins. Ei au uitat mirosul florilor, au la îndemână alte parfumuri, concentrate în sticluţe de cristal ce-i drept, cu mult rafinament. Stau închişi într-o cuşcă, străini de lumea din afara gratiilor, şi sunt mai nenorociţi decât animalele robite; acestea, dacă ar putea să evadeze ar

ştii să regăsească drumul spre libertate, pe când oamenii nu, dimpotrivă, ei îşi dau necontenit silinţa să intre mai adânc în sclavie, aşa cum se învaţă din primii ani de şcoală.

Îmi pusesem în gând ca odată cu primăvara să plec într-o călătorie lungă, spre nişte ţinuturi pe care nu le aveam încă în minte, undeva unde să nu umble turişti, unde oamenii să-şi trăiască viaţa simplu, cum le-a fost dată. Nu lăsam în urmă pe nimeni ca să întrebe de mine şi să-mi ducă dorul. Îmi aminteam cu indiferenţă de părinţi, erau despărţiţi de mult, încă din copilăria mea şi nu ştiam altceva despre ei decât că se urau, după ce se iubiseră ca să-mi dea viaţă. Când terminasem şcolile, le pierdusem urma. Vroise fiecare în parte să-mi arate o dragoste mai mare, numai fiindcă erau duşmani, aşa încât obosiră şi sfârşiră prin a mă uita. Îmi aminteam de nişte neamuri clevetitoare, dar nu le căutasem urma, fericit că nici ele nu o căutau pe a mea. Un avocat, fost coleg de şcoală, îmi administra necontrolat, poate cinstit, averea lăsată de bunici şi îmi trimitea de două ori pe an câteva zeci de mii de lei, venitul nestrălucitor al unei case sau al unor pământuri, pe care le văzusem când eram prea mic, ca să-mi mai amintesc de ele.

Nu trebuia să vând această avere care îmi era indiferentă, ca să pot pleca pentru mult timp; pentru planurile mele, venitul ei avea să-mi ajungă. Mă gândeam la o călătorie cu vaporul, cu cel mai încet şi mai ieftin vapor, fără cabină, ca emigranţii. Comandorul Maximov îmi povestea călătoriile sale şi în acel timp ele găseau în sufletul meu cea mai înfierbântată înţelegere. Aşa am cunoscut o lume nici măcar închipuită până atunci, o lume mai mare decât cea din atlase şi cărţi, pe care acum o vedeam, o simţeam, ca şi când globul pământesc de pe dulap ar fi fost însuşi pământul, desfăşurat sub ochii mei.

Aşa s-au scurs ultimele luni ale iernii. Comandorul stătea în fundul divanului, rezemat de perete, învelit pe genunchi cu mantaua, veşnic friguros. Povestea cu glasul liniştit, cu tonul egal, fără să se înfierbânte, cum ar fi citit dintr-o carte o epopee monotonă, care în realitate era palpitantă. Îl ascultam ceasuri întregi fără să obosesc, fiindcă în monotonia lui glasul avea un suflu ciudat, care dădea consistenţă oamenilor şi locurilor evocate de el. Aceste locuri şi aceşti oameni atât de îndepărtaţi treceau prin faţa ochilor mei reali şi vii, şi când imaginile lor animate mă uimeau, mă gândeam că şi la cinematograf o sumă de imagini capătă viaţă pe ecran, fără nicio sforţare, prin învârtirea monotonă a unor rotiţe.

Vedeam în faţa ochilor corabia cu trei catarge, „Meduana” pe care comandorul se îmbarcase prima oară, la şaisprezece ani, ca să se facă marinar. Vedeam pe acest adolescent, înalt şi slăbuţ, tăcut şi nu prea vesel, trăgând cu mâinile lui plăpânde parâmele, pe covertă, urcându-se în vârful catargelor să întindă în vânt cele mai de sus pânze,

rândunicile, vii ca nişte aripi, scoţând apă din mare cu ghiordelul şi spălând puntea, ţinând cârma în orele de cart, aplecându-se peste hărţi, peste instrumente, peste cărţi şi table de navigaţie, urmărind noaptea stelele pe cer, ca să le cunoască tainele şi să înveţe de la ele conducerea corăbiei. Şi în acest timp corabia înainta pe mare, dusă de vânt, tăind meridianele, dintr-un port într-altul, de o parte şi de alta a ecuatorului, întâlnind mereu alte ape, alte ţărmuri.

În lunile de iarnă am făcut un fascinant înconjur al pământului. Am străbătut Pacificul, spre răsărit, după o lungă crucieră în mările Chinei, de la Vladivostok la Nagasaki, cu niponi ageri, buni înotători, buni scufundători, buni marinari; am ocolit pe la răsărit insula Formoza apoi, luând alizeul şi curenţii marini în faţă, cu vântul când într-un bord când în celălalt, am călătorit, între ecuator şi tropic, la insulele Mariane, unde jumătate din echipaj s-a îmbolnăvit de friguri; am ocolit insulele Gilbert, salutându-ne cu marile vase de linie britanice, care patrulau în imperiul Maiestăţii sale, iar de acolo am pus capul către sud, spre Tahiti, şi am trecut ecuatorul.

Comandorul Maximov stătea mereu la locul ştiut, în fundul divanului, învelit cu mantaua pe genunchi, cu ceaşca de ceai aburind în mână, şi povestea. Cu fiecare vorbă a lui imaginea corăbiei îmi apărea şi mai clară şi, adesea, inima mi se strângea, ştiind dinainte, că înainte de sfârşitul călătoriei avea să naufragieze. Patru corăbii schimbase comandorul şi toate patru dormeau acum în portul navelor pierdute.

Uneori, povestind, în ochii lui se citea o oboseală tristă.

— Acum, spunea, mâhnit, în locul corăbiilor cu pânze au venit vapoarele, care merg regulat, ca nişte trenuri, şi aşa toată poezia mărilor a pierit. Ce poate să ştie despre mare, cum poate să o simtă, să-i audă glasul, călătorul de pe transatlantice? Dar şi-ar putea el închipui vreodată ce profunzime de simţăminte ţi se nasc în suflet, într-o noapte când te culci la prova, cu capul pe parâme şi etrava tăind valurile trimite până sus, în murmurul ei, cântece pline de vrajă? Şi ce leagăn din copilărie te-a putut legăna mai dulce, decât te leagănă o corabie? Şi când ai mai avut vreodată timpul să priveşti atât, nemărginirea cerului şi s-o înţelegi? Acum, vapoarele străbat oceanul cu treizeci de noduri; nici nu ai timp să te dezmeticeşti, şi te debarcă în altă lume. Acum pe vapor vin telegrame şi se tipăresc ziare. Călătorii nu mai au răgazul să privească marea şi nici nu-şi amintesc de ea, decât dacă e furtună. Altfel stau la bar, sau în saloane, unde vin îmbrăcaţi în haine negre, ca la bal. Căpitanul, doamne Dumnezeule! ce-a ajuns acum căpitanul!? El umblă bărbierit ca un lord, are veşnic guler scrobit şi cravată neagră, se îngrijeşte de călători ca o gazdă de musafirii săi, patronează călătoria ca pe o reuniune, stă în capul mesei, ţine discursuri şi dansează. Ce-ar mai râde mateloţii mei să

vadă un asemenea căpitan!

Aşa, în fiecare zi, pe nesimţite, comandorul mă ducea într-o altă lume. Îl urmam fermecat în drumul lui, mai departe, străbătând Pacificul spre sud-est, la Tahiti, de acolo la Tuamotu, la Valparaiso în Chile, unde făceam o lungă escală, la insula Sfânta Ines, unde ne-a prins furtuna şi ne-a rupt arborele artimon, ocoleam capul Horn, ne opream o săptămână în Georgia de sud, să reparăm urmele altei furtuni, pe urmă începeau lungile zile de navigaţie în Atlantic.

Când gheaţa de pe Liman începu să trosnească, străbătusem şi Atlanticul şi Mediterana, trecusem prin insulele stâncoase ale Mării Egee, cunoscusem porturi orientale, unde femei vopsite crunt se tocmeau de la distanţă cu mateloţii plecaţi rânjind peste copastie, ajunsesem în Marea Neagră, la Sevastopol. Într-o după amiază ceţoasă de toamnă, luasem iarăşi drumul către sud, şi peste două zile lăsasem şi ceaţa şi toamna, în urmă. Acum navigam prin Bosforul de smarald cu palate albe oglindite în apă, mărginit de dealuri tivite cu măslini, în lungul cărora mergeau dimineaţa asini în caravane, ducând poveri, cuminţi şi resemnaţi. Ne oprisem la Larnaca, în Cipru, unde vinul se bea din chiupuri de pământ, cu fundul rotund, ca să nu se poată lăsa pe masă decât după ce s-a deșertat; aruncasem ancora în portul murdar al Alexandriei, cu mulţimea lui de cerşetori orbi, şi de acolo, după Port Said, apăreau apele ciudat colorate al Mării Roşii, cu legende pline de cruzime.

Într-o zi la sfârşitul lui martie, când comandorul, cu glasul lui calm pe care îl auzisem parcă o viaţă întreagă, îmi povestea întâlnirea cu furtunile Oceanului Indian, la răsărit de Locative, cele mai înfricoşătoare furtuni din câte cunoscuse, am simţit brusc primăvara intrând pe fereastră, cu suflul ei suav. Era o adiere umedă, puţin caldă, puţin aspră, cu miros de iarbă încolţită, care venea din sus, de la gura Nistrului.

Atunci am simţit că toate mădularele mă dor; m-am ridicat din jilţ, m-am dus la fereastră şi, după ce am tras cu nesaţ aerul în piept, mi-am dat seama că de aici începea altă viaţă. Eram la sfârşitul unei călătorii fabuloase şi acum începea alta, nu ştiam nici cât are să fie de minunată, nici ce tragic avea să se sfârşească.

— Domnule comandor, am spus, haide să coborâm jos, la apă, să vedem ce ştie Limanul să povestească!

○

Şi într-adevăr, viaţa care a început a fost minunată.

Îmi amintesc de nişte zile calme şi senine, cu cerul înalt şi albastru, care făceau de nerecunoscut acest colţ de pământ, unde pătimisem o toamnă şi o iarnă îngrozitoare. Copacii înverzeau repede, prin curţi, pe străzi, pe malul apei şi oraşul, înconjurat de caişi înfloriţi căpăta culori ireale. După multe luni petrecute în case sau în cârciumi,

oamenii veneau acum să se plimbe pe malul Limanului; erau aceiaşi oameni pe care îi cunoşteam prea bine, dar vederea lor nu-mi amintea întâmplările de peste iarnă. Şi chiar oamenii păreau acum alţii, fiindcă lepădaseră hainele lor mohorâte, îmbibate cu fum de tutun şi cu mirosuri stătute. Fetele, în locul paltoanelor negre îmbrăcau rochii subţiri, înflorate, care le schimbau înfăţişarea, cum schimbau caişii înfăţişarea oraşului. Sub cârpa subţire lipită de trup, picioarele lor păreau mai puţin groase, păreau că se alungesc, iar sânii se rotunjeau, învioraţi de venirea primăverii.

Dimineaţa, după ce vedeam cum merge lucrul la uzină, porneam în sus, pe malul Limanului, în lungul străzilor locuite de pescari, cu năvoadele întinse la uscat pe garduri, treceam de cherhana şi mă pomeneam în pădurea scundă de trestii şi stuf, pe unde venea primăvara, verde şi umedă. Mă aşezam pe câte o buturugă putredă, lângă ţărm şi priveam apa în care sticlea soarele, până îmi lăcrămau ochii. O sumă de gâze se trezeau şi scoteau ochii la lumină din pământul jilav. Mai departe, în smârcuri se auzeau buhaii de baltă mugind, atât de gros şi de pătrunzător, încât te minunai că o gânganie cât o nucă, poate avea atâta glas. În sălcii păsările îşi începeau şi ele ciripitul, iar pe Liman, în acest golf ferit de vânt veneau să se încălzească la soare stoluri de raţe sălbatice. Se lăsau pe apă ca nişte hidroavioane pântecoase, apoi, în aşteptarea vreunuia din vânătorii nedibaci ai oraşului, ridicau o aripă, apoi alta şi se ciuguleau ud şi indecent, la subţioară.

În vremea aceea am cunoscut-o pe Iris, nu tot atât de pură ca numele ei, fata unui funcţionar bătrân, puţin cam romantic, cu bune maniere anacronice.

Iris mă însoţea în plimbările pe malul apei, recitându-mi versuri cărora ştia să le dea intonaţia corectă. Nu cred că era frumoasă dar în alte locuri şi în alt timp ar fi putut să-mi încălzească un mic loc în suflet. Avea bucle mătăsoase, castanii, pe care le-am mângâiat adesea cu tandreţe, ochi căprui, cam obosiţi şi nu tocmai expresivi, obrazul străveziu, foarte gingaş. Cam subţire, trupul ei, cu oase mici, ascundea sub pielea netedă şi moale un tremur care, fără să ajungă la dezlănţuire era foarte feminin.

Îmi vorbea cu aceeaşi uşurinţă despre treburile casei, mama ei murise demult, ca şi despre cărţile citite, şi tot atât de uşor se răsturna în bălării, unde îi găseam pe sub rochie pielea curată şi răcoroasă.

M-am gândit adesea cu melancolie la această bună camaradă care a ştiut să nu mă stânjenească niciodată şi căreia i s-ar fi cuvenit măcar una din bătăile inimii mele. Dar atunci s-a întâmplat ca ea să plece. Şi-mi vine un râs trist pe faţă gândindu-mă că viaţa mea a luat o altă cale şi una atât de dramatică nu datorită unui oracol malefic, ci poate doar acestei plecări întâmplătoare.

În sufletul meu era loc pentru o patimă; cum blânda şi dulcea Iris n-a apucat să-l ocupe, l-a ocupat Limanul, apoi Marea şi Nadia…

○

Într-o zi, stăteam pe verandă, cu ochii spre sud, acolo unde Limanul se varsă în mare şi insula Carolina se vede ca un fir de nor la orizont.

Comandorul era alături, în jilţ, acoperit, ca totdeauna, cu mantaua lui mare pe genunchi. De câteva minute tăcusem şi, sub lumina alb-verzuie a amiezii de primăvară, priveam departe.

— Ce este dincolo? am întrebat, arătându-i fâşia de pământ de la orizont.

— Marea.

— Nu ştiu de ce, am adăugat, peisajul neclar de la orizont, îmbinarea cerului cu pământul şi cu apa nu par de pe latitudinea noastră. Acolo parcă începe altă lume…

Şi iarăşi am tăcut o bucată de vreme. Jos, o barcă pescărească aluneca pe lângă ţărm, cu pânza ei triunghiulară umflată de vânt.

— Oare un pescar ar vrea să mă ia şi pe mine până la mare? am întrebat.

— Poţi să te duci cu trenul, răspunse liniştit comandorul. Pleacă în fiecare dimineaţă un automotor.

Dacă Iris ar fi rămas! Dacă aş fi plecat cu automotorul!… Iată ce întâmplări ne pot schimba viaţa!…

— Nu! am spus. Aş vrea să mă duc cu o barcă.

Dar nu ştiu cât de clară era atunci această dorinţă şi ce chemări tainice o determinau.

Comandorul tăcu un timp, apoi se întoarse încet şi mă privi atent.

— M-am gândit la ceva, spuse. Cât crezi că ai să mai rămâi aici?

— Treizeci-patruzeci de zile. Sper că la începutul lui iunie să pot preda lucrarea. Ne-a făcut ridicoli un motor de patru sute de cai.

— Atunci, am să pun cuterul meu pe apă şi o să mergem împreună.

L-am privit întrebător, nu ştiam ce este un cuter.

Mai târziu, când mânuiam singur pânzele iahtului pe mare şi uitasem de cât timp eram marinar, ignoranţa mea iniţială mă făcea să zâmbesc, îmi aminteam că începusem de la cea mai deplină necunoaştere. Comandorul îmi explică:

— Este un mic iaht cu pânze. Dacă vrei, mergem după masă să-l vedem. O să avem de făcut ceva reparaţii; te va distra.

Iahtul comandorului, de care se lega amintirea dramatică a fugii lui de la Sevastopol, în noaptea revoluţiei, stătea de mulţi ani tras pe uscat, în port. Am înţeles, din melancolia cu care venea acolo, că renunţase la el. Ne-am apucat însă de reparaţii şi a fost pentru amândoi o plăcere. Lucram singuri, fără ajutoare, curăţind cu raşcheta vopseaua veche, înlocuind scândurile putrezite, înfundând golul dintre ele cu câlţi răsuciţi, chituind pe deasupra şi netezind, cu glaspapir, ca

bordul să rămână neted. Cel puţin unele din aceste reparaţii nu poate să le facă bine decât un om de meserie; comandorul avea o pricepere şi o îndemânare depline.

— De aici începe matelotajul, spunea el, cu voie bună. Dar nu-i o treabă pentru cei care se tem să-şi bătătorească mâinile.

Aşa am făcut o foarte apropiată şi strânsă cunoştinţă cu această corăbioară, cum îi spun ca să ocolesc denumirea adevărată, iaht, cam preţioasă. Ea avea să însemne atât de mult în viaţa mea, amintindu-mi atâtea întâmplări frumoase şi tragice. Cercetând-o palmă cu palmă, am aflat toate detaliile construcţiei ei; încetul cu încetul mi-am însuşit limbajul marinăresc şi atunci am înţeles cât trebuie să i se pară de ciudat un alt limbaj, unui marinar. Atâţi termeni întâlniţi prin cărţi, luau acum formă concretă şi de multe ori alta decât aceea pe care mi-o închipuisem din descrieri.

— Noi, marinarii, suntem o lume, şi cei de la uscat alta, spunea comandorul. Cei care nu se apropie de noi cu sinceritate, cine nu trăieşte viaţa noastră, nu ne poate nici cunoaşte, nici înţelege. Despre noi se scriu o mulţime de cărţi, dar niciuna nu-i convingătoare, decât dacă autorul ei a fost marinar.

„Corabia” comandorului nu măsura mai mult de nouă metri lungime şi în apă intra numai un metru, dar putea să înfrunte orice vreme pe mare, ceea ce am văzut eu însumi. La mijloc avea o cabină, lungă de doi metri, ai cărei pereţi se ridicau câteva palme deasupra punţii, formând un dreptunghi acoperit, căruia constructorii îi spun *roof* (noi citim ruf). Înăuntru lumina intra prin patru hublouri, ferestre mici, rotunde, în ramă de alamă, aflate în pereţii rufului, câte două într-un bord şi în altul. O altă cabină, mai mică, la prova, folosea ca magazie pentru parâme şi pânze. La pupa, în spatele rufului, era bara cârmei şi cockpitul, locul de unde se manevra vasul, aflat cu jumătate de metru mai jos decât puntea, dar deasupra liniei de plutire, aşa ca valurile care trec peste bord, să se poată scurge în mare printr-o simplă tubulatură.

— Alte iahturi, îmi spunea comandorul, au pereţii cabinei în tăblii de palisandru, iar puntea de mahon. Dar acelea sunt pentru marinari mai bogaţi.

Al nostru – am început să-l numesc aşa, mai târziu urma să fie al meu, pentru scurt timp, iar la urmă al nimănui – avea puntea de stejar înnegrit de vreme, iar pereţii cabinei de brad vopsit în alb, ca şi bordajul.

Se apropia ziua când trebuia să-l dăm la apă.

— Cum îl botezăm? întrebă într-o dimineaţă comandorul.

— Dar are un nume!

În lădiţa cu scule erau cele patrusprezece litere de bronz, pe care le desprinsesem de la prova, când vopsisem bordajul. Sub vopseaua albă,

urmele lor se mai vedeau, de o parte şi de alta a etravei: „Ludmila”.

Comandorul nu răspunse.

— Nu-i lăsăm numele vechi? am întrebat, şi numaidecât mi-a venit în minte chipul fetei din rama de pe dulap, al Ludmilei, înecată la Sevastopol.

Comandorul care strângea un şurub la pana cârmei, se ridică şi îşi şterse fruntea de sudoare. Acum avea un pic de sânge în obraji.

Ar fi trebuit să înţeleg din prima clipă de ce trebuia schimbat numele; fiindcă era al unei fiinţe moarte. Comandorul se aplecă, scoase literele din lădiţă şi le alese, două câte două, pentru un bord şi pentru celălalt.

— Să vedem cum are să-l boteze soarta, spuse, cu un zâmbet împăcat.

Şi luă literele, una după alta, ca să le prindă în holţşuruburi, în bord, la prova, acolo unde fusese numele vechi. Cei care mai târziu căutau un sens, şi uneori izbuteau chiar să găsească unul, absurd, acestui nume inexplicabil, inexistent în niciun dicţionar sau enciclopedie, n-aveau de unde şti cum se născuse el. Comandorul scoase pe M apoi pe I, apoi pe L, destrămând cu bună ştiinţă, zâmbind puţin crispat, numele Ludmilei. Şi, din întâmplare, corabia se numi de atunci înainte „Miladul”, aşa cum fu înregistrată şi la căpitănia portului. Era un nume căruia numai noi îi ştiam înţelesul, dar niciodată n-am vorbit despre el. Şi sub literele de bronz, înşurubate în această ordine ciudată, urmele celuilalt nume niciodată nu s-au şters. Ele mi-au amintit într-una, uneori devenind obsesie, chipul frumos, cu ochii miraţi şi cu părul dat pe spate, al nefericitei Ludmila Maximov.

La sfârşitul lui mai, într-una din zilele însorite care anunţau statornicirea verii pe Liman, „Miladul” fu pus pe apă. Plutind, părea neînsemnat de mic; valurile îl săltau, ca pe o coajă de bostan, chinuindu-l fără milă în ancoră. L-am lăsat două zile să i se umfle bordajul, apoi, după ce ne-am încredinţat că nu ia apă pe nicăieri, l-am tras la chei să-i punem catargul, şi velele, să-l „armăm”, cum spunea, cu oarecare ceremonie, comandorul.

Catargul era din lemn de pin, lustruit, lung de aproape doisprezece metri; mă aşteptam că, odată fixat în punte, corăbioara îşi va pierde echilibrul; dar când am văzut că se legăna pe valuri cu mişcări cumpănite, am înţeles că în corpul ei înfundat în apă ascunde o putere mult mai mare decât ar fi putut să se bănuiască.

În timp ce lucram, învăţând cu tragere de inimă îndatoririle celui din urmă matelot, comandorul îmi explica rostul fiecărei părţi a micii lui corăbii.

— Catargul nu foloseşte atât pentru ridicat pavoazul în zile de sărbătoare, spunea, încercând să glumească, ci mai ales pentru a susţine pânzele; ai să vezi îndată. El se consolidează deasupra punţii

cu cabluri de oţel, prinse în patru direcţii: cel din faţă este *straiul,* cele din părţi *sarturile,* iar cea dinspre pupa, *pataraţina.* Acest fel de vas, cu un singur catarg, e ceea ce se cheamă un „cuter”. Al nostru este cel mai simplu model; l-am ales aşa, ca să poată fi manevrat de un singur om, pe orice vreme.

„Miladul” avea numai două vele, amândouă triunghiulare: un *foc,* în faţa catargului, care se ridica pe strai şi o *randă* în spate.

— Parâmele care folosesc la ridicarea velelor, îmi explica mai departe comandorul, în timp ce continuam treaba, sunt botezate *fungi,* ele se petrec prin scripeţi, în limba noastră *palancuri,* fixaţi în vârful catargului. După ce velele se ridică, fungile se leagă strâns pe *tacheţii* de la bază.

Mă familiarizasem astfel cu numele ultimelor părţi ale corăbiei. (Îi spun când corabie, când corăbioară, după cum pică mai bine în frază). Vergeaua orizontală de lemn, articulată pe catarg, putându-se mişca dintr-un bord în altul, pe care se fixa baza randei, era *ghiul, şcote* erau parâmele legate la colţurile de jos ale velelor, ca să le poţi manevra. Bara cârmei, avea alt nume: *eche;* intrarea în cabină, acoperită să nu poată intra înăuntru valurile sau ploaia se numea *tambuchi*; apa care pătrundea totuşi înăuntru se scurgea, prin canalizări făcute anume, într-un locaş, pe fundul navei, *santină,* de unde putea fi dată afară cu o pompă de mână, aşezată la intrarea cabinei. Şi, în sfârşit, tot ce se ridica deasupra punţii, de la baza catargului până în vârful lui, şarturile, scripeţii, fungile, toată mulţimea de cabluri şi parâme, tot ce folosea la întinderea şi manevrarea velaturii, se numea *greement,* partea care dă viaţă unei corăbii.

Curând toate aceste numiri au început să trăiască; am văzut vela ridicată pe catarg, în bătaia vântului, am văzut şcotele întinzându-se, şi corabia aplecându-se suplu pe un bord, ca o pasăre care desface deasupra apei aripa ei mare, am auzit şarturile trosnind şi scripeţii scârţâind muzical, ca un ţârâit de greier. Dar sunetul cel mai vorbitor, mai caracteristic şi mai obsedant pe un vas cu vele, care navighează în linişte, netulburat de trepidaţia motorului, era foşnetul ritmic al etravei tăind valurile.

Ieşeam din port în zilele frumoase, cu vântul potolit. Comandorul stătea la cârmă, puţin friguros, în mantaua lui neagră, cu gulerul ridicat, pe care nu îndrăznea încă să o lepede, deşi venise vara. Conducea calm, cu mişcări încete, elegante. Manevrând şcotele şi cârma, mâinile lui albe păreau mâinile unei dansatoare, schiţând un joc ritmic şi armonios. Apoi alegea o direcţie, în sus, spre gura Nistrului, sau spre mare şi mergeam mult timp aşa, fără nicio vorbă, ascultând murmurul valurilor şi şuieratul vântului în şarturi. Atunci în ochii lui se aprindea o lumină ciudată, ca şi când peste orizontul nostru mărginit de stuf, vedea un alt orizont, mai îndepărtat, sub alte

constelaţii; nările subţiri, străvezii, i se lărgeau, palpitând, şi el trăgea cu nesaţ în pieptul obosit, aerul umed cu miros de salcie verde.

Începusem să prind taina alunecării pe apă; vântul devenea al treilea tovarăş în plimbările noastre; el căpăta acum formă consistentă, începeam să-l simt, să-l cunosc, şi mai ales să-l înţeleg. Îl simţeam venind, de departe, după înfiorarea apei. Dimineaţa, când mă sculam şi deschideam fereastra, nu mai priveam întâi cerul, ca altădată, ci frunzele copacilor, ca să văd în tremurul lor ce face vântul. Îl vedeam în pavilionul care fâlfâia peste garduri în curţile şcolilor, pe stâlpi înalţi, şi tricolorul devenea acum pentru mine un alt fel de simbol. Vântul se vedea pretutindeni, în praful de pe uliţi, în fumul din hornuri, în rufele întinse pe frânghii. Când mă apropiam de port. Îl simţeam rece pe obraz şi-l auzeam în antena postului de radio al marinei, pe care veşnic o făcea să se tânguiască. Atunci am început să simt goliciunea zilelor calme, fără vânt, când copacii dormeau prin curţi, pavilioanele atârnau pe stâlpi, praful stârnit de roţile trăsurilor sau al căruţelor plutea nemişcat deasupra uliţei, iar Limanul părea mort sub lumina albă a soarelui. În zilele acelea îmi făceam de lucru, plictisit, pe la uzină, unde se monta, în sfârşit, generatorul, apoi mă duceam la comandor. Îl găseam în jilţ, pe terasă. Aduceam un atlas, din casă, îl deschideam pe genunchi şi, tăcut, reluam pe hartă vechile călătorii visate.

○

Despre Ludmila n-am mai vorbit niciodată, dar în orele noastre de singurătate, pe apă, am simţit că e prezentă totdeauna între noi, ca adierea vântului. Atunci, îmi aminteam că numele ei tot nu fusese şters de pe această mică navă care, după cum înţelesesem, îi aparţinuse. Intram în cabina scundă, unde mirosul de vopsea proaspătă stăruia, încercând să şterg amintirea ei. Aş fi vrut să-l întreb pe comandor cum fusese orânduită cabina, acum goală, ce obiecte avusese ea în acest mic domeniu plutitor; dar n-am îndrăznit să-l întreb niciodată. Am încercat să cobor chipul ei blând din fotografie, să-i găsesc locul aici, şi uneori l-am şi văzut, neclar, alunecând pe pereţii albi. Atunci simţeam o stare ciudată, voluptatea unei intimităţi secrete; o vedeam zâmbindu-mi, de după văluri şi întinzându-mi o mână frumoasă, bronzată de vântul mării. Pe urmă îmi aminteam că azi ar fi fost o femeie, aproape de-o vârstă cu mine dar n-am putut niciodată să mi-o închipui ca pe o fiinţă matură, şi de atunci, chipul din fotografie a devenit şi mai puţin clar, nenumărate ecrane s-au interpus între noi, estompând-o. Ea a rămas întotdeauna aici, gata parcă să devină reală.

Mai târziu, când ieşeam singur în larg, prezenţa ei căpăta alt înţeles, mi se părea că ne leagă o intimitate şi gândul se accentua atât, încât uneori îmi simţeam obrajii arzând. Atunci mă simţeam vinovat şi

mă temeam să nu afle tatăl ei. Umbra Ludmilei se ridica de pe puntea din faţă, ca şi când ar fi ieşit din valuri, aluneca pe lângă catarg şi se topea pe pânzele albe. Nu izbuteam s-o văd, cu obrazul ei ars de soare, cu părul dat pe spate, fluturat de vânt, cu braţele rotunde şi cu picioarele lungi, de înotătoare, dar o simţeam atât de aproape, încât uneori foşnetul unui val spart în etravă mi se părea că îl face rochia ei. Ea se apleca spre mine, privindu-mă uimită, neînţelegând ce caut aici. Aş fi vrut să-i vorbesc, să-i spun un cuvânt tandru, dar ştiam că nu mi-ar înţelege limba. Odată, într-un amurg călduţ, când toropeam la cârmă, cu ochii pierduţi în gol, m-am pomenit şoptind:

— Draga mea Ludmila!

Atunci am tresărit, neliniştit şi ruşinat. Dar Ludmila a continuat să fie prezentă pe corabia ei, între mine şi comandor, aşa cum era prezent şi vântul, fără să-l vedem.

○

Eram un matelot ascultător şi harnic; nu mă dădeam în lături de la nicio treabă, nici chiar de la acelea care s-ar fi putut socoti plictisitoare. Am învăţat să arunc apă, cu ghiordelul, în fiecare dimineaţă, pe punte, ca să n-o dogească soarele şi veneam să-mi fac datoria, chiar dacă aveam altă treabă. Am învăţat să croiesc velele şi să le cos, să *matisesc* o parâmă ruptă, îmbinând cu îndemânare firele celor două capete aşa fel ca înnăditura să nu se mai cunoască; am învăţat să mă urc fără frică în vârful catargului, ca să petrec prin scripeţi o fungă nouă sau ca să văd în zare dacă vine vântul. Şi toate tainele acestei meserii s-au destrămat, de la sine, încetul cu încetul. Peste un timp mă mişcăm atât de firesc pe puntea îngustă încât mi se părea că m-am născut aici, din nişte părinţi rătăcitori pe apă.

Comandorul îmi încredinţase manevrele corăbiei şi niciodată n-a trebuit să mi le mai ia din mână.

Jumătatea lui iunie ne-a găsit pe apă, brăzdând Limanul în toate sensurile. În timp ce ţineam cârma, el se întindea la soare, pe puntea din spate, învelindu-şi picioarele cu mantaua şi continua să-mi explice taine, pe care gândul meu le depăşise. Ascultându-l şi îndeplinindu-i comenzile, m-am pomenit făcând mişcările mecanic, urmărind cu mâinile sensibile pe şcote şi pe cârmă fiecare schimbare a vântului, luând din forţa lui tot ce se putea lua, nelăsând să scape nefolosită nicio şuviţă, strunindu-l, cum un călăreţ îşi struneşte calul în frâu.

Soarele se ridica la zenit, răspândind peste apă lumina arzătoare a amiezii, sau se apleca, roşiatic, peste sălciile de la capul Limanului. Vântul bătea, uneori de la Nistru, aducând miros de stuf verde, alteori de la mare, mirosind a iod şi algă putrezită. Dimineaţa sau seara, pe apă era totdeauna aceeaşi răcoare umedă, ca într-o baie cu aburi reci, şi comandorul se învelea îngrijorat, cu mantaua lui groasă. Aceste lungi exerciţii, în care el îşi punea întreaga pasiune de fost corăbier, îl

oboseau. Sub ochii lui cearcănele se adânceau, privirea îi devenea sticloasă, şi sângele îi fugea din obraz. Atunci ne îndreptam spre port, unde adesea ajungeam o dată cu amurgul.

Respirând greu, aproape sfârşit, comandorul mai găsea o dată prilejul să mă înveţe câte ceva:

— Nu acostezi niciodată, decât cu vântul în faţă, fiindcă altfel, te loveşti de chei. Dacă debarcaderul nu este orientat convenabil, întorci prova în vânt, arunci ancora şi apoi *filezi* parâma până ce pupa ajunge la mal.

Urcam încet strada, spre oraşul peste care se lăsa întunericul, adesea fără să scoatem un cuvânt. Îmi era atunci o milă dureroasă de omul acesta, bolnav şi singur, care îşi târa viaţa, ca o corabie cu catargele rupte. Dar îndată ce îl lăsam la poarta casei lui posomorâte, toate umbrele din suflet mi se destrămau şi mă revedeam pe Liman, manevrând pânzele după vânt, legănat de valuri, fermecat de murmurul lor. Mă lăsam stăpânit de această patimă sublimă, dăruindu-mă ei cu tot sufletul, cum peste iarnă mă dăruisem unei patimi dezonorante.

E plină de farmec amintirea zilelor când comandorul îmi îngăduise să ies singur în larg. Erau amiezi călduţe, molcome, când pe Liman vântul sufla leneş, căutând nehotărât în ce parte să-şi schimbe drumul, sau erau dimineţi reci, învelite într-o pâclă umedă. Dar mai frumoase mi se păreau serile, înaintea apusului, când Limanul respira obosit, ca o vietate trudită care se întinde să doarmă.

Atunci, când ieşeam în larg, clopotele Soborului sunau pravoslavnic şi răspândeau peste apă muzica lor profundă, de aramă. Era ceva solemn în glasul grav al clopotelor. Vedeam, din depărtare, linia cenuşie, crenelată, a Cetăţii încă neruinate, proiectându-se pe cerul violet în amurg. Jos, în port, marinarii se adunau în careu pentru coborârea pavilionului. În vârful catargului de pe chei tricolorul flutura uşor, bătut de vânt… Caporalul de cart sufla în siflie; era un sunet subţire, pătrunzător, care se întipărea adânc în ureche. Oamenii prezentau arma şi pavilionul cobora încet pe stâlp. Pe malul celălalt, la Ovidiopol se aprindeau luminile, sclipind, atât de multe şi de îndepărtate că nu păreau reale…

Şi în timp ce clopotele continuau să-şi răspândească peste apa liniştită sunetele lor armonioase, ca nişte acorduri de orgă, mă gândeam că în oraş sunt oameni care acum, în clipa amurgului, îngenunche în faţa peretelui dinspre răsărit, acoperit cu icoane, şi se închină. Îi vedeam, puţin cam încruntaţi, cam negri la faţă, ducând degetele bătătorite la frunte şi ţinându-le îndelung. În numele Tatălui!… Uneori nu au pâine, alteori le e femeia bolnavă, sau e năvodul rupt. Ei se închină rar, tot atât de rar şi de grav cum bat clopotele mari ale Soborului… În numele Tatălui şi al Fiului!… Alteori

le e capul plin de rachiu; ei se închină gânditori, lent, apăsat, dând lui Dumnezeu tot ceea ce i se cuvine…

În serile acelea calme, rămâneam în larg până se întuneca. Legam velele, fixam cârma şi mă culcam pe punte, rezemându-mi capul pe parâmele cu miros aspru de catran. „Miladul” naviga singur, cuminte, în penumbră. Etrava tăia apa domol şi valurile ridicau un murmur mic, fermecător, ca un cântec de sirenă…

După un timp clopotele conteneau şi peste oraş se lăsa tăcerea. Atunci ştiam că din mahalalele colbuite, din casele strâmbe şi murdare, o lume amestecată se revărsa în întuneric, adulmecând patimile ieftine ale nopţii: dragostea şi beţia; în beciuri luminate cu opaiţe, unde vinul se vinde nu doar cu douăzeci de lei ocaua, ci şi cu zece, şi chiar mai ieftin; pe maidane, în bălării, în fundul carierelor de nisip, unde fetele îşi dezgolesc ritual coapsele, urmărind răsăritul stelelor pe cerul albastru.

Mă gândeam, înfiorat, că odată căzusem în această viaţă, trăgând în plămâni, cu o pornire nestăpânită, toate izurile ei. Dar poate acel timp fusese un purgatoriu, înainte de a intra în împărăţia de astăzi a seninătăţii.

Uneori vântul trimitea câte o rafală, făcând velele să fluture, neliniştit. Fâşâitul aspru al pânzei se unea cu murmurul valurilor şi atunci tot farmecul vieţii noi şi curate se contopea cu această simfonie cunoscută numai de mine.

Îmi veneau uneori în minte chipuri şi întâmplări de peste iarnă dar se topeau repede, o cămaşă fermecată mă apăra de atingeri impure. Vedeam fotografia Şurei, în colţul oglinzii, aşa cum a rămas până când m-am mutat de acolo. Îl auzeam pe Nagavişka, Pantera Neagră, căinând-o: „Ei, Şură, Şură! Acu ţi-a plecat lăcătinientul…”

Apoi venea acel lung cortegiu de fete necăjite şi scorţoase, ca să bată la geam. „Dumneata eşti Şura?”. „Nu, eu sunt Vera. Şura eşti altă fată. Ai făcut dumniata cănăştinţă cu ea?”

Dar cine poate să le ţină minte numele? Vera, Mura, Jenea, Mania, Olea, Mila, Tania… Nu sunt toate la fel, cu picioarele cam scurte şi cam groase, în pantofi cu tocul scâlciat? Nu au toate acelaşi palton negru şi aceeaşi bască albă, trasă pe ochi? Şi nu vorbesc la fel, dulce şi plângător: „Nu iesti radio? Nici patifon? Nici cănfieti?… Haide, atunci spunie diespre Bucureşti…”

Şi deodată, pe pânza albă, deasupra acestui cortegiu cenuşiu, apărea pentru o clipă chipul Ludmilei. Părul ei dat pe spate flutura mătăsos în vânt, apoi totul aluneca şi cădea în apă. Dar duhul fetei rămânea cu mine. O simţeam, lipită de catarg, privindu-mă întrebător, neînţelegând ce caut pe domeniul ei. Atunci mă ridicam într-un cot, silindu-mă, obsedat, să-i mai desluşesc o dată în umbră, chipul de înger. Şi în timp ce corabia ei aluneca pe apă, cu pânzele albe, îi

şopteam, în gând, transfigurat: „Îţi mulţumesc, Ludmila, că amintirea ta e atât de pură!…”

○

Intram în port târziu, după ce apele se înnegreau. Când aruncam ancora, începuse de pe atunci să mi se pară că o rup din suflet. Lăsam pânzele încet, gânditor, şi le înfăşuram pe ghiu cu gesturi mângâietoare, de rămas bun. Comandorul mă aştepta pe mal, stând pe o bancă, ascuns în mantaua lui groasă, şi tuşea încet, apăsându-şi palma pe piept, parcă îşi dădea silinţa să nu tulbure murmurul valurilor.

Apoi plecam împreună cu paşii rari. De sus, mai priveam o dată, Limanul. Spre sud, farul de la Bugaz clipea alene, făcându-mi semne largi, cu braţele lui de lumină. Jos, în port, „Miladul”, cu pânzele strânse, părea o pasăre tristă, rătăcită.

○

De la sfârşitul lui mai, de când începusem să fac baie în Liman, Nagavişka găsea rar prilejul să-mi spună ce se mai întâmplă în oraş, şi aşa mă simţeam şi mai izolat de lume. Acum oamenii pe care-i întâlneam mi se păreau din ce în ce mai străini. Singurii cunoscuţi erau lucrătorii de la uzină, şi comandorul Maximov. Pe la birou nu mai treceam niciodată. Nu ştiam nimic de Ronsky, nici de ceilalţi. Se instala tabloul electric; peste câteva zile totul avea să fie gata, dar îmi era indiferent, nu mă privea pe mine.

Îmi continuam drumurile obişnuite, între uzină, port şi casa lui Maximov, care era la câţiva paşi de a mea. În zilele de lucru, portul rămânea părăsit; grănicerul patrula pe chei, cu paşii leneşi, înmuiaţi de soare, cu puşca atârnând strâmb de curea. Câte cinci-şase oameni pe zi veneau să se urce în vaporaşul alb care îşi făcea regulat şi aproape zadarnic drumurile, întâi spre gura Nistrului, unde sunt câteva aşezări de pescari, apoi în jos, la Bugaz. Îndată ce aceşti călători plecau, portul rămânea iarăşi pustiu.

Duminica însă, o mulţime de târgoveţi se strângeau să prindă peşte, cu undiţa. Se aşezau jos pe chei, cu picioarele atârnând deasupra apei, unul lângă altul, cu umerii lipiţi, îndurând ceasuri întregi sub soarele dogoritor, unul căldura celuilalt. Cum stăteau aşa, aduşi de umeri, cu undiţele în mână, atenţi şi nemişcaţi, suferind muţi arşiţa, păreau că ispăşesc o pedeapsă, sau că împlinesc un ritual necruţător.

Prea rar prindea câte unul din ei un peşte, care se zbătea în undiţă, cu solzii lucind în soare. Ei continuau însă să aştepte, de dimineaţă până după amiază, când îi răpunea foamea şi căldura. Atunci îşi luau în mână găleata în care înotau câţiva morunaşi speriaţi, îşi strângeau undiţele la subţioară, îşi trăgeau pălăria pe ochi, să se ferească de lumina prea puternică, şi plecau, cu paşii târşiţi, spre mahalalele oraşului.

Mai sus, aproape de Cetate, veneau alţi târgoveţi, să facă baie, bărbaţi şi femei, în costume largi şi urâte, de aţă. Nu stăteau niciodată să-i ardă soarele. Îndată ce se săturau de răcoarea apei, îşi luau îmbrăcămintea în spinare şi se trăgeau la umbră, sub sălcii, unde ciocneau câte un păhărel de vin, ori plecau şi se ascundeau în case întunecoase. Pielea lor rămânea toată vara albă, ca a bolnavilor ieşiţi din spitale. Erau însă bucuroşi că soarele dă căldură de ajuns, că încălzeşte apa şi face să se coacă holdele.

Dincolo de Cetate, înspre cherhana, o puzderie de bărcuţe, de cele mai felurite forme, vopsite în toate culorile, brăzdau apa de dimineaţă până seara. Acolo, pe malul golfului, trăiau vreo trei-patru lemnari care ştiau să facă, pe bani puţini, asemenea bărcuţe. Feciorii negustorilor şi ai celor cu dare de mână aveau fiecare una. Cei mai săraci, una la trei-patru, în tovărăşie; o foloseau cu schimbul. Iar cei care nu puteau nici măcar atât, cumpărau scândură proastă şi o lucrau singuri, cu fierăstrăul şi cu tesla, mai rar şi cu rindeaua. Bărcile făcute aşa, cu fundul plat, ca nişte troace, alunecau greu pe apă şi stăpânii lor trebuiau să tragă un ceas la rame, ca să străbată tot golful, până la Ceair, unde se duceau toţi de obicei.

Acolo, printre sălcii şi stuf, se vedea o căsuţă scundă, cu pereţii văruiţi albastru şi cu două ochiuleţe negre de fereastră. Unul, Pavel, pescar fără noroc, gândise că ar fi mai bine să se facă negustor. Aşa că, vânzându-şi năvoadele şi barca, cumpărase două poloboace cu vin şi le vârâse în căsuţa albastră. În bătătura mărginită de trestii, la umbra sălciilor pline de freamăt verde, făcuse mese înguste şi bănci, pe pari înfipţi în pământ. Apoi adusese din piaţă vreo douăzeci de pahare cu buza groasă, vreo zece carafe şi câteva farfurii, ca să aibă în ce da muşteriilor chefal sărat, cu oţet.

Vinul lui Pavel era mai prost decât cel din târg; un fel de borş tulbure, care parcă nu se trăgea din viţa de vie, ci din pătlăgele roşii. Dar tinerilor le plăcea să străbată golful, cu bărcile greoaie, ca să bea un clondir sau două la umbra sălciilor.

Câteodată, venind din sus, mă încrucişam cu această flotilă multicoloră, pe lângă care, vântul umflând velele din plin, mă ducea repede. Vreo câţiva aveau pânze, croite la voia întâmplării, întinse strâmb pe catarge scunde, dar uneori căpătau ceva viaţă, se aplecau icnind peste valuri şi atunci păreau nişte fluturi greoi căzuţi în apă, zbătându-se să-si reia zborul.

Câteodată furtuna îi prindea la Ceair. Cunoşteam răbufnirile mânioase ale Limanului, care ridicau de pe fundul lui de mâl, valuri scurte şi îndesate, mai primejdioase uneori decât pe mare. Atunci tinerii navigatori, puţin ameţiţi de băutură, trăgeau bărcile pe uscat, şi dacă furtuna se prelungea mai mult decât până spre seară, le luau pe umeri, ca pe nişte năsălii, şi se întorceau acasă ocolind golful pe uscat.

Nu-i ardea nimănui să râdă de ei, toată lumea ştia ce este Limanul în stare. Nici pescarii bătrâni, care aveau altfel de bărci şi altă îndemânare, nu îndrăzneau să iasă în larg pe asemenea vreme.

După ce furtuna se liniştea, a doua zi, cu valurile încă tulburi, băieţii porneau iarăşi pe apă, de data asta spre locuri mai îndepărtate, spre satele dinspre gura Nistrului. Pe fundul bărcilor îngrămădeau coşuri cu mâncare şi sticle cu vin, care se cloceau încet, sub bătaia soarelui. Pe drum puneau patefoanele să cânte, cântece aduse cine ştie de unde, care nu se potriveau deloc cu malul pustiu, acoperit cu stuf şi lipsit de orice viaţă. Echipajele se opreau undeva, la umbră şi coborau pe uscat, să petreacă, aşa cum debarcau odinioară piraţii, pe vreo insulă nelocuită, să-şi împartă prada. Când cădea seara, soseau şi ei la marginea oraşului, beţi şi osteniţi, şi după ce-şi priponeau bărcile la ţărm, porneau cântând spre casele lor, pe uliţele tăcute.

De mult nu mai ştiam ce se întâmplă cu cealaltă lume din oraş. Uneori, seara, vântul aducea în lungul străzilor sunetele vesele ale muzicii militare, care cânta în grădina publică. Uitasem unde era grădina, aşa cum îi uitasem pe toţi cei care se plimbau seara pe stradă. Un lucrător de la uzină îmi spusese că lumea nu mai petrece vara la Pancoff, fiindcă în beciul lui e prea mare năduf, ci la un restaurant făcut de primărie, chiar între copacii din grădina publică. Nu mă interesa nici Pancoff, nici restaurantul nou.

Într-o după-amiază, coborând în port, l-am găsit pe Nagavişka aşteptându-mă pe chei. Îmbrăcase un tricou vărgat, sub care se vedeau muşchii lui, de luptător, moleşiţi. Îşi făcea vânt, cu o şapcă marinărească, şi părea amărât.

— Ce e, Nagavişka?

Îşi lăsă umerii în jos, arătându-şi mai evident amărăciunea.

— Prost, căcoane!

— Dar ce-ai păţit? l-am întrebat, pregătindu-mă să sar pe puntea corăbioarei, pe care valurile o legănau uşor lângă chei.

— Nu mai merge, căcoane! oftă Nagavişka. Vară ticăloasă ca asta n-am pomenit. Nu trebuie la nimeni casă, nu vine nimeni în javra asta de oraş. Nu cumpără nimeni nimic şi nu vinde. Adică, de vândut, ar vinde ei mulţi, dar cui dracu să vândă! Lui Nagavişka, Pantera Neagră, campion european? Şi ce dacă sunt campion? Îmi dă cineva să mănânc pentru asta?

— Măi Nagavişka, dacă-ţi merge rău, de ce eşti atât de gras?

— Asta-i grăsime, căcoane? se căină Nagavişka. Să dea Dumnezeu grăsimea asta la cel mai mare duşman al meu! Na, c-am ajuns să mă jur şi ovreieşte, numai să mă crezi! Nu vezi dumneata cum curge nădragul de pe mine? Ptiu, vară păcătoasă! Că astă iarnă am trăit şi eu pe lângă dumneata!

Apoi, după o pauză, înclinând capul într-o parte, şi privindu-mă cu

un singur ochi, ca gâştele care se uită în soare:

— Da' de ce te-ai supărat dumneata pe noi, căcoane şi umbli toată ziua pe apă, parcă n-ar mai fi străzi în oraş?

— Ascultă Nagavişka, nu lungi vorba. Ce vrei de la mine?

— Căcoane, când ai venit dumneata la noi, ştii bine că m-ai găsit misit. Că doară eu ţi-am căutat casă şi acu n-ai să te plângi că n-a fost casa bună. Pe urmă, căcoane, m-am făcut valet de şambr, şi dac-a fost nevoie m-am făcut şi băieş. Ba de două ori, când n-a venit strâmbu cela, bărbierul, cum fusese vorba, şi bărbier m-am făcut, că nu puteai dumneata căcoane, să pleci la plimbare, cu ţăpi pe obraz. Dacă m-ai fi trimis să-ţi aduc lapte de fată mare, lapte ţi-aduceam; ba ţi-aduceam şi fata pe deasupra, ca să nu crezi că te păcălesc. Căcoane, după cum se vede, de toate celea am făcut, numai doică şi marinar n-am fost. Doică, nici c-aş putea să mă fac vreodată, că iacă, în aşa mare minune nu cred, dar marinar, n-am încotro, şi mă fac.

Acum înţelegeam rostul şepcii şi al tricoului vărgat. Mi-a venit să râd, fiindcă Nagavişka părea foarte nenorocit în noua lui îmbrăcăminte.

— Şi nu ţi-e teamă, Nagavişka?

Închise ochii şi strânse din fălci, ca să-şi arate starea de spirit.

— Ba îmi este, păi ce crezi dumneata!… Tare frică!…

După o clipă îşi reveni şi mă privi, nedumerit.

— Ia stai! De ce să-mi fie frică? Eu nu vreau să mă fac marinar pe apă, eu pe uscat vreau să fiu. Ce, săldaţii de jos, de la marină, umblă vreodată pe apă? Nu fac toată ziua instrucţie în praf, un-doi, un-doi, stânga-n pre', ca la reghiment?

Şi deveni deodată, hotărât:

— Căcoane, eu de aici nu mai plec! Când ai venit dumneata în târg, m-ai găsit samsar. Acuma sunt şomer, dacă ai auzit vorba asta. Şomer, adică golan! Iaca asta am ajuns, eu care l-am făcut de două ori dublu-Nelson pe Selim, la Constantinopol! Şi n-ar fi nimic, da nevasta mă lasă, că nu vrea să stea cu un golan… Şi tot n-ar fi nimic, da Leibu s-a urcat ieri în copac, şi-a alunecat, şi-a căzut; şi când a căzut, s-a prins nădragu în cracă, şi s-a sfâşiat… Leibu este băietul meu; nu te uita la nume, s-a întâmplat să fie naş-su jidov, şi i-a dat numele lui. Altfel, Leibu al meu îi rus, şi creştin; să-l vezi numai cum se-nchină, când simte că m-apropii cu bătaia! Eu i-am spus: „Leibu să nu te mai urci în copac!" Dar crezi dumneata că ascultă vreodată? Acu, gata, a căzut, şi dacă a căzut, şi-a rupt nădragul, în cracă. Şi asta tot n-ar fi nimic, că un nădrag mai găsim noi undeva, da şi-a rupt şi osul; osul de la picior, şi-i băietul acu la spital… Şi asta încă n-ar fi nimic…

— Nagavişka, îţi pun piedică şi te arunc în apă!

— Vai de mine, numai una ca asta să nu faci, că nu poţi să mă mai scoţi; ca toporul mă dau la fund. Şi fratele, tot aşa s-a înecat… Şi

bunicu, a căzut în gârlă şi acolo a rămas… N-avem pe nimeni în neam cu noroc la apă.

— Spune, acu ce vrei?

— Căcoane, să mă pripăşesc şi eu pe lângă dumneata. Cu corabia asta frumoasă şi mică nu pot să umblu, că-mi face rău înăuntru, la stomac. Am păţit-o odată, când m-au urcat pe vapor şi m-au dus la Constantinopol. Ferească Dumnezeu, altă dată nu mă mai urc! Da îţi grijesc corabia, căcoane, ca pe o fimeie. Ca pe o fimeie fină, ai să mă vezi dumneata.

Aşa s-a pripăşit Nagavişka în port. Mare lucru n-a apucat să facă, de treburile de la bord mă ocupam singur. Odată l-am pus să cureţe santina şi după câteva minute a ieşit din cabină, galben, cu ochii mari şi cu fruntea asudată, ţinându-se cu mâna de burtă. Simţea răul de mare, oricât de puţin s-ar fi legănat vasul. De atunci nu s-a mai încumetat să pună piciorul pe punte, dar nici nu şi-a socotit misiunea terminată. Îl găseam dimineaţa pe chei, aşteptându-mă statornic, ca să mă salute milităreşte. Purta întotdeauna costumul lui de marinar, pe care nu l-a mai lepădat până am plecat de acolo. În timp ce desfăceam vela de pe ghiu şi întindeam fungile, făcând cu îndemânare, cu o singură mână, noduri marinăreşti pe tacheţi, mă privea atent de pe chei, dându-mi să înţeleg că-l interesează treaba, ca s-o facă şi el odată. Din când în când, izbucnea, minunându-se:

— Vai de mine, vai de mine! Mult am umblat în lume şi multe am văzut! Da' dumneata mă dai gata! Iacă, dumneata pe toate le ştii!

Când mă întorceam din larg, îl găseam în acelaşi loc, pe chei, aşteptându-mă cu răbdare şi salutându-mă iarăşi, milităreşte, cât se poate de solemn.

— Căcoane, acu am văzut şi minunea asta! Să mergi cu vântul, cum ai merge cu motorul! Aşa minune nu mi-a dat prin gând.

Şi după o clipă, privindu-mă bănuitor, o bănuială care trebuia, fireşte, să devină măgulire:

— Da ia spune drept, n-ai dumneata un motor ascuns acolo, dedesubt? Că prea merge iute năzdrăvana asta de barcă! Şi în toate părţile se duce, nu-i pasă de unde vine vânt, din spate, sau din faţă.

— Ascultă, Panteră Neagră, nu umbla să mă faci dublu-Nelson pe mine, că eu nu sunt Selim! Ce mi te prosteşti aşa?! Bărcile pescarilor, cum merg? Ele nu au tot pânze?

Îşi lăsa capul în jos, nu că s-ar fi socotit prins cu şoalda, ci recunoscând cât e de prost, atât de prost încât, vezi, nici nu s-a gândit la pârliţii de pescari. „Adevărat, adevărat", părea că spune, legănând din cap, cu părere de rău pentru neghiobia lui. „Adevărat, parcă pescarii n-au tot pânze?" Pe urmă schimba vorba cu nevinovăţie, tot legănând din cap:

— Vai de mama lor, bieţii pescari! Că toată viaţa numai pe apă

umblă! Şi ce câştigă? Tot de pământ au parte!… Doi metri, nu mai mult.

Câteodată mă întorceam împins de furtună, cu puntea şi cu îmbrăcămintea udate de valuri. Acum nu îmi mai era frică de vreme rea; micşoram la nevoie velele, dar mai mult îmi plăcea să le las pline în furia vântului şi să intru în port, la adăpost, împins vijelios din urmă, cu şarturile şuierând. Atunci Nagavişka era cu adevărat îngrozit: îşi lua capul în mâini şi îşi strângea tâmplele, de teamă să nu-i pleznească. Când îi aruncam parâma pe mal ca să acostez, mâinile îi tremurau atât de tare, încât nici nu o putea prinde.

— Vai de mine, vai de mine, căcoane! gâfâia, alergând după ea prin praful cheiului. Să nu mai faci una de asta, că mă bolnăvesc de tot. N-ai văzut cum era să te răstoarne, colo după colţ? Să păţeşti şi dumneata ca bietul frate şi ca bunicu! Da nu-i păcat să mori pe apă, când poţi să mori la fel de bine şi pe pământ?

Mă obişnuisem să-l văd mereu în port, ca pe unul din obiectele nemişcate, ca pe una din babalele de fontă ruginită, de care se legau vapoarele altădată. În ziua când nu l-aş mai fi văzut, cu capul lui mare de cal, pe care şapca stătea ţugui, cu umerii largi şi cu picioarele subţiri, îmbrăcat în tricoul vărgat, întins peste musculatura topită acum în grăsime, umblând cu braţele puţin depărtate de corp şi îndoite din cot, ca atleţii, aş fi simţit o sinceră părere de rău, nu mai mică decât dacă aş fi văzut că unul din salcâmii piperniciţi de pe strada portului, s-ar fi uscat şi ar fi fost tăiat de la rădăcină.

Din păcate însă, Nagavişka n-a mai apucat să fie mult timp marinar în portul fără mateloţi şi fără vapoare. Nu că ar fi găsit o meserie mai bună, dar foarte curând am plecat, şi l-am lăsat fără căpătâi, ca pe un orfan.

○

De un timp, vântul bătea aproape regulat: dimineaţa de la nord, după amiaza de la sud. Pescarii se foloseau de el ca să plece în zori la mare, de unde se întorceau în amurg. Le urmăream plecările cu o curiozitate din ce în ce mai vie. Pe urmă, la acest sentiment s-a adăugat nerăbdarea şi pe urmă, o melancolie în creştere. Bugazul se zărea, la douăzeci de kilometri; ştiam că pescarii nu fac până acolo, cu vânt bun, mai mult de două ore.

— Când ieşim în mare? îl întrebam uneori pe comandor.

El privea departe, cu ochii micşoraţi, spre insula Carolina, cum ar fi aşteptat răspunsul cuiva de acolo, apoi întorcând capul încet, îmi răspundea:

— De ce te grăbeşti? Marea e altfel decât Limanul. Dacă nu eşti pregătit destul, o să te dezamăgească.

Într-o zi, către sfârşitul lunii, o furtună năprasnică s-a abătut peste Liman. Două bărci cu pescari au fost azvârlite pe ţărm şi unul din

oameni, şchiopul Matia, s-a înecat, zdrobit de stâncile ascunse sub apă, în dreptul pichetului grăniceresc. Această nenorocire, la care am privit neputincios, şi furtuna, în creştere, mi-au dat o îndârjire duşmănoasă, un fel de revoltă bolnavă împotriva mea însumi, împotriva oraşului şi împotriva comandorului, care privea neclintit, de la geam.

Am coborât fără o vorbă în port, am ridicat pânzele cu mişcări nervoase, dezlănţuite ca furtuna, şi mi-am dat drumul spre larg, cum m-aş fi aruncat într-o prăpastie. Ştiam că „Miladul" nu s-ar fi răsturnat, dar vântul putea să-i sfâşie pânzele, să-i rupă catargul, apoi să-l împingă, fără putinţă de a-l mai manevra, spre malul rusesc. Mi-am fixat picioarele sub bancheta din faţă, mi-am trecut o parâmă peste mijloc şi aşa, cu şcotele într-o mână, cu mâna cealaltă înţepenită pe cârmă, făcând un singur corp cu vasul prins de furtună, am plecat în larg, în timp ce ultimele bărci de pescari se refugiau în golf. Această dezlănţuire a mea nu semăna cu niciuna din dezlănţuirile trecute, cu nimic din ce mi-aş fi putut vreodată închipui despre mine. Vântul ridica de pe crestele valurilor trombe de apă şi le arunca, furios, peste bord; la fiecare lovitură simţeam catargul trosnind şi cârma smucindu-se să-mi scape din mână. Dar de fiecare dată, îmi simţeam îndârjirea crescând; era o întrecere nebună între fiinţa mea insignifiantă, şi natura magnifică scăpată de frâie.

Nu trecuse mult de amiază; peste apă, însă, norii grei lăsau o umbră înfricoşătoare, o noapte cenuşie, biciuită de vânt, de valuri, de vedenii macabre. Deodată am văzut răsărind din întuneric linia albă, stâlcită de furtună, a vaporaşului care se întorcea de la gura Nistrului. (N-a putut să intre în port, şi vântul l-a dus, de capul lui, până la Bugaz). Am avut timpul să-l ocolesc şi i-am trecut cu viteză uluitoare prin prova acoperită de valuri. De pe puntea de comandă, cineva îmi făcea semne disperate. Peste câteva clipe l-a înghiţit întunericul; nu se mai vedea nimic, doar se auzea zgomotul maşinii, amestecat cu şuierul vântului şi cu mugetul valurilor sparte în bordaj.

Mai târziu, când m-am gândit la această întâmplare, mi-am dat seama că lupta cu furtuna nu dovedea nicio bravură; era numai o rupere de nervi, tot atât de firească într-un organism uman, ca dezlănţuirea furtunilor pe mări şi oceane. Am văzut însă cât pot rezista, a fost o învăţătură bună, pentru totdeauna.

Când, după o lungă luptă cu valurile, am izbutit să fac o voltă şi să intru în port cu sforţări uriaşe, funga focului se rupsese şi pânza atârna în apă ca o aripă frântă; îi simţeam durerea în trup, ca şi când mi-ar fi aparţinut organic, şi cred că îmi aparţinea într-adevăr în acele clipe. N-am mai putut manevra să acostez; am lăsat ancora în mijlocul bazinului, la adăpost şi aruncându-mă în apă îmbrăcat, cu o voluptate incontrolabilă, am venit înot până la chei. Aveam doar o bluză şi

pantaloni de doc şi nimic nu putea să mă ude mai mult decât mă udaseră valurile.

Comandorul venise neliniştit în port şi mă aştepta, bătut de vânt. Credeam că are să mă mustre şi avea dreptul. Dar ce puţin îl cunoşteam eu pe acest bătrân marinar!

Mi-a întins mâna fierbinte, ajutându-mi să mă ridic pe chei. O, dacă aş fi putut atunci să citesc în întregime gândurile lui!

— Du-te şi te schimbă! îmi spuse, neizbutind să-şi ascundă îngrijorarea. Ar fi păcat să răceşti!

Peste îngrijorare, în tonul lui era admiraţie.

Spre seară, servitorul căpităniei îmi aduse o sticluţă cu rom şi un bilet: „Când te culci, toarnă-ţi romul în păr. Aşa se face, după furtună”.

Citind aceste rânduri cred că am roşit, fiindcă nu era atât de îndepărtată încât s-o fi uitat, ziua când comandorul mă găsise pe stradă, răpus de beţie.

Mai departe, adăuga: „Dacă mâine până în prânz, pânzele sunt reparate, după-amiază ieşim în Mare”.

Unde s-a dus acum, acel entuziasm? Ştiam că n-o să afle niciodată comandorul, şi atunci, febril, am răsturnat pe gât sticluţa lui caldă cu rom; dar era un gest de adolescent zburdalnic, nu de beţiv, alcoolul nu-mi mai amintea niciuna din întâmplările de peste iarnă, părea că ne întâlnim acum prima oară, fără să ştim atâtea istorii, unul despre altul.

Şi n-am avut răbdare până în zori. În aceeaşi noapte, după ce furtuna trecuse, am coborât în port. Pe cer, vântul împingea obosit, spre sud, ultimii nori negri, sfâşiaţi. Între ei îşi arăta faţa argintie luna, palidă şi curată, îmbrăcând într-o scânteietoare lumină rece, portul părăsit.

Cu sfâşietoare melancolie mă revăd acum, ghemuit în fundul cabinei, cu vela pe genunchi, cu guardamana în mână, împungând cu acul, la lumina lămpii cu petrol. Din nefericire, întâmplarea nu se va repeta niciodată! Fiindcă destinul nostru, sfâşiat, nu poate fi cusut cu acul şi cu guardamana, ca o pânză de corabie.

În zori, când lumina dimineţii îşi făcea loc pe hublourile aburite, coseam încă, mărunt, ochi lângă ochi, şi vorbeam încă, aşa cum vorbisem toată noaptea, în gândul meu exaltat, cu Ludmila Maximov: „Azi ieşim în Mare, înţelegi? În Marea aceea nemărginită. Dar tu o cunoşti, ce-aş putea eu să-ţi spun despre ea?…”

○

Ne-am întors luni înspre seară, cu vântul larg de la sud. Purtam în suflet o nemulţumire surdă; marea mă obosise şi eram crunt dezamăgit. Niciuna din închipuirile pe care le ţesusem în cugetul meu exaltat despre această călătorie, nu s-a potrivit cu realitatea.

Dormisem în prima seara la Bugaz. A doua zi, înainte de răsăritul soarelui, plecasem în lungul coastei, la jumătate de milă de ţărm. Un curent invizibil făcea să mă simt nesigur pe cârmă; mi se părea că ghiul joacă şi nu mai ştiam cum să întind şcotele, ca să prind bine vântul. De la un timp, impresia de nesiguranţă a dispărut, dar am rămas tot timpul cu părerea că pe valurile largi, „Miladul” nu înainta destul de docil, că era gata în orice clipă să treacă prova prin vânt, ca să se întoarcă în Liman, la el acasă.

Am mers întins până la Burnas, unde am sosit după prânz. N-am văzut nimic din peisajul coastei basarabene, a cărei frumuseţe aveam să o descopăr mai târziu. Nu vedeam decât marea, când verde, când albastră, când neagră, nemărginită şi pustie, în care soarele punea o pată sticloasă, obositoare.

Seara am rămas pe bord, la ancoră, în faţa Burnasului şi n-am dormit toată noaptea de teamă să nu se ridice furtuna. Comandorul se dusese să doarmă la pichet şi simţeam o revoltă surdă împotriva lui, că putuse să mă lase singur în mijlocul unei mări ale cărei taine nu le cunoşteam. În zori, când l-am văzut coborând pe plajă, purtând pe umeri aceeaşi îngrozitoare manta de astă iarnă, mi-am simţit ochii sticlind de ură, şi acest simţământ nici măcar nu m-a mirat.

Am făcut drumul înapoi repede, cu un vânt care a bătut toată ziua de la sud. Trebuia să ne oprim la Cordon, să mâncăm, dar am renunţat, cu gândul să ajungem mai repede acasă. Am băut numai o cafea fiartă de comandor, la lampa cu spirt, în cabină. Orele s-au scurs greu, în mijlocul mării verzi, care nu-mi spunea nimic; îmi dădea o continuă iritare în nervi şi-o sfârşeală leşioasă în capul pieptului. Lumina soarelui răsfrântă alb din valuri îmi sfredelea ochii şi-mi punea pe retină stele colorate, clipind dezordonat, răspândindu-mi în creier furnicături insuportabile.

Am intrat în Liman la trei ore după prânz şi-am continuat drumul, fără să-l mai întreb pe comandor. Dacă mi-ar fi vorbit atunci, cred că i-aş fi răspuns necuviincios. Dar comandorul stătea tăcut, pe punte. Soarele arzător îi scosese pe fruntea palidă broboade de sudoare; şi le ştergea din când în când cu batista, privind într-una stăruitor, ca şi la venire, malul rusesc, pustiu şi sterp.

Din apa Limanului soarele, căzând în faţă, se răsfrângea mai puţin supărător ca pe mare, însă ochii tot mă mai usturau şi, în mod ciudat, nu regăseam în aceste ape cunoscute, liniştea de altădată.

Când am ajuns în port, am coborât pânzele în grabă, dezordonat şi le-am legat la întâmplare, cu mâinile tremurând, gândindu-mă să ajung cât mai curând acasă, să-mi torn o găleată cu apă rece în cap şi să mă trântesc în pat. Comandorul mă privea de pe chei, îngăduitor, bunătatea privirii lui acum mi se părea prefăcută, şi mă scotea din fire. Am avut însă puterea să mă stăpânesc şi nu i-am spus nimic. La

poarta casei când mi-a întins mâna, am simţit că frigea, şi-am înţeles că este bolnav. Am plecat fără să mă gândesc că ar putea avea nevoie de vreun ajutor. Acasă mi-am văzut chipul în oglindă, desfigurat de soarele şi de vântul mării, care două zile mă arseseră neîntrerupt. M-am întins în pat, am închis ochii; pleoapele îmi frigeau, ca sub comprese fierbinţi. Am căzut într-un somn întrerupt de spasme; m-am liniştit abia spre dimineaţă. După câteva ore, când am deschis ochii, eram trist şi dezorientat, neînţelegându-mi rostul. M-am îmbrăcat, şi cu sufletul prăbuşit am alergat la uzină, cuprins de panică.

○

A doua zi, motorul era gata; prima probă s-a făcut de cu vreme, apoi l-am chemat pe Ronsky. Când a venit, cu Walter, ochii lui mari, de buhnă, aveau culoarea galbenă, semnul bolii de fiere, şi picioarele subţiri, crăcănate, îi duceau pântecele cu greu, mai mult târându-se.

Motorul a fost pornit de faţă cu el şi a mers neîntrerupt două zile, luminând oraşul ca de sărbătoare. Agenţii uzinei au umblat din casă în casă refăcând legăturile acolo unde erau tăiate, ca să nu rămână nimeni pe întuneric. După două zile aveau să fie tăiate din nou, din porunca nevestei lui Ronsky, fiindcă el unul nu mai putea să dea nicio poruncă. Dar două zile, tot oraşul a avut lumină din belşug, pe străzi felinarele ardeau neîntrerupt, nu se stingeau nici dimineaţa. Ronsky, cu toată boala, s-a urcat în trăsură şi a mers să vadă cu ochii lui lumina, să se asigure că nu se face economie. În faţa regimentului, la închisoare, la monument şi în colţurile grădinii publice, a dat poruncă să se pună becuri mai mari. S-a dus apoi la cimitire, la cel evanghelic, pe urmă la cel ortodox, la cel armenesc şi chiar la al evreilor. Fiindcă nu i s-a îngăduit să pună becuri pe alei, a pornit să pună câte două la fiecare poartă, cele mai mari becuri care existau. O zi întreagă a colindat oraşul în trăsură, cercetând străzile cu ochii lui mari şi galbeni, făcând semn cu bastonul:

— Şi aici să puneţi un bec! Şi aici unul!… Şi aici!…

A pus becuri la biserici, la cişmele şi în copacii de pe strada gării. S-a întors pe uliţa prăfuită a Soborului, unde locuiesc pescari săraci, şi a cerut să se pună la fiecare curte, câte un bec. Ar fi pus poate şi în alte părţi, răspândind fără zgârcenie lumina motorului nou, dacă spre seară, n-ar fi căzut răpus la pat.

Când am venit să-l văd, fiindcă trimisese să mă cheme, nu l-am mai recunoscut. Chipul lui era galben şi uscat, ca păpuşile de tutun, după ce se strâng toamna, de pe câmp şi se usucă întinse pe garduri.

Mi-a zâmbit ironic, bătându-şi joc de boală.

— Ce crezi despre doctori? a spus, silindu-se să-şi întoarcă într-o parte, sub plapumă, pântecul lui mare cât un hârdău. Sunt nişte proşti! Auzi, să nu beau! Dar cum îşi închipuie că pot să trăiesc aşa?

O dâră de sudoare i se prelingea de pe tâmplă, în lungul obrazului

ţepos, spre gâtul ascuns sub plapumă. Şi-o şterse cu mâna, plictisit că îşi simţea existenţa lumească, de bolnav căzut la pat.

— Cum aş putea să trăiesc, dacă nu beau? reluă, de astă dată cu revoltă, cu obrazul galben crispat. Dragul meu inginer, continuă apoi gâfâit, mărturisindu-şi isprava, le-am făcut-o, mama lor de doctori! O vadră am dat de duşcă, numai azi. Acum, dacă vrei, hai să mai bem un păhăruţ, împreună.

— Ar trebui să te linişteşti, am îngăimat.

Ronsky mă fulgeră mustrător cu ochii lui îngălbeniţi.

— Adică mă refuzi!

Alcoolul înghiţit de el fără întrerupere în cursul bolii îl răpunea acuma, repede. Chipul lui galben se făcea pământiu, moartea care îl pândea pe aproape nu avea răbdare să-l vadă mai întâi sfârşit şi pe urmă să-i dea culoarea ei.

După un timp deschise ochii şi fixă stăruitor lustra din tavan. În cele cinci braţe ale ei ardea un singur bec, luminând slab încăperea. Peste ferestre noaptea cădea repede.

— Dragul meu inginer, murmură privindu-mă rugător, fii bun, învârteşte întrerupătorul; mi-e frică de întuneric. Încă o dată dragul meu; vreau să ardă toate luminile.

Întinse apoi mâna şi apăsă întrerupătorul lămpii de pe noptieră; becul se aprinse la capul lui, ca o lumânare.

— Totdeauna mi-a plăcut lumina, continuă, puţin mai liniştit, privind becurile aprinse în jur. De aceea am făcut şi uzina. Eu singur am făcut-o, fără primar; când am venit aici, ardeau lămpi cu gaz şi pe stradă era beznă ca pe câmp. Dragul meu, vrei să te uiţi puţin pe fereastră? Ard toate luminile?

Strada se vedea, în lung, până în mijlocul oraşului, luminată ca la zile mari. Fu mulţumit.

— Eu sunt polon, urmă Ronsky, privind becurile din tavan. Când am venit aici, acu treizeci de ani, n-am crezut că am să rămân multă vreme.

Zâmbi amar:

— Dar parcă-i după gândul nostru! Mi-am legat capul de gard; eram tânăr, n-aveam burtă, dar nici minte; eram tocmai bun de însurătoare.

Se ridică greu într-un cot, silindu-se să se întoarcă spre mine şi continuă, cu o însufleţire nouă:

— Noi, polonii, suntem îngâmfaţi. Aşa suntem noi! Fiecare neam îşi are păcatele lui. Îngâmfaţi! Ăştia, sunt altfel; şi ele, muierile de aici, din neamul lor cu care m-am încuscrit sunt nişte…

Căzu în perne, icnind:

— Nişte desfrânate! scrâşni, cu ură, adunându-şi ultima putere în gâtlejul contractat. Desfrânate!…

Apoi un alt gând îi aduse o nouă undă de viaţă; izbuti să se ridice, iarăşi, în cot şi să mă privească pătrunzător.

— Inginerule, gâfâi, e un oraş blestemat. Ai să simţi! Ai să înţelegi. Un oraş care te omoară încet, de care nu te poţi desprinde, în care te cufunzi, ca în beznă. Un oraş de beţivi şi de femei desfrânate! Toate neamurile s-au amestecat aici, toate plodurile s-au încrucişat, şi au rodit… De cât timp eşti la noi?

Aştepta răspunsul privindu-mă fix, cu ochii lucioşi, cu pieptul agitat, gâfâind. Hohoti:

— De opt luni! Ţi-am făcut socoteala! În curând, are să vină toamna, şi are să fie un an… Dar n-ai să poţi pleca! Ai să vezi; niciodată n-ai să poţi pleca! Nu te teme, are să se găsească un loc şi pentru dumneata în cimitirul de pe Liman.

Apoi, cu o dispoziţie neaşteptată pentru umor, urmă, calmat, abia stăpânindu-şi râsul:

— Din partea mea, eu am cavou, cavou în toată legea, cu pereţii de marmură şi cu uşă de fier. Pentru un polon îngâmfat, nici că se putea altfel! Şi cu un glob mare de alabastru, înăuntru; dă o lumină dulce, ca în rai, ai să vezi…

Ridică ochii şi mă privi, dar înfăţişarea mea îl supără.

— Dragul meu inginer, uite ce te rog, nu face mutra asta de înmormântare, că încă nu am crăpat. Aş vrea să bem un păhăruţ împreună; haide, ce Dumnezeu, parcă n-ai fi bărbat! Întinde mâna, aici sub pat am sticluţa, o ştii dumneata. Îmi pare rău că nu sunt o gazdă bună, dar nu mai izbutesc să ajung până la ea.

Am făcut gestul mecanic, privind de foarte departe întâmplarea la care aveam părerea că nu iau parte eu, ci o fiinţă străină de mine, întâlnită poate în alte vieţi, uitate. Am ridicat sticla şi i-am dat-o, Ronsky luă păhăruţul de pe noptieră, îl umplu, mi-l întinse cu mâna tremurând, apoi, fiindcă nu mai avea încă unul, îşi potrivi sticla la gură, cu un zâmbet pişicher, şi-i împinse cu multă plăcere fundul în sus. L-am lăsat să bea până la fund, apoi am băut şi eu păhărelul; era spirt, cu scorţişoară. M-am cutremurat. Pe figura lui Ronsky se lăsă însă un val proaspăt de viaţă. Zâmbi mulţumit.

— Dragul meu inginer, mi-am luat porţia pentru astăzi; acuma am să dorm fericit. Nu-ţi fie teamă, nu mor în noaptea asta; simt eu cât mai am. Când oi muri, vreau să mor beat; pentru un polon trufaş nu-i prea mult.

Întoarse capul spre uşă, cu teama că-l ascultă cineva, apoi făcu cu mâna un gest de nepăsare:

— Tamara Kalinova, dulcea mea nevastă, joacă dincolo pocher, cu pompierul şi cu nepoată-sa. Dacă nu crezi, deschide uşa şi uită-te! Dar te asigur că i-ai deranja degeaba; poţi să te bizui pe cuvântul meu. Ei bine, ai să spui că nu se cuvine să vorbesc aşa; dar trebuie să ştii şi

dumneata, să nu-ţi închipui că Tamara mea e mai desfrânată decât altele. Nu, dragul meu inginer! Că joacă pocher, în vreme ce eu bolesc? Doar n-o să-şi închipuie că o să mă ia moartea, duhnind a rachiu! Şi apoi, ce vrei, e o biată femeie; cum să-şi petreacă vremea acestei triste şi lungi vieţi? Eu din partea mea, sunt bucuros că se desfată.

Se opri un timp, apoi îmi făcu semn să mă apropii şi spuse mai încet, trecându-şi cuvintele printre dinţii încleştaţi:

— Numai de ceva mi-e teamă: să nu mă lase pe întuneric. Dragul meu, vrei să te mai uiţi o dată afară, ard toate luminile?

Ardeau. Ronsky fu mulţumit.

— Numai de nu mi le-ar stinge!… Inginerule, merge bine motorul? Nu m-aţi păcălit voi? O, nu te supăra, dar în viaţa asta, toată lumea m-a păcălit, începând cu bietul meu părinte, care mi-a dat numai jumătate din mintea care mi s-ar fi cuvenit şi terminând cu dulcea Tamara, care mi-a îmbrobodit şi jumătatea cealaltă.

Apoi porni să râdă încetişor, cu o mică răutate întipărită pe figura lui galbenă:

— Dar încaltea, i-am tras şi eu o păcăleală: i-am băgat pe gât un motor nou! Asta înseamnă cinci milioane, într-un condei. Societatea voastră este o societate de şnapani, să ştii. Dar tocmai de asta v-am ales pe voi, fiindcă mi-aţi făcut preţul cel mai scump. Buna mea nevastă trebuie să se aleagă cu un motor ca lumea, nu?

Râse diavoleşte.

— La timp l-ai terminat! Tocmai la timp! Iată ce înseamnă să fii un inginer bun!

El ştia, tot aşa cum ştiam şi eu, de ce se terminase montajul motorului abia acum. Însă l-am lăsat să vorbească, mulţumit că eu, ajutat de providenţă îi făcusem un serviciu. După o pauză, reîncepu:

— Ca să vezi că e cineva, undeva, care mă sfătuieşte, un diavol, pesemne, că Dumnezeu nu s-o amesteca în treburi ca astea. Când am comandat motorul, nu ştiam că am să mă îmbolnăvesc. Ce boală curioasă! Ai auzit de ea? Închipuie-ți că fierea, adică amăreala din corpul meu păcătos, şi-a dat drumul în sânge, şi acuma umblă în voie prin inimă, prin creier, prin plămâni. Curioasă boală, oricum! Acu', că s-a vărsat fierea, nu neg, vina mea o fi: dacă nu m-am astâmpărat, şi-am tot băut! Dar să ştii că amăreala, de la Tamara s-a strâns!

Închise un ochi şi mă privi cu celălalt, în care se adunase însă răutatea drăcească din amândoi.

— Sunt bucuros că i-am lăsat Tamarei, pentru amăreala asta, un motor nou-nouţ. Nu mă gândeam c-o să mă ia naiba chiar aşa de repede. Dacă ştiam, mai comandam unul. Cinci milioane şi cu cinci milioane, rămânea Tamara tocmai bine cu zece mii de lei, pe care-i are Păuca jos, în casa de bani. Să-şi facă, săraca, rochie de doliu! În

schimb îi lăsam lumină, câtă pofteşti!

Râse în hohote, apoi, brusc, un nou val galben i se vărsă pe faţă; o clipă, colţurile gurii i se strâmbară îngrozitor. Închise ochii şi rămase aşa, cu figura chinuită. Pe urmă mă privi, ca foarte de departe:

— Inginerule, şopti, te rog, acum du-te! Gândesc că nu m-oi sfârşi, doar m-a luat oboseala. Lasă-mă să dorm! Şi ai grijă de motor, să nu se oprească toată noaptea, nici mâine. Să ardă lumina pe străzi, tot timpul. Vino mâine, să mai bem un păhărel.

Apoi închise ochii. Putea tot atât de bine să doarmă sau să fi murit, dar şi una şi alta îmi erau la fel de indiferente. Înainte de-a pleca, am mai privit încă o dată încăperea, luminată viu de becurile candelabrului. Am ocolit patul şi fără să ştiu de ce am aprins şi lampa de pe noptiera cealaltă; acum, chipul lui Ronsky, galben-pământiu, era luminat din toate părţile. M-am simţit mulţumit.

○

Pe sală, când să plec, m-am lovit de Liuda; ieşea, râzând, ducând un val de fum după ea, dintr-o încăpere unde se auzea gălăgie. Văzându-mă, chipul ei se întristă, deodată.

— Ce face unchiu? întreabă, smiorcăind.

Fără să-i răspund, i-am apucat braţul şi am tras-o afară, în strada albită de becurile electrice.

— Liuda, haide să ne plimbăm! am spus, şi fără să-i mai dau timp de gândire, am tras-o după mine, de braţ.

Mă urmă, moale, puţin nedumerită, dar nu îndrăzni să întrebe nimic. Apropiind-o de mine am simţit, prin rochie, căldura şoldului ei osos, şi a coapsei groase, care în mers se freca de piciorul meu. I-am trecut mâna pe după umeri şi am lipit-o mai strâns; nu s-a împotrivit. Acum, când din gesturile mele începea să înţeleagă ceva, să găsească un scop acestei plimbări, paşii ei căpătară o elasticitate nouă, mai femeiască. După un timp îşi lăsă capul pe umărul meu, cu tandreţe. Apropierea corpului cald, care fremăta, nu-mi trezea însă simţurile bărbăteşti, ci o ascuţită dorinţă de beţie. Îmbrăcămintea ei îmbibată cu fum de tutun mirosea stătut a cârciumă. Abia acum am simţit alergându-mi prin vine paharul cu spirt băut la Ronsky.

— Liuda, am spus, oprindu-mă şi privind-o în ochi, nu ţi-e sete?

— Nu, răspunse, scuturând nemulţumită capul.

— Eu vreau să beau un păhăruţ. Du-mă într-o cârciumă necunoscută, într-un beci, unde să nu ne tulbure nimeni.

— Dar ce ţi-a venit?! scânci, scuturându-mi mâinile, ca să mă aducă la alte gânduri. Haide, şi-ai să bei acasă!…

— Liuda, vreau să beau numai o sticluţă din acelea rotunde şi frumoase, într-o cârciumă, într-o cârciumă adevărată, unde să miroasă a spirt şi a beţivi.

Am târât-o, pe sub becurile strălucitoare, în lumina cărora roiau

mii de gâze, şi am ieşit în strada regimentului. Câţiva soldaţi stăteau de vorbă cu o femeie, în umbra unui copac. Liuda îmi strânse braţul, întărâtată de ceea ce îşi închipuia că se pune la cale acolo.

— Haide, şi n-ăi mai bea! scânci, atârnând greu, în urmă.

M-am întors şi i-am apucat bărbia în mână, mângâind-o cu afecţiune prefăcută:

— Liuda, Liudeica, doar o sticluţă vreau să beau; nu mă lipsi de o mică plăcere!

Şi deodată i-am trecut braţele după umeri, cu o pornire violentă, lipind-o strâns de mine.

Se înmuie, deodată.

— Haide, spuse gâfâind, este aici o cârciumă; şi eu vreau să beau cu tine!

Am coborât treptele unuia dintre beciurile acelea înecate în fum, unde muncitorii aşezaţi la mese murdare, beau în tăcere rachiu prost. Ne-am oprit în picioare, lângă tejghea şi am cerut zubrovkă, o sticlă cu gâtul lung, ca o retortă, bună să o ţii în palme când eşti necăjit. În ochii Liudei se citea un început de dezmăţare; luă paharul şi-l dădu dintr-odată pe gât, apoi râse prosteşte:

— Vreau să mă îmbăt, cu tine, să văd cum e când eşti beat.

Am fixat-o rece şi entuziasmul ei rămase suspendat în fumul de tutun care ne cădea peste capete. Continuă însă să bea, un pahar, apoi încă unul, ca şi mine. Când am scos-o în stradă, târând-o de braţ, se împleticea.

— Liuda, tu ştii unde-i cimitirul? am întrebat-o, lipind-o iarăşi de mine, cu gândul nu la ea.

— E foarte departe, răspunse, ridicând capul şi privindu-mă, cu ochii tulburi, nedumerită.

— Nu vrei să mergem până acolo?

— Dar e dincolo de închisoare, tocmai afară din oraş.

Şi deodată începu să se alinte:

— Merg acolo dacă vrei, consimţi, agăţându-mi-se de braţ, dar să mă duci tu pe sus, că nu mai pot.

Am privit-o câteva clipe, cu un amestec de silă şi de ură, apoi m-am aplecat şi i-am ridicat trupul scorţos în braţe. Se lipi de mine, fericită, lăsându-mi-se greu peste piept, cu capul dat pe spate:

— Chiar mă duci, chiar mă duci! se bucura prosteşte. Am crezut că n-ai putere… Ah, dacă mă strângi, leşin…

Mergeam tăcut, cu o îndârjire surdă, ducând trupul ciolănos în braţe, ca o penitenţă. Strada largă, cu case mici şi rare, luminată de becuri puternice trecea pe lângă regiment, apoi pe lângă închisoarea împrejmuită cu zid de lut, deasupra căruia se vedeau santinele, şi se pierdea în câmpul răcoros. Departe în întunericul care acoperea câmpul gol, luceau cele două becuri din poarta cimitirului.

Deodată Liuda tresări şi mi se smuci în braţe:

— Dar unde vrei să mă duci?

Într-o parte şi alta a şoselei, se simţea mirosul verde, puţin umed al ierbii. Se smuci iarăşi, şi-mi alunecă la picioare.

— Haide aici, nu merg mai departe. Unde vrei să mă duci?

Priveam luminile din poarta cimitirului. Dincolo de ele noaptea era atât de neagră încât oprea până şi gândul de a o străbate.

— Liuda, am spus, mângâindu-i umerii înfioraţi, nu te teme, hai cu mine să ne plimbăm în cimitir.

— E întuneric, mi-e frică!

— Tu crezi în duhuri necurate? Haide, nu-i nimeni în cimitir, nu te teme, morţii au grijile lor, nu se gândesc la noi.

Era nehotărâtă; i-am apucat mijlocul şi mai mult târând-o, strâmbându-ne picioarele pe drumul gloduros, am intrat pe poarta cimitirului. Îi simţeam sub braţ bătăile speriate ale inimii şi-i auzeam răsuflarea gâfâită. În cimitirul întunecat nu se ridica niciun zgomot, nu clintea nicio frunză; dădusem de nisip, paşii nu ni se mai auzeau. Totul părea încremenit.

— Liuda, am întrebat după un timp, în şoaptă, parcă speriat de propriul meu glas, tu ştii unde este cavoul lui Ronsky?

Acum aleea cimitirului cobora încet, spre apă; mi se părea că ne ducem spre altă lume. Jos se auzea Limanul, clipocind.

Liuda se opri puţin, tremurând, privind nehotărâtă de jur împrejur, în noapte.

— Nu ştiu unde este, răspunse, cu glasul speriat. Mi se pare că l-am lăsat în urmă.

Am întors capul; în spatele nostru, pe deal, cimitirul era acoperit de întuneric, dar deasupra lui, cerul, luminat de miile de becuri aprinse în oraş, părea incandescent.

— Pe tine tot acolo au să te îngroape? am întrebat-o, târând-o mai departe. Ce neam eşti tu cu Ronsky?

— Nu sunt nimic cu el, răspunse fata, tremurând. Doar Tamara, mi-e mătuşă.

Am rânjit, cu un început de răutate, pe care n-o înţelegeam. Băutura mi se aprindea în cap.

— Atunci n-ai dreptul la cavou! Auzi tu, n-ai ce căuta acolo. Au să te îngroape în pământ şi-au să te mănânce viermii, auzi tu?

Mă urma, tremurând; acum nu mai trebuia s-o târăsc, venea singură după mine, grăbind pasul, de teamă să nu mă piardă şi să rămână singură, în întuneric. Jos, aproape de apă, aleea cotea într-o parte. Liuda se împiedică în marginea şanţului şi alunecă în iarbă.

— Stai, stai, gemu, nu mă lăsa aici!

Îi recunoşteam toată spaima, în glasul cuprins de tremur, dar nu simţeam nicio remuşcare că o târâsem după mine.

M-am apropiat şi am îngenuncheat alături de ea, în iarbă. Era o iarbă mare, grasă, puţin umedă, care mirosea a sevă; se hrănea dintr-un pământ bogat.

— Liuda, am reînceput, cu vocea schimbată, mai blândă, dar pe mine unde crezi că au să mă îngroape? Unde se fac mormintele pentru străini?

Întinse mâna rece şi-mi cuprinse braţul tremurând.

— Te rog, nu mă speria! Te rog, scoate-mă de aici! Fie-ţi milă, scoate-mă de aici!

Vocea ei gâfâită, speriată, îmi răscolea în suflet un adânc şi de neexplicat val de răutate sau ură. Între vorbe, auzeam jos apa Limanului, şoşotind lângă mal, ca şi cum ar fi vrut să-mi aducă aminte că sunt înconjurat de bariere din toate părţile.

— Liuda, am şoptit, printre dinţi, pe mine n-o să mă îngropaţi aici. Să-l îngropaţi pe Ronsky, beţivul, şi pe neamul vostru. Pe mine n-o să puneţi mâna voi, n-o să puneţi mâna! Acuma plec, nu mai am ce căuta aici!

— Te rog, linişteşte-te! scâncea. Te rog, linişteşte-te! Te-ai îmbătat şi mă sperii! Te rog, nu mai spune aşa!

Mâinile ei umblând în întuneric îmi prinseră braţele şi se agăţară de mine, convulsiv, trăgându-mă spre ea. Am alunecat în iarbă, în lungul trupului ei speriat. Atunci o nouă furie mi-a cuprins fiinţa. Am împins mâna pe sub rochie, în lungul picioarelor ei aspre pe care le cunoşteam, şi cu o smucitură am dezgolit-o, sfâşiindu-i rufăria. Prin gestul brutal cu care mă prăvăleam apoi deasupra mi se părea, în clipa aceea de beţie, că lichidez o veche socoteală cu întreg oraşul.

○

Se apropia miezul nopţii când am adus-o acasă, cu rochia mototolită, cu părul despletit, tremurând, încă speriată. La ferestrele lui Ronsky lumina tot mai ardea. Am lăsat-o în poartă, fără o vorbă de rămas bun şi m-am îndreptat spre oraş. M-am pomenit mergând atât de sigur, cu paşii atât de hotărâţi, încât m-a prins teama să nu mă trezesc; la prima cârciumă întâlnită în drum m-am oprit şi am băut pe nerăsuflate încă o sticluţă de zubrovkă, privind prosteşte la cei doi zimbri înfuriaţi care se iau în coarne, pe etichetă. Am plecat pe străzi, în neştire, dar paşii care tociseră multe pietre pe aici, mă duceau tot în locuri cunoscute. Am intrat în grădina Gutulenkăi, unde locuisem o iarnă grea. Căsuţa dormea între vişini, cu pereţii lucind la lună. Am ciocănit în oblon, până ce baba speriată s-a încumetat să deschidă.

— Vreau să mai văd o dată odaia!

Nu înţelegea. Am tras-o de mână şi am dus-o la uşa din faţă.

— Deschide! i-am spus, şi i-am făcut semn cum se răsuceşte cheia în broască.

— Nu sie poati! Esti lăcătinient!

— Ai iar un locotenent acuma?

— Da, da, esti lăcătinient.

Făceam prea multă gălăgie ca să nu trezim pe nimeni; o umbră albă se desprinse dinspre chioşcul din fundul grădinii şi se apropie, pe potecă.

— Lăcătinient! Uiti lăcătinient! piţigăi baba, mulţumită că scapă de mine.

— Dar ce-i bre, domnule inginer? întrebă omul, care mă recunoscuse, după glas. Ai venit să te fotografiezi aici?

Era Ilinca, locotenentul negricios, cu mustaţa zbârlită, pe care nu-l mai văzusem poate tocmai de la bal. Peste izmenele albe îi atârna, lungă, cămaşa de noapte cusută cu arnici. În grabă, uitase să-şi ia papucii în picioare şi călca cu talpa lată, în praf.

— Vreau să intru în casă, am spus, legănându-mă. Vreau să văd ceva!

— Măi dar straşnic te-ai fotografiat! se minună, invidios, Ilinca. Asta zic şi eu că-i poză serioasă! Pe unde dracu ai umblat? Stai să aduc cheia, c-am lăsat-o în chioşc.

Peste câteva clipe se întoarse târşâind picioarele pe potecă.

— Nu ştiu unde e putoarea de ordonanţă, mormăi, în timp ce se chinuia să deschidă uşa. De când a dat căldura, îşi face de cap.

Îmi făcu loc să intru. În cameră, aerul cald, stătut, duhnea. Am sucit întrerupătorul şi sub abajurul albastru de foiţă, am recunoscut încăperea, aşa cum o lăsasem. Numai divanul lipsea; în locul lui, baba pusese patul cel vechi, îngust şi înalt.

Ilinca se aplecă şi scoase de sub masă o sticlă, apoi rândui două pahare.

— Acum, dacă ai venit, barem să ştim ce facem, spuse turnându-mi.

N-aveam niciun motiv să mă dau în lături de la băutura lui. Locotenentul mă privea, minunat.

— Măi, da să ştii că m-ai dat gata! Habar n-ai cât eşti de fotografiat. Eu, de când cu căldura asta, am lăsat-o mai moale; mă făcea praf. Dar să ştii că-mi placi. Să te duci la fotograf şi să-i baţi în geam, să-ţi mai scoată un clişeu, că merită, pe cinstea mea!

Aici scrisesem astă iarnă, pe peretele de la răsărit, ceva. Scrisul nu se mai vedea; de Paşti, odaia fusese văruită. Dar mi-aduceam aminte, cuvânt cu cuvânt, ce fusese scris, şi priveam zidul, prostit…

— Hai în chioşc, dacă vrei să mai bem, spuse Ilinca, aplecându-se să ridice încă o sticlă. Sunt cu una Tania, o ştii, aia de lângă cofetar, da n-o să se supere că-i duc un musafir.

Nu, nu mai aveam de ce sta.

— Mă duc; noapte bună, Ilinca!

În prag m-am oprit şi m-am înclinat adânc:

— Transmite-i domnişoarei Tania, întregul meu respect!

— Măi, dar straşnic te-ai fotografiat! râse încă o dată Ilinca, plecând cu picioarele goale, prin praf.

Am ieşit în stradă, printre două rânduri de flori albe, cu miros suav. Aş fi vrut să mă trântesc peste ele şi să le strâng la piept, ca pe o iubită frumoasă şi curată. Dar paşii beţi mă târau înainte. Recunoşteam acum fiecare casă, fiecare colţ de stradă, fiecare cârciumă pe care de atâta timp nu le mai văzusem. Mi se părea că revin în oraş după o călătorie lungă.

Am mers aşa, până la piaţetă. Grădina publică era pustie; la Pancoff, uşa încuiată. Peste drum însă, de pe gura unui beci, ieşea o dâră de lumină şi fum. Am coborât şi-am mai băut un pahar. La urmă m-am pomenit la casa lungă de lângă spital. Abia acum vedeam literele murdare, de păcură, pe care nimeni nu le ştersese de pe zid: „Hotel pentru golani”. Am ciocănit la geam:

— Katiuşka!

Un obraz încruntat a apărut în cadră.

— Katia doarme!

— Dania, tu eşti? Deschide-mi!

Înăuntru s-a aprins o lumânare şi s-au auzit vorbe: „Ascunde maşina de cusut! Repede, bag-o sub pat!”

Am plecat mai departe, fără să le aştept. Îmi aminteam aerul greu dinăuntru; o vedeam pe Katia, în cămaşa de noapte cenuşie, ca un halat scorţos, pitită sub pătură, în fundul patului. Şi-o ştiam şi pe mama ei, pe Dania: „Ia mâna de pe fată! Nu ţi-i ruşine? Ei, doamne, ce om cu şcoală eşti dumneata?!”

Am plecat mai departe pe străzi; duceam în nări mirosul stătut din case, cunoscut de astă iarnă; îl simţeam în plămâni, clocind. Şi-aş fi vrut să-mi mai bag o dată capul pe ferestre, în toate casele, să aspir din nou, cu o plăcere bolnavă, mirosul acid de fructă fermentată, să-mi îmbăt plămânul cu miasme.

○

La colţ, unde se întretaie strada regimentului cu strada portului, sub becul uriaş care luminează caldarâmul, ca ziua, mă întâlnesc cu maiorul medic. Duce la subţioară, dându-şi ifose, deşi n-are cine să-l vadă, o trusă medicală. E un moment potrivit să discutăm puţină filosofie. Ceva despre deşertăciune. Maiorul are în privinţa asta teoria lui. Îl strig:

— Hei, maiorule!

Dar el, acum e foarte grav.

— Vin de la un bolnav, spune, neîncăpându-şi în piele.

— Ce vorbeşti? Sunt bolnavi pe aici?

— Ia ascultă, mie nu-mi arde de glumă!

Mă clatin pe picioare şi-mi vine deodată să râd, aşa, fără niciun motiv.

— Şi ce-ţi face bolnavul, doctore? întreb, izbutind să rămân serios.

— Mulţumesc, e mai bine; a avut o criză de cord. I-am făcut o injecţie cu morfină, să-l liniştesc.

— Mare lucru!

E indignat:

— Crezi că e uşor? Dacă greşeşti doza poate să moară!

— Şi n-a murit?

E probabil prima injecţie pe care o face în acest oraş, unde nimeni n-are nevoie de ştiinţa lui medicală.

— Lasă gluma! Cum o să moară?

— Bravo, maiorule. Ai scăpat un bolnav de la moarte!?

Nu-şi dă seama dacă îmi bat joc de el, de aceea nu ştie: să-mi ia mâna pe care i-o întind?

— Uite ce este, spune, poate glumeşti, dar să ştii că medicina nu-i de luat peste picior!

Iată ce minune! Peste noapte, un bolnav cheamă pe acest sceptic la căpătâiul lui, să-i facă o injecţie sedativă. Şi odată cu bolnavul, înaintea lui, şi mai temeinic, se vindecă medicul de scepticism.

— Înţelegi, continuă maiorul, strângându-şi trusa la subţioară, noi avem un rol bine stabilit în societate; fără noi, societatea…

Da, maiorul are acum alte teorii… Spun:

— Doctore, cred tot, de la început; ştii că niciodată nu te-am contrazis. Hai să bem un păhăruţ împreună!

Se trage înapoi, cu multă demnitate.

— Nu eşti serios! Dacă mă caută cineva acasă?

— Aşa-i, acum ai clientelă! Un medic nu se cuvine să umble prin cârciumi. Ia spune, unde ţi-ai găsit bolnavul?

— E căpitanul portului. Cred că-l cunoşti.

— Comandorul?

— Comandorul! Ce vorbă-i asta? Comandorul! A fost comandor la ei, acolo, la ruşi, dac-o fi fost!

— Aşa, aşa, foarte bine! îl aprob. Ai toată dreptatea, domnule maior.

Şi mă prinde o mânie surdă împotriva acestui comandor, care toată ziua priveşte stăruitor malul celălalt. De ce n-a rămas acolo, să-l înece, sau să-i rupă epoleţii, cum au rămas atâţia? Toţi generalii şi toţi comandorii ţarului, au plecat în lume?

— Nu trebuia să-l îngrijeşti! spun, privindu-l pe maior cu un amestec de convingere şi ironie.

Mă contrazice, destul de calm:

— Ei, nu, nu! să nu exagerăm. Noi medicii avem anumite datorii. Înţelegi, noi avem datoria să îngrijim un bolnav, chiar dacă ne-ar fi duşman.

Mi-ar plăcea mult să beau un pahar, cu acest doctor minunat care

acum ştie să facă teorii atât de frumoase. Dau să-l apuc de braţ.

— Doctore, hai, zău, să-i tragem o duşcă!

Mă respinge, nu tocmai cu blândeţe. Şi deodată, îmi aduc aminte că l-am văzut dansând la un bal, astă iarnă, cu Liuda. Ea era îmbrăcată într-o rochie albastră, şi, cu obrazul palid, părea o prinţesă venită de peste stepă. Acum probabil gemea, în vreun fund de pat, cu vânătăi pe coapse şi pe pântec, cu fesele tăvălite prin iarbă, înţepate de ghimpi.

— Maiorule, hai să bem un pahar, rânjesc, şi am să-ţi spun ceva, despre o fată pe care o iubeşti.

— Se vede că n-ai de lucru, face doctorul, strângându-şi iarăşi trusa la subţioară. Nu vezi că vin de la un bolnav? Dumitale ţi-e gândul numai la prostii!

Nu ştiu de ce vorbele lui mă mulţumesc adânc. Aş fi fericit dacă maiorul le-ar repeta; dar el îmi întinde mâna, cam dispreţuitor şi se pregăteşte să plece.

— Noapte bună, doctore! Ce injecţie spui că i-ai făcut?

— Morfină!

— Aşa? Iată ce înseamnă să fii un medic priceput.

După câţiva paşi îmi amintesc ceva şi mă întorc. Maiorul se duce repede, puţin încovoiat, cu trusa la subţioară, pe sub becurile care luminează strada, strălucitor.

— Doctore! îl strig, hei doctore! Mai este un bolnav în târg. Pe cuvântul meu că nu te mint. Ronsky, de la uzină. Suferă de ciroză şi n-o mai duce mult. De ce nu vrei să-i faci şi lui o injecţie cu morfină?

Maiorul face semn cu mâna, să-l las în pace şi ca să nu-şi mai pună mintea cu mine, o ia la pas pe sub felinarele puternice.

Apuc la stânga pe strada portului. Pe aici sunt felinare mai puţine, dar cu becuri tot atât de mari. În jos, dinspre uzină, se aude motorul cel nou, al cărui sunet îl cunosc, pufăind înfundat în eşapament.

„Ronsky poate să fie mulţumit, gândesc: Va avea toată lumina dorită. O să moară fericit.”

Casa comandorului e cufundată în întuneric. Mă opresc la poartă, nehotărât şi câteva clipe rumeg în minte, cu răutate, mulţumirea de a-l şti bolnav.

„Drumul pe mare i-a făcut rău! Soarele, care arde în creştet, şi vântul care te seacă, şi valurile care te zgâlţâie!”

E răul pe care l-am simţit şi eu, răul care mi-a deconcertat fiinţa, răul care încă mai stăruie în fundul creierului şi în nervi. O ură mă împinge să-l văd, să-i confrunt boala cu răutatea mea.

Intru în curte şi apăs clanţa de la intrare; ca de obicei uşa e deschisă, casa n-o păzeşte nimeni, servitorul căpităniei doarme vara în odaia de jos, dinspre Liman. Străbat cele două încăperi goale, ale căror podele putrezite pârâie sub fiecare pas. Când deschid uşa din fund, la camera comandorului, se aude dintr-o curte vecină un cocoş ţipând,

parcă speriat; alţii îi răspund din depărtare: lumina puternică le-a aprins capul şi i-a zăpăcit.

Comandorul stă în fundul patului, cu fruntea udă, cu ochii mari, sticlind. Nu-l miră câtuşi de puţin vizita mea târzie; privirea calmă cu care mă întâmpină, mă scoate din fire. Înaintez spre el cu genunchii ţepeni, târşâindu-mi încordat piciorul pe podea, ca şi când m-aş lupta cu mine însumi să nu-l gâtui.

Atâta spirt îmi fierbe în cap! Cum aş putea să-mi mai înţeleg cuvintele?

— De ce n-ai rămas la ruşi? scrâşnesc, apropiindu-mă de el. Vagabond pe ape, corsar, pirat ce eşti! De ce-ai venit aici, să-mi tulburi viaţa? De ce nu m-ai lăsat în pace? De ce mi-ai făcut vânt pe apă? Mi-e frică de apă şi o urăsc! Nu vreau să iau drumurile tale, sceptrul tău de vagabond, pe care nu-l mai poţi duce! Să crăpi aici, fără urmaşi! Nu vreau să mă las înfiat de tine!

Mă arde ceva înăuntru, nu ştiu unde, în creier, în inimă, în toate măruntaiele, de parcă prin vine mi-ar alerga vitriol. Dacă aş putea să beau ceva, încă o sticluţă, să mă potolesc!

Comandorul nu spune nimic; mă priveşte cu milă, privirea de astă iarnă, când m-a ridicat, într-o dimineaţă, din zăpadă, şi m-a adus la căldură, în casa lui. Casa lui! Această peşteră de vrăjitor, unde trebuia să primesc încet, încet, în sânge, otrava din sângele lui, ca să-şi perpetueze prin mine, viaţa de vagabond. Iată, samovarul de pe masă al cărui ţârâit armonios trebuia să mă adoarmă, iată, globul pământesc de pe dulap, care trebuia să mă vrăjească, iată, cărţile de călătorie care şi-au picurat încet, otrava în fiinţa mea.

Îmi sfârâie ceva în creier, poate un fitil a cărui flacără va ajunge la un detonator, să-mi azvârle capul în aer. O! Ce bine ar fi, să mă eliberez, să plesnească toate arcurile care îmi stâlcesc craniul! Să mă liniştesc!…

— Nu vreau să fiu vagabond! îi şuier. Marea mă omoară! Mi-e frică de ea, înţelegi? Mi-e frică! Vreau o casă albă, liniştită, cu zorele la ferestre şi cu regina-nopţii lângă poartă. Să nu fie nicio apă pe aproape!

Mă întorc şi-mi târşâi paşii spre dulap.

— Nu vreau să ştiu ce formă are pământul! scrâşnesc.

Şi, cu furie, ridic globul pe care dungile roşii arată drumurile comandorului, şi-l trântesc pe duşumea. Nu se sparge; încerc să-l zdrobesc cu piciorul dar alunec şi mă prăbuşesc peste dulap. În faţă, din rama neagră, mă privesc nevinovaţi şi uimiţi, ochii Ludmilei. Ridic fotografia, cu mâna tremurând.

— Cât e de frumoasă! şoptesc, puţin îmbunat, întorcându-mă spre comandor. Câtă nevinovăţie în ochii ei uimiţi! Şi ce pur e părul ei, şi gulerul ei alb!…

Apoi privirea mi se face rea; colţurile gurii coboară, crispate.

— Comandorule, scrâşnesc, apropiindu-mă de el, cu fotografia în mână. Într-o noapte, am visat că m-am culcat cu ea. Cu fata ta neprihănită. Da, am visat tot, de la început până la sfârşit!

— Linişteşte-te! şopteşte blând comandorul, întinzând mâna lui slabă şi asudată, să-mi ia fotografia din mână.

Rânjesc:

— Şi dacă era aici, crezi că nu s-ar fi întâmplat? Crezi că ar fi fost ea altfel decât toate celelalte? Decât Tamara, nevasta lui Ronsky, care joacă pocher cu amantul ei, în timp ce alături bărbatu-său trage să moară? Decât nevasta lui Agopian, care se culcă cu pescarii? Decât toate celelalte, care ajung într-un culcuş, înainte de a se fi răcit culcuşul din care au plecat?

— Linişteşte-te! mă roagă comandorul.

Las să-mi scape fotografia din mână şi mă întorc spre fereastră. De jos, Limanul trimite o undă de răcoare umedă. Pe malul celălalt, înspre răsărit, o geană albă clăteşte orizontul. Mă cutremur.

— Nu mai vreau pe apă! strig. Vreau o casă liniştită şi curată!

Şi mă prăbuşesc cu pieptul pe glaful ferestrei, cu mâinile încleştate în lemn.

Jos, Limanul peste care dimineaţa îşi varsă lumina neclară, murmură încet, netulburat.

○

M-am trezit cu oasele zdrobite, cu năprasnice dureri de cap, în jilţul larg de pe terasă. Soarele se ridicase spre zenit, pe un cer fără nori, şi îmbrăca zarea într-o lumină clară, albă. O briză uşoară, de la nord, făcea să fluture încet ramurile salcâmilor şi împingea spre mare câteva bărci leneşe cu pescari.

Comandorul, foarte palid, slăbit, cu vinele gâtului ieşite, ca după boală, mă priveghea, din celălalt jilţ. Nu-mi aminteam tot ce se întâmplase dar simţeam că trebuie să mă ruşinez; sufletul îmi era amar şi veşted. După o tăcere lungă, am lăsat capul în piept, descumpănit:

— Domnule comandor, am spus în şoaptă, cred că sunt bolnav, nu știu ce otravă am băut, ce blestem s-a împlinit. Nu mă mai pot rupe de amintiri. Am trăit aici, pe deplin, viaţa tulbure a oraşului; îi ştiu toate cârciumile, toate patimile, toate blestemăţiile. Sunt liber să plec şi nu ştiu încotro s-o iau…

Comandorul vorbi, ridicând încet ochii spre mine:

— Trebuie să pleci! Nu eşti nimic dator aici! Dumneata vii dintr-o lume, aici e alta; nu te confunda cu ea. Aici este hotarul nu doar între două popoare; este hotarul fierbinte, convulsiv, dureros ca o rană mereu deschisă, între două lumi. Dumneata vii din lumea senină, surâzătoare chiar dacă e agitată, a latinității; dincolo e lumea slavă,

sumbră chiar când se veseleşte. Pleacă de aici, până nu uiţi drumul înapoi.

O înfiorare îi scutură umerii încovoiaţi. Îşi trase mantaua pe genunchi şi urmă, cu un tremur ca de frig în glas:

— Nemărginita, nepătrunsa, imprevizibila lume slavă!… La noi totul e mare, neînţeles şi posomorât. Trenurile noastre merg pe altfel de şine decât merg celelalte trenuri; vagoanele noastre sunt largi, ca nişte biserici şi necurăţate, ca nişte grajduri. Scriitorii noştri sunt întunecaţi şi tragici. Gânditorii noştri îşi pun întrebări nu ca să le lumineze ci ca să intre mai adânc în beznă, să arate oamenilor nu armonia universului, ci disperarea. Cântecele noastre vesele sunt cântece de beţie, fiindcă noi căutăm în băutură tot ce mintea noastră nu poate cuprinde şi tot ceea ce viaţa nu ne poate da… Altminteri suntem foarte trişti şi foarte greu de înţeles. Uită-te pe malul celălalt; acolo sunt totdeauna pe cer nori negri şi ameninţători… Ei se întind peste o împărăţie la fel de ameninţătoare. Avem pământ mult şi nicăieri nu cresc mai multe buruieni şi mai multă zădărnicie, ca pe pământul nostru. Pleacă de aici, de la acest hotar, din marginea acestei lumi slave, care nu ştie prea bine ce deosebire este între fericire şi nenorocire, între noapte şi zi, între diavol şi Dumnezeu. Nu eşti făcut din lutul răbdător din care suntem făcuţi noi. Pe noi viaţa ne încovoaie şi trăim aşa, încovoiaţi, continuăm să răsuflăm, cu fruntea lipită de ţărână. Pe dumneata te năruie; nu cunoşti măsura de mijloc, a resemnării. Noi aplecăm capul şi spunem: Nicevo! În ce limbă din lume mai există un cuvânt cu un atât de larg şi deprimant înţeles? Nicevo: nu-i nimic, lasă, nu-ţi face inimă rea, ce-ţi pasă!

Întoarse capul spre malul rusesc şi rămase aşa, cu ochii pierduţi în depărtarea cenuşie.

— Nicevo! murmură, Nicevo! Iată tot ce ştim despre sufletul nostru. Iată un cuvânt care ne cuprinde pe noi toţi, de aici până în fundul Siberiei, pe noi toţi, cu pământul şi viaţa noastră. Trebuie să pleci de aici!

Se întoarse, cu privirea obosită.

— De-ai şti câte locuri senine sunt în lume! De ce nu te duci să cauţi unul? Toate drumurile sunt libere… Du-te pe mare; în singurătatea ei ai să găseşti tocmai ce îţi lipseşte; ai să găseşti alte înţelesuri ale vieţii, ai să te vindeci de tot ce ţi-a rănit sufletul aici.

După o clipă continuă, cu tristeţe:

— Mă gândisem la o crucieră pe care s-o facem împreună; ai spirit de marinar, ştiu, ai fi mers… Din nenorocire eu nu mai pot pleca!…

Zâmbi, cu colţurile gurii lăsate amar, în jos:

— Marea la început te oboseşte, dar pe urmă, când intri în ritmul ei… Ai putea să pleci, de la Bugaz, la Sulina, pe lângă coastă. Dacă ar fi furtună, te-ai refugia la Zibrieni. De la Sulina la Constanţa, cu vânt

bun, ai face numai o zi. De-acolo ai putea să mergi mai departe, tot pe lângă coastă, la Caliacra, Burgaz, până în Bosfor. Pe drum ai să înveţi navigaţia; îţi dau de aici, tot ce-ţi trebuie: busolă, hărţi, table, cronometru. Numai sextantul trebuie să-l iei, de la Constanţa; dar n-o să ai nevoie de el, decât în Mediterană. Toamna are să te prindă la Pireu. Nu poţi să-ţi închipui ce frumos e arhipelagul toamna! Şi de acolo, ţi se deschid atâtea drumuri: poţi să porneşti spre apus, pe lângă coastă, să ocoleşti insula Cerigo şi să intri în Adriatică; sau spre răsărit, printre Keos şi Syra, pe la miazănoapte de Naxos, să atingi insulele de pe coasta Asiei Mici, pe urmă Rhodos. Să mergi mai departe spre frontiera siriană, sau, dacă te încumeţi, să părăseşti aici coasta şi să încerci o traversadă către sud, la Alexandria. Când aici vine crivăţul de pe Nistru, ai fi pe coasta egipteană, unde atunci înfloresc portocalii!…

Îl priveam înmărmurit, fiindcă simţeam cum vorbele lui izbeau în sufletul meu o membrană cu vibraţii profunde. Zâmbind blajin, comandorul se ridică greu din jilţ şi se întoarse cu faţa către sud, unde, în lumina albă a amiezii, se vedea, neclar, pe orizont, firul subţire, cenuşiu, al insulei Carolina şi farul de la Bugaz.

— Nu te mai atrage marea? mă întrebă, zâmbind.

Acum câteva zile mă întorsesem de acolo, răpus. Acum, mirosul de sare, de iod şi de algă putredă pe care încă îl aveam în nări, murmurul valurilor rare, sparte leneş în bordaj, pe care continuam să le aud, obsedant, legănatul lor larg, prelung, vântul aspru arzându-mi obrazul, lumina soarelui răsfrângându-se lucios din unde, şi orizontul, mai ales orizontul acela circular, atât de continuu, şi de promiţător, orizontul dincolo de care e iarăşi numai apă, exercitau din depărtarea unde privea comandorul zâmbind, o chemare irezistibilă.

— La început marea te oboseşte, spuse el, întorcându-se. E şi firesc: suntem prea mici pentru măreţia ei.

Apoi se apropie, şi-mi puse uşor mâna pe umăr, privindu-mă fix, în ochi:

— Când vrei să pleci?

— Cât de curând! am şoptit, după o pauză, cu simţământul de teamă şi de plăcere, de eliberare, pe care îl ai când te arunci de undeva de sus, în valurile reci.

○

E o după-amiază liniştită, la începutul lui iulie; vara s-a statornicit caldă, pe Liman. O boare de vânt se joacă alene în pavilionul care atârnă pe catargul marinarilor. Soarele coboară îmblânzit pe partea de apus a cerului şi trimite peste apă o lumină calmă, odihnitoare. După o săptămână de vreme liniştită, Limanul e în sfârşit albastru, un albastru pal, curat, ca al cerului la amiază. De sus se vede, atât de limpede şi atât de liniştit, încât pare emailat.

La chei, „Miladul” doarme, cu puntea lucind în soare. Îl privesc cum se leagănă uşor în parâme şi am o clipă impresia că ne cunoaştem de multă vreme, că mi-e un foarte vechi prieten. O undă de duioşie îmi străbate sufletul; aş vrea să mă aplec, să-i mângâi bordajul, să-mi lipesc buzele de etrava lui, să-l îmbrăţişez, ca pe o fiinţă iubită.

În această după amiază când portul părăsit doarme cum doarme şi oraşul, tăcut, sus pe mal, între salcâmi, îmi fac ultimele pregătiri înainte de plecare. Cred că toate sunt gata; acest mic iaht de curse a fost transformat acum, pentru călătorie. În magazia de sub punte, în faţa catargului, am pus un rezervor în care încap o sută de litri de apă. Prea mult; nu mă mândresc că voi rămâne vreodată pe mare un timp atât de îndelungat, încât să am nevoie de toată; comandorul a hotărât să iau de cinci ori câtă îmi trebuie. Sub rezervor este lada pentru alimente, *cambuza,* pe care o voi umple chiar în astă seară: zahăr, ceai, pesmeţi, marmeladă, ciocolată, cafea şi câteva cutii cu carne conservată. În partea opusă a cambuzei, într-o altă ladă, am parâme de rezervă, câţiva metri de pânză pentru reparaţii, ace, sfoară de cusut şi mici unelte de bord. Capacul acestei lăzi poate folosi ca masă de gătit, pentru zilele când va trebui să-mi pregătesc mâncarea la bord. Deasupra, suspendată de o traversă a punţii, stă în echilibru o maşină de gătit, cu petrol, care rămâne orizontală când vasul nu se leagănă prea tare. Între aceste mobile, îmi rămâne numai locul în care să mă învârtesc, nu cu prea multă libertate.

În cabină, pe o latură se află acum o banchetă lată, de lemn; în faţă, pe latura cealaltă, mi-am făcut patul, o sofa fără teluri, pe şipci elastice, cu salteaua din stofă albastră, umplută cu iarbă de mare. La mijloc este o masă fixă pe care vor sta hărţile şi cărţile de navigaţie împreună cu samovarul comandorului.

— E o tovărăşie plăcută, ai să vezi. Ia-l cu dumneata, eu nu mai beau ceai!

Se îngrijea să nu-mi lipsească nimic, ca într-o casă de zestre.

Pe pereţi, deasupra banchetei şi patului, sunt două poliţe, pentru cărţi, rămase în bună parte goale, căci, afară de volumele dăruite de comandor, n-am prea avut altele. Dedesubt sunt lăzi pentru haine şi rufărie, iar pe peretele din faţă o oglindă, deasupra unei cutii în care îmi voi pune obiectele de întrebuinţare zilnică. De spălat va trebui să mă spăl pe punte, ceea ce voi face cu plăcere; în cabină nu mai încăpea aproape nimic. Ultima mobilă, acolo, este un mic dulap cu medicamente, pe perete, în colţul din fund.

În timp ce făceam aceste pregătiri, am luat de la comandor lecţii de navigaţie astronomică; deşi nu voi avea nevoie de ele decât mai târziu, când voi părăsi coasta, mi-a plăcut să le urmăresc şi mi le-am însuşit cu uşurinţă. Cunoşteam dinainte hărţile, cu sistemul lor de proiecţie, ca şi principiile după care vapoarele îşi stabilesc locul pe glob, în

grade de latitudine şi longitudine. De altminteri, lectura cărţilor de specialitate îmi era foarte uşoară şi ştiam că în timpul drumului mă voi putea instrui singur. Îndată ce aveam să găsesc un sextant, puteam să încep exerciţiile şi mă gândeam de pe acum, cu plăcere, că ştiinţa aceasta nouă mă va câştiga şi va fi încă una din bucuriile călătoriei singuratice, pe mare.

Nu-mi lipseşte nimic pentru a pleca. Nu mă interesează soarta societăţii mele; acum o săptămână, după ce am primit de la uzină banii care mi se cuveneau, am trimis o scrisoare de demisie; cred că era inutilă, fiindcă după toate semnele, societatea nu mai are mult până la lichidare. La începutul lui august un om mă va găsi la Constanţa, pentru a-mi aduce ultimii bani ce mi se mai cuvin pe acest an. Fiindcă aici nu am avut de făcut cheltuieli, cred că-mi vor ajunge, într-o călătorie modestă, pentru mult timp. Nu-mi vor trebui, de altfel, decât pentru mâncare şi pentru reparaţiile corăbiei, acelea pe care nu le voi putea face singur.

Mă mai gândesc o dată în urmă, să văd dacă nu am uitat ceva; am credinţa că nu. Nu mă mai leagă nimic de oraş; întorc capul şi privesc în sus zidurile lui cenuşii şi acoperişurile roşii, printre salcâmii legănaţi leneş de vânt. La ora aceasta de după prânz nu se vede nimic mişcând. Grănicerul a adormit, pe chei, în umbra gheretei, cu bărbia căzută în piept. Limanul albastru e pustiu; pescarii sunt plecaţi toţi, din zorii zilei, la mare şi nu se vor întoarce decât seara.

Stau mulţumit, pe chei, cu picioarele deasupra apei, urmărind mişcările uşoare ale corăbiei. Am mai spus, o numesc când într-un fel, când în altul, dar corabie îmi place mai mult, deşi se potriveşte cel mai puţin. Căldura blândă a soarelui mă cufundă într-o toropeală dulce; mi se pare deodată că bordura de piatră se mişcă, se leagănă uşor, să mă adoarmă şi zâmbesc împăcat; nu mai doresc nimic şi am răgazul să-mi mistui în tihnă mulţumirea. (Sau fericirea?)

Târziu mă trezesc paşii îndesaţi ai lui Nagavişka. Vine la vale, pe strada bolovănoasă, călcând în tocuri, cu două coşuri în spate.

— M-au răpus, căcoane, nu mai pot!

Sunt proviziile. Trebuie să le duc singur jos, fiindcă răul de mare al lui Nagavişka a luat forme necrezute: chiar apropierea apei îl îmbolnăveşte, de aceea în port stă cu cozorocul şepcii peste ochi, ca să nu vadă mai mult decât metrul de pământ peste care trebuie să pună pasul. Continuă însă să poarte tricou marinăresc şi nu-l poartă cu nepăsare. Leibu, băiatul lui, care de o lună şade la spital, cu piciorul în ghips, are credinţa că taică-su e marinar, şi de-abia aşteaptă să se facă bine, ca să-l ia, să-l plimbe cu vaporul pe Liman.

— Las' că n-apucă el plimbarea! se linişteşte singur, Nagavişka. Un împieliţat ca el, până să ajungă acasă, mai găseşte un copac să se suie, să-şi scrântească şi celălalt picior. Nu îndrăzneşte să se ducă cu gândul

la o nouă fractură; piciorul scrântit e la jumătatea drumului, între dragostea lui de părinte şi demnitatea de marinar.

Desfac coşurile şi duc pachetele pe punte, unul câte unul. Nagavişka s-a aşezat jos, pe chei, în praf, cu spatele la apă şi îşi şterge, gâfâind, sudoarea de pe ceafă.

— Uff! da tare-i cald, căcoane, vai de mine, tare cald!

— Dezbracă-te şi bagă-te în apă, nu te mai plânge atât!

Nagavişka se scutură, străbătut de un fior:

— Văleau! Vrei să nu mai ies de acolo? De acum nu mai ai dumneata treabă cu mine?

Şi deodată se opreşte, mirat.

— Iacă, numai cât m-am gândit la apă, şi mi-a luat căldura, parcă mi-a băgat gheaţă la subţiori. Da' ştii, că tot îi bună şi apa la ceva? Iacă, să te minunezi!

În timp ce aşez lucrurile în cambuză, îl aud pe Nagavişka, reflectând:

— Da' de ce adică trebuie să fie vara aşa cald şi iarna aşa frig? De ce nu se face o tocmeală, omeneşte: să mai las eu, să mai dai tu, iarna şi vara, să nu fie nici cald, să nu fie nici frig; să fie cum îi mai bine?

Apoi fără să se întoarcă, mă strigă:

— Da' de ce nu mergi dumneata niciodată la tenis?

Îmi văd mai departe, de treabă, în timp ce Nagavişka trăncăneşte:

— Fimeia primarului şi nevasta lui Agopian joacă toată ziua cu mingea albă, în curte, la Cetate; a pus primarul, pe jos, praf de cărămidă şi seara vine Ivan cu furtunu, că dacă nu plouă se face praf; şi p-ormă trage cu tăvălugu pe deasupra. Şi fata lui Gherghel, cu moara, vine; aia care este studentă, la Bucureşti. N-o ştii dumneata? Numai franţuzeşte vorbeşte. Şi când vede pe Ivan, cu nădragu peticit în dos, vai-vai, cum strâmbă din nas! Da parcă lui Ivan îi pasă! Că el, când îi vine, tot pe linia albă, unde joacă căcoanele, îşi scuipă mucii lui de mujic.

Ce sânge amestecat, ce ovrei, ce armean, ce grec au intrat în rândul strămoşilor lui, să-l facă atât de vorbăreţ? Câte naţii s-au contopit în el?

— Căcoane, da' ştii dumneata ce s-a întâmplat astă noapte, la şeful gării? Hă, o daravelă cu haz s-a întâmplat!…

Şi spune, spune… Ascult pentru ultima oară întâmplările din târg: La „Ural" a venit o cântăreaţă nouă, o poloneză din Lemberg şi mor ofiţerii după ea; dar ea nu vrea ofiţeri, c-a avut destui la ea acasă; vrea un moşier, cu brişcă şi cu doi cai albi, s-o plimbe seara, pe strada principală şi pe câmp, prin lanuri, cum a văzut la cinematograf.

Katia, fata Daniei croitoreasa, nu mai este la liceu; au dat-o afară chiar de la examen, la sfârşitul anului de şcoală, fiindcă nevasta lui Tudosea perceptorul, a făcut plângere, tocmai la Bucureşti, la

minister. A venit de acolo un inspector şi a aflat multe fapte rele. Acum, degeaba, Katia n-o să mai fie studentă, cum s-a ambiţionat Dania; tot la maşina de cusut o să rămână.

Locotenentul Ilinca are zece zile de arest, fiindcă l-a pus pe fotograf să-l scoată în poză, călare pe butoi, cu mâna în şold şi cu sticla la gură şi poza s-o aşeze în geamul mare, pe Mihai Viteazu, unde-s fotografiaţi colonelul cu nevasta.

— Da' ieri când l-a îngropat pe Ronsky, n-ai fost dumneata, spune Nagavişka. Păcat, a fost frumoasă înmormântare. Cu muzica militară. Vai, vai, amarnic a cântat! Şi au venit toate trăsurile din târg. La urmă au dat pomană la calici. La becuri, pe stradă, au pus cârpă neagră şi a ars lumina toată ziua.

Am terminat treaba în magazie; când ies pe punte, soarele coboară spre apus. Pe chei, aşezat în ţărână, Nagavişka tot mai trăncăneşte:

— Frumoasă înmormântare, n-am ce să zic! Păcat că nu ai fost să vezi! Fimeia lui, Tamara, a avut pânză neagră, până în pământ, şi-a mers pe jos după dric. Lumea spune că până n-a murit, l-a cam batjocorit pe Ronsky… Da acuma, tare a plâns; din inimă a plâns, căcoana, am crezut că nu mai ajunge la cimitir. Şi tot drumul a răcnit: „Văleu, văleu, oameni buni, nu-mi luaţi pe Bliţ!" c-aşa nume pocit a avut bietul Ronsky! „Nu-mi luaţi pe Bliţ, că rămân singură fără el, şi n-am pe nimeni pe lume!" Că parcă lăcătinientul de la pompieri a plecat din târg! Da ea săraca, din suflet o răcnit; întâi pe ruseşte: „Oi, oi, dobrâe liudi, ne zabiraite moego Bliţa! Ne berite moego Bliţa! Bez nego ia ostanusi odna odioşenica nu svete!" Pe urmă pe româneşte, să înţeleagă toată lumea. „Văleu, văleu, oameni buni!"… Pe urmă şi-n polonă a răcnit: „Bliţ, Bliţ, dia cego zostavil meu? De ce mă laşi? Ratuiţie, dobri ludzie!" că era limba lui bietu Ronsky. În alte limbi n-a mai spus nimic, d-apoi eu acolo eram, s-aud, şi să crezi dumneata, căcoane, că atâtea limbi câte ştiu eu, nu ştie nimeni din târg. Aşa, biata fimeie, vai de tinereţea ei, că tot drumul a plâns şi s-o văicărit: „Bliţ, Bliţ, de ce mă laşi? Văleu, oameni buni". Şi când termina pe româneşte, răpide-i trăgea şi pe ruseşte; numai poloneşte a uitat de vreo două ori să traducă, da las' că afară de Ronsky şi de mine, n-avea cui să mai spună. Şi dacă mie nu mi-a păsat, crezi dumneata că lui Ronsky i-a păsat mai mult?

Îl las pe Nagavişka să trăncănească şi plec spre oraş. Mai are să-mi spună că la cafenea au adus un biliard nou, şi cum l-au adus, grefierul a şi băgat băţul în pânză, încât trebuie să-şi facă acum cu ea, pantaloni verzi. Aşa; e vorba, pe urmă, să vină alt prefect, fiindcă pe cel vechi vor să-l facă subministru. Pe urmă… La „Ural" s-a tras cu pistolul în oglindă, astă-noapte; dar în care noapte nu s-a tras? Barcazul lui Manole, care a plecat de la Sulina acum trei săptămâni n-a mai ajuns nici până azi la Bugaz, şi nevasta omului umblă nebună pe străzi… La

Tănăsică au intrat nişte derbedei în pivniţă, nopţile trecute şi după ce s-au îmbătat, au scos cepurile la butoaie şi au lăsat vinul să curgă, de-a surda…

Trec pe lângă uzină cu o mică strângere de inimă; de nimic nu te poţi despărţi, fără emoţii. Ocolesc zidul ei roşu şi intru la birou. Încăperea în care lucra Ronsky, e pustie; pe ferestrele mari, intră lumina roşie a amurgului, punând pete însângerate pe pereţi. Pe masă a rămas, goală, sticla sferică, din acelea din care am băut adesea, iar alături, paharul năclăit. Îl mai văd o dată pe Ronsky în spatele biroului, unde acum scaunul e gol, cu fruntea pleşuvă şi zbârcită, cu ochii de buhnă, cercetători şi buni, cu pântecul susţinut de mâinile păroase. Când a murit avusese grijă să-l umple cu spirt, ca pe un rezervor, să-i ţină pe cea lume, în cavoul lui de marmură cu glob de alabastru.

„Dragul meu inginer, îl aud, nu vrei să bei un păhăruţ cu mine?”

Deschid uşa din fund. Păuca, străveziu, lucrează aplecat peste registre, urmărind cifrele cu ochii lui de miop, ca un avar care-şi numără arginţii. Îmi iau rămas bun de la el şi mi-e atât de milă că îl las pentru totdeauna în această încăpere, unde va muri, cu nasul în registre! Dar n-am nici cum să-l scot, nici unde să-l trimit. Şi, sigur, el înțelege viaţa mai bine decât o înțeleg eu.

Trec mai departe, în biroul lui Walter.

— Eşti mulţumit de motor? îl întreb. Cum a mers în ultimele zile?

— Bine! Dar acum nu-l mai pornim, până n-o plesni celălalt; şi n-o să plesnească aşa curând.

Apoi, când să plec, adaugă, supărat, vrând parcă să mă supere şi pe mine:

— Nu ţi-am spus că n-avem nevoie de motor? Ţi-ai pus capul cu nebunul de Ronsky! Uite, acum ne-a lăsat cinci milioane băgate în fier! Un motor ne era de-ajuns!

— Domnule Walter, îi spun, de ce-ţi faci inimă rea? Suntem mult mai mici, dumneata decât cele cinci milioane, eu decât motorul pe care vi l-am instalat. N-au fost banii dumitale şi n-a fost motorul meu. Dacă eu, care am stat opt luni aici, nu mă gândesc la zădărnicia lui, de ce te gândeşti dumneata, care, oricum ai fi stat?… Noi suntem mult mai mici decât întâmplările la care luăm parte. Motorul n-a fost nici pentru dumneata, nici pentru Ronsky, nici pentru oraş; a fost poate, numai ca să mă aducă pe mine aici… Şi, dacă mă întrebi de ce trebuia să vin aici, iată, închei zâmbind, deschizând uşa, iată domnule Walter, asta-i dincolo de gândul nostru; dar dincolo de gândul nostru este întotdeauna gândul altcuiva, care, şi când ne iubeşte, şi când ne urăşte, se îngrijeşte de noi.

În uşă o întâlnesc pe Liuda. A îmbrăcat rochie neagră de doliu şi pare palidă. Glasul îi tremură uşor, cu un fel de teamă:

— Mătuşa Tamara te roagă să nu pleci, până n-o vezi.

De ce a trebuit s-o înspăimânt pe această biată fată? Când îi strâng mâna rece, îi aud dinţii că încep să clănţănească. Iată în câte feluri te pot cunoaşte alţii! Mai bun, sau mai rău şi niciodată aşa cum eşti!

Ajung la casa lui Ronsky o dată cu amurgul. O femeie bătrână, cu mâini de vrăjitoare, îmi deschide uşa şi mă duce într-o încăpere mare, la Tamara. Pe Tamara n-am văzut-o niciodată; acum mă opresc în prag, uimit. E o femeie tânără, pare aproape o fetiţă, cu trăsături pure, cu privirea atât de nevinovată sub genele grele, încât seamănă cu îngerii aceia care se pictează pe tăbliile trandafirii ale pătucurilor pentru copii. Mici bucle mătăsoase, cu luciu auriu, îi acoperă fruntea, zboară pe tâmple, îi dezgolesc urechile delicate şi se opresc pe ceafa albă, îmbrăcându-i chipul într-o lumină plină de nevinovăţie.

Numai când se ridică să-mi iasă înainte, se vede cât e de femeie. Poartă o rochie neagră de catifea, desfăcută în faţă până între sâni, unde pielea se subţie, mai întinsă şi mai albă, neizbutind să ascundă freamătul vieţii care pulsează dedesubt. Cum înaintează, şoldurile se desenează sub catifeaua strânsă, arcuite în prelungirea coapsei lungi. Înţelege uimirea mea, o aştepta, şi-mi întinde zâmbind, mâna albă cu degetele subţiri. Nu poartă nicio bijuterie, nicio piatră strălucitoare; gâtul, urechile, degetele sunt goale; numai catifea şi piele.

Mă conduce în colţul celălalt al încăperii, luminat de o lampă japoneză. Înainte de a mă aşeza, mă măsoară o dată de sus până jos, cu privirea ochilor verzi, care continuă să fie foarte nevinovată.

— Domnule inginer, spune apoi, încetând să zâmbească, cu o gravitate care face chipul ei şi mai copilăros, suntem foarte mulţumiţi de priceperea dumneavoastră.

Aştept cu respiraţia oprită, să continue. Ea îşi aşază, sub rochie, piciorul peste picior şi genunchiul i se vede prin catifea, rotund.

— Dacă aţi vrea să rămâneţi aici, am fi foarte bucuroşi să vă lăsăm conducerea uzinei.

Vorbeşte cu accent rusesc şi acum observ în glasul ei un timbru strident, care îl face vulgar. Mi-o închipui, deodată, în urma dricului, strigându-şi disperarea, în toate limbile asistenţei: „Bliţ, Bliţ, nu mă lăsa!…”

— Ar fi foarte bine, dacă aţi rămâne; dumneavoastră aţi putea să faceţi ordine…

Deodată vocea ei devine plângătoare:

— Eu sunt o femeie singură, nu ştiu ce trebuie să fac. Nu mă ajută nimeni…

Cu fiecare cuvânt, chipul i se schimbă; trăsăturile se aspresc. Câţi ani poate să aibă? Şi cu ce efort şi-i ascunde?

— Doamnă, spun, îmi pare foarte rău, dar chiar mâine plec.

Un val de ciudă îi întunecă privirile verzi; nu mai are nimic din

ceea ce m-a fascinat la început. Buclele blonde lucesc, la fel de curat, dar pielea, pe frunte şi pe gât, unde inelele lor se fugăresc, şi-a pierdut culoarea pură, de petală trandafirie.

— Unde plecaţi? întreabă mai mult cu răutate decât cu părere de rău. Walter mi-a spus că societatea dumneavoastră s-a închis. Noi vă oferim aici un post foarte bun.

— Vă mulţumesc, doamnă, dar mi-e peste putinţă să rămân.

Şi tac, cu capul în piept, aşteptând momentul să mă ridic, ca să plec. Sub marginea rochiei îi văd piciorul, încălţat în pantof mic de mătase, agitându-se nervos. Mişcările lui transmit catifelei un tremur care îi face apele să vibreze până în şolduri, ca şi când sub ea întregul corp ar fremăta.

— Îmi pare foarte rău! şopteşte, cu alt glas.

Ridic ochii şi pe chipul ei descopăr un zâmbet, puţin trist, care îi dă înfăţişarea nevinovată de la început. Pare iarăşi o copilă. Ce se ascunde în această privire, în acest suflet, în acest trup?

— Îmi pare foarte rău! repetă, şi mă priveşte fix, stăruitor, cum ar vrea să-mi transmită un gând pe care nu-l poate spune.

De data asta, respiraţia mi se opreşte în gât. Chipul ei este pur, luminat de o nevinovăţie îngerească, în timp ce între pleoapele întredeschise, s-au aprins flăcări provocatoare.

Oraşul mai întinde un braţ, să mă oprească. O privesc, cu respiraţia gâtuită. S-a lăsat pe spate, în coate, peste maldărul de perne din fundul canapelei. E toată un freamăt, din tălpi până în creştet, în glezna subţire, nervoasă, în genunchii rotunzi desenaţi sub rochie, în coapsele prelungi, în mijlocul subţire, în sânii care stau sub catifea la pândă şi-n braţele goale, captivante. Parcă dogoreşte.

Şi atunci, cum o privesc, cu ochii înţepeniţi, cu gâtul contractat, chipul lui Ronsky apare alături, aşa cum l-am văzut ultima oară, galben, în pernă, când ea juca pocher în camera vecină. Îl văd întorcându-se spre ea, hâd, cuprinzând-o cu braţele lui de gorilă, lăsându-şi pieptul îngust şi păros peste sânii ei şi pântecul plin cu vin pe coapsele ei, stăpânind-o, cu dreptul lui de soţ, cum a stăpânit-o o viaţă întreagă.

„Unde şi-a ascuns anii, Dumnezeule? mă întreb, înmărmurit. Şi cum a putut să rămână atât de curată, după ce pe trupul ei s-a scurs atâta murdărie? Dar ce se ascunde sub rochia ei frumoasă, sub pielea ei îmbăiată, în sufletul ei nevăzut? Ronsky, şi locotenentul de pompieri, şi alţii, alţii, cine poate şti câţi?”

Mă ridic, cu mâinile reci.

— Doamnă, trebuie să plec.

Spun „doamnă” şi gândesc: Târfă! Târfă în rochie de catifea! Târfă, cu părul buclat! Târfă, cu pielea parfumată! Târfă, fiindcă te-ai născut din sămânţă de târfă, fiindcă ai crescut pe un pământ care le prieşte

târfelor, şi e atât de nedrept cu făpturile curate.

Când ies în stradă, noaptea s-a lăsat neagră peste oraş. Toate becurile lui Ronsky sunt acum stinse, ca după o serbare la care toată lumea a obosit şi vrea să doarmă. Şi astfel, ultimul drum, spre port, îl fac pe întuneric, fără să mai văd pe cineva de la care să-mi iau rămas bun.

○

A doua zi am plecat. Orizontul era acoperit de neguri şi soarele întârzia să se arate. Comandorul, foarte palid, tuşea încet şi-şi apăsa mâna pe piept, gestul lui cunoscut. Vântul puternic, aducând de la gura Nistrului răcoarea umedă a dimineţii noroase, îi flutura duşmănos poalele mantalei.

Prin faţa portului treceau, una după alta, duse de vânt din spate, spre Bugaz, bărcile negre ale pescarilor. Oamenii stăteau îngrămădiţi pe bancuri, cu privirea aţintită înainte, nemişcaţi, gravi.

— S-ar putea atât de uşor să nu se mai întoarcă diseară! spuse comandorul, privindu-i pe gânduri.

M-am înfiorat. Era poate numai frigul dimineţii.

— Gândeşte-te la ei, şi la atâţi alţii, care trăiesc pe mare. E o voluptate să accepţi riscul.

Am sărit pe punte şi cu mâinile tremurătoare am început să desfac de pe ghiu vela umezită de rouă. „Miladul” se mişca, puţin neliniştit, în legăturile care îl ţineau cu prova la chei.

— Gândeşte-te numai la plecare, reîncepu comandorul, urmărindu-mi mişcările cu ochiul lui de marinar bătrân. Sosirile nu sunt niciodată prevăzute… Se poate să te lase vântul…; sau să te prindă furtuna…

Am desfăcut funga randei de pe tachet şi am început să ridic pânza, repede; vântul o scutura, pe o parte şi pe alta, ca şi când, sprinţar, ar fi vrut s-o trezească din somn. Fâşâitul ei îmi amintea cearşafurile albe şi calde, cu urmele dulci ale nopţii întipărite în ţesătură, pe care le scutură femeile, dimineaţa, la ferestre.

— Se poate să nu mai ajungi niciodată… La asta să nu te gândeşti; de-ajuns este că ai plecat.

O ultimă privire pe bord: ancora era la locul ei, pe puntea din faţă, parâmele strânse, colacii de salvare fixaţi pe şarturi. Pânzele ridicate fluturau, nerăbdătoare, şi bara cârmei trepida. Eram gata de plecare. Am revenit pe chei, să-mi iau rămas bun de la comandor. Mâna lui mare şi bună, de prieten, frigea, umezită de febră şi în ea simţeam întreaga lui tristeţe.

— Curând plec şi eu, la sanatoriu, la Timiş. Dacă vrei să-mi scrii, două luni sunt acolo.

Apoi zâmbi:

— Sunt foarte fericit că pleci în locul meu. Mă voi gândi tot timpul la dumneata. Te aştept la toamna viitoare, să-mi povesteşti.

Şi deodată, chipul lui se făcu grav:

— Sper că n-ai să renunţi!

Iar după o pauză:

— Când ai să fii singur şi ai să te simţi descurajat, gândeşte-te la bătrânul Maximov.

Apoi ridică mâna cu degetele unite, cum ar fi vrut să mă binecuvânteze. I-am apucat umerii cu o duioşie de copil şi l-am privit o clipă cu ochii umezi. Ochii lui sticleau.

— Te las cu bine, domnule comandor! am îngăimat, şi m-am întors spre apă.

Când am desfăcut legătura de la chei, am avut un moment presentimentul că nu voi mai arunca niciodată ancora în acest port părăsit. Inima mi s-a strâns, nu de teamă, ci de o îndoială ciudată… Apoi „Miladul” a prins vântul în coastă şi a pornit repede, spre larg. De pe ţărm, comandorul, profilându-se pe cerul noros, îmi făcea semne de rămas bun, cu mâna. Şi aşa, cum îl lăsasem singur, pe chei, vântul îi flutura cu furie poalele mantalei.

De la capul digului, când am luat vântul larg, din pupa, nu l-am mai văzut. Am privit sus, pe mal, casele cenuşii ale oraşului încă adormit, salcâmii verzi din curţi, cele două cimitire cu cruci albe, de pe ţărm. La cazarmă o trompetă suna deşteptarea; peste câteva minute soldaţii coborau, în cămăşi, să se spele la Liman. După ce oraşul s-a ascuns în neguri, pe ei i-am mai văzut încă un timp, ca nişte pete albe pe malul cenuşiu al apei.

Apoi am întors capul către sud. Eram încredinţat că multe zile nu mă voi mai opri între oameni. N-aveam de unde să ştiu că, de la prima escală, apariţia Nadiei, cu înfăţişarea ei stranie, cu părul arămiu, căzut în ochi, cu obrazul ars de soare, cu pardesiul mohorât stropit de valuri, cu picioarele goale vârâte în sandalele albe, cu privirea candidă şi cu sufletul de vagabond, avea să dea călătoriei în care mă căutam pe mine, cu totul alt sens decât cel întrevăzut.

PARTEA A DOUA

În acest loc, la umbra şlepului negru, în spuma albă pe care o făceau valurile lovindu-se de chei, acostasem nu de mult, când ieşisem prima oară pe mare, cu comandorul Maximov. Aici dormisem într-o noapte răcoroasă, şi calmă; de aici plecasem în zori, puţin neliniştit, în lungul geamandurilor, spre larg. Pe aici trecusem, în după-amiaza următoare, cu vântul tare din spate, gonind spre casă, zdrobit, fără să mai privesc în urmă.

Acum nu mai recunoşteam nimic; sub lumina veselă a soarelui, cheiul mi se părea mai curat, şlepul mai puţin urât, magaziile din port, căpitănia, vama, pichetul cu pereţii lui proaspăt văruiţi nu mai aveau nimic din liniile lor sumbre, de rândul trecut.

— E timpul să mă duc la sanatoriu, spuse Nadia, privind ceasornicul de la mână. Trebuie să văd ce face Ștefănel. Aseară avea febră; l-a operat ieri dimineaţă doctorul Mieluş, la genunchi. Pe urmă trec pe acasă, să-mi iau costumul de baie; mă aştepţi să mergem împreună la plajă?

Şi, înainte de a-i răspunde, sări pe chei, ducând pardesiul cenuşiu la subţioară.

— Dacă nu mă aştepţi, mă supăr!

Îşi aminti ceva şi se opri.

— Mi-ai promis un pachet de ciocolată, fiindcă ţi-am ajutat. Te rog să mi-l dai!

Vorbea cu o minunată seriozitate. Am coborât zâmbind în magazie, să iau ciocolata din cambuză.

— Dacă nu e bună, mai bine să nu-mi dai! i-am auzit glasul copilăros de pe chei. Ba nu, să-mi dai în orice caz; e dreptul meu, am muncit pentru ea.

Aştepta, ca unul din hamalii aceia din porturi, neîncrezători în vătaful lor. I-am aruncat pachetul şi l-a prins cu o mână, apoi a plecat în fugă, lipăind cu sandalele printre magazii, pe poteca mărginită de ciulini.

Vântul care mă adusese din susul Limanului şi gonise norii în mare, dincolo de orizont, se potolea. Limanul, vânăt în zori, îşi lua acum încet culoarea albastră-pală, a zilei de vară; pe malurile lui, până departe, se vedeau sălciile şi stuful dormind deasupra apei. În partea cealaltă, peste limba de nisip a Bugazului, marea continua să murmure domol, rostogolind pe plajă valuri mici, albe, cum ar fi deşertat nişte coşuri cu lână.

Departe, în lungul căii ferate, printre salcâmi, se vedea gara, unde

dintr-un tren abia sosit cobora un furnicar de oameni, amestecând pe peron nenumăratele culori ale îmbrăcăminţii lor de vilegiaturişti. Din vilele tăcute şi micuţe, alţi oameni, în halate ţipătoare, cu capul sub pălării largi de soare, plecau spre plajă. Pe malul mării se înşirau până departe corturi tărcate şi umbrele, printre care mişuna lume, în costum de baie. Năvala acestor orăşeni cu maniere civilizate, mişcându-se aici tot atât de firesc, cu aceeaşi libertate, ca pe străzile lor citadine, sfâşia zgomotos, agresiv, linia simplă, curată, a peisajului mai înainte pustiu. Privită chiar de departe, mulţimea mă speria şi mă obosea; simţeam acum, poate cu o umbră de tristeţe, că n-am să mă pot contopi cu ea şi că va trebui într-adevăr să ridic pânzele, spre alte ţărmuri. Dacă aş fi avut vânt, oare nu aş fi plecat numaidecât? Atunci călătoria s-ar fi desfăşurat altfel. Dar pot să spun cum ar fi fost mai bine?

În vârful catargului, flamura triunghiulară, violetă, atârna fără viaţă. Ea simţea înaintea mea, de unde bate vântul. Când se apropia vreo rafală, fâlfâia, neliniştită ca aripile pescăruşilor când vin din larg, goniţi de furtună. Pentru fiecare fel de vânt avea un sunet, pe care îl cunoşteam, cum îmi cunoşteam felul de a-mi bate al inimii, diferit de la o stare sufletească la alta.

Limanul adormise, albastru, sub lumina albă a soarelui care se urca repede, strălucitor, înspre zenit. Pe mare, deasupra orizontului răsăreau fire de nori, albi, uşori, ca nişte voaluri destrămate. Cât se vedea, de jur împrejur, până în zări nimic nu clintea sub acest cer de iulie, foarte înalt.

Trebuia să mă duc la căpitănia portului, să-mi vizez actele, dar am întârziat pe bord, căutându-mi de lucru în cabină, în magazie, strângând parâmele pe punte şi privind din când în când pe potecă să văd dacă vine Nadia.

Mi-am petrecut aşa tot restul dimineţii, ca într-o puşcărie, puţin nemulţumit de aşteptare, nemulţumit de lipsa vântului şi de întârzierea fetei. Am cercetat încă o dată, pe hartă, kilometru cu kilometru, litoralul basarabean, alegându-mi punctele de oprire, nerăbdător să trag o linie reală, în largul mării, peste linia pe care comandorul mi-o însemnase pe hârtie.

Nadia veni îndată după prânz, alergând, şi când mă văzu îmi făcu semn cu mâna, de departe, bucuroasă că o aşteptasem.

— Iartă-mă, spuse, lui Ştefănel nu i-a fost bine, de aceea am întârziat.

Îmbrăcase costumul de baie peste care îşi strânsese, cu cordonul alb, o rochie de plajă, înflorată, fără mâneci şi cu spatele gol până în talie.

— Nu mergi la plajă? mă întrebă, mirată.

Aveam încă pe mine tricoul şi pantalonii de doc, aşa cum sosisem

azi-dimineaţă. Plaja, unde la această oră mai era încă foarte multă lume, nu mi se părea potrivită pentru mine.

— Vrei să mergem?

Se vedea că n-am tragere de inimă.

— Nu-ţi place? Atunci trecem pe insulă.

Dincolo de canal, între apă şi sălcii, lucea în soare un colţ argintiu de nisip.

— Ştii să înoţi? am întrebat, măsurând din ochi depărtarea până la ţărmul de dincolo.

Drept răspuns, zâmbi, într-un fel care mi se părea ironic.

— Vrei să ne luăm la întrecere? spuse apoi, cu tonul la fel ca zâmbetul.

Era o deosebire frapantă între atitudinea ei de azi-dimineaţă, când îmi urmărea mişcările intimidată, şi cea de acum, căci mă privea cu o superioritate provocatoare.

— Înoţi bine? am întrebat şovăind, neştiind cum să primesc provocarea şi dacă să-mi pun mintea cu ea.

Ca să nu mai lungească vorba, Nadia sări pe punte, cum ar fi sărit într-un careu de şotron, şi desfăcându-şi cordonul, lăsă rochia să-i alunece de pe umeri.

— Încercăm! Trecem până dincolo, vrei? spuse, apucându-mă de braţ, ca azi dimineaţă, şi privindu-mă de aproape în ochi.

Mă simţeam, iarăşi, puţin tulburat de apropierea ei. Avea o mână caldă, care îmi transmitea un fluid ciudat, o tinereţe năvalnică, fierbinte. Dar ce apropiere se putea face între mâna aceasta stăruitor apăsată pe braţul meu, şi ochii ei deschişi mari, căutându-mi complicitatea cu o nevinovăţie copilărească?

Spre a-mi ascunde starea, am râs, silindu-mă să-mi iau un aer de camarad mai mare, protector:

— Haide, încercăm! am spus.

— Bravo! se bucură Nadia. Du-te şi-ţi ia costumul de baie.

Când am revenit, am găsit-o muncindu-se să-şi adune buclele de pe frunte sub o bonetă de pânză. Dacă n-ar fi fost linia gâtului, foarte pură, rotunjimea umerilor şi a şoldurilor şi sânii curbând cald linia costumului, care să-i ateste feminitatea, ar fi semănat cu un adolescent sportiv, gata să se arunce în apă.

— Unde te-ai bronzat aşa? mă întreabă, cu o invidie care nu acoperea admiraţia. Ai o culoare splendidă, nu mă aşteptam! continuă, înaintând şi privindu-mă de aproape, fără sfială. Credeam că nu e nimeni mai bronzat ca mine… Lasă că am să te ajung… Faci plajă de mult, nu-i aşa? Eu n-am avut timp… Haide să trecem dincolo! Dar e greu de sărit de pe vaporul dumitale.

Căuta să-şi găsească pe marginea punţii un loc unde să-şi fixeze picioarele.

— Haide, fii gata! Să nu spui că am trişat; număr până la trei. Una…

— Nu vrei să-ţi dau colacul de salvare?

— Ţine-l pentru dumneata. Două…

— Dacă ai să te îneci?

— Vezi mai bine că ai să rămâi în urmă. Trei!

Nu mă preocupase tehnica acestei sărituri de plecare. Era o zvâcnire, o destindere, prin care corpul, proiectat înainte aproape balistic, întins la maximum, lua dintr-odată, în lung, contact cu apa, forţând inerţiile, pornind din prima clipă cu toată viteza. Surprins, am văzut-o alunecând într-o spumă de apă, depărtându-se neaşteptat de repede. Nu ştiam dacă sunt un bun înotător, însă în niciun caz, nu mă gândeam că o fată putea să mi-o ia înainte. M-am zvârlit în apă, urmând-o, fără să mă grăbesc, încredinţat că din câteva mişcări o voi ajunge. Am văzut însă îndată că distanţa între noi se mărea, necrezut de repede şi atunci mi-am dat seama că mă înşelasem, că fusesem atras într-o cursă în care mica mea parteneră vroia cu tot dinadinsul să mă învingă. O clipă mi s-a părut ruşinos să mă iau la întrecere cu ea, plecam să ocolesc Mediterana, să înfrunt singurătatea şi furtunile mării, după ce înfruntasem atâtea singurătăţi şi furtuni, şi acum, sub soarele luminos al acestei zile calme, îmi puneam mintea cu o fată zvăpăiată, ca şi când aş fi putut să mă întorc la vârsta şi la cugetul ei. Dar, fără să-mi dau seama, m-am pomenit luptându-mă să o ajung, întrebuinţându-mi întreaga forţă, încordându-mă, cuprins de o ambiţie care îmi era improprie, de parcă ar fi trebuit să apăr sau să cuceresc un trofeu de primă importanţă.

Am ajuns dincolo aproape în aceeaşi clipă cu ea, sfârşit, gâfâind, cu inima zbătându-se suprasolicitată. Mai târziu mi-am dat seama că întrecerea aceasta neprevăzută nu făcuse altceva decât să mă ducă într-o altă lume şi mă luptasem să ajung la ea de parcă ar fi fost tocmai lumea atâta timp căutată.

Nadia era dezamăgită, se aşteptase la o victorie certă. Mă privi, înciudată.

— Ia intră în apă, să văd cum înoţi! spuse, cu un glas poruncitor.

M-am supus, râzând, fiindcă într-o astfel de împrejurare împotrivirea m-ar fi făcut ridicol. După câteva mişcări, mă chemă înapoi.

— Înoţi îngrozitor! Nu înţeleg cum ai putut să te ţii după mine!

Făcu un pas şi mă privi iarăşi, mai de aproape, cu aceeaşi ciudă, în care acum însă se amesteca o admiraţie, ce-i drept cam perplexă.

— Eşti mai înalt, hotărî apoi, mai mult pentru sine. Altfel înotul dumitale nu face nici doi bani. Iată, ai şi obosit! Ai un stil îngrozitor!

Vorbind, mă trase de mână spre plajă, ca pe un elev dezorientat de mustrări. Ne-am aşezat pe nisipul fierbinte, în bătaia soarelui, încă

arzătoare. Începea să se ridice briza de la sud; în lungul insulei linia stufului se unduia, neliniştită, aducând un fâşâit modulat, crescând şi descrescând, ca respiraţia parcă speriată a unei vietăţi uriaşe. Din sus, de pe Liman, venea un şir lung de bărci negre, cu pânzele strânse; pescarii trăgeau la vâsle, rar, cadenţat, cu mişcări cumpănite; păreau plecaţi la un drum lung.

Un timp, vântul care începea să bată nu-mi aduse niciun gând, ca şi când nici nu l-aş fi simţit. Nadia se ridicase într-un cot şi mă cerceta, cu un mic necaz care îi dădea înfăţişarea de copil burzuluit.

— Dacă ai şti să înoţi, spuse, cu înălţimea şi cu forţa dumitale ai fi campion. Nu înţeleg cum nu ţi-ai făcut un stil. E o nelegiuire să chinuieşti apa inutil.

Am văzut-o înflăcărându-se, ridicându-se în genunchi, pe urmă în picioare, făcându-mi un agitat curs de nataţie, care era totodată o batjocorire continuă a neştiinţei şi delăsării mele.

— Înţelegi, spunea, există un secret, o cheie, trebuie să ştii un singur lucru: să te întinzi pe apă. Simţi cuvântul? Să te întinzi pe apă, cum te-ai întinde pe o masă; să-ţi forţezi organismul, să faci, cu braţele, cu trunchiul, cu picioarele, o linie dreaptă, să simţi că tendoanele au ajuns până la limită, că sunt întinse şi degetele de la mâini şi de la picioare, că nu există nimic chircit.

Odată cu aceste cuvinte se ridică pe vârfuri, întinse braţele în sus, paralele, ca doi vlăstari gemeni, desprinşi din linia armonioasă a umerilor. Încercând să materializeze elanul din cuvinte, corpul ei înfăţişa acum, în adevăr, un resort destins la maximum, printr-o zvâcnire superbă, care îl ridica deasupra propriei lui materii.

O priveam uimit, stăpânit de un sentiment neclar, amestec de încântare şi melancolie, cum simţisem uneori în viaţă trecând pe lângă lucruri frumoase, fără să mă pot opri la ele. Mă gândeam la soarta mediocră pe care putea s-o aibă fata asta, al cărei elan şi-a cărei tinereţe fermecătoare, nu era exclus să se piardă, cum se întâmplă adesea cu multe fiinţe bine dotate.

Aşa cum stătea, înălţată, corpul ei alungit, subţiat, avea o frumuseţe rece, o frumuseţe de oţel încordat. Dar se simţea că după destindere, curbele acum pierdute, ale umerilor, ale sânilor şi şoldurilor aveau să se refacă, pentru ca feminitatea ei să se regăsească în ele întreagă şi caldă. Părea cast şi provocator în acelaşi timp, acest corp de sportivă, cu pielea întinsă, bronzată, respirând nevinovăţie, pe care numai părul de la subţiori punea, sub braţele ridicate, umbre femeieşti. Era greu să-ţi dai seama ce avea de copil, ce de adolescentă şi ce de femeie, fata zglobie pe care o întâlnisem vagabondând prin port, care sărise pe punte ca un ştrengar fără ocupaţie. Gesturile ei, uneori stângace, de copilă, alteori degajate, de sportivă, descopereau câteodată, când nu te-ai fi aşteptat, mişcări unduioase, caline, ca nişte

mângâieri, sau ca nişte alintări. Atunci vocea ei căpăta inflexiunile feminine, din murmurele de dragoste. Numai ochii rămâneau aşa cum erau de dimineaţă, nevinovaţi şi luminoşi, privind lumea cu deplină încredere.

În timp ce o urmăream, am văzut vântul jucându-se în buclele ei de pe frunte; abia atunci l-am simţit, îmbrăcându-mi umerii cu dulcea lui răcoare mirosind a algă, şi dându-mi o tresărire. Întorcând surprins capul, m-am pomenit în faţa unei mări care se schimbase pe neaşteptate; o pătură vânătă, uşor încreţită, o acoperise până la orizont. În port, în vârful catargului, flamura violetă care flutura neliniştită, părea că mă cheamă.

Am aplecat capul în jos, nehotărât.

— Ce este? întrebă Nadia, lăsându-se în genunchi, în faţa mea.

— Trebuie să plec! am răspuns.

Îmi aduc aminte că ea n-a spus nimic; o cuminţenie gravă i s-a întipărit pe faţă.

— Te duci departe?

Şi atunci m-a străbătut un val de revoltă: Dar unde mă duc? Şi când trebuie să ajung acolo, în acel loc necunoscut?

Mi-am adus aminte cuvintele comandorului, care îmi sunau în cuget ca un catehism: „Când te opreşti, nu lua prea mult seama la bucuriile de pe uscat. Fii gata să ridici pânzele, în orice clipă!…”

De ce această teroare? Ce crimă trebuie să ispăşesc? Mă simt bine, în acest loc însorit, în tovărăşia acestei fete, cu farmecul ei simplu, nevinovat, odihnitor. Îmi place s-o ascult cum vorbeşte; nu m-a întrebat cine sunt şi în jumătate de oră mi-a povestit jumătate din viaţa ei. Vreau să mă duc pe punte, să îmbrac un pantalon alb şi un tricou albastru, ca vilegiaturiştii, şi să mă plimb spre seară cu ea, pe malul mării, ţinând-o de mână ca pe o soră mai mică, pe care totdeauna mi-a părut rău că n-am avut-o. Am să plec mâine, sau peste zece zile, sau n-am să plec niciodată. Rămân acolo unde mă simt bine. Când mă va supăra ceva, voi şti să plec, la timp.

— Nu mai plec astă seară, am spus, cu încă destulă îndoială, ridicând capul şi încercând să transform încruntarea în zâmbet.

Ea înţelese că este o renunţare; rămase cu genunchii în nisip, în faţa mea, cu capul puţin aplecat, neştiind ce trebuie să facă.

— Haide, vorbeşte, nu mă lăsa singur! Explică-mi cum ai învăţat să înoţi!

O lumină veselă i se aprinse în ochi.

— Te interesează? spuse, apucându-mi mâinile şi apropiindu-şi obrazul de al meu. Ah, dacă ai sta mai mult, te-aş învăţa şi pe dumneata! E cuceritor, cuceritor! Mi-e silă şi milă de oamenii care nu iubesc apa.

Am stat până spre seară, pe plajă, unul lângă altul, ca nişte prieteni

vechi. Eram stânjenit, fiindcă pe măsură ce timpul trecea şi ne împrieteneam mai mult, nu ştiam cum trebuie să mă port cu această fată, care îmi lua mâinile şi mi le strângea, ca unui mic tovarăş de joacă, îşi lăsa spontan capul spre mine să mă privească de aproape în ochi, până ce simţeam parfumul părului încălzit de soare, care făcea totul cu o nevinovăţie de copil şi care era, totuşi, o mică femeie.

— Am mai fost o dată aici, la Paşti, spunea. Atunci nu era lume şi marea, singură, părea foarte tristă, dar mult mai frumoasă.

Când, în primăvară, Ştefănel, fratele ei mai mic, fusese adus aici, la sanatoriu, cu dureri în genunchi şi în coloana vertebrală, venise cu el, fiindcă în familie numai ea ştia să-l iubească. Stătuse în spatele uşii negre unde se developa placa radiografică, privise pata albicioasă pe care i-o arătase medicul în colţul unei vertebre, îl văzuse pe Ştefănel intrând în sala de operaţii, şi aşteptase tremurând să-l vadă scos afară, pe cărucior, împachetat în ghips, ca într-un sicriu.

După o săptămână trebui să se întoarcă la şcoală. Pe urmă îşi dăduse bacalaureatul; între timp citise cărţi de medicină. Când se înapoie la Bugaz, la începutul verii, îşi închipuia că ştie tot ce ştiu și savanţii, despre tuberculoza oaselor. Acum cunoştea sanatoriul, se împrietenise cu medicii şi cu surorile şi era încredinţată că Ştefănel se va face bine. Numai pe vilegiaturişti nu-i suferea. Nu înţelegea, cum puteau oamenii aceştia sănătoşi şi veseli, să umble în voie, pe picioarele lor tefere, să râdă, să petreacă, să se joace cu mingea pe plajă, fără să fie stânjeniţi că alături, numai la câţiva paşi, dincolo de gardul scund, de sârmă, patru sute de trupuri schiloade erau înţepenite în ghips şi aşteptau mântuirea de la acelaşi soare, de la acelaşi aer, de la acelaşi cer sub care ei trăiau din plin.

Pe Ştefănel îl găsise tot în corsetul îngrozitor de ghips, imobilizat în pat, pe terasă, în rând cu alte câteva zeci de copii suferinzi. Îi purta o dragoste maternă pe care părinţii nu aveau timp să i-o arate băiatului, cum nu i-o arătaseră nici ei. Avusese o copilărie rece, petrecută la călugăriţe, departe de ai săi, şi izgonirea în loc s-o facă sălbatică, aspră, neîncrezătoare, o făcuse contemplativă, sensibilă şi foarte miloasă, cum se întâmplă adesea cu unii oameni care devin buni, prin suferinţă.

Tatăl ei era un savant (sau aşa ceva, spunea Nadia cu neîncredere), doctorul Leon Rabega, de la Chişinău. În orice caz, un om despre ale cărui comunicări se ocupau uneori revistele străine de specialitate, fiindcă savanţii de la noi nu-l băgau în seamă. De altfel, şi doctorul, era din cale afară de ursuz, îşi petrecuse mulţi ani într-o leprozerie basarabeană, pe malul Dunării, fără plată, şi urmărise, cu o stăruinţă neostenită, procesul acestei boli ciudate.

Era un om negru, mare, cu ochii lucioşi şi reci, cu o barbă de Rasputin, bogată şi sălbatică. Nu-i plăcea nici să vorbească, nici să

râdă…

— Dar crezi că-i place ceva în lumea asta? spunea Nadia.

Îşi amintea cu inima strânsă, serile de iarnă petrecute acasă. Fiindcă în camera lui de dormit doctorul nu îngăduia să se facă foc, venea, înainte de culcare, să se încălzească la căminul din salon. Se aşeza pe un butuc, în faţa focului şi rămânea aşa, ore întregi, fără să vorbească, fără să mişte, parcă fără să respire.

În serile acelea, mama ei, Luisa Antonovna, după cum îi spuneau toţi în casă, stătea într-un colţ al încăperii, într-un jilţ vechi şi dădea pasenţe, întinzând cărţile pe genunchi; era un colţ întunecos, însă ochii ei aveau facultatea să vadă fără greutate figurile din cărţi în ale căror prevestiri credea nezdruncinat.

— Are ceva de rusoaică, spunea Nadia. Un fatalism faţă de tot ce ni se întâmplă în viaţă.

Apoi, stânjenită:

— Şi apoi, îi place să şi bea.

Mă văzu roşind, fiindcă mărturisirea ei candidă mă intimidase, şi îmi apucă mâinile:

— O, nu, să nu crezi că-i beţivă! Numai vorba, mă şi îngrozeşte. Bea mai mult sirop, dar din când în când soarbe şi câte un păhărel cu lichior slab. Are totdeauna o sticlă, lângă jilţul ei. Şi-l face singură din coji de portocală pe care le pune să se mureze în spirt. Am gustat şi eu; e apă chioară. Chira bucătăreasa noastră, are grijă să i-l subţie, până îşi pierde toată tăria. Luisa Antonovna nu bagă de seamă. Bea din sticlă ca un mujic însetat şi e încredinţată că se chercheleşte…

Acum doctorul Rabega rămăsese la Chişinău, cufundat în tăcerea de criptă a unei locuinţe cu multe încăperi goale, unde era stăpân un dog uriaş, singurul lui prieten, poate şi el sălbăticit. La Bugaz Nadia venise cu Luisa Antonovna şi cu bucătăreasa, o văduvă pripăşită pe lângă casa lor. Locuiau aproape de gară, într-o vilă construită de Leon Rabega, nechibzuit cu tot ce nu însemna medicină, o casă mare, rece, urâtă, cu odăi inutile.

Într-una din încăperile acestei vile mai mult goală, aşezată într-un jilţ, în colţul cel mai întunecos al odăii, Luisa Antonovna îşi continua pasenţele, oprindu-se după fiecare numai cât să bea o duşcă din sticla cu apă chioară pusă alături, dacă în cărţi se arăta bine, sau două duşti dacă se arăta rău. La sanatoriu venea o dată pe zi şi stătea puţin. Când îi spunea că băiatului îi merge bine, dădea neîncrezătoare din cap, cărţile îi arătau altfel şi în prezicerile lor se încredea mai mult decât în medici.

— La pensionul ei din Odesa, au omorât-o cu pianul, cu dansul şi cu Dostoievsky, pe care îl citeau seara fetele sub plapumă în loc să-l citească pe Turgheniev, fără să se ascundă. Pe urmă, n-a mai dansat, n-a mai cântat şi n-a mai citit nimic. Pe mine nu mă supără; acum sunt

mare şi m-am obişnuit cu ea. Uneori îmi pare bine că nu mă întreabă nimic. Dacă aş vrea, (aici râse cu nevinovăţie) aş putea să fiu o haimana!…

Ziua era foarte lungă, la Bugaz. Nu putea să stea în apă tot timpul. Şi apoi, fără bazin şi fără un mediu sportiv nici nu se putea gândi la un înot metodic. Deţinea un record regional feminin şi spera să ia şi altele dar, din păcate, în toamna următoare nu putea să concureze. Acum se mulţumea să-şi revizuiască forţele, ieşind în fiecare dimineaţă în larg, atât de departe încât pentru lumea de pe plajă trecea, demult, drept un fenomen. Mamele, mai ales cele care atunci când nu e vorba de fiicele lor, au păreri foarte ciudate despre buna-cuviinţă, socoteau că pentru o fată de vârsta ei, cu liceul abia terminat, căci toate îi cunoşteau biografia, asemenea isprăvi trebuiau dispreţuite.

Este adevărat, mărturisea Nadia, fără să-şi plece privirile, că în jurul ei se învârteau câţiva băieţi, dar ea se purta cu ei camaradereşte, le spunea pe nume, îi tutuia, le scornea porecle, lua parte la jocurile şi poznele lor, fără să-i pese ce spun alţii din moment ce ea n-avea ce să-şi reproşeze. Era, de altfel, atât de preocupată de idealul ei sportiv, încât avea un dispreţ secret pentru toţi cei care credeau că pot să-i vorbească despre altceva. Urmărea rubricile de specialitate ale ziarelor, cunoştea toate recordurile, se interesa de campionatele din toată lumea, avea simpatii şi antipatii între concurenţi şi se bucura, sau se înfuria, când câştigau unii, sau alţii. Ştia biografiile campionilor mondiali, cărora le urmărea etapele gloriei, scoţând învăţăminte din victoriile sau din înfrângerile lor.

— N-am să mă mărit decât cu un campion de înot; să ne facem o piscină şi să lucrăm toată ziua.

M-am simţit stânjenit şi poate mi s-a aprins puţin obrazul, fiindcă vorbele ei mă puneau, indirect, într-o inferioritate supărătoare. Dar, ca şi când şi-ar fi dat seama, după o pauză în care mă privi dezorientată, Nadia reîncepu, cu o însufleţire nouă, ca să mă reantreneze în entuziasmul ei:

— Nu poate fi nimic mai perfect decât înotul! Şi este aşa de uşor să-l înveţi! Nu se cere să ai talent; numai curaj, bunăvoinţă, şi să fii sănătos.

Îl învăţase abia de câţiva ani, la şcoala lui Suru, din Iaşi, în joile şi duminicile când, trecând peste vigilenţa călugăriţelor şi având un eventual apărător în chiar Leon Rabega, gata să dea oricând încuviinţări, izbutea, în orele destinate plimbării la Copou, să ajungă la ştrand. Nu era nici la Iaşi un mediu sportiv, şi nici Suru nu-şi pierdea prea multă vreme cu puţinii lui elevi; Nadia îşi descoperise singură aptitudinile şi îşi făcuse din înot o pasiune precoce.

— Celelalte fete făceau muzică, sau brodau; multe scriau bilete de

dragoste la liceeni, (roşi puţin), sau învăţau poezii pe dinafară, îmi plăcea să cânt la pian, dar nu puteam să stau atâta timp nemişcată şi nici cine ştie ce talent nu aveam. Când mă puneau să brodez, parcă îmi umblau furnici prin vârfurile degetelor, n-am izbutit niciodată să fac mai mult de zece ochiuri fără să le încurc.

Amintindu-şi această penitenţă, îşi scutură umerii, ca de un fior.

— Dacă mi-ar fi plăcut şcoala cum îmi plăcea înotul, aş fi luat toate medaliile călugăriţelor… Am să te învăţ să înoţi… De ce nu rămâi mai mult aici? Cu puţină tragere de inimă, în câteva zile poţi să prinzi ceva.

Ţinea de altfel să treacă numaidecât la treabă. Mă împinse, fără pierdere de vreme în apă şi veni după mine, ca într-un domeniu al ei, unde avea dreptul să mă supună la orice cazană. Mă apucă de păr şi mă dădu la fund, arătându-mi, în primul rând, cum să-mi reglez respiraţia.

— Pe nas nu mai ai voie să respiri. Te ridici deasupra, inspiri pe gură, apoi te bagi la fund şi dai drumul la aer. Trebuie să te obişnuieşti cu apa care îţi intră în gură, numai să n-o înghiţi.

Un sfert de oră am repetat acest exerciţiu, simţind cum îmi lărgeşte plămânii. Începea să mă intereseze şcoala ei; mă întrebam, cu părere de rău, cum putusem să înot atât de mult timp în felul meu dezordonat şi neraţional. Mă puse apoi să mă întind pe apă, cu capul la fund, ca să echilibrez corpul, cu braţele întinse, cu încheieturile moi. Când fu mulţumită, veni alături, îmi luă mâinile şi îmi arătă primele mişcări, descompunându-le în fragmente corecte. Îi simţeam deasupra apei respiraţia umedă şi caldă şi mă lăsam, pe nesimţite, cucerit de lecţie. De câteva ori, întâmplător, picioarele mele le atinse pe ale ei; le-am simţit catifelate şi mai calde decât apa. Când îmi purta braţele ritmic, pentru a le întipări cursa corectă, i-am atins, fără voie, în treacăt, sânii elastici de sub costum. Ea însă nu observă nimic, îşi continuă lecţia, firesc, cu stăruinţă, până ce mă văzu făcând fără greşeală primele mişcări. Atunci se arătă mulţumită, mă scoase afară, trăgându-mă de mână ca pe un copil şi pe mal îmi mai făcu încă mult timp teorii, pe care le ascultam zâmbind, cucerit şi intimidat, privind-o cu încântare.

Când traversam canalul înapoi, soarele cobora spre asfinţit. În susul Limanului se întindea o dâră ruginie, jucată de valuri domol. Linia stufului de pe ţărmuri, învelindu-se în răcoarea umedă a serii, prindea umbre tainice.

Fiindcă trebuia să treacă pe la sanatoriu înainte de a se înnopta, Nadia nu putea să aştepte până când i s-ar fi uscat costumul de baie, mai ales că soarele, aproape asfinţit, avea prea puţină putere.

— Pot să mă schimb în cabină? mă întreabă, roşind puţin.

Ezitase, îmi dădeam seama, dar nu avea altă soluţie.

Am aşteptat-o sus, înfiorat de frig, sau de gândul că se dezbrăcase şi rămăsese goală, între cei patru pereţi ai mei; poate se aşezase pe pat, fiindcă pe banchetă erau aruncate parâme. Închipuirea aceasta îmi umplea sufletul de o emoţie mult mai puternică, mai vie şi mai intensă, mai naturală decât cea pe care o simţeam altădată visând-o pe Ludmila Maximov în spaţiul meu. Fără nicio sforţare, refăceam imaginea ei în interiorul cabinei, ca şi când aş fi văzut-o aievea, o goliciune pură, castă dar femeiască, deşi intangibilă.

Când Nadia ieşi, în rochia subţire de plajă, cu costumul în mână, am simţit din nou uşoara electrocutare de mai devreme; îmi era peste putinţă să uit că sub pânza înflorată, era cu desăvârşire goală.

— Să nu răceşti, am spus, căutând să-mi ascund tremurul glasului.

— Nu, am să merg repede.

Am pornit împreună, pe poteca dintre magazii, ca să ieşim apoi pe plaja goală, învăluită în umbra tristă a apusului. Din larg, de pe faţa neagră a marii, întunericul părea că se înalţă ca nişte văluri sumbre, pe care vântul le flutura, şi le aducea spre ţărm. De deasupra pâlcului de salcâmi se ridica fum alb de la vile şi răzbea un zumzet potolit, confuz, ca undeva la ţară, când satul se pregăteşte de culcare.

Ne-am despărţit la poarta sanatoriului, puţin încurcaţi, fiindcă la sfârşitul unei după-amiezi petrecute împreună, nu găseam ce cuvinte de rămas bun să ne spunem, să nu meargă prea departe, dar nici să fie goale. Nadia îmi întinse mâna, care tremura puţin de frig, apoi se întoarse şi porni repede, spre intrare.

Eram contrariat că nu hotărâsem nimic pentru mai târziu, şi în clipa aceea m-am gândit că ar fi foarte bine să nu mă mai găsească mâine în port. Când dispărea pe uşa mare a sanatoriului, din spatele clădirii se auzi sunând clopotul, pentru masă. Pe terase se aprinseră, luminile. Tot atunci farul începu să clipească şi îndată cerul se făcu mai negru.

Am pornit înapoi încet, descumpănit. Briza de noapte, aspră, îmi străbătea veşmintele, dar simţeam în mângâierea ei rece o voluptate ciudată. Şi pe măsură ce paşii mă duceau pe nisip, în lungul ţărmului peste care se rostogoleau uşor valurile albe, sufletul mi se curăţa de neguri. Aş fi vrut să am un drum lung deschis înainte, să merg toată noaptea, să refac în gând întâmplările de după-amiază, care acum, când rămăsesem singur, căpătau culori mai vii şi semnificaţii mai neliniştitoare.

○

În seara aceea am rămas pe bord, cu toate că sunetele jazzurilor din staţiune se auzeau până în port, aducându-mi aminte de o viaţă la care mi-ar fi plăcut să iau parte, ca să mă mai văd o dată în epoca naivă şi puţin nebunească a primelor dansuri şi-a primelor fete strânse în braţe, cu timiditate şi fără rafinament. Dar îmi era teamă să fac o

incursiune acolo, lipsea cineva să mă ducă de mână în acea lume uitată de mult. Întins pe punte, legănat uşor de valuri am ascultat cu melancolie muzica îndepărtată, amestecându-se cu scârţâitul scripeţilor mişcaţi de parâme. Mi-au trecut prin minte, ca în ajunul unei spovedanii sau al unui duel, întâmplări foarte vechi, din copilărie, mi-am urmărit în fugă firul vieţii, ca pe a unui străin, trecând de la un an la altul, cum ai întoarce în fugă filele unei cărţi citite de prea multe ori; m-am revăzut în iarna trecută, în oraşul de pe Liman; o sumă de figuri omeneşti mi s-au amestecat în minte şi deodată, peste ele a răsărit, luminoasă, imaginea Nadiei. Întâmplările din viaţa ei, pe care mi le povestea după-amiază, cu accente spontane şi sincere, ca unui camarad bun, îmi veneau acum în minte mai puternice decât întâmplările din viaţa trecută. O vedeam stând în genunchi, pe nisip, cu părul căzut în ochi, cu mâinile mobile, ca şi când şi ele ar fi avut ceva de spus, povestindu-mi întâmplări mai vechi sau mai noi, din copilărie, despre casa lor, despre Leon Rabega, „Ursul negru”, cum îl poreclea, despre viaţa de la internat, unde făcea în fiecare zi câte o poznă. Vorbea despre Ștefănel, despre isprăvile lui, cum pleca de acasă, desculţ, ca un pui de ţigan, să spargă cu praştia ceştile de porţelan care ţin firele electrice pe stâlpi; cum se întorcea în goană, urmărit de gardist, o matahală cât o butie, abia putându-se mişca de gras. Copiii se apropiau pe la spate şi îl înţepau cu bolduri, siguri că n-are să-i poată ajunge. Odată gardistul s-a înfuriat şi a tras cu pistolul în aer. Au vrut să-l dea afară din poliţie; doctorul Rabega l-a scăpat şi de atunci, Ştefănel era liber să facă orice blestemăţii, în sectorul sergentului cel gras.

Nadia îşi amintea, apoi, de serile petrecute la vie, lângă Chişinău. Stătea jos, pe treptele de piatră ale casei, învelită într-un şal negru şi greu, urmărind mersul repede al lunii, printre nori. Nu se îndoia că umbrele care se vedeau în lună erau, după cum spunea Luisa Antonovna, o turmă de oi cu ciobanul lor sprijinit în bâtă şi se mira că în fiecare seară oile păşteau iarbă din acelaşi loc. Într-unele seri doctorul cobora din pridvor şi se aşeza şi el alături, pe scara de piatră, cufundându-se în gânduri. Cum îl privea, dintr-o parte, Nadiei uneori i se părea că are un chip nespus de blând, ca al lui Dumnezeu, alteori atât de aspru şi rău, încât se temea de el.

La Leon Rabega nu veneau bolnavi. Doctorul era ursuz şi nu primea pe nimeni, nici chiar pe cei săraci, pentru care arăta milă. Timpul şi-l petrecea în bibliotecă, citind şi scriind, cerând să nu fie tulburat de nimeni, decât pentru mâncare, o dată pe zi. După masă se ridica, se închina rar, apoi ieşea în curte, îşi hrănea câinele şi pornea cu el prin parc, unde hoinărea câtăva vreme, înainte de a se întoarce în bibliotecă.

O moşie mare a lui, de lângă Vaslui, despre care Nadia îşi amintea

prea puţin fiindcă se duceau rar acolo, o îngrijea fratele doctorului, Eusebiu, un om tânăr, cu patima jocului de cărţi şi cu alte patimi. În scrisorile pe care le trimitea la Chişinău, Eusebiu trebuia să se plângă întruna de câte ceva, împotriva lui Dumnezeu: sau de secetă, sau de ploaie, sau de frig, sau de arşiţă, dar n-ar fi fost nevoie să născocească nimic, fiindcă Leon Rabega nu-i cerea niciodată socoteală de mersul semănăturilor. Veniturile pe care le primea toamna prin Banca Moldovei prisoseau întotdeauna. Gospodăria lor nu avea cerinţe mari şi doctorul mai trimitea o bună parte din bani la Bucureşti, la un depozit de medicamente, sa se cumpere ulei albastru, pentru leproşii de la Tirchileşti.

Îmi vorbise de unele amintiri ale ei, care o făceau să roşească puţin, despre o iubire avută la doisprezece ani pentru un actor de cinematograf, un meridional cu turban de şeic, slăbiciunea tuturor inimilor de femeie, într-un timp.

Avea un fel cuceritor de a prezenta oamenii şi lucrurile. Mă pomenisem ascultând-o cu interes, trăind odată cu ea amintirile ei şi acum le trăiam încă o dată, surprinzător de viu. Figurile lui Ştefănel, a doctorului, a Luisei, a lui Eusebiu, „excrocul familiei”, cum spunea ea râzând, îmi veneau în minte, ca şi când i-aş fi cunoscut pe toţi, de multă vreme. Vedeam chiar şi casa lor, mare şi întunecoasă de pe strada Ştefan cel Mare, de la Chişinău, şi parcul sălbatic şi chiar pe Stan, dogul doctorului.

— Are o mutră de Stan, spunea Nadia, prezentându-l. E mare şi bleg. Şi blagoslovit cu nişte urechi cât două foi de lipan. Alt nume nici nu i se potrivea. Închipuie-ţi: ne jucăm cu el, eu şi Ştefănel, cu toate că nu ne prea dă atenţie. Eu îl mângâi pe cap şi deodată, Ştefănel, îl apucă de coadă şi i-o răsuceşte ca pe o manivelă de automobil. Ce crezi că face dogul tatălui meu? Se repede la mine, mârâind! Noroc că nu ştie să muşte!

Ultimele umbre roşii ale apusului se şterseseră de mult şi ea continua să-mi povestească, în gând. Peste Liman se lăsase acelaşi întuneric, ca peste mare. Sclipirile rare, prelungi, ale farului, răzbeau până departe, trimiţând pe apă dâre de lumină ceţoasă; dincolo de ele noaptea se întindea, vastă şi rece, fără niciun clipit de stele. Ţărmurile, cu tainele lor, cu freamătul de stuf, cu murmurul valurilor, cu paşii furişaţi ai grănicerilor, intrau în întuneric ca într-o apă neagră, potolită, sub care toate urmele vieţii se înecau. Dintre vile, mai răzbăteau sunetele slabe ale jazzului, stranii în liniştea peisajului sălbatic, adormit şi pustiu.

Am coborât în cabină, înfiorat de profunzimea nopţii încremenite. Mi-am aranjat culcuşul, m-am acoperit cu păturile până sub bărbie, fiindcă mă simţeam pătruns de frig şi am stins lumina. Atunci, numaidecât, imaginea fetei se înfăţişă, surprinzător de clară, aproape

reală. Am revăzut-o în pardesiul mohorât, stând udă de valuri, speriată pe chei de dimineaţă; apoi, râzând, pregătindu-se să se arunce în apă; apoi, dincolo, pe nisip, în bătaia arzătoare a soarelui, ridicându-se zveltă pe vârfurile picioarelor. Mi-am amintit iarăşi glasul ei, povestind isprăvile lui Ștefănel, pasenţele Luisei Antonovna şi tăcerile lui Leon Rabega. Am revăzut-o întinsă pe nisip; avea picioarele prelungi, armonioase, cu glezna subţire, cu genunchii rotunzi. Purta un costum de baie albastru-marin, simplu, foarte strâns, sub care şoldurile se curbau delicat şi cald, înscriind în prelungirea coapsei, până în talia subţire, o linie mlădioasă.

Am mângâiat cu mâna pledul pe care stătuse ea, aşteptându-mă să găsesc în moliciunea lânii urma caldă a corpului ei gol. Mi s-a părut atât de prezentă, cu părul ei arămiu, lucios, căzându-i buclat în ochi şi dându-i un aer burzuluit, cu umerii rotunzi, cu braţele mobile, cu sânii vibrând sub rochia subţire, am văzut-o atât de clar între pereţii cabinei încât m-am temut că imaginea ei nu mi se va şterge uşor din gând. Şi m-a cuprins o întristare neclară, amestecată cu speranţă şi bucurie; îmi dădeam seama că aştept dimineaţa nu ca să ridic pânzele, ci ca s-o văd pe ea.

Pe urmă mi-am amintit că o lună mai înainte, când ţărmul mării era pustiu, dormisem o noapte, în acest port. Atunci, am închis ochii, cu un fel de teamă, aşteptând să văd dacă imaginea Ludmilei nu va ieşi din vreun ungher al cabinei care îi aparţinuse. Dar ea nu se mai arătă, ca să ia locul Nadiei şi, uitând întristarea, am adormit, zâmbind.

○

Privit de departe, de pe Liman sau de pe mare, Bugazul, aşezat pe limba de nisip fără înălţime, dintre cele două ape, era atât de colorat, cu salcâmii verzi, cu acoperişurile roşii ale vilelor, cu pereţii lor albi, ascunşi între ramuri, încât părea o pictură plutitoare, o închipuire. Apropiindu-te descopereai stepa, prelungită până în inima lui. Pământul nedomesticit pătrundea printre case, traversa străzile pavate, îşi întindea vegetaţia lui sărăcăcioasă dar plină de o vigoare îndârjită prin curţi, prin grădini, pe alei, dând locului un aer de sălbăticie pe care prezenţa oamenilor n-o învinsese; stepa era mai puternică decât ei şi decât casele. Dacă n-ar fi fost clădirea gării, sanatoriul, farul şi cele câteva magazii din port, care se impuneau în peisaj ca o realitate puţin stridentă, orăşelul, cu vilele lui mici, puse ici-colo, ar fi semănat cu o construcţie de cuburi colorate, făcută în joacă.

Toamna, când vilegiaturiştii plecau, acest colţ de lume rămânea pustiu, iar când se scuturau frunzele copacilor şi se usca toată vegetaţia, părea părăsit pentru totdeauna. Cei câţiva oameni care rămâneau pe loc, trăiau în port ca pe o insulă abia populată; erau grănicerii, un funcţionar de vamă şi căpitanul portului, cu familia. Mai

departe, ca pe altă insulă, în gară, erau doi acari şi un impiegat care stăteau mai mult degeaba; şeful gării, cu copii şi nevastă plecau până primăvara. La jumătatea drumului, între port şi gară, ţinea un fel de dugheană una, Crasaviţa, femeie fără bărbat, care, după semne în tinereţea ei fusese frumoasă, după cum spunea chiar numele. Dar şi ea pleca înainte de venirea iernii.

Micul port al Bugazului, unde acosta câte un barcaz pe săptămână, ca să încarce grâu, avea un chei lung de piatră, jumătate în mare, jumătate în Liman. La mijlocul lui, într-o baracă, era vama şi căpitănia, iar puţin mai departe pichetul grănicerilor, la intrarea căruia stătea necontenit de pază un câine ciobănesc, făcut colac pe nisip, sau, iarna, pe zăpadă.

Pentru vapoarele rare care veneau acolo, portul n-ar fi avut nevoie de un căpitan; dar fiindcă îl avea, acesta îşi făcea datoria cu multă tragere de inimă, şi mai mult decât atâta, de pildă, trecea zilnic în registre bărcile pescarilor care ieşeau, sau se întorceau de pe mare. Pescarii erau siliţi să tragă la chei, să coboare şi să se prezinte cu hârtiile la căpitănie, unde căpitanul, după ce-i cerceta îndelung, îi trecea în scripte, cu scrisul lui meticulos, apăsat, foarte caligrafic. Pentru fiecare luntre care părăsea portul, îşi îmbrăca haina cu două rânduri de nasturi galbeni, marinăreşti, îşi punea şapca împodobită în faţă cu o ancoră brodată în fir şi ieşea măreţ pe chei, să salute, ca la plecarea unui transatlantic. Sunt sigur că visa un alt port, pe unde să treacă toate vapoarele mari din lume, despre care citea în ziare. Uneori, după ce-şi termina treaba la cancelarie, rămânea pe gânduri, în faţa registrului deschis, în care operase foarte conştiincios trecerea vreunui barcaz cu pânze, care se încumeta să ducă, la voia norocului, câteva vagoane cu grâu la Galaţi sau la Brăila. În asemenea momente de reverie se închipuia trecând în registru nave de mii de tone, cu zeci de oameni echipaj, ai căror comandanţi să fie lupi de mare adevăraţi, cu bărbuţă neagră şi cu kilograme de aur pe cozorocul şepcii.

Patima marinăriei o dobândise din copilărie, când, stând pe malul Dunării, la Turnu-Măgurele de unde se trăgea, văzuse atât de multe vapoare trecând în sus şi-n jos, încât nu mai visa altceva, decât să poată călători cu ele.

S-au văzut marinari care, când au ieşit la pensie, şi-au făcut casa să semene a vapor; membrilor familiei le-au impus vocabularul lor, au dat multor obiecte casnice, denumiri marinăreşti; soţiile şi le-au tratat drept secunzi, copiii drept mateloţi, iar ei, plimbându-se pe pridvor, cu şapca în cap şi cu pipa în colţul gurii, s-au crezut încă pe puntea de comandă.

Dar oare, când se întâlnesc, în toate colţurile lumii, despre ce vorbesc bătrânii mateloţi, dacă nu despre întâmplările lor pe mare? Şi când nu mai au ce-şi spune, ce fac, dacă nu să-şi arate tatuajele,

semnele celei mai credincioase înfrăţiri cu meseria?

Din mai multe pricini, căpitanul portului nu putuse să intre în marină. Se făcuse însă slujbaş de port şi ajunsese, după o muncă sârguincioasă, la o treaptă care îi dădea dreptul să poarte uniformă cu două trese pe mâneca hainei, şi şapcă de ofiţer, ceea ce corespundea într-o bună măsură idealului său marinăresc.

Avea un nume mai mult de chirigiu decât de căpitan, Ioniţă Ghinea, din cauza căruia suferea destul, dar pe care nu îndrăznea să şi-l schimbe, ca să nu-şi supere părinţii, negustori de barieră la Turnu-Măgurele. În oraşele pe unde umblase, unii îi spuneau Ioniţă-Corabie, poreclă care îl scotea din fire, alţii, Ioniţă-Pachebotu, mai suportabil, dacă nu chiar măgulitor. Când ajunsese la Bugaz, unde nu avea cunoştinţe, porecla i se pierduse şi el rămăsese pentru toată lumea căpitanul Ioniţă, nume care îl satisfăcea pe deplin.

Căpitanul Ioniţă era un bărbat încă tânăr, cu toate că lăsase în urmă o droaie de copii, cât să echipezi cu ei o corabie cu două catarge. De pe urma lor avusese să sufere mai mult nevasta, cucoana Mira, grecoaică de la Brăila, puioasă ca o iepuroaică de prăsilă, care făcea un copil pe an, cum ai face o pâine pe zi.

Comandorul Maximov îi telefonase că am să vin. Căpitanul mă văzuse ieri, pe fereastră, poate din clipa când sosisem şi fără îndoială că aşteptase toată ziua la căpitănie, cu registrul deschis în faţă, ca să mă înscrie în rubricile lui, după regulile portului. Fusese probabil foarte urâtă pentru căpitan, ziua când un navigator, călcând peste regulamente, în loc să se prezinte la căpitănie, lua lecţii de înot, pe malul insulei Carolina, la două sute de paşi, în nasul lui. Prietenia mea cu comandorul îl punea în încurcătură; simţindu-se obligat să-mi rezerve o parte din respectul datorat şefului său, nu îndrăznea să trimită după mine.

De aceea, a doua zi de dimineaţă, când mă văzu intrând, fu foarte bucuros.

— Nu ştiu dacă v-a telefonat comandorul Maximov, despre mine.

Ochii lui Ioniţă se făcură întâi foarte mari, ca de mirare, apoi foarte mici, de plăcere. Obrazul lui rotund era bărbierit proaspăt, ca de inspecţie şi părul galben, pieptănat într-o parte, avea o cărare aleasă cu multă grijă. Cu faţa lucioasă scăldată într-un zâmbet încântat, confirmă din toată inima, lăsând să i se vadă aurul din gură, în timp ce se repezea de după birou să-mi apuce mâinile.

— Cum să nu, cum să nu! Domnul comandor mi-a vorbit de dumneavoastră! Sunteţi cu „Ludmila”? Frumoasă ambarcaţiune, o cunosc. (Nu văzuse alta). Se comportă bine?

Vorbea ca despre o persoană respectată.

Cancelaria căpităniei era o încăpere nu prea mare, cu pereţii albi, puţin afumaţi în partea sobei şi cu tavanul scund. O uşă vopsită roşu

dădea direct afară, înspre chei. Alături era o fereastră largă, ca un geamlâc, cu ochiuri multe, prin care se vedea tot portul. Într-un colţ stătea strâmb dulapul arhivei; lângă el, pe o masă înclinată, ca un pupitru, era deschis un registru mare. Biroul căpitanului, de brad vopsit cu baiţ cafeniu, se afla în partea cealaltă a încăperii, lângă uşa care dădea în dormitor. Pe un perete atârnau tablourile familiei regale, pe altul o fotografie îngălbenită, cu un vapor uriaş, probabil într-un port oceanic, iar lângă fereastră era prinsă o hartă hidrografică a Limanului.

Harta şi nasturii ca de aur ai căpitanului, erau singurele lucruri frumoase.

— Aveţi hârtiile în regulă?

Tonul lui devenise oficial.

I-am întins mapa de pânză impermeabilă:

— Aici e rolul de drum. Nu vă temeţi, nu-i lipseşte nimic.

— O, nicio teamă, nicio teamă, vai de mine, doar este iahtul domnului comandor! Ne facem numai datoria, ştiţi, aici, lângă frontieră… Chiar domnul comandor ne-a spus… O, i-aţi schimbat numele? Mi-la-dul… Miladul? Ce nume! Şi ce vrea să însemne?

Mă privea nedumerit şi neîncrezător. Dar fiindcă îşi dădea seama că n-avea ce să suspecteze renunţă să mai facă un mister din numele nou, trecu în faţa registrului deschis pe pupitru şi, cu vădită plăcere, se pregăti de scris.

— Nu vreţi să luaţi loc la biroul meu? spuse întorcând capul peste umăr. Scuzaţi-ne că n-avem alt scaun la îndemână. Nu primim des musafiri ca dumneavoastră.

Sigur, pe ceilalţi îi ţinea în picioare.

Cercetam încă o dată cancelaria, cu privirea plictisită, când l-am auzit pe Ioniţă, vorbind cu nasul în registru:

— Domnul comandor pleacă astăzi în concediu, ştiaţi? Îi ţin locul de altfel, portul principal e aici.

— Da, ştiam, am răspuns, dându-mi silinţa să fiu cât mai nepăsător.

Nu credeam că va pleca atât de repede. Am simţit că mi se lua o greutate de pe inimă: dacă el pleca, puteam să mai rămân, fără teama că s-ar fi interesat de mine şi ar fi trebuit să-i dau socoteală. La Timiş nu putea să afle ce se întâmpla aici; dezlegarea venea pe neaşteptate.

— Astăzi plecaţi? întrebă Ioniţă, scoţând capul din registru.

Nu mai aveam niciun motiv să mă simt încurcat.

— Nu, domnule căpitan, mai rămân câteva zile; nu ştiu cum e vremea pe mare, în iulie. Aţi putea să-mi daţi o statistică meteorologică, pe câţiva ani în urmă?

— Cu multă plăcere! Peste o oră, dacă treceţi pe aici, găsiţi hârtiile care vă trebuie; am să le caut în arhivă.

Eram sigur că n-o să le găsească, dar nici nu mă gândeam să le mai

cer. Când am ieşit pe chei, lumina soarelui mi s-a părut deodată mai veselă, marea mai frumoasă, murmurul valurilor mai armonios. Mă simţeam uşor, cu sufletul limpede, de parcă aş fi avut de încasat un cec mare, liber să fac cu banii orice mi-o da prin gând. Era încă devreme, lumea abia începea să iasă la plajă. Am aruncat instinctiv o privire pe poteca nisipoasă care se pierdea printre magazii, înspre sanatoriu, dar nu se vedea nimeni; câteva flori roşii se legănau de vânt, printre mărăcini. Încă nu ştiam ce să fac în această dimineaţă începută atât de frumos. Mă mulţumea cerul, aerul, vântul uşor de la nord care încreţea puţin Limanul, făcându-l cenuşiu, mă mulţumea mirosul de stuf verde, adus din sus, de la gura Nistrului, amintire atât de pregnantă.

Am plecat fără să aleg drumul, în sus, de-a lungul căii ferate, ca să vizitez mica localitate acoperită de salcâmi. În gară tocmai sosise un tren şi cobora o mulţime de oameni, orăşeni de toate felurile, din toate părţile ţării, dezorientaţi într-o gară fără hamali şi fără trăsuri. Erau supărător de albi în peisajul unde se simţea briza şi se auzeau valurile mării răsturnându-se pe plajă. Soarele, fără să dogorească prea tare, avea multă strălucire. Am trecut cu grabă prin mulţimea speriată, care se agita ca un muşuroi de furnici intrat în panică. Nicio figură nu mi-a atras luarea-aminte; am plecat mai departe, pe drumul gloduros din marginea căii ferate. În stânga erau magazii vopsite maroniu, în dreapta pâlcuri de salcâmi, printre care, mai sus, se vedea cherhanaua, o hală de scânduri înnegrite. Am mers aşa până la ultima casă, unde calea ferată apuca spre miază-noapte, spre locurile de unde venisem. În partea cealaltă se vedea marea, sticlind sub bătaia soarelui. Alături se întindea un lac, cu apele verzi-negricioase, ţinându-se de-a lungul mării, numai la câţiva zeci de metri de ţărmul ei înspumat, până se pierdea în zare. Între aceste două ape, atât de neînrudite, se întindea o şuviţă de nisip, dreaptă ca un pai, albă şi lucioasă, cum se văd din avion şoselele pe un câmp înverzit.

M-am întors pe plajă înspre port. În faţa sanatoriului m-am gândit că poate Nadia mă căutase şi am pornit repede pe poteca dintre magazii, pe unde o însoţisem ieri. Cheiul era însă gol; numai grănicerul care patrula, se ducea cu paşi rari, spre far. Eram nemulţumit că aseară nu hotărâsem nimic cu ea, pentru astăzi. Pe urmă m-am simţit ruşinat şi nemulţumit că mă gândeam atât de mult la întâmplările din ajun; începute în primul port, trebuiau să se termine cum începuseră; nu se legau prin nimic de mine şi de drumul meu.

Am coborât pe punte şi, fără să-mi regăsesc bucuria de altădată când ieşeam în larg, am ridicat pânzele, încet, şovăind, gata să le cobor la loc. Însă când vântul le prinse şi începu să le fluture, foşnetul lor mă învioră pe loc. Am şi acum acest sunet în ureche şi fiindcă

niciodată n-am să-l pot uita, ştiu cu ce coarde armonioase mi s-a legat de suflet.

Am desfăcut prova şi am lăsat-o să alunece sub vântul slab, ca să ocolesc şlepul, spre mare. În clipa când mă desprindeam de chei m-am întrebat, speriat, dacă nu cumva plecam definitiv, dar îndată mi-am adus aminte că rolul de drum îl lăsasem la căpitănie şi trebuia oricum să mă întorc. O dulce laşitate m-a făcut să zâmbesc, ca după un vis rău.

○

Vântul căzuse ducându-mă spre larg şi la nicio milă de ţărm mă oprisem între apele adormite. Era prima mea călătorie singur pe mare şi începea puţin cam plictisitor. Când m-am convins că pe mare nu se vedea venind vântul din nicio direcţie şi m-am văzut izolat, atât de departe de oameni, m-a străbătut o urmă de nelinişte, apoi una de tristeţe. Începea să-mi fie teamă că nu voi putea trăi în imensitatea apei, departe de pământul unde îmi aveam rădăcinile omeneşti, departe de semenii mei pe care nu puteam nici să-i părăsesc nici să-i reneg, chiar dacă pe unii îi dispreţuiam, cu alţii nu aveam nimic comun; dar populau şi ei lumea. Mă gândeam că în această aventură mă atrăgea doar noutatea ei, frumuseţea mării ca peisaj, nu ca mijloc de viaţă, liniştea ei doar ca prilej de repaus, şi forţa doar fiindcă îmi trezea îndrăzneala s-o înfrunt. Mă amăgisem, nu aveam vocaţia aventurii, altfel nu m-aş fi uitat în urmă.

Soarele se ridica spre zenit şi marea dormea; încă nu vedeam venind vântul. Pe malul îndepărtat distingeam numai salcâmii şi zidurile albe ale sanatoriului lucind în soare. O clipă m-am gândit la Nadia, aşa cum o văzusem ultima oară, aseară, dispărând în întuneric. Aici, în largul mării, imaginea ei îmi apărea mai puţin clară, de parcă apa şi depărtarea ar fi pus între noi văluri, peste văluri. Când chipul i se şterse sub aceste pânze, gesturile ei continuară să se vadă. Îmi aminteam cum stătusem alături pe nisip, cum îmi făcuse vânt în apă, cum intrase în cabină să îşi scoată costumul. M-am gândit deodată că poate gesturile ei, pe care le credeam copilăreşti, erau în realitate, provocatoare. Acolo de unde veneam, fetele începeau să cunoască viaţa şi bărbaţii de la paisprezece ani. Mă întrebam, ce ar putea-o opri pe Nadia, să fie la fel? Îmi vorbise cu nevinovăţie despre viaţa ei, dar sinceritatea se opreşte totdeauna la un punct, nu merge până la capăt, relaţiile între oameni ar deveni inconfortabile sau chiar imposibile. Era greu să cred că între camarazii ei de sport nu se găsise niciunul pe care să-l privească altfel. Şi apoi, ea trecuse de vârsta când natura începe să vorbească; ar fi fost atât de firesc să aibă o dragoste, încât a crede altfel era o naivitate.

Cu o insistenţă care devenea iritantă, căutam să-mi închipui cum ar fi putut să arate omul plăcut de ea, ce cuvinte ar fi putut să-i spună, ce

gesturi ar fi putut să facă. Aşa cum o văzusem ieri, copilăroasă, mi-o închipuiam, pe rând, tandră sau pătimaşă, mângâind sau încordându-se, cu buzele ei roşii umezite de sărutări, cu corpul fremătând. Pe urmă, aceste imagini mi se părură false şi m-am ruşinat de ele. Ar fi trebuit să mă gândesc la privirea ei, căci privirea nu înşală, decât pe cei care se supun înşelăciunii, o acceptă ca pe o condiţie de viaţă. În ochi poţi citi, odată cu dorinţele prezente, toate dorinţele consumate. Privirea ei era tot ce ea avea mai nevinovat, aşa cum îmbrăţişa cu nevinovăţie spaţiul, găsind pe fiecare metru pătrat un lucru şi în fiecare clipă un fapt, care să o uimească. Dacă nu înţelegea ceva, pleoapele i se zbăteau repede şi ochii, cu pupila mărită ca la pisici noaptea, îi dădeau cel mai convingător aer de candoare.

Dar toate aceste gânduri contradictorii mă oboseau şi îndată, ca şi când un zăgaz s-ar fi rupt în creier, peste imaginea ei se rostogoliră altele; am văzut-o pe Liuda, despuiată, cu picioarele groase, cu vânătăi pe pântec; pe Iris, făptură dulce, cu pielea moale şi răcoroasă care, cu urmele ierbii încă întipărite pe coapse, spunea inspirată, poezii, pe malul Limanului; pe Katia, fata croitoresei, urcată în vârful patului, sub pătură, în cămaşa ei de noapte cenuşie şi scorţoasă; pe Tamara în rochia neagră de catifea, cu sânii pe jumătate dezgoliţi şi gata să explodeze…

Trebuia să plec de aici, cum plecasem şi de acolo; dar nu mă îndepărtasem destul, amintirile continuau să mă urmărească. Purificarea începea în altă parte, în alt punct geografic.

Am coborât în cabină, am desfăcut atlasul şi mult timp am stat adâncit în filele lui, urmărind pe hartă, înfrigurat, drumurile viitoare. Pe urmă mi-am amintit cărţile de călătorie; m-am urcat în genunchi pe pat şi le-am luat pe fiecare la rând, răsfoindu-le, absorbind ca pe un balsam aerul dintre paginile lor. Când am ieşit pe punte, soarele ardea, în vârful catargului. Atunci mi-am adus aminte că va trebui să mănânc şi m-a cuprins bucuria la gândul că îmi voi pregăti singur masa. Foamea e o senzaţie optimistă, pentru cine are ce mânca. M-am gândit că nişte guvizi ar putea să înlocuiască peştii zburători pe care căpitanul Slocum îi găsea dimineaţa pe punte, în Atlantic. După culoarea neagră a mării, dedesubt, fundul era stâncos. Am aruncat câteva undiţe, în borduri şi peste câteva clipe, trei guvizi sfârâiau jos, în tigaie. Au fost şi singurii, fiindcă nu vroiam să mă lăcomesc, deşi ei se lăcomeau la undiţele mele.

Nu mă socoteam un bun bucătar, dar izbutisem să spintec cei trei guvizi, singuri vinovaţi de soarta lor, îi spălasem în apă de mare şi le dădusem drumul în undelemnul încins. În bucătăria strâmtă, maşina cu petrol făcea în amiaza de iulie, o căldură de nesuferit. Era poate numai cu puţin mai bine decât în tigaia unde sfârâiau guvizii. Părul îmi căzuse pe frunte şi sudoarea mi se scurgea gârlă pe obraz, mă

simţeam însă bine. Eram în casa mea, singur, şi n-aveam nevoie de nimeni. Mă gândeam să mănânc pe punte, lângă catarg, la umbra velei mari, legănat de marea adormită. Guvizii căpătau o culoare arămie, plină de promisiuni şi mirosul proaspăt, de peşte prăjit, care umilea magazia încinsă, îmi amintea zilele foarte frumoase când eram mic şi la ora prânzului veneam să pândesc cratițele, în uşa bucătăriei.

Acum îmi părea rău că nu îmi luasem actele, să pot pleca la prima adiere de vânt; să nu mă mai întorc în port…

Tocmai ridicasem tigaia, ca să întorc guvizii, fiindcă deasupra focului nu izbuteam, când o lovitură în bord mă făcu să tresar, speriat prin exagerare; mi-a venit în minte întâmplarea căpitanului Slocum, care se crede că a pierit în ocean, lovit noaptea de un vapor, în timp ce dormea sub punte. Tigaia mi-a căzut din mână sunând infernal pe podea şi câteva picături de ulei încins mi-au pişcat picioarele.

— Heei! strigă cineva de afară, bătând cu pumnul în bordaj.

Mă dezmeticisem, nu putea să fie decât un pescar, care se întorcea din larg. Mă irita însă vizita nedorită şi picioarele stropite cu undelemn începeau abia acum să mă usture. M-am agăţat furios de scară şi am scos capul deasupra punţii, gata să scap printre dinţi una din înjurăturile învăţate peste iarnă. De jur-împrejur marea era pustie, cum o lăsasem mai înainte. Numai soarele se mişcase, alunecând din vârful catargului. Şi totuşi, cineva mă strigase, un om sau un duh, şi izbise atât de tare cu pumnul în bordaj, încât mă şi văzusem scufundat. Atunci am auzit o voce udă, venind de sub bord:

— Bună dimineaţa!

O mână bronzată se ţinea de marginea punţii.

— Ce este? am strigat, ieşind repede pe punte, cuprins de nelinişte.

Un chip ieşit din apă, cu părul strâns sub o bonetă de pânză care îmi era cunoscută, cu genele negre, ude, îmi zâmbea dintre valuri, intimidat de precipitarea mea. Dar după o clipă, când mă văzu mai bine, cu părul căzut pe frunte, cu obrazul transpirat, Plin de funingine şi mai ales, cu şorţul de bucătărie prins peste costumul de baie şi stropit cu undelemn, pufni în râs. Atunci am recunoscut-o, dar eram încă zăpăcit, fiindcă nu ştiam de unde răsărise în mijlocul mării pustii, ca o sirenă, ca să nu spun ca un diavol al apei.

— Nadia! Cum ai venit aici?

Îşi scoase boneta şi o aruncă udă, pe punte; buclele arămii îi căzură în ochi.

— Băieţii îmi spun Naiada, râse. Au învăţat şi ei puţină mitologie, altfel sunt nişte proşti! Credeau că n-am să pot înota atât de departe.

— Dar cum ai venit?

— Ce întrebare! Am înotat!

— Bine, dar e o distanţă…

— A fost vorba de un pariu.

— Şi?

— Cum, şi? L-am câştigat!

M-am gândit la guvizii care înotau în undelemn, pe podeaua magaziei, şi am dat să cobor, zăpăcit, apoi m-am întors, cuprins de o nouă grijă:

— Ai mâncat?

— Nu.

— Ei drăcia dracului! am făcut, scărpinându-mă în cap, ca oamenii aflaţi în încurcătură.

Eram obligat s-o invit la masă.

— Ştii, am reînceput, negăsindu-mi cuvintele, după toate, am scăpat şi guvizii pe jos. Din cauza ta, bineînţeles. Altădată, când vezi o barcă în larg, să strigi de departe; să nu mai sperii lumea, în sfârşit, acum o s-o scoatem la capăt, dar alţi guvizi nu mai prind.

— Am înţeles că putem vorbi fără ceremonie; îmi place, spune-mi pe nume… Acum îmi dai voie să mă urc pe punte?

— Bineînţeles! Eu mă duc jos să văd ce mai pot salva din guvizi.

— Nu vrei să mă ajuţi? Nu ajung până sus.

— Fă-ţi vânt şi ai să reuşeşti! am sfătuit-o, în timp ce coboram grăbit, sub punte.

Am auzit-o râzând de această politeţe prea marinărească, apoi, după câteva clipe, paşi goi trecură pe punte şi capul ei apăru deasupra, în gura magaziei.

— Toţi trei sunt în stare bună, am spus, bucuros, privind în sus. Dacă nu eşti pretenţioasă, masa noastră s-a aranjat.

— Vrei să-ţi ajut?

— Nu vezi că abia am loc eu aici?

— Dar mie ce treabă îmi dai să fac?

— Nimic; stai să ţi se usuce costumul.

— Nu mă laşi să-ţi aranjez cabina?

— Am aranjat-o singur, azi dimineaţă.

— Ei! ce poate să aranjeze un bărbat!

— Uită-te, să vezi dacă nu-ţi place!

Se duse să privească înăuntru.

— De ce n-ai fotografii pe pereţi?

— Nu-mi plac fotografiile.

— Dar nu ţi-e urât, aşa singur, cu pereţii goi? La ce te gândeşti când eşti pe mare? Fotografiile îţi aduc aminte de ceva. Nu ai nici în sertare? Eu am o cutie plină. Dacă vrei am să-ţi dau fotografia lui Stan.

— A cui? am întrebat, râzând.

Îşi băgă iarăşi capul pe gura magaziei.

— Stan, dogul tatălui meu, ţi-am vorbit despre el. E foarte prost, dar în fotografie nu se cunoaşte; are să-ţi placă.

— Bine, am spus, râzând, să-mi dai fotografia lui Stan.
— Şi ai s-o prinzi în perete?
— Sigur!
— Mă bucur. Credeam că dacă umbli singur pe mare, nici n-ai sa-ţi pui mintea cu mine.
— Dar tu, care ai înotat doi kilometri până aici, cum ţi-o pui cu mine?
— Va să zică, a rămas că vorbim fără ceremonie.
— Vrei să-mi spui pe nume?
— Sigur! Spune-mi şi tu!
Ezită.
— Trebuie să-mi fac curaj.
Apoi schimbă vorba:
— Sunt doi kilometri până aici?
— Cred că da.
— Înseamnă că am un pic de antrenament. N-am obosit deloc, aş putea să plec numaidecât înapoi.
— Bine, dar acum stai să mănânci guvizii.
Mă deruta şi mă întrista gândul că ar putea să plece; era cam mult, dar nu puteam şi nu vroiam să dau înapoi.
— Nu glumeşti? Chiar îmi dai să mănânc?
— Nu ţi-e foame?
— Ba da, cum să nu! Mor de foame. Ce-mi dai să mănânc?
— Nu ţi-am spus? Guvizi!
Făcu un cap amărât:
— Trei guvizi la doi oameni?
Chipul ei necăjit mă făcea să râd.
— Eşti mâncăcioasă?
— Da.
— Bine, atunci am să-ţi dau doi guvizi şi eu am să mănânc unu.
— Ai să slăbeşti pentru mine!…
Vorbise cu o mâhnire atât de comică, încât am pufnit în râs, amândoi deodată.
— Haide, ai vrut să faci treabă; ajută-mi să pun masa!
În timp ce ea aşeza un şervet pe punte, lângă catarg, am scos farfurii de metal cromat şi tacâmuri, deşi aveau să rămână fără întrebuinţare.
— Afară de peşte nu pot să-ţi dau decât caşcaval şi marmeladă, am spus, ieşind pe punte, cu braţele încărcate. Şi n-am pâine. Poţi să mănânci pesmeţi? Dacă nu, pune-ţi boneta şi înoată până la mal, să aduci pâine proaspătă.
Mai mult am râs, decât să mâncăm. Pe Nadia, masa neobişnuită şi neaşteptată o făcea să se bucure, încântată. Toate erau altfel aici decât pe uscat, începând cu peisajul, cu pustietatea mării calme, cu izolarea

pe care n-o tulburau nici măcar pescăruşii, căci zburaseră toţi spre ţărm, şi terminând cu existenţa noastră simultană.

— Eşti un om foarte ciudat, spuse, privindu-mă cu seriozitate. Nu ştiu când ai de gând să râzi, şi când să te încrunţi; parcă ai sta cu un picior în zăpadă şi cu altul în nisip fierbinte.

Stătea la umbra velei mari, rezemată de catarg, în locul unde, înainte de venirea ei, credeam că voi sta eu.

— Ai plecat de mult, azi dimineaţă? Când te-am căutat în port nu mai erai. Mi-a părut foarte rău.

Era o mărturisire involuntară; se făcu roşie.

— Dacă ştiam că vii, te aşteptam.

Era tot o mărturisire, dar nu involuntară. Ridică genele şi lăsă să i se vadă bucuria în ochi:

— Adevărat? spuse, apucându-mi mâna. Ştiam eu că eşti un camarad bun. Nu mă înşel niciodată…

Apoi, după o pauză, urmă, cu însufleţire.

— Am fost pe plajă şi te-am văzut în larg. Când a stat vântul m-am gândit să vin să-ţi ţin de urât. Senegalezul spunea că sunt cinci kilometri până aici. Puc e mai deştept, dar şi el, a dat trei kilometri. Nu-i ştii, pe Puc şi pe Senegalezul? Ai să-i cunoşti… I-am lăsat să-mi păzească lucrurile. Puc e cavalerul meu servant; îl ştiu de la Chişinău; pe Senegalez l-am cunoscut aici; e bronzat și are părul creţ, de aceea îi spun aşa. Am făcut prinsoare cu ei că nu-mi trebuie mai mult de o oră să înot până aici. S-au uitat cu binoclul; sper că au văzut când am ajuns. Nu cred că am depăşit o oră.

— Crezi că se uită şi acum cu binoclul?

Scoase capul pe sub pânză, ca să privească spre ţărm.

— Trebuia să fi pus masa în partea cealaltă, să le facă în necaz guvizii noştri, spuse râzând. În binoclu n-ar fi văzut că erau afumaţi.

— Acum, după ce i-ai mâncat, râzi de mine?

— Doamne fereşte, mi-au plăcut foarte mult. Chira noastră îi afumă mai rău.

Îmi ajută, râzând, să strâng masa, apoi am trecut în cockpit, să bem ceai.

— Ascultă, spuse Nadia, privind flacăra albastră a spirtierei, când e vânt şi valuri, înţeleg. Dar când nu bate vântul, ce faci?

— N-ai văzut? Frig guvizi.

— Nu, fără glumă. Nu te plictiseşti singur, în barca asta?

— De ce? N-ai stat niciodată singură, într-o odaie? N-ai văzut la câte poţi să te gândeşti, ce lume ai în cap? Ce tovarăş mai bun şi mai inteligent poţi avea, decât pe tine însuţi? Şi aici, mai e şi marea cu care poţi vorbi. Valurile sunt mereu aceleaşi, orizontul rămâne totdeauna neschimbat, circular. Nimic nu se schimbă, minute, ceasuri, zile întregi. Dar marea e mereu altfel, în fiecare clipă. Nu te-ai gândit

că are o viaţă a ei, vizibilă şi pentru noi? N-ai stat niciodată nemişcată, pe ţărm, să o priveşti? Nu ai simţit atunci, în murmurul ei neîntrerupt, un puls, ca un puls omenesc, o respiraţie, ca a unui om bătrân şi obosit?… Dar vântul? Nu ţi l-ai închipuit ca un nor care se rostogoleşte pe cer? Ia uită-te în zare, ridică-te, vezi o dungă neagră, spre orizont?

— Da, cred că e din cauza luminii.

— Nu, e din cauza vântului. Când vine, marea îşi schimbă culoarea. Aici are să ajungă abia peste o oră; atunci ai să-l simţi, pe obraz, şi-n păr; acum îl vezi cu ochii. Dar ce poţi să ştii despre el, până nu v-aţi luptat unul cu altul? Sau dacă n-ai auzit niciodată velele tresărind la venirea lui? Cum să-ţi înfioare sufletul când nu ştii cum împinge cu umărul la catarg?… Dar pescăruşii? Ai auzit vreodată ţipătul lor îndepărtat, răspândindu-se trist peste valuri, amestecându-se cu scârţâitul scripeţilor, cu murmurul apei în bordaj, cu fâlfâitul velelor, ca al unor aripi? Pe ce partitură, şi cine ar putea să noteze o simfonie atât de inedită?

Atunci nu mă gândeam la zilele de acalmie, pe mări unde vântul se opreşte cu săptămânile şi apa se preface în asfalt albastru. Dar poate le-aş fi găsit şi lor un farmec, zilelor când te arde soarele în creştet, când gâtul ţi se umflă de arşiţă şi în jurul corăbiei rechinii aşteaptă, ca nişte ciocli. Acum uitasem toate îndoielile, chiar pe acelea de azi dimineaţă şi eram gata să întind pânzele, pentru o călătorie lungă. Vântul care se apropia, îmbrăcând faţa apei într-un fel de nelinişte, îmi deştepta în suflet toată patima pusă acolo de comandorul Maximov, când îmi vorbea despre mare.

— Cum poţi să mânuieşti singur nişte pânze aşa mari? întrebă Nadia.

Intimidată de exaltarea mea, simţea nevoia să se întoarcă la ceva mai tangibil.

— Mult mai uşor decât crezi. Ai să-ţi dai seama îndată, când o să vină vântul.

— Ştii, continuă ea, rotindu-şi capul pe domeniul meu de nouă metri, a cărui mulţime de scripeţi şi parâme o zăpăcea, mi-ar plăcea mult să învăţ meseria asta. Dacă aş fi fost băiat, m-aş fi făcut marinar. Crezi că ar fi fost greu?

— Dacă îţi place, nu-i greu. Dar dacă nu simţi că într-adevăr îţi place, mai bine să nu încerci; ai să renunţi de la prima bătătură care îţi iese în palmă.

Îşi privi palmele mici, cu pielea trandafirie şi fină.

— Cum, trebuie să-ţi facă bătături? întrebă, dezamăgită. Ia dă mâna! Vezi, râzi de mine! N-ai niciuna.

— Am avut; acum pielea s-a obişnuit.

— Ei bine, să ştii că nu mi-e frică; vreau să învăţ şi eu. Haide,

spune, îmi arăţi? Cred că aş fi un elev bun. Eu te învăţ să înoţi, dar să ştii că te învăţ bine şi… (să spun tu?), învaţă-mă cum se conduce corabia. Vrei, spune-mi?

— Vreau, dar nu e uşor totdeauna, ţine seama!

— N-are a face. Dacă învăţ, îl conving pe tatăl meu să-mi cumpere şi mie o corabie ca asta, cum îi spui. Crezi că pentru o fată merge? Haide, te rog, explică-mi ce-i cu pânzele? Nu înţeleg, cum mergi în toate direcţiile, când vântul bate dintr-o singură parte? Hai, arată-mi, care e secretul?

În aşteptarea vântului, am început să-i explic, aşa cum în primăvară comandorul Maximov îmi explicase mie. Eram acum atât de familiarizat cu toate, încât mi se părea că sunt matelot de o viaţă întreagă. I-am arătat apoi cum se manevrează cârma şi şcotele, pentru a prinde vântul în pânze.

— Ia arată-mi ce-ai înţeles. Vezi de unde vine vântul?

— Da.

— Portul îl vezi?

Soarele cădea înspre apus şi în lumina lui, ţărmul înverzit şi clădirile scăldate în apă, nu mai aveau contur.

— Văd numai farul.

— Întoarce-te cu faţa acolo; închipuie-ţi că s-a întors şi prova. Din ce parte o să cadă vântul?

— Din coastă… adică, stai, cum i-ai spus? Din travers.

— Bine! Acum ridicăm focul.

— Randa de ce ai lăsat-o ridicată?

— I-ai ţinut minte numele?

— Spune-mi, de ce n-ai coborât-o?

— Fiindcă dacă nu bătea vântul era totuna să stea ridicată, sau strânsă.

— Atunci pe cea din faţă de ce-ai coborât-o?

— Pentru un motiv foarte important: nu puteam să frig guvizii. Nu vezi că-i tocmai deasupra bucătăriei?

O înfiorare, ca un fâlfâit de aripi, trecu prin aer; vela flutură. Vântul aducea, în răcoarea lui proaspătă, un miros de algă şi de iod. După el marea venea neliniştită şi întunecată, verde închis, aproape neagră, fierbând, alungând spre nord cealaltă apă, albastră.

Am văzut atunci pe chipul Nadiei trecând o înfiorare şi am înţeles-o, fiindcă şi pe mine mă înfiorau aceste ape care se alungau una pe alta. Am trecut la catarg să întind funga focului; pânza se ridică pe strai fluturând, cu vârful triunghiului ei în sus, ascuţit, ca o săgeată albă. Am revenit apoi la cârmă, unde Nadia aştepta, urmărindu-mi atentă manevrele, şi am întins şcotele, să aduc pânzele în bătaia vântului. Sub apăsarea puternică „Miladul” se aplecă brusc pe o coastă şi porni imediat cu o viteză neaşteptată; era mai degrabă un salt, o

zvâcnire, decât o alunecare. Înfăţişarea lui se schimbă deodată, părea că în cablurile şi în parâmele întinse, în etrava care tăia apa scoţând un fâşâit învingător, ca al coasei în fin, s-a trezit o viaţă până atunci adormită. Toate părţile lui, mai înainte amorfe şi independente unele de altele, ca nişte accesorii disparate într-o vitrină, catargul, şarturile, parâmele, pânzele şi corpul plutitor, părea că abia acum se leagă unele de altele, că se contopesc într-un acord puternic, devenind un tot zvelt şi elastic, un albatros care îşi ia zborul cu aripile larg întinse. Se simţea că se dă o luptă, că se consumă o forţă trepidantă, dând naştere alunecării noastre victorioase.

Nadia stătea pe marginea cockpitului, încordată, luând parte cu întreaga ei fiinţă la această izbândă, pentru ea încă inexplicabilă şi poate incertă. Avea obrazul palid, şi ochii mari, plini de uimire. După o clipă îşi puse mâna fierbinte peste mâna mea, pe cârmă, şi se aplecă să mă privească de aproape. În obraji îi venise o culoare nouă, aprinsă.

— Te rog să nu pleci! a spus, temătoare, şi teama îi mărea farmecul, făcându-l aproape patetic. Spuneai că nu eşti niciodată grăbit. Închipuie-ţi că nu mai ai vânt…

Se retrăsese puţin şi căută argumente.

— Spune-mi, dacă te rog mult, ai să rămâi? M-am îndrăgostit de corabia… Să spun corabia ta?

M-am simţit emoţionat, ca şi când declaraţia de dragoste mi-ar fi fost adresată mie.

— Aşa-i că rămâi? întrebă Nadia, strângându-mi mâna.

Am înclinat capul, pe jumătate convins, în timp ce aşteptam să se convertească şi jumătatea cealaltă.

— Îmi pare bine, izbucni. Mă iei matelot? Sunt foarte ascultătoare. Dacă am să te supăr vreodată să mă spânzuri de catarg!

În urmă, marea se ridica, tulbure şi pustie. Valurile erau acum cenuşii, o culoare urâtă, ameninţătoare, dar în imensitatea lor goală părea că se află mai multă căldură şi mai multă linişte decât pe ţărmul însorit.

Deodată, pe chipul Nadiei trecu o umbră de îngrijorare: numai o clipă, fiindcă repede, râsul ei tineresc şi sănătos o alungă.

— Să vezi ce-i fac lui Puc, spuse, dacă o fi plecat şi m-a lăsat fără rochie!

○

Şi iată-mă începând o altă viaţă, în acest port, între mare şi Liman.

Dimineaţa când mă sculam şi ieşeam pe punte, departe, pe ţărmul cenuşiu, zăream pierdute în neguri, ruinele Cetăţii şi oraşul de unde plecasem, ascuns sub straturi vaporoase de pâclă, ca de fum, dar nu mă mai gândeam acolo, de parcă aş fi venit aici din altă parte. Nici la comandorul Maximov nu mă mai gândeam.

Cu copiii căpitanului, în port trăiau cincisprezece oameni; eu am venit al şaisprezecelea între ei. Dacă n-ar fi catargul care să se legene deasupra cheiului, nici nu s-ar băga de seamă prezenţa mea. Aici lumea umblă pe furiş; se ascund de soare, de vânt, sau de ochii cine ştie cui! Pe chei umblă numai grănicerul, căpitanul portului şi câinii pichetului, în afară de cel care stă de pază la uşă, cu schimbul. În spatele căpităniei se aude uneori larmă; sunt copiii lui Ioniţă, cărora cucoana Mira le face educaţie, cu coada polonicului. Câteodată, după ce vreo locomotivă din gară ajunge până aici şi îşi goleşte focarul între şinele ruginite din port, răsar câţiva copii desculţi, Dumnezeu ştie de unde şi culeg, cu degetele arse, cum se culeg castanele din foc, cărbunii din cenuşă. La fereastra vămii perdele stau tot timpul trase, iar la pichet, grănicerii, când nu sunt în patrulare sau de sentinelă, dorm pe paturi de fier, cu saltele de paie, rotunde ca nişte suluri. În bătătură câinii rod oase mari, albe, de vită, până îi apucă somnul; atunci se strâng colac pe nisip şi aţipesc.

Mai e un om în port: Nail, paznicul şlepului. Îl văd rar, dar ştiu că el mă vede tot timpul. E un bătrân arţăgos, gata să se mânie din nimic, alergând, mereu înciudat de ceva, de colo până colo, pe puntea încinsă de soare. Târâie după el, cu necaz, un picior de lemn pe care îl izbeşte în toate pietrele, să le scoale din somn; l-ar izbi cu plăcere chiar în capul oamenilor, dacă ar avea putinţa. În tinereţe umblase cu o corabie până pe la Alexandria, şi acolo îşi lăsase un picior în gura unui rechin.

Infirmitatea l-a făcut bănuitor şi rău. Are un cap rotund, ca un bostan, cu ochi galbeni, parcă afumaţi de tutun, cu priviri agere, de veveriţă; nu-i clipă în care să nu aibă de văzut ceva, chiar în acest port unde nu umblă nimeni, şi nimeni nu face nimic. Nasul lui, lipit în mijlocul figurii, pare un boţ mare de cocă, zvârlit de departe şi întâmplător oprit acolo, deasupra mustăţii sure, zbârlită şi rară, cu firele tocite, ca părul năpârlit de la dosul maimuţelor.

Când scoate capul deasupra punţii, ca să privească iscoditor în jos, pare o sperietoare din acelea puse pe arcuri în cutii de păcăleală, de unde ţâşnesc comic, când deschizi capacul.

Îl aud noaptea şi ziua, bocănind cu piciorul lui de lemn, pe puntea de fier a şlepului. Când se opreşte, îmi dau seama că pândeşte pe cineva, şi aş fi curios să ştiu ce poate să vadă în portul pustiu.

Dincolo de magaziile goale, prin care guzganii slabi şi flămânzi aleargă ca nişte umbre, e prăvălia Crasaviţei; ea face legătura între Bugaz şi port. Are acolo o baracă de scânduri, cu şopron, sub care se află două mese lungi, de scândură nedată la rindea, puse pe picioare bătute în nisip. Ca lucruri de vânzare în prăvălie nu se găsesc prea multe: cvas în culori felurite, în sticle mari expuse la fereastră; apoi seminţe de floarea soarelui, câteva capete de salam înnegrit, un

butoiaş cu brânză, mai mult pentru muşte decât pentru muşterii, precum şi mărunţişuri casnice, rămase de mulţi ani în cutiile lor: nasturi de tablă, ruginiţi, copci, ace de siguranţă, şireturi de piele scorojite şi o maşinuţă de râşnit piper. Muşterii Crasaviţei sunt cei cinci hamali care n-au de lucru în port şi care toată ziua dorm pe mesele ei, sub şopron. Când vine vreun barcaz la încărcat, muncesc în schimb cu tragere de inimă şi banii câştigaţi îi lasă Crasaviţei în păstrare, ca să le dea de-ale gurii până or găsi iar de lucru.

Băuturi, Crasaviţa nu ţine, nici măcar pe sub mână, dar nici hamalii nu cer. Ei dorm cuminţi, de dimineaţă până seara, pe mese, şi prea rar dacă deschid un ochi ca să se uite în strachina cu ciorbă a Crasaviţei. Duminica însă, după ce se închină creştineşte, la răsăritul soarelui, se bărbieresc, se spală în Liman, îşi pun haine de sărbătoare, de dimie neagră şi tocmesc o barcă pescărească, să-i ducă până la Şaba. Acolo au ei un elveţian cu vinuri bune, un om de înţeles, care pentru cincizeci de lei de căciulă îi lasă să intre în pivniţă şi să rămână, fără priveghere, cât le-o plăcea. Pe la timpul prânzului, podgoreanul coboară la dânşii şi îi scoate în cârcă, unul câte unul, după ce îi întreabă, cinstit, dacă s-au săturat într-adevăr de băutură. Fireşte că musafirii nu mai sunt în stare să răspundă, dar elveţianul, fiind un om cu frica lui Dumnezeu, înţelege să nu-l înşele pe aproapele, nici când e beat turtă.

Seara, pescarul vine să-i ia, după înţelegere, îi întinde pe fundul bărcii unde ei dorm împăcaţi, şi-i dă pe mâna Crasaviţei; aceasta îi trage de subţiori unul după altul şi-i culcă pe mese, sub umbrar.

Puţin trecută, dar frumoasă femeie Crasaviţa, după cum spune şi numele. Despre faptele ei de dragoste, din trecut, umblă multe vorbe, care ar face cinste oricărei femei. Şi acum, plutonierul de la grăniceri, cu mustaţa bălaie, răsucită, şi cu pinteni sunători la cizme, îi dă târcoale. Dar unde şi la ce ore se întâlnesc, numai Nail ar putea să ştie.

În unele zile soseşte în port câte un barcaz, de la Sulina să încarce grâne. Sunt corăbii negre, cu două catarge, cu pânze puţine pe care le mânuiesc anevoie chiar stăpânii lor, cu câte un om de ajutor, fiindcă nu prea se găsesc marinari, sau, mai ales, din economie. Uneori, plecând, nu se mai ştie nimic de ele; vin altele în loc. Căpitanul Ioniţă îşi pune şapca în cap, iese pe chei şi le arată unde să acosteze, dincolo de şlep, înspre far, ca pleava, când se încarcă grâul, să nu vină la Căpitănia portului. A doua zi, locomotiva aduce din gară cinci vagoane cu grâu. Un vătaf de la moşie, cu cizme roşii şi cu biciuşca în mână, ars de soare şi cu ochii răi, după ce schimbă hârtiile trebuitoare cu stăpânul barcazului, pleacă să caute oameni pentru încărcat. Cei cinci hamali dorm, la Crasaviţa. Ei nu joacă nici în cărţi nici în zaruri ca hamalii fără lucru din alte porturi; dorm şi Crasaviţa are grijă ca nimeni să nu le tulbure somnul.

— Am venit să-i luăm la lucru, surată, spune vătaful, cu vocea lui spartă, ca un lătrat de căţea, bătându-şi carâmbul cizmei cu coada biciuştii, nervos.

— Vezi dacă-ţi convine preţul, răspunde Crasaviţa, târându-şi papucii prin faţa prăvăliei.

Pe talpa bocancilor, hamalii au scris de cu seară cu cretă, după obiceiul locului, preţul pe vagon, cum se pune în piaţă, pe tăbliţe, preţul la kilogramul de cartofi.

Vătaful se apleacă şi priveşte:

— Da' ce-s nebuni? De unde să le dau o mie de lei la vagon? Rândul trecut am plătit pe jumătate.

Femeia ridică din umeri:

— Degeaba vorbeşti cu mine; tocmeşte-te cu ei.

Dar vătaful ştie obiceiul, nu încape tocmeală: sub preţul scris, hamalii nu muncesc, zadarnic să le strici somnul.

— Hai! Hai, la lucru! răcneşte, lovind cu codirişca în scândura mesei.

N-are ce face; le va plăti atât cât scrie pe bocanc. Şi lucrul în port, începe. E o treabă aspră, îndârjită. Nu sunt cinci oameni: e o maşină cu zece mâini, ca zece ochiuri de lanţ, care leagă vagonul de barcaz. Pentru un vagon, fiecare om are de dus peste o sută treizeci de saci. Ţin sacul la gârliciul de sub vagon, până se umple, îl iau la spinare, urcă schela şi-l varsă în gura barcazului. La prânz, Crasaviţa le aduce ciorba. Golesc străchinile, în soare, plini de praf, fără un cuvânt, şi iar dau drumul la maşină. Dimineaţa, schela care leagă cheiul de barcaz era ridicată mult, că abia o urcai: acum a ajuns orizontală, după prânz coboară spre apă. Seara barcazul nu se mai vede deasupra cheiului. Atunci se duc la vătaf şi spun:

— Avem gata trei vagoane: dă-ne banii!

Trei mii de lei! Şi fiecare om a cărat patru sute de saci, într-o zi; e de necrezut. Sunt bani munciţi din greu, bani plini de pleavă şi sudoare. După ce-i cercetează, pe o parte şi pe cealaltă, sută cu sută, spun:

— Noi ne legăm să mântuim treaba acum; să stai aici, să ne plăteşti restul!

Lucrul continuă, la lumina fanarelor, până după miezul nopţii. Sus, pe şlep, Nail, pe care puntea încinsă de soarele zilei, încă nerăcorită, nu-l lasă să doarmă, bocăneşte de colo până colo, cu piciorul lui de lemn. Vântul îi aduce în mustaţa zbârlită pleava vânturată de hamali, şi îl face să pufnească pe nas, înciudat. Din când în când se apleacă peste bord, în lumina ceţoasă a fanarului şi mârâie la ei:

— Ruski, ruski, puturos! Nu lăsam nici noaptea dormeam!

Dar oamenii nu-i răspund; numai leneşi nu-i poate socoti cineva, imprecaţia turcului e absurdă. Lanţul lor leagă neîntrerupt vagoanele

de barcaz care, sac după sac, coboară mai adânc. Când mijeşte prima geană de lumină, printre neguri, dincolo de orizont, puntea a ajuns la două palme de apă. Atunci abia, lucrul e terminat; prin vagoanele goale, bate vântul scuturând ultimele urme de pleavă.

— Ruski puturos! mârâie de sus Nail, care toată noaptea n-a dormit. Ruski puturos! Mergem acum culcam, o săptămână nu mai sculam, bre!

La răsăritul soarelui, barcazul ridică pânzele şi iese din port, greoi, printre geamanduri, cu vântul slab de la nord; dacă ai mai pune pe el un sac de grâu, s-ar îneca. Şi portul rămâne iarăşi singur. Cu toate măsurile de prevedere ale căpitanului Ioniţă, pe ferestrele căpităniei vântul a lipit peste noapte un strat de pleavă cenuşie, ca o perdea. Îndată, nevasta căpitanului va veni cu un şomoiog, s-o şteargă. Pe şlep, Nail, a dat Dumnezeu şi-a adormit, răpus, în umbra cabinei de scânduri de la cârmă, cu mâinile înţepenite pe piciorul lui de lemn, ca pe un ciomag destinat inamicilor. Dorm şi hamalii acum, pe mesele Crasaviţei, după ce au mai sorbit o strachină de ciorbă, ca să le ţină toată ziua, şi după ce au pus, ca în mâna unei mame, cele cinci mii de lei luate de la vătaf pe optsprezece ore muncite mai greu ca în iad. Pe talpa bocancului au tras cu creta o linie albă în lung şi alta cruciş, adică: azi nu mergem la lucru! Dar nici nu are cine-i tocmi, fiindcă vor trece multe zile până să vină un alt barcaz ca să încarce grâne şi poate să se înece pe drum.

Când străinii din Bugaz se scoală şi ies din vilele lor însorite, ca să plece la plajă, portul s-a chircit, între magazii şi chei, tăcut şi gol; numai grănicerul se plimbă, până la far, iar în uşa pichetului, câinele de pază doarme făcut colac, pe nisip.

○

Aveam nevoie de un om ca să-mi cureţe santina şi să verse, din când în când, în lipsa mea, câte un ghiordel cu apă pe puntea încinsă de soare. L-am rugat pe căpitan să mi-l găsească. Nu ştiu de unde l-a scos; poate de dincolo de lac, de la Sergeivka, unde venise să se bage argat. Aşa s-a pripăşit în port Ifim Mihailiuc, ucrainian de la Hotin.

La două zile după sosirea mea, dimineaţa, l-am găsit dormind pe chei, ca un câine căruia i s-a dat ceva în pază. Era un flăcău voinic, negricios, cu faţa rotundă, cu ochii cercetători, dar nu vicleni, în care te puteai încrede. Plecase din satul lui sărac, odată cu multe surori şi mulţi fraţi, să caute de lucru în ţară, ca să-şi cumpere pământ. Unul ajunsese la Bucureşti, la abator, unde căra jumătăţi de porc în spinare, la camion; nevasta lui spăla rufe. Altul era la drumul de fier, altul la fabrica de săpun, altul tăia lemne, la depozit, în Chişinău. Nevestele lor spălau rufe. Ifim vroise să se bage paznic de vie, la Şaba, dar nu găsise loc şi cheltuise banii de pomană. Acum se pripăşise în port; era prieten cu Crasaviţa, şi cu hamalii.

— Îţi place la noi, Ifim? îl întrebau ei, dându-i să soarbă din ciorba lor de pătlăgele roşii.

— Place, da!

Apoi rămânea pe gânduri, privind oamenii care, printre vile, se duceau la plajă.

— Păcat că n-am nevastă! ofta. Aici sunt multe rufe de spălat!

Numai cu Nail nu se împăca. Turcu scotea capul cu nasul lui boţit, deasupra şlepului şi îl vedea pe chei, de dimineaţă până seara, cu picioarele deasupra apei, fumându-şi gânditor ţigara. Mustaţa tocită i se zburlea, cu răutate şi pufnea:

— Rusky, rusky, nu făceam rădăcină în ţiment, bre!

Uneori omul îşi pierdea răbdarea, zvârlea ţigara în apă şi sărea în picioare:

— Mă turcule, eu nu sunt rus, mă! Sunt ucrainian, mă. Zi-mi hohol mă, dacă vrei. Altfel să taci că arunc cuţitul după capul tău!

Lui Ifim, treaba în port îi plăcea. Nu era grea şi putea să fie toată ziua, curat. Numai apa şi nisipul nu-i plăceau. Ofta. Aici nu erau păduri, ca la el acasă, la Hotin. O, ce mult iubea el copacii! Copacii mari, care întunecă soarele şi fac noapte dedesubt! La el în curte creştea un tei, numai un tei, dar dădea umbră pentru toată casa. Era atât de întuneric la rădăcina lui, că ai fi putut să omori acolo un om, ca în codru, fără să te ştie cineva. Primăvara curgeau din copac flori parfumate şi se aşezau în curte, ca un covor de fată mare.

Aici mirosea a stuf, a ierburi clocite. Marea aducea uneori miresme de cimitir, de la peştii morţi şi putreziţi în adâncuri sau, mai rău, pe plajă, la aer.

Ofta:

— Unde nu este pădure, nu-i bine să trăieşti!

Atunci scotea din sân o armonică mică, de gură, şi începea să cânte ţinând-o ascunsă în pumni, ca să-i înăbuşe sunetele triste. Cânta acelaşi cântec mereu, un cântec de stepă, cu sunete prelungi, în care îşi spunea toate dorurile lui. Pe banca din faţa pichetului, câţiva grăniceri moţăiau; alături câinii lor rodeau oase.

Pe urmă Ifim contenea şi rămânea gânditor, cu picioarele atârnând deasupra apei. Se gândea la Zina, sora lui mai mică, rămasă acasă să vadă de bătrâni. „Păcat! gândea. Dacă Zina venea aici! Aici sunt multe rufe de spălat!”

○

Privesc uneori ţărmul, spre sud, unde ar trebui să plec şi simt un val de frig străbătându-mi inima, ca în dimineţile din copilărie când mă trezeam cu lecţia neînvăţată şi trebuia să mă duc la şcoală. Nu ştiu cât am să rămân aici; nu ştiu pe cine aştept.

Căpitanul Ioniţă însă ştie, şi zâmbeşte cu îngăduinţă: pentru un marinar neîncercat, nu e timpul să plece pe mare. Două barcazuri s-au

înecat săptămâna trecută. E un an ciudat, dezminte statisticile meteorologice, pe mulţi ani în urmă. În mijlocul lui iulie, furtunile vin din senin. Deunăzi, zece bărci pescăreşti au fost prinse în larg şi purtate de valuri până aproape de Constanţa. Cinci oameni s-au înecat, un al şaselea a înnebunit; ceilalţi sunt în spital.

— Să mai stăm, să mai stăm! spunea căpitanul, cu îngăduinţă. Un marinar adevărat trebuie să asculte barometrul…

Şi stăteam, fiindcă bătrânul Maximov era foarte departe.

— Hai să vedem ce arată barometrul! continua căpitanul, râzând prieteneşte, cu gura lui largă plină de aur.

Era un om căruia îi plăcea să citească şi nu se sfia să-şi dezvăluie în faţa oamenilor această slăbiciune. Citea nu numai gazetele, care vara veneau în fiecare zi, iar în restul anului o dată, sau de două ori pe săptămână, ci şi romane, precum şi tot felul de scrieri, dacă se întâmpla să-i pice în mână. Slăbiciunea cea mare, însă, o avea pentru almanahuri, le strângea într-un dulap din dormitor, de unde le scotea din când în când să le consulte, ca pe nişte oracole. În ele găseai de toate, ca într-un ghiveci bine gătit: găseai şi istorioare duioase, şi snoave, şi cimilituri şi oleacă de politică, tocmai atât cât îi trebuia lui, dar mai ales găseai o sumă de sfaturi, toate la fel de folositoare: cum să faci dintr-o farfurie spartă o farfurie bună, lipind cioburile cu nişte clei miraculos; cum să fabrici în casă crema de ghete, sau cerneala, sau lumânările de ceară, ce întrebuinţări se pot da cutiilor goale de conserve, cum se scot petele de pe haine, şi câte altele.

Când îşi termina treburile căpităniei, Ioniţă se ascundea în magazia de lemne, unde-şi făcuse atelierul, şi meşterea câte unul din obiectele casnice descrise în almanahuri. De mult, casa lui era plină cu astfel de născociri, unele într-adevăr folositoare, multe încurcând locul degeaba.

Însă obiectul cu care se mândrea căpitanul cel mai mult, era barometrul său cu brotăcel, şi avea de ce să se mândrească, fiindcă arăta mersul vremii mai bine decât barometrul celălalt, cu tub în spirală, al căpităniei. Acela, la drept vorbind, nici nu se mai putea spune că arăta ceva, fiindcă acul lui se oprise de mult la „Vreme frumoasă”, nu se mişca nici când afară ploua cu găleata.

Ioniţă ştia că unele vietăţi au darul să prevestească schimbarea timpului; că, de pildă, dacă umblă porcul cu paiul în gură, e semn de ninsoare, că dacă pisica se spală în urechi, ori dacă rândunelele zboară neliniştite pe lângă pământ, se apropie furtuna, că dacă, dimpotrivă, se înalţă drept spre cer, arată vreme frumoasă. Dar toate nu făceau doi bani pe lângă cele ce scria almanahul despre brotăcel.

Brotăcelul este o fiinţă mică, un soi de broscuţă verde, foarte delicată, cu pielea netedă ca de catifea, nu buboasă cum o au celelalte broaşte, o vietate de care poate să-i fie drag celui mai greţos om. Fără

a pierde multă vreme, căpitanul plecă în stufăriş, umblă o dimineaţă întreagă, găsi brotăcelul care îi trebuia, ba găsi chiar doi, dar unul îl pierdu pe drum, şi se apucă să-şi facă barometrul, după cum scria în almanah. Anume, luă un borcan de sticlă, îngust şi înalt, în care fusese bulion, îi aşternu un strat de nisip pe fund, turnă puţină apă, ca să fie umezeală, puse deasupra frunze şi crenguţe mici de salcie verde, o altă creangă mai mare o fixă să stea în picioare, vârî brotăcelul înăuntru şi se aşeză să-l vadă cum prevesteşte timpul.

Pe semne că, într-adevăr, broscuţa avea simţuri deosebite. Nu o nimerea chiar totdeauna, dar de cele mai multe ori arăta tocmai ce-o să fie cu vremea. Dacă, de pildă, se afunda în nisipul umed, nelăsându-şi afară decât spinarea verde şi rămânea astfel nemişcată, era semn neîndoios de secetă. Când simţea sfârşitul uscăciunii, scotea capul din nisip, îşi umfla guşa ei mică, verzuie, cu aer proaspăt şi se căţăra zglobie pe crenguţă cu atât mai sus cu cât avea să fie mai multă umezeală. Ioniţă o urmărise, minunându-se de deşteptăciunea ei şi-o lăudase la toată lumea. Curând ajunse să-i interpreteze obiceiurile ca şi când ea i-ar fi vorbit, ca oamenii, şi atunci, ca să nu lase lucrul neterminat, gradă cu cerneală violetă peretele borcanului, înscriind semnele vremii, cum sunt înscrise pe orice barometru.

Brotăcelul se urca, sau cobora, se oprea într-un anume loc, pe o frunzuliţă verde, privea de jur împrejur cu ochii miraţi, respirând repede din delicatele foale ale guşiţei şi, fie că lua în seamă cerneala violetă a lui Ioniţă, fie că n-o lua, făcea aproape totdeauna să vină tocmai timpul scris pe borcan în dreptul lui. E adevărat însă că, uneori o mai încurca şi el, ca barometrul stricat. Aşa, de pildă, într-unele zile cu năduf, când s-ar fi căzut să şadă cu capul în nisip, acolo unde pe borcan era scris „Secetă”, cuteza să se urce pe scara lui înverzită, nesocotind toate gradaţiile, trecea de „Timp schimbător”, de „Ploaie”, ba chiar şi de „Furtună”, care se afla aproape de gura borcanului, iar de acolo făcându-şi vânt peste buza de sticlă îşi dădea drumul în ţărână, (borcanul era pus afară, pe o poliţă sub şopron) şi se pierdea pentru totdeauna în stufărişul de pe Liman, chemat de freamătul naturii.

Văzând faptul, Ioniţă se gândea că, la urma urmei, şi ceasornicelor le mai sare câteodată arcul, sau li se strică o rotiţă. Aşa încât pleca pe malul apei să-şi caute altă broscuţă. Iar noul venit, îndată ce-i dădea drumul în borcan se aşeza pe crenguţa verde, tocmai la locul potrivit, ca şi când o viaţă întreagă n-ar fi fost altceva decât barometru. Căpitanul se mândrea cu brotăceii, de parcă el i-ar fi învăţat să prevestească timpul, nu scăpa niciun prilej să-i laude: îl scotea pe şeful vămii de la vamă, pe plutonier de la pichet, pe Crasaviţa din prăvălia ei, pe Nail îl dădea jos de pe şlep, şi-i aducea să vadă barometrul, ca să fie cu toţii martori la schimbarea vremii.

Brotăcelul era respectat în port ca şi stăpână-su, care reprezenta acolo cea mai înaltă autoritate. Nimeni n-ar fi cutezat să se îndoiască, mai ales pe faţă, de deşteptăciunea lui. În ceea ce-l priveşte pe Ioniţă, el, dacă n-ar fi avut frica lui Dumnezeu, ar fi putut să creadă că însuşi cel împieliţat se făcuse brotac, aşa, pentru a arăta oamenilor, că deşi nu el stăpâneşte vântul şi ploile, rostul lor tot îl cunoaşte.

Acum brotacul înţepenise pe gura sticlei; nici nu mânca, nici nu bea apă. Stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închişi, respirând rar, mulţumit, aerul în care simţea furtuna.

— Să mai stăm, să mai stăm, spunea căpitanul, nu-i vreme de plecat!

Şi astfel, îmi dădea în fiecare zi motivul să-mi amân plecarea. Dimineaţa, când mă trezeam legănat de valuri şi ieşeam pe punte, în faţă vedeam Limanul. În sus, pe malul lui cenuşiu înotau în neguri zidurile atât de cunoscute, ale oraşului. Şi, cu toate că erau atât de aproape, uitasem că de acolo am plecat. Fiindcă, pe acelaşi meridian, numai cu douăzeci de kilometri mai la sud, lumea era alta. Iar între aceste lumi, cugetul meu ridicase, pe nesimţite, un zid foarte înalt.

○

După prima lecţie de matelotaj, seara, Nadia veni să mă ia la restaurantul gării, unde se ducea uneori la dans.

— Am un pluton de recruţi, pe care îi muştruluiesc. Vino să ţi-i arăt.

Îmbrăcase o rochie albă, de pichet, strânsă pe talie cu acelaşi cordon îngust, băieţesc, de piele neagră, purtat mereu. În picioare avea tot sandale, dar unele cu tocul înalt; fără să-i răpească libertatea mişcărilor ei de sportivă, această încălţăminte îi făcea mersul mai studiat, dându-i ceva de domnişoară. În timp ce mergeam alături, în lungul căii ferate, am băgat de seamă, în lumina amurgului, că îşi dăduse o umbră de roşu pe buze şi fiindcă se vedea cu câtă neîndemânare folosise fardul, cochetăria ei neexersată mă măgulea, era neîndoios adresată mie. Buclele de pe frunte, lăsate de obicei în voia lor şi le aranjase îngrijit, şi în locul pieptenului alb, care îi strângea părul în creştet, avea unul negru, mai potrivit seara. Coafura mi se părea de inspiraţie japoneză; peste câţiva ani avea să fie foarte la modă; ea o adoptase nu ca să frapeze, ci în scop practic, să-şi poată aduna mai uşor părul sub bonetă, când intra în apă. Ceafa dezgolită făcea ca linia gâtului să se prelungească graţios, dându-i o fragilitate de figurină preţioasă, a unei alte epoci, când stilul consta în fineţea trăsăturilor.

Îi dădea un pic de emoţie întâlnirea pusă la cale, fiindcă era vorba să vadă ce impresie vor face unii altora, prietenii de pe plajă, şi profesorul ei de matelotaj. Când am ajuns la gară, aceşti tineri, şase sau şapte, toţi la fel de bronzaţi, în cămăşi asemănătoare, cu mâneci

scurte, cu basmale de mătase legate la gât, cu pulovere pe umeri, aşteptau la o masă, sub salcâmi. Pe chipurile lor de adolescenţi se putea citi o duşmănie inocentă; părea că aşteaptă să se ia la harţă cu cineva şi mi-am închipuit uşor că eu eram cel de care s-ar fi legat, să nu-i fi oprit buna creştere.

O lume îmbrăcată de vilegiatură ocupa celelalte mese de sub salcâmi şi de pe peronul gării. Nadia mă apucă de mână, să mă conducă în înghesuială. Îndată ce intrasem în lumină, îşi luase o altă înfăţişare, de gazdă, dar mai mult de protectoare şi cred că în mijlocul acestei lumi, unde mă simţeam dezorientat, aveam într-adevăr nevoie de cineva, să mă protejeze.

Restaurantul nu semăna deloc cu cele obişnuite din gări. Aici, seara, după ce pleca ultimul tren, şeful gării îngăduia să cânte muzica şi lumea venea să danseze, pe o platformă de scândură, care se aducea în mijlocul peronului. Jazzul se aşeza chiar pe treptele din faţa biroului de mişcare şi telegraf, unde telegrafistul nu mai avea de ce să intre, până în zorii zilei.

La Bugaz nu erau nici cazinou, nici restaurante mari, nici alee asfaltată pe malul mării, pentru promenadă. Oamenii care veneau aici erau mai modeşti, mai liniştiţi, mai sfioşi decât în alte părţi. Ei îşi căutau sănătatea, sau se odihneau, în liniştea acestui colţ de ţară unde toată lumea era cuviincioasă şi tăcută. Dimineaţa, când ieşeau din case, se pomeneau dintr-odată pe nisip; plaja venea să-i ia din prag. În urma lor, vilele cubice rămâneau tăcute, pustii, dormind albe, sub arşiţa soarelui. Pe străzi nu se plimba nimeni. Nu se găseau nici cafenele, nici cofetării, nici magazine, ai fi zis că oamenii trăiau din nimic, ca păsările cerului. Cele câteva restaurante, unde mesele se aşezau afară, sub salcâmi, pe pământul nisipos, erau mici, curate şi tăcute. Seara, jazzurile cântau în surdină muzică de dans pentru câteva perechi de tineri cuminţi şi intimidaţi. Un pic de gălăgie se făcea la gară, unde perechile erau mai exuberante, poate datorită numai toboşarului, un virtuoz dinamic care, când se înfierbânta, îşi zvârlea accesoriile instrumentelor sale gălăgioase, în aer, scoţând strigăte sacadate, ca muzicanţii negri, inventatorii jazzului. Dar muzica se pierdea în mai multe perdele de salcâmi până să ajungă între vilele unde ceilalţi dormeau. Pe străzi luminile se stingeau repede, lăsând în întuneric o tăcere misterioasă, întreruptă rar de lătratul leneş al câte unui câine, ca în nopţile de la ţară.

Plutonul de recruţi ai Nadiei mă aşteptase cu o curiozitate ostilă, era vizibil. Mai târziu, curiozitatea lor tinerească de a mă cunoaşte avea să-mi ierte venirea aici, ca să ne despărţim prieteni. În timp ce Nadia dansa cu Puc, se strânseră în jurul meu, cerându-mi să le istorisesc întâmplări de călătorie. Unii citiseră o carte a unui navigator solitar, celebru atunci, şi fiindcă în ea era vorba, într-adevăr, de o

călătorie extraordinară, se aşteptau să afle de la mine întâmplări tot atât de mari. Îmi părea rău să-i deziluzionez, dar a trebuit să mărturisesc că nu cunosc decât Limanul, frumoasă apă şi cu multe taine, dar că în călătoria adevărată voi pleca abia de-acum înainte.

„Când?” mă întrebam, urmărind rochia albă a Nadiei, între dansatori. Ea nu mă vedea; avea uneori momente de slăbiciune pentru dans, care într-un fel e înrudit puţin cu înotul.

Mi-am petrecut seara fără să ştiu cum, nici mulţumit, nici nemulţumit, vorbind cu băieţii despre „Miladul”, despre felul lui de construcţie şi despre navigaţia cu pânze.

— Ai văzut lista de mâncare? mă întrebă Senegalezul.

Era singurul căruia îi reţinusem porecla, fiindcă şi-o merita cu prisosinţă.

— Ia uite ce de specialităţi feroviare! continuă, întinzându-mi hârtia trasă la şapirograf.

Lista era cunoscută între toţi vizitatorii şi unii veneau la gară anume, ca să facă haz de ea, fiindcă restauratorul, cu umorul lui, dăduse mâncărurilor numiri luate din vocabularul căii ferate. Aşa era „omleta vintileanca”, imagine mai mult macabră, fiindcă ouăle sparte trebuiau să evoce un accident groaznic, întâmplat într-o gară de lângă Buzău. Vinurile se numeau „accelerat” şi „rapid”, după calitate. Ţuica era de asemenea de două feluri, ca trenurile de marfă: „mică” şi „mare viteză”. Băuturii aceleia gălbui, numită „zabrovkă”, tare să te ucidă, i se spunea „carambol”. Alte mâncăruri sau băuturi se intitulau: „vagon lit”, „pe linia doua”, „încet la macaz”, „un minut oprire”…

Aproape de miezul nopţii, când am plecat, m-au condus cu toţii până în port. Pe potecă, Nadia a trecut lângă mine şi braţul ei rece s-a lipit de al meu. Se lăsa frigul umed de peste Liman; simţeam că lângă mine căuta o ocrotire. Aş fi putut să întind mâna şi să-i cuprind umerii, ca s-o încălzesc; ar fi fost un gest cam tandru, şi m-am gândit la băieţii care veneau în urmă, adolescenţi de seama ei, cu zece ani mai tineri ca mine, atunci mi-am dat seama, cu resemnare şi cu orgoliu, că eram prea bătrân pentru o asemenea seară. Dacă n-aş fi fost dezorientat, satisfacţia mea era să plec îndată, să nu mă mai găsească a doua zi nici Nadia, nici recruţii ei.

„De ce şi-o fi dat cu roşu pe buze?” mă întrebam, după ce rămăsesem singur, înainte de a mă cuprinde somnul. Şi multă vreme m-am gândit că în seara asta ea nu semăna deloc cu fata cunoscută de mine. Dar gândul nu mă duse la nicio hotărâre, şi se pierdu odată cu somnul, căci a doua zi nu mi-am mai amintit de el.

○

Încă nu mă trezisem, când Nadia sări pe punte şi-mi ciocăni în acoperişul cabinei. Prin hubloul aburit am văzut-o, în pardesiul ei cenuşiu, din ziua când o cunoscusem.

— Haide să ieşim pe mare, îmi strigă, aplecându-se să mai ciocănească o dată. Pescarii trag năvoadele.

Când am ieşit pe punte, încă somnoros, cu părul căzut în ochi, îşi dezbrăcase pardesiul şi se chinuia să desfacă vela de pe ghiu.

— Lasă-mă pe mine să ridic pânzele; să vezi că am învăţat ceva.

Nu erau nici cinci ceasuri de când ne despărţisem.

— Ce ţi-a venit să mă scoli cu noaptea în cap? N-ai mai putut să dormi?

Abia acum răsăreau ţărmurile din întuneric, desfăşurându-se încet spre zarea apăsată de neguri. Peste stelele care păleau, vântul rece al dimineţii fugărea către sud crâmpeie vinete de nori. Deasupra mării farul mai clipi de câteva ori, nehotărât, apoi se stinse şi atunci scheletul lui luă dintr-odată o înfăţişare mai materială.

— Ce fel de marinar eşti! îmi răspunse, mustrându-mă. Acum e frumos să ieşi pe mare; pescarii sunt de mult în larg.

Era o dimineaţă neguroasă şi rece, neobişnuită în miezul verii. Pânza mohorâtă a norilor lua, spre răsărit, o culoare nemaiîntâlnită, între violet şi roşu, care parcă se ridica dintr-un cuptor încins dincolo de linia orizontului. Marea, în loc să se lumineze, se făcu dintr-odată mai vânătă. Numai înspre răsărit, crestele valurilor se pătară de lumina roşiatică şi o clipă semănară cu spinările unei turme, care se pierdea în zare ca pe un drum de aramă.

— Mai departe n-am curaj, mărturisi Nadia, luându-şi înfăţişarea supusă din primele zile.

Vântul smucea furios velele ridicate, răspândind în aer un început de panică. Am desfăcut legătura de la chei şi am împins prova sub vânt, lăsând-o dusă de curent spre mijlocul canalului. Nadia îmi urmărea mişcările puţin intimidată fiindcă de pe Liman veneau valuri mari. Eram însă obişnuit cu Limanul şi cu valurile lui.

— Vrei să ţii cârma?

— Dacă m-ajuţi.

Se aşeză lângă mine, atât de aproape încât în răcoarea dimineţii i-am simţit căldura, ca într-o îmbrăţişare.

— Să observi că dacă împingi bara cârmei în tribord, îi explicam, prova vine în babord. E greu până te deprinzi; pe urmă faci mişcările mecanic. Alege-ţi o direcţie şi sileşte-te să nu te abaţi de la ea.

În larg, în lumina roşiatică pe care răsăritul o vărsa peste valuri, se vedeau bărcile negre ale pescarilor, trăgând încet, spre ţărm, cu mişcări rare de vâsle, năvoadele lăsate pe mare, de cu seară. Plasele lungi de zeci de metri, agăţate pe bucăţi de plută, adunau o lume întreagă de peşti, şi o împingeau din val în val spre uscat. În faţa acestei greble care răscolea viaţa mării, apa fierbea, şi pe măsură ce năvodul se apropia de ţărm, alte vietăţi marine erau adunate în capcana uriaşă din care nu mai puteau să scape.

Am ocolit pe departe procesiunea acvatică, deasupra căreia sute de pescăruşi se roteau, scoţând ţipetele isterice. Uneori se repezeau în apă şi, băgându-şi fulgerător capul la fund, furau din năvodul pescarilor câte un peşte argintiu, apoi fugeau, bătând aerul cu aripile ude.

— Sunt nişte pasări laşe! exclamă Nadia, indignată. E o vânătoare neloială.

— Dar pescarii nu vânează şi ei?

— Este altceva: ei riscă. Îi poate prinde furtuna, se pot îneca, pot pierde năvodul. Pescăruşii sunt ca hoţii care fură când arde o casă. Vrei să mergem la ţărm, să vedem ce-au prins?

— Nu ne putem apropia; dăm de fund şi nu are cine să ne mai scoată.

— Dar mergem înot.

— Ai costumul de baie?

— Sigur, îl am totdeauna.

Am aruncat ancora la o sută de paşi de ţărm şi ne-am dat drumul în apă. Nadia îmi urmărea mişcările, gata să mă corecteze. Aici îmi era superioară, recunoşteam.

— Eşti un elev bun, spuse, când furăm pe ţărm. Să nu mai înoţi niciodată ca înainte.

Mă prinse de braţ, cu mâna udă, şi mă duse după ea, în lungul plajei.

Pescarii se apropiau încet, trăgând rar la vâsle. Ne-am aşezat pe nisip să-i aşteptăm. Umărul Nadiei îmi atingea braţul şi ea nu se ferea, se rezema firesc de mine. Mi se părea că se naşte între noi o intimitate neîngrădită, fiindcă eram singuri, ca pe o insulă pustie; departe de oameni, gestul ei părea un început de dăruire. Calm, involuntar, pielea ei o căuta pe a mea, pentru a se cunoaşte şi a-şi vorbi, cu sfiiciune, cu teamă, inconştient şi irezistibil.

Deşi abia ieşisem din apă nu simţeam răcoarea dimineţii noroase. Vântul de la nord trecea pe lângă noi, fără să ne atingă. Nadia îşi scoase boneta de pânză şi-o aruncă pe nisip; buclele îi căzură luminoase, pe frunte. Era atât de tânără, atât de copilă, atât de nevinovată, încât gândurile care o clipă mai înainte îmi aduseseră un început de freamăt în inimă, mi s-au părut vulgare. Aş fi vrut să mă ridic ca o umbră şi să plec singur pe ţărm, trist, dar să plec, fiindcă nu mai găseam în sufletul meu niciun colţ unde să fac loc acestei făpturi pure. Mi se părea imaterial de curată şi de frumoasă. Am privit-o cum stătea, cu călcâiele înfipte în nisip, cu coatele pe genunchi şi cu bărbia sprijinită în pumni, uitându-se pe mare. Vroiam poate, să găsesc la ea ceva să nu-mi placă, să-mi fac un reazem, ca să nu alunec la vale. Aseară, când dansa, mi se păruse banală, pe de-o parte, puţin provocatoare pe de alta; multe fete, la vârsta ei, se simt măgulite să

placă, indiferent cui şi prin ce mijloace. Acum nu mai avea nimic asemănător cu fata de aseară; somnul de peste noapte şi apropierea mării, o purificaseră.

Primele bărci ale pescarilor se opriră la ţărm, lângă noi. Oamenii săriră în apă, cu pantalonii lor groşi, negri, sumeşi până la genunchi şi ieşiră pe mal, trăgând greu capătul năvodului. La o sută de paşi mai departe, alţii trăgeau capul celălalt, desfăşurându-se pe plajă într-un lung şir negru şi aşa cum târau plasa grea, încordaţi, aplecaţi înainte, păreau că vor să scoată din adâncimi unul din tenebroasele mistere ale mării. Cercul de apă fierbând, se apropia încet de mal; puzderie de vietăţi se zbăteau înăuntru, disperate.

Nadia alergă să vadă sfârşitul. De pe malul lacului unde pescarii îşi aveau colibele, femeile şi copiii veneau peste plajă, cu coşuri mari de nuiele, să deşerte năvodul. Plasa ieşea încet pe nisip, şi între ochiurile ei, o lume marină înnebunită se zbătea de moarte. Erau mii de peşti, argintii, galbeni, cenuşii, negri, stavrizi, zargani ca şerpii, scrumbii cu reflexe de oţel, cu ochii mici, ca doi fluturaşi de ie, guvizi cu capul monstruos şi cu ochii bulbucaţi, calcani rotunzi, turtiţi, cu spinarea ţepoasă, crabi arămii, mişcându-se lent de-a latul, singurii nepăsători în această mulţime agitată. Aşezaţi în genunchi în nisipul ud, femeile şi copiii îşi înfigeau mâinile, ca nişte lopeţi, în grămada vie şi o trăgeau în coşuri cu o grabă de fiinţe hămesite, de parcă le-ar fi fost teamă să nu vină cineva să-i alunge, sau că marea se poate ridica, vânătă şi mânioasă, să-şi ia înapoi vietăţile ei răpite. Deasupra plasei desfăcute pe nisip, se ridica mirosul greu de peşte şi de algă putrezită în iod. Femeile şi copiii îl trăgeau în piept cu aceeaşi lăcomie cu care trăgeau prada în coşurile negre.

— Acum nu-mi mai place! spuse Nadia. Mi-e milă şi de peşti şi de pescari.

Era una din dimineţile acelea cenuşii, cu cerul foarte scund şi greu, care pe malul mării sunt mult mai triste ca oriunde. Vântul bătea dinspre nord, de peste lac, de aceea, la adăpostul ţărmului marea rămânea liniştită. Mai departe însă, în larg, prindea umbre tot mai închise, până ajungeau de un negru înfricoşător. Când soarele scăpa printre nori câte o rază de lumină, tentele negre ale mării se descompuneau şi atunci se vedeau valurile, unele cenuşii, altele vinete, fugărindu-se pe orizont. Mugetul nu li se auzea şi frământarea lor părea ireală.

Ne-am plimbat un timp pe plajă, sub cerul acoperit. În sus, înspre Bugaz, se vedeau corturile întinse pe nisip, bătute de vânt, şi lumea, în costume multicolore; îmi părea bine că nu suntem între ei. Aş fi vrut să ştiu ce-i în sufletul acestei fete care mergea cuminte lângă mine, ţinându-mă de mână, potrivindu-şi paşii după ai mei, dar îmi simţeam sufletul prea veştejit ca s-o poată înţelege.

— Vrei să mergem la Ştefănel? spuse, oprindu-se deodată şi privindu-mă rugător, cu genele bătându-se repede, cu teamă.

În ochii ei era toată lumina pe care în ziua aceea n-o avea cerul. Aş fi vrut să-i mângâi obrazul.

— Nadia, am spus, sunt trist când nu-i soare. Într-o dimineaţă ca asta, am să plec.

Ea îmi strânse mâna, încet, şi zâmbi blând.

— De ce trebuie să plec şi tu să rămâi? am urmat, fără s-o privesc.

Mâna i se crispă pe mâna mea şi am simţit că se face deodată foarte rece. Când am întors capul, ochii ei mă priveau speriaţi. Pe urmă un fior îi străbătu umerii.

— Mi-e frig. Vrei să mergem? şopti, lăsându-şi capul în jos, fiindcă altfel nu-şi putea dezlipi privirea de a mea.

După starea ei simţeam că îi spusesem ceva grav şi-mi era teamă că greşisem. Dar nu mă putusem opri să-i mărturisesc ce aveam în suflet.

Se aruncă în mare şi înotă repede, luându-mi-o înainte. Mă aştepta în apă, agăţată de parâma ancorei şi ne-am urcat pe punte amândoi odată. Peste o clipă, când întindeam şcotele, mâna ei se aşeză lângă a mea, pe cârmă, ca la venire. Atunci am simţit că niciodată nu va fi supărată pe mine, fiindcă bara cârmii va sta între mâinile noastre, ca o trăsătură de unire.

— Nadia, i-am spus, în timp ce vântul ne înclina pe un bord, ducându-ne repede spre port, cred că eşti o prietenă bună.

Ea ridică umerii şi întoarse capul în vânt, lăsându-şi obrajii biciuiţi de bătaia lui rece.

— De ce-ţi pare rău că pleci? spuse, fără să mă privească. Ţi se deschide în faţă un drum lung şi extraordinar, de care au parte puţini oameni. Trebuie să fii fericit! Eu, dacă aş putea să plec, nu m-aş gândi la alţii.

Am întors capul, uimit. Chipul ei, bătut de vânt, era grav şi părea, deodată, matur. Credea ce spune, fiindcă până acum nu se despărţise niciodată, de nimeni.

○

Când am ajuns la sanatoriu, ceasornicul de la intrare arăta ora 9 şi jumătate. Vizita medicilor făcându-se foarte de dimineaţă, se terminase. În faţa sălii de operaţie însă, era o mişcare neobişnuită.

— Se pregătesc să ciopârţească pe cineva, spuse Nadia.

Mă apucă de mână, cu gestul ei obişnuit şi mă trase repede pe scări, în sus, temându-se parcă de ceea ce se întâmpla în urmă.

Ştefănel fusese dus înăuntru, nu putea suporta soarele, avea febră şi era palid. Semăna atât de bine cu Nadia, încât îmi fu, dintr-odată foarte drag. Ochii lui măriţi de boală, în care se vedea suferinţa şi resemnarea, erau înduioşător de blânzi. Stătea de patru luni în ghips, şi avea să rămână aşa până la toamnă. M-am gândit, cu inima strânsă,

la copilăria lui, cum mi-o povestise Nadia, la vremea când fugea de acasă desculţ, cu praştia în mână. Mi-am amintit de sergentul cel gros, de la Chişinău, protectorul lui, la Stan, pe care îl chinuia învârtindu-i coada ca pe o manivelă de automobil.

Nadia, speriată de paloarea lui, alergă după infirmieră, întrebă de doctorul Mieluş, se întoarse cu alt medic, plecă din nou să mai caute ceva. Acum semăna cu o mamă afectuoasă şi speriată, nu mai era cea de pe plajă.

— Am văzut cuterul dumitale, spuse Ștefănel, încercând să se ridice din pernă.

Avea o voce clară, dulce, de fată; începutul adolescenţei nu i-o alterase.

— Când am să mă fac bine, am să merg şi eu pe mare. Nadia mi-a vorbit de dumneata.

Mă cerceta de sus până jos, cu o curiozitate neascunsă, sinceră, camaraderească. Înţelegeam că mă confruntă cu descrierea făcută de sora lui şi m-am simţit emoţionat, ca un copilandru, că Nadia îi vorbise despre mine.

Curând, ea se întoarse, nemulţumită. Sora Ana, îngrijitoarea de până atunci a lui Ştefănel, fusese mutată la alt serviciu, la maturi. Cineva o pârâse că se poartă urât cu copiii.

— Fiindcă este cea mai bună dintre toate, spuse Nadia, mâhnită. Celelalte sunt rele şi nemiloase, aproape că îi urăsc pe bolnavi.

M-am gândit la femeile acestea, singure într-un colţ de ţară, scoase din lumea lor, trăind între trupuri schiloade. Timpul le veştejea sufletul, le făcea poate rele, invidioase, gata să pârască, să lovească; erau doar nişte infirme. M-am gândit la lungile lor luni de iarnă, închise între zidurile sanatoriului, ascultând, ziua şi noaptea, urletele mării şi ale viscolului, sculându-se la aceeaşi oră în fiecare dimineaţă, ca nişte maşini în halate albe, ca să îngrijească bolnavii şi să nu facă nimic altceva. Nimic altceva, zile întregi, săptămâni, luni fără măcar să poată aştepta, pentru mai târziu, altă viaţă. Sub ochii lor, bolnavii veneau cu trenul în gara pustie, erau duşi în sala de radiografie, apoi alături, ca să fie operaţi sau puşi în ghips, apoi erau scoşi pe terasă, ţinuţi luni în şir cu faţa în sus, nemişcaţi. Era îngrozitor să te gândeşti la zilele lor, dar ei, după un an, după doi ani, după un lung şir de ani, plecau; cu un corset care să le susţină şira spinării şubredă, cu un picior mai scurt, cu un genunchi înţepenit pentru totdeauna… întregi, sau jumătăţi de oameni, se urcau în tren şi plecau în lumea lor, departe de mugetul fără odihnă al mării, departe de orizontul vânăt şi gol, departe de zidurile îngrozitor de albe ale sanatoriului. Medicii se schimbau; plecau în alte oraşe, sau la şcoli, în străinătate. Administratorii se schimbau şi ei de câte ori se schimba ministrul sănătăţii; odată cu ei plecau, contabilul, casierul, şi ceilalţi

funcţionari; şi bucătarul chiar. Toate se schimbau: copacii înverzeau în fiecare an; alte flori răsăreau, în fiecare primăvară, flori sărace, de stepă; potecile vechi erau astupate de ierburi şi pe nesimţite, apăreau altele; nici vizitatorii, vara, nu erau mereu aceiaşi. Numai marea, vânătă, Limanul cenuşiu, zidurile albe şi infirmierele, nu se schimbau niciodată.

Am stat tot restul dimineţii la sanatoriu. Febra lui Ştefănel scăzuse şi el ne povesti, râzând, întâmplările cu haz ale bolnavilor, fiindcă în trupurile schiloade sentimentele omeneşti nu puteau fi sugrumate de acel îngrozitor morb al lui Pott, care le rodea vertebrele. Pe terasele unde erau imobilizaţi ei îşi continuau viaţa, ca pe o stradă, ca într-un oraş, unde se petrec atâtea fapte, vesele sau triste, bune şi rele.

Spre prânz, veni Luisa Antonovna, sub o umbrelă de soare, din alte vremuri; toată fiinţa ei părea scoasă dintr-o ramă de la începutul secolului. Era cât Nadia de înaltă şi avea ceva din mersul ei; dar încolo nu i-am găsit nicio altă asemănare. Păstra încă un aer tineresc, deşi dragostea ei de întuneric şi zilele petrecute deasupra cărţilor de joc, nemişcată, ar fi putut s-o năruie. Nu se înfrumuseţa; poate nu cunoscuse niciodată cochetăria, sau nu avusese cui să placă. Obrazul ei fără culoare, cu pielea străvezie, avea o graţie firavă, puţin bolnăvicioasă; semăna cu o fată de pension îmbătrânită în bancă.

Nu putea să fie o mamă bună, m-am gândit, şi numaidecât m-a cuprins înduioşarea, gândindu-mă la copilăria Nadiei, petrecută lângă această femeie străină.

Când mă văzu la capul lui Ştefănel, scoase din geantă o lorgnetă mică, montată în aur cizelat, şi mă privi prin lentile, cu o curiozitate de care n-ai fi crezut-o în stare. Nadia îi vorbise şi ei despre mine; aş fi vrut să-i mângâi uşor braţul, dar era în partea cealaltă a patului de unde ne urmărea, puţin îmbujorată.

— Chira a jumulit azi doi pui, spune Luisa Antonovna, lăsându-şi lorgneta să cadă în geantă şi îndreptându-şi privirea, indiferentă, în altă parte. Dacă vrea, Nadia să te invite la masă. Nu te invit eu, fiindcă sunt prea bătrână ca să fiu gazdă. Îţi plac puii cu smântână? Dacă nu-ţi plac, să se descurce Nadia, cum o ştii.

Se ridică, sprijinindu-se în umbrela cu mâner lung de os.

Am urmat-o eu într-o parte, Nadia în cealaltă şi, cu toată vârsta mea, păream amândoi copiii ei. Eram înduioşat, mă gândeam la o mamă pe care nu o însoţisem niciodată aşa; şi cu toate că între noi Luisa Antonovna nu era o mamă, nici pentru mine, nici pentru Nadia, ci un personaj străin, ţinând locul mamelor noastre, ca o figurantă, ne regăseam, amândoi în acelaşi timp şi cu aceeaşi duioşie, o copilărie mai caldă.

După ce am traversat plaja şi am ajuns la poteca îngustă, am lăsat-o să treacă înainte şi atunci Nadia mi-a apucat mâna, lipindu-şi umărul

de braţul meu.

— Să ştii că s-a întâmplat o minune cu Luisa Antonovna, îmi şopti, veselă, la ureche. De când o ştiu, n-am avut musafiri la masă.

A urmat o altă minune: când am intrat în casa ascunsă sub salcâmi, pe drumul gării, Luisa Antonovna ne lăsă în sufragerie şi se duse, ceea ce nu se întâmpla niciodată, să vadă de masă, ciorovăindu-se cu Chira, în bucătărie. Era o revoluţie.

— Mama mă face geloasă, spuse Nadia, în timp ce-mi turna apă să mă spăl pe mâini.

Cu toate că era numai o glumă pripită, am roşit amândoi deodată.

— Nu glumesc deloc, reluă ea, după o clipă, puţin confuză, căutând să dea un sens mai convenabil primei afirmaţii, care acum, după purpura din obraz, înţelegeam că i se părea de proporţii alarmante. Zău că nu glumesc; îţi dă o atenţie pe care nouă nu ne-a arătat-o niciodată.

M-am gândit că nu făcusem nimic ca să câştig simpatia Luisei Antonovna; nu spusesem nici măcar un cuvânt. Dar observasem că oamenii pe care îi cunoşteam, mă iubeau sau mă antipatizau, fără să doresc una sau alta şi nu-mi arătau niciodată sentimente de mijloc. Nu mă simţeam răspunzător nici de unele sentimente, nici de celelalte şi ştiu că nici nu trebuia să fiu, fiindcă părerile bune sau rele despre noi, prea rar pot fi motivate de gesturile noastre, voite sau involuntare.

Masa era pusă în mijlocul sufrageriei; Luisa Antonovna mai aduse un tacâm şi ne-am aşezat, de o parte şi alta a ei. Mi se părea că îmi regăsesc aici o familie, şi fiindcă pe a mea o pierdusem din copilărie, gândul îmi încălzea sufletul care suferise adesea de frig şi singurătate.

Sufrageria, neobişnuit de mare, avea o singură fereastră, către apus, prin care intra prea puţină lumină, cu toate că afară soarele, scăpat de nori, strălucea vesel în ramurile verzi ale copacilor. În jurul mesei, prea mari numai pentru noi trei, erau scaune cu spătarul înalt, de stejar sculptat, ca nişte strane. Într-un colţ se vedea, în penumbră, un bufet vechi, iar lângă el, în colţul cel mai întunecos al încăperii, jilţul gazdei. Pe o măsuţă, alături aşteptau cărţile de joc, răvăşite. Restul încăperii era gol, ca un hambar primăvara. O scoarţă ţărănească în culori vii, pusă pe jos, ca să acopere o parte din duşumeaua înnegrită, nu înveselea interiorul posomorât. Vesel aici erau numai rochia albă a Nadiei şi ochii ei luminoşi, care mă priveau tot timpul, mulţumiţi de a mă vedea în casa ei.

Chira, făcută din rotunzimi de pepene, apăru, cu o farfurie purtată misterios deasupra capului.

— Să ştii că sunt guvizi! râse Nadia. Nici aici nu scap de ei.

— Acu i-am prăjit, domnişoară, se îmbufnă bucătăreasa. Ia să-i mănânci, că n-am găsit alt peşte.

— Nu mănânc guvizi!

Luisa Antonovna întoarse capul spre mine.

— Uite ce copil rău este, îmi spuse. Aşa-i că în străini nu face atâtea nazuri?

Nadia roşi şi atunci am înţeles că ea povestise acasă întâmplarea de deunăzi, când mâncase guvizii mei afumaţi. M-am simţit, fără să ştiu de ce, stânjenit şi restul mesei s-a scurs în tăcere. Cât o priveşte pe Luisa Antonovna, făcuse un efort prea mare ca să mai poată rămâne mult timp prezentă între noi; privirea ei se fixă într-un punct îndepărtat al sufrageriei ca şi când ar fi vrut să străpungă acolo pânza opacă a destinului; şi astfel ne lăsă singuri, până la sfârşit.

Prima se ridică Nadia.

— Vino cu mine, mă chemă, părând că se grăbeşte să mă scoată din încăperea întunecoasă. Am să-ţi arăt fotografia lui Stan.

Mă duse în camera ei şi mă aşeză pe un scăunel, lângă divan.

— E foarte urât la mine, spuse, în timp ce cotrobăia într-un cufăr. La Chişinău am o odaie mai frumoasă, deşi mult prea mare. Tatăl meu parcă ar fi rus, în loc de un metru, pune unu şi jumătate.

Camera era, şi aici, atât de mare, încât părea goală ca sufrageria. Avea două ferestre înguste şi înalte, care răspundeau între salcâmi, spre calea ferată. Pereţii văruiţi o făceau luminoasă dar îi dădeau ceva de şcoală sau de spital. Numai în partea de lângă uşă, unde era divanul, Nadia izbutise să facă un colţ mai prietenos. Pe zidul alb atârna o scoarţă mare basarabeană şi una la fel, dintr-o lână mătăsoasă, moale, îmbrăca divanul. Deasupra, între perne brodate, dormea aruncat strâmb un motan de catifea neagră, cu ochi lucioşi de sticlă şi cu mustăţi albe ţepoase, înfipte comic deasupra gurii pictate cu roz.

— El e Năstase, spuse Nadia, văzând că îl priveam, şi veni din fund ca să-l ia şi să mi-l pună în braţe. E în foarte proaste raporturi cu Stan, continuă apoi, aşezându-se pe covor lângă divan, la picioarele mele. Odată a căzut de pe fereastră în grădină şi câinele l-a scărmănat aşa de rău încât mi-a trebuit o jumătate de metru de catifea, ca să-l repar. Uite, se cunoaşte pe unde-i cârpit.

Îşi răvăşi în poală un vraf de fotografii pe care le adusese într-o cutie, din cufăr.

— Vino să-ţi arăt pe Stan, spuse, întinzând mâna şi trăgându-mă jos, lângă ea.

Mă regăseam ca în zilele de iarnă ale copilăriei când mă jucam pe covor la gura căminului. Îmbrăcămintea mea de bord, pe care o purtam peste tot, un tricou de lână albă, cu mâneci scurte şi pantaloni de doc, strânşi pe gleznă deasupra pantofului de tenis, fără ciorap, îmi îngăduia să iau parte nestingherit la această scenă. Mi-am adus aminte că de dimineaţă, la sanatoriu, mă socotisem prost îmbrăcat, fiindcă doctorul venise în haine elegante.

Stăteam amândoi cu spatele lipit de divan, umăr lângă umăr. Nadia îmi întindea pe rând câte o fotografie şi de fiecare dată când întorcea capul, buclele ei de pe frunte îmi atingeau obrazul.

— Asta-i toată familia noastră, încheie; numai pe tatăl meu şi pe Stan nu-i ştii; pe ceilalţi i-ai văzut. I-ai făcut o impresie bună Luisei Antonovna, adăugă, râzând. Are să te cheme cât de curând, să-ţi ghicească viitorul. Să n-o asculţi, fiindcă prevesteşte numai rele.

— Îi spui toate Luisei Antonovna? am întrebat-o, cu un fel de imputare.

Râse.

— Te-ai supărat că i-am povestit întâmplarea cu guvizii? Ai văzut că şi ai Chirei erau afumaţi.

— Dacă ai avea un secret, unde l-ai păstra?

Întoarse capul şi mă privi, cu ochii mari, surprinsă. Era atât de aproape încât îi simţeam căldura obrazului. M-am aplecat până ce părul ei de pe tâmple mi-a atins buzele. Nu-i mai vedeam ochii, dar simţeam că au rămas tot aşa de mari, cu aceeaşi privire, nedumerită.

— Îi spui toate, Luisei Antonovna? am repetat, în şoaptă, cu inima oprită.

— Ei poftim! Vino să vezi, Nadia! se auzi de dincolo, izbucnind, glasul Luisei Antonovna. Vino să vezi! Să spui că mint cărţile. De trei zile cade la fel: şaptele de treflă lângă asul de pică; necaz, fată dragă. Trebuie că s-a întâmplat ceva cu Rabega, la Chişinău.

Nadia se ridică şi deschise uşa. Vântul dezlănţui un curent vesel, jucându-se cu rochia ei, cu perdelele, cu scoarţa de pe jos, cu faţa de masă, ducând o mică panică zglobie între pereţii mohorâţi ai sufrageriei.

— Închide uşa, că ne ia pe sus, ce stai! ţipă Luisa Antonovna, păzindu-şi cu o mână cărţile, cu alta ţinându-şi şalul pe umeri şi înghesuindu-se în fundul fotoliului, speriată ca de un taifun.

Nadia întinse mâna şi mă trase în sufragerie, ca să închidă uşa.

Luisa Antonovna stătea în colţul ei, în fundul jilţului vechi, cu cărţile pe genunchi şi arăta, cu degetul, bătând insistent cartea, asul de pică lângă şaptele de treflă.

— Vino să vezi! Vino, să nu spui că nu s-a arătat. De trei zile cade la fel.

Şi întinzând mâna, luă de pe măsuţă, emoţionată, păhăruţul, ca să-l deşerte pe gât.

— S-a întâmplat ceva cu Rabega, la Chişinău, să ştii, fată dragă. Dacă n-o veni telegramă, mare minune!

— Vrei să mergem? mă întrebă Nadia.

Era nemulţumită de întâmplare. În timp ce ne îndreptam spre uşă, întoarse capul în urmă.

— Mamă, noi ne ducem. Îţi mulţumim pentru masă!

Iar afară, adăugă, mai încet, fără să-şi fi recăpătat voia bună: „Şi pentru prevestire!”

Când treceam prin dreptul ferestrei de la bucătărie, Luisa Antonovna se auzea ţipând dinăuntru, cu vocea ei de cobe, care ar fi putut fi atât de armonioasă:

— Chiro! Vino să vezi, Chiro, lasă-le naibii de vase! Vino să vezi ce-a căzut în cărţi. Iară a căzut la fel, să nu spui că nu s-a arătat.

În drum spre gară Nadia se mai însenină.

— Vezi în ce casă tristă locuiesc? spuse, cu o mâhnire dată la spate. De-aia umblu toată ziua haimana! Vrei să ieşim pe mare?

— N-ai obosit azi dimineaţă?

— Nu m-am simţit niciodată obosită. Sunt prea tânără.

Am ieşit în larg, în faţa sanatoriului şi pe o briză plăcută a învăţat să facă voltele. Simţeam o adevărată bucurie când vedeam că „Miladul” asculta de mâinile ei, ca de ale mele. Apoi m-am întins pe punte, cu mâinile sub cap şi am lăsat-o să conducă singură, în lungul coastei, spre sud. Priveam numai velele şi cât timp nu fluturau, ştiam că ţine direcţia bine. Am mers aşa mult timp cu briza uşoară, uitând de noi, până ce în urmă farul a început să clipească. Abia atunci ne-am dat seama că se face noapte, şi ne-am întors. Am intrat în port odată cu lumina lunii care răsărea, roşie, deasupra mării.

— Astăzi am stat toată ziua împreună, observă Nadia, în timp ce legam vela pe ghiu. Nu mi-am văzut recruţii.

— Îţi pare rău?

— Nu, dar să nu creadă că m-am înecat.

Când să plecăm, se opri o clipă în uşa cabinei şi privi în jos, întunericul cald dinăuntru.

— Mai ai şi altă casă afară de asta? întrebă, mai mult îngândurată decât curioasă.

— Nu.

— Ştii, mi se pare groaznic să nu te poţi duce cu gândul undeva, într-un loc fix, să te odihneşti, când eşti obosit, sau amărât. La şcoală, dacă eram tristă, mă gândeam la odaia mea de la Chişinău, mă refugiam acolo ca într-o cetate, unde nu mai putea veni nimeni să mă necăjească. Când mergeam cu trenul, noaptea, ştii nopţile lungi şi urâte din tren, îmi spuneam: Casa mea nu e aici, casa mea e acolo… Şi mă gândeam la patul meu, la plapuma mea, la covoarele de pe pereţi, la perdele, la fotografii. Iarna când ţi-e frig, spui: Să ajung acasă, la căldură, să mă aşez la gura sobei şi să beau un ceai fierbinte. Şi vagabonzii se gândesc la fel. Să aibă o bucăţică de acoperiş, sub care să-şi deşerte sacul lor cu boarfe şi cu amintiri. Nu crezi că e sufletul nostru făcut aşa, să avem un adăpost într-un loc?

— Casa mea, acum e aici, am spus înfrângând o îndoială, trădată de tremurul glasului.

— Nu, o casă trebuie să fie altfel, să aibă repere fixe, să ştim unde ne putem întoarce; vagabondajul nu-i o condiţie normală, la oameni; poate doar la şătrari, deşi nu sunt sigură.

Mergeam alături, în lungul căii ferate luminate de lună. În jurul nostru, salcâmii bătuţi de vânt, fremătau. Pe chipul Nadiei, lumina palidă punea o gravitate sub care nu recunoşteam nimic din copilăria ei. Un fior de frig îi străbătu umerii.

— E un eroism, continuă ea, să pleci în lume, pe o corabie ca asta şi să nu ai în urmă o casă, la care să te gândeşti, la care să-ţi spui că o dată ai să te întorci.

Apoi deodată, schimbă vorba:

— Vrei să-ţi dau o iconiţă? spuse, întorcându-se spre mine. Am o Sfântă Maria, în argint. Vrei? S-o pui în cabină?

I-am strâns mâna mişcat.

— Are să-ţi poarte noroc! Sfânta Maria protejează pe marinari.

Ne-am despărţit la poartă, sub pâlcul de salcâmi. Am stat câteva clipe, faţă în faţă, aproape lipiţi unul de altul, fără să ştim ce să ne spunem. Nu-i vedeam chipul, fiindcă intrase în umbră, dar simţeam că mă privea cu ochii cu care mă privise după amiază, înăuntru, când o uimise o întrebare a mea. Şi, parcă aducându-şi aminte întrebarea, şopti, ca o dezvinovăţire:

— Ştii, n-am avut niciodată un secret. Te rog să crezi că nu te mint.

Apoi, speriată de această mărturisire, îmi atinse mâna, ca din greşeală, în treacăt, şi plecă repede, fără alt cuvânt.

○

Războiul între Nail şi Ifim a început; astă-seară a fost primul scandal în port.

L-am găsit pe Ifim, înfuriat. Se plimba pe chei, dezlănţuit, cu şapca dată pe spate, cu mâinile înfundate duşmănos în buzunarele pantalonilor. Sus pe şlep, în uşa cabinei de la pupa, ardea un felinar afumat. Alături, ascuns în umbră, aplecat peste balustradă, Nail îşi sfârşea luleaua, cercetând cu ochii lui iscoditori ascunzişurile întunecoase ale portului. Încă de departe îl auzisem pufnind, cu vocea aceea subţire, veşnic nemulţumită:

— Ruski, ruski lenevos!

— Ce-i, Mihailiuc, n-ai plecat la culcare?

Ifim îmi făcu un semn cu braţul vrând să arate că nu-i vorba de dormit acum, şi continuă să se plimbe mânios pe chei. Abia mai târziu, când îmi făceam patul, l-am auzit sărind pe punte şi chipul lui negru, înfuriat a apărut în lumină, sus, la intrarea cabinei.

— Domnu, sunteţi aucat dumneavoastră?

Chipul lui mânios mai înainte, acum luase o înfăţişare tainică.

— Avocat? Nu, Mihailiuc. Dar ce pricină ai?

Clătină din cap dezamăgit.

— Eu am crezut că dumneavoastră sunteţi aucat!…

— Ai vreun proces?

— Nu, eu vreau doar să vorbesc cu aucat.

În clipa aceea se auzi iar, de sus de pe şlep, râsul rău al turcului, subţire ca un nechezat de cârlan:

— Ruski, ruski puturos. Mergeam culcam, nu muream de somn, bre!

Ifim strânse pumnii pe marginile scării; o mânie crâncenă îi întunecă obrazul. Vru să se întoarcă, să-i răspundă ceva lui Nail, apoi se răzgândi.

— Domnu, scrâşni printre dinţi, eu omor pe turc! Nu mai stau cu turc aici.

Şi coborând scările, în cabină, se desfăcu furios la piept, să-mi arate cămaşa albă, sub haină.

— De ce mă face turcu pe mine puturos? Eu spăl cămaşa în fiecare zi! La noi aşa e, multă curăţenie; şi surori şi cumnate, toţi, spălăm cămaşa în fiecare zi. Noi suntem curaţi şi vrednici, de ce face turcu puturos?

Se opri o clipă să-şi refacă mânia şi urmă, cu ochii scăpărând:

— Domnu, nu noi suntem puturoşi. Turcu este puturos. Dumneavoastră nu ştiţi, nici domnu căpitan din port nu ştie, nici grăniceri, dar eu astăzi am văzut: casa turcului, pe şlep, este plină cu păduchi de lemn. Pentru aia nu doarme turcu fiecare noapte: păduchii nu lasă să doarmă. Fiecare scândură are păduchi, şi patu şi masa… Domnu, eu nu văzut astăzi, şi piciorul turcului, ăla de lemn, are păduchi. Eu am văzut cum a stat la umbră şi a turnat gaz pe el şi lighioi au ieşit din crăpătură şi au fugit.

Iarăşi se auzi de afară, râsul subţire, al lui Nail:

— Ruski, ruski, lenevos!

— Păduchi nu lasă să doarmă, pentru aia caută pricină, mârâi Ifim, strângând pumnii.

Apoi, continuă, pornit:

— Domnu, dacă mai spune ceva eu omor pe turc.

Avea o hotărâre surdă întipărită pe chipul negricios, pe care mânia îl făcea să scapere, ca oţelul lovit.

— Linişteşte-te, Mihailiuc! Mâine o să ne plângem căpitanului.

Scutură capul, dispreţuitor:

— Ce poate face căpitanul? Ăsta este căpitan? Ăsta cârciumar! Ce cârciumar? Găzar! Eu ştiu ce-i căpitan: care ştie carte şi nu are frică, nici de mare, nici de furtună, nici de jandarm. Eu am văzut căpitan, când am mers cu Boris, fratele, cu vapor de la Galaţi la Sulina şi pe Marea Neagră, la Constanţa. A fost furtună, dar ăla a fost căpitan! Când vezi pe el, scoţi şapca şi spui: „Să trăiţi, domnu căpitan!” Eu, Ifim Mihailiuc, hohol de la Hotin, scot şapca şi spun, da: „Să trăiţi,

domnu căpitan”. Da ăsta este căpitan? Ieri a plecat cu barca, cu pescari, să prindă scrumbie, şi cum a ajuns la butoi negru unde vine vânt tare şi valuri sunt mari, a strigat: „Duceţi înapoi, eu nu mai vreau!” Şi p’ormă a stat până diseară în casă şi a mâncat lămâie… Ăsta căpitan?

— Ruski, ruski, unde am intrat bre? necheză Nail de afară, înciudat că nu-şi mai vede victima.

Ifim tresări.

— Domnu, întrebă, puţin misterios, dacă omor pe turc, bagă pe mine la puşcărie?

Aştepta cu atâta nevinovăţie răspunsul, încât m-am pomenit râzând.

— Sigur că te bagă. Cum poţi să întrebi una ca asta?

— Trebuie să-l las pe turc sănătos? continuă dezamăgit.

Apoi oftă:

— Hei, dacă dumneavoastră nu sunteţi aucat! Este la noi, la Hotin un aucat! Cel mai bun aucat! Toate legile ştie.

Stătu un timp pe gânduri, negru, cu capul aplecat.

— He, urmă mâhnit, dacă dumneavoastră nu sunteţi aucat! Omoram pe turc şi scoteaţi dumneavoastră din puşcărie!

— Ruski, bre ruski, necheză Nail de afară, haidem bre la culcam, că mâine estem treabă multă, hi, hi, hi!…

Ifim strânse pumnii şi se repezi pe scări, sus. Urmă o tăcere. Doar paşii lui se învârteau în loc, furioşi; căuta ceva, pe chei, îmi dădeam seama. Pe urmă se auzi o icnitură îndesată, şi un pietroi bubui pe şlep, în peretele cabinei. Sticla felinarului sări ţăndări, risipindu-se cu sunete cristaline, pe puntea de fier.

— Să taci, turcule, să taci! răcnea Ifim. Să taci că destul te-am răbdat toată ziua azi!

Am ieşit în capul scării, neliniştit. Pe şlep nu se mai simţea nicio mişcare; Nail tăcea chitic, pitit pe burtă, după un lădoi. Un grănicer râdea zgomotos, în uşa pichetului; altul patrula spre far, cu paşii rari, netulburat, de parcă nu s-ar fi întâmplat nimic.

Ifim se mai plimbă un timp, bocănind furios cu potcoavele pe chei, pe urmă dispăru bombănind, în întuneric, ducându-se, printre magazii, la Crasaviţa, să doarmă. În port se lăsă liniştea deplină de la miezul nopţii. De pe Liman vântul de la nord începea să sufle, rece, gonind mirosul de algă şi aducându-l pe acela de luncă verde.

Luna, în primul pătrar, asfinţea, învelind cheiul într-o umbră roşiatică, tristă.

○

Am plecat în zori şi ne-am întors seara, târziu, pe întuneric. De dimineaţă vântul ne dusese aşa de repede, încât ajunşi în dreptul Cordonului, unde începe faleza basarabeană, abia răsărea soarele. Sus,

pe mal, vilele dormeau încă, în răcoarea de peste noapte; nu se vedea niciun om.

— Ne oprim?

— Haide, n-am fost niciodată aici.

Am aruncat ancora, la o sută de metri de ţărm şi am ajuns la plajă înotând alături. Nisipul era rece şi soarele care se ridica greu printre norii matinali de la orizont, abia începea să se încălzească. Ne-am aşezat pe plajă, cu faţa în jos, unul lângă altul, cu umerii lipiţi. Valurile rostogolindu-se pe ţărm, îmi dădeau o ciudată senzaţie de frig, de parcă mi-ar fi atins picioarele, ciudată fiindcă nu-mi displăcea, şi acest murmur neîntrerupt, nu ştiu ce farmec îmi transmitea în toată fiinţa.

Era o dimineaţă rece; am simţit-o că tremură şi i-am trecut braţul peste umeri, ca s-o încălzesc. Stătea atât de supusă sub îmbrăţişarea mea protectoare, încât mi se părea că o stăpânesc, că suntem înţeleşi, să nu se mai dezlipească niciodată de mine. Am întins capul şi mi-am lipit buzele pe mâna ei care era în faţa mea, pe nisip. A întors-o încet şi mi-a apăsat palma pe gură, cu o sfială seducătoare.

Am stat aşa, fără să spunem un cuvânt, până ce au început să coboare primii oameni, la plajă. Soarele învingea norii de la orizont şi apărea deasupra mării, strălucitor. Ne-am aruncat în valuri ca nişte sălbatici care fug de lume, am înotat, luându-ne la întrecere, ne-am urcat pe punte, am ridicat pânzele şi, cu vântul care continua să bată de la nord, ne-am continuat drumul.

Nadia stătea la cârmă, puţin încordată, temându-se să nu facă vreo greşeală. M-am aşezat pe banchetă, cu faţa spre cerul luminos, lăsându-mi capul pe piciorul ei ars de soare; ni se părea la amândoi firesc. După un timp, când, depărtându-ne de mal vântul a devenit constant, a fixat şcota randei pe tachet, ca să-şi lase mâna eliberată pe fruntea mea. Am simţit-o mângâindu-mi părul, încet, sfios şi am ştiut că nu face altceva decât să-mi mulţumească pentru acest drum. Atunci am ridicat ochii şi am privit-o. Cerceta zarea, puţin încruntată din cauza luminii răsfrânte din apă. Întâlnindu-mi privirea, chipul ei cu buclele căzute în ochi, se lumină. Mi se părea că o cunosc de o viaţă întreagă, că am început această călătorie fără sfârşit, de mult, că vom rămâne tot timpul împreună, aici, departe de ţărm şi de oameni. Nu ştiam din ce timp îndepărtat, chipul ei îmi stătea în minte, aşa cum îmi stătuse în suflet, ascunsă, dragostea pentru mare. Mi-a venit în gând prima călătorie făcută cu comandorul Maximov, când soarele, vântul şi valurile mă înfrânseseră. Fiecare dragoste are o durere la început şi una la sfârşit, mă gândeam. Dacă s-ar putea ca dragostea începută acum să nu se termine niciodată! Să nu mai trebuiască niciodată să încep altă viaţă!

— Eşti mulţumită?

Drept răspuns mi-a apăsat uşor mâna pe frunte. Am închis ochii şi am rămas aşa, mângâiat de mâna ei şi de briză, şi legănat de valuri. Atunci, ca înaintea unei beţii în care simţeam că mă cufund, m-am gândit la ultima mea iarnă şi la tot şirul ei de disperări. Ele sau eu, eram acum dincolo de real.

Zâmbeam, cu ochii închişi. „Cât de murdară, de rece şi de tristă ar fi viaţa în urmă, îmi spuneam, şi cât de puţin ai avea de sperat înainte, ea tot are de ce să fie trăită. Chiar numai pentru acest cer, pentru această mână de pe frunte, pentru acest neîntrerupt fâşâit al valurilor sparte în bordaj. O singură zi, le poate plăti pe toate celelalte.”

La prânz, când vântul contenea, eram la capătul de sud al falezei, acolo de unde se întinde la nesfârşit o altă coastă de nisip, între lacuri şi mare. Dar mai întâi, o mică localitate de vilegiatură, Burnas.

Aceleaşi căsuţe albe, sus pe mal, între salcâmi şi flori. Lumea de pe plajă urcă pe potecă, într-un şir multicolor.

— Burnas? se miră Nadia, cu ochii mari. Eusebiu, fratele tatei, vine vara la Burnas.

Mă întristez. Nadia îmi apucă mâna, cald.

— Nu te teme, spune râzând. Nu mergem la el, nu ne suferim unul pe altul. Dar, din partea lui, el n-are niciun motiv.

Dezvinovăţirea ei mă face să râd.

— Cum poate cineva să nu te sufere? o întreb, apucându-i mâinile şi apropiindu-mă de ea.

Păleşte puţin, în timp ce ochii mă privesc mari, uimiţi. E puţin speriată, dar simt că nu după mult timp nu va mai fi; trebuie doar să aştept, să nu fac niciun gest.

— Nadia, îi spun, grav, cu sufletul pe buze, niciodată n-am să te supăr, n-am să te jignesc; dacă am să te nemulţumesc în vreun fel, va fi fără voia mea. Te rog de pe acum să mă ierţi.

O nedumerire i se arată în ochii mari:

— De ce vorbeşti aşa?

Şi fiindcă tăcerea devine stânjenitoare, trece pe puntea din faţă, lângă catarg, să coboare pânzele. Le legăm împreună, pe ghiu, apoi ne aruncăm în apă şi înotăm spre ţărm, cu mişcări rare, ca să prelungim cât mai mult plăcerea alunecării prin apa care este un catalizator între noi.

— Crezi că ne primeşte la masă în costum de baie?

Cum o să ne primească? Abia acum ne dăm seama, şi pufnim în râs.

— Ce facem? întreabă, Nadia.

— Mergem pe punte şi prindem guvizi!

Ştie să-şi ascundă dezamăgirea:

— Vrei? face, cu glasul înmuiat.

— Da, o să mâncăm guvizi! hotărăsc, cu gândul să o necăjesc, deşi nu merită şi mă doare inima.

Înotăm iarăşi, alături; o las să se urce pe punte, apoi desfac un colac de salvare de pe şarturi.

— Te absolv de guvizi! o vestesc, bucurându-mă de bucuria ei. Ne punem lucrurile pe colacul de salvare şi le ducem pe mal.

Se luminează:

— E o idee straşnică, spune, repezindu-se să coboare în cabină ca să scoată îmbrăcămintea.

Aduce şi hainele mele. Când o văd, cu ele în braţe, mi se pare că gestul ei e atât de intim, încât mă înfior.

Pe mal stăm să ni se usuce costumele de baie, apoi ne îmbrăcăm pe deasupra lor şi, ducând colacul, unul de o parte altul de alta, ca pe o tavă cu colivă, urcăm poteca, spre faleză. De sus, marea adormită se vede albastră-palidă, acoperită de o pâclă subţire. Spre sud, firul nisipos al coastei se duce până la orizont. Jos, „Miladul” se leagănă lent în ancoră; puntea curată, albită de apa mării, luceşte în soare.

— M-ai întrebat dacă am o casă, spun. Uite-o!

— Ce linie nobilă! îl admiră Nadia. Ce calm aşteaptă acum şi cum se încordează când vine vântul! Îl iubeşti? Dacă s-ar îneca ai fi trist? Eu aş plânge.

Pornim pe stradă ducând comic, colacul, între noi.

— Miladul! Mi-la-dul! silabiseşte Nadia. Ce înseamnă, de la ce vine?

— Hai, hai, mor de foame!

Miladul? Cine îşi mai aduce aminte de comandorul Maximov şi de biata lui Ludmila?

○

Am mâncat la o masă mică, într-o grădină mare, umbrită de salcâmi. O mulţime de polonezi, cu nevestele şi copiii, ocupau celelalte mese. Un aparat de radio vorbea ceva pe limba lor şi ei ascultau tăcuţi, cu capetele blonde aplecate deasupra farfuriilor.

Aceste familii liniştite veneau aici de la sute de kilometri, în trenuri încinse de soare, străbătând câmpii pline de praf. După o lună care trecea în tăcere, se urcau în aceleaşi trenuri, ca să se întoarcă în ţara lor de atâtea ori urgisită. Mă gândeam cu milă la acest lung şi trist drum al întoarcerii. Cum poţi să mergi două zile cu trenul, când o lună ai stat pe malul mării? Cum mai poţi să te întorci în oraşul secetos, cu străzi prăfuite, cu copacii ofiliţi, cu flori decolorate, unde nu se mai simte briza sărată, nici mirosul de algă şi de iod al mării, şi unde, în locul murmurului ei, dimineaţa te trezesc birjarii, mânându-şi trăsurile ponosite, pe caldarâmul străzii şi ea ponosită, căci totul e ponosit când te întorci de la mare.

Erau palizi, tăcuţi şi mi se păreau trişti. Copiii lor aşteptau, cuminţi, să li se pună mâncarea în faţă apoi începeau să mestece, încet, gânditori, ca nişte persoane mature. Nu întrebau nimic, nu se

mirau de nimic. Blânzi ca nişte îngeri şi trişti… Bărbaţii ascultau pe vorbitorul de la radio; femeile ascultau, de asemenea, cu privirea plecată. Părul lor era blond-albicios, ochii albaştrii, obrazul palid, buzele nefardate. Şi în mijlocul acestui lan de grâu prăfuit, chipul Nadiei, ars de soare, îmbujorat, cu părul arămiu, atârnându-i pe frunte în bucle cu luciu de mătase, răsărea viu, colorat, ca o floare de mac spălată de ploaie.

M-am aplecat peste masă:

— Nadia, să mergem repede de aici!

Am colindat străzile, până spre seară, cu colacul de salvare după noi. Am ieşit în marginea de apus a satului, unde începea stepa şi am tras în piept aerul câmpului cu miros de fin cosit.

— Nadia, am spus, n-aş mai putea să mă întorc într-un oraş, să trăiesc într-o casă cu pereţi de jur împrejur şi cu tavan deasupra, ca într-o puşcărie. De ce să respirăm numai atât aer cât intră pe o fereastră?

Către seară am plecat înapoi, cu briza de la sud. Era un vânt liniştit, plin, care întindea pânzele egal şi ne ducea repede spre casă. În dreptul cotului de la Balabanca, unde ţărmul se abate puţin înspre nord, am văzut soarele coborând printre arbori, deasupra unor case acoperite de umbră. De acolo înainte, faleza a început să pară neagră; încet, noaptea se întindea spre larg. La Cordon, luminile erau aprinse şi lumea se plimba pe faleză; nu putea să ne vadă, în întuneric, şi nici să ne bănuiască. Un timp am auzit în urmă muzica militară care cânta un vals tânguios. Când am ieşit din umbra falezei, deasupra satului se mai vedeau pe cer urmele roşii ale apusului. De pe mare, în faţă, ne întâmpina luna, în creştere, şi farul de la Bugaz începea să clipească.

— Azi dimineaţă, când am plecat, spuse Nadia, încă nu se stinsese; mi se pare că ne-a aşteptat toată ziua.

Stătea pe puntea din spate, culcată pe o parte, sprijinită în cot, cu capul aproape de umărul meu. Am ales o stea la orizont şi îndreptând prova într-acolo, am fixat cârma, lăsând barca să meargă singură, cu vântul plin. Nadia mi-a făcut loc alături, ca pe o bancă în parc, unde e dreptul oricui să se aşeze.

— Două zile n-am fost pe plajă, spuse. Vrei mâine să mergem, să-mi inspectez recruţii?

Nu am răspuns: după o zi petrecută împreună, departe de oamenii cunoscuţi, aceste cuvinte care îmi anunţau apropierea sfârşitului, mă nemulţumeau. Nadia credea că sunt obosit şi vreau să dorm, de aceea îşi întoarse capul înainte, să supravegheze marea luminată palid de lună. O priveam, în penumbră, cum stătea ridicată în coate, cu bărbia întinsă, adulmecând în întuneric. O legănare a vasului mă împinse înspre ea; nu se feri. Cum obrazul meu îi atingea braţul rece îmi simţi pe piele genele clipind.

— Nu dormi? întrebă, în şoaptă, temându-se parcă să nu tulbure pe cineva în mijlocul mării pustii.

— Nu.

Apoi după o clipă, am urmat, cu obrazul încă lipit de braţul ei:

— Îmi pare rău că ajungem.

Îmi citi mâhnirea în glas, se întoarse şi îmi mângâie obrazul.

— Şi mie îmi pare rău, şopti.

Era toată căldura de care aveam nevoie, şi în mâna ei, şi în glas.

Pe urmă capul ei se aplecă încet spre mine, parcă vroia să-mi spună ceva la ureche, sau să-mi cânte, să mă adoarmă, în timp ce degetele îmi mângâiau părul. Avea ceva bun şi curat, de soră castă. Nu o mai vedeam, dar îi simţeam căldura; apoi mâna îi coborî încet, aproape nematerială, pe tâmple, pe urechi, pe gât. Dacă aş fi avut o plapumă ar fi tras-o, să-mi învelească umerii. Erau gesturile ei vechi cu care îl mângâia pe Ştefănel în copilăria lor tristă. Şi deodată, i-am auzit glasul, cum mă gândisem, un murmur, sau un cântec, încet, lin, ca o închipuire. Dar era un cântec într-adevăr pe care îl îngâna încet, fără cuvinte, cu gura închisă, îl mai auzisem o dată foarte demult şi niciodată după aceea, nu ştiu unde şi de la cine. Imagini din copilărie mi se rostogoliră în minte, sunând cristalin, ca o bilă de argint care sare din lamă în lamă pe un xilofon cu toate tonurile percepute de urechea omenească. Şi în loc să rămân la copilăria mea, mi-am amintit de a ei: casa mare, şi parcul sălbatic, de la Chişinău, pe doctorul Rabega, negru şi ursuz, cu barba lui de Rasputin, pe Ştefănel care acum stătea în ghips, acolo unde clipea farul, pe Luisa Antonovna căutând fericirea copiilor în cărţi, şi uitând să-i binecuvânteze, seara, la căpătâiul pătucului unde dormeau singuri, ca nişte orfani. Mi-am închipuit-o pe Nadia, copilă, în şorţ mohorât de şcoală, ca de orfelinat, cu cosiţele pe umeri, aplecându-se, cum se apleca acum peste mine, la căpătâiul fratelui mai mic, şi cântându-i, să-l adoarmă, cum alte fete cântă păpuşilor.

Era un cântec necunoscut, dulce şi mângâitor, cu tonuri puţine, o melodie naivă dar cu putere de farmec. Încetase să fie un cântec de leagăn, mi se părea o vrajă, un descânt de dragoste, premergând un gest care trebuia să vină, pe nesimţite, ca prima adiere a brizei de seară. Încet, cu o mişcare imperceptibil de uşoară, braţul ei mi s-a lăsat pe umeri, cum o ţinusem eu de dimineaţă, iar murmurul dulce mi s-a oprit lângă ureche. I-am simţit buzele, tremurând pe obrazul meu, aproape fără să-l atingă. Un timp n-am mai auzit foşnetul valurilor sparte în bordaj, n-am mai simţit vântul, nici răcoarea nopţii, ci numai căldura Nadiei, suavă, ca a unei flori de câmp ţinută în sân. Atunci am întors capul încet, lăsându-mi obrazul să alunece sub buzele ei care palpitau cu teamă, întâmpinându-mi apropierea. A fost un drum lung, pe care l-am străbătut încet, cu religiozitate, vrăjit tot

mai mult cu fiecare clipă, şi speriat că vraja ar putea să se rupă, până ce colţul buzelor mele a întâlnit pe ale ei, calde. Atunci am simţit-o că freamătă, că în tremurul ei, peste uimire şi teamă mai puternic era un simţământ înnăscut: dorinţa care nu putea fi decât răsfrângerea dorinţei mele. M-am dăruit acestui freamăt beat de voluptate. Şi am avut atunci senzaţia dumnezeiască a contopirii, prin schimbarea inimilor noastre, inima Nadiei bătea acum în pieptul meu, şi în pieptul ei bătea inima mea.

○

Ne-am ridicat amândoi în aceeaşi clipă, speriaţi de fâlfâitul aripilor; o pasăre neagră, uriaşă, răsărind din întuneric a trecut dezorientată pe deasupra noastră, a izbit pânza şi s-a pierdut pe dâra argintie a lunii. M-am aruncat peste bara cârmei, împingând-o brusc, cu tot trupul, în bordul de sub vânt. „Miladul” s-a înclinat în loc, pe o coastă, alunecând cu ghiul prin apă, şi prova, sărind încordată peste valuri, s-a întors într-o singură clipă, către sud. Un pilon înfipt în nisip, pe fundul mării, aici apa nu e adâncă, ne-a atins bordajul, hârşiindu-l.

— Ce s-a întâmplat? întreabă Nadia, înlemnită.

Se ţine strâns cu mâinile de eche, lângă mâinile mele; nu ştiu cum ne-am desprins din îmbrăţişare.

Spre ţărm se vede clipind fanarul cherhanalei din Serghievka. De acolo porneşte până departe, în larg, o *taliană* de prins peşte, o plasă lungă întinsă pe piloni de lemn, ancoraţi puternic. Păsările de mare, care vin să fure peştele din plase, adorm adesea pe câte un pilon, deasupra apei.

Cu mâinile încă tremurând, manevrez pânzele să ieşim spre larg.

— Era să intrăm în plasă, spun, silindu-mă să-mi recapăt calmul. Dacă nu se speria pescăruşul de noi, n-aş fi băgat de seamă.

Nadia coboară în cockpit şi se aşază lângă mine.

— Ce s-ar fi întâmplat?

— Dacă ne loveam în plin de un pilon, putea să ne spargă bordajul.

— Ne scufundam?

— Nu ştiu, poate nu; depinde cât de mare ar fi fost spărtura. Dar era grav oricum; putea să ne rupă catargul, să ne sfâşie pânzele, să ne rănească…

Nadia se înfiora; o simt tremurând. Mă întreb dacă ştie că e vina mea; noaptea, lângă țărm, nu se lasă cârma din mână, pentru niciun motiv.

„Pentru niciun motiv!” mă gândesc, încercând s-o readuc din amintirea apropiată, cum stătea pe punte, aproape îmbrăţişându-mă, cu buzele ei speriate pe obrazul meu.

— Mi-e frig.

— Să-ţi aduc un pulovăr?

— Nu, să nu mai laşi cârma.

— Ţi-e frică?

— Nu. Nu mi-e frică de ce ar putea să mi se întâmple mie; îmi place prea mult marea, ca să mă tem de ea. Ideea unui naufragiu mă îngrozeşte pentru tine; n-ai putea să pleci mai departe!

Mergem spre larg, să ocolim pilonii.

Cum aş pleca mai departe? Nici pe mine nu mă îngrozeşte naufragiul, ci întâlnirea cu comandorul Maximov.

○

Am intrat în port aproape de miezul nopţii. Pe drum, în lungul căii ferate, între vilele adormite, nu am scos niciun cuvânt; eram amândoi obosiţi. Când ne-am despărţit, la poartă, sub salcâmi, Nadia tot mai tremura. A plecat repede, după ce mi-a strâns amândouă mâinile, în fugă. Rămas singur, m-am întors pe acelaşi drum pustiu şi m-am culcat fără gânduri. Numai când să adorm, mi-a venit în minte odaia ei, divanul moale, lângă care, pe covor, era aruncat motanul de catifea; m-am gândit la cămaşa de noapte, lungă, cămaşă albă, de fată cuminte. Atunci în colţul gurii i-am simţit buzele tremurând iar în nări am recunoscut mirosul ei cald, de buruiană ţinută în sân. M-am simţit foarte părăsit şi foarte trist că trebuia totuşi să plec.

○

Acum se ştie; operaţia lui Ştefanei, n-a reuşit. Aşchia de os scoasă din coapsă şi grefată la rotulă, nu s-a prins, ca să-i anchilozeze genunchiul. Este stupid, vindecarea lui înseamnă o infirmitate definitivă. Înţepenirea piciorului trebuie să dea oaselor, la încheietură, putinţa de a se odihni. Operaţia n-a reuşit; genunchiul e încă liber, boala roade mai departe, dedesubt; despre vertebră nu se mai spune nimic, a trecut pe un plan secundar, sau, poate, s-a vindecat. În timp ce Nadia aleargă după infirmieră, doctorul Mieluş m-a tras de-o parte şi mi-a spus. Nu ştie cum s-o anunţe: la început a avut credinţa că va scăpa. Şi-au dat toată silinţa.

— Mai mult decât silinţa, spune, mâhnit. Am încercat să facem imposibilul, dar prea puţini pleacă de aici pe deplin vindecaţi.

Pentru Ștefănel mâhnirea doctorului este altfel decât pentru ceilalţi bolnavi condamnaţi. În ochii lui cenuşii, veşnic aplecaţi, ochi de băiat timid, de îndrăgostit, nu de medic mai mare peste miile de microbi ai lui Pott, care rod aici vertebrele, acum citeşti tot ce altminteri pleoapele se silesc să ascundă; o iubeşte pe Nadia. Înţeleg tremurul mâinilor lui, îmbujorările de adolescent, privirile pe care i le aruncă uneori, pe furiş, speriat şi vrăjit de fiecare mişcare a ei. Peste acest cap care închide atâta ştiinţă despre misterele bolilor, peste mâinile acestea care umblă cu bisturiul la vertebrele omeneşti, cum ar umbla un ceasornicar cu şurubelniţa între roţile ceasornicului, peste nervii care unesc ştiinţa cu îndemânarea, creierul cu degetele, acum e mai mare şi mai puternic un simţământ incontrolabil, despre care nu scrie,

decât vag, în cărţi, despre care nu se învaţă clar, în facultăţi, care nu are un microb, ca să te vaccinezi împotriva lui şi care nu-i o tumoare, ca să poată fi extirpat.

— Nu ştiu cum să-i spunem Nadiei.

Ochii lui cenuşii, mâhniţi şi speriaţi, caută un reazem în privirea mea.

Nadia vine de jos, îmbujorată. A cerut un vas ca să pună în el, la capul lui Ştefănel, florile de câmp culese azi dimineaţă. Bolnavul îi zâmbeşte din pernă, cu ochii lui negri care azi sunt mai mari. Obrazul străveziu, are o gingăşie de statuetă tăiată în alabastru. Nadia îi pune mâna pe frunte şi îl mângâie, aplecându-se deasupra lui, plină de dragoste. Mă înfior; e mâna care m-a mângâiat pe mine, şi gesturile sunt aceleaşi.

— Ce complotaţi acolo? întreabă apoi, veselă, ridicând capul înspre noi.

Pe acest colţ de terasă, în cei câţiva metri cubi de aer în care ne aflăm noi patru, în lumina limpede a unei dimineţi ca de sărbătoare n-ai crede că pluteşte o nenorocire. Obrazul doctorului devine mai palid decât al bolnavului, dar Nadia nu-l vede, cum nu va vedea niciodată dragostea lui.

— Dumnealui îşi bârfeşte colegii, spun. Uită-te la el, nu l-ai crede în stare.

Doctorul roşeşte, nu fiindcă l-am nedreptăţit, ci de teama că voi dezvălui un adevăr care trebuie să rămână ascuns.

— Doctore Mieluş! exclamă Nadia, prefăcându-se scandalizată. Cum eşti în stare să bârfeşti?

Între noi e patul lui Ştefănel; băiatul întoarce capul, cuminte, când într-o parte, când în alta, urmărind conversaţia stupidă. Pe gâtul subţire, slăbit, cu pielea întinsă, a apărut, prematur, mărul lui Adam, ca un nod care i s-a oprit în beregată, şi poate să-l sufoce.

— Să nu te iei niciodată după aparenţe, răspund, iarăşi stupid, în locul doctorului, zvârlind cuvintele ca pe nişte mingi de tenis, peste o plasă care e patul bolnavului.

Sub pled, genunchiul lui mic, imobilizat în aparate, refuză să se sudeze, refuză să se vindece cu preţul unei anchilozări atât de nedrepte pentru tinereţea lui. Ce va face boala din micile lui oase răzvrătite? Cu ce furie va roade din ele? Ce alt sfârşit va pregăti, dacă resping îngrozitoarea vindecare? Îmi vine în minte un singur gând, izolat, dar clar şi persistent, că sergentul cel gros, de la Chişinău, îl va aştepta zadarnic pe Ştefănel să se întoarcă la joacă, pe stradă, cu praştia în mâini.

— Nadia, spun, ca să curm convorbirea fără noimă, trebuie să-l lăsăm pe Ştefănel să se odihnească.

Mă apropii de capul băiatului şi-l mângâi, cum o clipă mai înainte

îl mângâia ea.

— Nu-i aşa, Ştefănel, că trebuie să plecăm?

El îşi poartă ochii neştiutori, ochi de victimă, de la unul la altul apoi întinde mâna cuprinsă de febră şi-o strânge prieteneşte pe a mea.

— Duceţi-vă! Îmi pare bine că aţi venit! Sunteţi foarte buni.

Mulţumirea lui, pe care trebuie s-o împărţim între noi, ca pe o pâine bună, mi se pare că ne apropie, pe mine şi pe Nadia, întinzând de la unul la altul o legătură caldă şi intimă.

Pornim, împreună cu doctorul, pe terasă, spre ieşire. Aproape toate paturile sunt scoase afară, la soare. Camerele rămase cu uşile deschise stau scufundate într-o umbră tristă şi grea. La capătul scărilor ne despărţim de doctor şi el se întoarce la bolnavi. Îl vedem depărtându-se, puţin adus de spate, cu mâinile atârnând, printre paturile albe, aliniate ca nişte sicrie. Paşii lui sună sec pe pardoseala betonată şi cum se pierd, încetul cu încetul, mă fac să văd abia acum, ce vastă este terasa.

Nadia e veselă, o veselie de vânt matinal, care scutură, zglobiu, aşternuturile scoase pe fereastră, la aer. Aleargă înaintea mea, pe potecă, rupe două flori galbene din iarbă, ca să le prindă la cingătoare; pe urmă se gândeşte că una trebuie să mi-o dăruiască mie. Încearcă să-mi transmită odată cu floarea şi veselia ei, dar mi-e peste putinţă s-o primesc.

Îi apuc braţul, cu strângere de inimă.

— Nadia.

— De ce eşti urâcios? mă dojeneşte, oprindu-se în mijlocul potecii şi privindu-mă cu ochii pe jumătate întunecaţi de o dulce burzuluială.

— Nadia, încep iarăşi, cu teamă, şi cu mâhnire.

Ezit, mângâindu-i braţul, îngândurat.

— Eşti urâcios, mă mustră ea, trăgându-mă mai departe pe potecă, înspre plajă. Ţi-am spus că vreau să-mi văd recruţii. Haide, nu te pun în front cu ei. Trebuie să-i muştruluiesc puţin, ce Dumnezeu, nu înţelegi?

Ei ne văd de departe şi ne ies înainte, grămadă, râzând toţi cu aceiaşi dinţi albi. Într-o clipă au înconjurat-o.

— Unde ai fost? Te-am căutat acasă; tu nu spui niciodată unde pleci?

Au nume de gangster: Jim, Dillinger, Tom, Baxter, Bill, cum i-a botezat Nadia. Numele lor adevărat şi l-au uitat chiar ei. O apucă de mâini şi pornesc într-o goană care revoluţionează plaja. Oamenii paşnici, cărora le aruncă nisipul în ochi se ridică scandalizaţi dar nu au ce face, şi se trezesc râzând de nebuniile lor. Într-o clipă au ajuns departe ridicând un nor de nisip în urmă, că nu-i mai văd. Mă găsesc singur, în mijlocul unei lumi necunoscute, fără să înţeleg ce caut aici. Îmi fac drum printre corturile bătute de vânt, printre cearşafurile

întinse pe jos, dar nu ştiu încotro mă duc. Mă aşez, stingher, într-o margine a plajei, cu senzaţia că o vijelie mi-a smuls cortul sub care mă adăposteam şi m-a lăsat gol, în faţa lumii.

Nadia îşi face cursa de fond, cu băieţii, lipăind pe nisipul ud de lângă ţărm, până la cherhana, apoi se întoarce, pe acelaşi drum. O văd, cu boneta în mână, cu părul fluturat de vânt, cu obrazul aprins.

— De ce-ai rămas aici? spune, de departe, gâfâind.

Întrebarea îmi trezeşte un început de revoltă. Dar nu-i răspund şi privesc, cu ochii răi, un punct departe, un val rostogolindu-şi coama albă.

— De ce mă superi? continuă, venind lângă mine şi aplecându-se să-mi pună o mână pe umăr.

Gestul ei este evident împăciuitor, dar prezenţa celorlalţi aşa cum s-au oprit în spate, ca o armată gata s-o apere, asistând la o scenă care nu-i priveşte, îmi aduce un nou val de îndârjire în inimă.

— Hai să jucăm capra! spune, trăgându-mă de mână, să mă ridice de pe nisip.

Socotesc că asemenea invitaţie este o umilire. Ceilalţi râd şi dinţii lor albi, de băieţi tineri, mi se par nişte colţi de buldog.

Stăruie:

— Hai, te rog, nu fi urâcios!

Îi arunc o privire duşmănoasă.

— Nadia!

Tresare; acum a simţit că nu-i glasul meu.

Îi vorbesc printre dinţi, încet, să audă numai ea, apăsând pe fiecare cuvânt, cum apeşi cu degetul pe trăgaciul unui revolver:

— Nadia, genunchiul lui Ştefănel nu se face bine. Mi-a spus doctorul azi dimineaţă.

O paloare de moarte îi acoperă obrazul; numai ochii mai rămân vii, opriţi asupra mea. Dar nu mai sunt ochii ei, nu-i mai recunosc. Umerii încep să-i tremure încet, ca de frig. Se lasă uşor, în genunchi, în faţa mea, continuând să mă fixeze, cu ochii aceia mari, în care a îngheţat tot sufletul ei. Buzele abia i se mişcă:

— Adevărat?

Acum pare îngenunchiată în faţa unei icoane, aşteptând mântuirea.

Înclin capul, fugind de privirea ei.

— Da.

Îi aud respiraţia lungă şi grea. Pe urmă linişte; pe urmă se ridică, încet.

— Vino! spune rugător.

O urmez pe potecă, sub soarele arzător, până între primele magazii din port. Acolo, la adăpost, se opreşte şi se întoarce încet, să-mi întâlnească iarăşi privirea, pe care o feresc.

— Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Las capul în jos:

— Da.

Îi văd numai genunchii cum încep să-i tremure; apoi se înmoaie încet, ca o lumânare la flacără.

— Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Nu mai este un glas; sunt cuvinte sfâșiate în gât şi înecate de lacrimi. Întinde mâna şi-mi ridică bărbia, să-mi întâlnească ochii, să caute în ei un reazem sau o povaţă.

— O să rămână la sanatoriu? repetă, sfâșiată.

Apoi mai încet, din ce în ce mai stins:

— La sanatoriu? La iarnă, când are să ningă?… Să stea singur, aici, în pustiu?…

Şi deodată, se prăvăleşte în buruieni, cu faţa în jos, hohotind.

Mă aplec lângă ea şi-i cuprind umerii zguduiţi.

— Nadia, spun, Nadia!…

Nu găsesc alte cuvinte. Ea plânge, cu faţa îngropată în buruieni:

— Ştefănel!… sărmanule!

Îmi sfâşie inima. Îmi îngrop capul în bălării, lângă al ei, îmi lipesc obrazul de obrazul ei ud şi mă pomenesc plângând alături, amestecându-ne lacrimile.

— Nu mă minţi? suspină. Ţi-a spus doctorul Mieluş?

Îmi lipesc buzele de ochii ei uzi; simt gustul sărat al lacrimilor ca o împărtăşanie blestemată.

— Ştefănel, sărmanule! suspină. Să rămâi la iarnă singur, aici!

Apoi se întoarce, greu, şi cu ochii rătăciţi, înecaţi în lacrimi, mă priveşte, ca pe un străin.

— Tu de ce plângi? mă întreabă, neînţelegând ce caut lângă ea.

Întind mâna să-i mângâi obrazul, lăsând să mi se scurgă prin degete toată mila pe care o poate simţi fiinţa mea. Se ridică spre mine, nedumerită, apoi, după o clipă, ochii umezi i se îndulcesc de parcă m-ar recunoaşte abia acum.

— Iartă-mă, n-am vrut să te supăr!

Îmi cuprinde grumazul cu braţele reci, se apleacă plângând pe pieptul meu. O bretea i-a căzut de pe umăr lăsând costumul să alunece în jos. Nu-şi simte sânul strivindu-se, gol, pe pieptul meu. E alb, neatins de soare, cu pielea subţire, întinsă şi seamănă cu pieptul unei columbe care respiră speriată.

Îi mângâi umerii, neştiind cum s-o liniştesc.

— Nadia, fii cuminte, te rog, linişteşte-te! Poate doctorul Mieluş se înşală.

Se ridică, deodată.

— Vreau să merg acolo! Adu-mi rochia de pe plajă.

Acum îşi vede sânul gol, alb, palpitând în faţa mea, ca o a treia fiinţă, care ascultă convorbirea noastră. Şi-l acoperă încet, fără să

tresară, firesc, cum s-ar îmbrăca în odaia ei. Lacrimile pe care le-am plâns împreună ne-au dus dincolo de orice prejudecată.

— Nadia, să nu mergi la sanatoriu, acum, aşa plânsă.

— Vreau să-l văd pe Ştefănel.

— Nu, Nadia, ai să-l sperii. Lasă întâi să te linişteşti.

Îşi şterge lacrimile de pe obraz, cu dosul mâinii, apoi mă priveşte, cuminte şi recunoscătoare.

— Adu-mi rochia, te rog!

— Dar nu mergem la sanatoriu!

— Nu, mergem unde vrei; trebuie să umblu, să umblu, să merg oriunde, să mă duc departe.

O las cu ochii roşii între magazii şi plec spre plajă. Soarele se ridică arzător, spre zenit, topind ultima putere a brizei. Deasupra mării plutesc nori albi, străvezii, punând pete lăptoase pe cerul gol. Îi găsesc pe băieţi jucându-se în locul unde i-am lăsat. Iau lucrurile de jos, fără un cuvânt şi plec, sub privirea lor nedumerită şi duşmănoasă.

O tristeţe calmă a îmbrăcat obrazul Nadiei. Îşi strânge cordonul băieţesc peste rochia albă şi mă apucă de braţ, aşteptând supusă să o iau după mine. Păşim rar, cu capetele aplecate, ca după un car mortuar, pe străzile nisipoase, şi ieşim printre vilele tăcute, dincolo de cherhana, unde coasta se întinde către sud, pustie. Între mare şi lac, firul de nisip se pierde în zare, ca o potecă de argint. Deasupra ei se înalţă boarea fierbinte a amiezii.

Ne oprim o clipă să privim ţinutul gol pe care miezul zilei îl îmbracă într-o lumină incandescentă. Pare o cale de purgatoriu ducând, printre cazane încinse, într-un colţ al infernului, care nu se vede, care nu ştim cât de departe este şi pentru ce păcate destinat, dar care se bănuieşte la orizont, unde aerul încins e vânăt, ca la gura unor furnale drăceşti.

Pornim, cu capul în piept, cu paşii rari, intrând până la gleznă în nisip. Soarele amiezii ne arde în creştet.

○

Marea a adormit, albastră, abia murmurând lângă ţărm, cu fire de nori deasupra, ca nişte scame albe. Din lacul negru, sub care dracii de pe celălalt tărâm aţâţă focul, se ridică aburi otrăviţi. Părul mi-a căzut, ud şi năclăit, în ochi, îl ridic cu mâna şi-mi simt fruntea murdară de nisip. Pe sub haine sudoarea se scurge în şuviţe fierbinţi, ca într-o baie de aburi. Mergem fără un cuvânt, hotărâţi să ajungem undeva, dar nu ştim unde. Bugazul a rămas în urmă, între copacii lui verzi, şi pare o oază în pustiu. O altă oază se vede în zare, unde faleza se ridică în linii geometrice pe cerul gol; o alta, spre apus, dincolo de lac: e un sat acoperit cu olane roşii, între salcâmii mici, de stepă. Te aştepţi să vezi copacii pălind, otrăviţi de miasmele pe care lacul le ridică în aerul încins.

Mergem, neîntrerupt, un ceas, poate două ceasuri – şi acum parcă stăm pe loc, sau merge şi nisipul odată cu noi. Nu-i nicio barcă pe mare, nicio pânză, şi pe limba de nisip nicio fiinţă omenească. Numai la capătul talienelor care ies departe, în larg, în jurul pilonilor negri, o armată de păsări hrăpăreţe roieşte, bătând aerul încins cu aripile lor mari. Par nişte corbi rămaşi deasupra unui câmp de luptă, după ce armatele au plecat.

Întorc capul şi o privesc pe Nadia, din mers. Păşeşte greu, târându-şi paşii prin nisip. Pe chipul scăldat în sudoare, desfigurat de lacrimi şi de truda drumului infernal, i s-a întipărit o îndârjire cruntă, ca o mască de fier; nu o recunosc.

— Mai poţi? o întreb.

Întoarce capul şi încearcă să-mi zâmbească, în timp ce paşii o duc înainte, pe nisip.

O colibă de pescari, neagră, afumată, ne închide drumul. Prin fundul ei spart se văd bălăriile de pe malul lacului. În uşă a fost o vatră, pe care au mai rămas câţiva cărbuni, acoperiţi de nisip. Coliba părăsită întristează peisajul. Ne aşezăm, arzând la umbra ei.

— Mi-e sete, vorbeşte Nadia, stins, cu gâtul uscat.

O mare imensă murmură la picioarele noastre şi n-avem nimic de băut.

— Intru în mare, spune apoi, desprinzându-şi rochia de pe umeri. Poate îmi trece setea.

O urmez. Înaintăm încet, pe un fund nisipos care coboară lin. Apa sărată creşte, până la genunchi, până la şolduri; deasupra, aburii ei nevăzuţi mi se aşază pe piele, ca un cearşaf jilav, răcoritor. Nu ne aruncăm înainte; o lăsăm să se ridice încet, pe piept, la subţiori, peste umeri, pe gât, până la bărbie, consumând prelung plăcerea atingerii ei mântuitoare. O las să-mi intre în gură, în urechi, în ochi, să-mi spele părul de sudoare şi de nisip. Acum simt ce uşor şi cu ce voluptate ai putea să te îneci, odată. Un vâjâit confuz îmi stăruie în ureche. Dacă aş lăsa braţele moi şi nu m-aş mai gândi la nimic, nici în urmă nici înainte, aş adormi ca într-un pat, legănat de valuri.

Înotăm mult timp în larg, cu mişcări cumpănite, în trei timpi rari, ca nişte mişcări de vals. Pe toată întinderea scânteietoare a mării suntem numai noi, în largul unui ţărm de insulă nelocuită.

Când ne întoarcem, soarele cade din înaltul cerului parcă domolit. În lumina lui, trupurile noastre bronzate, ude, au străluciri de metal. Apa a şters de pe obrazul Nadiei urmele plânsului şi o regăsesc. Numai ochii ei au umbre viorii, care îi dau o fragilitate de convalescentă.

— Nu ţi-e foame? o întreb.

Ca şi mine, n-a mâncat nimic de azi dimineaţă, dar corpul zbuciumat n-a avut răgaz să simtă foamea. Face din cap semn: nu. Şi pornim, îndată ce putem să ne îmbrăcăm peste costumele zbicite, pe

acelaşi drum, înapoi. Soarele continuă să coboare încet, spre apus, deasupra ţărmului înverzit de peste lac. Găsim urmele paşilor noştri şi călcăm în ele, ca pe un fir care trebuie să ne conducă unde trebuie să ne întoarcem. Linia nisipului, argintie la prânz, a căpătat acum reflexe roşiatice de la soarele care apune. E un drum straniu, această potecă de nisip sângerie, între lac şi mare. Păşim în lungul ei, fără hotărâre, parcă nu ştim de unde am plecat. Suntem nişte străini rătăciţi? Căutăm un adăpost pentru la noapte?

La marginea Bugazului sosim odată cu umbrele serii. Nadia se opreşte în faţa mea şi în lumina potolită a amurgului o văd privindu-mă cu milă. Suferă, pentru Ştefănel şi pentru mine; numai după aceea, pentru ea.

— Ce-a trebuit să ispăşeşti, ca să te târăsc după mine? spune, luându-mi mâna.

Apoi îmi netezeşte părul căzut în ochi. E un gest pe care mâna ei, învăţată cu duioşii, îl face instinctiv.

— Nu poţi să pleci aşa. Să mergem întâi acasă la noi, să te aranjezi puţin.

Casa lor a adormit, în întunericul de sub salcâmi; nu se vede nicio fereastră luminată. Mă ia de mână şi mă trage după ea, în curtea întunecoasă, plină de taine.

— Să umbli încet în sufragerie, spune. Poate Luisa Antonovna a adormit în jilţ. Să n-o trezim; are grijă Chira s-o ducă în pat, mai târziu.

Deschide uşa încet, temându-se că va scârţâi, şi mergând în vârful picioarelor, înaintea mea, mă conduce în camera din fund, pe care o cunosc. Aprinde o lampă de pe noptieră, apoi peste ferestrele înguste trage storurile albe; în încăpere s-a răspândit o lumină albăstruie, ca într-un dormitor de copii unde arde o candelă de veghe. E o lumină tristă şi odihnitoare.

— Cât te-am chinuit! spune Nadia, venind din nou să-mi mângâie obrazul. Şezi, întinde-te pe divan, să te odihneşti. Îţi aduc apă să te speli aici.

Mă las peste pernele moi, în care mă îngrop ca într-o apă caldă; abia acum simt oboseala, ridicându-se din vârful picioarelor, peste genunchi, spre şolduri, din vârful mâinilor spre umeri, spre piept, întâlnindu-se în dreptul inimii, într-un vârtej care o striveşte. Dacă aş închide ochii aş dormi în patul acesta străin, liniştit şi împăcat, cu mirosul de floare încălzită al Nadiei, în nări. Îmi dau încă o dată seama, că tot atât de simplu cum aş adormi, aş putea să mor, fără durere şi fără păreri de rău, doar aş trece dintr-un vis în altul, unde aş întâlni-o din nou pe Nadia. E atât de mult în mine şi în jurul meu, încât în starea de vis, mi se pare că nu voi mai putea să plec undeva, fără ea.

Nu o simt când vine cu apă de spălat. Mă ridică de mână, ca pe un copil care a ţipit înainte de a fi îmbăiat şi îmi conduce paşii adormiţi în colţul celălalt al încăperii unde a pus ligheanul alb, pe un cufăr. Îmi toarnă apă, multă, rece, în pumni şi mi-o arunc pe faţă, amintindu-mi dimineţile de şcoală când îmi alungam dulcele somn al copilăriei în acest chip nemilos. Dar apa îmi face bine; mă ridic înviorat, cu ochii limpeziţi. Nadia îmi întinde prosopul, cu o graţie de domniţă care îşi întâmpină peţitorul, apoi mă piaptănă ea singură cu pieptenele ei. Mă las ocrotit şi aş vrea ca starea de vis să ţină cât mai mult, să nu mai trebuiască niciodată să-mi port singur de grijă.

Mă părăseşte câteva minute, şi se înapoiază cu altă rochie şi cu altă înfăţişare; şi-a pieptănat buclele de pe frunte.

— Cât e ceasul? mă întreabă.

— Opt şi jumătate.

— Vrei să mănânci la noi? Cred că eşti sfârşit; te-am alergat toată ziua.

— Nu ştiu dacă mi-e foame; dar n-aş putea să mănânc aici; mă înăbuş. Să mergem în altă parte, dacă vrei.

Când ieşim în drum, pe cer mai stăruie lumina roşie, stinsă, a apusului. E o seară caldă, fără briză, plină de zăpuşeală.

— Are să plouă? mă întreabă Nadia.

— Poate că da.

Simt că ploaia, dacă ar veni, mi-ar făcea bine, ca apa cu care mi-am limpezit ochii.

Pornim în lungul căii ferate. Nadia mă opreşte:

— Nu la gară; nu vreau să-i întâlnesc pe băieţi.

Mi se strânge inima pentru renunţarea ei, dar oare nu sunt făţarnic? Nu eu am urmărit să-i despart?

— Nadia, spun, ca să dau un preţ gestului ei, hai să-l vedem pe Ştefănel.

Mă priveşte cu ochii mari:

— Vrei?

— Da; te rog numai să nu plângi! Dacă ţi-e teamă că nu poţi să te stăpâneşti, mai bine să nu mergem.

Îmi strânge braţul, cu hotărâre:

— Nu; să nu-ţi fie teamă!

Îl găsim pe Ştefănel dormind, în patul lui, pe terasă. Luna s-a ridicat deasupra mării şi îi îmbracă obrazul într-o paloare cu umbre pământii. Nadia se sprijină de marginea patului, aplecându-se deasupra lui; pare un înger, venit să-i redea bolnavului sănătatea, într-o sărutare de sacrificiu, pe urmă nemaiputând să se întoarcă în cer.

Când am plecat de aici, azi dimineaţă, în locul lunii era soarele. Acum soarele s-a dus în alte părţi ale lumii, unde luminează alte terase de sanatorii. Cât trebuie că seamănă un colţ de lume, cu altul!

De ce mai e nevoie să plec? Câte fete, cu ochii mari şi negri, arşi de lacrimi, nu se apleacă acum peste chipurile palide ale unor bolnavi, care le sunt fraţi, sau iubiţi? De ce mă aflu lângă cea de aici, şi nu lângă alta, la fel ca ea, în altă parte a lumii, unde acum răsare soarele?

Pieptul lui Ştefănel se mişcă, liniştit, ritmic, respirând adânc.

— Ce frumos doarme! şopteşte Nadia.

Totdeauna dorm frumos fiinţele pe care le iubim. Plecăm în vârful picioarelor pe terasa lungă, ca pe o alee de cimitir. Jos pe nisip, ne oprim, faţă în faţă. Luna îi luminează obrazul.

— Dacă Ştefănel nu se face bine, nu mai am altă bucurie în viaţă.

Îi apuc umerii şi o apropii de mine, negăsind niciun cuvânt de mângâiere.

— Dacă ai şti cât suntem de singuri! şopteşte. Cât suntem de singuri…

Lumina lunii îi face ochii şi mai trişti. Glasul i se îneacă în amărăciune:

— Când eram mici, cineva a tăiat cu sapa, în grădină, picioruşul unui puişor de găină. Nenorocitul a trăit… Sărea într-un picior, printre ceilalţi; îi spuneam: şchiopul.

Începe să plângă, încet. Aş vrea să-i şoptesc, la ureche: „Nadia, ai un prieten, care ţine la tine. Te iubeşte. Aş vrea să împărţi cu mine durerea ta!”

Clatină capul cu deznădejde şi plânge. Şi parcă îi aud răspunsul, picurând printre lacrimi: „Dar tu, nu-i timpul să pleci?”

○

Brotacul căpitanului era, într-adevăr, o fiinţă înţeleaptă. De câteva zile coborâse în fundul borcanului şi se oprise pe o creangă, puţin deasupra nisipului, nu acolo unde scrie „Secetă”, dar nici la „Timp schimbător”, ci la mijloc. Ioniţă îl privea dimineaţa, când dintr-o parte, când din alta, cerceta apoi cerul senin, albastru şi înalt, îşi cobora ochii pe zarea scăldată într-un abur subţire, străveziu, vedea copacii legănându-se sub bătaia vântului domol şi iar se întorcea la barometru.

Brotăcelul stătea cuminte, cu ochii pe jumătate închişi, respirând rar, parcă obosit. Nici nu mânca, nici nu bea apă. Din ce-o fi trăind? se întreba Ioniţă.

S-ar fi putut crede că-i bolnav, dacă n-ar fi deschis din când în când gura lui umedă, trandafirie, căscând a plictiseală, ca oamenii, ceea ce nu face un suferind.

Ce legătură tainică era între mica vietate şi marile întâmplări ale naturii? Nu se mai vedeau acum decât nori alburii, prea sus şi prea destrămaţi ca să-ţi facă teamă; în calea soarelui se fereau, sau se topeau, aşa că niciodată nu puneau umbre vinete pe pământ. Marea era acum mereu limpede, albastră-verzuie, cu pete albe de soare.

Vântul începea să bată, înainte de miezul nopţii, dinspre miazănoapte şi tot creştea, până la ziuă. Apoi, din zori până la amiază, încetul cu încetul, scădea; părea atunci că se odihneşte şi el, ca salahorii. După o oră, sau două, se ridica domol din partea cealaltă, dinspre miazăzi, luând-o de-a lungul ţărmului, zburdând încet pe nisip, până seara, când pescarii se întorceau la mal. După apus, abia mai rămânea o briză slabă, care să aducă noaptea, din larg.

Rareori se întâmpla altfel dar şi atunci vântul îşi păstra măsura şi nu ridica niciodată valuri primejdioase pe mare.

Pescarii coborau acum de pe Liman în şiruri lungi, cu bărcile lor negre, date proaspăt cu smoală. Ieşeau în larg pe mai multe zile, rămâneau nevăzuţi dincolo de orizont. Barcazurile încărcate cu grâu ajungeau acum toate, în linişte, la Sulina, de unde se întorceau cu tricolorul fluturând vesel pe catarg. O săptămână nu se auzi nicio veste rea de pe toată marea. Intrasem în august cu voie bună.

Dimineaţa, căpitanul îşi privea brotacul, privea cerul, privea orizontul apoi îşi făcea de lucru, pe chei. Mă găsea adesea spălându-mă afară, pe punte, sau bărbierindu-mă, într-o oglindă prinsă pe catarg.

— Azi avem vreme frumoasă! îmi spunea.

Vreme frumoasă, într-adevăr.

— Nu v-a scris nimic domnul comandor? mă iscodea Ioniţă.

Unde să-mi scrie? Mă credea la Constanţa, sau în largul coastei, înspre Istambul şi aştepta să-i scriu la Timiş.

— Acum e bine de plecat, spunea căpitanul, insinuant, privind cerul, de jur împrejur. După Sfânta Maria o să fie mai greu; de obicei se schimbă vremea.

Dar mai era mult, până la Sfânta Maria! Şi nici nu-l priveau planurile mele.

Zilele treceau repede. Soarele răsărea de pe mare şi apunea pe Liman. Nadia venea dimineaţa în port, ridica pânzele şi ieşeam în larg. Adesea, obosit, mă trezeam legănat de valuri, în mijlocul mării; vremea fiind bună făcea manevrele singură şi din iniţiativă proprie. O găseam la cârmă, puţin încruntată, dar sigură pe ea, ca un matelot cu vechime.

În momentul în care lumea începuse să vorbească despre acest lup de mare feminin, vizitatorii se schimbară şi noilor veniţi le trebui un timp, până să înceapă şoaptele lor de sezon; nu ţineam seama de ei. Am colindat împreună Bugazul, de la un cap la altul, ţinându-ne de mână. Cunoşteam potecile, desişurile, dunele, gropile cu scoici. Eram prieteni cu pescarii, pe care îi însoţeam în larg şi le ajutam să tragă năvoadele la ţărm. Ştiam acum toate misterele meseriei lor şi ne miram că ei sunt nemulţumiţi de ea, fiindcă nouă ni se părea frumoasă. Ne urcam în turla farului, la o înălţime de unde peisajul se

vedea altfel decât de jos: marea părea neagră, brăzdată de curenţi verzi şi cenuşii; deasupra ei se ridicau aburi albi, ca o ceaţă subţire; orizontul părea mai depărtat şi mai întunecos. Coboram apoi pe plajă; plutonul de adolescenţi care exista încă, nu mă mai supăra acum; făceam împreună cu ei cursa zilnică de fond, lipăind pe nisip, alături de Nadia, în fruntea lor, ca doi comandanţi. Alteori înotam alături, numai eu şi ea, până departe în larg, cum ne-am fi plimbat pe un bulevard. Uneori, seara, când lumea mergea la culcare, ridicam pânzele şi cu briza liniştită, de noapte, porneam, în întuneric, către sud. Adesea băieţii mergeau cu noi; veselia lor mi se părea acum fermecătoare; nu mă puteam contopi cu ea, dar mă făcea să zâmbesc cu îngăduinţă, şi-mi era bine. În timp ce Nadia stătea la cârmă, iar eu, atât de aproape încât îi simţeam căldura, de la umeri până la gleznă, ei se întindeau toţi laolaltă, pe puntea din faţă, ca nişte călători de altă clasă. Jim sau Bob, sau Bill sau cine mai ştie care dintre ei, cânta la acordeon, melodii languroase şi ceilalţi îl acompaniau încet, din gură, fiecare pe alt ton, într-o armonie care se unea cu murmurul mării, şi el pe mai multe tonuri. Câteodată, Puc spunea versuri, poeme şi balade despre mare; glasul lui avea o sensibilitate care mă transfigura. Stătea în picioare, la prova, ţinându-se cu mâna de strai şi începea să recite lungile balade ale lui Kipling, sau poemele lui d'Annunzio, pe care nu ştiam încă să-l judec.

Spre miezul nopţii ajungeam la Cordon, unde zvârleam ancora în larg. Un pescar venea cu lotca să ne aducă la ţărm şi urcam în fugă poteca, până sus pe faleză, unde restaurantele mai erau deschise şi unde o lume mai gălăgioasă decât la Bugaz continua să petreacă. Băieţii beau doar sirop, sau cvas şi luam parte la cheful lor temperat, uitând chefurile adevărate, din urmă; ei nu aveau nevoie de alcool, la vârsta lor le era de-ajuns tinereţea.

După ora două din noapte, când luminile se stingeau, pescarul ne aducea înapoi, la corabia noastră, şi plecam cu vântul potrivnic, de la nord, în volte, ieşind atât de mult în larg, că nu mai auzeam valurile răsturnate pe plajă. Băieţii se culcau obosiţi, pe punte, umăr la umăr, cu capetele sprijinite pe parâme, încălzindu-se unii în alţii.

Schimbam locul la cârmă, cu Nadia, din oră în oră; când manevra ea mă aşezam, pe banchetă, cu capul pe genunchii ei, învelit cu mantaua, fiindcă spre ziuă vântul era rece. Ea îşi lăsa mâna pe fruntea mea, să mă mângâie, ca şi când ar fi fost una din datoriile cartului ei. Mai vie decât mine, când o schimbam, nu se culca, ci rămânea alături, transmiţându-mi căldura, cu capul pe umărul meu, şi visa, legănată de valuri. De multe ori zorile ne găseau pe mare şi intram în port odată cu răsăritul soarelui. Atunci, după ce băieţii plecau, Nadia mai rămânea un timp cu mine. Dacă nu eram prea obosiţi ne aruncam în apă şi înotam până la ţărmul insulei Carolina, acolo unde stătusem o

după amiază împreună, în ziua sosirii. În unele dimineţi ea nici nu se mai ducea pe acasă.

— Luisa Antonovna nu te ceartă?

— Mama nu ştie nimic din ce se întâmplă în lume, afară de ce cade în cărţile ei.

Spre prânz treceam pe la sanatoriu. Surprinzător, lui Ştefănel îi mergea acum mai bine; medicii se mirau şi ei, era posibil să-i scoată corsetul de ghips la începutul toamnei. Speranţe se iveau şi pentru piciorul bolnav, împotriva pronosticului vechi; natura face surprize, medicina de asemenea. Speram să nu fie doar iluzii.

— Via de la Chişinău e a mea, spunea Nadia, însufleţindu-se. Am să-l rog pe tata s-o vândă şi am să-l duc cu banii mei la cei mai mari medici din lume, la cel mai bun sanatoriu.

Cine plânge mult, uită repede; e o rânduială a firii. În ochii Nadiei, în locul lacrimilor, vedeam numai bucurie.

— Am să-l fac bine! spunea, ridicând fruntea, curajoasă. Am să dau tot, tot ce am, până la ultima mea răsuflare, numai să nu rămână cu o infirmitate.

Treceau zilele; soarele se ridica de pe mare, şi apunea pe Liman. Pe catarg, deasupra tacheţilor, lucea mica iconiţă de argint a Sfintei Maria, pe care mi-o dăruise Nadia. În cabină, când mă deşteptam, din faţă mă privea capul de viţel tărcat al lui Stan, dogul doctorului Rabega. N-aveam altă fotografie decât pe-a acestui personaj comic; el îmi amintea de Nadia, de copilăria ei, de veselia ei contagioasă şi mă făcea să zâmbesc, luându-mi de pe suflet orice greutate.

Acum veneau barcazuri după grâu, în fiecare zi; portul devenise o mare de pleavă. Hamalii munceau de dimineaţă până după miezul nopţii şi tot nu dovedeau. Pereţii şlepului erau albiţi. Sus, pe puntea încinsă de soare, Nail îşi împărţea furia între hamali şi Ifim, zvârlind-o peste bord, în capul lor, cum ar fi zvârlit găleţi cu lături.

— Ruski, ruski lenevos, tot anul nu munceam şi-acum grăbeam! mârâia, către hamali.

Apoi fugea în partea cealaltă a şlepului, la pupa şi se apleca spre Ifim:

— Ruski puturos! Nu făceam rădăcini în ţiment!

Într-o zi, din înălţimea farului, l-am văzut pe Nail, despăduchindu-se. Era în umbra cabinei, aşezat turceşte, cu luleaua stinsă în colţul gurii; îşi scosese piciorul de lemn şi îl ţinea pe genunchiul teafăr, cercetându-i crăpăturile, cu ochii lui de veveriţă, în căutarea ouălor de ploşniţă. Când descoperea o urmă, înşfăca repede clondirul de-alături şi turna benzină deasupra, rânjind subţire, satisfăcut.

După ce şi-a curăţat astfel piciorul, şi l-a prins la loc în curele şi a ieşit în marginea punţii, ca să strige la hamali, cu glasul lui afurisit:

— Ruski lenevos!

Şi într-o bună dimineaţă, când soarele a ieşit din nori, sus, deasupra orizontului, şlepul lui Nail, murdar de pleavă, plecase din port. Fluierul unui vaporaş mă trezise în zorii zilei. Era un remorcher cu pavilion francez, al unei societăţi de navigaţie care îşi amintise că are un şlep gol, la Bugaz. Pe bordul lui scria, cu litere mari, albe: „Alliance”. Actele au fost iscălite cu pompă la căpitănie, Ioniţă a ieşit grav pe chei, parâmele au fost desprinse şi „Alliance” a plecat în larg, trăgând şlepul după el, lăsând în locul lui un val de fum negru. Când fumul s-a risipit în vânt, cheiul a rămas gol şi parcă îndoliat.

Nail stătea aplecat peste bord, la pupa, şi nu mai spunea nimic; trecuse printr-o păţanie care îl înspăimântase. La Alexandria, lăsase piciorul cel bun, iar aici îl lăsase pe cel de lemn. Dar s-ar fi putut prea bine să-şi lase viaţa.

○

Cu două zile înainte, când mă întorceam seara, în port, se întâmplase aşa: Ifim îmi ieşi în cale, puţin misterios, cum era el totdeauna, după apusul soarelui.

— Domnu, dumneavoastră sunteţi doctor, medic? mă întrebă, privindu-mă pe sub sprâncene.

— Nu, Mihailiuc, dar ce s-a întâmplat? Eşti bolnav?

Făcu semn că nu.

— Dar ia spune, despre ce-i vorba? Am doctorii.

— Degeaba, dacă dumneavoastră nu sunteţi medic… Eu cu medic vreau să vorbesc.

Dădu să plece, dar nu avea unde găsi medicul. Stătea nehotărât, cu mâinile atârnând moi pe lângă trup.

— Turcu este bolnav, spuse, milos. Săracu, a ars la picior, şi-acum ustură rău. Dumneavoastră aveţi doctorie pentru foc?

Am adus din cabină cutia cu feşi şi medicamente şi ne-am urcat împreună, pe şlep. În cabina de scânduri de la pupa, în aerul fiert, la lumina fanarului, Nail, cu hainele sfâşiate, învelit într-un cearşaf murdar, era întins în patul lui îngust. Ciotul piciorului drept îi sângera, iar în sus, restul coapsei era plină de băşici cu apă, gata să spargă. Pe chipul lui se vedea mai mult spaima decât suferinţa.

— Dumnezeu a pedepsit pe Turc, spuse Ifim, trăgându-mă într-un colţ. Dar acum, fiindcă şi-a luat pedeapsa, trebuie să avem milă de el.

După prânz, venise locomotiva să aducă în port cinci vagoane cu grâu şi dăduse drumul la cenuşă, între şine. Copiii pescarilor, care pândeau de după magazii, s-au repezit cu coşurile să adune cărbunii arşi incomplet, cum fac întotdeauna când simt că a venit o locomotivă. Nail tocmai se dădea jos de pe şlep; mergea să-şi aprindă luleaua, la pichet. Cum nu poate suferi pe nimeni, s-a legat şi de copii: „Ruski lenevos, mergeam munceam, nu furam cărbuni!” Şi fiindcă între şine mai fumega un cărbune ici-colo, a dat să-şi aprindă luleaua,

să nu mai meargă până la pichet, fiindcă el era cel lenevos. Dar n-a apucat Turcul să se aşeze pe şină, ca să scormonească în cărbuni, că l-a cuprins vâlvătaia; abia îşi turnase benzină pe piciorul de lemn.

— Domnu, povestea Ifim, când a răcnit păgânu o dată, am crezut că a venit vapor, aşa tare a răcnit.

Atunci a început o goană de groază prin port; zăpăcit, cuprins de flăcări, Nail fugea pe chei, mai mult sărind într-un picior, târându-şi piciorul de lemn ca pe o torţă. Nimănui nu-i dădea prin minte cum să-i sară în ajutor. Noroc că i-a venit gândul bun lui Ifim; s-a repezit după el, l-a înşfăcat în braţe şi până să înţeleagă Turcul ce se întâmplă, i-a şi făcut vânt de pe chei, în apa limpede a Limanului. A sfârâit, ca un cui înroşit; deasupra a rămas lemnul ars. Au venit pe urmă pescarii şi l-au tras afară, de păr. Flăcările îi arseseră sprâncenele şi mustaţa, îl lăsaseră spân, ca un bostan. Dar tot el a fost cu harţagul; când îl urcau în barcă şi-a adus aminte de Ifim: „Ruski, ruski ticălos. La ce zvârleam în apă, hai?” Pe urmă a început să-l usture şi s-a potolit.

— Domnu, se scutura Ifim, cu greaţă, povestind, până seara a mirosit în port a stelniţă arsă.

Apoi, râzând:

— Da’ acu, încaltea, a scăpat Turcu de păduchi!

Când peste două zile a venit remorcherul şi cheiul a rămas gol, Ifim s-a uitat trist peste mare, unde rămăsese doar dâra neagră de fum.

— Domnu, a spus, pe gânduri, eu asta nu înţeleg, ce oameni suntem noi; toată vara a râs Turcu de mine, şi-acu, când am scăpat, îmi pare rău după el!

Dar cum ar fi putut Ifim să-şi explice acest simţământ, dacă de atâtea zile eu însumi nu puteam să mi-l explic? Fiindcă aveam şi eu în urmă o durere de neînţeles. De câtva timp, când mă trezeam dimineaţa şi ieşeam pe punte, să privesc malurile Limanului în sus, îmi părea rău după oraşul acela de acolo, unde îmi fusese atât de greu.

○

Ploaia a venit, fără ca barometrul căpitanului s-o prevadă. A început să cadă spre ziuă şi m-a găsit la ancoră, în mijlocul canalului. Seara fusesem la restaurantul gării, cu Nadia şi cu plutonul ei. Prima dată când mi-a dat în gând să dansez cu ea; mi-am acordat aceeaşi indulgenţă pe care le-o acordasem în alte seri, dansatorilor de pe ring. Nadia dansa numai cu Puc. Pe băiatul acesta, cu sensibilităţi feminine, cu pielea obrazului netedă, subţire, cu ochii albaştri, mari, îl cunoştea de mult timp, de la Chişinău. În vacanţe se vedeau în fiecare zi, se plimbau prin parc, mergeau la vie împreună, se întorceau seara pe întuneric, singuri, şi duminica după amiază, la reuniuni familiale de adolescenţi învăţau să danseze, după patefon. Nadiei nu-i plăcea dansul, dar uneori îi acorda simpatie.

O uimise invitaţia mea.

— Tu, tu dansezi?

Era poate mai mult decât o uimire, era o deziluzie. Am dansat totuşi, dar fără entuziasm. La sfârşit îmi spusese, cu francheţea ei de totdeauna:

— Nu-ţi stă bine! Tu trebuie să rămâi matelot şi călător; e rolul tău!

Întorcându-mă pe bord mă apucase ruşinea de mine însumi şi ridicasem pânzele, să plec fără să înştiinţez pe nimeni, fără să-mi iau rămas bun de la cineva; de astă dată actele erau la mine. Vântul începuse să sufle, umed şi rece, de la nord. Desfăcusem hotărât legătura de la chei şi-mi dădusem drumul în curent, însă mă aflasem în faţa unei mări atât de întunecoase, încât mă temusem să nu intru cu prova în geamandurile neluminate care marcau ieşirea din port, şi aruncasem ancora în mijlocul canalului, unde rămăsesem bătut de valuri, până dimineaţa.

Ploaia a venit fără s-o fi aşteptat cineva. M-a trezit bătaia ei pe punte, ca pe un acoperiş de mansardă. Este nespus de tristă ploaia pe apă; într-un port gol e ucigătoare. Barăcile de scânduri cu pereţii înnegriţi de umezeală, cheiul pustiu, şinele căii ferate cu luciul lor rece, grănicerul ascuns sub o streaşină, câinii uzi de ploaie, acum strânşi cu toţii în uşa pichetului, fumul alb luat de vânt din hornul bucătăriei de la căpitănie, toate liniile peisajului strivit de neguri, dădeau portului o înfăţişare de toamnă pustiitoare.

Atunci am simţit pătrunzându-mi în suflet toată răceala singurătăţii. Am tras la chei, în nădejdea că aşa voi fi mai aproape de oameni, apoi am aprins lumina şi am încercat să citesc. Dar flacăra lămpii cu petrol tremura şi punea pe pereţii cabinei umbre pâlpâitoare şi reci. Lumina cenuşie de afară colora palid cele patru hublouri mici, rotunde, făcându-le să semene cu nişte răsuflători de cavou.

Mi-am luat mantaua de ploaie, m-am acoperit cu gluga şi am plecat, fără scop, pe calea ferată, printre vilele atât de încremenite încât păreau pustii. M-am abătut pe la cherhana, sperând că voi găsi pescarii, să stăm de vorbă dar cherhanaua era goală. Atunci m-am întors pe bord şi mi-am petrecut restul dimineţii întins în pat, cu ochii închişi, ascultând ploaia şi valurile, silindu-mă să nu-mi dau seama de cadenţa înceată şi de monotonia timpului. Poate că într-un târziu aţipisem, sau ieşisem din realitate fără să dorm, când am auzit paşi pe punte. În ziua aceea îmi dădusem într-atât silinţa să nu mă gândesc la Nadia încât văzând-o, sus la intrarea cabinei, o clipă nici nu am recunoscut-o. Era îmbrăcată cu pelerina de ploaie iar pe cap avea o glugă de celuloid, străvezie şi lucioasă, care dădea chipului ei îmbujorat un aer de păpuşă pusă într-un ambalaj festiv.

Pentru ea ziua ploioasă însemna să stea închisă între pereţii sufrageriei mari şi friguroase, numai cu Luisa Antonovna şi cu tăcerea ei aplecată deasupra cărţilor de joc. Fusese de dimineaţă la sanatoriu,

dar nu putuse să rămână mult. Restul timpului şi-l petrecuse în bucătărie, încurcându-se între picioarele Chirei, încercând să facă un tort, după indicaţiile cărţii de bucate. Nu ştia dacă îi reuşise, dar mi-l adusese, fiindcă îl făcuse pentru mine. Scoţând pachetul din sân, unde prăjitura se turtise, avea ceva de ţărăncuţă care-i duce de mâncare ibovnicului, pe ascuns.

— Am prădat căminul părintesc, spuse râzând, în timp ce cobora scările. Ţi-am adus un tort, ca să ai ce-mi da în loc de guvizi.

— Norocul guvizilor!

— Ba norocul meu!

— Bine, n-am să te mai invit niciodată la masă.

— Şi eu care abia aşteptam!…

— Aşa? Am să păstrez tortul până la o invitaţie viitoare, când am să pescuiesc guvizi.

— Ce vrei să spui? Nu-l mâncăm acum?

— Crezi că e comestibil?

— Încearcă. De otrăvit n-ai să te otrăveşti.

— Şi nu i-ai pus nici farmece? am întrebat-o, râzând, în timp ce ea, după ce îşi scosese pelerina, se urca în fundul patului, să se reazeme de perete.

Îşi plecă ochii, roşind.

— Nu mă pricep la farmece.

Această după amiază urâtă căpătă, cu venirea ei, un farmec care ştergea toată nehotărârea şi mâhnirea din mine.

— Te-ai supărat aseară? mă întrebă, sfioasă, ţinând încă ochii în jos.

Mă supărasem? Ştiu eu?

— Să nu mă judeci rău, urmă Nadia, cu aceeaşi sfială. După ce ne-am despărţit, mi s-a părut că am spus prostii; dar eu spusesem gândul meu adevărat. Tu eşti altfel decât noi; nu vreau să iei obiceiurile noastre. Sunt foarte mândră că am un prieten atât de serios. Să nu te schimbi pentru noi…

Picăturile de ploaie, lovind monoton puntea, păreau acum un cântec dulce, adormitor, ca un ţârâit de greier. Lumina cenuşie filtrată de hublouri învelea cabina într-o penumbră calmă şi valurile spălând bordajul trimiteau înăuntru un fâşiit asemănător cu freamătul copacilor înfioraţi de vânt.

Pe măsuţa din mijlocul cabinei ardea samovarul comandorului; flăcările albăstrii ale spirtului care înlocuia jăraticul răspândeau o adiere caldă, o simţeam pe obraji şi îmi sugera un cămin înţesat cu lemne, toamna, când se aprinde prima oară focul în casă.

Nadia stătea în vârful patului şi îşi bea ceaiul încet, parcă meditând. Avea întipărită pe figură o cuminţenie puţin gravă, care o făcea să pară, cu chipul ei foarte tânăr, un copil preocupat de gânduri

prea grele pentru vârsta lui. Purta o rochie neagră, de stofă, închisă până în gât, cu guler şi cu manşete albe, ca o fetiţă de şcoală.

— Nu ştiu de ce, spuse, privind în penumbră, printre genele grele, mă înduioşează întotdeauna samovarul aprins.

Ţârâitul mic al samovarului, amestecat disonant cu plânsetul ploii, îi amintea poate după-amiezile de toamnă, în casa lor de la Chişinău, când se strângeau toţi patru în salon să-şi bea ceaiul, tăcuţi, cum s-ar fi rugat în biserică. Acum însă, în locul salonului, prea mare şi prea gol numai pentru ei patru, cămăruţa mea îngustă, bătută de valuri şi de ploaie, îi trimitea în suflet o mulţumire calmă, pe care părea că o filtrează încet, să nu obosească şi să nu o termine prea repede. Penumbra cabinei nu putea fi asemănătoare cu întunericul din odăile lor, căci era caldă şi prietenoasă.

Lăsă ceaşca pe masă şi se întoarse la locul ei, ca să se reazeme de perete, cu ochii închişi.

— Ce-ar fi să adorm, şopti şi casa ta să plece, prin ploaie, să meargă, să mă trezesc în altă parte a lumii?…

În lumina slabă, obrazul ei se vedea, palid; numai buzele roşii, umede, parcă vibrând, erau pline de viaţă.

— Nu ţi-ar părea rău după ce laşi în urmă?

Ridică umerii, încet şi răspunse, cu ochii închişi:

— Nu ştiu; încep să cred că sunt multe care se uită… Când aduc flori proaspete în casă, le pun în cel mai frumos vas, dar a doua zi le schimb în altul, şi în locul lor pun unele, proaspete. Sau, mă gândesc la păpuşile mele. Nu prea m-am jucat cu păpuşile, când eram mică, dar vreo câteva tot am avut. Pe ultima o iubeam cel mai mult. Când primeam alta, o uitam pe cea dintâi; îi luam pătucul, plăpumioara, perniţele, cearşafurile, într-un cuvânt, toată zestrea, ba chiar, dacă avea o rochie mai frumoasă o dezbrăcăm, ca să i-o pun celei noi.

Ştiam, e totdeauna ceva gata să ne placă mai mult decât ce-a fost înainte. Pasiunile nu sunt definitive, decât la oamenii fără imaginaţie şi fără aspiraţii.

M-am gândit cu emoţie că ar fi aşa de simplu, aşa de omenesc, să plec mai departe împreună cu fata asta, să nu întreb pe nimeni, să nu dau socoteală nimănui. Să ies pe punte, în ploaie, să întind pânzele. Şi ea, când o deschide ochii, să se găsească, într-adevăr, în altă parte a lumii.

Am privit-o cum stătea ghemuită în fundul patului. De sub marginea rochiei negre, picioarele ieşeau goale, desenate armonios, cu glezna subţire, cu gambele alungite, bronzate, cu pielea netedă şi întinsă. În intimitatea cabinei acest început de goliciune devenea tulburător, lăsa să se bănuiască restul, coapsele, şoldurile, prelungindu-se sub rochie, cum un candelabru aprins în plafon lasă să se bănuiască firele care aduc lumina pe sub zid. Ar fi aşa de firesc, să

mă apropii de ea, să-mi lipesc obrazul de al ei, să absorb nesăţios parfumul, cunoscut, al corpului ei tânăr.

Într-un amurg ne întorceam din larg pe o mare agitată. Ţărmul părea foarte departe, în întuneric. Nadia ţinea cârma şi cum stăteam alături de ea, ca să-i ajut la nevoie, îi simţeam căldura ridicându-se, transmiţându-mi prin veşminte, de la umeri până la coapse, o chemare imperativă. Avusesem pornirea să o cuprind în braţe, să-mi lipesc gura pe ceafa ei cu pielea bronzată, poate încă fierbinte de soare; părul ridicat în creştet o dezgolea, era o ispită irezistibilă.

După un timp, când mă regăsisem, o întrebasem cu glasul tremurat:

— Nu ţi-e frică, singură, cu mine, aici, pe mare?

Îmi aruncase o privire repede, plină de nevinovăţie.

— De ce să-mi fie frică? Marea e sora mea!

O priveam cum stătea, respirând liniştită în fundul patului, ca într-o cameră cu păpuşi. Dar, oare, sub candoarea ei, corpul tânăr, împlinit, nu avea niciodată, nicio tresărire?

Braţul meu, atunci când îi cuprindea umerii, respiraţia mea care îi mângâia obrazul, buzele mele care într-o noapte pe mare, le găsise pe ale ei, nu-i dezvăluiau nimic? Ce uimitor gust avea colţul gurii ei! Mi-a rămas până acum în simţuri, gustul unui fruct dulce şi aromat, amintind de o ţară de pe alte latitudini, reală dar netrecută pe hartă.

Afară ploaia şi-a schimbat ritmul; vântul o prinde neregulat, când dintr-o parte când din alta, ca să o izbească, rece, în hublouri.

Nadia deschide ochii somnoroşi şi mă priveşte pe sub gene.

— Ce-ar fi să ieşim acum pe mare? îmi propune, nu fără speranţă, dar şi cu îndoială.

— Plouă, nu vezi?

— Nu-mi pasă!

— Are să ne ude.

— Ne îmbrăcăm pelerinele de ploaie.

Şi fiindcă n-a întâmpinat opunerea la care se aştepta, în ochii ei, în locul îndoielii se iveşte însufleţirea. Parcă a descoperit un joc nou. (O păpuşă nouă?)

— Hai, hai să mergem! spune, cu bucurie, dându-se repede jos din pat, ca să-şi îmbrace pelerina.

A urcat scările, în fugă, înaintea mea. Prin tambuchiul deschis, vântul împinge ostil înăuntru o scuturătură de ploaie. Ies pe punte şi o găsesc desfăcând randa. În gura portului apa aleargă spre mare, cenuşie, bătută de ploaia prin a cărei pânză deasă nu se vede nici până la o aruncătură de piatră; ţărmul insulei Carolina e acoperit de neguri; numai fâşâitul sălciilor chinuite de vânt, răzbate până la noi, câte o clipă. Peste ape, întunericul s-a lăsat, vânăt, ca un amurg de toamnă.

— E o copilărie, să ştii! o mustru pe Nadia, în timp ce ea se pregăteşte să înalţe vela udă.

Dar totodată mă simt mic în faţa îndârjirii ei. Mă apropii şi-i ajut, mâinile noastre se întâlnesc reci şi ude pe parâmele înmuiate de apă.

O clipă Nadia se opreşte şi se ridică, să mă privească în faţă. În ochii ei străluceşte bucuria, ca nişte cristale.

— Toţi s-au ascuns în case! strigă, să acopere zgomotul ploii, al valurilor sparte în bordaj şi al pânzelor fluturate. Spune, nu te simţi acum mai mare decât ei toţi?

Barăcile din port, căpitănia, vama, pichetul grănicerilor, sunt pe jumătate şterse de pânza ploii; dincolo de ele nu se mai vede nimic. Ştiu însă unde încep vilele mici şi albe, ascunse cu teamă sub salcâmii scuturaţi de ploaie şi de vânt. În odăile lor pătrate, cu duşumelele goale, oamenii, scârbiţi de ploaie, au acoperit ferestrele cu transperante groase şi la lumina becurilor aprinse timpuriu îşi joacă norocul în cărţi.

Trec la cârmă; Nadia desface legătura de la chei, împinge prova afară ţinându-se cu mâinile de strai şi când focul prinde vântul, se aruncă pe punte, făcând un salt îndemânatic. Mă uimeşte siguranţa cu care îşi îndeplineşte rolul de matelot. Acum o lună, nu ştia nimic.

— Cât e ora? strigă, făcându-şi loc pe sub pânze, să vină la pupa.

— Patru.

— Oho, până diseară avem destul timp!

— Trebuie să fim cu grijă, spun, puţin neliniştit. Abia se vede la o sută de paşi. Dacă ne depărtăm prea mult, n-o să mai ştim unde-i ţărmul.

— Dar farul?

— Farul se aprinde diseară, la opt.

— Ne întoarcem diseară.

Se bizuie pe mine; o simt din fiecare cuvânt şi din fiecare gest. Dar eu, de data asta, nu ştiu pe ce mă bizui.

Ne căutăm cu teamă drumul, în lungul geamandurilor negre, care arată ieşirea din port, şi după valurile deodată mai largi, simt că am ieşit în mare; vântul bate nehotărât din toate direcţiile, făcând manevra foarte grea. De nenumărate ori trec ghiul, dintr-un bord în altul, şi după fiecare mişcare, vântul se schimbă din nou. Dar curentul ne duce totuşi repede, spre larg; în curând valurile sparte la ţărm se aud foarte încet. „Miladul” se bandează mult, când pe un bord, când pe un altul, aproape atingând valurile cu catargul. De câteva ori ghiul intră adânc în apă; atunci orice manevră e imposibilă, trebuie să aştept ca barca să se redreseze singură. Ştiu că nu ne putem răsturna, dar mă gândesc îngrijorat că şarturile, care trosnesc îngrozitor la fiecare smucitură ar putea să plesnească şi catargul să se rupă. Atunci n-am mai avea nicio putinţă de a reveni la ţărm şi am rămâne în mijlocul mării.

Nadia stă lângă mine, cu mâinile încleştate pe marginea

cockpitului. Ploaia continuă să cadă şi i-a udat picioarele, de la genunchi în jos. Sandalele ei, negre, sunt îmbibate de apă ca nişte bureţi.

— Ai să răceşti, îi spun, chinuindu-mă cu ghiul şi cu cârma. Nu vrei să ne întoarcem?

Un val se ridică din întuneric şi înainte de a-l mai putea ocoli, se sparge năprasnic în bordaj; jumătate din spuma lui albă trece peste punte. O clipă, în cockpit apa se ridică până la genunchi, apoi repede dispare prin canalele de scurgere; îmi simt stofa aspră a pantalonilor lipindu-se rece, de picior. Nadia râde, exaltată.

— Mai vreau o dată! strigă, aplecându-se spre mine, apucându-mi strâns braţul cu care întind şcota. Încă un val! Nu e minunat?

Marea începe să mă neliniştească; după atâtea volte nu mai ştiu în ce direcţie mergem şi valurile nu se mai aud deloc, spărgându-se la ţărm.

— Nadia, spun, ca să împart neliniştea cu ea, nu mai ştiu unde suntem.

— Ne-am rătăcit?

— Nu ştiu în ce parte e portul.

— Adevărat?

De jur împrejur, întunericul creşte repede.

— Spune, ne-am rătăcit? strigă Nadia, exaltată, apropiindu-şi obrazul ud de al meu. Dar e minunat! Minunat! Ce poate fi mai frumos?

Vântul continua să bată nehotărât, dintr-o parte şi din alta, dar parcă a început să se liniştească, în schimb valurile cresc. Mă gândesc deodată, cu teamă, că fără vânt riscăm să rămânem în mijlocul mării huloase, şi, curentul să ne împingă în apele ruseşti.

Mă aplec să desluşesc cadranul busolei, care dansează bezmetic, făcând dificilă orientarea. Ţărmul este spre nord-vest, dar acum nu mai caut ţărmul; acum o singură teamă le-a acoperit pe toate; să nu ajungem la ruşi; mă lupt cu valurile din răsputeri să pun prova în direcţia opusă, spre sud.

Vântul slăbeşte mereu şi cum pânzele încep să se zbată în gol, mă cuprinde panica.

— Nadia, strig, nu mai putem manevra. Ne duce curentul…

Ea îmi strânge braţul şi, sub mâna ei, simt mâneca flanelei lipindu-mi-se udă, de piele. Pe sub gulerul desfăcut ploaia a pătruns şi m-a udat de sus până jos.

— De ce ţi-e teamă? îmi strigă în ureche. Spune, nu e minunat? Uite, uite, uite!

S-a ridicat în picioare, imprudentă sau nesocotită. Un val uriaş vine din bord, e peste putinţă să încerc o manevră, îl aştept neputincios, prostit, cu mâinile pe cârma şi pe şcotele moi. O văd pe Nadia,

aplecată înainte, râzând, beată şi peste o clipă valul spart în bord i se prăvăleşte în cap. Când apa se retrage, chipul ei apare râzând, cu părul ud lipit pe faţă, cu ochii lucind; gluga i-a fost smulsă.

— Ai să te îmbolnăveşti! strig, cuprins de furie.

Dar ea continuă să râdă, nepăsându-i nici de ploaie nici de valuri.

Îmi dau seama că nicio manevră nu mai e posibilă. Ghiul se zbate în suportul lui de pe catarg, scoţând sunete aspre; mi-e teamă că se va rupe, trebuie coborâte pânzele.

— Vino să-mi ajuţi!

Dă drumul la fungă, în timp ce eu, ţinându-mă de catarg, trag în jos pânza care nu mai alunecă. Valurile ne întorc acum în toate părţile şi la fiecare lovitură transversală, catargul trosneşte, chinuit. Trebuie să punem o ancoră plutitoare, ca să ne ţină prova în direcţia valurilor. O las pe Nadia să lege vela pe ghiu şi cobor în cabină. Prin tambuchiul rămas deschis, sau prin magazia de la prova, apa a intrat înăuntru, până la genunchi. Dulapurile de sub pat, unde ţin hainele şi rufăria, sunt inundate; câteva obiecte, plutind, se lovesc de pereţi; fotografia lui Stan a căzut în apă şi nu am timp s-o scot. Ies în gura tambuchiului şi-o strig pe Nadia. Tot nu-şi dă seama de ce se întâmplă; când vede apa din cabină, izbucneşte în râs.

— Încetează! strig, înfuriat. Toate te distrează? Pompează apa afară!

Se supune numaidecât şi, puţin nedumerită, încetează râsul. În timp ce mânuieşte din greu pârghia pompei de mână, încerc să înjghebez o ancoră plutitoare. N-am văzut niciodată una, dar nu e greu să mi-o imaginez. Dintr-o velă veche croiesc un sac lung, apoi încep să-i cos marginile, anevoie, fiindcă acul abia intră prin pânza udă. Stau în apă până la genunchi. Nadia pompează de o jumătate de oră şi suntem tot inundați.

— Cât e ceasul? mă întreabă, ştergându-şi năduşeala de pe frunte.

E şase; rătăcim de două ore pe mare, fără să ştiu unde e ţărmul. Ies pe punte, târând sacul după mine; ploaia continuă să cadă, mai liniştită, aproape verticală. E întuneric ca noaptea. Mă târăsc pe puntea udă, până la prova, leg de gura sacului o parâmă şi un colac de salvare, fiindcă nu am altă plută şi-i dau drumul în valuri. Sacul, ţinut la suprafaţă, se umple repede cu apă, parâma se întinde şi numaidecât, mişcările dezordonate ale bărcii încetează. Prova se îndreaptă pe direcţia valurilor, trasă de sacul plutitor, ca de o ancoră. Am răgazul să privesc acum busola: alunecăm spre sud, ne îndepărtăm de apele ruseşti. Răsuflu, uşurat.

La intrarea cabinei Nadia continuă să pompeze, tăcută, şi-a pierdut exuberanţa. Cobor în cabină şi aprind lampa în clipa când panourile duşumelei apar de sub apă. Totul e ud; deschid dulapurile şi dinăuntru năvăleşte un nou val. Nu mai avem nicio haină uscată să punem pe

noi.

Nadia, care şi-a sfârşit treaba, coboară în cabină, cu obrazul aprins, şi cu toate că pe frunte i se preling broboane de sudoare, o văd că tremură.

— Ai să răceşti, spun, îngrijorat.

Pe faţa ei încearcă zadarnic să treacă un zâmbet. Simt că ochii îi ard de febră. Îşi duce mâna la frunte.

— Am obosit! murmură, căutând un loc unde să se aşeze.

Afară ploaia se aude încă, bătând în punte, în timp ce valurile lovesc în bordaj. De pe rochia ei lipită pe corp, apa se scurge pe picioarele goale.

Nu am să-i dau nicio haină uscată, nici măcar o cămaşă. Tremură şi mă priveşte cu ochii lucind.

— Nadia, spun, poruncitor, dezbracă-te şi urcă-te în pat; păturile nu sunt ude.

Ca să o las singură, ies iarăşi pe punte. Ploaia slăbeşte; la orizont, printre norii sparţi, se vede un colţ roşu de cer; apune soarele. Într-acolo e ţărmul, dar fără vânt nu ne putem mişca din loc.

Cobor în magazie şi cu greu izbutesc să aprind sobiţa cu petrol; şi în cambuză a intrat apă; ar trebui să fac ordine dar nu am timp, aştept să fiarbă ceainicul şi ţin mâinile pe pereţii lui fierbinţi, ca să mă încălzesc. Când, mai târziu, ies iarăşi deasupra punţii, spărturile norilor s-au lărgit, lăsând să se vadă bucăţi de cer. De pe mare, unde e încă întuneric, încearcă să răsară luna. Câteva clipe, razele ei palide scapă printre nori, aruncând pe valurile vinete raze argintii, neverosimile.

Cercetez încă o dată busola; valurile ne împing înspre sud-est; ne îndepărtăm de ţărm; nu-i nicio primejdie, o dată cu vântul vom putea să venim înapoi.

O găsesc pe Nadia, cu obrazul aprins, ascunsă sub pătură până la gât. Şi-a pus îmbrăcămintea udă pe banchetă, strânsă sul, să ocupe cât mai puţin loc, să se vadă cât mai puţin, ruşinată de a fi dezbrăcată la un pas de mine.

Trebuie să-i duc lucrurile sus, să le întind pe şarturi. Nadia scoate o mână de sub pătură, ca să mă oprească, de astă dată cuprinsă de spaimă; acolo e rufăria ei intimă, dar nu e timpul să-i iau în seamă pudoarea.

Afară aerul începe să se usuce; cerul se limpezeşte; numai valurile nu slăbesc. Catargul scârţâie la fiecare balans şi mi se pare că vrea să se rupă, să scape de zbucium. Când să cobor, văd, foarte departe, înspre nord, aproape de orizont, o scânteie răspândindu-şi razele deasupra apei; este clipitul rar şi lung al farului de la Bugaz, pe care îl recunosc; suntem la cinci-şase mile de ţărm.

Nadia toropeşte, îi pun mâna pe frunte şi simt că arde. O silesc să ia

chinină cu aspirină, şi în ceaiul fierbinte îi torn un păhărel de rom.

— Şi hainele tale sunt ude, şopteşte.

Hainele îmi sunt ude, însă se usucă pe corp, fără să le simt răceala. E prea multă treabă de făcut, ca să mai ţin seama de mine. Dar iau aceleaşi medicamente ca ea, pe urmă după ce o învelesc până la gât, scot hainele din dulapuri şi le duc pe punte, la uscat. Marea e acum foarte neagră; doar farul sclipeşte rar, în depărtare şi luna scapă din când în când printre nori, în partea cealaltă, luminând crestele valurilor, făcându-le să pară mai mari. Un ceas întreg îmi trebuie până să usuc cambuza şi să scot la aer pânzele de rezervă, din magazie. Valurile scad, dar deasupra aud încă trosnind catargul. Scot lucrurile afară, chinuindu-mă pe scara îngustă; nu am timp să mă gândesc la înţelesul acestei aventuri. Corpul înfierbântat face să se ridice aburi din îmbrăcămintea mea jilavă. Când, târziu, cobor în cabină, răpus de oboseală, Nadia a aţipit, liniştită, cu faţa în sus. Îi pun mâna uşor pe frunte; nu mai arde ca la început. Mă întind pe banchetă, cu mădularele frânte. Masa, care stă între noi, împarte cabina în două, ca un perete simbolic, dar de netrecut. Nu mai pot să mă gândesc la nimic; fruntea şi ochii îmi ard; prin braţe şi prin picioare mi se scurge o oboseală care parcă vrea să mă ţintuiască pe scândura tare. Peste o clipă nu mai ştiu de mine; adorm cu gândul că mă aflu, copil, într-un scrânciob şi vin ameţit la vale.

○

M-a chemat, în şoaptă. De câteva ori mi-am auzit numele în vis şi mi s-a părut că e cineva care îmi priveghează somnul. Pe urmă, încet, am deschis ochii; m-am găsit în întuneric şi am continuat câteva clipe să cred că visez. Îmi simţeam corpul frânt, dar era o senzaţie dulce, plăcută, de convalescenţă. Pe urmă am auzit valurile sparte în bordaj şi catargul scârţâind. M-am ridicat speriat. Lampa agăţată în tavanul scund al cabinei se stinsese. Prin hublouri intrau, albe ca zorile, razele lunii. Nadia se ridicase, în fundul patului, învelită în pătură şi mă chema în şoaptă. Am tresărit, îngrijorat de soarta noastră.

— M-ai chemat?

Era tristă ca la sfârşitul unei serbări obositoare şi nereuşite.

— Vino, te rog! şopti.

— Îţi mai e rău? Mai ai febră? am întrebat-o, apropiindu-mă îngrijorat.

— Nu, nu am nimic.

Am simţit după glas, că încearcă să zâmbească. M-am aşezat alături, pe pat. Stătea rezemată de perete, ţinându-şi pătura, cu mâinile pe piept. În întuneric, nu i se vedea decât conturul obrazului şi ochii, lucind.

— Eşti supărat pe mine? mă întrebă, scoţând de sub pătură o mână, şi apucându-mi braţul, strâns.

— De ce să fiu supărat?

— Fiindcă s-a întâmplat aşa.

— Nu eşti tu de vină.

— Ba da; nu trebuia să fi plecat. Eu nu cunosc marea. Ţi-a udat toate lucrurile!

— N-au nimic, se usucă.

Un nou gând, acela care în mod ciudat nu venise întâi, o făcu să tresară:

— N-am putut să intrăm în port? Ne-am rătăcit?

Dar ideea nu o înspăimânta; avea numai teama să nu o cert.

— Nu, farul se vede, am răspuns, însă n-avem niciun pic de vânt.

— Suntem departe de ţărm?

— La câteva mile.

Făcu un gest, să se ridice:

— Vreau să ies pe punte. Îmi aduci lucrurile?

Apoi se ruşină deodată la gândul că sub pătură era dezbrăcată, şi îşi lăsă capul în piept, cum ar fi vrut să se ascundă; gestul îmi amintea mie însumi goliciunea ei. M-am gândit, cu respiraţia oprită, că eram numai noi doi aici, în mijlocul nopţii, pe mare, la câţiva kilometri de ţărm şi sub pătură ea nu avea nicio îmbrăcăminte, ca una din fetele de astă iarnă, care, când dădeau de căldură, erau mulţumite să rămână, şi îşi agăţau singure veşmintele în cui. Între valurile sparte în bord, îi auzeam respiraţia, parcă speriată. Ce căuta aici cu mine? m-am întrebat deodată, ca trezit dintr-un vis. Ce căuta aici şi ce ştiam despre ea? Câte chipuri avea şi care era chipul ei adevărat? Acum câteva ore, stătea pe punte şi primea valurile în obraz, râzând exaltată. În alte zile se purta ca un matelot disciplinat, care îmi asculta comenzile cu pricepere şi cu supunere. Pe plajă era autoritară, acasă devenea cuminte, ca o fetiţă de şcoală care mai păstrează încă păpuşi prin fundul cufărului. La sanatoriu părea o mamă îngrijorată, încercând să citească în ochii medicilor ceea ce nu era scris pe foaia de observaţie. Iar când dansa nu mai avea nimic din celelalte înfăţişări ale ei: atunci era preţioasă ca o domnişoară cu mulţi paji. Odată plânsese, zbuciumată, în faţa mea, cu capul în bălării şi lacrimile noastre se amestecaseră. Altădată mă mângâiase cu o duioşie de soră mai mare şi îmi murmurase la ureche un cântec ciudat, care era un cântec de leagăn şi părea de dragoste. Buzele ei îmi tremuraseră pe obraz şi când întorsesem capul stătuse, aşteptând urmarea, cuminte şi supusă. Ce trebuia să însemne cântecul şi răsuflarea ei pe obrazul meu, şi tremurul buzelor când s-au atins de ale mele? Acum se ascundea sfioasă, sub pătură, cu bărbia în piept, înţelegând, desigur, ce reprezenta pentru mine nuditatea ei.

M-am aplecat deasupra ei, încercând să-i disting chipul în penumbră.

— Nadia, am şoptit tremurat, la ce te gândeşti acum? Ce crezi despre noi, despre întâmplarea noastră?

Tăcea, şi în întuneric nu puteam să-mi dau seama dacă mă priveşte.

— Spune, Nadia, ce crezi? Nu te miră, nu te sperie?

Apoi deodată, am trecut la alt gând, cu o linişte rece, în care nu mă recunoşteam:

— Acolo de unde vin, fetele ştiu totul despre dragoste, de la paisprezece ani.

A tresărit, şi-a lăsat mai mult bărbia în piept, trăgându-şi cu mâinile pe dedesubt, pătura, peste umerii goi.

— Ele umblă din casă-n casă, am continuat, cu aceeaşi voce; ciocănesc la obloane, şi intră unde li se deschide. Nu trebuie să aibă rochia udă, ca să se dezbrace. Tu…

Întind mâna şi-i ridic bărbia, silind-o să mă privească în slaba lumină trimisă de lună pe hublouri.

— Tu ce ştii despre dragoste?

Se zbate, să coboare iarăşi capul, dar mă împotrivesc şi mă aplec mai mult deasupra ei.

— Tu, ce crezi tu, despre dragoste? Ce înseamnă ea în capul tău? Spune! Când stai lângă mine, te gândeşti că eu sunt altfel făcut decât tine? Când mă mângâi, simţi că sub piele sângele meu arde? Odată m-ai sărutat; de ce? Ştii ce te-a îndemnat?… Şi ce-ai simţit? Spune, ce ştii despre ceea ce o să fie odată? Acum, dacă aş smulge pătura de pe tine, ai rămâne goală, în faţa mea şi atunci… Spune, ce crezi despre dragoste?

Nu pot să-mi dau seama dacă tremură, sau dacă plânge, dacă bărbia pe care i-o ţin în sus, mai încearcă să scape din mâna mea. Acum, cu o singură mişcare aş putea s-o dezgolesc; n-ar avea cum să se împotrivească.

Şi nimic n-ar fi mai firesc în lume, decât să-mi aplec buzele peste ea, să o dezvelesc cu ele, într-o procesiune caldă şi atât de omenească, de la umeri, peste sânii care tremură speriaţi, peste mijlocul subţire, peste pântecul mic de fată, peste coapsele prelungi, peste genunchii rotunzi, să descifrez, pentru ea şi pentru mine, pe pielea subţire şi bronzată, cu miros de buruiană, toate tainele care se ascund în fiinţa ei nedumerită. Nimic nu m-ar opri; ea aşteaptă sub pătură, fără nicio apărare în suflet sau în mâini.

Dar, iată, între noi se află un zid de netrecut. Acum abia, îl simt; fruntea, pieptul, mâinile, sufletul mi se izbesc de el, şi aud sunetul sec, pe care îl scot. Acum ştiu numele tuturor ezitărilor mele; ştiu de ce niciodată nu i-am spus un cuvânt hotărâtor, de ce nu am limpezit imaginea ei în inima mea. E un demon, care mă mână din urmă, care îmi numără zilele opririlor şi mi le umple de nelinişti. Nu ştiu unde este demonul: în sufletul meu, sau în afară? Acum înţeleg: Nadia nu înseamnă nimic în acest drum; e o escală. O escală prelungită prea mult, pe care va trebui s-o înscriu în inima mea, ca în jurnalul de bord, fără să-i păstrez mai multe pagini decât unui port unde ai acostat întâmplător. Acum ştiu: va trebui să ridic pânzele, curând, până nu vine toamna, până nu se întoarce comandorul. Va trebui să desfac toate legăturile care m-au ţinut aici, la acest chei; niciuna din ele nu trebuie să fie definitivă. „Ce ştii tu despre dragoste?” am întrebat-o. Dar eu, ce ştiu? Ce ştiu, în această noapte, când suntem singuri în mijlocul mării, când corpul ei tânăr, atât de seducător tremură, despuiat, sub pătură, în patul meu, în locul care mi se cuvine? Când mâinile ei, ţinând pătura pe umeri, au încetat de mult să se mai apere, fiindcă pătura le-a scăpat şi a căzut la vale, pe sânii dezgoliţi. Ce ştii tu despre dragoste? Dar eu, ce ştiu? În sertarul mesei

sunt hărţi şi cărţi de navigaţie. Când va bate vântul voi ridica pânzele şi voi pleca, gonit de demonul meu. Iată tot ce ştiu.

Mă aplec, şi cu o tristeţe amară ridic pătura să-i învelesc umerii goi. Apoi alunec în genunchi lângă pat şi-mi las capul obosit, pe perna ei. Şoptesc:

— Nadia, cât e de când ne-am cunoscut?

— Cinci săptămâni.

Îmi simt ochii umeziţi. Îi apuc mâna şi i-o mângâi încet, cald:

— Acum trebuie să plec. E de neînţeles de ce trebuie să plec, când lângă tine a fost atât de bine!

Rămân mult timp, cu capul lângă ea, pe pernă, mângâindu-i mâna încet şi trist, ca pe un peron de gară, în minutele dinaintea despărţirii. Lumina lunii în hublouri păleşte; o altă lumină, mai crudă apare în bordul celălalt: sunt zorile. Mă străbate un fior de frig. Întind mâna şi-i mângâi obrazul, apoi o cobor peste pătură în jos, oprind-o unde i se simt bătăile inimii.

Şi fiindcă mi-e teamă de cuvintele mele, îi spun în gând, înfiorat: „Nadia, o noapte întreagă am stat singuri, aici unde nimeni nu ştia de noi; tu ai dormit goală în patul meu şi aş fi putut să dorm alături de tine, în braţele tale, cu capul pe pieptul tău. Dar fiindcă demonul meu mă mână să plec, această minunată noapte poartă semnul celei mai absurde inutilităţi…”

Se face ziuă; simt briza dimineţii aducând, în curmeziş, alte valuri în bordaj, peste valurile de astă noapte, care se potolesc încet. Faţa mării se schimbă, cum se schimbă cerul. Ies pe punte şi-i aduc îmbrăcămintea, uscată. Sunt nişte cârpe; apa care s-a evaporat din ele le-a făcut impersonale: nişte cârpe.

Când Nadia vine sus, palidă, cu umbre violete sub ochi, ca după o noapte de dragoste, „Miladul” alunecă peste valuri, către ţărm. Spre răsărit, dincolo de neguri, cerul se împurpurează. E o dimineaţă tristă şi rece, ca şi sufletele noastre bătute de vânt. Se aşază alături de mine, pe banchetă, dar nu-i mai simt căldura, ca altădată: între noi a rămas loc să treacă suflul umed al dimineţii, şi gândurile cate ne despart.

Până la ţărm soarele biruie norii şi se suie vesel pe cerul curat. De departe, Bugazul se vede, albastru, roşu şi verde, foarte mult verde, proaspăt, tineresc. Intrăm în port, cu velele fluturate vesel de vânt; numai între noi golul a rămas, până la sfârşit. Mâinile nu ni se mai întâlnesc pe parâme, ca la alte sosiri; Nadia a rămas în cockpit, absentă. Nu vede când las vela, când o leg pe ghiu. Tresare abia la urmă, când o strig, şi vine pe puntea din faţă, zâmbindu-mi şters.

— Aş vrea să mai stau puţin la soare, să mă încălzesc, spune, cu glasul obosit.

Se aşază pe parâme, unde stătuse în dimineaţa sosirii mele; atunci avea o rochie înflorată şi râdea; acum rochia neagră o face să pară

îndoliată.

— Când pleci? mă întreabă, fără să înalţe capul.

— Nu ştiu, poate la noapte.

Mi-aduc aminte că toate vapoarele pe care le-am văzut plecând din vreun port, s-a întâmplat să plece seara, în amurg.

După câteva clipe ridică ochii sfioşi; în obraz i-a venit o undă de viaţă.

— Aş vrea să-l văd şi eu pe comandorul Maximov! spune, privindu-mă cu teamă, de parcă ar aştepta un răspuns brutal.

Dorinţa ei nu mă miră, mi se pare că trebuie să-mi fie cu totul indiferentă, ca şi când nu mi-ar fi cunoscuţi, nici ea, nici comandorul.

— Comandorul e plecat la sanatoriu, în munţi, răspund, privind spre căpitănie, unde s-a ridicat o perdea.

Nadia întoarce capul în sus, pe Liman, cum ar urmări cu ochii drumul pe care am venit acum cinci săptămâni. În zare, pe malul cenuşiu, oraşul se vede, acoperit de neguri. Sunt într-adevăr trist că mă despart de el?

— Cât ai stat acolo? mă întreabă.

— Trei anotimpuri.

— E un oraş urât?

— Nu, dar te descompune. Nu oricine poate trăi acolo.

— Comandorul cum trăieşte?

Îmi scapă un râs rău:

— Comandorul nu trăieşte în oraş; trăieşte în casa lui, cu hărţi şi cu cărţi de călătorie. Când vrea să respire adânc, se întoarce spre răsărit, ca să-i vină aer de pe malul celălalt.

— E un om ciudat?

— Poate.

— Şi tu eşti un om ciudat…

Ridic umerii, şi o privesc cu un fel de milă. Nu!, îmi spun, neştiind ce apăr din mine. Nu sunt un om ciudat! Sunt un om slab, atât; slab şi prea sincer, cu mine, cu ceilalţi, cu viaţa… Nu pot să lupt; mi-e teamă că dacă lupt jignesc pe cineva; nu pot refuza nimic, nici dacă mi-ar cere cineva să beau otravă. Nu sunt un om ciudat. Sunt un laş!

(Aceste gânduri nu mă reprezentau, dar atunci credeam în ele, datorită întâmplărilor din ultima vreme, şi mai ales a celor de peste noapte.)

Fiindcă înţelege altfel tăcerea mea, Nadia lasă capul în pământ şi îmi şopteşte:

— N-am vrut să te supăr!

Apoi după un timp, o înviorare neaşteptată o face să-mi înfrunte privirea.

— Vreau să merg şi eu odată, acolo!

Arată cu mâna în sus, oraşul de pe Liman.

Tresar. Ţine fruntea ridicată, privindu-mă cu îndrăzneală, îmi trec într-o singură clipă prin faţă toate chipurile de acolo, şi încerc să le confrunt cu al ei. Toate se rostogolesc, uluitor de repede în minte; niciuna nu-i absentă: Şura, Liuba, Tania, Olga, Iris, Tamara… Tamara avea bucle blonde pe frunte, pieptănate ca ale ei. Nu, Nadia e altfel. Mă aplec spre ea, uimit:

— Vrei să mergi cu mine?

Şi-mi vin în minte anotimpurile de acolo, toamna tristă, cu ploi şi cu nori de praf, iarna cu troiene, cu viscol, cu ger; primăvara, când fetele ies pe malul Limanului şi se trântesc în bălării să facă dragoste, plimbându-şi picioarele scorţoase pe cerul înstelat. Îmi vin în minte cârciumile, cu beţivi, cu miros de rachiu, cu fum de tutun şi cu aparatul de radio hârâind de sus, de pe dulap.

Îi apuc mâna, înfrigurat şi o ridic în picioare:

— Nadia, da, vreau să mergem, să vedem oraşul împreună!

Da, vreau să mă întorc cu ea alături, să confrunt chipul ei cu celelalte chipuri de acolo, să străbat străzile ţinând-o lângă mine, ca pe un scut. Pe ea, care-i atât de pură… Să meargă acolo, cu mine; să ocolim oraşul, din port, până la cherhana, să ne întoarcem pe strada principală, când iese lumea la plimbare, şi când fetele cu basca albă chicotesc în spatele trecătorilor.

— Nadia, mâine e Sfânta Maria, acolo se fac serbări.

Îi e teamă să fie veselă, dar înclină capul, bucuroasă.

— Plecăm mâine în zori, continui, strângându-i mâna. Nu ştii ce frumos e Limanul, dimineaţa.

Şi înviorat sar pe chei, târând-o după mine. Sunt împăcat. Voi putea să-mi continui drumul cu inima liniştită, după ce Nadia îmi va fi dat tot de ce aveam nevoie, fără să fi sacrificat nimic din ea.

○

Între două trenuri, Ifim a fugit la oraş şi a cumpărat pânză colorată; roşie, neagră, galbenă, albastră, albă… Mâine e Sfânta Maria şi pe catarg vom ridica marele pavoaz de sărbătoare.

O după amiază întreagă stăm pe punte, eu şi Nadia şi croim înfriguraţi, pavilioanele codului. Fluturarea lor multicoloră va face un triunghi festiv, din prova, pe strai, până în vârful catargului şi de acolo, pe balansină, până la pupa.

Ne pregătim de serbare. Ifim coboară în apă şi spală bordajul, cu cârpa îmbibată în săpun; sub ea, vopseaua albă îşi reia strălucirea din primăvară. Freacă apoi puntea, cu şomoiogul, cum se spală sâmbăta duşumelele, în gospodăriile curate. Spre seară ne despărţim, după ce mai trecem pe la sanatoriu, să ne luăm rămas bun, pentru o zi întreagă, de la Ştefănel.

Mă întorc în port şi privesc în susul Limanului, oraşul unde au început să se aprindă lumini. Am un bulgăre rece în inimă, ca înaintea

unei bătălii. Dacă aici ar fi o capelă, m-aş duce să îngenunchez în faţa icoanelor, să-mi petrec noaptea în reculegere, ca surorile din mânăstiri în preziua sacrificării fiinţei lor lumeşti. Aş vrea să lepăd în noaptea asta toate amintirile; când vom ajunge să nu întorc capul, nici spre cimitirul de sub ţărm, unde luceşte marmura neagră de la cavoul lui Ronsky şi unde într-o noapte de beţie şi de tristeţe am chinuit-o pe Liuda, în bălării, nici spre casa comandorului, părăsită sus pe mal, nici spre uzina cu pereţii roşii, unde motoarele nu merg. Să ajung ca într-un loc nou, în oraşul care se ascunde cu atâta teamă, sub salcâmii bătuţi de vânt.

Aţipesc câteva ore, după miezul nopţii. Când mă trezesc, vântul suflă rece, de la nord. Nadia mă găseşte ridicând pânzele. E îmbrăcată în pardesiul pe care îl purta în dimineaţa când am sosit aici.

Îmi vine să-i spun: „Dacă îmi ajuţi, îţi dau un pachet de ciocolată!” Dar acum nu mai pot glumi.

Plecăm înainte de a răsări soarele. În prova, valurile Limanului, pe care nu le-am mai înfruntat de atâta vreme, aduc mâlul cenuşiu de pe Nistru. Regăsesc cu emoţie, în tresăririle cârmei, ritmul lor mai strâns. Vântul, desfăcut în rafale de sălciile care îmbracă ţărmul, smuceşte pânzele mânios. Peste apa tulbure răsăritul aruncă o lumină roşu-cenuşie.

— Ce apă ciudată! spune Nadia, gânditoare.

Sigur că se gândeşte la trecutul meu. Ochii mi se duc în zări, unde cerul coboară în stuful verde de pe Liman. O flotă de bărci pescăreşti este ancorată la intrarea portului. Nu avem pe unde să intrăm, de aceea ocolim malul circular şi acostăm la cherhanaua pustie, unde ne primeşte numai grănicerul care se plimbă plictisit, pe mal.

— Păcat de munca noastră! face Nadia, mâhnită, privind pavoazul multicolor, fluturat de vânt.

Păşesc pe uscat cu o emoţie care este zadarnic să mi-o ascund. Strada Soborului se deschide largă şi plină de colb, pe sub marginea oraşului, cu casele ei rare şi sărace. Nu se vede pe nicăieri vreo fiinţă omenească, nici măcar vreunul din copiii care se jucau de obicei în praf.

— Sunt toţi la serbări, ne lămureşte grănicerul.

Nadia şi-a pus sandalele albe, cu tocuri înalte, încălţări mici şi delicate, ca nişte conduri de domniţă. Aş vrea s-o iau în braţe, să nu calce în praful unde sunt urmele atâtor picioare chinuite şi unde fiecare piatră ştie o întâmplare urâtă. Mă apucă de braţ, dezorientată de locurile noi, şi pornim repede, în sus. În capul dealului, unde se întretaie cele două străzi mari, alcătuind piaţeta oraşului, ultimii oameni se grăbesc spre port. Sunt toţi îmbrăcaţi în haine curate, de sărbătoare. În urma lor porţile rămân închise, obloanele trase, curţile pustii. Numai câte un câine, care priveşte de după gard şi simte că

suntem străini, latră după noi, fără hotărâre.

De după primul colţ iese repede un întârziat; e un ofiţer, cu ordonanţa după el. Când l-am văzut ultima oară? Mi se pare că ieri m-am despărţit de el, în zori, la un bal unde ne îmbătasem şi Mili, nevasta primarului, umbla să-l prindă la dans. Cum dau întotdeauna peste acest locotenent Ilinca? În urma lui, soldatul duce, gâfâind, un coş greu, în spinare. Ilinca n-are timp să se mire că mă vede din nou aici; poate nici nu ştie că am plecat; poate i se pare, mai mult decât mie, că ultima dată ne-am văzut ieri. Se întoarce din mers şi, vesel, saltă coşul din spinarea soldatului, făcând să se audă sunet de sticle.

— Azi fiind sărbătoarea apei, strigă de departe, râzând, toate cârciumile sunt închise. Ordin de la colonel!

Şi mai saltă o dată coşul ca să aud muzica sticlelor.

— Ce are în coş? mă întreabă Nadia, nedumerită.

— Sticle cu vin, răspund râzând.

— Şi ce face cu ele?

— Le bea, în cinstea Sfintei Maria!

Oare ce vin o fi luat Ilinca? mă întreb. După câte se pare, ieşea din pivniţa lui Titorenco. Mai ţin minte oare vinurile lui Titorenco? Sunt vinuri puţin acrişoare, dar sănătoase, cum să nu le ştiu! Oare o fi luat Aligote, gălbui, sau Pinot, cenuşiu? Câte denumiri! Ţin minte un vin rubiniu, al lui Titorenco; când îl deşertai pe gât, înţepa uşor şi lăsa spumă în gură; fermentaţie naturală, Titorenco nu umbla cu doctorii.

Mi se pare aşa de ciudat să-mi amintesc toate acestea şi să merg pe străzile oraşului, cu Nadia alături. Dar merg într-un oraş nou, şi amintirile sunt nu ale mele, ci ale cuiva care mi le-a povestit odată, demult.

Toate casele sunt părăsite, toate uliţele sunt pustii, toate prăvăliile au obloanele lăsate. Numai în piaţă, câţiva cai moţăie, cu urdori la ochi, între hulubele birjelor jupuite. Birjarii moţăie, mai la vale, la umbra unui gard putred.

— Hai în port, o zoresc pe Nadia, aici n-ai ce vedea. Toată lumea s-a dus la serbare.

Soarele se ridică limpede pe cerul curat, albastru. Sfânta Maria are o zi frumoasă. Când ajungem pe mal, se văd jos, cheiurile, gemând de lume. Se îngrămădesc acolo toate sufletele oraşului, tot ce-i fiinţă omenească între marginile lui, de la regiment până dincolo de gară, din marginea circulară a Limanului până la spital, unde începe câmpul de pe care s-a secerat grâul.

În faţa bazinului principal, unde valurile nu ajung şi apa mângâie leneşă piatra cheiului, cinci preoţi în odăjdii strălucitoare fac slujba Domnului, cu faţa înspre răsărit. Glasurile lor, unite într-o armonie gravă se ridică până sus, adus de vânt:

Doa-a-mne, la lima-nul pocăi-inţei…”

E o slujbă necunoscută de mine, poate pentru mântuirea celor înecaţi. În jurul lor, o mulţime de femei îmbrăcate în rochii negre, cu capetele îmbrobodite până peste ochi, au îngenuncheat şi, cu o cucernicie chinuitoare, stau ghemuite pe pumni, cu fruntea lipită de ţărână.

Nadia se opreşte sus, uimită.

— De ce plâng?

— Cine?

— Preoţii.

— Nu plâng, se roagă.

Dar cântecul lor e un plânset sfâşietor, pe care vântul îl prinde, odată cu fumul de tămâie şi-l înalţă spre cerul Sfintei Marii:

„ … *aici ro-o-bii tăi s-au pocăit.*”

Cât se vede cu ochii, până unde malul coteşte, mulţimea e încremenită, cu capetele descoperite, cu mâinile strânse pe piept. În faţa lor, valurile cenuşii ale Limanului se duc încet spre mare, cum s-ar duce la Dumnezeu, să-i repete rugăciunea aceasta, pentru sufletele pescarilor înecaţi. Şi deodată, de sus, de peste oraş, deasupra capetelor lor descoperite, se varsă, ca la un semnal, toate în acelaşi ritm, clopotele cu sunete grave şi prelungi, de la biserica Soborului. Oamenii îngenunche pe ţărm ca o turmă însetată, care s-ar apleca să bea apă. Deasupra capetelor plecate clopotele se rostogolesc, cu dangăte prelungi, ţintuindu-i cu faţa la pământ.

Ne facem loc prin spatele acestei lumi cucernice, şi ajungem în capul cheiului principal, care înaintează în Liman. De acolo se înşiră, într-o lungă linie neagră, bărcile pescarilor, închizând intrarea în port. Îi recunosc, îngenuncheaţi pe fundul luntrelor lor negre, cu aceleaşi capete bărboase, chinuite şi cuviincioase, cum îi ştiam din primăvară. Am trecut adesea cu „Miladul” prin mijlocul lor, când erau la pescuit, dar s-au ferit de mine, fiindcă pânzele mele erau albe, iar ale lor murdare şi peticite. Iată-l pe Stiopa, cel cu nouă copii, care a prins odată o păstrugă de trei metri. Poartă o cămaşă vânătă, închisă până la gât, cămaşa lui cea mai frumoasă. Lângă el, în barcă, stau îngenuncheaţi copiii cei mici, şi nevasta; ceilalţi copii mai mari, flăcăi, au barca lor, mai încolo.

Îl strig:

— Hei, Stiopa, ai mai prins vreo păstrugă mare, ca atunci?

Nu răspunde; îşi lasă capul mai jos şi începe repede să se închine, cu multă evlavie.

Toţi pescarii stau îngenuncheaţi în capul luntrei iar în spatele lor

îngenunche femeile şi copiii. Valurile îi leagănă încet, neîntrerupt şi clopotele li se rostogolesc în creştet până se termină slujba. Glasul preoţilor se aude de pe mal, până sus:

„ … la li-i-manul pocăi-i-nţii,… în numele Tatălui… Amin.”

Primarul, ai cărui ochelari lucesc la soare, îmbrăcat în haine negre, din material subţire, lustrin îi spune, tare nepotrivite aici, se urcă pe podeaua unde au slujit preoţii şi ţine o cuvântare. Îl ascultă doar cei din jurul lui, fiindcă vorbeşte prea încet ca să i se poată auzi vorba mai departe. Pescarii se ridică, înţepeniţi şi, în tăcere, cu toată bunăcuviinţa, scot din buzunarele largi ale bluzei câte o sticluţă de rachiu, pe care o potrivesc însetaţi la gură şi apoi o saltă de fund. Rachiul li se rostogoleşte pe gât gâlgâind, cum se rostogolesc la vale apele Limanului.

— Stiopa, strig, ce-ţi fac copiii?

Stiopa întoarce o clipă capul, trudindu-se să-şi dea seama de ce-l iscodesc, apoi fiindcă în capul lui bănuitor nu licăre nicio lumină, pune iarăşi clondirul la gură şi-l saltă de fund.

— Ce se întâmplă aici? întreabă Nadia, uimită de tot ce se întâmplă.

Îmi vine să râd, cu ironie şi să spun: „Dar voi n-aţi învăţat, la călugăriţe, tot ce se cuvine să ştii despre lume? N-aţi avut dascăli pricepuţi, care v-au arătat, câte meridiane şi câte paralele are pământul? N-aţi aflat câte rase trăiesc pe cele cinci continente? N-aţi învăţat toată istoria omenirii: despre faraoni, despre împăraţi, despre regi şi domnitori? N-aţi aflat toate misterele pământului? Nu vi s-a spus despre vânturile alizee, despre tropice, despre ploile de la ecuator, despre liane, despre animalele care împânzesc pământul? N-aţi învăţat, unde pe glob se găseşte fier, petrol, cărbune, aur? N-aţi învăţat ce e frumos şi ce e urât în lume? Nu aţi citit atâtea cărţi, recomandate de profesorii voştri, cărţi minunate care vă arată în cuvinte fermecătoare viaţa semenilor voştri?”

Ce se întâmplă aici? Nu se întâmplă nimic deosebit; e o zi de sărbătoare în viaţa oraşului. Dar viaţa acestui oraş, în cele patru anotimpuri ale anului, cum ar putea fi scrisă în cărţile pe care le citiţi voi? Profesorii voştri! Dacă ar veni aici şi ar privi pe aceşti oameni, cum beau, ca să-şi uite necazurile, şi se obişnuiesc cu băutura într-atât încât apoi trebuie s-o bea mereu, chiar când sunt veseli; pe aceste fete cum umblă din culcuş în culcuş să se încălzească şi se obişnuiesc într-atât că umblă apoi prin acele culcuşuri, chiar când nu mai este frig profesorii s-ar întoarce spre voi şi v-ar spune: „Viaţa acestor oameni produce dezgust; ea nu poate fi scrisă, fiindcă omoară credinţa despre

frumos, în care trebuie să vă creştem. Viaţa acestor oameni care se închină şi apoi sorb un clondir întreg cu rachiu, ca şi cum s-ar împărtăşi, îţi întoarce inima pe dos de silă”.

O mişcare se produce în port; primarul şi-a terminat cuvântarea şi acum, pescarii urmează să se ia la întrecere. Departe, în larg, a fost ancorată o plută pe care este înfipt un steag mare alb. Până acolo trebuie să meargă fiecare, să ocolească semnul şi să se întoarcă. Un marinar vine pe cheiul celălalt, cu un pistol în mână.

— Hei! strigă, aşa ca să audă toţi pescarii. Fiţi gata de plecare. Când auziţi împuşcătura, daţi drumul!

Oamenii au ridicat pânzele, şi vântul slab le flutură leneş. Bărbaţii stau la cârmă, copiii la prova, cu mâinile pe parâmă, gata să tragă ancora, femeile scot apă cu găleata şi stropesc pânzele, până sus.

— De ce fac aşa? întreabă Nadia.

— Ca să se îndesească pânza. E vântul slab şi nu trebuie să scape nicio adiere prin ţesătură.

— Şi câştigă mare lucru?

— La o întrecere, şi un metru câştigat e bun. Dacă o parâmă atârnă în apă, te poate frâna destul, ca să-ţi ia alţii înainte.

Lumea vine acum repede spre capul cheiului, ca să vadă plecarea.

— Bate Colea, Colea Marmeliuc! spun unii, care cunosc puterile pescarilor.

Colea e în prima barcă, lângă chei; barca lui seamănă cu ale celorlalţi, dar după felul cum el zâmbeşte, se vede că se bizuie pe ceva. E un băiat tânăr, ars de soare, cu ochii albaştri, adânci şi blânzi; i-ar sta bine să fie preot şi să vorbească din amvon, despre Dumnezeu. Nu are nici mamă, nici tată, ca să-i ia în barcă; îl ajută doar o soră, o copilă nevârstnică, semănându-i întru totul. Ea a udat pânzele cu apă şi acum stă la prova, gata să tragă ancora.

— Colea a scos astă-noapte barca pe mal şi a dat-o cu smoală, spune unul.

— Ce vorbeşti, parcă Ivanov n-a scos-o?

— Şi Alexei a dat-o cu smoală.

— Da’ cine n-a dat-o, mă? se amestecă altul. Poate doar Stiopa, că aseară l-am văzut beat.

— Că Alexei şi Ivanov nu au fost beţi!

— Hei, fiţi gata! strigă marinarul de pe cheiul celălalt.

Şi cum termină vorba, pistolul se descarcă în aer, pocnind ca o sticlă de şampanie la banchet.

Într-o învolburare albă, sub greutatea corpurilor care trag de parâmele ancorelor, bărcile se lasă toate odată cu prova în apă şi pornesc, cu pânzele întinse, ca un roi de fluturi cenuşii.

Sunt poate două sute de bărci, şi se zbat, fiecare vrând să taie vântul celorlalte, ca să iasă în frunte. Bord lângă bord, fiecare pescar

trage nădejdea că va fi el cel dintâi. Copiii s-au întins pe burtă în fundul bărcilor, să nu fure vântul. Femeile se apleacă, scot apă cu ghiordelul şi o aruncă în sus, pe pânze; apa trece dincolo şi-i udă pe ceilalţi, dar acum nimeni nu se mai gândeşte la hainele de sărbătoare. Toţi au numai un gând: să câştige.

În lungul cheiului, oamenii vorbesc urmărind întrecerea:

— Ai văzut că în frunte e Colea?

— Colea? Ba uite că-i tocmai Alexei.

— Da, că îl şi cunoşti, de aici.

— Bine, să vezi dacă nu-i Alexei; eu l-am simţit aseară când a dat pe fundul bărcii cu smoală.

Ne apropiem de unul din ei. Ne priveşte cu neîncredere.

— Şi ce le dă la cei care ies întâi? întreb.

Cel întrebat nu-mi răspunde; ridică din umeri: nu ştie, sau nu vrea să spună. Dar iată că vine unul mai puţin sălbatic, un băietan cu haină de şcoală; poate acolo unde învață carte, dascălii lui l-au deprins să nu se teamă de oricine.

— Ce le dă? spune. Păi le dă: la cel care vine întâi…

— Lui Colea, strigă unu tăindu-i vorba.

— Ba lui Alexei…

Băietanul râde cu înţelegere şi aşteaptă să se termine sfada.

— La cel dintâi îi dă o mie de lei, de la prefect şi o căldare cu vin; la cel de-al doilea, cinci sute de lei, de la primar şi o căldare cu vin; la cel de-al treilea, trei sute de lei, de la Bancă şi o căldare cu vin… Iar la ceilalţi toţi, le dă două butoaie;… Butoaiele sunt colo, pe mal, uite ce mari! Vine cam o căldare de om.

Pe podeaua unde au slujit preoţii şi unde a vorbit primarul, s-au adus acum scaune iar deasupra lor s-a deschis o umbrelă mare, ca să facă umbră tuturor. La mijloc stă prefectul, în dreapta lui primarul, în stânga directorul Băncii, cel care a dat trei sute de lei; pe alături mai sunt comandantul regimentului, preşedintele tribunalului, un om cu bărbuţă sură şi cu privirea rea, câţiva ofiţeri în haine albe, câţiva judecători şi câţiva funcţionari.

Cele dintâi bărci ale pescarilor, după ce au ocolit semnul din larg, se întorc, plecate de vânt pe o coastă. Deasupra nu se văd decât pânzele cenuşii, ude, şi capul negru al omului de la cârmă; toţi ceilalţi stau pitiţi pe fund, ca nişte bolovani, fără să mişte, ca să nu taie vântul.

Lumea se grămădeşte spre capetele cheiurilor, ieşindu-le înainte, fluturând în aer batiste şi basmale colorate.

— Colea, unde-i Colea? se aude cineva strigând din grămadă, Colea a rămas în urmă! Nu e Colea cel dintâi!

Nu, e foarte ciudat, dar cel dintâi e tocmai Stiopa, la care nimeni nu s-ar fi aşteptat. Îndată după el vin Alexei şi Ivanov, amândoi într-o

linie, cu mâinile înţepenite pe marginile bărcii, înjurând cât îi ţine gura. Stiopa se ţine numai cu o jumătate de barcă înaintea lor şi pe faţa lui bărboasă s-a lăsat un zâmbet ascuţit, de pişicher bătrân.

— Pe Ivanov şi pe Alexei, că i-a bătut, se poate, am văzut noi, le-a luat-o înainte când a ocolit semnul şi pe urmă s-a ţinut în faţa lor, nu i-a mai lăsat să treacă, spun oamenii. Dar Colea? Cum să nu bată Colea?

Stiopa lasă cârma băiatului cel mai mare şi sare pe mal. Lumea îl înconjoară, cu strigăte, şi-l aduce la masă, unde stă prefectul şi ceilalţi, sub umbrelă.

Prefectul îi întinde peste masă hârtia albastră de o mie de lei Şi, cu ţigara în colţul gurii, îi ţine o cuvântare scurtă:

— Fiindcă eşti un pescar vrednic şi priceput, Stiopa, te răsplătim cu aceşti bani ai prefecturii, pe care ţi-i dăm nu să-i bei, ci să-ţi cumperi unelte pentru barca ta.

Stiopa se înclină, până la pământ, apoi, fiindcă pe podea, în spatele prefectului, îl vede pe episcop, cel ce-a slujit în fruntea preoţilor, îşi face o cruce mare, ca să mulţumească nu doar oamenilor ci şi lui Dumnezeu.

— Şi vinul când ni-l daţi, luminăţiile voastre? întreabă, privind dintr-o parte spre prefect, aşa ca privirea să nu-i scape şi în spate, până la episcop.

— Vinul la urmă, la urmă, se amestecă primarul. Să fii aici cu găleata. Hei, Mişa! (Mişa este paznicul portului, funcţionând astăzi ca pivnicer). Fii gata să dai cep, că uite, vin muşterii!

Îndată după Stiopa, Ivanov şi Alexei aşteaptă să-şi primească banii; au venit cu căldarea în mână şi aruncă priviri înveninate tovarăşului care i-a întrecut.

Acum nu se mai vede ce fac ceilalţi pescari, pe Liman, fiindcă lumea a năvălit pe chei în jurul podelei unde stă prefectul. Se apropie ora prânzului şi, în mod neobişnuit, vântul de la nord se întăreşte, aducând pe cerul albastru câţiva nori spulberaţi. Deasupra mulţimii, pe catarg, tricolorul fluturat de vânt, scoate sunete smucite, ca nişte plesnituri de palmă.

— Fiindcă sunteţi pescari vrednici şi pricepuţi, spune prefectul, cu ţigara în mână, întinzând banii peste masă…

Dar în clipa aceea, un ins îşi face loc prin rândurile lumii strânse în faţă, surpându-le, cum se surpă pământul afânat când umblă pe dedesubt o cârtiţă.

— Ia păzea! gâfâie el, înfundat.

Şi îndată, Colea Marmeliuc, cu chipul lui ars de soare, cu cămaşa desfăcută la piept, cu mânecile sumese peste braţele vânjoase, se arată în faţă.

— Fiindcă sunteţi pescari vrednici, vă răsplătesc cu aceşti bani ai

primăriei şi ai Băncii, reia prefectul, fără să ţină seama de omul ieşit dintre rânduri.

Stiopa aşteaptă mai la o parte, cu găleata pe care i-a adus-o nevasta, gata să-şi ia partea de vin cuvenită. Colea a rotit o dată capul şi a dat cu ochii de el. Porneşte într-acolo, cu paşi îndesaţi, fără grabă, ca unul care ştie că răfuiala nu mai poate fi zădărnicită. Şi, în timp ce prefectul se lăsă, mulţumit, cu spatele în largul lui fotoliu de răchită, Colea îşi înfige mâna în pieptul lui Stiopa. În mâna cealaltă ţine o bucată de bocanc, înnegrită de apă.

— Stiopa, ăsta nu e bocancul tău?

Chipul bătrân al lui Stiopa s-a făcut deodată galben; mâinile îi tremură şi găleata cade jos, sunând gălăgios pe pietrele cheiului.

— Ce bocanc măi, eşti nebun? încearcă el să se apere. Cum să fie bocancul meu?

— Stiopa, să nu minţi! scrâşneşte Colea, cu ură.

În ochii lui albaştri, adineauri atât de blânzi, fierb acum ape tulburi.

— Să nu minţi măi, auzi! Eu ştiu când ai bătut ţinta asta galbenă, la margine, sus, ca să nu-l încurci stângu', cu dreptu'. Este bocancul tău, îl cunosc; bocancul de acum un an, care ai purtat în piciorul drept.

Stiopa a lăsat capul în jos şi nu mai zice nimic. Lângă el, găleata căzută pe o parte, încă se bălăngăne pe caldarâm. Se supune, moale, când flăcăul îl târăşte, de piept, în faţa podelei.

— Domnu prefect, şi domnu primar, spune Colea, ridicând bocancul să-l vadă toată lumea, eu am dat aseară barca mea cu smoală, ca să meargă bine, dar a mers prost. Şi acum am intrat în apă, şi am găsit bocancul dedesubt; a bătut un cui în barcă şi-a legat bocancul cu sfoară. Domnu prefect şi domnu primar, asta numai Stiopa a făcut. Bocancul este al lui, îl cunosc, eu ştiu când a bătut ţinta galbenă, aici.

Şi întorcându-se spre Stiopa, ameninţător, ridică mâna să-i dea cu bocancul în cap:

— Măi, de ce-ai făcut, măi, pe mine de râs? De ce, măi, să râdă copiii şi femeile, c-am ajuns la urmă? Ştii tu să duci barca mai bine ca mine? De ce să ajungi tu întâi?

— Colea, vino aici! strigă prefectul, ridicându-se pe jumătate, sub umbrelă.

Dar flăcăul nu aude. Pare că o să cadă cu amândoi pumnii grei, în capul celuilalt. Lumea s-a dat la o parte şi aşteaptă încremenită într-o tăcere grea; numai steagul fâlfâie deasupra pocnind cu sunete ascendente, ca nişte palme aplicate pe obrazul cuiva invizibil. La brâul lui Colea se vede lucind cuţitul lui scurt, pescăresc, cu vârful arcuit. Nevasta lui Stiopa zăreşte fierul sub cingătoare şi scoate un răcnet:

— Stiopa, păzea că te-njunghie!

Stiopa stă însă prostit, cu capul în jos, în neputinţă de-a mai face vreo mişcare.

Înţelegând că serbarea se poate termina sângeros, prefectul se întoarce îngrijorat spre episcop:

— Prea Sfinte, cred că este timpul să spui vreo două vorbe, Sfinţia ta.

— Mai bine să vină poliţaiul, intervine repede directorul Băncii, care are mai multă încredere în lege decât în Dumnezeu.

— Dumneata nu cunoşti oamenii de la noi, pufneşte prefectul, atât de dispreţuitor pe cât îi îngăduie teama de-a nu se întâmpla o încăierare. Prea Sfinte, vino, Sfinţia ta!

Episcopul e un om mare, cu umeri largi, cu pieptul ca un luptător de ring. Pe chipul lui sănătos, toate sunt mari: ochii, sprâncenele stufoase, nasul şi gura, fiecare cât pentru doi oameni, îşi face loc cu greutate printre scaunele asistenţei şi iese în faţa podelei, cu mâna ridicată, ca pentru binecuvântare. Dar acum, când i se vede mai bine trupul înalt şi voinic, pare că mâna ridicată ameninţă pe cineva.

— În numele Domnului!…

Nu e glas de preot ci de haiduc, e cum ar tuna o poruncă oamenilor săi răzvrătiţi, în mijlocul pădurii. În mulţime toate capetele tresar. Colea rămâne nemişcat, cu pumnii ridicaţi deasupra duşmanului prostit.

— În numele Domnului, răsună pe deasupra, glasul episcopului, în ziua Sfintei Marii, care vă miluieşte, nu păcătuiţi, nenorociţilor!

Braţele lui Colea se lasă, tremurând, pe lângă trup. O mare tulburare se poate citi pe chipul oamenilor din mulţime. Ei privesc, puţin speriaţi, ca pe un arhanghel răzbunător, pe omul lui Dumnezeu, căruia vântul îi joacă barba sură, în valuri, pe pieptul nemăsurat.

— Pentru pocăinţă, îngenuncheaţi! tună episcopul, mai departe.

Amândoi în aceeaşi clipă, fulgeraţi, cei doi vrăjmaşi se lasă să cadă în genunchi, pe piatra cheiului, cu capetele plecate, ruşinaţi, sau înfricoşaţi de puterea lui Dumnezeu. Asupra lor, episcopul face mulţumit semnul crucii, semnul împăcării şi apoi se întoarce la locul lui, în spatele prefectului.

Acum se poate da cep la butoaie şi pescarii, cei ce au câştigat ca şi ceilalţi, se apropie să-şi primească partea lor de vin. Numai Stiopa şi Colea rămân în mijlocul cheiului, mult timp, îngenuncheaţi şi nimeni nu vine să-i izbăvească. La urmă, când lumea e gata să se împrăştie şi tovarăşii lor se urcă în bărci cu găleţile pline, ei pleacă, pe furiş, şi ca nişte câini bătuţi se duc să-şi găsească neamurile.

— Credeţi că într-adevăr bătrânul a umblat cu înşelătorii? întreabă directorul băncii, pe prefect.

— Ohoho, te cred! Cine nu-l ştie pe Stiopa, cât e de pungaş!

— Bine, dar atunci e nedrept să rămână el cu banii.

Prefectul ridică mâna, şi face un gest de nepăsare:

— Nu-ţi fie teamă, tot Colea îi va lua.

— Păi, s-au împăcat.

— Astăzi, că era sărbătoare; dar mâine, are el grijă de Stiopa.

Prefectul e de multă vreme prin partea locului; el îşi cunoaşte oamenii cum nu se poate mai bine, de aceea nici nu-şi pune prea mult mintea cu ei.

— Dar dacă până mâine Stiopa cheltuieşte banii? stăruie directorul băncii, tot nedumerit.

— Ohoho! Cum o să-i cheltuiască? El nu ştie că o să vină Colea, să-i ceară?

— Atunci de ce nu îi dă de pe acum, ca să scape de grija lor?

— Face şi el ce faceţi voi la bancă, îi mai ţine o zi, cu toate că nu sunt ai lui.

— Bine, dar noi investim banii pe care îi primim; banii noştri nu stau zadarnic în casă; ci produc.

Prefectul îl bate încetişor cu palma pe genunchi, şi zâmbeşte, ca unul care cunoaşte viaţa dincolo de suprafaţă.

— Şi mia de lei a lui Stiopa, produce. Nu produce dobândă, ca la voi, produce ceva mai bun, ceva ce noi nu putem să pricepem; produce o mâncărime dulce în inima lui de om pârlit. Înţelegi dumneata, hârtia aia păcătoasă, pe care i-o dădurăm noi, are pentru el altă putere decât pentru noi. Noi o iubim pentru puterea ei de cumpărare; ne face plăcere fiindcă ştim că putem să luăm ceva în locul ei. Stiopa o iubeşte aşa cum este, ca hârtie, cu desenele ei albastre, cum ar iubi o icoană pe care nu poţi cumpăra rachiu. O poartă la sân, în bluza lui murdară şi hârtia îi ţine de cald. Dar asta nu puteţi să înţelegeţi voi, pentru care la fiecare ceas scurs, banul trebuie să vă aducă dobândă.

Serbarea în port nu e terminată. După ce vinul din cele două butoaie, vin amestecat, dăruit de toţi podgorenii la un loc, s-a împărţit până la cea din urmă picătură, se face botezul bărcilor noi. Sunt câteva luntrii, încă nepuse pe apă, care aşteaptă dincolo de chei, pe malul nisipos, să fie binecuvântate. Episcopul şi preoţii îşi îmbracă iarăşi odăjdiile şi merg prin soare, să le aghesmuiască. După apa sfinţită, prefectul le stropeşte, cum e obiceiul lumesc, cu apa diavolului, vărsând în prova fiecăreia câte o găleată cu vin alb, aşa cum în alte părţi, la ceremonii asemănătoare se sparg sticle de şampanie.

Apoi bărcile cele noi se împing în apă şi pescarii întind pânzele ca să-şi ajungă tovarăşii, plecaţi în sus, pe Liman. Se duc să petreacă pe malul de la Ceair, la cârciuma lui Pavel, unde se găseşte vin ieftin, din belşug. Încet, încet portul se goleşte; pleacă, după prefect, primarul şi episcopul şi toţi ceilalţi, pe care îi aşteaptă trăsurile, sus. Din oraş se

aude cântând muzica militară.

Curând în tot portul rămâne numai grănicerul, plimbându-se pe chei, în timp ce Mişa se căzneşte să rostogolească butoaiele goale spre magazie, iar tricolorul fâlfâie sus, pe catarg.

De pe mal, Ilinca ne face semne şi salută civil, scoţându-şi chipiul.

— Astăzi fiind sărbătoarea apei, toate cârciumile sunt închise! ne anunţă încă o dată, părând foarte îngrijorat de soarta noastră. Dar diseară, să nu care cumva să lipsiţi de la bal!

— Ce bal? întreabă Nadia.

E încă uimită de tot ce a văzut; peste ochii ei mari, pleoapele se bat repede.

— De Sfânta Maria e bal mare în port. Uite că vin de la uzină, să pună lumini.

Lucrătorii coboară drumul, cu scări şi cu colaci de sârmă la spinare, să pregătească iluminaţia.

— Nadia, spun, lumea se plimbă acum pe strada principală. Vrei să mergem şi noi?

Pornim, ţinându-ne de mână. Dar ea nu ştie ce vedenii mergem să înfrunt.

Cum merge arcuită, dintr-o parte în alta a oraşului, strada nu se vede în lung; copacii şi casele apar pe rând, cu fiecare pas, ca decorurile pe o scenă turnantă. Merg alături de Nadia, pe trotuarul grosolan, călcat până acum doar de tocuri scâlciate. Mă uit la chipul ei şi mă întreb: seamănă cu cineva, cu vreuna din fetele pe care le-am cunoscut? Nu, seamănă, cum m-am mai gândit şi altădată, cu îngerii trandafirii, pictaţi pe tăbliile albastre ale pătucurilor pentru copii. Priveşte cu ochii mari, miraţi, tot ce se vede în jur. Îi strâng braţul, cu teamă şi cu recunoştinţă. Cum ar putea să ştie între ce amintiri mă zbat?

Un pas, doi, trei, iată femeia care vinde seminţe de floarea soarelui, la colţul străzii; stă pe un scăunel, cu coşul dinainte, de dimineaţă până seara. Prea rari trecători se opresc să-i cumpere marfă, de un ban. Când ajung în dreptul ei, n-o recunosc.

— Parcă nu erai dumneata.

Face din cap: nu!

— Şi unde-i cealaltă?

— A trăsnit-o Dumnezeu.

Ce păcate putea să facă o femeie, care de dimineaţă până seara vindea seminţe?

— A fost o furtună, luna trecută; a luat acoperişul de pe case; a căzut trăsnetul în multe părţi; a căzut şi în capul ei, uite, chiar aici, sub pom.

Trunchiul copacului are o dâră neagră, de sus până jos, ca urma unui fier înroşit.

Plecăm. Nu mai cumpără nimeni seminţe; lumea se duce acum la cinematograf. Câte un străin, care nu cunoaşte obiceiurile noi, zvârle în poala femeii un ban şi capătă o cană de seminţe. Vin doi, trei cumpărători într-o zi. Dar femeia stă, de dimineaţă până seara, aşteptând. Ce? Câte zile sunt până la anul, când are să trăsnească iar?

Un pas, doi, trei… Iată casa lui Atanasie, directorul şcolii de meserii. Are o nepoată, sau o ţiitoare, care doarme în dos, într-o cameră băgată pe jumătate în pământ. Astă iarnă m-am rătăcit odată, la uşa fetei, dar n-am mai apucat să intru. Dimineaţa, când s-a sculat Atanasie a ieşit din faţă, cu bretelele atârnând peste pantaloni, să meargă la privată, m-a găsit dormind într-o balie de zinc, uitată lângă zid. Cum de m-am mai ridicat de acolo? Pe fundul baliei zoile îngheţaseră şi am dormit de-a dreptul pe ele. Atanasie m-a luat înăuntru şi mi-a dat să beau coniac, iar Petra, nepoata lui, a pus să fiarbă ceai. De dimineaţă, în părul ei nepieptănat atârnau fulgi din pernă, ca floarea albă pe care şi-a pus-o Nadia acum. Mirosea cum miros lămpile cu gaz, după ce se sting.

Strâng braţul Nadiei, m-aplec peste umărul ei şi aspir profund.

— Nadia, cât eşti de curată!

Din spatele unei perdele afumate, două capete rotunde, cu ochii mari ca nişte ochi de buhă, se apleacă şi privesc în stradă.

— Crasiva! şoptesc în urma noastră, cu o admiraţie în care intră totdeodată întreaga amărăciune din sufletul lor nedreptăţit de soartă.

— Ce-au spus?

— Că eşti frumoasă.

Îmi strânge mâna intimidată.

Un pas, doi paşi, trei… Iată casa unde a zăcut Marthon, fotograful; era un ovreiaş palid, cu bărbuţă cafenie, ascuţită şi întoarsă la cap. Umbla pe la bâlciuri, poza lumea în cutia lui de lemn fără lentile şi fără clişeu şi lua un leu, sau doi, sau patru, arvună, de la fiecare ţăran, sume pe care poate Dumnezeu le-ar fi iertat. Până la judecata lui Dumnezeu însă, oamenii i-au făcut-o pe-a lor şi în aşa fel încât Marthon a zăcut mult timp în pat. Am avut o dată dorinţa să beau un pahar cu dânsul, dar am nimerit-o rău, fiindcă tocmai în ziua aceea fotograful se lupta să nu-şi dea sufletul. Numai că nu şi l-a dat şi a început iar să pozeze lumea, pe la bâlciuri: „D'acu ştiu ce-i bătaia! N-o să mă sperii pentru câţiva ghionţi!…”

La colţ, casa cea mare, e a iconarului Matei. Ce neam o fi zugravul, cu nume de evanghelist? Făcea icoane la biserici, şi uneori le scotea tare frumos. Dar numai uneori, fiindcă altfel, sfinţii lui aveau capete de beţivi.

— Meştere Matei, spuneau popii, când luau în primire comanda, da' ce-l făcuşi pe sfântul Petru aşa afumat, că, slavă Domnului, a fost unul din sfinţii cumpătaţi.

Zugravul se dădea un pas înapoi, îşi privea isprava printre gene şi ridica din umeri:

— Nu-i vina mea, Prea Sfinte, e vina lui Ivan.

Matei îşi făcea sfinţii după chipul lui Ivan şi Ivan primea o oca de rachiu, pentru fiecare icoană.

— Ce să fac părinte? Umblă mereu pe două cărări!

Dar şi iconarul avea păcatul beţiei şi lumea spunea că icoanele cele mai frumoase le scotea atunci când el însuşi era beat. Ce s-o fi ales de fiinţa lui acum? De dragul băuturii vânduse tot: averea, nevasta, norocul şi rămăsese cu o casă mare, şi cu o fată slăbuţă. Prea mare casa şi fata prea nevârstnică, pentru a le putea vinde cuiva.

Alături de Matei nu stătea oare Iusipenko, cel mai bun meşter la gătit păstruga? Dar morunaşii copţi în hârtie, nu tot el îi făcea mai bine în tot târgul? Odată am mâncat acest soi de peşte, ungându-mi mâinile cu grăsimea lui, până la coate. Acum mâinile îmi erau spălate şi o ţineau pe Nadia de braţ. Îmi privesc mâinile şi o privesc pe ea. Ce caută mâinile mele pe braţul ei?

Aste mâini care au apăsat clanţe ţigăneşti, deschizând uşi putrede, la case unde, când intri, trebuie să te apleci şi să-ţi laşi amintirile afară. Mâinile care s-au încleştat pe pahare năclăite sau pe bluze de cârpă aspră. Oare acum, în acest drum, mă purific, sau o pierd pe ea?

Un pas, doi, trei… Strada circulară îşi scoate pe rând, din culise, copacii şi caisele atât de cunoscute. Nu-i asta pivniţa Dadei Vania, care vindea legume veştejite şi din când în când se mai vindea şi ea, sau se dădea şi gratis, pe nişte lăzi, în fundul prăvăliei? Şi ea, Dada Vania, cu nume bărbătesc, nu era atât de veştejită ca legumele ei!

Nu-i colo casa babei Sera, unde perechile de tineri, care nu vor să se mai ostenească până în stuful din marginea oraşului, ori n-au răbdare, ori le este frig, găsesc culcuş primitor? Baba Sera are în curtea ei, între lilieci, cinci cămăruţe, ca nişte chilii de mânăstire, albe şi curate, toate cu icoană înspre răsărit şi cu candela aprinsă, numai să îngenunchezi, şi să te închini.

Şi iată colţul înverzit, al grădinii publice. În această frumoasă amiază de sărbătoare, nu e nimeni în tot oraşul, să nu fi ieşit la plimbare. Pe trotuarul lat care mărgineşte grădina, până la piaţetă, oamenii se plimbă sub soarele pălit de la sfârşitul verii, umăr lângă umăr, ca pe un vapor încărcat peste măsură încât aştepţi să se scufunde. Sunt contopiţi unii în alţii, şi masa lor care se târăşte seamănă cu un şarpe gigantic; nu sunt oameni: e oraşul. Dacă ai împlânta undeva un cuţit, s-ar scurge printr-o singură rană, sângele tuturor. Nu lipseşte nimeni de la această întâlnire; de la această răfuială. Sunt toate capetele pe care le-am cunoscut odată, sunt tovarăşii de băutură, cu care am închinat cine mai ştie câte pahare! Sunt ofiţerii care jucau astă iarnă table la cafenea, şi judecătorii, şi

funcţionarii, şi negustorii din piaţă, şi cei mai săraci, dinspre Sobor. Sunt profesorii care n-au plecat în alte părţi, deşi e vacanţă, sunt profesoarele, fete sărace, fără părinţi, care tot mai dau pasenţe şi nădăjduiesc să se mărite, tocmai aici, într-un oraş unde umblă prea multe fete şi bărbaţi prea puţini.

Trecem pe trotuarul celălalt şi aşa putem să-i vedem pe toţi, defilând, ca la paradă.

Un pas, doi, trei. În grădina publică muzica militară cântă un vals care m-ar deprima fără Nadia.

— Nadia, şoptesc, strângându-i braţul, să nu întorci capul la ei.

Aşa cum merge cu capul înainte, văd chipul ei curat, cu ochii uimiţi şi nevinovaţi, alunecând peste capetele de pe trotuarul celălalt. Fetele cu bască albă, care în locul paltoanelor de asta iarnă poartă acum rochii de stambă colorată, se opresc s-o privească. Ea seamănă cu o prinţesă coborâtă dintr-un rădvan de aur. Fetele se opresc, uimite, cu mâna la gură, ca în faţa unei minuni:

— Crasiva! şoptesc.

— Spun că eşti frumoasă, Nadia!

Se îmbujorează şi sângele care îi vine în obraz, parcă e sânge cald, din inima mea, unde simt acum un gol.

Un pas, doi, trei… Iat-o, dincolo, nemişcată în marginea trotuarului, ca unul din stâlpii care ţin firele electrice, pe Musia, cea mai frumoasă fată din oraş. Are obrazul rotund, cu pielea albă, întinsă, cu gropiţe; sub buzele ei subţiri, dinţii lucesc albi, mici şi ascuţiţi, ca de şoarec.

A vrut să se însoare cu ea procurorul şi poate că s-ar fi însurat, dacă n-ar fi găsit-o umblând prin prea multe case. „Sunt fată frumoasă şi trebuie să petrec!” găsea ea de cuviinţă să-i spună acestui logodnic cu pălărie tare, şi cu obiceiuri boiereşti.

Am prins-o odată la un colţ de stradă:

— Musia, când vii pe la mine?

M-a privit mirată, cu ochii ei de cicoare.

— Dar unde stai dumneata?

— În casa Gutulenkăi, lângă liceul de băieţi.

— Şi patifon ai?

— Nu.

— Nici radio?

— Nici.

— Atunci nu vin.

Peste o zi, am întâlnit-o iar:

— Musia, acuma vii?

— Ai pus radio?

— Nu; am adus patefon.

— Bine, iacă merg; vrei chiar acum?

— Acum.

Pe drum s-a oprit şi m-a privit bănuitor:

— Măi, să nu mă minţi. Ci patifon ai adus?

— De la locotenentul Ilinca.

— Aşa? Binie! Că iesti al lui Dumitrachi, numai cutia, fără maşină; maşina s-a stricat şi nu cântă diloc. Pie multe a păcălit Dumitrachi, numai pie mine, nu sie poati.

Era o seară de iarnă, când se pregătea să vină ninsoarea. I-am dat Musiei să bea rom, dar s-a împotrivit. S-a aşezat lângă masă, şi-a dat numaidecât drumul la patefon. Ilinca avea douăzeci de plăci, de toate felurile: hore şi sârbe olteneşti, romanţe vechi, cântece cu două înţelesuri, ba chiar şi din acelea cu măscări spuse de-a dreptul, precum şi muzică de dans, mai mult zgâlțâială decât melodie.

Pe toate la rând, fără alegere, le-a pus, pe o parte şi pe alta. Stătea rezemată în coate, pe masă, cu capul ei bucălat aplecat deasupra patefonului, cuprinsă de o dulce încântare. La urmă, s-a ridicat fermecată, cu mâinile strânse pe piept, ca un copil care a văzut o minune. I-am scos paltonul şi basca şi am tras-o spre pat. Nu se împotrivea; pe chipul ei încântarea a rămas până la urmă. Numai când mâna mea fierbinte i-a atins genunchiul, s-a ridicat deodată, cu ochii la patefon.

— Tie rog, nu tie supăra, numai una vreau s-o mai pun o dată; pie aia frumoasă, ştii tu.

Am rămas în pat, aşteptând-o, puţin întărâtat. Ea a luat prima placă, fără s-o aleagă, toate erau frumoase, a dat drumul maşinii şi, pe jumătate dezbrăcată, şi-a rezemat coatele pe masă, aplecându-se fericită, deasupra patefonului.

Am strigat-o:

— Musia, hai!

Nu auzea, părea transportată. Aşa a stat până la urmă, când s-a terminat placa. Atunci s-a îndepărtat de patefon privind în urmă şi tot vrând să se întoarcă.

— Nu mă laşi să mai pun o placă? a întrebat, cu ochii de copil, în marginea patului.

I-am apucat mâna şi am tras-o peste mine.

— Lasă tie rog să mai pun o placă; numai una, tie rog!

Dar glasul ei plângător acum mă întărâta; i-am smuls cu furie ultimele veşminte şi m-am năpustit, cu cele douăzeci de plăci urlându-mi în urechi.

— Die ce nu laşi să mai pun un cântiec? miorlăia Musia, cu ochii la patefon. Die ce eşti aşa rău?

Iar mai pe urmă, obosită, făcea socoteli, cu ochii în tavan:

— Digiaba, tot radio ieşti mai bun; nu trebuie să învârteşti, poţi să faci dragoste dacă vriei, şi el mierge singur.

Acum stă pe marginea trotuarului şi ne priveşte uimită, cu mâna la gură.

— Crasiva! spun buzele ei.

Pe ele le uimeşte şi le încântă rochia frumoasă a Nadiei, sandalele albe, cu tocuri înalte, cum nu se poartă pe aici, picioarele lungi, cu glezna subţire, braţele rotunde, bronzate, părul arămiu şi mătăsos, cu bucle pe frunte. Şi ele nu ştiu, ce altă prăpastie le desparte, de la suflet la suflet, de la un trotuar la altul.

Îmi aplec capul pe umărul ei şi respir adânc, să-mi purific plămânul.

— Cât eşti de curată, Nadia! şoptesc.

Un pas, doi, trei… Iat-o, lângă felinar, pe Lalea; poate n-are nici şaisprezece ani şi abia a ieşit din casa de nebuni. Şase luni a avut vedenii; medicii nu mai credeau c-o să se facă bine. Dar cine ştie dacă s-a făcut bine, cu adevărat? Anul trecut, în toamnă, când nu se răcorise vremea, a prins-o noaptea în şanţul Cetăţii, cu Vasia, băiatul tutungiului care o îmbătase bine şi-o târâse după el, prin bălării. După un timp, ameţiţi de băutură au căzut într-un somn greu. Şanţul Cetăţii e adânc de peste şase metri, cu malul drept, prăpăstios. Pe la miezul nopţii, Nichita, cel care ferecă pietrele la moară, se întorcea târziu de la lucru, fiindcă trebuise să mântuie ceva chiar atunci, noaptea. Şi cum mergea cu bicicleta pe potecă, în marginea şanţului, drumul lui de totdeauna, cine ar putea şti ce diavol i-a sucit roata din faţă şi i-a făcut vânt jos. Bicicleta a rămas agăţată în rădăcini pe mal; numai Nichita a alunecat la vale şi s-a oprit pe fundul şanţului, împăcat, cu mâinile pe piept şi cu faţa lucind la lună. Cei doi, cum dormeau alături, nici nu l-au simţit, aşa de lin s-a stins din viaţă norocosul Nichita.

Spre ziuă, Lalea a început să se trezească şi, fiindcă o luase frigul, s-a tras, cu ochii închişi, spre trupul de alături, să se încălzească.

— Vasia, de ce nu mă ţii în braţe? smiorcăia, lipindu-se de el. Ţine-mă dragă băiete, că mi s-a făcut frig!

Dar ea nu-i vorbea aşa lui Vasia, ci bietului Nichita, care nu putea s-o mai audă. Atunci, văzând că în loc să-i vină cald de alături, mai mult i se face frig, Lalea s-a întors şi a deschis ochii, nedumerită. Şi deodată, în locul lui Vasia a văzut mortul, cum înţepenise acolo, cu ochii deschişi mari, albiţi, cu mustaţa bălaie, groasă, lăsată peste gură, cu bărbia strânsă în piept şi cu mâinile încrucişate, ca pe catafalc. N-a mai avut putere să răcnească. Oamenii au găsit-o în zori, ocolind în goană şanţul Cetăţii cu îmbrăcămintea sfâşiată, cu obrazul zgâriat în mărăcini, plină de sânge, rostogolindu-se prin gropi. Vasia dormea beat, alături de Nichita, fără să ştie ce se întâmplase.

Acum Lalea s-a oprit pe marginea trotuarului şi ne priveşte. Cine poate şti ce valuri de întuneric se rostogolesc în capul ei?

Mergem mai departe prin faţa acestui şarpe care îşi târâie inelele pe trotuar. Iat-o, la colţul grădinii, pe Gina, armeanca; zăcuse de tifos, la spital şi îi tunseseră părul din cap şi de peste tot; despuiată, cu sânii mari căzuţi în lături, cu pântecul neumbrit și cu tigva cheală, lucind, părea o arătare. Dar organismului ei însănătoşit nu-i lipsea nimic; el nu se simţea mutilat şi îşi cerea drepturile, cu înverşunare.

Un pas, doi, trei… La colţul străzii oare nu e Sonia, fata negustorului de rogojini? S-a oprit pe marginea trotuarului, ca şi celelalte şi ne priveşte uimită, cu mâna la gură.

— Crasiva! spun ochii ei măriţi.

Nu, Gina şi Sonia, şi altele, cum vă mai cheamă, nu! „Crasiva” nu spune nimic. E altceva, de la trotuarul vostru, până aici, ceva ce nu poate fi spus într-un cuvânt, cum spuneţi voi când ceva vă place.

Sonia e acum în doliu; tatăl ei a murit, nu mai are grija lui. O iarnă întreagă umblase prin case, să strângă, de ici douăzeci de lei, de colo mai mult, de dincolo mai puţin, pentru doctorii.

Într-o seară cu viscol s-a oprit la uşa mea. Avea o haină subţire, să ţi se sfâşie inima văzând-o.

— Tata e bolnav, a spus, rezemându-se de zidul cald şi ştergându-şi ochii, cu dosul palmei.

În părul încreţit, adusese de afară fulgi albi, mari, ca nişte diamante. I-am mângâiat obrazul îngheţat.

— Ce are tatăl tău?

— Se duce.

— Dar ce-l doare?

A ridicat din umeri. Cine putea să ştie? Murea, cum mor toţi bătrânii, răpuşi de băutură; ficatul, inima, arterele, rinichii, unul din organele pe unde se scurge vinul în lungii ani ai vieţii. Mai vine pe deasupra o supărare, o boală de suflet: o nevastă nărăvaşă, care umblă fără ruşine prin vecini, o fată care se ţine pe urma ei, un fecior plecat la oştire, o găină furată din coteţ…

— Moare tata…

De luni de zile murea, şi ea umbla prin case, să strângă bani pentru doctorii. I-am dat o monedă albă; a strâns-o în pumn, speriată.

— Trebuie acum să stau cu dumneata?

— Nu, Sonia, du-te şi cumpără-i doctorii.

Peste o săptămână s-a întors, în rochie de doliu. Scăpase.

— Acum pot să stau; vin de la cimitir; l-am dus.

Şi am oprit-o, fiindcă îmi era milă să ştie, acum, după ce rămăsese singură pe lume, că n-am nevoie de ea nici măcar pentru o seară.

Un pas, doi, trei… Iată oraşul, la plimbare; nu mă mai cunoaşte, dar eu îl cunosc. Cunosc fiecare obraz al lui şi cum aş putea vreodată să îl uit? Cum aş putea să le uit pe aceste sărmane fete cu bască albă? În rai, cu sufletele lor ar fi fost îngeri.

Aici viaţa le sileşte să fie altceva, şi nu au nici măcar satisfacţia de a înţelege că nu-şi bat joc de ele, ci de lumea în care trăiesc.

Întorc privirea spre Nadia; ei, poate numai norocul i-a hărăzit altă soartă. Dar nu pot să fiu mai bun eu decât viaţa; am nevoie de ea ca de o pavăză. O ţin strâns de braţ, între mine şi oameni, şi trec, învingător, pe strada unde odată, învins, m-am contopit cu ei. Iată, în piaţetă, cafeneaua, unde am vorbit filosofie, cu maiorul medic, iată restaurantul lui Pancoff, unde Ilinca mi-a dat să beau; iată restaurantul „Ural”, unde am tras şi eu cu pistolul în oglinzi.

Nu ne oprim; trebuie să-mi urmez până la cap drumul, să străbat oraşul, dintr-o margine în alta, să consum, crispat această victorie, nu ştiu dacă dreaptă şi meritată.

Jos, la cherhana, catargul „Miladului” se vede dormind între pomi. Nimic nu-mi mai aduce aminte de comandorul Maximov. Un vânt blând leagănă stuful; pe faţa liniştită a Limanului aleargă o înfiorare, o umbră vânătă, ca un stol de păsări mici care îşi iau zborul. Pe malul celălalt al golfului, unde între sălcii stă ascunsă casa albastră a lui Pavel, se văd acostate sutele de bărci ale pescarilor. Privesc cu ochii micşoraţi, în zare.

— Nadia, hai să vedem ce fac pescarii acolo…

Pescarii au venit de peste apă, cu bărcile lor negre, în şiruri. În mahalaua lor n-a mai rămas un suflet; nevestele şi copiii, şi pruncii în scutec, ţinuţi la sân, sunt acum toţi pe malul celălalt, la Ceair, se văd printre sălcii. Pavel nu are destule mese şi destule pahare, pentru toţi, dar nici ei nu se grăbesc. Cei care au apucat un loc, îşi beau în tihnă kilogramul de vin roşu, apoi, fără vorbă, se scoală ca să-şi bea şi altul, partea lui. E atâta bunăcuviinţă în mişcările lor, încât te întrebi dacă vinul nu fierbe deloc în ei. Cine poate să ştie? Se aşază tăcuţi, îşi beau măsura cerută, apoi se scoală şi cu paşii cumpătaţi se îndreaptă spre malul apei, unde soarele se joacă leneş în Liman. Se strâng în pâlcuri, câte zece-douăzeci laolaltă, după cum se au bine, şi stau unii în faţa altora, cu mâinile împreunate, fără să scoată un cuvânt. O oră întreagă aşteaptă acolo, tăcuţi şi nemişcaţi, ascultând fâşâitul stufului în care se joacă vântul, până ce se face iarăşi loc la mese. În ochii lor blânzi şi visători se citeşte o cuminţenie pravoslavnică.

E o după amiază liniştită; Limanul şi sălciile se odihnesc, înfipte cu botul în mal, luntrile negre, bătute de atâtea valuri, se leagănă alene, prinse de somn. De pe fundul lor, unde sclipesc solzi argintii soarele ridică, în boarea călduţă, mirosul de peşte stătut, ca o răsuflare grea a apei. Pescarii aşteaptă tăcuţi să îşi bea kilogramul lor cu vin. Nu se aude o sfadă, ori o vorbă; numai paharele ciocnite şi paşii înfundaţi ai lui Pavel, care vine alergând, cu sticlele, din beciul casei.

Mai sus, sub alt pâlc de sălcii, sunt adunate femeile lor. Stau cuminţi, aşezate pe smocurile rare de iarbă, crescute în nisip, cu

capetele învelite în basmale negre, cu gura rezemată în mână, ca şi când s-ar feri, să nu scoată o vorbă. Numai copiii, lăsaţi în libertate pe malul Limanului, fac gălăgie, şi glasurile lor subţiri se împletesc cu orăcăitul broaştelor din stuf şi cu gemetele prelungi ale buhailor de baltă.

Mai departe, flăcăii se pierd în pădurea de papură, cu fetele înveselite, care cântă, pe multe glasuri, cântece pline de gingăşie, de dragoste sau de alean învăţate de mici, când ascultă, în cele patru anotimpuri, freamătul sălciilor, al stufului, al Limanului şi al inimii lor.

— Parcă sunt nişte iele! spune Nadia, fermecată de glasurile lor argintii.

Am vrea să le vedem, dar ele sunt ascunse, departe de mal, în crânguri. Mergem în lungul ţărmului, cu o briză slabă de la răsărit. În lumina soarelui care coboară domol şi blând, Limanul capătă acum, la sfârşitul verii, o culoare nouă, plină de linişte, melancolică. În zare, stuful se vede pălit, cu luciri de aramă. De aici, de pe Liman, vin anotimpurile, mă gândesc. Am văzut venind iarna, cu nori cenuşii de zăpadă, apoi primăvara, când curg ramuri verzi pe valuri, pe urmă vara, cu boarea ei călduţă ridicată parcă din apă. Acum simt toamna, departe, acolo unde sălciile se leagănă deasupra luciului sticlos al Limanului. E o oboseală tristă în aer. O privesc pe Nadia, cum stă tăcută pe banchetă, cu bărbia sprijinită în pumni, cu părul aprins de soare şi-mi spun: „Acum trebuie să ne despărţim”.

Aş vrea să am un cuţitaş fin de argint, o lamă fermecată, să-i deschid încet ţeasta cu el, fără să simtă, fără să o doară, să văd ce gânduri se ascund acum în capul ei. Să-i deschid apoi pieptul, să-i iau inima în mână, să văd ce simţăminte se filtrează acolo. Dar nu, e zadarnic; eu singur trebuie să hotărăsc viitorul meu.

Mergem în sus, în lungul ţărmului pustiu pe care sălciile scunde, cu ramurile argintate, dorm deasupra apei. Iată, în depărtare, plaja de la Războieni, pe urmă malul cenuşiu de la Mologa. Luntrile pescarilor din acele locuri sunt trase pe nisip şi oamenii se văd, în haine negre, adunaţi pe malul apei, neclintiţi, privind în larg.

— S-a micşorat ziua, spune Nadia, cu tristeţe, privind cum soarele coboară repede, spre apus.

Peste Liman începe să se verse lumina vânătă a amurgului; câteva valuri mici ne urmăresc, cu coama însângerată.

— Să ne întoarcem, adaugă, înfiorată. Ceva aici îmi sfâşie sufletul.

Mie, de când mi l-a sfâşiat!?

Facem o voltă largă şi îndată, ca şi când ne-ar fi simţit tristeţea, vântul se lasă peste pânze, cu mici rafale zglobii, aplecându-ne peste valuri. Parâmele se întind, catargul tresare şi prova, înviorată, îşi începe fâșâitul ei învingător. În faţă flota neagră a pescarilor a plecat

de la Ceair şi se îndreaptă peste golf, înspre oraş. Apusul colorează pânzele lor cenuşii, pe care le întind în vânt mâinile firave ale copiilor. Părinţii au adormit pe fundul bărcii, cu solzi de peşte aninaţi în bărbiile castanii. Femeile, îmbrobodite în basmale negre, stau tăcute cu capul în pământ şi îşi alăptează pruncii, fără gânduri, parcă n-ar fi ai lor. Numai fetele, care au cântat în stuf cu glasurile lor cristaline, mai zâmbesc, gândindu-se la sărbătoarea viitoare, când vor veni iarăşi în barcă la Ceair şi se vor pierde iarăşi cu flăcăii în stufăriş.

Dar păpurişul acum păleşte repede; o duminică, două, trei, şi va fi galben. Atunci vor veni oamenii cu secera să-l taie, să-l facă snopi, pentru la iarnă, şi malul Limanului, dezgolit, va aştepta despuiat, ploile toamnei…

În oraş au început să se aprindă luminile; clopotele Soborului au sunat îndelung, de vecernie şi acum glasul lor s-a stins, odată cu soarele care a căzut dincolo de sălcii, lăsând cerul împurpurat. Din casele mici înşirate în lungul ţărmului, se văd fuioare de fum ieşind pe hornuri; femeile încălzesc fiertura pentru cină. Când ajungem la cotul Cetăţii, unde ţărmul se deschide către mare, dinspre cazarmă se aude sunând prelung şi trist, rugăciunea. Sunetele trompetei sfâşie parcă vălul fumuriu al serii şi noaptea apare, destrămată.

○

Sute de becuri puse pe stâlpi, în pomi, pe acoperişurile magaziei, trimit în jos o lumină strălucitoare. Parcă e una din nopţile când Ronsky trăgea să moară şi felinarele ardeau pe toate străzile. Aşa cum se vede, în spatele digului, portul seamănă cu o scenă, cu reflectoarele aprinse, şi te aştepţi să vezi actorii, ieşind din întuneric, ca din culise. Pe chei s-au pus, deasupra apei, de la un cap la altul, şiruri de lampadare colorate, aruncând în valuri stele sclipinde. Dârele luminoase se întind până în larg, făcând din Liman un decor nereal, de vis, de feerie.

Nadia se ridică, încântată copilăreşte, şi bate din palme.

— E minunat! Uite ce tablou vrăjit se poate face din întuneric şi lumină!

Sus, pe stradă, se aud trăsuri; balul începe în curând. Orchestra, ascunsă undeva în umbră, îşi acordează instrumentele într-un amestec disonant de tonuri pe care depărtarea le face să pară o polifonie continuă, împrospătată din ea însăşi, fără un sfârşit posibil, fiindcă după ea ar rămâne un gol iremediabil, neantul.

E impresia mea, Nadia în schimb continuă să bată din palme, şi bucuria ei alungă toate tristeţile aduse în pânzele noastre, de pe Liman.

— Să mergem şi noi. Te rog! Să ne oprim.

Îmi amintesc de Ilinca şi de invitaţia lui: „Da’ diseară să nu cumva să lipsiţi de la bal!”

Nadia a pus mâna pe mâna mea, deasupra cârmei şi o apasă, stăruitor. Oare este nevoie să mă roage, ca să mă opresc aici, în acest port, unde toate îmi sunt cunoscute şi unde încă nu sunt un străin?

În umbră, orchestra a început să cânte o melodie unduioasă, cu acorduri aşa de dulci, că pare un cântec de sirene, o ademenire; împing cârma, şi prova se îndreaptă spre chei, lucind în luminile colorate.

— N-am crezut că poate fi atât de frumos! Parcă-i dintr-un basm, se minunează Nadia, alergând la prova, să pregătească parâmele de acostare.

O văd în rochia ei albă, ţinându-se de strai, alunecând ireală, în lumina de pe chei. Şi o clipă mi se pare că eu voi rămâne în întuneric.

Slăbesc şcotele; velele flutură, eliberate. La câţiva paşi de mal trag cârma. „Miladul” se aşază docil în lungul cheiului, cu prova în vânt. Cred că dacă ajungi în rai tot aşa se acostează.

○

Lumina se opreşte sus, în salcâmii de pe mal, ca în nişte panouri de decor. De acolo înainte, oraşul este negru şi misterios; poate sute de ochi, ca într-o sală de spectacol, privesc din întuneric cheiul, jos. În mijloc, sub lumina crudă a becurilor electrice, s-a întins o mare podea de scânduri, pentru dansatori. De jur împrejurul ei sunt orânduite mese, pe mai multe rânduri. Orchestra este aranjată în umbră, sub salcâmi, iar dincolo de baraci îşi aşteaptă rândul să cânte muzica militară, ale cărei instrumente de alamă frecate proaspăt, lucesc sub razele de lumină care le izbesc pieziş, din când în când. Cele două magazii mari ale portului, unde de mult nu s-a mai descărcat nimic, au fost transformate în bufet; într-una sunt înşiruite mâncăruri, în alta băuturi, la mijloc, între ele, un grătar cât două mese de biliard la un loc, scoate o dogoare aromată, de mangal ars peste care au curs grăsimi. Guţu, grataragiul de la „Ural”, cu şorţ alb şi cu tichie scrobită, unge vergelele cu cârpa muiată în seu de berbec. Cinci ajutoare stau pe de lături, gata să-i îndeplinească poruncile, dar Guţu nu are încă de dat porunci, fiindcă abia acum începe lumea să vină la bal.

Îi recunosc îndată ce, coborând pe strada portului, intră în lumină. Sunt aceiaşi oameni pe care i-am întâlnit pe stradă, sau în cârciumi şi care au mai fost odată la un bal, astă iarnă, la Prefectură, când nimeni din tot oraşul n-a lipsit. Acum doar că sunt îmbrăcaţi în haine de culori deschise; femeile poartă rochii subţiri, înflorate şi sub ele se cunoaşte că răcoarea serii le face să se înfioare.

De pe Liman, vântul aduce o umezeală rece.

— Nu ţi-e frig? o întreb pe Nadia.

Scutură umerii, înveselită, şi străbate cheiul, cercetând cu o curiozitate vie, această scenă luminată şi actorii care coboară pe şosea. Unii vin cu trăsurile, alţii pe jos; unele rochii au trenă lungă şi femeile

le ţin cu mâna, ridicate, cu un fel de pudoare, ca pe nişte cozi care ar face parte din organismul lor şi le-ar ruşina. Spre ziuă, când băutura le va fierbe în vine, vor uita şi de pudoare şi de trenele lor, şi vor mătura cu ele praful de pe chei, ca nişte păuniţe dezmăţate.

Ne aşezăm la o masă, aproape de apă, de unde putem să-i vedem pe toţi. Sus sosesc mereu trăsuri şi din ele coboară aceiaşi oameni ştiuţi. Nimic nu s-a schimbat în oraş, de astă iarnă până acum; câţiva morţi au fost înghesuiţi în cimitirele de pe malul Limanului, câteva fete au plecat, la Iaşi, la Chişinău, la Bucureşti, după alt noroc; altele s-au întors în locul lor dar n-au apucat să se întâlnească unele cu altele, ca să afle cele ce pleacă, ce poate fi găsit şi ce nu, acolo unde se duc. Ştiu doar de una norocoasă, care s-a măritat cu un moşier şi a ajuns actriţă de teatru.

— Azi fiind sărbătoarea apei…

Cine poate fi decât locotenentul întâlnit de dimineaţă, care acum coboară pe şosea, gălăgios:

— Azi fiind sărbătoarea apei, toate cârciumile sunt închise… Să bea cine poate…

Duce la braţ, sau poate îl duc ele, două fete necunoscute de mine. Ilinca îşi scoate chipiul, ca pe o pălărie şi salută vesel, într-o parte şi alta, pe toată lumea; toţi îi răspund la fel.

Fetele îl târăsc la o masă mai umbrită, nu departe de a noastră. Seamănă una cu alta, parcă ar fi gemene. Blonde, cu părul tăiat pe frunte, cu ochii mari înfundaţi sub sprâncene stufoase, cu nasul mic, încovoiat, şi cu bărbia ascuţită, au ceva de cucuvea, sau de huhurez, sau de altă pasăre care te-ai aştepta să lase fulgi cenuşii pe unde umblă. De la început, înfăţişarea lor mi se pare ciudată, dar poate nu e nimeni aici să nu aibă ceva ciudat. Îl ţin pe Ilinca de braţe, între ele, încercând să-l potolească, fiindcă ofiţerul n-are de gând să stea la un loc, umblă cu capul în toate părţile, să-şi găsească prieteni şi cunoscuţi ca să-i salute. Salută şi pe necunoscuţi, pe toată lumea, la fel de prietenos.

— Azi fiind sărbătoarea apei, înseamnă că nimeni n-are voie să bea vin!

Şi râde prosteşte, ca unui complice, paharului pe care fetele i l-au umplut repede.

Încetul cu încetul, la mesele de primprejur se aşază lume; recunosc chipuri vechi şi mi se pare că ar trebui să ne salutăm. Prezenţa Nadiei însă îi stânjeneşte; nu îndrăznesc să ne privească, decât pe furiş. Simt că ea mă apără şi mă separă de ei, punând un zid între noi şi între întâmplările noastre comune, din trecut.

Iată-l pe Agopian cu nevasta lui, ai cărei ochi de oţel m-au fulgerat odată, astă iarnă, acum nu mă vede. Iată-l pe Klentzer, ceasornicarul, cu fata lui, medicinistă la Cluj; madam Klentzer a plecat singură la

băi, undeva unde se slăbeşte. De pe şosea coboară locotenentul de pompieri, singur, în tunică strânsă pe mijloc ca un corset şi cu cizme de lac împodobite cu pinteni de argint.

Nu prea se aprind case în oraş, şi când se întâmplă să se aprindă, nici nu pot fi stinse, căci sunt prea uscate şi prea mici, ca să dureze până sosesc pompierii. Locotenentul însă îşi muştruluieşte în fiecare zi soldaţii să fie gata la caz de nevoie. Uneori, câte un copil desculţ şi speriat vine, într-un suflet, cu picioarele la spinare şi se opreşte la pompierie, bătând cu piatra în uluci:

— Foc, foc la baba Martinoaia, sus, în capul pieţei!

Soldatul care stă de pază, pune mâna pe ciocanul de fier şi începe să bată în clopotul de alarmă, prins pe un stâlp, în mijlocul curţii. Pompierii se reped la grajduri; unii scot sacaua, alţii pompa, alţii caii, care stau tot timpul cu hamurile pe ei, să fie gata în orice clipă. Şi soldaţii trebuie să fie gata oricând, de aceea au consemn să doarmă cu hainele pe ei, cu cizmele la picioarele patului, cu centironul la cap; dar după trei ani de militărie se eliberează, pe când caii îndură hamurile toată viaţa.

Când expediţia e gata, vine şi locotenentul, căci locuieşte chiar la pompierie. În timp ce se fac pregătirile în curte, are grijă să se dichisească, de parcă ar merge la o sindrofie. Nici chiar atunci când a fost foc mare şi au ars patruzeci de barăci în piaţă, adică toate, că una n-a scăpat, şi nici chiar când s-au aprins paiele prefecturii, de au ars iarăşi până s-au sfârşit, nu l-a văzut cineva pe pompier, nepudrat şi fără mănuşi pe mână.

Îndată ce aude clopotul de foc, îşi trage cizmele în picioare, peste pantalonii strânşi pe coapsă, îşi agaţă pintenii strălucitori, îşi perie mustaţa castanie, îşi aşază chipiul pe-o sprânceană şi numai după ce se uită în oglindă şi e mulţumit, iese în curte, se suie pe capra sacalei, lângă vizitiu, şi dă ordin de plecare.

Echipajul trece pe străzi cu gălăgie, fie că e zi, fie că e noapte. Un călăreţ deschide drumul, sunând din trompetă, cum sunau odinioară pristavii în fruntea caleştilor domneşti. Îndată după trompetist vine sacaua, pe a cărei capră stă mândru şeful pompierilor, pe urmă pompa, trasă de patru cai, şi ultima, scara pe roţi, lungă să o poţi întinde până la al patrulea cat, deşi în tot oraşul numai rezervorul cu apă de la gară e atât de înalt.

Lumea se dă speriată la o parte, în faţa convoiului gălăgios; pe cepul de deasupra, al cărui dop s-a pierdut odată şi n-a mai fost înlocuit, sacaua zvârle apă dintr-un trotuar în altul, de parcă nu merge să stingă focul, ci doar să ude strada, ca să nu se mai ridice praf. Fetele din oraş, care mor după pompier fiindcă are mijlocul subţire şi mustaţa răsucită la vârfuri, ca nişte ţepi, îi ies în cale să-l admire. Pe urmă aşteaptă, în zăduf sau în frig, să se întoarcă echipajul. Dar

locotenentul după ce s-a încredinţat că nu arde nimic, sau dacă a ars ceva, a ars pana la sfârşit, se întoarce pe alte străzi, să-l vadă şi alte fete cum stă de mândru pe saca. Cine ştie câte dintre ele, nemaiavând ce să viseze, visează incendii uriaşe, care să prefacă în scrum tot oraşul, şi pe pompieri, să ardă sacaua, pompa, scara, caii în ham, şi să scape numai ele cu locotenentul.

Pompierul îşi face loc, mlădiindu-se, printre mese, salută în dreapta şi în stânga, ducând elegant mâna înmănuşată la cozorocul chipiului şi se aşază la masa lui Agopian, unde e primit cu veselie. Tamara n-a venit, fireşte, fiindcă păstrează încă doliul. Pompierul aruncă priviri aprinse nevestei lui Agopian, dar el nu ştie că ei îi plac altfel de oameni, înalţi de nu încap pe uşă, cu umerii laţi, cu obrazul bărbos, cu mâinile vânjoase, întocmai cum sunt unii pescari pe Liman.

Orchestra a început să cânte, perechile s-au ridicat de la mese şi merg pe podeaua de lemn, la dans. Deasupra, în aer, dansează o altă lume, gâzele atrase de lumină. Uneori mi se pare că se leagănă şi ele în acelaşi ritm cu dansatorii, cucerite de acordurile orchestrei. Doi fluturi mari, cu aripile colorate, fugărindu-se, descriu între lămpi figuri graţioase, ca nişte balerine. Mişcările lor aeriene au un farmec care oamenilor le lipseşte; pe dansatori, podeaua de lemn unde se învălmăşesc, târşâindu-şi picioarele, îi leagă grosolan de pământ, amintindu-le neîntrerupt apartenenţa lor terestră.

Ilinca se ridică de la masa lui, unde cele două fete îl ţineau sechestrat, şi vine spre noi, râzând, legănându-se. Până ce ele să bage de seamă, şi să-l cheme înapoi, ne pomenim cu el alături.

— Dat fiind că-i ziua apei, mi-am îngăduit şi eu să beau puţin, îmi mărturiseşte, sprijinindu-se cu pumnii în masa noastră. Dar n-am băut prea mult, nu. Doamne fereşte! Uită-te la mine şi spune dacă sunt de fotografiat! Când oi fi gata, te chem, să mergem împreună, să stricăm numai un clişeu.

— Vania! îl strigă una dintre fete.

Are vorba tărăgănată, plângătoare, cu accente prelungite pe fiecare silabă.

Ilinca întoarce capul, face semn că vine, apoi râde prosteşte la noi:

— Chiar mie îmi spune aşa: Vania! Vezi ce nume frumos? Acasă mumă-mea îmi spune Ioane, de când mă ştiu. Astea au vorba mai dulce, ai văzut?

— Vania, de ce nu vii? îl cheamă acum cealaltă fată, la fel de plângător, şi cu o vădită nerăbdare, în pofida glasului tărăgănat.

— Vin, vin! le strigă Ilinca, măgulit că ele îi poartă de grijă.

— Sunt singure, bietele, mărturiseşte apoi, înduioşat, către noi. N-au tată, nici mamă; i-au împuşcat soldaţii după revoluţie că s-au ascuns în pod şi-au tras amândoi într-ai noştri. Da' ele, săracele, ce vină să aibă? Erau nişte copile. Până vara trecută le-a ţinut un frate,

Feodor, un derbedeu. Acu e dincolo, a fugit noaptea, cu o barcă; până să-l simtă grănicerii, s-a dus. Au rămas fetele singure; ţi se rupe inima de mila lor!

— Vania, ci stai? strigă amândouă deodată, aruncându-ne priviri înveninate, din ochii lor de huhurez, înfundaţi sub sprâncenele groase.

— Iacă vin, iacă vin! Să nu te duci singur la fotograf; să mă iei şi pe mine; încăpem amândoi pe un clişeu.

— Nu-mi plac fetele astea, spune Nadia, cum rămânem singuri.

Au, cu adevărat, ceva de păsări răpitoare, aşa cum îl apucă fiecare de câte un braţ şi-l silesc să stea pe scaun, între ele.

— De ce-i dau să bea atât? urmează Nadia, nemulţumită. Nu văd că s-a îmbătat? Ce vor cu el?

Cele două fete, aplecate peste masă, îi toarnă neîntrerupt în pahar şi Ilinca n-aşteaptă să fie poftit, ca să-l deşerte.

— Aşa se bea pe aici, spun înţelegător.

Dar mi se pare şi mie acum că stăruinţa lor e ciudată. Ce-or fi vrând să capete de la el?

Rămân cu privirea aţintită asupra lor, stăpânit de o presimţire.

Acum unii se scoală de la mese, vin pe cheiul luminat cu becuri colorate şi coboară în bărci, să se plimbe pe Liman. Dincolo de dârele de lumină trimise de becuri peste valuri, apa se pierde într-un întuneric negru, cum se pierde deasupra şi oraşul, dincolo de linia de salcâmi. Bărcile mici, albe, galbene, negre, vopsite în toate chipurile, se văd jucând pe valuri, ca nişte străchini luate de apă, şi se pierd repede în beznă. Se mai aud râsetele subţiri ale femeilor, întărâtate de legănatul valurilor, ca de o mână omenească; se aud armonici de gură cântând melodii sentimentale, sau coruri pe care depărtarea şi întunericul le fac puţin misterioase. Unii au felinare cu lumânări, şi cum se văd legănându-se în noapte par nişte stele căzute în valuri; te-ai aştepta să se stingă şi să le auzi sfârâind.

Fetele de şcoală, mai mărişoare, cărora li s-a îngăduit să vină la serbare în uniformele lor albastre, cu guleraşe albe, nevinovate, ca să strângă bani pentru pescarii săraci, umblă printre mese şi vând artificii. Pe noi însă ne ocolesc; prezenţa Nadiei le intimidează sau le jigneşte.

„Oraşul mă reneagă”, îmi spun, gândindu-mă la fetele pe care anul trecut le apucam pe după umeri şi le duceam cu mine, fără ca ele să se opună. Acum trec pe alături şi întorc capul. Nadia nu observă. Ea urmăreşte pe cele două surori, cum continuă să-i toarne lui Ilinca de băut. În timp ce el deşartă nesocotit paharul pe gât, ele se apleacă şi-i spun amândouă deodată ceva la ureche, poate o rugăminte de care el se fereşte, bătând aerul în faţa ochilor, cu mâinile moi.

Locotenentul îmi prinde o clipă privirea şi, găsind parcă în ea un sprijin, se smulge iarăşi din mâinile surorilor, ca să se târască râzând

cu hohot, până la noi, să ne împărtăşească năstruşnica lor dorinţă:

— Asta n-am pomenit-o încă! hohoteşte zgomotos, lăsându-se în pumni pe masa noastră şi încercând să ne privească pe sub sprâncenele lui zburlite, căzute grele peste ochi. Astăzi fiind ziua apei, Niura şi Paşa pretind să le duc la plimbare pe Liman.

— Vania, die cie-ai plecat? strigă cu glasul lor plângător, amândouă cucuvaiele deodată, aruncându-ne priviri duşmănoase.

— Iaca vin, iaca vin! răspunde Ilinca, făcându-le semn să se liniştească.

Şi iarăşi se apleacă, râzând, înspre noi:

— Care va să zică, să mă duc pe apă?! Păi eu în viaţa mea nu m-am urcat în barcă! Ohoho!… Dacă pe Liman n-ar curge bragă cenuşie ci vin rubiniu de-al lui Titorenco, m-aş duce, cum să nu! Cu mare plăcere, mă înţelegi, căci dacă s-ar răsturna barca, e altceva să te îneci în vin decât în apă.

— Vania! plâng într-un glas fetele rămase singure, străfulgerându-l cu privirea lor de păsări răpitoare.

— Mă duc, nu-i chip să le las singure! se scuză locotenentul, plecând de-a-ndăratelea, dibuind cu mâinile în aer o margine de masă inexistentă, care să-i înlesnească drumul până la ele.

— Au ceva ciudat fetele astea, spune Nadia.

Şi în clipa aceea văd că mai este cineva care îşi aţinteşte privirea acolo; de aseară s-a aşezat la o masă sub salcâmi şi din umbră urmăreşte ce se întâmplă la masa lui Ilinca. E comandantul portului militar al grănicerilor, un căpitan de marină, tânăr, scund, cu privirea ascunsă sub cozorocul şepcii. O cicatrice roşie, urma unei răni abia închise, îi brăzdează faţa, de la colţul sprâncenei până în falcă, despărţindu-i obrazul în două. Puţină lume îl vede în alte zile, fiindcă nu umblă niciodată prin oraş. Nici acum, în colţul lui întunecos nu poate fi observat.

Lumea petrece; mesele încep să se unească, două câte două, sau mai multe la un loc. Dopurile sticlelor cu şampanie prind să pocnească, într-un ritm zglobiu, înveselindu-i pe toţi.

— Vania, mai bea şi paharul ăsta! se aud cucuvaiele, plângând.

Ilinca râde zgomotos, cu capul căzut peste masă:

— Dat fiind că-i ziua apei, bolboroseşte, se cuvine să beau oricât.

Şi continua să golească paharele, unul după altul. Numai când fetele se apropie ca să-i vorbească iarăşi, în şoaptă, la ureche, se scutură, râzând subţire, cum s-ar feri de o gâdilitură.

— Cum o să merg cu voi în barcă? Ohoho! Voi nu ştiţi că apa îmi face rău la măruntaie? Ohoho, mai bine să beau încă un pahar!

Se apropie miezul nopţii; marinarii care au în grijă artificiile, pleacă spre capetele cheiurilor ca să aprindă cele două roate cu fuzee. Peste magazii, înspre mare, cerul începe să se coloreze; colţul lunii

iese ud din valuri, îmi închipui cum va lumina roşiatic zidurile albe ale sanatoriului. Mă gândesc la Ştefănel care doarme afară pe terasă, învelit în pături până sub bărbie şi amintirea lui îmi aduce în suflet o duioşie caldă. Aş vrea să întind mâna pe deasupra mesei şi să-i mângâi braţul Nadiei. Ea a rămas gânditoare, cu ochii la cele două fete care îl îmbată pe Ilinca. Sunt numai douăzeci de kilometri până la Bugaz unde seara ne plimbam pe mare, singuri, fără să ne întrebăm ce fac semenii noştri în lume.

— Nu pot să înţeleg ce se întâmplă. De ce îi dau să bea atât?

Poate aşa se întreabă şi căpitanul de marină, urmărindu-le din umbră, de la masa lui, unde stă nemişcat, cu bărbia rezemată în pumni.

— Ţi-e frig? o întreb, fiindcă umerii îi tremură încetişor. Vrei să-ţi aduc pardesiul?

Încuviinţează din cap, cu o nouă înfiorare. Îmi fac loc printre mese, până la marginea cheiului unde „Miladul” se leagănă uşor în parâme. Aşa cum ne aşteaptă mi se pare că-i o fiinţă vie, cu minte şi cu suflet, care ne va scoate din mijlocul acestei lumi, ca să ne ducă în lumea noastră. Am pentru el dragostea călăreţului hoinar pentru calul de care nu se desparte niciodată.

Cobor cu o mulţumire caldă pe punte, cum aş intra în casa mea adevărată, la care uneori mă gândesc cu inima strânsă, înstrăinat de ea. La douăzeci de paşi, pe chei, pe podeaua de scânduri, lumea ameţită de băutură se îmbrăţişează de-a valma, nimeni nu mai e sigur că ştie pe cine are în faţă.

În cabină, muzica de afară se aude mai dulce, mai îndepărtată şi pare că nu e cea după care își târăsc paşii grei dansatorii. Iau pardesiul Nadiei şi ies pe chei, în clipa când, la cele două capete ale digurilor, roțile cu artificii încep să se învârtească. Fuzeele se aprind pocnind, una de la alta şi roţile puse pe pivoţi, în vârful stâlpilor, capătă viteză din ce în ce mai mare, răspândind în jurul lor jerbe de flăcări. Lumea se scoală înveselită de la mese şi vine să privească mai de aproape. Fiecare îşi aprinde acum artificiile sale; unele ard sfârâind, altele ţâşnesc spre cer, altele pocnesc, cum pocneau adineauri dopurile de şampanie. Cerul negru, deasupra portului, e o învălmăşeală de stele căzătoare. Muzica a tăcut şi se aude numai fâşâitul acestor astre efemere.

Pe Nadia o cucereşte repede orice joc nou; s-a ridicat în picioare şi aplaudă înveselită. Alături îl auzim pe Ilinca, râzând zgomotos:

— Dat fiind că-i ziua apei…

— Aprindi-o şi pi asta, Vania! Şi pi asta!… plâng cucuvaiele la urechea lui, întinzându-i artificii.

Ilinca râde.

— Ohoho!… fiind ziua apei…

Una dintre fete îi pune în mână un tub de carton, mai mare decât celelalte pocnitori.

— Aprindi-o şi pi aista Vania, te rog aprindi-o!

Locotenentul se supune, legănându-se. Un pocnet sec se amestecă între celelalte zgomote ale serbării şi, printre artificiile care brăzdează întunericul, o stea roşie ţâşneşte drept în sus, spre cerul negru. O clipă pare că s-a oprit în înălţime, pe urmă, când nu te aștepți, pocneşte încă o dată, şi se desparte în mai multe lumini colorate, care cad una după alta şi se sting în apă, sfârâind.

Locotenentul, care a urmărit cu ochii beţi fuzeea, se lasă pe scaun, mulţumit.

— Acum putem să mergem la fotograf; dacă nu mai avem altă treabă, haidem! O să vedeţi ce bine ies în poză, n-o să vă pară rău. Dat fiind că-i ziua apei, se cuvine să ne fotografiem.

Cele două fete îşi aruncă o privire care mă intrigă; în aceeaşi clipă, fără să-mi dau seama ce nelinişte mă îndeamnă, ridic ochii spre masa de sub salcâmi, şi îl caut în penumbră pe căpitanul de marină. Sticla lui cu vin a rămas pe masă şi paharul e alături, neatins; scaunul e gol. Mi se pare că îl zăresc pe căpitan, scund, cu umerii laţi, îmbrăcat în uniformă de culoare închisă, strecurându-se pe sub salcâmi, spre dig. În întuneric, la capul cheiului, alte umbre îl aşteaptă; sunt poate soldaţii care au aprins fuzeele. Peste o clipă dispar cu toţii şi în lumina neclară a cornului de lună, ridicat deasupra magaziilor, digul rămâne atât de gol, încât te întrebi dacă o clipă mai devreme au putut să fie oameni acolo şi dacă au fost, unde s-au ascuns.

Jocul de artificii s-a terminat; roţile de la capul digului s-au stins şi cerul deasupra portului s-a făcut iarăşi negru. Luna alunecă ciopârţită pe acoperişul magaziei şi pare că vrea să meargă mai repede, ca să se ascundă între salcâmi. Muzica a început iarăşi să cânte; dansatorii revin ameţiţi să se înlănţuiască pe podeaua de scândură. Unele mese încep să se golească; o parte din lume pleacă, pe nesimţite. Un început de oboseală şi de tristeţe se lasă peste serbare; dincolo de vălurile negre care închid orizontul la răsărit, peste apă, se simte luptându-se să răzbată dimineaţa.

Cele două fete trec pe lângă noi, ducându-l pe Ilinca la mijloc. Locotenentul se împleticeşte, şi râde, parcă gâdilat:

— Hihihi să merg cu barca!… Una ca asta n-a făcut neam de neamul meu!… Să nu mă înecaţi mireselor, că niciodată n-am putut să sufăr apa…

Ele mai mult îl târăsc decât îl duc; în dreptul nostru îl smucesc de braţe, ca să nu se mai oprească, şi merg întins spre marginea cheiului unde o barcă neagră, pescărească, aşteaptă, parcă dinadins. Un timp îl mai auzim pe locotenent chicotind, pe urmă barca, la care vâslesc amândouă fetele, se pierde în întuneric…

Mă înfior; vântul de la nord a început să bată, rece şi umed; vine toamna atât de repede, încât nu ai timp să te obişnuieşti cu ea.

— Vrei să mergem? o întreb pe Nadia, apucându-i mâna rece pe deasupra mesei.

Îşi priveşte ceasornicul de la mână:

— E două şi jumătate. Să mai stăm; peste o jumătate de oră începe să se lumineze.

Şi după o clipă, continuă, cu un zâmbet îngheţat:

— Mi se pare că se întâmplă ceva, mi-e frică să plecăm pe întuneric.

— Îţi pare rău că ne-am oprit aici?

Mă priveşte gânditoare. Chipul ei, puţin obosit după o noapte nedormită, mi se pare crispat.

— Ştii, spune, încreţindu-şi fruntea, nu-mi pare rău, dar mă întristează oamenii; dorinţa lor de petrecere mi se pare forţată; apoi luminile ţipătoare, artificiile, vinul băut fără socoteală… Parcă ar avea în ei simţământul dezmoştenirii.

La vârsta ei, să aibă asemenea gânduri, şi chiar să le exprime! O privesc şi nu-mi vine a crede. Dar ce ştiu despre ea, la urma urmelor?

Orchestra s-a oprit şi muzicanţii au lăsat instrumentele jos, ca să se ducă la masă, în spatele magaziilor, unde grătarul lui Guţu s-a stins, răspândind în aer mirosul greu al seului răcit, amestecat cu mangalul. Muzica militară începe să cânte un vals tânguios, potrivit cu dezolarea care începe. Podeaua de dans a rămas părăsită, sub becurile puternice. Bate vântul dimineţii, rece; umerii femeilor se înfioară. În fund, după un stâlp care îi umbreşte, aplecaţi cu capetele deasupra mesei, stau Liuda şi maiorul medic; nu i-am văzut toată noaptea. Poate nu au dansat ci au rămas ascunşi în colţul lor, vorbind în şoaptă, cu mâinile prinse deasupra mesei, ca doi îndrăgostiţi, la vârsta adolescenţei. Mă gândesc la picioarele groase ale Liudei, la şoldurile ei osoase, la pieptul mic, chircit deasupra maşinii de scris, unde bate în fiecare zi alte scrisori pentru oamenii care de luni de zile nu mai plătesc lumina electrică. Oare acum, fără Ronsky, cum o fi mergând uzina? Tamara cum o duce-o cu văduvia?

Îmi amintesc de ea aşa cum era în preziua plecării mele, îmbrăcată în rochia neagră de catifea, rochie de doliu, decoltată, cu sânii albi pudraţi, cu părul pieptănat pe frunte, în bucle, ca ale Nadiei. Întorc capul să văd ce este asemănător între ele două. Ce ciudat; sub lumina abajurului de mătase, chipul Tamarei părea uneori ca al unui copil; al Nadiei pare acum matur şi aspru.

Vântul mă face să mă înfior; văd la chei catargul „Miladului” legănându-se; oare nu-mi face semne, să nu uit că trebuie să plec la drum? Mă gândesc la casa lui Ronsky, la căldura parfumată în care doarme acum Tamara, la rochia ei de catifea neagră, care acum stă

aruncată pe vreun fotoliu, la sânii ei care, eliberaţi, palpită şi doar că nu gem de dorinţă. Nu ştiu ce oboseală, ce frig, ce descurajare, mă face să mă gândesc cu inima strânsă la patul ei. Nu mă gândesc la ea, ci la patul ei cu rufărie curată şi fină, în care să mă întind, să mă încălzesc, să mă odihnesc; să-mi las capul pe o pernă parfumată, să-mi întind o mână pe sub grumazul ei, nu ca s-o îmbrăţişez, doar ca să simt că nu sunt singur, să vină lângă mine, să-şi lipească în lungul meu trupul ei, pe care l-am văzut fremătând sub rochie, şi să adorm în căldura lui.

— Nadia! spun, întinzând mâna peste masă, să-i ating braţul, să-i simt căldura, să mă trezesc din visarea bolnavă, dar simt că tremură.

— Ţi-e frig?

Priveşte fix peste apă.

— Nu, am auzit un zgomot; se întâmplă ceva.

Şi în aceeaşi clipă îşi duce mâna la gură, să-şi înăbuşe un ţipăt.

— Uite!

Din capul digului a ţâşnit, ca un fulger, lumina unui reflector. Fascicolul lui concentrat, penetrant, brăzdează întunericul, înfigându-se în apa neagră, departe, în larg. În aceeaşi clipă, un alt reflector se aprinde pe digul celălalt şi străpunge întunericul în direcţia unde se îndreaptă primul. Dârele lor orbitoare se unesc, închizând un mare triunghi de apă.

— Ce se întâmplă? întreabă Nadia, cu mâna la gură.

Muzica militară se opreşte deodată şi lumea se ridică, speriată.

În clipa de linişte care urmează se aude duduitul înfundat al unui motor. La capul cheiului o şalupă se desprinde din umbră ca o nălucă, şi porneşte spre larg fulgerător de repede, catapultată. În curând apa neagră îi înghite şi conturul şi duduitul motorului.

— Ce se întâmplă? repetă Nadia, scoasă din fire.

Îi strâng tare braţul; nu ştiu ce să-i răspund. Lumea a rămas încremenită la mese, nimeni nu îndrăzneşte să mişte; sub luminile puternice oamenii par nişte statui de ceară într-un panopticum.

Şi deodată, după liniştea grea în care a încremenit Limanul, un răcnet înfricoşător se răspândeşte peste apă. În unghiul celor două reflectoare străfulgeră o lumină, ca un amnar şi, îndată, un pocnet sec izbeşte în pereţii magaziilor; parcă a trosnit o scândură.

— Ce este? întreabă iarăşi Nadia, acum în panică.

Îi mângâi braţul, apăsat, repede, ca să o liniştesc pe ea, şi poate tot atât, pe mine. Mi se pare că răcnetul a fost al lui Ilinca. Îmi vin în minte chipurile de păsări răpitoare ale celor două fete şi felul cum l-au îmbătat şi l-au urcat în barcă. Un nod rece, dureros, mi se aşază în capul pieptului; mă simt tremurând ca de frig şi mi-e peste putinţă să mă stăpânesc.

— Nadia, şoptesc, cred c-au vrut să-l ducă dincolo.

Poate e doar o închipuire, datorată celor două fete care mi s-au părut ciudate. Şi dacă le suspectez degeaba?… Dar racheta pe care i-au dat-o lui Ilinca, s-o tragă, între artificii? N-a fost un semnal?

Nu ştiu. Poate judec pornind de la o neîncredere veche, de la o teamă; aici e locul unde lumea se desparte în două, şi nicio apropiere nu se poate face, nicio întrepătrundere între o parte şi alta.

După împuşcătura de adineauri, căci n-a putut să fie altceva, peste Liman s-a lăsat o linişte care ne face urechile să ţiuie. Se văd reflectoarele alergând neliniştite deasupra apei, căutând în întuneric, până ce se opresc într-un loc; umbra neagră a şalupei alunecă în lumina lor; se aud strigăte, semnale, apoi reflectoarele se sting. Şi în aceeaşi clipă la orizont se văd zorile, izbucnind ca o explozie.

Ziua a venit fără să o simţim; totul s-a petrecut pe neaşteptate. Pe mal, unde oraşul încă mai doarme, umbra salcâmilor devine cenuşie; luminile din port pălesc, sub cerul care se învineţeşte sunt triste şi inutile.

Speriaţi de întâmplările neînţelese, ultimii oameni pleacă repede, urcând pe şosea, fără să privească în urmă. Chelnerii, ascunşi înăuntrul magaziilor, ies, în sfârşit, să strângă paharele şi resturile. Cheiul a rămas pustiu; numai în fund, maiorul medic şi Liuda stau aplecaţi peste masă, cu capetele în jos, privindu-şi nemişcaţi mâinile împreunate. Deasupra, vântul rece face să tremure ramurile salcâmilor, dar cei doi nu simt vântul, cum nu aud freamătul frunzelor pălite.

Duduitul înfundat al motorului se aude din nou, crescând, în întuneric; de sub vălurile cenuşii care îmbracă Limanul în zorile reci, prova şalupei se iveşte, într-o spumă albă, îndreptându-se încet spre chei, parcă obosită. Deasupra cabinei, lângă timonier, se vede capul căpitanului, cu şapca trasă în jos, peste ochi. Au ceva ireal, aşa cum apar odată cu zorile, de peste apă; mi se pare că nu au plecat de aici, de la ţărm, ci acum vin prima oară, dintr-o altă lume. La pupa, barca neagră a fetelor, trasă la remorcă, joacă dezordonat pe valuri şi în penumbră seamănă cu un monstru marin, ucis.

Dimineaţa lasă să cadă pe Liman o ceaţă cenuşie, îngroşându-se pe măsură ce se face ziuă. Şalupa vine în lungul digului, încet cu motorul abia rotindu-se, face un rondou larg, se apropie de chei, ca o umbră şi se opreşte încet lângă „Miladul”. Vecinătatea acestor două mici nave, una albă, alta cenuşie, cu o mitralieră pe punte, mă înfioară. Câţiva marinari aleargă de la capul digului, unde au aşteptat întoarcerea şalupei.

— Aduceţi targa! strigă căpitanul ieşind cu paşii obosiţi, pe chei, şi îndreptându-și spinarea.

Alţi marinari îl urmează, apărând din fundul şalupei cu un trup inert şi însângerat pe care îl ţin, unul de subţiori, celălalt de picioare;

sunt cutremurat dar nu surprins să-l recunosc pe locotenentul Ilinca. În dreptul pântecului, vestonul lui are o fioroasă pată roşie. Capul îi atârnă pe umăr şi pe obrazul, altfel aprins de băutură, din care sângele s-a scurs, acum au mai rămas doar vinişoare vinete, ca nişte nervuri uscate.

Când îl întind pe mal, locotenentul îşi revine pentru o clipă; deschide ochii şi ne priveşte rătăcit:

— Mama lor!… scrâşneşte, cu chipul închircit de durere, ducându-şi mâinile spre pântec, şi încercând să-şi sfâşie îmbrăcămintea.

Un chelner l-a văzut pe maiorul medic la masa din fund unde el continuă să strângă mâinile Liudei, şi-l aduce în fugă.

— Domnule doctor, veniţi repede, un rănit!

Maiorul nu se poate dezmetici; priveşte aiurit cerul luminându-se şi becurile pălind. De la baraca marinarilor, un soldat vine în fugă cu o cutie metalică în care sunt pansamente.

— Ce s-a întâmplat? întreabă maiorul, oprindu-se fâstâcit lângă trupul rănitului, cuprins de spasmuri.

Căpitanul îl salută, cu privirea în pământ, punând în gestul lui milităresc un fel de dispreţ pe care poate nu-l înţelege decât el singur.

— Are un glonţ în burtă, spune, continuând să privească în pământ; ar fi bine să-i faceţi o morfină; se chinuieşte zadarnic, a pierdut prea mult sânge.

— Să-l ducem la spital; nu putem să facem nimic aici, se codeşte maiorul, privindu-şi speriat mâinile albe.

— E inutil, domnule maior; îl chinuim degeaba. Uitaţi-vă în şalupă, cât sânge a curs.

— Mama lor! scrâşneşte Ilinca, strângând fălcile de durere.

Maiorul ia din mâna soldatului cutia cu medicamente şi caută zăpăcit în fundul ei, seringa.

— Mi-ar trebui spirt, bâiguie, în timp ce desface fiola.

— Nu-i nevoie; e vorba numai să-i calmaţi durerile, răspunde căpitanul, aplecându-se cu briceagul deschis să facă o tăietură în pantalonul rănitului. Dedesubt pielea apare deodată, necrezut de albă; nu mai are în ea niciun semn de viaţă. Acul seringii pătrunde cu un mic pârâit sec, ca într-o bucată de iască.

— Făceţi-i şi un pansament, continuă căpitanul.

Ştie că este inutil, se cunoaşte după glas, dar nu-i omeneşte să laşi în părăsire un muribund, chiar fără speranţă.

Maiorul încearcă să desfacă vestonul încleiat de sânge; stofa scorţoasă îl sperie şi rămâne cu mâinile roşite deasupra, mişcând fără noimă din degete.

— Scoateţi-i pe ceilalţi! ordonă căpitanul, întorcându-se spre chei.

Doi marinari sar în barca neagră şi de pe fundul ei ridică o fiinţă omenească înţepenită cu genunchii la gură. Recunosc rochia albă a

uneia din surori. Aşa cum au aruncat-o pe mal, ca pe un sac, ea a rămas ţeapănă cu faţa în jos. Din umeri i se preling pe spinare, până sub talie, dâre late de sânge închegat.

Nadia îmi strânge braţul, îngrozită; şi ea are o rochie albă şi un cordon la fel ca al moartei.

— Nadia, îi spun, tremurând, nu te uita. Te rog, nu te uita!

Deodată, un strigăt ascuţit străpunge liniştea sinistră:

— Paşa, Paşicica, surioară!

Doi soldaţi scot din fundul şalupei, ţinând-o strâns de braţe, pe cealaltă fată. Seamănă într-atât cu moarta, încât pare că s-a ridicat din praf, înviată; numai că, rochia ei albă nu e plină de sânge, ca a celeilalte.

— Paşicica, unde eşti? răcneşte. Mi-aţi omorât surioara, o să vă pedepsească Dumnezeu, blestemaţilor.

Când să pună piciorul pe chei, se smulge din braţele soldaţilor şi se prăbuşeşte peste trupul fetei moarte.

— Lăsaţi-o! spune căpitanul. Aveţi grijă de celălalt.

Celălalt este Feodor, fratele fetelor, cel care trecuse dincolo, cu un an înainte. Pesemne, căpitanul îl pândea de multă vreme. Apare din fundul şalupei, cu mâinile legate la spate, cu bluza cenuşie sfâşiată pe piept; pe braţul drept, vânjos, i se prelinge o dâră groasă de sânge.

— Şi aici o să trebuiască un pansament, spune căpitanul, întorcându-se spre medicul care încearcă să oblojească cu mâinile tremurând, înspăimântătoarea rană a lui Ilinca.

— Nu vă osteniţi degeaba! scrâşneşte prizonierul, aruncând pe sub sprâncene priviri pline de ură. N-aveţi teamă, nu pier cu una cu două.

E un bărbat tânăr, al cărui chip, poate nu urât, privirea rea îl face fioros. Cu părul nepieptănat, căzut în ochi. Cu obrazul ţepos, nu are nimic care să amintească pe surorile lui. Dacă ele aminteau nişte păsări hrăpăreţe, el seamănă cu o fiară, cu un lup hămesit. Te-ai aştepta să găseşti fâşii de carne crudă între dinţii lui lungi, ca nişte colţi, care scrâşnesc.

Căpitanul insistă:

— Domnule maior, vedeţi ce are la braţ.

Feodor se smuceşte în legături:

— N-am nevoie de doctorii voştri şi de feşile voastre. Să nu puneţi mâna pe mine!

Apoi se întoarce spre fata care boceşte în praf.

— Niura, vino să mă legi la mână!

— Duceţi-i de aici! porunceşte căpitanul, îndreptându-se spre marginea barăcilor, unde l-au aşezat pe Ilinca.

Medicul îl urmează, cu desăvârşire pierdut. În urma lui vin soldaţii, cu targa adusă de la pichet.

— Ne-ar trebui o ambulanţă, spune maiorul, privind aiurit în sus, pe mal.

— Nu e nevoie, domnule maior! repetă încă o dată căpitanul, mergând cu capul în pământ.

În marginea barăcii, Ilinca toropeşte, întins pe iarbă. Morfina l-a liniştit. Când ne vede, deschide încet ochii; nu ne recunoaşte, nu-şi dă seama unde este. Îşi trece limba pe buzele arse.

— Apă! şopteşte. Apă!

Maiorul se împotriveşte, nu se dă apă unui rănit cu intestinele perforate.

— Daţi-i, domnule maior, spune căpitanul. Nu-l mai chinuiţi degeaba!

Un om aduce paharul cu apă; maiorul, încă precaut şi neconvins, varsă jumătate din ea pe jos, apoi se apleacă spre rănit. Ilinca vede paharul şi face deodată ochii mari:

— Ce-i aici? întreabă, din gât.

— Apă.

Scutură capul, cu silă:

— Am cerut apă? Aiuresc! Daţi-mi vin; n-am mai băut apă de când eram mic.

Apoi, străbătut de un val de durere, se opreşte, cu faţa crispată.

— Mama lor!

— Domnule maior, şopteşte căpitanul, mai faceţi-i o morfină, faceţi-i două, trei, oricâte, să nu se mai chinuiască.

Medicul ridică ochii, zăpăcit.

— Trebuie să-l ducem la spital, îngână.

Îi e teamă să moară rănitul sub privirea lui. Vrea să-l ducă repede, să-l încredinţeze altora, să asiste alţii la ultimul spasm.

— E zadarnic, domnule maior, repetă căpitanul, privind în pământ. Nu ajunge până la spital. Aţi văzut rana? Cred că intestinele sunt făcute praf.

După un timp, Ilinca deschide iarăşi ochii.

— Dar ce s-a întâmplat? întreabă, mirându-se abia acum că se află aici, culcat, cu atâta lume necunoscută în jur.

Nu-şi mai simte rana. Poate morfina îl face să se creadă numai beat.

— Dar ce s-a întâmplat? repetă stins, dând să se ridice în coate.

Ce s-a întâmplat? mă întreb şi eu. Au vrut să-l răpească?

Prea multă osteneală pentru un beţiv. Să fi fost o răfuială între el şi Feodor, o încurcătură mai veche? Cine a tras? Când, cum? Nu înţeleg decât că e ceva îngrozitor, şi altceva, nimic.

Pe Ilinca puterile îl lasă, nu izbuteşte să se ridice.

— Am băut prea mult! murmură, neputincios.

După o clipă însă, tresare:

— Paşa, Niura, unde v-aţi băgat?

Şi deodată, ca şi când aceste nume ar face să i se limpezească amintirea, un spasm îi cutremură trupul din umeri, până în vârful picioarelor. Acum îşi simte rana.

— M-au împuşcat! bâiguie, cu ochii mari, speriaţi. M-au împuşcat, m-au împuşcat…

Căpitanul îngenunche lângă el şi-i pune mâinile pe umeri, aşezându-l în iarbă.

— Linişteşte-te! Ai o rană uşoară, nu te teme; te faci repede bine.

Medicul se hotărăşte să mai desfacă o fiolă cu morfină şi i-o injectează în piciorul lui amorţit. Îndată, spasmurile rănitului se liniştesc. Deschide ochii şi îi roteşte ameţit pe chipurile noastre. Îmi zâmbeşte, mi se pare că m-a recunoscut.

— Ce faci?

Bâigui, prosteşte:

— Bine!

— Eu m-am îmbătat, urmează Ilinca, cu o strâmbătură de nelinişte în colţul gurii; dar să ştii, m-am îmbătat rău!

Nu înţeleg cum mai poate vorbi, după atâta morfină; degeaba l-aş întreba pe medicul maior; poate densitatea alcoolului din sânge să fie o cauză?

Ilinca face ochii mari, cu o licărire drăcească în ei:

— Ce-ar fi să aducă un fotograf? Hai, ce spui? N-ar fi bine? Să aibă mama o fotografie de la mine?

Privirea lui inexplicabil de lucidă, se îndreaptă spre căpitan:

— De ce mă minţi, mă căpitane?

Îi recunosc vocea batjocoritoare din seara când l-am întâlnit la Pancoff şi s-a dus să danseze cu nevasta primarului: „Asta-i nevasta ta, mă primarule? Păi asta-i femeie frumoasă! Tu ţi-ai văzut chelia în oglindă?”

— De ce mă minţi mă, căpitane? urmează, cu acelaşi glas. Crezi că nu ştiu? Nu-mi simt eu mâinile, nu ştiu eu ce înseamnă asta? Şi pe tata, când a murit, tot aşa a fost, întâi i-au amorţit mâinile.

O înfiorare îi scutură încă o dată umerii; în trupul lui fără sânge, durerea se-ntoarce încă o dată, şi-i încleştează obrazul.

— Pe tata l-au răpus unii cu toporul, la pădure; când am venit, cu jandarmii, abia mai sufla. Da’ pe mine, de ce m-au împuşcat?…

— Linişteşte-te! spune căpitanul, apăsându-i încet mâinile pe umeri.

Acum, medicul pare hotărât să-i vâre în trup toate fiolele cu morfină, din cutie. Nu mai e nevoie să-l îndemne căpitanul. Le desface una câte una, pe rând, şi i le injectează în coapsă. Ar vrea ca rănitul să-i moară aşa, fără să se vaite, liniştit, fără spasme, cum ar adormi. E

o moarte la care ar asista mai uşor.

Cercetându-ne pe rând, ochii lui Ilinca dau de targa aşezată alături.

— Dar asta de ce-aţi adus-o? întreabă, privind-o la început cu un fel de teamă şi cu nedumerire. A, vreţi să mă duceţi la fotograf cu ea? Bine, haide, duceţi-mă! Chiar vreau să mă fotografiez. Cred că o să iasă o poză bună.

— Să-l ducem la spital reîncepe medicul, fiindcă rănitul se agită, morfina nu îl potoleşte.

Doi soldaţi se apropie să-l ridice.

— Staţi! îi opreşte Ilinca. Staţi, nu merg fără lăutari!

Ne uităm unii la alţii, buimăciţi. Pe şosea, câţiva muzicanţi din orchestră, care au întârziat la masă în spatele barăcilor, urcă spre oraş, în hainele lor negre, cu instrumentele la subţioară. Un marinar aleargă după ei şi-i cheamă înapoi. Pe Liman ceaţa se ridică încet, ca o cortină, descoperind în larg, locul încăierării de peste noapte, unde o barcă mică neagră, se leagănă pe valuri, părăsită, şi parcă ancorată. E imposibil să înţeleg cum s-au petrecut faptele, şi mai ales ce-au însemnat.

Muzicanţii se întorc, nedumeriţi. Sunt cei doi viorişti de la „Ural”. Îl cunosc de atâta timp pe locotenent; când îl văd, mâinile încep să le tremure şi în ochii lor obişnuiţi să se înduioşeze la fiecare cântec, lacrimile nu întârzie să apară.

— Ce-i mă, cioroilor? face Ilinca, privindu-i pieziş. Ce v-a apucat bâţâielile? Să-mi cântaţi cântecul meu, că merg să mă fotografiez.

Nu mai am puterea să privesc cum îl ridică să-l aşeze pe targă. Îmi simt slăbiciunea, sub piept, ca un gol material care mă face să-mi par mai uşor şi fără echilibru. Acum, ar trebui să mă las undeva jos, să-mi pun o pernă în cap, să închid ochii strâns, să-mi încleştez fălcile, să nu mai aud nimic, să nu mai văd nimic, să uit tot ce se întâmplă.

O văd pe Nadia, cum a rămas părăsită, pe chei, cu pardesiul pe umeri, bătută de vânt, străvezie ca o nălucă. La câţiva paşi de ea, stă Liuda, cu mâinile împreunate, cu spinarea adusă, tremurând. Ochii ni se întâlnesc o clipă, dar niciunul nici altul nu tresărim; nici eu nici ea, nu ne putem întreba acum dacă ne mai recunoaştem, dacă mai ştim ceva unul despre altul şi ce căutăm aici în această dimineaţă tristă. Mă simt sfârşit, aş vrea să întind braţele, să le cuprind pe amândouă, pe Liuda şi pe Nadia, să le apropii, să le strâng lângă mine, să mă reazem de ele, cu un sentiment neclar pentru fiecare dintre ele, dar cu aceeaşi puternică dorinţă de a le simţi aproape.

Soldaţii se apleacă să ridice targa.

— Hai, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca pe muzicanţi, nemulţumit că nu încep cântecul.

Lăutarii îşi potrivesc viorile sub bărbie şi apasă, cu mâna tremurând, arcuşul, pe coarde. Mă cutremur; au început un cântec

înfiorător, nu un cântec, un plânset, un bocet, care o iarnă întreagă mi-a sunat în ureche, monoton, cu sunete prelungi, ca un cântec de strană, ca un ison. Şi-n timp ce groaznicul alai porneşte, spre şosea, ca să iasă în stradă, sus, Ilinca, legănat în pasul soldaţilor, sfârşit, cu bărbia căzută în piept, cu ochii închişi, încearcă să cânte, din pieptul lui lipsit de viaţă, cântecul de la Pancoff:

Niii-istrule pe malul tă-ău…

Nu mai are putere să spună cuvintele; mai mult le şopteşte, dar după atenta încruntare de pe frunte, se vede că urmăreşte melodia cunoscută.

Rămân împietrit, privind cum convoiul urcă pe şosea, medicul merge în frunte, ca un preot, deschizând procesiunea, apoi vine targa dusă de soldaţi şi în spatele ei lăutarii, în hainele lor negre, ca nişte ciocli. O clipă, cuprinşi de plâns, lăutarii se opresc.

— Zi mă, cioroilor! îi îndeamnă Ilinca. De ce plângeţi, mă? N-aţi mai văzut om beat?

Liuda a pornit, după maior, în urma convoiului; cum merge cu capul plecat, cu umerii aduşi, cu mâinile bălăbănind pe lângă trup şi cum vântul îi flutură poalele rochiei împingând-o la deal, pare o pasăre rătăcită. Aş vrea să mă duc după ea, s-o opresc, să mă aşez în genunchi în faţa ei, să-i sărut mâinile mari şi să-i spun: „Iartă-mă, Liuda, că plec, şi te las aici!”

Dar câtor fete şi câtor oameni n-ar trebui să le cer iertare că nu rămân mai departe cu ei!

Nadia se apropie, tremurând, cu pardesiul bătut de vânt. Se opreşte lividă, la o jumătate de pas de mine, neîndrăznind să mă atingă, urmărind cu privirea chinuită cum convoiul urcă spre oraş. O rază roşie de soare i se aşază în păr; nu-mi dau seama cum a putut să treacă prin atâţia nori negri şi grei.

Cântecul lăutarilor, înfiorătorul scârţiit al arcuşelor se aude, pierzându-se în sus, între salcâmii pe care îi scutură vântul. Apoi, după câteva clipe conteneşte brusc, ca şi când ar fi plesnit toate coardele viorilor, deodată. Nadia tresare şi-mi apucă braţul. În ochii ei mari, chinuiţi, înspăimântaţi, se ivesc lacrimi, nişte bobiţe de gheaţă.

Mă întorc. Sus, între salcâmi, unde cântecul a contenit, licăre o luminiţă; marinarii au lăsat targa jos, şi s-au descoperit. Lăutarii au îngenuncheat în marginea drumului, strângându-şi stingheriţi viorile, la subţioară. Numai Liuda a rămas în picioare, adusă de spate, nehotărâtă, bătută de vânt, neştiind încotro s-o apuce.

Nadia îşi lasă capul pe umărul meu, cutremurată de plâns. O întorc încet, spre chei. Pe malul celălalt, rămas în întuneric sub norii grei, soarele s-a ridicat deasupra şi trimite peste apă o lumină albă, clară,

plină de strălucire, făcând Limanul să sticlească: în spatele nostru, dincolo de brâul salcâmilor, oraşul continuă să stea încremenit; e adormit, sau speriat.

— Să mergem, Nadia! spun, ajutându-i să coboare pe punte.

Umerii i se zgâlţâie de plâns. Sub soarele care se ridică strălucitor, malul răsăritean nu se mai vede.

Înalţ pânzele şi cu vântul de la nord, nehotărât, plin de rafale, parcă şi el speriat, mă îndrept spre larg. Nadia stă nemişcată pe marginea cockpitului, aşa cum am aşezat-o; numai umerii lăsaţi în jos, se zguduie din când în când, de plâns. Când ajungem la capul digului, de unde se vede în jos farul de la Bugaz şi ţărmul scund al insulei Carolina, subţiat de lumina puternică a dimineţii, răsfrântă din apă, o înfiorare mă străbate, din creştet până în tălpi. Mi se pare că navigăm pe o apă blestemată, că în lungul Limanului, în învolburarea lăsată în urmă, se ridică duhurile atâtor morţi, ale celor înecaţi, gâtuiţi, înjunghiaţi, împuşcaţi pe acest îngrozitor hotar care desparte lumea în două.

Gândul mi se duce spre oraşele din apus, unde viaţa se scurge în tihnă, pe bulevarde largi, în case somptuoase, unde lumea la această oră se întoarce zâmbind, de la petreceri, obosită de veselie şi fericire. Acolo nu ajung niciodată norii aceştia grei şi negri, care de azi dimineaţă, de astă-noapte, de totdeauna, plutesc deasupra ţărmului de la răsărit. Nori negri, ameninţători, ca un simbol, pe care vântul nu poate să-i destrame, nici soarele să-i topească. Nori sterpi: din ei nu plouă nici nu ninge, întunecă doar cerul şi fac soarele să răsară mai târziu.

Nadia plânge încetişor, cu capul în piept, pe marginea cockpitului. Mă aşez lângă ea şi-i cuprind umerii.

— Uită, Nadia! Nu mai privi, nu te mai gândi în urmă!

Pe strai şi pe balansină, flutură încă, uitat, marele pavoaz. Las cârma şi mă duc să-l cobor; culorile lui festive şi-au împlinit rostul, serbarea e terminată.

○

Ioniţă aştepta pe chei, plimbându-se nerăbdător în lungul bordurii de piatră, de la căpitănie până la far. În ultima parte a drumului vântul slăbise. „Miladul” abia mai înainta şi, cum ne văzuse de departe venind, mersul acesta încet îl făcea pe căpitan să înnebunească. Abia spre ora zece am izbutit să acostăm. Ioniţă se repezi spre noi, rostogolindu-se, cu nasturii uniformei descheiaţi, ca să nu-l înăbuşe căldura, cu şapca în mână şi cu părul galben lipit de sudoare pe tâmple.

— Am o surpriză pentru dumneavoastră, spuse arătându-şi fericit dinţii de aur. O surpriză plăcută, pe onoarea mea.

Şi se propti în marginea cheiului, cu picioarele crăcănate, cu

mâinile împreunate pe pântece, râzând, aşteptând să ne facă mai întâi curioşi.

— O surpriză plăcută, nu vă mint! reia, văzând că nu-i arătăm interes.

Era cu adevărat, o surpriză, dar nu pentru noi, ci pentru căpitan. Cincizeci de americani care călătoreau în jurul lumii cu „Princesita”, vaporul unei agenţii de la San Francisco, aveau să debarce chiar astăzi, la Bugaz. Era o fantezie americană, uşor de explicat la nişte oameni curioşi să vadă şi să înţeleagă totul, chiar şi ce-i de neînţeles. Litoralul basarabean, cu apropierea lui de Odesa, unde nu era programat să meargă, îi atrăgea, ca un punct senzaţional în programul călătoriei.

În ceea ce îl privea pe Ioniţă, sosirea unui transatlantic la Bugaz, întrecea toate speranţele sale. Era o surpriză care îl copleşea. În port se făceau mari pregătiri pentru primirea musafirilor. Cucoana Mira, cu pântecul greu pentru a zecea oară, ştergea gemurile căpităniei; un hamal le ştergea pe cele de la vamă; câinii grănicerilor fuseseră izgoniţi şi cheiul se măturase. În cancelaria căpităniei, Ioniţă îşi pregătise registrul şi condeiul cel mai bun, ca să opereze în rubrici sosirea „Princesitei”. Ea se înscria în jurnalul de port, după „Idilia”, barcaz cu două catarge, trei oameni echipaj, plecat la Sulina; încărcătura patru vagoane de grâu.

— Ei, ce spuneţi de aşa ceva? făcu Ioniţă, privindu-ne, triumfător.

— Mă bucur pentru plăcerea dumitale, domnule căpitan! am răspuns, îndreptându-mă, cu Nadia alături, spre sanatoriu.

În aceeaşi clipă Ioniţă îl văzu pe poliţai venind dinspre gară, pe calea ferată şi i se rostogoli înainte, cu haina luată de vânt, cu şapca în mână.

— Am o surpriză pentru dumneata, domnule poliţai! îi strigă de departe. O surpriză plăcută, pe onoarea mea: soseşte „Princesita”. Uite, chiar acum am primit telegramă.

Poliţaiul ridică mâna să-l liniştească:

— Ştiu, ştiu! Stai, nu mă-nebuni! Şi eu am primit telegramă. Stai, că avem treabă de făcut. Trebuie să telefonăm la oraş, după maşini. Să încercăm la prefectură; ăştia merg să viziteze ruinele Cetăţii. Că în altă parte n-au găsit să se ducă! Să vină cu balamucul pe capul meu!

— Cum adică, îl opri Ioniţă, dezamăgit, dar dumitale de ce ţi-au telegrafiat? Asta-i o treabă a căpităniei.

— Da, că n-ai vrea să lase cincizeci de nebuni de capul lor, aici, lângă frontieră. Avem şi noi datoriile noastre, nu numai căpitănia.

Iată, îmi spuneam, gândindu-mă la deziluzia lui Ioniţă, în timp ce mergeam pe poteca dintre magazii, spre sanatoriu, iată că totdeauna stă un diavol în umbră, pus să ne tulbure fericirea!

Ştefănel era afară, pe terasă. Ziua trecută nu venise nimeni să-l

vadă.

— Doctorul Mieluş mi-a spus că peste o săptămână îmi scoate ghipsul, ne anunţă, cu o fericire pe care o consumase atât, în lipsa noastră, încât se vedea că-l obosise.

Nadia se făcu o clipă palidă, dar numaidecât îşi reveni, ca să bată din palme, bucurându-se odată cu el. Se gândise o clipă la genunchiul operat, despre care nu ştia în ce fel o să se vindece.

Ştefănel îmi apucă mâna şi mă trase lângă el, privindu-mă vesel în ochi.

— Acum ai să mă iei şi pe mine pe mare, spuse, bucurându-se. Am întrebat pe doctorul Mieluş şi mi-a dat voie… Sunt sănătos, ca voi!

Tăceam, stânjenit. Din veselia Nadiei rămăsese numai o umbră de zâmbet, crispat pe buze.

— Acum vine toamna, urmă Ştefănel, privind soarele pălit, care dispărea peste acoperişul terasei. N-o să mai stăm mult timp aici. Trebuie să mergem la Chişinău; dar la anul o să ne întoarcem din vreme. De aici înainte trebuie să vin în fiecare an, la mare; şi mă bucur. Aşa-i că o să ne întâlnim?

Ne privi o clipă, pe unul, apoi pe altul, neînţelegându-ne tăcerea.

— Haide, urmă, scuturându-ne mâinile, de ce sunteţi posomorâţi? Aţi obosit? Aşa-i că o să ne întâlnim la anul, să ne plimbăm pe mare? Nadia, dacă tu ai învăţat să conduci „Miladul”, am să învăţ şi eu. Crezi că nu am destulă putere?

Îşi arătă braţele albe, slabe, de copil, pe care boala le făcuse străvezii.

— Oho, ia să vedeţi ce muşchi am, continuă, încercând încruntat să-şi încordeze braţul.

Stăteam la capătul patului, cu privirile plecate, ca nişte vinovaţi. Ne gândeam că la anul el va reveni la sanatoriu, să se aşeze iarăşi în ghips, să-şi întărească trupul cu oasele şubrede. Şi poate, sănătatea noastră ne făcea să suferim.

— Ce-i acolo? întrebă, încercând să ridice capul din perne, ca să privească pe mare.

O dâră de fum trăgea o linie neagră, peste orizont.

— Vine un vapor! urmă bucurându-se, bătând din palme. Vine un vapor la Bugaz.

Ceilalţi copii de pe terasă vedeau şi ei acum fumul şi se bucurau, la fel.

— Vine un vapor! Vine un vapor! strigau, înveseliţi, ca şi când vaporul care venea, trebuia să le aducă un leac nou şi o nouă speranţă pentru boala lor nemiloasă.

— Vine un vapor! cântau în cor, pe terasă. Un vapo-or! Un vapo-or!

Glasurile ascuţite mă iritau, fiindcă ştiam ce-i aşteaptă. Nadia, în schimb, păru cuprinsă de aceeaşi bucurie ca ei.

— Asta-i „Princesita”, nu? bătu din palme înveselită. Ia să vedem cum se prezintă americanii!

Rămase surprinsă văzând că nu arătam niciun interes vaporului din larg.

— Ce faci acum? am întrebat-o, cu lipsa de hotărâre pe care o simţi dimineaţa, după un bal, când zorile te-au surprins cu gândurile rămase în urmă, nepregătit să începi o zi nouă.

— Dau o fugă până acasă; pe urmă vin pe plajă…

Poate ar fi vrut să spună mai departe: „Vreau să-mi văd plutonul de recruţi”.

Am privit-o cu un început de limpezire. Nu-i datoram nimic; după călătoria de ieri şi după întâmplările de astă noapte, se regăsea aici, pe malul mării, cum fusese înaintea plecării, firesc, fără nicio sforţare. Uita. Era prea tânără ca să se gândească în urmă. Şi avea tot dreptul să se gândească numai înainte.

— Tu ce faci? mă întrebă.

Am ridicat din umeri, cu nepăsare, deşi întrebarea ar fi trebuit să mă mâhnească, era tot ce putuse să mă întrebe, înainte de a ne despărţi, la sfârşitul lungii noastre călătorii. Dar aveam o ciudată, o bolnavă mulţumire, să trec cu nepăsare peste toate amintirile, cum în copilărie călcam în picioare, împins de o ură inexplicabilă, castelele de nisip, după ce le facem pe malul mării, cu trudă, cu migală şi uneori cu inspiraţie precoce.

Ne-am despărţit la ieşirea sanatoriului, sub soarele care ajungea sub zenit, fără să ne privim în ochi, fără să ne spunem o vorbă, ca doi străini. Nu eram trist; numai obosit. După ce a plecat, am privit-o din urmă, cum se ducea pe poteca nisipoasă spre casă, cu pardesiul în mână, atârnând prin buruieni. Mi se părea că întinde după ea, de la mine, un lung fir elastic care se subţie şi care, îndată, după un pas, după doi, poate la colţul potecii, poate la calea ferată, se va rupe şi nu va mai avea niciun rost să fie înnodat. Nu, nu eram trist. Numai obosit.

Aş fi vrut să strig, după ea: „Nadia, stai! Nu vrei să ne luăm acum rămas bun? Să nu ne mai vedem, să nu ne mai cunoaştem? Să ne uităm unul pe altul, acum, cât soarele mai este pe cer?”

○

Aşteptând ca „Princesita” să se apropie, îmi termin pregătirile de plecare. Fără să vreau, îmi aduc aminte de ziua când am plecat de dincolo, la începutul verii. Acum, în lumina palidă care face să lucească obosită apa Limanului, văd apropiindu-se toamna, plină de tristeţe.

Ifim îmi ajută să curăţ santina, să înlocuiesc şcotele uzate, să astup cu câlţi şi cu smoală câteva crăpături pe punte. Trebuie să se gândească şi el la plecare; n-are ce să mai găsească de lucru în acest

port mic, unde iarna nu mai rămân decât grănicerii, căpitanul portului, vameşul şi cineva la gară. Fraţii şi surorile au să se întâlnească la Hotin, să dea fiecare socoteala de agoniseala lui, să vadă ce pământ pot să mai cumpere, pentru gospodăria lor săracă.

— Domnu', mă întreabă, în timp ce aţâţă câteva găteje, pe chei, ca să încălzească smoala, la dumneavoastră este pământu' scump?

— Nu ştiu, Mihailiuc, nu m-a interesat niciodată.

— Aşa-i, multă lume trăieşte cu alte meserii. La noi nu se poate fără pământ… La noi costă zece mii de lei pogonu' şi noi avem numai cinci pogoane, dar în toamna asta poate mai cumpărăm două. Fratele de la Bucureşti, care lucrează la fabrica de săpun, Valodia, a strâns parale. Şi Jenea, nevasta lui, a spălat rufe şi a strâns… Şi Simion, fratele de la căsăpie, a strâns, şi nevasta lui şi sora Raia şi bărbatul ei, Boris Petrenko. Ne adunăm şi cumpărăm două pogoane.

Oftează:

— Tare greu se câştigă banu', dacă nu-i pământ!

După o vreme, în timp ce amestecă smoala în căldare o altă idee îl face să ridice privirea spre mine, cu un interes nou:

— Domnu', dumneavoastră sunteţi profesor la şcoală?

— Nu, Mihailiuc, dar de ce întrebi?

Face semn cu mâinile, ca să arate zădărnicia răspunsului.

— Eu am crezut că sunteţi profesor. Eu am vrut să întreb pe dumneavoastră ceva.

— Întreabă-mă!

— Degeaba, asta pe profesor vreau să întreb. Să-mi spună profesoru', care ştie toate şi învaţă carte pe copii, de ce nu poate omu', fără pământ? La noi toată lumea are pământ; şi cine nu are, pleacă, nu poate să trăiască.

— Bine Mihailiuc, dar oamenii de la oraş, care n-au nici măcar o jumătate de pogon, cum trăiesc?

Face semn din cap, a milă: ce, parcă trăiesc?

Apoi se întoarce să mă privească, foarte curios, mirat că nu i-a venit în minte întrebarea mai din vreme:

— Domnu', dar dumneavoastră ce meserie aveţi?

— Sunt inginer, Mihailiuc.

— Inginer? face, cu neîncredere. Sunteţi dumneavoastră chiar inginer? Care ştie la maşini şi la motoare?

Câteva clipe mă priveşte aşa, pieziş, apoi chipul i se luminează deodată:

— Dumneavoastră sunteţi inginer? De inginer am eu nevoie!

Sare bucuros de pe chei şi aduce găleata fierbinte.

— Cum n-am ştiut că sunteţi inginer? Că doar, de inginer am nevoie!

Lasă găleata de-o parte, ca să poată explica mai bine, cu braţele

libere, ceea ce nu-l ajută graiul.

— Domnu', spune, muncindu-şi mâinile, încurcat, dacă dumneavoastră sunteţi inginer, dumneavoastră trebuie să ştiţi ce vreau eu; este meseria dumneavoastră. Cine poate să ştie mai bine?

— Spune Mihailiuc!

— Hm! face, şovăind, străbătut de o altă îndoială, hm! Chiar sunteţi inginer?

Şi privindu-mă pieziş, cu un fel de nedumerire:

— Eu am văzut inginer, când am lucrat în judeţ, la drumul de fier unde a pus şină nouă, şi altfel a fost ingineru'.

— Cum era? întreb, râzând.

Ifim clatină din cap, cu admiraţie:

— Era îmbrăcat frumos, cu haine subţiri, şi umbla călare, spune, privind, cu o urmă de îndoială, îmbrăcămintea mea ponosită.

După o clipă continuă, cu mai puţină tragere de inimă, dar hotărât să-şi spună păsul până la capăt:

— Domnu', dacă dumneavoastră sunteţi inginer, dumneavoastră ştiţi cum se face săpun!

— Cum se face săpunul? Dar asta ştie orice gospodină.

Ifim clatină nemulţumit, din cap:

— Eu vreau să ştiu cum se face săpun la fabrică, unde lucrează Valodia; altfel de săpun, nu ca la voi şi la noi: pui untură multă, sodă multă, foc mult, muncă multă şi iese săpun puţin. La fabrică nu pune untură, pune câini morţi, mi-a spus Valodia, şi sodă puţină, şi muncă puţină şi iese săpun mult. Dumneavoastră ştiţi cum se face săpun la fabrică?

— Asta nu ştiu Mihailiuc, răspund, îndeajuns de încurcat. Fiecare fabrică lucrează în felul ei.

— Vedeţi, dumneavoastră nu sunteţi inginer!

— Ba sunt! Dar nu sunt inginer de făcut săpun.

Ridică din umeri, ca să arate zădărnicia discuţiei.

— Degeaba, eu cu inginer am vrut să vorbesc.

— Mă, să nu mă scoţi din fire! Inginer sunt, dar n-am învăţat cum se face săpun!

— N-aţi învăţat la şcoală?

Se miră, privindu-mă nedumerit, ca şi când ar vrea să spună: „Da' la ce aţi mai umblat atunci prin şcoli?" Şi după o clipă, ca să ocolească discuţia supărătoare, începe să-şi spună planul, cum l-ar spune unui prieten la fel de nepriceput şi de prost:

— Eu m-am gândit că dacă nu e pământ, să facem săpun. Stăpânu' la Valodia face săpun, pentru toate oraşele şi trăieşte bine, în casă frumoasă, cu automobil şi cu servitori. Eu nu vreau automobil şi servitori, dar vreau să nu mai spele surori şi cumnate, rufe. Să stea acasă, să pună perdele cu flori frumoase, la fereastră, să facă mâncare

bună şi să meargă duminica la horă. Asta vreau. Să facem săpun. Dar cine ştie cum se face săpun la fabrică? Valodia nu ştie, că nu-l lasă să vadă înăuntru; acolo umblă numai stăpânu' fabricii, şi prietenii lui. Ei bagă câini morţi şi sodă proastă, da' săpun este mult şi bun. Valodia cară lăzi, afară, şi pune foc la cazan; nu ştie cum se face săpun. Cine poate să ştie? Numai ingineru' ştie.

Mă priveşte, mustrător:

— Degeaba, dacă dumneavoastră nu sunteţi inginer! Eu am ştiut că nu sunteţi inginer. Ingineru' are treabă, la fabrică, sau la drumu' de fier; nu umblă cu barca, nu are timp de plimbare. Eu ştiu ce-i inginer!

Un sunet lung de sirenă, îl făcu să se oprească. „Princesita" lăsa ancora, la jumătate de milă în larg, acolo unde se termina linia neagră a geamandurilor.

Ioniţă apăru, consternat, din capul cheiului, unde aşteptase sosirea transatlanticului.

— Pilotul e un ticălos! izbucni, frământându-şi mâinile. De ce nu i-a adus în port? Aveam adâncime pentru ei, ştia doar. De ce i-a oprit în radă?

Ce fapt de nimic, poate să spulbere fericirea unui om! De ce-şi mai pusese Ioniţă uniforma nouă, de ce măturase cheiul, de ce ştersese ferestrele la căpitănie, de ce-şi îmbrăcase copiii în haine curate, cu gulere mari, pe spate, ca marinarii? „Princesita" se legăna la ancoră, în larg. Era o navă elegantă, un fost iaht particular al unora din mulţii regi americani, achiziţionat de agenţia care organiza călătorii colective în jurul lumii. În timp ce Ioniţă se agita, opărit, pe chei, călătorii de pe „Princesita", înghesuiţi în bordul dinspre ţărm, aşteptau să se pună pe apă şalupa, ca să debarce.

— De ce n-au tras la chei? se întreba cu glas tare, indignat, Ioniţă. Aveam doar, adâncime, pentru ei; pungaşul de pilot, de la Constanţa, mi-a făcut-o. Trebuie să fie vreun prieten care râvneşte la postul meu!

Ar putea cineva să-l invidieze pentru căpitănia lui? Dar pentru ce colţ de pământ nu sunt oamenii în stare să se bată?

— Iată-l pe Ioniţă, Ioniţă-Corabie, Ioniţă Marinarul de Baltă! Ce faci mă, frate Corabie?

Un om mărunţel, cu capul mic, ca de şoarece, cu ochii neastâmpăraţi, plin de veselie, stând în picioare în prova şalupei care se apropia, îi făcea semne căpitanului, de departe, strigându-l, ca la Turnu-Măgurele, de unde se cunoşteau şi de unde îi venise lui Ioniţă patima marinăriei.

— Ce faci, frate Ioniţă! Te văzuşi căpitan de port! Mă, fir-ai să fii! Neam de neamul tău n-a umblat pe apă şi tu porţi uniformă de marinar!

Un val de sânge năvăli în obrazul căpitanului. Capul lui rotund, sub şapca nouă cu ancoră brodată în fir, păru că se clatină, ca la oamenii

loviţi în creştet. Strânse pumnii, să-şi înăbuşe mânia. Prietenul de la Turnu Măgurele, om vesel şi nepăsător, nu ţinea seama de supărarea nimănui, fiindcă el, unul nu putea din fire să fie supărat pe cineva.

— Ioniţă-Corabie! Chiar tu în persoană, căpitan de port, la Bugaz! Măi, fir-ai să fii!…

Şi se întoarse să explice în englezeşte americanilor ceva despre el, arătându-l mereu cu mâna; americanii îl ascultau cu gura căscată, curioşi, hotărâţi să nu piardă nimic din ce se poate vedea şi auzi. În clipa când şalupa acosta, zece inşi săriră pe chei, cu aparate fotografice în mână, înghesuindu-se în jurul lui Ioniță să-l fotografieze, ca pe un exemplar ciudat.

— Ce, ce înseamnă asta? bâlbâia Ioniţă, roşu în obraz, cu sudoarea îngheţată pe frunte, strângând pumnii, dându-se înapoi, fâstâcit. Ce înseamnă asta? Domnule Mănoiu, am să mă plâng de dumneata! Eu sunt în funcţie aici, nu trebuie să-ţi baţi joc…

Pilotul îşi făcu loc printre americani, veni la el şi-l îmbrăţişă.

— Frate Ioniţă, parcă nu mă mai cunoşti! Acum îmi spui „domnule Mănoiu”, cum îi spuneai tatii… Zi-mi mă: Guţă, ca la Turnu Măgurele, când jucam arşice în ţigănie, ce dracu, că doar n-oi fi uitat!

— Domnule Mănoiu, dumneata uiţi că aici sunt căpitanul portului şi că am o datorie! Cum debarcaţi lumea, fără nicio formalitate? Unde sunt actele navei? Unde este comandantul? Parcă aţi ancorat într-o insulă nelocuită.

— Stai măi, frate Corabie, nu te supăra! O să-ţi aducem şi actele, uite vine şi comandantul, pleacă şi el în excursie cu toată lumea.

Comandantul avea să vină cu a doua şalupă, avea să dea mâna cu Ioniţă, să-i spună „What do you do?”, avea să intre chiar în cancelaria căpitanului, cu o curiozitate pe care nu era nevoit să şi-o ascundă, avea să se fotografieze, în faţa căpităniei, cu Ioniţă într-o parte şi cu Mănoiu în alta. Era un om de statură potrivită, uscăţiv la faţă, cu nasul ascuţit, ceea ce făcea ca înfăţişarea lui să pară aspră; nu reprezenta chiar chipul comandantului de transatlantic pe care şi-l închipuise Ioniţă, era însă un comandant de cursă lungă şi dacă înfăţişarea lui ar fi lăsat vreo îndoială, aurul de pe cozorocul şepcii şi de pe mânecile hainei, ajungeau să convingă pe oricine.

Ioniţă ar fi putut fi, în sfârşit, din nou fericit, după atâtea supărări şi deziluzii, dacă pilotul, om glumeţ şi neastâmpărat ar fi încetat să-l mai numească cu porecla din tinereţe, care îl supăra atât de rău.

— Frate Corabie, zi te făcuşi căpitan de port! Măi fir-ai să fii!

După ce-l fotografiară pe Ioniţă, curiozitatea americanilor se întoarse spre mica mea corabie. Mă găsiră matisând parâmele. Câţiva coborâră pe punte şi se prezentară, camaradereşte. Nu le-am ţinut nicio clipă minte numele. Erau băieţi tineri, înalţi, zvelţi, sportivi, plini de viaţă, cu o lumină în ochi care îţi câştiga încrederea. M-am

gândit la privirile piezişe, tulburi, cenuşii, bănuitoare, ale oamenilor de aici, care pândesc întruna şi întruna se tem de ceva… Ce curioasă undă de viaţă, ce sănătate primitivă, aduceau de peste ocean aceşti băieţi, care nu ştiau ce-i prefăcătoria, care spuneau lucrurilor pe numele lor, cu sinceritate, cu puţină naivitate, poate cu puţină inconştienţă, ca nişte copii care n-au avut încă timp să înveţe minciuna şi prefăcătoria.

Veni apoi şi comandantul, ca să îmi vadă corabia, cu o vie plăcere, surprins de existenţa ei aici. Se interesă de drumul pe care vroiam să-l fac, cercetă hărţile şi cărţile de navigaţie şi când află că nu am sextant, se grăbi să-mi spună că îmi va dărui unul. Nu ştiam cum să-i răspund, copleşit de atâta simpatie. Mai târziu avem să înţeleg dragostea pe care vechii navigatori cu vele o poartă tinerilor urmaşi ai lor, din ce în ce mai rari. N-avea oare ceva din comandorul Maximov, acest american comandant de transatlantic? Din două părţi îndepărtate ale lumii, din două rase atât de diferite, una atât de tânără, care numai în două sute de ani îşi făcuse o ţară şi o istorie, acum pe puntea acestei mici corăbii gesturile unuia semănau cu ale celuilalt, de asemeni spiritul, comun tuturor marinarilor adevăraţi din lume. În aşteptarea autobuzelor care să-i ducă la Cetate, comandantul se aşeză pe punte, ca la el acasă, cum făcuseră şi cei veniţi înaintea lui.

Nadia ne găsi bând whisky din sticlele plate pe care le aveau în buzunare, nedespărţindu-se de ele, cum nu se despărţeau de aparatele fotografice. O primiră camaradereşte, cu strigăte vesele. Ea se îmbujoră puţin, între atâţia băieţi străini, şi sfiala o făcea încântătoare.

— O rusoaică? Este o rusoaică? mă întrebară, cu o vie curiozitate.

— Nu sunt rusoaică! răspunse Nadia înaintea mea, sărind pe punte, mai îndrăzneaţă decât o ştiam.

— Dar aici nu sunt rusoaice? reluară, cu un fel de nerăbdare.

— Sunt, numai că altfel decât tipul imaginat de dumneavoastră, am răspuns, ridicându-mă să-i fac loc Nadiei. N-o să găsiţi niciuna ca în cărţile care v-au înfierbântat.

Se priviră, puţin încurcaţi şi nedumeriţi, apoi, vorbirăm, despre altele, despre călătoria lor, care se termina abia la anul. Le trebuia optsprezece luni să ocolească pământul, oprindu-se în fiecare ţară, cercetând fiecare colţ al lumii, înregistrând pe pelicule fotografice tot ce întâlneau în cale. După optsprezece luni se întorceau acasă, cunoscând toate felurile de oameni din lume, e drept că mai mult după înfăţişare decât după suflet şi după obiceiuri. Dar important pentru ei era să aducă în valize cât mai mulţi kilometri de film.

— Sunteţi logodiţi? întrebă unul, căutând să ne vadă pe degete, verighetele.

Acelaşi val de sânge ne făcu pe amândoi să ne îmbujorăm.

— Nu, am răspuns, aplecând capul. Suntem…

Şi mă gândeam: „Oare ce suntem? Cum de nu am căutat un cuvânt care să ni se potrivească? Am fi avut timp, într-o lună şi jumătate de când ne cunoaştem.”

— Suntem camarazi, am răspuns, fără să mai ştiu în acea clipă ce însemna cuvântul.

Nadia ridică privirea râzând, mai sigură pe ea decât eram eu pe mine.

— Eu sunt profesorul lui de înot şi el profesorul meu de matelotaj, spuse, închizând în această formulă simplă toate întâmplările prin care trecusem împreună.

Avea dreptate. Cum nu mă gândisem niciodată? Nu pornisem de aici? Şi nu aici rămăsesem până astăzi? „Acum, îmi spuneam, înainte de a ne despărţi ar trebui să ne dăm unul altuia câte o diplomă, cum se dă la orice şcoală.”

Pe şoseaua gloduroasă din lungul căii ferate se auzeau sosind autobuzele.

— Veniţi diseară pe bord! ne invită comandantul. Facem o mică petrecere. Ne-ar bucura să fiţi şi dumneavoastră cu noi.

Am privit-o pe Nadia. Surpriza îi adusese sângele în obraz. Mă înfuria acum această mobilitate a sângelui ei, acest sistem de circulaţie liber, lăsând sângele să se ducă din inimă direct în obraz, fără nicio piedică, fără să întâlnească zăgazul nici unei raţiuni, fără nicio putinţă de abţinere.

— Eu plec diseară, am răspuns. Îmi pare rău, dar n-am să pot veni la serbarea dumneavoastră.

Nadia lăsă capul în jos, fără să spună un cuvânt, mâhnită că răspunsese înaintea mea şi în alt fel decât mine.

— Nu se poate să pleci diseară! protestară tinerii americani. Ai să vii la petrecere, după aceea îţi dăm drumul. Acum te confiscăm.

Intervenţia lor gălăgioasă îi aduse şi Nadiei un curaj neaşteptat. Întoarse capul, privindu-mă în ochi, cu o îndrăzneală necunoscută.

— Rămâi, spuse, apucându-mi braţul. Te rog şi eu să rămâi. Ai să pleci mâine dimineaţă.

Am scuturat capul.

— Ai să pleci la noapte, după petrecere! urmă, concesiv.

O priveam, uimit. Îi era totuna dacă plecam acum, diseară, sau mâine dimineaţă. Avea un singur gând, să meargă la distracţie pe iahtul americanilor. Ce nevinovat fel de a trăi viaţa! Nu-şi punea nicio întrebare, pentru mai târziu. Acum avea un singur gând, care le îndepărta pe toate celelalte. Aşa se întâmplase când învăţase să înoate, aşa se întâmplase când voise să înveţe matelotajul, aşa se întâmplase când se îmbolnăvise Ştefănel şi când toată bunătatea din sufletul ei o îndreptase numai asupra lui. Nu se gândea că mâine dimineaţă catargul „Miladului” nu se va mai legăna deasupra cheiului, nu se

gândea că între clipa de faţă şi plecarea mea, petrecerea era o deşertăciune.

Şi atunci, eu care, în faţa fiecărui gest, îmi puneam întrebări uneori chinuitoare, deşi adesea fără folos, m-am simţit pentru o clipă, poate pe nedrept, deasupra tuturor acestor oameni.

— Bine, am să vin! am răspuns, cu o veselie sinceră, pentru că în sufletul meu toate amărăciunile deveniseră şi ele deşertăciuni, ca petrecerea proiectată.

Americanii săriră pe chei, bucuroşi, de parcă răspunsul meu, aici, pe a patruzeci şi şasea paralelă şi pe meridianul al treizecilea, ar fi putut să aibă vreo importanţă pentru ei, care se opreau în toate punctele de pe glob, unde meridianele se întretaie cu paralelele.

— Eşti foarte drăguţ, foarte drăguţ! se bucură Nadia, agăţându-mi-se veselă de braţ. Cine a spus că nu ştii să fii decât urâcios? Aş vrea să te sărut!

Am întors capul şi am privit-o, uimit. Era atât de tânără, atât de frumoasă, şi râdea cu atâta nevinovăţie, cu atâta inconştienţă, arătându-şi dinţii albi, strălucitori, sub buzele pârguite, încât amărăciunea m-a cuprins din nou.

○

Ce brutală schimbare de decor! Aseară, la zece mile de aici, pe malul acestui Liman al cărui suflu îl simt venind de peste sălciile insulei Carolina, altă muzică, alte lumini, alţi oameni… Alţi oameni mai ales.

Stau rezemat cu spatele de balustradă şi privesc puntea inundată de lumina reflectoarelor, sub care americanii, îmbătaţi mai puţin de whisky şi mai mult de tinereţea lor explozivă, pe care ştiu s-o conserve mai bine decât noi, dansează schimbând reflecţii în gura mare. Sunt nişte copii în haine de oameni mari. Fiecare întâmplare e gata să-i entuziasmeze; găsesc la fiecare pas ceva să-i uimească. Pentru ei viaţa nu e niciodată plictisitoare, fiindcă se apropie de ea cu o sinceritate puerilă şi naivă. Nu au rafinament decât în croiala hainei, în ciorapii cu carouri mari, ca ţesătura scoţiană, în tocurile pantofilor, foarte late, în gulere şi în papioane. Dar sunt oameni adevăraţi.

Câţiva se apropie de mine, patinând de parcă ar fi beţi.

— Unde sunt ruşii? întreabă, aplecându-se peste balustradă, ca sa desluşească ceva în întuneric.

E o noapte neagră; luna răsare înspre ziuă şi stelele sclipind pe cerul rece nu izbutesc să împrăştie întunericul. Suntem ancoraţi la marginea apelor ruseşti, dar Rusia e foarte departe.

Mă gândesc că aseară, dacă ar fi venit la petrecerea de dincolo ar fi putut să vadă ceva din ea.

— Cum sunt ruşii? Cum sunt? mă întreabă, cu o curiozitate copilărească, privindu-mă stăruitor, ca să nu le scape răspunsul de pe

chipul meu.

Cine poate şti cum sunt? Dacă s-ar fi dus la numai treizeci de mile mai spre răsărit, ar fi debarcat la Odesa şi acolo ar fi înregistrat, pe câţiva metri de peliculă fotografică, tot ce nu le puteam spune eu acum. Dar ce revelator din lume ar fi fost în stare să developeze apoi, în adevărata lor lumină, aceste fotografii? Ce-ar fi putut ei înţelege din nişte imagini, în alb şi negru? În colecţia de fotografii de pe tot pământul, ar fi avut nişte chipuri noi, şi atât… Ce-ar fi putut să spună fotografiile, despre viaţa acestor oameni, despre obiceiurile lor, despre sufletul lor, când ei înşişi nu ştiu prea mult, nici marii lor scriitori nu ştiu tot, fără greşeală?

Iat-o pe doamna Learst, strecurându-se printre dansatori, cu bloc-notesul şi cu stiloul în mână, ca să vină lângă noi.

— Spune-mi, ai stat mult aici, la frontieră; cunoşti vreo întâmplare cu contrabandişti? mă întreabă, gata să însemne în carnet.

Doamna Learst scrie pentru un magazin ilustrat, de la New-York. Scrie neîntrerupt, în tovărăşie cu soţul ei. El se oprise acum la Constanţa, ca să viziteze staţiunile de pe litoralul dobrogean. Aşa îşi împărţeau totdeauna munca lor de reporteri; trebuiau să scrie două mii de cuvinte pe zi, fiecare. Doamna Learst se plângea totuşi că nu câştigă de-ajuns. Magazinul lor ilustrat le plătea douăzeci de cenţi rândul, destul ca să poată trăi cineva din plin. Ei cheltuiau însă numai un sfert, de aceea era puţin; restul îl capitalizau, în aşteptarea unui moment potrivit, ca să pună mâna pe acţiunile unei societăţi de editură. Visul doamnei Learst era să nu mai colinde lumea, să nu-şi mai însemne impresiile, să stea într-un birou propriu şi să calculeze, cu liniametrul, numărul cuvintelor scrise de angajaţii săi. Pentru împlinirea acestui ideal, umbla necoafată, cu părul atârnându-i în dezordine pe ceafa brună, purta pantofi bărbăteşti, cârpiţi de mâna ei albă, seara, în cabină şi rochii trainice, din piele de drac, cusute grosolan, care îi dădeau o graţie primitivă, de cow-boy, sau de pionier al unui ţinut american încă neexplorat.

Doamna Learst nu dansa, nu cocheta, nu pierdea niciodată vremea: scria. Poate nu cunoştea niciun sentiment. Zâmbea tuturor cu acelaşi zâmbet întreg, sincer, dar zâmbetul ei nu însemna niciodată ceva nou; era egal de prietenă cu toată lumea, cu cunoscuţii şi cu necunoscuţii, de la bucătar până la comandantul vasului, care, cu o curtoazie neoficială, cobora din sfert în sfert de oră de pe puntea de comandă, ca să-i ofere ţigarete; doamna Learst mulţumea, îl privea o clipă pe sub genele lungi şi grele, zâmbindu-i cu ochii negri, mari şi catifelaţi, apoi se apleca peste carnet şi începea să scrie.

— Spune-mi, poţi să-mi povesteşti ceva? Poţi să-mi arăţi un contrabandist, să stau de vorbă cu el?

— Nu! Aici nu se face contrabandă. Cunosc însă altfel de

întâmplări. Aici se trag mai multe focuri de puşcă decât la alte frontiere, dar nu se ştie cine le trage.

Ridică ochii şi mă priveşte mirată:

— Dar de ce să tragă dacă nu sunt contrabandişti?

— Sunt întâmplări sângeroase, doamnă; sunt pescari, pe care îi prind noaptea, pe Liman, şi-i trag dincolo, dar, fără martori, e imposibil de dovedit. Sunt spioni, sunt…

— Oh! Ce istorie banală! La noi nu mai merge; s-a saturat lumea de poveşti cu spioni. Nu ştii chiar nimic despre contrabandişti?

Doamna Learst îşi cunoaşte cititorii; pentru banii care îi cheltuiesc pe magazinul ei, trebuie să li se dea fotografii frumoase, de pe plajele Californiei, unde se văd femei în costume de baie, excentrice, să li se dea sfaturi de frumuseţe şi de dragoste, să li se povestească istorii cu sfârşit frumos şi întâmplări cu contrabandişti.

Comandantul urcă scările din careu şi vine să ne spună bună seara. Aşa cum a îmbrăcat fracul alb, fără coadă, haina de gală a marinarilor, peste cămaşa cu pieptul tare, scrobit, pare un personaj din filme. Dar, cu toată îmbrăcămintea lui de gală, este comandantul unui vapor adevărat, care a traversat Atlanticul şi va pleca mai departe, în jurul lumii. M-aş simţi umilit cu îmbrăcămintea mea de bord, cu tricoul negru închis la gât, cu pantalonii de dril şi cu pantofii de tenis, dacă n-ar fi doamna Learst alături, mai simplu îmbrăcată decât mine. Dar la drept vorbind, nici ceilalţi nu sunt toţi îmbrăcaţi altfel decât azi dimineaţă. Bărbaţii au rămas în hainele de călătorie; câţiva şi-au scos chiar sacoul şi dansează în cămaşă, cu mânecile sumese; par mai degrabă nişte boxeri la antrenament. Unele din femei au venit îmbrăcate în rochii de seară, decoltate şi cu bijuterii; fetele însă, sportive şi camarade, care se tutuiesc cu toată lumea şi spun „darling” oricui, cum l-au cunoscut, se simt bine în fustele lor scurte şi-n bluzele subţiri, strânse pe mijlocul zvelt. Această îmbrăcăminte le îngăduie să se mişte în libertate, ducând pahare cu cocktail de la un grup la altul, silindu-ne pe toţi să bem, ca toată lumea să fie egală.

O caut între ele, pe Nadia, dar n-o văd. Poate este la bar.

Comandantul mă apucă de braţ şi urcăm împreună scările punţii de comandă; îmi arată cabina de navigaţie şi instrumentele de bord.

— Am trei sextante, spune, deschizând capacele cutiilor. Unul ţi-l dau dumitale.

Nu ştiu cum să primesc darul lui.

— Vroiam să cumpăr unul, la Constanţa, spun, ezitând.

— Te rog să-l iei pe al meu; e cel mai modern sistem.

— Domnule comandant… încerc să protestez, cu sfială.

— E un foarte modest dar pe care vreau să-l fac unui tânăr navigator, spune, silindu-mă să-l primesc.

Îmi arată apoi cum se manevrează vernierul şi, după ce îi deprind

mecanismul, ieşim pe puntea de comandă să caut pe cerul negru, la nord, steaua polară, ca s-o prind în oglindă şi s-o cobor pe orizont. Comandantul stă alături, explicându-mi această operaţiune foarte simplă, pe care de altminteri o cunosc; îmi lipseşte numai îndemânarea şi precizia… Dar nu văd steaua polară. Jos, pe punte, sub reflectoare, Nadia dansează, cu capul dat pe spate, îmbujorată, veselă, poate puţin ameţită. Sub buclele de pe frunte, şi-a prins o diademă îngustă, cu strasuri albe, sper că nu sunt briliante; cum scânteiază între şuviţele de păr, diadema dă chipului ei o strălucire care nu i se potriveşte, e prea frapantă şi prea rece. Şi-a vopsit buzele şi obrajii, cu roşu. Nu-mi vine să cred. Şi nu ştiu în care colţ al camerei ei inocente poate ţine ascunse aceste vopsele. Când ne-am întâlnit pe chei, ca să venim aici, era prea întuneric ca să-i pot distinge culorile din obraz. Acum n-o mai recunosc, sub fard. Nu recunosc nimic din fiinţa ei, care aseară tremura, speriată, pe cheiul portului, care în zori, când locotenentul Ilinca îşi dăduse duhul sus pe mal, între salcâmi, plângea, zbuciumată, cu capul pe umărul meu. De unde, din ce dulap, din ce cufăr, din ce ascunzătoare secretă, – fiindcă niciodată nu le-am putut bănui, – a scos rochia aceasta lungă, de tulle, şi pantofii argintii, cu tocurile înalte, şi cingătoarea de fir alb, care îi strânge mijlocul şi îi dezvăluie supleţea?

Dansează, veselă, cu capul dat pe spate, privind în sus, în ochii partenerului, care nu conteneşte să-i vorbească. E unul din tinerii pe care nu ştiu cum îi cheamă, Bob, sau Jim, sau John, sau Tom, ca pe recruţii ei de pe plajă. E înalt, cu umerii largi, de sportiv, cu gâtul cam scurt, dar mobil. Părul lui castaniu e pieptănat îngrijit, cu cărarea într-o parte, şi stratul gros de gomină îl fixează, să nu se deranjeze până dimineaţa. Are ochii albaştri şi obrazul trandafiriu, de copil. Nu poţi să ştii dacă şi-a dat vreodată cu briciul pe faţă. Mişcările lui nesilite, hotărâte, îl arată însă ca pe unul care ştie cum trebuie ţinută viaţa în frâu. E poate un bussinesman de douăzeci şi patru de ani, care îşi va struni cu mâna puternică afacerile şi va rămâne în viaţa lui particulară totdeauna copil, până la bătrâneţe, când părul fixat acum în gomină va deveni sur. Ce ar putea să-i spună Nadiei, acest tânăr mânuitor de cifre şi de dolari? Nadia îl ascultă şi în timp ce el vorbeşte, serios, puţin încruntat, ea îl priveşte în ochi, încântată şi râde, cu capul dat pe spate…

Ridic sextantul la ochi şi mă silesc să prind steaua polară.

— Acum, îmi arată comandantul, învârteşte vernierul până ce oglinda aduce steaua la orizont.

Învârtesc vernierul şi steaua cade, vertiginos, în întunericul mării; am mişcat butonul prea mult, şi am pierdut-o. Ar trebui să mă întorc, s-o iau iarăşi de sus, dar ochii mi se opresc pe diadema Nadiei, care luceşte, cu acelaşi luciu şi cu aceeaşi răceală ca şi steaua polară

pierdută în mare.

— Oh, mă ierţi, face comandantul, văzând-o jos pe doamna Learst, plimbându-se în lungul balustradei. Te rog continuă; mă întorc într-o clipă.

Coboară treptele, câte două, tinereşte, cu paşi elastici, să-i ducă doamnei Learst, ţigarete.

Rămân singur, cu steaua polară şi cu celelalte stele. Le prind în oglindă şi le răstorn în mare, cu o pornire nervoasă, cum aş vrea să le sting pe toate. Dar stelele, îndată ce scapă din oglinda sextantului, se reîntorc pe cer şi clipesc, neştiutoare şi nevinovate.

Comandantul întârzie jos, cu doamna Learst sau cu altcineva; nu-l mai văd. Muzica a contenit pentru o clipă, se aud strigătele fetelor care oferă tuturor pahare cu cocktail. Nadia s-a oprit în mijlocul punţii, cu dansatorul ei, alături. O doamnă în rochie lungă vine în faţa ei şi-i mângâie obrazul cu mâna împodobită de inele. Mă gândesc la Luisa Antonovna, care n-a mângâiat-o niciodată aşa, şi îmi dau seama că o mamă i se poate substitui cu un singur gest. Dar nu, doamna cu diamante nu e mama tânărului american; e mătuşa lui. Îmi va spune Nadia, peste câteva clipe, când ne vom întâlni la picioarele scării, întâmplător, surprinşi, ca şi când am fi uitat unul de altul.

Îmi dezlipesc ochii de pe punte şi privesc spre ţărm, unde farul, cu lamele lui mari de lumină, sfâşie întunericul ca pe o perdea pe care ar vrea s-o dea la o parte, dar care revine de fiecare dată înapoi, îndărătnică. Pe obraz simt briza de la nord, întărindu-se, aducând fâşâitul sălciilor de pe insula Carolina. Comandantul nu mai vine; pun sextantul în cutie şi cobor scările punţii de comandă, fără să ştiu încotro vreau să mă duc. Jos, o întâlnesc pe Nadia. Tresare, de parcă acum şi-ar fi adus aminte că are un prieten închis, care se eliberează astăzi. Dar după o clipă îşi revine şi ridică privirea, cu îndrăzneală. Numai zâmbetul i-a murit pe buze:

— Tommy vrea să mă mărit cu el, spune, bătându-şi repede pleoapele peste ochii care lucesc în lumina piezişă a reflectoarelor.

Tommy? Îl cheamă aproape aşa cum mi-am închipuit; ca pe unul din băieţii de pe plajă. Ce-or fi făcând acum băieţii? De o săptămână nu i-am mai văzut. Ei îşi închipuie că Nadia e cu mine şi poate mă urăsc. Dar, iat-o cu altcineva, cu acest Tommy, american cu umerii largi, cu sufletul curat şi naiv, care ştie să-şi conducă afacerile, simplu şi sigur.

— Îmi pare bine, Nadia.

Şi mă gândesc: „Da, îmi pare bine. Sunt tineri, plini de viaţă, plini de sănătate. Copiii lor vor fi voinici şi frumoşi.”

Ea mă priveşte, puţin dezorientată, cu zâmbetul mort pe buze. În obrazul din care sângele a fugit, fardul lasă două pete ţipătoare.

— Îmi pare bine, Nadia! repet.

Şi-mi spun iarăşi, în gând: „Da, îmi pare bine!” Îi trebuia acest băiat sincer şi bun, cu nevinovăţia din ochii lui albaştri, care ştiu totuşi să vadă ceea ce trebuie văzut, acest băiat care ştie în orice clipă ce vrea, ce trebuie să facă, nu pierde zadarnic niciunul din cele şaizeci de minute ale unei ore. „Îmi pare bine!” îmi spun. Şi încerc să mă bucur, pentru fericirea ei viitoare, pentru casa ei luminoasă, pe care o şi văd, într-un parc la marginea oraşului, înconjurată cu glicină. Mă gândesc la odăile curate, cu mobilă albă, la florile de câmp care îi plac atât, puse în glastre, în fiecare colţ al încăperilor, pe fiecare dulap, pe fiecare masă, pe fiecare poliţă.

— Să mă duc cu el, tocmai acolo? mă întreabă, cu un fel de teamă.

Acum o sperie drumul lung. Celelalte temeri au trecut?

— Da, Nadia, spun; să te duci!

Şi mă gândesc: „Să se ducă, în casa aceea luminoasă. I se cuvine, după ce o copilărie a tremurat de frică şi de frig în temniţa blândului doctor Rabega, la Chişinău. Să se ducă.” Sâmbăta vor pleca la ţară, cu maşina sport, pe o şosea asfaltată, vor merge la o fermă, se vor tăvăli în fân, vor bea lapte nefiert, cu miros de iarbă grasă, vor umbla, ţinându-se de mână, pe malul unui râuşor cristalin, pe sub nişte copaci verzi, vor culege flori, galbene sau roşii şi se vor întoarce arşi de soare.

— Tommy are acţiuni la nişte mine de fier de la Minneapolis. Dacă se însoară, peste un an tatăl lui îi dă conducerea şi mai capătă zece la sută din acţiuni, spune Nadia.

E o lecţie învăţată bine; Tommy ştie să explice.

— Locuieşte la St. Cloud, pe Mississippi în sus, cu părinţii lui; sunt foarte cumsecade. Mătuşa lui a spus să merg; au să fie cu toţii foarte buni cu mine.

— Du-te Nadia! Te sfătuiesc din tot sufletul, să te duci.

Încet, sângele îi revine în obraji; petele ţipătoare de fard se şterg şi chipul, puţin crispat, i se destinde. Deasupra dinţilor ei albi, buzele şi-au pierdut rigiditatea. Mă priveşte cu un fel de recunoştinţă care nu mă doare, fiindcă şi aşa îmi dă ceva al ei, în clipa când nu mai aşteptam nimic.

— Spune, chiar mă sfătuieşti să plec?

— Sigur!

Lasă capul pe spate, şi râde, încântată.

— Ştii, spune ridicând deodată pleoapele, ca să-i văd ochii plini de strălucire, Tommy e campion de tenis şi de înot.

Totul e aşa cum mi-am închipuit.

— La casa pe care ne-o facem lângă Duluth, o să avem un parc mare şi o piscină. O să înotăm în fiecare dimineaţă, împreună. Spune, n-are să fie frumos? Şi lacurile, sunt foarte aproape; o să facem plajă tot timpul…

Da, totul va fi aşa cum mi-am închipuit. Tommy al ei e un băiat şi un om de nădejde, cu toată înfăţişarea lui de copil.

— Du-te, Nadia!

O umbră de îngrijorare i se lasă, deodată, pe obraz.

— Şi Ştefănel? întreabă, privindu-mă cu teamă.

— Pe Ştefănel să-l luaţi cu voi; acolo copiii sunt îngrijiţi altfel; se va face bine mai repede.

Nu-mi răspunde; dar ochii ei în care recunoştinţa se scaldă în lacrimi, vorbesc pentru ea: „Îţi mulţumesc, spun ochii, îţi mulţumesc. Îţi mulţumesc, spune mâna ei, strângându-mi braţul.”

— Şi doctorul? şi Luisa Antonovna?

Răsuflu adânc, ca după un drum greu.

— Doctorul? El rămâne cu bolnavii lui şi cu Stan. Luisa Antonovna se va gândi la tine şi va da la pasenţe. Tu ia-l pe Ştefănel şi pe Năstase.

Amintirea motanului de catifea o face să se înveselească.

— Nu-ţi baţi joc de mine? Să-l iau pe Năstase în America?

Râdem amândoi, şi fiindcă-i ultima întrebare, îi răspund, din toată inima:

— Să-l iei! Nu e motanul tău?

Vântul se întăreşte. Îl simt cum trece printre noi, ca să ne despartă cu adierea lui rece.

— Tu ce faci? mă întreabă după un timp, ţinându-şi privirea plecată.

Cum aş putea să-i mulţumesc pentru sfiala din această întrebare?

— Eu, bine, am să plec, îndată după miezul nopţii, când răsare luna. Am întârziat foarte mult aici.

Îmi mângâie braţul.

— Îţi pare rău?

— Nu, Nadia, nu-mi pare rău că am stat, nu-mi pare rău că plec. A fost o vară frumoasă. Acum vine toamna şi se întoarce comandorul.

Stă cu capul plecat, urmărind cu privirea vârful pantofului care se joacă pe scândura punţii.

Şi nu mai pot să-i văd ochii. Comandantul vine dintr-o parte, tocmai în clipa când vine Tommy, din cealaltă, s-o ia la dans.

— Domnule comandant, spun, dumneavoastră sunteţi singurul de la care îmi iau rămas bun, fiindcă mă înţelegeţi şi n-o să mă opriţi. Mai am de făcut pregătiri.

Se duce sus, după sextant.

— Îţi doresc drum bun, spune punându-mi-l în braţe.

Aşa cum stă, cu spatele în lumină, acum seamănă cu comandorul Maximov, comandorul Maximov din vremea când era mai tânăr, când umbla pe mare. Mă despart cu emoţie de acest om deşi l-am cunoscut abia azi dimineaţă. O barcă mă aşteaptă în întuneric, jos, la tangon. În clipa când ne desprindem de bord, îl văd pe comandant, sus, în

lumină, făcându-mi semn cu mâna. Şi cu toate că aud muzica, uit cu desăvârşire că Nadia e acolo şi dansează, îmbujorată, cu capul dat pe spate în lumina reflectoarelor.

Îl văd doar pe comandant, rezemat de balustradă; cum simt cutia sextantului în braţe mi se pare că înăuntru, el mi-a pus un elixir, ca să uit mai uşor oamenii de care mă despart.

○

Cheiul este pustiu; ca să pot pleca pe întuneric, am ancorat barca de aseară, în mare, în faţa sanatoriului, într-unul din canalele care se formează între bancurile de nisip. Nu-i niciun barcaz la chei, nu mai este grâu de încărcat, portul rămâne părăsit, până la anul. Din când în când va mai veni câte un vaporaş, să aducă fier, var şi ciment pentru nişte case care nu se vede unde se clădesc. Ascult paşii grănicerului, cum se duc spre far şi mă întreb, ce păzeşte el aici? Poate vântul şi sălciile, care plâng pe ţărmul celălalt, pe insula Carolina. La uşa căpităniei arde un felinar afumat, singura lumină rămasă în port, după ce şlepul lui Nail a plecat. Eclaturile rare ale farului, varsă peste cheiul pustiu o lumină neclară, dezvelind din întuneric pereţii magaziilor. Pe acolo e poteca înspre sanatoriu, drumul obișnuit pe care plecam din port, cu Nadia. Mă gândesc înduioșat la Ştefănel, și la lungile lui zile de boală. Aș vrea să-i dăruiesc ceva, înaintea plecării, cum n-am putut să-i dăruiesc Nadiei, să aibă o amintire de la mine. Îmi revizuiesc în gând averea de pe bord și nu găsesc nimic.

Mă îndrept fără gând, mecanic, spre sanatoriu. Bolnavii nu dorm; cei care se pot da jos din pat, s-au apropiat la marginea terasei şi, rezemaţi de parapet, ascultă muzica gălăgioasă care vine din larg. Luminile „Princesitei” se văd, strălucitoare; pentru ei e o feerie.

— Unde-i Nadia? mă întreabă Ştefănel, surprins că mă vede singur.

— N-a putut să vină, e obosită, mint, şi mă aşez pe un scăunel, la picioarele patului.

Lui Ştefănel îi este somn, dar fiindcă am venit, ţine să-mi mai spună o dată, că peste două-trei zile îi scot ghipsul.

— Atunci merg şi eu cu voi pe mare!

Tac; mă gândesc la atâtea deodată. La doctorul Rabega, pe care îl ştiu aşa de bine, fără să-l cunosc; la casa lor întunecoasă, de la Chişinău, la parcul lor sălbatic, la dogul uriaş.

— Îţi pare bine că te întorci acasă, Ştefănel?

— O, da, îmi pare bine. Îmi pare bine că am să pot umbla.

După o pauză în care mi-am adunat gândurile, cu capul aplecat, ca să nu-mi întâlnească privirea, reîncep:

— Luisa Antonovna a fost azi pe aici?

Se sileşte să-şi amintească:

— Azi? A fost, ba nu, nu; ieri a fost, azi nu…

Nu-l încălzesc vizitele ei.

— Ştefănel, întreb, dacă ai pleca undeva, într-o călătorie lungă şi frumoasă, nu ţi-ar fi dor de casă?

Răspunde repede:

— Nu, nu; mi-ar fi dor numai de Nadia.

— Şi dacă ai pleca împreună cu ea?

— O! Nu ştii cât o iubesc!?

— Şi ea te iubeşte, Ştefănel.

— Ştiu. Noi am crescut împreună. La noi acasă e foarte urât.

Ce familie ciudată, mă gândesc, amintindu-mi povestirile Nadiei, despre serile lor de iarnă, când tăceau toţi patru, sorbindu-şi ceaiul în faţa căminului din salon.

— Voi aveţi nevoie de soare, Ştefănel, spun. De soare, de aer mult, de lumină; voi trebuie să fiţi mereu veseli.

Acum i se pare că purtarea mea are ceva neobişnuit şi mă priveşte îngrijorat.

— Unde e Nadia?

— Doarme.

— Nu mă minţi?

— Nu.

— Spune drept: v-aţi certat?

Zâmbesc.

— Cum aş putea să mă cert cu ea?

— Atunci de ce n-a venit?

Mi-e silă să mai mint.

— Nadia se pregăteşte pentru o călătorie, mărturisesc, fără să mă uit la el, gândindu-mă la planurile pe care şi le face ea acum, cu Tommy.

— Ce călătorie? întreabă Ştefănel, surprins, încercând să se ridice într-un cot. Mie nu mi-a spus nimic.

— O călătorie lungă şi frumoasă; ai să pleci şi tu cu ea.

— Ce înseamnă asta? Ce s-a întâmplat? De ce vorbeşti pe ocolite?

Ridic ochii şi îl privesc, zâmbind.

— Nu s-a întâmplat nimic rău, Ştefănel. Dimpotrivă, ceva foarte frumos. Are să-ţi pară bine; ai să vezi o lume nouă, luminoasă, unde nu-i frig şi întuneric şi unde nu umblă nimeni încruntat.

— Mergi şi tu cu noi?

Clatin din cap, zâmbind.

— Nu, eu nu merg.

— De ce?

— E prea departe pentru mine; şi nici n-am ce să caut acolo.

În larg se aude muzica, începând un cântec nou. E un cântec de dans, cu ritmul sacadat, îndulcit însă de marea depărtare. Doi bolnavi se prind de umeri şi încep să danseze, între paturi. Unul are un picior mai scurt şi cum şchioapătă, dansul lor pare o batjocură. Celorlalţi

însă nu le pasă, întâmplarea îi înveseleşte, bat din palme cu însufleţire.

— Ca la bal, ca la bal! strigă râzând, în vârful paturilor.

Alţi câţiva se dau jos şi, prinzându-se doi câte doi de umeri, încearcă să danseze. Sunt adolescenţi care au început să înveţe primii paşi de dans la şcoală, în recreaţii; acum visează cu melancolie ceaiuri şi serate la care nu se pot duce, la care poate nu se vor duce niciodată. Aici, unde toţi sunt infirmi, picioarele lor anchilozate, strâmbe, cu glezna sau cu genunchiul înţepenit, nu-i fac să se ruşineze.

— Ca la bal, ca la bal! exclamă cu toţii, bătând din palme, contaminaţi de veselie.

Şi perechile schiloade se învârtesc, împreunate sinistru, între paturi, pe terasă. Sub paşii lor târşiţi pe ciment, muzica aproape că nu se mai aude, dar ei continuă să danseze, fiecare în ritmul lui.

— Când are să-mi scoată ghipsul, am să dansez şi eu, spune Ştefănel, privindu-i, cu ochii sticlind. Nadia are să mă înveţe.

Strâng pumnii, cutremurat de spectacolul grotesc, şi mi se duce gândul la băieţii aceia tineri, de pe „Princesita”, zvelţi şi sănătoşi, la fetele cu fuste scurte, cu picioarele lungi, bine făcute, de sportive, cum dansează la lumina reflectoarelor, ameţiţi de tinereţea şi de sănătatea lor.

— Dacă-i bal, să ne dea vin! strigă o voce subţire, din fundul terasei.

E o voce de copil; dar de unde a putut să împrumute tonul dezmăţat?

— Să ne dea vin, să petrecem! continuă să strige, cu o veselie de beţiv, bătând cu cana de fier în marmura noptierei.

Alte glasuri subţiri, devenind parcă toate deodată dezmăţate, se ridică în jurul lui:

— Să ne dea vin! Să ne dea vin! Să petrecem!

Şi încep să izbească toţi, contaminaţi, cu cănile, în noptiere, iscând un zgomot îngrozitor, sec, de oase lovite între ele. După o clipă loviturile intră toate în acelaşi ritm, un ritm rar, apăsat, imperativ.

— Să ne dea vin! Să petrecem! ţipă glasurile lor subţiri, îmbătate ca de orgie.

E ceva în organismul lor, în nervi, în creier, în suflet de asemenea, care se răzbună, după lungile luni de boală. E o dezlănţuire care te îngrozeşte şi în acelaşi timp îţi sfâşie inima.

— Vrem să petrecem! Să facem bal! strigă ritmat, cu glasurile unite.

Muzica din larg nu se mai aude, poate a încetat de mult. Perechile de dansatori schilozi continuă însă să se învârtească pe terasă, cu înverşunare, târşâindu-şi paşii bolnavi după ritmul cănilor de fier care lovesc în noptiere.

Chiar şi în ochii lui Ştefănel văd aprinzându-se flăcările sticloase

ale acestei beţii de nervi. Întinde mâna, cu o veselie bolnavă, apucă şi el cana de pe noptieră. Îl opresc, cutremurat şi mă gândesc la sora lui care acum râde, inconştientă, la bar şi bea cocktail, ameţită, cu capul dat pe spate, cu diadema de pe frunte răspândind în jur fulgere şi stele.

Zgomotul se întinde, contagios, de pe o terasă pe alta. Până să vină infirmierele, nebunia a cuprins toată faţada sanatoriului. Chiar bolnavii maturi, înveseliţi de revoluţia copiilor, bat cu cănile în noptiere, ştiind că nu vor putea fi pedepsiţi în număr atât de mare, şi strigă, cu glasurile groase:

— Să ne dea vin, să ne dea vin! Să petrecem!

Când copiii îşi dau seama că şi cei mari s-au molipsit, o nouă furie de veselie se răspândeşte pe terase. Zgomotul creşte, din el însuşi, până la asurzire.

— Vrem bal! Vrem bal! Să ne dea băutură!

Infirmierele vin, trezite din somn, cu părul ciufulit, cu halatele descheiate, dar nu au cum potoli izbucnirea de nebunie. Bolnavii îşi continuă dansul monstruos, în mijlocul terasei, târându-şi pe ciment infirmităţile jalnice.

Vin medicii, buimaci de somn, vin servitorii, paznicii, directorul sanatoriului, dar revoluţia creşte.

Acum mi se pare că prezenţa mea aici e o jignire pentru fiecare din aceşti mici schilozi, exasperaţi. În timp ce medicii şi infirmierele aleargă de la un pat la altul, să smulgă cănile rebelilor din mână, mă ridic, zăpăcit, dezorientat, ca şi când ar fi bătut cu cănile în capul meu, nu în noptiere.

Treptat se face linişte; numai creierul meu continuă să vâjâie. Nu ştiu ce aud: murmurul mării, sau un alt murmur asemănător, care porneşte însă dinăuntrul fiinţei mele şi mă chinuieşte.

— Când mai vii? mă întreabă Ştefănel, sfârşit de oboseală.

— Tocmai la anul!

Nu înţelege; e gata să adoarmă. O clipă ochii mă mai privesc, nedumeriţi, printre pleoapele întredeschise.

— La anul? murmură. De ce tocmai la anul?

Nu e o mirare, ci numai curiozitate.

— Dar la anul tu n-ai să mai fi aici, urmez. Ai să faci plajă, la Ashland, la ferma lui Tommy.

Nu-l miră Tommy; îl miră Ashland. Încruntă puţin sprâncenele, ca să-şi aducă aminte.

— Unde e Ashland?

— În America.

— Ştiu, murmură, înseninându-se. Îmi aduc aminte. Am citit ceva, despre Ashland; şi despre insulele Apostolului; n-ai auzit de ele? E o legendă… Odată am să ţi-o spun.

Adoarme, împăcat. Infirmierele sting luminile pe terase; îndată sanatoriul se cufundă în întuneric. Numai farul clipeşte obosit, şi luminile „Princesitei” se scaldă în marea neagră.

„Insulele Apostolului, îmi spun, târându-mi încet paşii, pe terasă, spre ieşire. Am învăţat vreodată despre ele, în şcoală? În ce parte a Americii or fi?…”

○

Mai trec o dată pe poteca gloduroasă, de la sanatoriu la gară, drumul pe care îl făceam seara, cu Nadia, ca să o duc spre casă. Vilele sunt adormite şi la ferestrele lor salcâmii bătuţi de vânt se mişcă tainic, cum ar face semne cuiva, să umble încet, să nu tulbure somnul oamenilor. La gară, jazzul a contenit şi lumea se pregăteşte să plece. Apropierea lui septembrie a gonit mulţi vilegiaturişti. Trenurile încarcă în fiecare zi zeci de fiinţe obosite şi încetul cu încetul Bugazul se goleşte.

Casa Nadiei doarme, în fundul grădinii, sub salcâmi. Nu se vede la nicio fereastră vreo lumină care să arate că este cineva viu înăuntru. Luisa Antonovna a aţipit poate, în jilţul ei, din colţul sufrageriei, cu cărţile uitate pe genunchi. Mă gândesc la camera Nadiei, la mirosul florilor de câmp veştejite, la motanul de catifea, trândăvind pe divan. Acum, casa ei e cufundată în întuneric şi ea dansează cu un logodnic, pe puntea „Princesitei”.

Mă întorc pe drumul gării, până la Crasaviţa unde se mai vede lumină. Un felinar arde în uşa barăcii. După ultimele barcazuri cu grâu încărcate în port, într-o dimineaţă, hamalii au plecat. Dumnezeu ştie unde vor hiberna. Crasaviţa se pregăteşte să închidă prăvălia, fiindcă după plecarea lor nu-i mai rămân alţi cumpărători statornici.

În timp ce la lumina felinarului ea îşi goleşte dulapurile, îngrămădindu-şi resturile mărfii în coşuri, ca să le ducă la oraş, Ifim, aşezat pe masa de sub umbrar, cântă încet cu armonica pe care o ţine ascunsă în pumni, ca să-i înăbuşe sunetele tânguioase.

— Tot n-ai plecat, Mihailiuc?

I-am dat astăzi banii, pe toată luna. Trebuie să-şi întâlnească familia, la Hotin.

— Mâine dimineaţă plec; este tren personal şi plătesc mai puţin.

Ce determină plecările şi sosirile unor oameni? mă întreb. Şi nu ştiu, când am întârziat aici cincizeci de zile, de ce nu mai pot aştepta câteva ore, ca să ridic ancora pe lumină?

— Domnu, întreabă Ifim, coborând de pe masă, adevărat că la oraş sunt maşini care spală rufe, cum spală femeile cu mâna?

— Sigur că sunt.

Mă priveşte, neîncrezător.

— Mie a spus Marin, de la grăniceri, dar nu a râs de mine? Cum poate o maşină să spele rufe?

— N-a râs de tine, Mihailiuc, e adevărat. Sunt asemenea maşini, ştie toată lumea.

— Şi spală rufa bine, aşa cum spală femeia?

— Sigur, mai bine chiar, şi mai repede.

Se minunează, ca un copil.

— Asta-i lucru straşnic! spune, râzând, doar cu o urmă slabă de neîncredere în ochi. Dumneavoastră aţi văzut o maşină de rufe?

— Am văzut.

— E o maşină mare, cât maşina de la tren?

— Nu, Mihailiuc; e cât un butoi; încape în bucătărie.

— Şi o maşină aşa mică poate să spele rufa curat?

— Poate.

Iarăşi îşi pierde încrederea:

— Asta este şmecherie.

— Nu-i nicio şmecherie, e lucru cinstit, poate să vadă oricine. O clipă mă priveşte atent, ca să vadă dacă într-adevăr nu-mi bat joc de el.

— Domnu, reîncepe apoi, cu glasul mai încet, puţin misterios, şi cât costă o maşină?

— Nu ştiu, Mihailiuc.

— Costă mai mult decât un pogon de pământ?

— Gândesc că da.

(Vorbe. Nu ştiu cât costă pogonul, nici maşina.)

— Decât două pogoane?

— Poate.

Se scarpină în cap, încurcat. După o clipă reia, cu o hotărâre nouă, ca omul dispus să rişte:

— Da' spală rufa bine?

— Spală.

— Mai bine decât cumnata, şi decât sora?

— Nu ştiu cum spală ele.

— Spală bine, scoate rufa albă, boierii sunt mulţumiţi.

Rămâne un timp pe gânduri apoi mă mai măsoară o dată de sus până jos, ca să vadă dacă merit această mărturisire:

— Domnu, eu vreau să cumpăr o maşină. Să vând pământ, un pogon, şi să cumpăr maşină, pentru cumnate, să nu mai spele cu mâna. Pământ e bun, dar şi maşina e bună.

— Păi nu mai vrei să faci săpun?

Oftează:

— Cu săpun e şmecherie.

— De ce-i şmecherie, Mihailiuc?

— Este şmecherie! Bagi grăsime proastă, sodă puţină şi iese săpun bun. Şmecherie! Asta numai ingineru ştie, şi stăpânu' fabricii. Valodia nu ştie; noi nu putem să facem săpun. Stăpânu' fabricii ţine şmecheria

pentru el. Dacă noi facem, altu' face, toată lumea face, cine mai cumpără de la fabrica lui?

— Lasă, Mihailiuc, du-te la pământul vostru. Fabrica nu-i pentru tine. Ţie îţi place să munceşti altfel…

— Şi maşina de spălat rufe?

— Nici ea nu-i pentru voi.

— Jenea şi Raia şi Zina să spele cu mâna, mereu?

— Da, mâinile lor sunt obişnuite să spele. Când ai să le iei maşină, n-are să le pară bine.

Am cerut o sticlă Crasaviţei, ca să iau apă de la pichet şi am plecat în lungul căii ferate, mai departe. Vântul de la nord se întărea şi aducea din sus răceala Limanului. Am mai străbătut o dată, pe întuneric, strâmbându-mi picioarele în gloduri, aceste locuri adormite. O tăcere grea se lăsase peste Bugaz.

Când am coborât pe plajă, trecuse miezul nopţii. La o jumătate de milă în larg, acolo unde le lăsasem, se vedeau încă luminile „Princesitei", puţin şterse de negurile reci ale celei de a doua jumătăţi a nopţii. Petrecerea continua; ştiam că îi aţâţă mai puţin băuturile lor tari decât vecinătatea apelor ruseşti. Necunoscutul slav li se părea tainic, fiindcă n-aveau să ajungă la Odesa. Acolo, cincizeci de imagini pe peliculă le-ar fi potolit curiozitatea şi n-ar mai fi stat acum aplecaţi peste balustradă, adulmecând pe jumătate beţi, ca şi când vântul care le lărgea nările ar fi putut să aducă semne de viaţă de la uscat.

Nadia mă aştepta ghemuită pe nisip, lângă ţărm. Este ciudat că văzând-o aici, nici măcar nu am tresărit. În locul rochiei de bal îmbrăcase una de stofă neagră, strânsă pe mijloc cu cordonul ei îngust, băieţesc. În picioare avea sandale de piele, fără ciorapi. Genunchii goi şi-i acoperise cu pelerina de ploaie. Tremura puţin de frig, nisipul era rece.

Când mă văzu, se ridică. Nu-i distingeam chipul în întuneric; doar buzele umede şi ochii, luceau.

— Când te-ai schimbat? am întrebat-o, mirat, nu că era aici, ci, că nu mai avea rochia de bal.

— Acum; am fost acasă.

— Tommy nu-i cu tine?

— Nu.

— V-aţi certat?

— Nu.

— Atunci de ce-ai plecat?

Lasă capul în jos, parcă obosită.

— Nu mi-a mai plăcut să mai stau acolo.

— S-au purtat urât cu tine?

— Nu, sunt toţi foarte buni şi atenţi.

Apoi după o clipă ridică încet capul, în întuneric.

— Pleci chiar acum? mă întreabă, având în glas calmul omului care rămâne şi nu are nimic de împărţit cu celălalt.

Vocea ei nu mă uimea, fiindcă acum, după ce ne despărţisem o dată, nu mai păstram niciun simţământ pentru o nouă despărţire. Am privit-o fără niciun gând, ca pe o străină. Era atât de aproape, încât, în mijlocul nopţii reci îi simţeam mirosul cald de buruiană ţinută la sân. Acum o oră încă mai dansa pe puntea inundată de reflectoare, sau bea şampanie la bar şi râdea, cu capul dat pe spate. Zgomotul îndepărtat al petrecerii, sunetele şterse ale orchestrei care tot mai cânta melodii de dans, mi-o aduceau în minte cum era acolo, ameţită de lumină şi de veselie, în rochia lungă de tulle, cu pantofi argintii, cu obrazul vopsit, cu părul prins într-o diademă cu strasuri. (Şi dacă, totuşi, erau briliante?) Acum venise aici, cu înfăţişarea ei dinainte, dar îmi era peste putinţă s-o regăsesc, s-o recunosc.

— Ai vânt bun, mai spuse, fiindcă treceau clipele, fără să-i răspund.

Era ora când vântul de la nord, puţin umed şi rece, se întărea. Deasupra sanatoriului, cele două pavilioane care rămâneau ridicate toată noaptea, se zbăteau pe cerul neclar, ca nişte aripi negre, fără contur, chinuite de beznă şi de vânt. Fâşâitul lor aspru, de pânză sfâşiată stăruia în aer, neliniştitor, prevestind parcă apropierea unei primejdii, pe uscat sau pe apă.

Am întors capul şi am privit spre mare. „Miladul” era ancorat aproape, la câţiva paşi de ţărm. Liniile lui se pierdeau în întuneric; numai catargul se vedea, ca o umbră mai neagră decât întunericul, plimbându-se printre stele. Dar scârţâitul parâmelor întinse, plânsetul slab al scripeţilor, fâşâitul ritmic al valurilor sparte în bordaj, întreg concertul acesta monoton îi preciza conturul, mi-l aducea în minte întreg, aievea, fără nicio lipsă, mai bine decât mi-l aducea în ochi lumina zilei.

Nadia mă urmărea, îmi aştepta gesturile sau cuvintele cu o stăruinţă care mă stânjenea, fiindcă mi se părea plină de îndrăzneală. Dacă n-aş fi fost stăpânit de aceeaşi îndârjire ca în clipa când hotărâsem plecarea, privirea ei mi s-ar fi părut puţin nedumerită, puţin speriată.

Văzu sticla în care luasem apă de la pichet.

— Ce ai acolo? întreabă, agăţându-se în sfârşit de acest obiect.

— Apă de băut; am uitat să umplu rezervorul.

— Am şi eu un termos cu ceai, spuse, aplecându-se să ridice de pe nisip săculeţul de pânză colorată în care îşi ţinea lucrurile la plajă.

Nu atât vorbele ei cât prezenţa acestui obiect pe care la început nu-l văzusem, mă făcu să tresar.

— De ce-ai venit? am întrebat, mirându-mă abia acum că o întâlneam aici.

Atunci am văzut încă o dată buzele ei umede şi ochii lucind în

întuneric, un luciu enigmatic; peste o clipă însă pe chipul ei a apărut un zâmbet banal, zâmbet de toate zilele care îndepărta dintr-odată orice urmă de mister a felului ciudat cum o găsisem pe plajă.

— Ia-mă cu tine până la Burnas. Vreau să-l văd pe Eusebiu. Mâine am să mă întorc cu trăsura.

Încercam zadarnic să văd în ochii ei ceva care să aducă o lămurire.

— Nadia, dar cum pleci aşa? Ce s-a întâmplat? Ce-i cu tine?

Clătină capul, cu indiferenţă:

— Nimic. Vreau să plec.

— Şi Tommy?

Nu-mi răspunse. După o clipă îmi apucă mâna, plină de sfială.

— Nu mă întreba nimic, spuse, rugător. Te rog nu mă întreba. Vreau să plec; vreau să văd alţi oameni; nu ştiu de ce, nu ştiu de când. Nu mă întreba nimic. Mâine, pe lumină poate am să-mi dau seama de ce. Acum vreau să plec. Ia-mă până la Burnas.

Nu ştiam ce trebuie să fac. Plecasem de atâtea ori noaptea la drum, împreună, dacă vântul era bun. Acum mi se părea însă că începe o altfel de călătorie.

— Ştii că sunt un matelot disciplinat, a stăruit Nadia, văzându-mă că ezit. Te rog, ia-mă; n-am să-ţi ies din cuvânt!

Da, era un matelot bun. Am întins încet mâna şi i-am mângâiat braţul rece cu un gest prietenesc în care se amesteca o uşoară tristeţe prezentă, şi o tristeţe grea, viitoare. Era ceva amar în răspunsul pe care i l-am dat aşa. Peste o clipă am şoptit:

— Bine! fiindcă înaintea acestei ultime călătorii trebuia să fie şi un cuvânt, cum trebuie să fie un prag între două camere.

Apoi ne-am apropiat de ţărm fără altă vorbă. Ea şi-a scos sandalele, a intrat în apă înaintând cu grijă în lungul bancului de nisip şi cu o mişcare elastică a sărit pe punte, fără să-şi ude lucrurile. Am urmat-o, surprins de căldura mării în mijlocul unei nopţi atât de reci.

Pânzele le-am ridicat împreună, fără schimb de cuvinte, ca doi mateloţi care au lucrat mult timp alături şi ştiu dinainte tot ce trebuie făcut. Trăgând ancora, mâinile mele le-au întâlnit pe ale ei, mici, subţiri, pe parâma udă, într-o intimitate veche dar tot atât de tulburătoare ca la primele lecţii de matelotaj. În timp ce ea strângea parâma pe punte, am trecut la cârmă şi am lăsat prova sub vânt, în direcţia „Princesitei”, după cum îmi dădusem seama că era orientat canalul, ca să nu intrăm în bancurile de nisip. Eclaturile farului făceau să lucească, în stânga, linia geamandurilor, până departe în larg. Simţeam vântul pe obraz, întărindu-se, asprindu-se, cu cât ne îndepărtam de ţărm, şi prova, sărind în întuneric peste valurile negre, ridica din ce în ce mai puternic, mai cuceritor, fâşâitul ei ritmic, triumfal, eroic ca un marş şi dulce ca o barcarolă, al tuturor plecărilor.

Aveam vântul în coastă, plin; în freamătul pânzelor întinse,

aplecate peste valuri şi-n tresăririle cârmei, regăseam aceeaşi veche senzaţie de siguranţă şi de energie care mă făcea uneori să cred că înfrâng marea cu propriile mele forţe, ca şi când pânzele mi-ar fi aparţinut organic.

Am trecut prin prova „Princesitei”, cu acest vânt plin. Noaptea, întâlnirile pe mare se consumă repede; cineva de sus ne văzu totuşi şi avu timp să-i cheme şi pe ceilalţi; o bucată de vreme ne-au urmărit cu reflectorul.

Recunoscusem glasul doamnei Learst, singura care nu băuse, şi căreia nu-i scăpa nimic din ce se întâmplă în jur. În timp ce intram în întuneric, am văzut-o făcându-ne semne de rămas bun, cu mâna; silueta ei se suprapunea pe decorul luminat al punţii, unde perechile continuau să danseze obosite. I-am răspuns, înduioşat o clipă, ca la orice despărţire, cu acelaşi gest, fără să ştiu dacă ea îl mai vedea; pe urmă, tabloul lăsat în urmă, petrecerea lor zgomotoasă, luminile orbitor de albe, gâlgâitul saxofonului şi ţipătul trompetelor imitând barbar chemările triste ale pescăruşilor, mi-au revărsat în sânge o iritare de nestăpânit. Eram în dreptul ultimei geamanduri; am adus cu o mişcare bruscă, aproape cu ură, bara cârmei în bordul dinspre vânt; prova se lăsă spre sud, alunecând după valuri. Cu aceleaşi mişcări nestăpânite am tras şcota randei; ghiul trecu fulgerător peste punte şi se opri cu un sunet sec, în bordul celălalt. Atunci vântul parcă se întări, deodată; şarturile tresăriră şi prova se înfipse sub apă, cu un fâşâit sălbatic, ca un nechezat de cal. Acum abia eram pe drum, înaintând victorios cu vântul larg, spre sud.

Nadia sări de pe puntea din faţă, alunecă pe lângă ruf şi se opri în cockpit. Valul care spălase puntea o udase până la brâu. Ar fi trebuit s-o chem, înainte de a face manevra nu lipsită de primejdie. Ea însă nu se plânse; pe mare avea totdeauna o supunere de matelot disciplinat, care nu cârteşte nici atunci când ar fi îndreptăţit; era obişnuită cu toate violenţele acestei vieţi, tot atât de fireşti ca însăşi violenţa mării.

— Îmi dai ceva să mă schimb? întrebă, sfioasă şi neajutorată.

Altădată aş fi zâmbit, fiindcă era fermecătoare; de data asta încordarea îmi asprea şi glasul, şi privirea.

— Coboară în cabină şi caută ceva, am răspuns, străduindu-mă să păstrez drumul în întuneric.

Valurile care se ridicau din urmă şi ne întreceau, aveau pornirea să ne întoarcă de-a curmezişul.

Noaptea continua să fie foarte neagră; luminile „Princesitei” rămâneau repede în urmă, ştergându-se; deasupra lor, eclaturile farului deveneau neterestre; semănau mai degrabă cu clipitul unui ochi de ciclop, ascuns între nori, sau cu un astru cuprins de convulsiuni. Ţărmul îl simţeam în dreapta, la o jumătate de milă, după zgomotul valurilor răsturnate pe plajă, acel fâşâit obsedant, pe care

micii corăbieri, obişnuiţi să navigheze noaptea de-a lungul coastelor, nu îl pot uita nici pe patul de moarte. În zare licăreau câteva lumini plăpânde, pe faleza de la Cordon, unde lumea, mai gălăgioasă decât cea de la Bugaz, continua să petreacă până târziu noaptea.

Mergeam către sud, îndepărtându-ne repede de mal ca să ocolim reţeaua talienelor de ai căror piloni era să ne ciocnim într-o noapte. Aş fi vrut să ştiu dacă Nadia îşi amintea noaptea de atunci, când stătusem îmbrăţişaţi pe puntea din spate, lângă cârmă. Ea îmi cântase un cântec ciudat, la ureche, un murmur care semăna cu murmurul valurilor, cum se aud de departe răsturnându-se peste plajă…

Când ieşi din cabină, îmbrăcată comic, cu pantalonii mei de trening strânşi pe gleznă şi răsfrânţi deasupra, ca nişte şalvari, n-am avut timp să râd, fiindcă apropierea pilonilor, cu vântul tare, din spate, era mai primejdioasă acum, decât fusese atunci. Am trimis-o la prova, să supravegheze marea. Avea ochi buni şi-şi cunoştea rolul, aşa încât, simţind că din acel moment împart egal cu ea răspunderea navigaţiei, încordarea mi-a slăbit.

Peste o jumătate de oră, care se scurse în tăcere, din spate răsări un colţ de lună întârziată; întunericul vărsat peste apă căpătă umbre roşii, un roşu mort, de jăratic adormit, şi orizontul se lărgi puţin deasupra unei mări pustii şi triste.

Nadia se ridică de la prova şi se apropie tăcută ca o umbră.

— Am trecut, spuse, aşezându-se pe banchetă, lângă mine.

Într-adevăr, vedeam în bordul drept fanarul cherhanalei de la Serghievka, pâlpâind şters. Am slăbit puţin cârma, fiindcă nu mai era nevoie să ne depărtăm de ţărm şi odată cu acest gest de eliberare, veniră alte simţăminte. M-am regăsit ca altădată, în alte drumuri, al căror farmec nu puteam să-l uit. Nadia stătea alături, cuminte, puţin încovoiată, cu coatele pe genunchi şi cu bărbia sprijinită în pumni. Am întins mâna încet şi i-am lăsat-o pe umăr, cu un gest nehotărât, poate ca o întrebare greu de rostit. Ea a întors blând capul, dar nu atât cât să mă poată privi; pe urmă i-am simţit obrazul, catifelat şi rece ca noaptea dimprejur, lăsându-se pe mâna mea, apăsat, ca un răspuns. Atunci am înţeles că nu se va opri la Burnas, nici în altă parte. Şi că vom reîncepe viaţa de aici, din locul unde ne despărţise un pescăruş într-o noapte îndepărtată, când era să ne izbim de piloni. Ea ar fi putut să-şi reînceapă cântecul întrerupt… Dar marea nu era liniştită, ca atunci, şi faptele aveau acum alt înţeles.

Era puţin frig; vântul se întărea.

Aşa a început, ca o halucinaţie, cruciera noastră de dragoste şi de moarte.

PARTEA A TREIA

Acum o altă iarnă se pregăteşte să vină de pe liman. Stau rezemat cu spatele de zidul încălzit şi privesc pe fereastră, în grădina Gutulenkăi, vişinii desfrunziţi pe care îi bate vântul. Dinspre stradă se aud căruţele, trecând în şir, chinuindu-şi roţile în caldarâmul desfundat; aduc stuf pentru încălzit casele. Vârfurile snopilor atârnă pe jos, lăsând fire galbene în lungul străzii şi trimiţând până aici fâşâitul lor, neîntrerupt de dimineaţa până seara.

Cerul vânăt ar stoarce o bură de ploaie, dar aerul e prea rece şi norii stau deasupra, nehotărâţi. Închid o clipă ochii, să nu mai văd în cadrul ferestrei decorul plumburiu. O toropeală rece, grea, dureroasă, îmi cuprinde încet fiinţa. Aud paşi afară şi mi se pare că visez. A trecut cineva pe la fereastră, poate a privit pe furiş înăuntru, şi n-a îndrăznit să ciocănească. După un timp îl simt pe Nagavişka venind din fundul curţii, călcând apăsat în tocurile bocancilor, gâfâind sub maldărul de stuf pe care îl aduce în spinare.

Se apropie iarna, o simt cum se rostogoleşte, din sus, de la gura Nistrului, pe apa vânătă a Limanului. Vine cu paşii siguri, ştie unde să ajungă, n-are să ne ocolească, fiindcă în calea ei căruţele au lăsat o lungă dâră de stuf scuturat, ca să-i arate drumul.

Ce ciudat mi se pare fâşâitul stufului uscat târât de căruţe pe stradă! Cum stau cu ochii închişi, cu spinarea lipită de zidul cald, toropind, el îmi aduce alte imagini în minte. După un timp mi se pare că încăperea se mişcă, într-o legănare uşoară, cum ar pluti pe apă ca o corabie, şi atunci fâşâitul stufului de pe stradă începe să semene cu murmurul valurilor sparte în bordaj. Uit unde sunt şi ce anotimp aşteaptă afară, şi mă văd deodată pe mare, în lungul ţărmului nisipos, sub lumina soarelui care învinge norii de la orizont.

Şi aşa, în timp ce iarna vine din sus, de pe Liman, în timp ce Nagavişka înfundă snopii de stuf în sobă, în timp ce vişinii din grădina desfrunzită a Gutulenkăi se leagănă trist sub vânt, mai fac încă o dată drumul halucinant. Mai văd o dată coasta nisipoasă, faleza cu salcâmi şi satele părăsite de vilegiaturişti. Mai simt o dată vântul rece al toamnei care ne împinge repede din urmă, către sud. E drumul vechi, făcut de atâtea ori împreună. În atâtea locuri am aruncat ancora, dar valurile mării şterg îndată locul unde altădată te-ai oprit. Mă revăd ca în zorii aceia, stând lângă ea, la cârmă, lipiţi unul de altul, fără să vorbim. Cu fiecare milă lăsată în urmă, soarele se ridică mai sus. Budachi, Balabanca, Burnas… Aici începe Cosa, fâşia îngustă de nisip, ca o şosea dreaptă, între lacuri şi mare. Se pierde departe, în zare şi

sticleşte, cu nisipul ei alb, curat, pe care apa mării îl spală la fiecare furtună. Mergem în lungul ei, către sud.

Abia când simt soarele în creştet, fierbinte, făcând să sticlească viu faţa mării, îndrăznesc să întorc încet capul, şi s-o privesc. Stă în acelaşi loc de astă-noapte, nemişcată, cu bărbia rezemată în pumni. De ce trebuie să vorbesc eu, dacă ea n-a spus până acum niciun cuvânt?

— Nadia, ce s-a întâmplat?

Îşi pune mâna peste a mea, pe cârmă şi o apasă, ca să nu îmi mai dea alt răspuns.

Dar o întreb mai departe, fiindcă în micimea mea am nevoie de cuvinte; gesturile, oricât ar spune de mult, nu-mi sunt de-ajuns.

— Spune-mi ce a fost? Ştie cineva că ai plecat?

Cât de puţin am cunoscut-o! Cât de puţin am învăţat să citesc în ochii ei! Mă priveşte o clipă, cu un fel de milă; nu ştiu dacă mila e pentru mine, sau pentru ea. Apoi mâinile i se desprind încet de pe cârmă şi mi se aşază pe umeri, cu o oboseală plină de graţie, ca nişte aripi triste.

— De ce atâtea întrebări? şopteşte, cu ochii puţin umezi.

Şi îşi împinge braţele înainte, ca să-mi încercuiască încet grumazul, în timp ce-şi lasă capul pe pieptul meu. Acum îi simt căldura şi mirosul de floare sălbatică. Are un singur răspuns, la toate întrebările mele. Mi-l şopteşte la ureche:

— Vreau să merg cu tine!

Asta e tot. Atât de simplu! Dar e un răspuns prea mare pentru mine. Tot, tot ce mi se întâmplă e prea mare pentru mine. Vântul e prea mare pentru mine, lumea e prea mare, apa pe care plutim prea mare.

Şi-a ascuns ochii în părul meu, şi îmi mângâie grumazul încet, cu amândouă mâinile, ca şi cum s-ar teme să nu mă piardă.

— Nadia! şoptesc.

— Taci, să nu mai întrebi nimic!

— Nadia, spun, sunt mic, umilit şi fericit.

Îmi astupă gura cu obrazul ei catifelat care, spre amiază, mai păstrează încă răceala nopţii.

— Taci! şopteşte, o şoaptă melodioasă. Taci, să nu mai spui nimic!…

○

Cosa, Cosa, Cosa…

Vântul a slăbit şi mergem în lungul acestei fâşii scânteietoare de nisip. Numai nisip, numai apă şi soarele sticlind. La amiază căldura a ajuns înăbuşitoare. Am legat cârma şi şcotele şi ne căutăm un pic de umbră, la adăpostul velei mari. Nadia stă rezemată de catarg şi îmi mângâie părul. Aş putea s-o ţin toată viaţa lângă mine pentru acest gest fără de care nu ştiu de ce-aş mai trăi.

Apoi vântul conteneşte şi rămânem nemişcaţi, în mijlocul mării.

— Ţi-e sete? o întreb, cu gâtul uscat.

Clatină capul: nu.

Dar ştiu că suferă, cum sufăr şi eu, sub soarele arzător, ajuns sub zenit. Nu mai aveam nicio picătură de apă. Îmi las umerii în jos, descurajat. Nu se pleacă la drum aşa! Până la ţărm sunt poate două mile. Ne-am îndepărtat, pentru a scăpa de obsesia acelei nesfârşite coaste de nisip. Dacă vântul va întârzia, vom muri de sete aici, în mijlocul mării încinse. Şi dacă va veni, şi dacă ne vom apropia de ţărm, unde vom găsi apă pe coasta pustie?

Cosa…

Aşa îi spun pescarii acestei curele de nisip, acestei fâşii de Sahară, care, lată doar de câteva zeci de metri, izbuteşte să dea imaginea deşertului, ca şi când n-ar fi mărginită de lacuri şi de imensitatea mării. Unde duce acest drum alb-sticlos, în care miliarde de cristale sclipesc sub soarele aprins? Ce lumi leagă între ele, ce destin li se pregăteşte călătorilor porniţi în lungul lui?

Nisipul, marea şi soarele, şi nicio picătură de apă de băut. Sudoarea, după ce mi se prelinge de pe frunte pe obraz, îşi găseşte un locaş la baza gâtului, deasupra claviculei, unde pulsează o vână aprinsă, şi se adună acolo, picătură cu picătură, fierbând. În această lume incandescentă, numai mâna Nadiei, care îmi mângâie părul, e rece şi-i singurul lucru pentru care în clipa asta de sfârşeală, nu vreau să mor.

Toropesc. Soarele s-a ridicat în vârful catargului: acum vela nu mai ţine umbră. Îmi las, frânt, capul pe puntea încinsă; nu mai am putere să mă gândesc la nimic, nici înainte, nici în urmă. Toropesc. Valurile potolite, spărgându-se uşor în bordaj, scot un sunet ritmic, asemănător cu fâşâitul măturilor care curăţă străzile, în zori. Mă văd într-o dimineaţă răcoroasă, întorcându-mă acasă după o trudă dulce. Ameţit m-am trântit în patul cu cearşafuri reci, proaspăt înfăţat. E un pat moale, şi-o pernă mirosind a lavandă; închid ochii să dorm dar în clipa când încep să aţipesc, vin măturătorii, odată cu zorile…

Şi valurile foşnesc la fel, spărgându-se în bordaj.

Am adormit greu, chinuit, bolnav, un somn care n-a putut să se prelungească sub soarele arzător. Când mă trezesc, o găsesc pe Nadia deasupra, stropindu-mi obrajii cu apă din ghiordel.

— Eram obosit, spun, ruşinat.

Îmi zâmbeşte şi, cu mâna udă, începe să-mi mângâie părul.

Cosa…

Care este rostul ei? Ce-a vrut să arate natura aici? Niciun copac, niciun fir de iarbă, nicio colibă de pescari; numai nisipul în care sticleşte soarele. Încep să mă usture ochii, îi întorc în partea cealaltă să-i odihnesc pe faţa albastră a mării, dar Cosa mă atrage, ca un miraj. Ce vreau să văd în lungul acestui drum de nisip încins? Ce poate să

răsară din nemărginirea lui uniformă? Privesc în lung, spre zarea alburie, cu ochii pe jumătate închişi, încercând să opresc între pleoape scânteile trimise de soare, din nisip. De câteva ori mi se pare că zăresc departe, la orizont, în pâclă, contururi de copaci, dar imaginea falsă se destramă numaidecât. Pe urmă văd ziduri albe, dar şi ele dispar.

Nadia se ridică în picioare; a prins în aer o înviorare care a făcut-o să tresară.

— Vine vântul, spune, privind spre larg.

Câţiva nori rotunzi, cu conturul bine desenat, nori de ploaie, gata să plesnească, vin pe negândite înspre noi. Sub ei, marea se încreţeşte, luând umbre negre.

Mă ridic şi mă apropii de Nadia. Stăm în prova, ţinându-ne de strai, absorbind cu nesaţ aerul umed. Dar norii trec pe deasupra, duşi repede de vânt, şi nu varsă niciun strop de ploaie. În urma lor marea şi cerul se luminează tot atât de repede pe cât s-au întunecat. Urmărim cu necaz umbra care fuge spre uscat, ca să treacă peste fâşia de nisip, peste lacuri şi să se piardă pe câmp, în stepă. Vântul însă a coborât şi peste noi; e neliniştit, nehotărât, plin de rafale. Pânzele flutură, cuprinse de îndoieli, şi, chinuit, „Miladul” alunecă în lungul ţărmului, spre sud.

Cosa…

Unde se termină? Cine a construit o şosea de nisip?

Într-un târziu la capătul ei, în zare, se vede un zid alb, umbrit de nişte copaci încă verzi. Este poate ceea ce adineauri mi se părea închipuire.

— Ce se vede? întreabă Nadia.

— Poate că un pichet de grăniceri.

Un pichet, într-adevăr. După o oră aruncăm ancora în larg, în faţa lui. Ne dăm drumul în apă şi înotăm spre ţărm. Un soldat cu pantalonii sumeşi, în cămaşă albă, pe care se văd ştampile cazone, ne primeşte neînţelegând de unde am venit. Pare mai degrabă un pescar, decât un grănicer. Îi cerem apă, gâfâind. Ne duce sub un umbrar, făcut din ramuri de salcie, care se usucă, lăsând în aer mirosul apăsător al luncilor, toamna.

— Acu, fiindcă aţi venit, aţi sta puţin să vă hodiniţi, spune soldatul, cu glas blajin, de moldovean.

Apoi, întorcându-se spre uşa pichetului, merge să ia din cui o găleată albă. Un câine mare, ciobănesc, toropit de căldură, se ţine pe urmele lui.

— Singur eşti aici? îl întreb, fiindcă în jurul pichetului nu se vede nicio fiinţă mişcând.

— Amu îs singur, că un schimb îi în patrulă, iar alţii s-or dus cu lotca pe lac, la pescuit. Vedeţi dumneavoastră, plutonul e tare departe şi acu, vara, carnea nu ţine pe două zile, cum ne-o dă de acolo; o mai

ducem cu peştele.

Dispare cu găleata, pe o potecă, în stuf; câinele îl urmează, cu statornicie, deşi după felul cum îşi fereşte labele de nisipul încins, se vede că i-ar prinde bine să se tragă undeva, la umbră.

— Nu prea avem apă bună aici, spune grănicerul, întorcându-se; s-o nimerit să dăm peste o ţâră de izvor, dar tare e sălcie. Că nici nu se putea altfel; şi aşa e mare minune, aici, între mare şi lacul aista clocit.

Pune găleata la picioarele mesei de sub umbrar şi aleargă, cu câinele după el, să aducă o bărdacă, din care să bem. Apa e caldă şi sălcie; gâtul se contractă la atingerea ei, dar ne potolim setea. O bem astăzi; ei o beau un an, fără întrerupere.

Grănicerul aşteaptă deoparte, cu un fel de sfială, fiindcă el ştie ce apă proastă ne-a dat. E un flăcău scund, îndesat, cu capul colţuros, negru, dar cu o privire blajină.

— Cum îţi zice? îl întreb.

— Sergentul Grigore Cumpănă, răspunde, luând un glas puţin milităresc.

— Eşti cel mai mare la pichet?

— Eu îs, de astă-primăvară.

— Şi până când mai stai?

— Gândesc că până la primăvara cealaltă, dacă nu ne-or schimba.

— Îţi place aici?

Ridică din umeri, într-un gest neclar; nepăsare, sau supunere.

— D-apoi, aici, ori în altă parte…

— Ce faceţi toată ziua?

— Ia, ce scrie la regulament.

— Dar când nu aveţi treabă?

— Atunci hodinim.

— Şi altfel?

— Ori mergem după peşte.

— Dar iarna?

Ridică iar din umeri.

— Că despre iarnă, n-am apucat niciuna pe aici. Gândesc c-o să fie mai greu.

Iar după o clipă, înviorat:

— Las' că trece şi asta. N-o să murim aici, pe malul mării. Ne întoarcem noi, la treaba noastră.

— Ce sate sunt mai aproape?

— Chiar pe aici, nu-i niciunul. Tocmai Tuzla, dar e la zece kilometri. Nu prea avem drum pe acolo.

Pe urmă îşi aduce aminte că amiaza a trecut:

— Da' dumneavoastră nici n-ăţi fi mâncat azi.

— N-am mâncat. Ne-a fost sete.

— Să vă dau o ţâr de peşte uscat?

— Lasă, avem de mâncare.

— Acu, dacă aţi venit aici, spune Grigore Cumpănă, pornind spre pichet, cu câinele după el, se zice că aţi nimerit la o casă de oameni. Că şi dacă e a statului, omenia tot omenie se cade să fie. N-o să se supere statul de nişte musafiri.

Aduce, într-o strachină, un pumn de aterine, cu pântecul lucios, uscate la soare. Miros a cherhana, a port, a năvod, mirosul putred, marin. Uscându-se cu sarea pe ele, s-au întărit atât, încât se sfarmă în dinţi, ca pesmetul. Au gustul sărat şi amărui, al apei de mare, plin de nostalgii, dar nu se pot mânca.

Sergentul ne urmăreşte, cam ruşinat de mâncarea lui proastă.

— Noi ne-am obişnuit cu pustiile astea de aterine. Le punem în ciorbă, în loc de fasole. Da' dumneavoastră nu vă place; să nu vă fie cu supărare, azi s-a întâmplat să n-avem altceva la pichet. Doar dacă aşteptaţi până vin flăcăii, cu lotca.

— Nu, o să plecăm.

— Aşa? Şi vă duceţi departe?

E întrebarea pe care noi nu am îndrăznit să ne-o punem. Ridic din umeri:

— Acum, poate să ne mai oprim tocmai la Sulina.

— Văleu, dar ştiţi dumneavoastră unde-i Sulina? Vă apucă noaptea pe drum.

— Nu-i nimic, mergem şi noaptea.

— D-apoi cum mergeţi pe întuneric?

Dar el ştie prea bine că pe mare se merge şi noaptea; în capul lui puritan întrebarea ascunde alt gând: ce caută noaptea pe mare, singuri, un bărbat şi o fată?

— Fraţi sunteţi? Parcă aduceţi unul cu altul.

Clatin din cap.

— Nu suntem fraţi.

El ne priveşte, uimit.

— Că n-ăţi fi cununaţi?!… O copilă, ca dumneaei!

Mă roşesc şi simt, fără să întorc privirea spre ea, că şi Nadia s-a roşit.

— Ba suntem cununaţi, mint, cu o îndrăzneală care nu ştiu de unde porneşte, pe care nu o recunosc ca a mea.

El ne priveşte cu neîncredere, întâi pe mine, apoi pe ea şi observă, cu nedumerire:

— D-apăi văd că n-aveţi verigi pe deget, ca pe la noi.

Iată că, în acest ţinut pustiu, între mare şi lacuri, la umbra acestor sălcii pălite de soare, sergentul Grigore Cumpănă, ţăran moldovean, cu privirea blajină şi cu glasul sfătos ca de moşneag, pune întrebări în numele lumii de unde am fugit. Acest ţăran scund şi îndesat, cu cămaşa lui de americă pe care se pot citi matricolele cazone, ne face,

cu un singur cuvânt, pe noi şi întreaga natură sălbatică din jur, prizonierii lui. Cât e de nemărginit cerul, cât de nemărginită coasta de nisip sticlind în bătaia soarelui, de la un orizont la altul, singurul judecător al nostru deocamdată este Grigore Cumpănă, care ne priveşte cu ochii lui iscoditori.

— Ba avem şi verigi, mint, dar le-am lăsat în barcă să nu le pierdem.

— Aşa? face sergentul, întorcând capul spre mare, ca şi când ar vrea să vadă acolo, lucind undeva, pe puntea „Miladului”, verighetele noastre de aur.

— Şi de mult v-aţi luat? ne iscodeşte mai departe.

— Nu chiar de mult, răspund, în neputinţă de a găsi o dată certă, care să evite o nouă întrebare.

— Aşa? Şi eu am făcut nuntă, înainte de oştire; acum doi ani.

Poate e tot ce vroise să spună acest biet ţăran, de aceea ne torturase cu întrebările lui.

— Da’ copii n-aveţi?

Nu mă mai roşesc, şi nu mă supăr; ştiu unde vrea să ajungă.

— Dumneata câţi ai? îl întreb, ca să i-o iau înainte.

— Apăi doi am lăsat acasă şi unul trebuie să vină, cam înspre Crăciun. Am să cer puţintică învoire de la domnu căpitan.

Ne ridicăm să plecăm.

— Ce se vede în zare? întreb, privind spre sud, unde parcă disting contururi neclare de arbori şi de case, pe orizont.

— Acolo-i Zibrienii, sat de pescari. Dacă vă opriţi, găsiţi de toate ale gurii, că vara vin şi boieri, de plăcere.

După ce ne luăm rămas bun de la grănicer şi de la câinele lui, intrăm în apă, ţinându-ne de mână. Dulăul face câteva salturi vesele în valuri, ca să ne urmeze, dar apa mării îl descurajează repede şi se întoarce pe plajă, scuturându-se.

În timp ce înotăm alături, o clipă mă întreb dacă nu vom găsi, într-adevăr, pe bord, nişte verigi de aur, ca să ni le punem în deget. Când ridicăm pânzele şi pornim mai departe spre sud, privesc în urmă pichetul, ale cărui ziduri albe lucesc în soare. Grănicerul se duce spre umbrar, cu câinele după el.

○

Cosa…

Cum nu înnebunesc pescarii care merg în lungul ei? Ce rost are această lamă de foc? Cine a lăsat această urmă, ca să ştie pe unde să se întoarcă, şi de unde trebuie să vină călătorul necunoscut: dinspre miazăzi, sau dinspre miazănoapte? Mergem încotro se duce el, sau într-acolo de unde a venit?

Mergem cu vântul dinspre larg; kilometru după kilometru, catargul răzuie nisipul de pe mal, dar în urma lui Cosa rămâne intactă,

nedestrămată, lucind orbitor în soare.

Nadia stă la cârmă, puţin încruntată, cum e totdeauna când are o răspundere. M-am aşezat cu capul pe genunchiul ei gol. Pielea încălzită de soare, acum nu îmi mai trezeşte altceva decât mulţumire, fiindcă în modul cel mai cert îmi aparţine. Nu întind mâna, să o mângâi, nu întorc capul, să-mi lipesc buzele de ea. Avem atât timp înainte. Marea e nemărginită şi noi suntem singuri. Faptele îşi urmează cursul, limpede, alunecând încet, dar neputând să se oprească sau să-şi schimbe drumul, ca un val care, oricât ar veni de încet, tot trebuie să ajungă la ţărm, ca la singurul lui sfârşit posibil.

O privesc, printre pleoapele întredeschise şi-i văd capul cu buclele căzute pe frunte, aplecat deasupra mea.

„Acum nu mai putem fugi unul de altul, îmi spun. Noaptea va cădea peste noi; într-un loc, departe de oameni, vom arunca ancora, cum se aruncă nişte zaruri, şi vom rămâne singuri.”

Nu mai există îndoieli. Şi tot neîndoios, ea cugetă la fel cum cuget eu. Oricine ar veni acum să ne ceară socoteală de faptele care vor urma, n-ar mai putea să ne schimbe destinul.

— Ia uite, spune Nadia, de ce e apa aşa acolo?

În depărtare o dungă cenuşie care vine din larg şi se pierde spre ţărm desparte marea în două. Dincolo de ea, se vede limpede, valurile se potolesc deodată, învelite într-o pânză cenuşie de mâl vărsat peste apă. Şi cerul pare că e altul, şi vântul; pare că de aici intrăm într-o altă împărăţie. Un miros verde, de salcie, vine de peste apă, mirosul pe care-l are Limanul, câteodată, când furtuna rupe ramuri de la gura Nistrului. În faţă, la orizont, se desenează o linie verde, însăilând, ca un fir de aţă, cerul de mare, ca pe două pânze felurit colorate. Acum abia, ochii obosiţi de răsfrângerea soarelui în apă, văd sfârşitul mării în începutul cerului. Şi, deodată, când întorc capul spre ţărm, fără să ştiu cum, fără să ştiu unde, coasta de nisip a dispărut. Poate s-a înecat în mare, căci marea năvăleşte acolo peste ţărm, se întinde, departe, peste lacuri, peste stepă alcătuind un golf adânc, cu valuri cenuşii, deasupra cărora se ridică, puzderie, păsări de apă. Sunt pescăruşi, albi-argintii, cu o urmă de funingine pe aripi, bâtlani cenuşii, mari, cu gâtul şi cu picioarele lungi, subţiri, întinse pe linia de zbor, bâtlani roşii, cu capul negru, cu pieptul şi spatele sângerii, stârci galbeni, cu ciocul verde, ascuţit, lişiţe, fundaci, cormorani, pasări de deltă, un mare fenomen al naturii care dovedeşte că Dunărea e aproape. De la un ţărm la altul, în golful cu ape cenuşii, se întind taliene de prins peşte, ca nişte pânze de păianjeni pe un câmp unde nu trece nimeni să le destrame. Vântul aduce dinspre ţărm mirosul de luncă înverzită, împrăştiind boarea sărată a mării. Mergem parcă spre marginea unei păduri, care şi-a despletit toate ramurile în vânt. Sunt sălciile Deltei, sălcii bătrâne, cu trunchiuri scorburoase, cu rădăcinile înfipte adânc în

mâl, plante amfibii, trăgându-şi viaţa şi din pământ, şi din apă. Rădăcinile lor împletite fac o urzeală imensă, aşa cum ramurile împletite fac altă urzeală, deasupra mării.

În fundul golfului, pe o fâşie albă de plajă, între sălciile verzi, se văd casele de la Zibrieni, cu acoperişuri ascuţite de şindrilă cenuşie, surprinzător de nepotrivite cu peisajul. Ne oprim să umplem rezervorul cu apă. În timp ce străbatem golful printre plasele talienelor, vântul se întăreşte. În spatele nostru valurile încep să crească, şi-n ele fierbe tot mâlul Europei. Marea nu-l primeşte; se fereşte din calea lui, se apără, îi pune în faţă ca un scut, apa ei sărată, mai densă decât apa dulce, şi-l sileşte să se aşeze încet-încet pe fundul golfului mărginit de sălcii; abia după aceea, curăţate de mâl, apele se contopesc şi Dunărea se sfârşeşte.

Înspre ora patru, lăsăm ancora în faţa Zibrienilor. Pe ţărm câţiva pescari se strâng în jurul nostru, curioşi să ştie de unde am venit. Li se pare totdeauna ciudat că mai sunt şi alţii care se încumetă să plece la un drum lung, pe mare, de aceea cercetează cu multă curiozitate liniile „Miladului”, în larg, clătinând din cap neîncrezători.

Dincolo de plajă, într-una din clădirile de lemn, ca nişte hambare, cu acoperişul de şindrilă ascuţit, e restaurantul vilegiaturiştilor. Vine puţină lume aici, fiindcă locul e necunoscut şi are legături grele cu restul lumii. De la Galaţi, trebuie să iei vaporul până la Vâlcov, de acolo, cu o şalupă astmatică să străbaţi păpurişul Deltei, prin cel mai de nord canal al ei, să ieşi în mare şi să traversezi tot golful, strecurându-te anevoie, printre taliene. Pentru aceşti îndrăzneţi vizitatori, localnicii au însă o grijă înduioşătoare, ca aborigenii unor insule binecuvântate din Pacific. Din clipa când sosesc, toată lumea, începând cu primarul şi terminând cu ultimul copil care adună scoici pe plajă, le stă în mod dezinteresat la ordine, însoţindu-i peste tot, lămurindu-i, gata să îi ajute, ziua sau noaptea, sfătuind pe restaurator ce mâncăruri să gătească, ce vinuri să pună la gheaţă, rugându-se lui Dumnezeu când să ardă soarele şi când să se potolească, îngrijindu-se statornic de bunul trai al oaspeţilor, tremurând pentru toate nemulţumirile lor, mai ales pentru acelea care ar putea să vină pe neaşteptate, fără să le poată preveni. E neobişnuit felul de a se purta al oamenilor, aici unde ei prea bine ar putea uita de lume, izolându-se între păpuriş şi apă, ca într-o insulă pe unde nu trec vapoare.

Sub umbrarul restaurantului, vântul răcoros flutură feţele de masă, atât de albe încât pare că nu fac parte din decor. Ne aşezăm într-un colţ, uimiţi, încă necrezând că ni se va da mâncarea în farfurii, în loc de străchini. O clipă, chelnerul care apare pe uşă în bluza lui albă, mi se pare că-i sergentul de la pichet, în cămaşă şi mă mir că nu-i văd matricolele cazone. E un început de confort care mă îmbie. Văd, nemulţumit, că marea mă oboseşte. Nu atât încât să renunţ la ea, dar

destul ca să mă simt bine sub acest umbrar, unde ți se aduce mâncare în farfurii de porţelan şi avem înainte o faţă de masă, albă.

Numai apa nu e bună; trebuie să bem vin. Un vin plăcut, şi prea rece ca să-mi dau seama că mă înmoaie.

Când coborâm pe plajă, după masă, vântul a crescut; valurile se ridică ameninţătoare şi pe faţa mării încep să se vadă creste albe. „Miladul” se chinuieşte la ancoră, departe de ţărm; aproape mi-e milă că l-am lăsat acolo, singur.

Un pescar se învoieşte să ne aducă două găleţi cu apă cu barca lui; ne va fi de-ajuns până la Sulina. După ce deşertăm găleţile şi el se desprinde de bord, să se întoarcă la ţărm, simt, în sfârşit, oboseala. Privesc marea cenuşie, răscolită adânc de vânt şi îmi trece o înfiorare pe şira spinării. Ridic pânzele cu mâinile amorţite. Un somn greu îmi apasă pleoapele, umerii, pieptul; ar trebui să-mi dau drumul jos, în cabină, să mă trântesc în pat, să dorm.

Numai Nadia e zglobie ca mai înainte. A trecut la prova şi se pregăteşte să ridice ancora.

— Haide, îmi strigă, fii gata!

Trebuie să am grijă de valurile mari, să nu ne întoarcă de-a curmezişul. Aş vrea să o ajut, să n-o las singură cu cele douăzeci şi cinci de kilograme ale ancorei, dar pe valurile mari şi pe vântul care creşte, nu am îndrăzneala să părăsesc cârma. Mă gândesc cu un fel de descurajare la navigatorii solitari care au mers luni de zile şi ani pe mări, fără niciun ajutor. Eu nu pot nici măcar ancora să mi-o ridic singur.

Mă gândesc, cu pleoapele grele şi cu mâinile moleşite, că m-aş simţi mai bine acum într-o altă haină, pe o altă coastă de mare, pe un bulevard asfaltat, în lungul falezei, într-o localitate internaţională, plimbându-mă cu Nadia alături.

Dar nu-mi dau seama acum; curând va trebui să înţeleg limpede că ea, dacă e aici cu mine, dincolo de orice raţiune, e tocmai fiindcă drumul nostru merge pe mare.

Ancora s-a desprins de pe fund. Prova cade repede sub vânt, şi cu toate sforţările, nu pot s-o aduc pe direcţia care să ne scoată afară din golf. Va trebui să facem două sau trei volte, fiindcă vântul şi valurile cresc, din faţă. E un drum greu; „Miladul” se apleacă mult pe o coastă, sarturile trosnesc la fiecare val şi cârma smuceşte atât de tare, încât îmi simt braţul obosit de la început.

Nadia vine însă înveselită de marea montată şi îşi şterge mâinile ude, pe umerii mei arşi de soare. O clipă mă înfior, neplăcut. Se aşază lângă mine, râzând, fără să-şi dea seama ce sforţări fac să merg contra vântului. Înaintăm cu o derivă atât de mare, încât parcă mergem lateral, spre fundul golfului. Fac o voltă, trecând prova printr-un val care se varsă pe punte, stropindu-ne de sus până jos.

Nadia râde:

— Mai vreau o dată! Te rog! Mai vreau!

Pe mine însă, această muncă trudnică mă face să-mi pierd firea. Acum am luat vântul în bordul drept, punând prova spre larg şi pare că nu mai înaintăm deloc; ne întoarcem în derivă, spre Zibrieni. Nu pot să-mi dau seama ce se întâmplă, mi se pare că vântul aici nu lucrează după aceleaşi legi ca în alte părţi şi pânzele suportă forţa lui altfel; mi se pare că în apa cenuşie, aleargă curenţi perfizi ascunşi pe sub valuri. Fac iarăşi o voltă, sparg iarăşi un val pe punte şi ne ducem din nou spre fundul golfului. E peste putinţă să înaintăm împotriva vântului. Sunt descurajat, nu ştiu ce manevre trebuie să fac, nu mai ştiu nimic despre „Milad”, despre vânt şi despre mare.

— Nadia, murmur, învins, n-am ce face, cum bate vântul acum nu putem ajunge la Sulina.

Parcă nu i-am vorbit ei; priveşte marea cenuşie, peste ale cărei valuri, soarele, coborând în spatele nostru, spre apus, varsă flăcări roşii. Spre sud, unde trebuie să mergem, orizontul e sumbru; vântul aduce dintr-acolo întuneric şi nelinişte.

— Nadia, spun încă o dată, nu putem să mergem la Sulina.

— De ce trebuie să mergem la Sulina? întreabă, cu nevinovăţie.

Nepăsarea ei mă înfurie.

— Tu unde vrei să mergi? strig.

Crede că vorbesc tare, ca să acopăr vuietul valurilor, şi se veseleşte. E un început de luptă cu natura.

— Unde vrei să mergi? strig încă o dată.

— Pe mare! răspunde, cu acelaşi glas ca al meu.

Da, pe mare! Nu are altă dorinţă. Marea, care nu duce nicăieri, care mulţumeşte prin ea însăşi. Nu mi-e atât de cunoscut acest simţământ?! De ce trebuie să-l reneg?

Ar trebui să-i zâmbesc, dar valurile se sparg în prova trecând înspumate peste punte, şi vântul smuceşte furios şcotele… Alunecăm lateral, spre fundul golfului. Acolo, linia sălciilor are o spărtură în care luceşte un fir de apă liniştită; trebuie să fie canalul Belogorod, cea mai de nord gârlă a Deltei şi drumul cel mai scurt la Vâlcov. E inutil să mă mai lupt cu valurile. Slăbesc cârma lăsând prova să se îndrepte în voie spre această spărtură, unde apa se vede potolită. Acum am luat vântul aproape din coastă şi înaintăm fulgerător.

Nadia se bucură de viteză.

— Unde mergem? strigă, mai tare decât ar fi nevoie, numai ca să-şi dea iluzia luptei cu furtuna.

Îmi vine, cu tot necazul, să zâmbesc; de ce aş fi nedrept cu ea?

— Unde mergem? strigă iarăşi.

Întorc capul şi o privesc, râzând.

— Pe uscat! spun, punând în aceste vorbe, dar fără nicio răutate,

ciuda de mai înainte.

Nu-şi ascunde deziluzia:

— Cum, pe uscat?

Între cele două capete ale şirului de sălcii care se ridică din valuri, se vede acum apa canalului, necrezut de liniştită, ca faţa unei oglinzi, lucind la soare.

— Nadia, spun, rămânem aici peste noapte. Avem vântul prost; nu putem merge la Sulina.

Şi astfel, puţin înaintea amurgului, intrăm în apa odihnitoare a canalului. Ne întâmpină o simfonie nebănuită; e freamătul pădurii de stuf, în care vântul face să cânte o mie de glasuri, flaute mici, dogite, împletindu-se într-o armonie afonă şi fără răsunet, ca şi când fiecare fir de plantă dezacordat de celelalte, ar avea şi o surdină.

Mi se pare ciudat să văd catargul „Miladului” alunecând liniştit între ţărmurile gârlei, în mijlocul peisajului verde, ca pe o potecă de pădure; mă tem că va deveni copac, că-şi va recăpăta ramurile, că va reînverzi, că se va opri undeva să-şi fixeze rădăcini în pământ. Şi deodată mi se pare că şi barca şi noi am căpătat caracteristici terestre. Nadia priveşte în jur, nedumerită. Înainte de a o câştiga multitudinea de glasuri ale stufului, în pauzele cărora simţim liniştea vastă a Deltei, uscatul o deziluzionează. Priveşte în jur fără hotărâre, ca un călător căruia i se arată o cameră unde nu-i va plăcea să rămână. „Miladul” înaintează încet, pe firul îngust al apei, între stuf şi sălcii. Pe deasupra noastră se întorc, spre culcuşurile lor din Deltă, ca să înnopteze, păsările de pe mare. Zboară obosite, cu mişcări rare de aripi şi odată cu trecerea lor, coboară şi înserarea, parcă adusă din larg.

După un timp vântul se opreşte în copaci şi ne pomenim stând pe loc, ca o căruţă ai cărei cai au obosit şi s-au oprit singuri o clipă, să-şi tragă răsuflarea. În timp ce numai vârfurile copacilor mai freamătă, la câteva sute de paşi în urma noastră, pe mare, e furtună.

Aruncăm ancora aproape, pe ţărm, la umbra unei uriaşe sălcii bătrâne. De deasupra, din cuibul de găteje rămas dezgolit între ramurile pălite ale copacului, un cormoran, domestic ca o raţă, scoate gâtul lui gros afară şi îşi apleacă, foarte mirat, capul, să ne privească. Mai departe, între smârcuri, un pelican s-a oprit şi ne priveşte de asemenea; dacă marea lui pungă galbenă de sub cioc, n-ar atârna în jos, a plictiseală, ai zice că venirea noastră îl interesează.

Nadia, pe care la început peisajul o nedumerise, şi-a regăsit veselia.

— Uite mure! strigă, sărind pe uscat şi alergând în lungul malului, pe potecă.

O privesc, uimit. Pentru ea, această escală forţată nu are nimic îngrijorător; parcă nu s-ar înnopta, ci s-ar lumina de ziuă. Şi dezorientat mă uit o clipă la lumina roşie a amurgului, peste stuful legănat de vânt. „Ce-i acolo? mă întreb, buimăcit, ridicându-mi cu

mâna părul de pe frunte. Apune, sau răsare soarele?”

○

Noaptea se strecoară prin stuf, foşnind. Mi-aduc aminte de nişte înserări, dintr-o vreme îndepărtată, când mă prindea întunericul venind de pe câmp, în lungul unui lăstăriş; atunci fiecare tufă mi se părea un om, gata să-mi iasă în cale, şi mă speria. Acum aud noaptea venind şi mă aştept cu teamă să o văd la marginea păpurişului, ca pe o vrăjitoare învelită în pânze negre.

Nadia alerga pe mal, înveselită. O strig, îngrijorat:

— Nadia, nu putem să rămânem aici.

Se opreşte surprinsă, şi dintr-odată chipul ei devine grav. Pare că abia acum îşi dă seama cât suntem de singuri aici. S-a oprit în mijlocul potecii, cam speriată, cu mâna apăsată pe inimă. În spatele ei, un fundac, cenuşiu-roşcat, cu pieptul alb, a scos capul moţat dintre trestii şi ne examinează cu luare-aminte, parcă trimis de cineva, din stufăriş, să ne spioneze.

Mi-e teamă de stuful care foşneşte, de copacii care freamătă, de câmpul pe care nu-l văd dincolo de stufăriş. Mi se pare că am poposit pe un drum primejdios, la marginea unui codru de unde pot să vină atâtea spaime. E prima dată când îmi dau seama că viaţa pe mare e mai simplă: apa, cerul şi vântul… Nimic altceva. Aici, în stuful peste care se lasă întunericul, se ascund mii de taine, şi pasărea aceea ciudată, cu moţul roşcat, ne spionează mai departe.

— Nadia, trebuie să mergem de aici, să nu ne apuce noaptea pe câmp.

A rămas cu ochii plecaţi. Acum înţelege, în sfârşit, ce gravitate va avea noaptea care cade peste noi.

— Unde să mergem? întrebă stins.

— Nu ştiu. Să mergem în sus, poate găsim o casă; poate dăm de pescari.

— Dar nu mai avem vânt.

— Tragem la edec.

Am văzut în copilărie, în lungul Dunării, lungile convoiuri de pescari trăgând bărcile după ei, de pe mal, opintindu-se în parâme, ca în jug.

— O să putem?

— Trebuie să putem!

Şi aşa, în timp ce noaptea cade, începe acel trudnic drum, spre Vâlcov. Mă văd, în cămaşa lipită de sudoare pe piele, cu parâma ancorei trecută peste piept, ca un ham, aplecat înainte, încordat, trăgând în lungul malului înverzit, corpul greu al corăbiei. „Miladul” a devenit acum odios; parcă nu mai alunecă pe apă ci se târăşte pe uscat, ca o căruţă cu roţile împiedicate. Nadia, înhămată la aceeaşi parâmă, în spatele meu, se chinuieşte şi ea; îi aud respiraţia grea.

O jumătate de oră mergem fără un cuvânt, trăgând din greu la parâmă. Nu se vede nicio casă, nicio colibă, nicio fiinţă omenească. Numai stuful în care fâşâie vântul şi din când în când câte o salcie bătrână cu ramurile ridicate fantomatic pe cer. Canalul face câteva coturi peste câmp, ca o şosea care îşi caută locul printre ogoare. Apoi, în depărtare licăresc câteva lumini, după o perdea neagră de arbori, de unde se aude lătrat înfundat de câine.

Întunericul înşelător face să-mi pară foarte aproape acele lumini. Mă întorc înviorat, spre Nadia:

— Vâlcovul! Mai poţi?

Nu răspunde, dar trage înainte, îndârjită.

Aş vrea să mă opresc, s-o mângâi pe obrazul îmbujorat, cu mâna bătătorită de parâme şi să-i spun: „Am să-ţi dau o decoraţie, pentru vitejie!”

Canalul face încă un cot; în faţă, sub cerul care mai păstrează o slabă urmă de lumină, deasupra liniei negre a arborilor, se văd lucind turle de biserică. N-am auzit clopotele bătând; poate slujba de vecernie s-a făcut de mult, când eram în gura Deltei.

Aici, în locul stufului creşte porumb; frunzele lui uscate scot un altfel de foşnet, mai domestic, care nu mă mai înfioară atât. Privesc luminile din faţă şi mă gândesc că oamenii acolo se pregătesc de cină. Aş vrea să ajung mai repede lângă ei, să mă poftească la masa lor scundă, pusă afară, în bătătură, sub plopii legănaţi de vânt, să sorb din strachina de lut ciorba lor de peşte şi pe urmă să ne dea un culcuş, pe prispa păzită de dulăi roşcaţi cu blana plină de ciulini.

Dar, dinspre satul la care visez atât de paşnic, se ridică deodată, pe neaşteptate, un zvon agresiv. Un bâzâit subţire, neîntrerupt, cu modulaţii continue, se scurge deasupra capetelor noastre, din întuneric. Simt, într-o singură clipă, pe frunte, pe obraz, pe gât, pe braţele cu mânecile sumese, pişcăturile lor înveninate. E peste putinţă să te aperi de aceşti nevăzuţi duşmani nocturni.

Nadia lasă parâma şi îşi acoperă faţa cu mâinile, speriată. Legiuni de ţânţari, stăpânii de noapte ai Deltei, curg din întuneric peste noi. Cum ai putea să te fereşti de ei? Îţi chinuiesc la fel de insuportabil pielea pe care o înţeapă, ca şi urechile, cu bâzâitul lor subţire, pătrunzător; te aştepţi ca sunetul să se înfigă în timpan, să-l străpungă şi să-l învenineze, luându-ţi auzul.

Ne oprim, înspăimântaţi şi ne apărăm faţa cu mâinile. Micile bestii vin în valuri nesfârşite, ne caută ca pe o pradă sigură, ne simt pielea goală şi nimeresc prin întuneric drumul până la ea, ca să-şi găsească locul de unde să sugă sângele.

— Nadia, fugi în cabină, spun, continuând să mă apăr zadarnic.

Îmi cobor repede mânecile cămăşii şi le închei, dar mai rămân atâtea locuri descoperite, pe care ei le găsesc, în întuneric: fruntea,

obrazul, gâtul, ceafa, gleznele. Nadia se întoarce din cabină cu obrazul învelit într-un prosop, cum se apără arabii de nisip, când străbat deşertul. Numai ochii i se mai văd. Mi-a adus şi mie un prosop şi mi-ajută să-mi acopăr capul. Acum ţânţarii îşi caută, înnebuniţi, alte locuri unde să înţepe. Îi auzim ţiuind, ascuţindu-şi acele în jurul nostru.

— Să mergem repede, spune Nadia. Dacă ajungem la lumină scăpăm de ei.

Deloc! Lumina îi atrage şi îi face mai agresivi.

Începem iarăşi drumul, în lungul canalului, strâmbându-ne picioarele în gloduri. Firul de apă intră în sat, ca o şosea. În dreptul primei case, un om scund, cu obrazul bărbos, pare că păzeşte poarta.

— Bună seara, spun.

— Zdravstvuite!

— Ce-a spus? întreabă Nadia, cu glasul înăbuşit sub prosop.

— Ne-a mulţumit, în limba lui lipovenească.

Îmi vine să râd, fiindcă intrarea noastră în Vâlcov e plină de haz. Turiştii vin cu vaporul, prin partea cealaltă a satului şi lor li se asigură un confort, căci mersul vapoarelor este organizat în aşa fel ca sosirile şi plecările să nu se nimerească la orele când năvălesc ţânţarii.

Acum malul devine noroios: punţi înguste de lemn sunt întinse deasupra smârcurilor şi anevoie ne ţinem echilibrul pe ele, trăgând la edec. Mergem din ce în ce mai greu, nu găsim pe nimeni care să ne dea ajutor. La fiecare poartă străjuieşte câte un om, în haine negre, cu obrazul bărbos, dar ei îşi fumează ţigara în tăcere, uitându-se nepăsători la truda noastră.

— Oare pe ei nu-i pişcă ţânţarii? se miră Nadia, de sub prosop.

— Poate că sunt obişnuiţi.

— Trebuie să luăm chinină; altfel ne îmbolnăvim de friguri.

După câţiva paşi ne oprim: puntea se depărtează de mal. Ca să putem trage corabia noastră mai departe, ar trebui să coborâm în noroi, să ne înglodăm până la genunchi.

Ţânţarii ne ţiuie încă în urechi, ţinându-ne în stare de alarmă. Nu-i cu putinţă să mai stăm mult timp în loc.

— Lăsăm barca aici şi mergem să ne căutăm un adăpost.

— Dacă ne ia ceva din cabină?

— N-are cine.

Simt că oamenilor nemişcaţi din porţi „Miladul” le este tot atât de indiferent, pe cât le suntem noi; totul, poate, le este acum indiferent. Dacă aş lăsa să cadă în faţa unuia o monedă lucioasă, nu s-ar apleca s-o ridice.

Legăm parâma de un picior al punţii, şi pornim mai departe, în fugă, unul după altul, pe scândura îngustă. După o sută de paşi locul se lărgeşte, ca un fel de piaţă. Un pod arcuit uneşte cele două maluri

ale canalului; de acolo porneşte strada principală, pe care se plimbă lumea. Sunt fete, în rochii de stambă colorată, lungi până în pământ, cu tulpane albe căzându-le pe umeri. Se ţin înlănţuite câte cinci-şase, pe toată lărgimea străzii şi, alunecând în lungul ei, pe întuneric, cântă în cor pe mai multe voci, un cântec cu note argintii. Cum se pot oare plimba atât de liniştite, cântând atât de frumos, de cristalin, când în jurul lor roiesc ţânţarii?

La capătul străzii se deschide o mică piaţă prăfuită, luminată de felinare cu petrol, aninate de jur-împrejur, pe nişte pari subţiri şi strâmbi. Vântul le mişcă şi umbrele oamenilor, alungite, joacă pe pereţi. În faţă se văd ferestrele mari, cu clondire colorate, ale unei cârciumi. Acolo găsim un om care să ne ducă barca până la pod şi să ne-o păzească peste noapte; nu mai avem curaj să ne întoarcem astă seară pe bord, înfruntând ţânţarii; cârciumarul ne va găzdui la el. Întâi ne dă să mâncăm, pe o masă şubredă, afară. Curtea miroase a fum; un băieţaş aţâţă în jurul casei câteva focuri cu găteje verzi; nu ard, ci doar fumegă, ca să alunge gâzele înveninate. Iată şi dulăul la care mă gândeam adineauri; aşteaptă cuminte lângă masă, să-i zvârlim ceva. Are blana roşcată şi plină de ciulini. Ce animal minunat! mă gândesc. Trăieşte şi la munte şi la câmpie; poate fi prieten şi ciobanului şi plugarului ca şi pescarului şi nu arată niciodată mai puţină credinţă unuia, decât altuia.

În fundul curţii, peste un gard cu zăbrele negre, începe grădina, în care se văd lucind, la lumina felinarelor, gutui mari, în copacii cu ramurile aplecate peste zăplaz. Acolo, între copaci, e o căsuţă lungă, albă, cu pridvor de scânduri. După masă negustorul vine cu o lampă în mână, să ne arate unde vom dormi. Ne va da o odăiţă, în căsuţa dintre gutui. Merge înaintea noastră, pe potecă şi ţine lampa ridicată deasupra capului, ca să gonească ţânţarii. Îi strâng mâna Nadiei, şi aş vrea să înţeleagă atâtea gânduri în acest gest, dar mâna ei e rece; poate nu o simte pe a mea, sau se sperie de ceea ce îi transmit. Apoi mă apucă deodată o teamă care mă face să micşorez paşii, descurajat: dacă ne va da două camere; dacă nu va decurge totul firesc?

Ar fi aşa de simplu să deschidă o uşă, pe pridvor, să intre în cameră, să pună lampa pe masă şi noi să îl urmăm. Simplu, fără nicio vorbă, fără nicio întrebare şi fără niciun răspuns.

Uşa scârţâie în ţâţâină, un scârţâit muzical, făcându-mi inima să-mi bată. Seara noastră începe de aici, cu acest scârţâit al ţâţânilor, pierdut în întunericul grădinii cu gutui. Gazda se apleacă şi intră pe uşa scundă, înaintea noastră, pune lampa pe masă, apoi se întoarce repede, să plece.

— Bună seara! spune, privindu-ne puţin orbit de lumina ţinută în ochi. Să n-aveţi nicio grijă; o să dormiţi în tihnă, aici n-are cine să vă supere.

Şi pleacă, fără altă vorbă, aşa cum am dorit. Iarăşi scârţâie uşa, în urma lui, trăgând o linie apăsată între noi şi el, între noi şi restul lumii.

Suntem singuri, faţă în faţă. Ce drum lung a trebuit să facem ca să ajungem aici! Simt acest drum, în mădularele care mă dor, în ochii care îmi ard, în inima sugrumată, îl simt în pielea care mă arde şi în sânge, zvâcnind.

O clipă mă gândesc că am venit prea departe şi că drumul a fost prea greu, pentru ceremonia care începe aici, şi care nu mai păstrează nimic necunoscut, nimic neprevăzut. Văd toate gesturile care vor urma şi sunt aproape deziluzionat, fiindcă ele acum mi se par împlinite. E o noapte lungă în faţa noastră, destul timp ca totul să decurgă fără grabă, armonios şi în linişte; e ceva prea sigur, şi la acest gând emoţia se şterge. Îmi pare că nu va fi nimic nou, vom da curs unui contract, încheiat dinainte.

Îmi rotesc privirile în odaie, să-mi apropii acest interior pentru care am făcut atâta drum. Patru pereţi văruiţi alb astru, o uşă, o fereastră mică, spre partea cealaltă a grădinii, o masă acoperită cu pânză roşie, brodată şi două paturi albe, de fier, ca la sanatorii, despărţite de un preş cenuşiu, pus pe duşumea, la mijloc. Care dintre ele este al ei şi care al meu? Nu, unu singur trebuie să fie al nostru.

Îi apuc mâinile; ea stă nemişcată în faţa mea; nu-i pot vedea chipul, la lumina slabă a lămpii. Simt numai că mâinile ei sunt reci, în timp ce ale mele ard.

— Nadia!

Nu-mi vine niciun gând ca să continui, poate fiindcă ea nu aşteaptă niciun cuvânt. Mi se pare că ar trebui să fie altfel; altfel mâinile ei reci, altfel chipul împietrit în întuneric. Întind braţele şi-i cuprind umerii, încercând s-o apropii de mine; se fereşte, puţin speriată.

— Nadia!

În afară de numele ei, spus în şoaptă, nu găsesc niciun cuvânt pentru începutul nopţii. O trag încet după mine şi o aşez pe pat. Rămâne nemişcată, e un loc unde nu se simte bine, de unde trebuie să se ridice, să plece. Acum lampa o luminează dintr-o parte; nu recunosc nimic din chipul ei. Mă apucă teama că poate nici ea nu mă recunoaşte, că poate îi par un străin, cum îmi pare ea, mie. Mă las în genunchi în faţa ei, nu ştiu cu ce gând, poate cu nădejdea că din acest loc o voi vedea altfel. Dar nici aşa nu pot s-o recunosc. Ea mă priveşte într-un fel ciudat, cu ochii ficşi, puţin rătăcită, de parcă s-ar fi trezit din somn acum şi se vede în această cameră străină, cu un necunoscut îngenuncheat în faţa ei.

Îi apuc mâinile şi i le mângâi apăsat, cu mişcări repezi.

— Nadia, spun, nu te uita aşa! Te rog, nu te uita aşa!, închide ochii! Lumina e îngrozitoare.

Aş vrea să sting lampa, poate pe întuneric ne-am recunoaşte, dar n-am îndrăzneala să mă mai ridic.

Nu ştiu ce gesturi să fac, ce cuvinte să spun. În faţa mea sunt genunchii ei goi, rotunzi, arşi de soare. Azi dimineaţă am stat cu obrazul pe ei, ca pe o pernă care îmi aparţinea, pe care nu putea să mi-o ia nimeni. Dacă aş putea regăsi liniştea şi siguranţa de azi dimineaţă!

Îmi aplec capul şi îmi lipesc buzele pe piciorul ei, deasupra genunchiului dezvelit. Tresare. Dar în pielea atât de catifelată şi de rece sub buzele mele fierbinţi, simt un început de linişte, un început de regăsire, ca în clipele când te închini cu credinţă în faţa unei icoane. E un gest pe care îl fac cucernic, înfiorat nu de chemarea femeiască a pielii ei, ci de castitatea pe care o emană. Sărutând această piele de zeitate, mi se pare că mă cuminec şi deodată gândurile mi se luminează.

— Nadia, îmi eşti foarte dragă. Am uitat ce aştept de la tine: vreau doar să-mi simţi adoraţia.

Nu mă aude, sau nu înţelege. Mă priveşte ca pe un necunoscut.

— Nadia!

Buzele i se mişcă, fără să poată articula un cuvânt.

— Nadia, ce-i cu tine?

Mă gândesc că emoţia o paralizează. Tremură, ca de frig. Nu ştiu dacă e nevoie de un gest, sau de un cuvânt, ca s-o încălzesc, împing încet, uşor de parcă nici n-o ating, mâinile pe coapsele ei. Sub rochie, pielea care azi dimineaţă era dezgolită în lumina soarelui, neutră, impersonală, acum îşi dezvăluie sensul secret, pe care, în sfârşit îl dezleg, ca pe o enigmă, şi îmi taie respiraţia.

Tresare, se fereşte. Simte şi ea că pielea ei a devenit altceva, un adevăr, şi se teme de el.

Mă ridic spre ea; se trage în lături.

— Nu!

Nu aud, sau nu înţeleg. Îmi urmez drumul, înfrigurat. Se smuceşte.

— Nu! Te rog, nu!

Nu-i recunosc glasul. Mă opresc, nehotărât, şi îi caut ochii în lumina strâmbă a lămpii. Nu sunt ochii ei. Încerc să-i cuprind umerii, să refac în gesturi vechea noastră înţelegere.

Se trage speriată, în partea cealaltă a patului. Chiar acest gest, scurt, violent, nu-i al ei, gesturile ei sunt totdeauna unduioase, ca ale unei dansatoare care se mişcă după muzică.

— Nadia!

— Nu, nu!

De unde vine acest glas şi această îndârjire? Cum stau aplecat spre ea, acopăr lampa cu spinarea şi capul ei se ascunde în umbră. O clipă mă văd în altă parte, văd o altă fiinţă în locul ei, îmi amintesc de o

întâmplare, începută aşa şi terminată brutal.

— Nadia! scrâşnesc.

Îmi pune, speriată, mâinile în piept.

— Nu, te rog nu!

Simt sângele urcându-mi-se în cap. Înţepăturile de ţânţar încep abia acum să mă usture, pe gât, pe obraz, pe frunte; mi se pare că pielea congestionată e plină de băşici. Mi se pare că veninul acestor mici bestii îmi aleargă în sânge, aprins, amestecându-se cu vinul rece de la Zibrieni, cu toxinele unei zile chinuitoare până la paroxism, până la pierderea minţilor.

Mă aplec peste ea, fără să mă pot stăpâni, şi-i apuc umerii, întărâtat. „Ce cauţi aici? aş vrea să-i scrâşnesc în obraz. Nu te-ai gândit? Nu te-ai aşteptat?”

Ba da, ştia ce are să se întâmple şi a avut timpul să se gândească la apărare. Îi simt mâinile proptindu-mi-se în piept, cu îndârjire.

— Nadia! bâigui, căutând zadarnic alte cuvinte.

Veninul din sânge mă îndârjeşte, la fel ca şi mâinile ei duşmănoase.

— De ce-ai venit aici, spune? Nu te-ai gândit ce-o să fie?

Tresare de parcă aş fi pălmuit-o.

— Nu fi rău! îngână cu un amestec de spaimă şi de mâhnire.

Simt că umerii îi tremură; mâinile îi slăbesc. Gândesc că nu se mai poate împotrivi. Acum, când o simt moale, prăvălită în pat, la îndemâna mea, trupul ei îmi vine în minte aşa cum într-o noapte stătuse gol, sub pătură, în cabina inundată, în mijlocul mării. „Noaptea de atunci trebuie plătită, îmi spun, în timp ce sângele îmi aleargă, otrăvit, în vine. Trebuie plătit timpul pe care l-am sacrificat pentru ea. Trebuie plătit, cu preţul întreg. Oricât de urât s-ar termina, orice pată ar rămâne pe amintirea unei veri minunate”.

Şi o atât de neomenească încordare, o atât de lungă şi neştiută aşteptare, mă fac să mă prăbuşesc peste ea. A rămas speriată, cu mâinile moi date în lături, crucificată. Îi simt trupul tânăr, lipit de al meu, tremurând. Îi simt şoldul rotund, coapsele dezarmate şi sânii, turtindu-se în pieptul meu, cu elasticitatea lor înnebunitoare.

— Te rog, nu! mă imploră sfârşită, mişcând mâinile ca pe nişte aripi rănite. Nu, nu, nu!…

Îi caut, gâfâind, gura, în întuneric; buzele mi se udă de lacrimile sărate, care îi alunecă pe obraz.

„De ce plânge?” mă întreb, exasperat.

Nu pot să mă gândesc la o noapte pe mare, când obrazul meu a alunecat încet peste obrazul ei, până ce colţul buzelor ni s-au întâlnit. Întâmplarea de atunci şi cea de acum, nu au nicio legătură. Acum îi adulmec învrăjbit tinereţea care vibrează sub pielea speriată.

— Nu, spune, nu!

Nu se mai apără, se roagă. Poate de la început, nu s-a apărat, şi n-

am înţeles. Poate mâinile ei, care mi s-au proptit în piept, vroiau să mă mângâie, să-mi spună în limba lor ceva, ce ea nu putea spune în cuvinte. Eu m-am apăsat în ele, am schimbat, poate, gestul ei într-o brutalitate.

— Nu, se roagă, te rog, nu!

Îi găsesc gura şi i-o înăbuş. Acum gura ei e rece şi uscată, fără niciun gust, fără niciun parfum, ca o bucată de iască. Nu mai are frăgezimea de atunci şi mirosul de fruct exotic, puţin dulce şi amărui.

E o bucată de iască; dezgustat de mine şi de toate, mă ridic.

Nadia îşi duce repede mâinile la ochi, ca să se apere de lumină şi aşa, cu faţa ascunsă, plânge cu sughiţuri. Rochia i s-a ridicat până la şold, dezgolindu-i coapsa lungă, bronzată. La sfârşitul ei se vede o margine a pantalonului alb, întins pe piele; pânza subţire şi curată mi se pare că pune acolo o pată trivială. Totul mi se pare trivial: camera, cele două paturi de spital, ţolul de pe jos, lampa afumată, de bordel, plânsul ei ca de fecioară dezvirginată.

— Taci, taci, taci! scrâşnesc, oprindu-mi strigătul între dinţi, ca să nu audă vecinii. Taci, încetează!

Deschid uşa furios şi mă reped afară. În cadra de lumină pe care lampa o aruncă din spate, în grădină se văd gutuile mari, lucind pe ramuri, ca nişte podoabe. Le privesc şi îmi vine gândul că fiind pârguite, în curând oamenii au să le culeagă, e firesc, de când lumea şi pământul. Ce armonie desăvârşită este în această natură, care face copacii să înflorească, să dea rod şi apoi să-şi lase ramurile încărcate spre pământ, ca să fie scuturate! Dacă aş întinde mâna şi aş apuca o gutuie galbenă, rotundă, ea s-ar desprinde de pe ram şi ar rămâne în mâna mea, ca un sân de femeie. Iar în spatele meu, întinsă pe pat, Nadia plânge, cu sughiţuri. Trupul ei este împlinit şi pârguit, ca gutuile din grădină. Ar fi tot atât de firesc s-o culeg, cum aş culege o fructă împlinită. Dar în timp ce copacii freamătă, aşteptând să se dăruiască, Nadia plânge înăuntru… „De ce mai plângi?” aş vrea să-i strig.

Apoi, trag uşa după mine, scos din fire. Clanţa se închide cu un sunet scurt şi ferm ca un punct la sfârşitul unei fraze lungi, greu de înţeles.

Numai scârţâitul ţâţânilor stăruie puţin în aer, înainte de a se pierde, fără ecou, între gutuii din grădină. Pare sunetul unui arcuş alunecând strâmb pe o coardă de vioară.

○

În cârciumă pâlpâie aceleaşi felinare afumate, ca în curte. Nicăieri nu e lumină de-ajuns. Câţiva pescari, cu bluze cenuşii desfăcute pe pieptul păros, cu bărbi mari, castanii, ca ale unor sfinţi, stau la o masă lângă uşă şi beau rachiu în tăcere. Pe pereţii afumaţi ai cârciumii sunt lipite afişe colorate, ale unor partide politice, care în schimbul unor

promisiuni gogonate, cer votul pescarilor. Poate nu le-a citit nimeni, niciodată.

În fund, printr-o uşă dată de perete, se vede o altă încăpere, luminată mai bine şi cu altfel de feţe. Acolo e aşezată o masă lungă, acoperită cu hârtie albă; deasupra ei ard lămpi cu gaz, prinse de tavan, luminând capetele oamenilor. Sunt vreo douăzeci de orăşeni, veniţi în excursie, cu vaporul. Au vizitat mânăstirea şi canalele; rămâne să afle ce este ciorba pescărească.

N-ar fi peste putinţă să am cunoscuţi între ei dar acum, mai mult decât oricând, mi-ar fi silă şi groază să întâlnesc vreunul, întorc repede capul, şi mă lipesc de tejgheaua udă.

— Dă-mi un rachiu mare!

— Aţi lăsat-o pe coniţa să doarmă! râde cârciumarul, cu un fel de înţeles.

Ne crede căsătoriţi şi asupra căsătoriei are o concepţie dezvăluită de râsul lui înţelegător şi complice.

Încerc să rânjesc la fel, în timp ce-mi primesc paharul.

— Domnule, să fie femeia cât o fi, degeaba! face negustorul, pocnindu-şi degetele în aer. Degeaba!…

Îl privesc prostit.

— Cum adică, degeaba?

— Degeaba! De băutură nu ţi se acreşte niciodată.

Şi se aţine cu sticla, să-mi umple încă o dată paharul. Desigur n-a privit-o pe Nadia!

Obrazul băşicat de ţânţari, pe care mi-l simt arzând, îmi dă poate o înfăţişare de beţiv. Aş vrea să mă uit în oglindă, să văd ce nu se mai poate recunoaște în fiinţa mea, să văd câte piei am lepădat până azi pe drum şi câte îmi mai rămân.

— Bun rachiul? mă iscodeşte cârciumarul, cu ochii lucind de satisfacţie.

Nu-i răspund. La lumina slabă a lămpii care atârnă în mijlocul prăvăliei, caut ceva în rafturi, în spatele tejghelei. Sticlele mi se par că seamănă cu nişte cărţi în bibliotecă, volume rare, incunabule.

Negustorul îmi vede privirea şi se întoarce înspre raft:

— Ce-aţi dorit?

Nu răspund; caut mai departe.

— Poate vreţi un coniac?

Nu, caut o sticlă cu vin, din care am băut odată, foarte demult. Un vin aromat, cu miros de fragă.

— N-ai Muscat? întreb. Muscat de la Efleri.

Nu are. Mă simt mâhnit ca de lipsa unei cărţi esenţiale.

— Da’ nu-i bun rachiul? se miră negustorul.

Poate că e bun. Gândul meu e acum în altă parte… De ce mă înduioşează oare, atât de mult amintirea acelui vin cu arome de

primăvară? Ce-aş putea să regăsesc în gustul lui de fragă?

Caut mai departe, în rafturi. Nu recunosc etichetele; pe aici se aduce vin din alte podgorii. Nu-i nici Pinoul gri al lui Titorenco, nici rubiniul lui Damian, nici cupajul roşu de Bordeaux, pe care îl beam la „Ural”, spre ziuă, când ne găteam de plecare. Pe aici se beau altfel de vinuri… Dar într-un colţ al raftului, tot recunosc ceva: sticlele mici, sferice, cu gâtul lor lung ca al unor piese de laborator, din care beam cu Ronsky. Întind mâna:

— Dă-mi Zubrovka!

Şi beau, paharele, unul după altul. Acum mi se pare că în cârciumă s-a făcut lumină; în jurul capetelor pletoase ale lipovenilor văd cercuri strălucitoare, ca nimbul unor sfinţi. Unii sfinţi nu au fost pescari? Pe sfântul Petru nu l-a luat Iisus Cristos de pe malul mării, unde îşi cârpea năvodul?

Negustorul îmi mai aduce o sticluţă.

„E bine că beau, mă gândesc; n-am să mă îmbolnăvesc de friguri. Ea n-are decât să se îmbolnăvească!”

Cu cine vorbesc oare, în cugetul meu? Nu cumva cu Ronsky? Nu ciocnesc oare cu el, acest păhărel, cum am ciocnit de atâtea ori?

— N-are decât să se îmbolnăvească! spun.

Cine? Nadia sau Tamara?

Tamara!… Tamara e fiinţa aceea cu chipul de copilă, pe care am lăsat-o într-o seară, rezemată în coate, pe divan, fremătând sub rochia neagră, de catifea? Dar Nadia, cine e? Fata care doarme în căsuţa din grădina cu gutui?

„Gospodin Ronsky, spun în gând, care dracu ţi-e nevasta? Mi se pare că le încurc numele. Nevasta ta ştie să înoate? Unde a învăţat? La Iaşi, la călugăriţe? Atunci cum aş putea să le mai deosebesc în minte? Şi tatăl ei e doctorul Rabega, Ursul Negru? Chiar aşa? Dar atunci, gospodin Ronsky…”

— Mai dă-mi o sticluţă! Negustorul mi-o aduce, cu un început de îndoială; e a treia.

— O să se supere coconiţa, spune, uitându-şi pentru o clipă datoria lui de cârciumar.

„Care coconiţă? mă întreb. Hei, gospodin Ronsky, unde sunt becurile tale luminoase? Să pui şi-n această cârciumă unul, şi-n grădina cu gutui altul, şi-n capul meu…”

Iau sticla în mână şi mă mut, de la tejghea, la masa lipovenilor; nu mă mai ţin picioarele. Ei se dau în lături şi-mi fac loc, cu un fel de nehotărâre şi neînţelegere; li se pare că am venit la ei numai din greşeală.

— Zdravstvuite, gospoda! spun, ridicând paharul.

Se privesc, nedumeriţi, apoi îşi pleacă frunţile deasupra mesei şi nu răspund nimic.

— Zdravstvuite!

Tac, cu bărbile stufoase băgate în piept.

— Măi sfinţilor, măi pescarilor, ce dracu sunteţi aşa de sălbatici? spun, nedumerit de tăcerea lor încruntată.

Negustorul îmi face semn, de după tejghea, să-i las în pace. Mă ridic şi mă târşâi spre marginea cealaltă a prăvăliei.

— Lăsaţi-i, spune împăciuitor negustorul, aşa sunt de felul lor; se tem să intre în vorbă cu străinii. Bănuiesc de mici că toţi sunt oameni de-ai poliţiei.

La masa lor, lipovenii au rămas aşa cum i-am lăsat, cu frunţile plecate, cu mâinile împreunate pe genunchi, neîndrăznind să ridice capul, trăgând doar cu coada ochiului, ca nişte câini care se tem să nu le dai cu piciorul în burtă.

— Poate c-ar fi bine să mergeţi la culcare, reîncepe negustorul, privindu-mă şi el bănuitor. Acum închidem prăvălia.

Să mă duc la culcare? Unde? Este undeva o casă unde să pot intra?

În uşa cârciumii, în întuneric, aşteaptă dulăul cu blana roşcată plină de ciulini, care ne-a ţinut tovărăşie la masă. Iată, în sfârşit, un prieten. Mă îndrept spre el, clătinându-mă; mă priveşte cu teamă, gata să se smucească în lături. Ce-ar fi să fugă şi el de mine? Aş rămâne singur, cu desăvârşire singur, rătăcit în acest ţinut îndepărtat, unde nu ştiu pe unde am venit, nu ştiu ce caut.

Îi vorbesc cu blândeţe. Are ochi galbeni, cu privire omenească. Poate ochii lui spun ceva, poate au o durere de mărturisit, dar cum aş mai putea citi acum în ochii lui? Întind mâna transpirată pişcată de ţânţari, şi îi mângâi capul. Nu se mai teme; se gudură.

Nu seamănă oare cu cineva, câinele plin de ciulini cu ochii lui mari şi galbeni, atât de blânzi şi de iubitori?

— Mă, câine! spun, aplecându-mă spre el, să-l mângâi. De unde te ştiu eu pe tine?

Coborâm treptele cârciumii, alături, ca doi prieteni care au chefuit împreună.

— Mă câine! vorbesc, mângâindu-i capul, în timp ce mă urmează spre grădina cu gutui. Mă, câine, pe tine nu te cheamă Ronsky?

Aştept să-mi răspundă, şi nu înţeleg de ce tace.

— Mă, nu eşti tu Ronsky? Ronsky, polonezul îngâmfat?

Deschid portiţa grădinii, făcând-o să scârţâie prelung; câinele se opreşte o clipă, nehotărât; să mă urmeze, sau nu.

Îl chem blând:

— Hai, mă, cuţule, mă Ronsky, hai, nu mă lăsa singur!

Vine cu o bucurie care mă înduioşează.

În faţa căsuţei ne oprim, nedumeriţi. Câinele stă alături, privindu-mă din întuneric cu ochii lui galbeni, aşteptând să vadă ce am de gând. O adiere de vânt trece prin frunzele gutuilor. Sunt prea

înfierbântat ca să simt frigul toamnei, dar tristeţea din foşnetul frunzelor mă înfioară. Mă aşez jos pe marginea pridvorului. Câinele îşi lasă grumazul pe genunchii mei. Îl mângâi.

— Mă Ronsky, mă! spun în şoaptă. Vine toamna, ce ne facem?

Scheaună încetişor, de parcă mi-ar înţelege durerea. Cum aş mai bea acum încă un păhăruţ cu spirt tare! Vântul se joacă rece prin ramurile gutuilor. Câtă toamnă este în fructele galbene, lucind în întuneric!

— Mă Ronsky, murmur, lăsându-mi capul să-mi cadă moale, pe pălimar. Unde ţi-e acum Tamara?

Şi cum am lăsat capul jos, mi se pare că pălimarul se clatină, se cufundă într-o apă rece, cu mine după el. Nu-mi dă în minte să mă scutur, să mă apăr; mi-ar părea bine să mă înec, fără niciun gând.

Aud vântul jucându-se trist în grădina părăsită, şi scârţâitul muzical al țâțânilor, care se pierduse mai înainte între copaci, se întoarce înapoi, ca un ecou foarte întârziat. În spatele meu scândurile pridvorului trosnesc; nu-mi pot da seama cine a venit. Pe urmă o mână mi se aşază pe umăr. O mână a cărei greutate o cunosc, cum ar fi propria mea mână. Şi parfumul ei îl cunosc. Nu-i oare mâna Tamarei? Dar când a stat mâna ei pe umărul meu? În seara când am fost în odaia ei, ce s-a întâmplat?

— Mă polonezule, îngân fără să-mi pot opri capul de a se duce mai departe, la fund. Ce vrea nevasta ta cu mine?

Şi-n timp ce adorm, chiar mi se pare că aud câinele vorbind, cu glasul batjocoritor al lui Ronsky: „Ce ţi s-a năzărit dumitale cu Tamara, dragul meu inginer? Nu ştii dumneata că Tamara acum joacă pocher cu locotenentul de pompieri şi cu Liuda, nepoata? Hi! Hi! Ce te-ai mai îmbătat, dragul meu!”

○

Acum, în lumina după-amiezii, canalul are altă înfăţişare, nu e drumul pe care am venit aseară. În foşnetul stufului nu se mai ascunde nicio spaimă. Ştiu ce este dincolo de el: smârcurile Deltei, goale, fără niciun mister.

Sălciile bătrâne, scorburoase, pe care arar le întâlnim în cale, legănându-se deasupra apei, par mai scunde, şi mă mir că aseară siluetele lor negre mi-au dat fiori.

În apa canalului se vede mâlul, ca nişte vinişoare cenuşii, care se destramă şi iar se împletesc, urzind sub valuri o ţesătură efemeră. Prin spărturile stufului, apare câmpul, între smârcuri, pământ bolovănos, cu ierburi groase, pălite de toamnă.

Alunecăm la vale, cu vântul plin din pupa şi cu soarele obosit, coborând pieziş din înaltul cerului. Cum stau la cârmă, cu privirea pe mal, uneori pierd din ochi firul îngust al apei şi atunci mi se pare că merg peste câmp, prin stuf, cu un poştalion care saltă lin pe arcuri.

Şcotele mi se pare că sunt nişte hăţuri. M-aştept să aud trupul cailor înfundat în iarbă, şi aşa, clipe lungi, uit de unde vin şi unde merg; mi se pare că refac un drum vechi, cine ştie dacă nu din altă viaţă.

Nadia stă în partea cealaltă a cockpitului, nemişcată, cu privirea plecată. N-am schimbat toată ziua, o singură vorbă. Spre prânz, când m-am trezit, cu capul greu, cu ceafa înţepenită, cu mădularele frânte, nu era în odaie. Atunci mi-am amintit întâmplările din ajun şi mi-am dat seama, cu silă, că mă găsise beat pe pridvor, şi mă târâse în cameră. Dormisem îmbrăcat, cu faţa în jos, inert. Pe genunchi îmi rămăsese păr roşcat, şi mâinile îmi miroseau a câine. Nu ştiam unde poate fi Nadia, dar îmi dădeam seama că se ferea să fie de faţă, când mă voi trezi.

Pe fereastra îngustă a odăii intra pieziş o rază adormită de soare; în grădină se vedeau copacii, cu frunzele îngălbenite şi gutuile lucioase, atârnând greu, pe ramuri.

Am stat mult timp în pat, ca mort. Peste o oră, când mi-am făcut curaj să cobor şi mi-am văzut chipul în oglindă, m-am cutremurat. Fruntea îmi era înroşită de înţepăturile ţânţarilor, peste noapte barba îmi crescuse, punându-mi o pată ca de boală pe obrazul tras, ochii, injectaţi, erau ascunşi în fundul orbitelor cu cearcăne vinete. Am încercat să-mi netezesc părul cu degetele, să capăt o înfăţişare mai omenească dar nu puteam să schimb nimic pe chipul meu, fiindcă sufletul şi nervii îmi erau la fel de răvăşiţi.

Când am deschis uşa, o boare călduţă, cu miros dulceag de toamnă, m-a întâmpinat în prag. Nadia stătea pe marginea pridvorului, unde stătusem eu aseară, puţin adusă de umeri, cu bărbia rezemată în pumni. A întors capul şi a încercat să-mi zâmbească, însă zâmbetul se adresa nu mie, ci amintirilor noastre.

„Acum nu mai e nimic de explicat, îmi spuneam. E zadarnic să mă mai ruşinez. Faptele au trecut într-un alt capitol al vieţii; e zadarnic să le mai urmărim acolo, cu gândul, să le căutăm un înţeles. Trebuie uitate, înaintea oricărei explicaţii.”

Trecuse amiaza. Am mâncat în tăcere, sub un umbrar de scânduri, în curtea cârciumii. Peste o bucată albă de nisetru fript pe grătar, am stors două lămâi căutând să acopăr cu gustul lor acru şi amar gustul peştelui, să nu recunosc sensul lui gastric, să-l asimilez printr-o penitenţă.

— Când pleacă primul vapor la Galaţi? l-am întrebat pe negustor.

— Mâine dimineaţă, la patru.

Nu puteam să mai aştept aici până mâine dimineaţă.

— Plecăm numaidecât! i-am spus Nadiei, fără altă explicaţie.

„Miladul” stătea liniştit, la picioarele podului, puţin ne la locul lui în peisajul terestru, cu case mici, albastre, ascunse după gardurile negre plecate peste apă. Câţiva străini, curioşi, priveau de pe pod

canalul, care se pierdea printre sălcii. Erau şi câţiva copii de lipovean, despuiaţi, arşi de soare, dând cu tragere de inimă vizitatorilor reprezentaţii nautice, în speranţa că vor căpăta un gologan; se scufundau în apa cenuşie şi apăreau pe neaşteptate în alt loc, mai departe, lângă trunchiul unei sălcii; sau scoteau în pumnul strâns, mâl negru, ca să arate că au atins fundul.

Am ridicat pânzele singur, nelăsându-i Nadiei timpul să mă ajute şi am plecat la vale, pe canal, duşi mai mult de curent decât de vânt. După un timp, întorcând capul, am văzut că pe podişca pe care venisem ieri, ne urma, la câţiva paşi, câinele de aseară, de la cârciumă. Era un fel de nehotărâre în mersul şi în privirea lui galbenă; credea poate că după prietenia de ieri va trebui să meargă cu mine şi acum îl mira că nu l-am chemat. Am întors capul înainte, ca să-i evit privirea. După un timp, când m-am mai uitat pe furiş, să văd ce face, se oprise la cotul canalului şi ne privea, cu o nedumerire tristă. Curând sălciile l-au acoperit şi-am fost împăcat că nu mai trebuie să mă uit în urmă.

La marginea satului vântul s-a desprins dintre case lăsându-se plin în pânze; prova s-a înfipt în apa cenuşie, şi ne-am pomenit străbătând câmpul, repede, parcă mânaţi de teamă, să nu regăsim pe drum vreuna din amintirile de aseară…

○

Acum, în jos, dincolo de sălciile care ascund gura canalului simt apropierea mării. Deasupra, cerul este mai vânăt, răsfrânge faţa ei frământată. După vântul care culcă stuful la pământ şi face sălciile să se aplece până deasupra apei, îmi dau seama că marea trebuie să fie furtunoasă. Un muget surd se ridică de la coastă, ca huruitul îndepărtat al unei mori, ale cărei scocuri se întrec unul cu altul. Mă bucură adânc gândul de-a întâlni o mare montată; aş vrea să fie furtună, să ne sfâşie pânzele, să ne arunce valuri peste punte, să-mi răcorească fruntea aprinsă şi să-mi spele toate umbrele negre din suflet.

Nadia priveşte încruntată, înainte. Cu toate că soarele dogoreşte a rămas cu rochia neagră, de stofă groasă şi nici eu nu m-am dezbrăcat. Acum, după întâmplările de aseară, mi se pare stânjenitor să mai stăm unul în faţa altuia în costum de baie. Trupurile noastre, care altădată au respirat cu seninătate alături, acum se ştiu altfel, îşi cunosc neîmplinirea şi se tem unul de altul, sau se duşmănesc.

Acum, drumul nostru mi se pare o rătăcire. Nu ştiu care parte a conştiinţei mele trebuie învinuită. Dar sunt bucuros că o limpezire a venit, în folosul amândoura, sau al unuia din noi.

— Nadia, spun, silindu-mă să nu fiu nici aspru, nici înduioşat, iartă-mă că te-am târât după mine, aici!

Îşi lasă capul în piept.

— Trebuie să uiţi, urmez.

Ar fi trebuit ca totul să se termine fără cuvinte, aşa cum fusese începutul. Dar mai bine să nu rămână nicio îndoială între noi, să ştim fiecare ce avem de făcut.

Spun, hotărât:

— Ai să mergi la Sulina; înţelegi că nu te pot duce înapoi, la Bugaz; am intrat în septembrie. Ai să iei primul vapor, până la Reni, de acolo trenul, unde vrei, spre Chişinău, sau spre Bugaz.

Stă cu capul în piept.

— Ai un plan mai bun? întreb.

Clatină capul: nu.

Între şirul de sălcii, se vede gura canalului şi marea, cenuşie, cu creste albe.

— Închide, te rog hublourile!

Se supune, este încă matelot. Când termină treaba revine în acelaşi loc şi iarăşi îşi lasă capul în piept.

— Mâine seară ai să fii acasă, reîncep, fiindcă simt nevoia să-i spun o vorbă prietenoasă.

Nu mi-e datoare nimic, nu am dreptul s-o pedepsesc.

Da, a fost o rătăcire! Unde plecasem? Cine avea să ne poarte de grijă, cine să răspundă de noi? Câtă nesocotinţă! Ea n-avea nici măcar un act de identitate, şi la primul port dincolo de frontieră, poliţia ar fi întors-o înapoi, ca pe o fugară. Caut să-mi amintesc din unele lecturi juridice, dacă nu port o răspundere penală. Cu ce drept am luat de acasă această fată, ce viitor pot să-i asigur, lângă viitorul meu el însuşi nesigur şi fără program?

O clipă amintirea verii petrecute împreună, mă mai înduioşează. A fost o prietenie ciudată, aşa cum este ciudată întreagă fiinţa ei. Aş vrea acum, în ultimul drum, cum mai vroisem odată, să-i deschid craniul, şi pieptul, să văd ce-i în creierul şi-n inima ei. Ce poate gândi, ce poate simţi ea acum? Stă nemişcată, pe marginea cockpitului, cu capul lăsat în piept. O chem:

— Nadia!

Ridică ochii rătăciţi. Mi se pare că privesc dincolo de mine.

— M-am purtat urât, spun. Te rog să mă ierţi dacă n-am putut să te înţeleg. Şi să uiţi!… Eşti foarte tânără. Ai nevoie de un cuget curat… Să nu te mai gândeşti la drumurile noastre! Să nu te mai gândeşti la marea asta nesigură…

Întoarce deodată capul spre larg, cu un fel de trufie. Marea se deschide în faţa noastră, cu creste albe, sub un cer scund, vânăt, cu orizontul înecat în neguri plumburii. Nu se mai văd nici coasta de la Zibrieni, nici talienele pescarilor. Câţiva stârci roşcaţi, cu aripile mari, zboară repede spre ţărm, duşi de vânt. O pânză de corabie se pierde în negură, la orizont. E poate ultimul barcaz care face drumul de la

Sulina, la Bugaz.

Ţin prova spre larg, ca să ocolim pe departe cotul împădurit al Deltei. Câteva valuri se varsă peste punte; aş fi putut să le ocolesc, dar las cu nepăsare prova să le izbească, în plin. „Miladul” se cutremură. Ce ciudat mi se pare că nu îmi e milă de el. Nu mi-ar fi milă dacă s-ar sparge bordajul şi marea ar năvăli înăuntru. Mă gândesc la lucrurile din cabină, şi nu ştiu dacă am acolo un obiect pe care aş putea să-l regret, pe care aş dori să-l salvez dintr-un naufragiu.

Gonim către sud, pe marea pustie. Nadia a rămas cu capul ridicat, privind neclintit în larg. Poate acum ea înţelege marea altfel decât mine. Poate, dacă s-ar întoarce şi mi-ar spune gândurile ei, m-aş simţi mic şi m-aş dispreţui. Dar ea nu întoarce capul şi nu găsesc niciun motiv s-o chem; drumurile noastre s-au despărţit, ea merge acum spre Bugaz, sau spre Chişinău, eu spre Mediterană; numai întâmplător ne mai aflăm alături, cum se întâmplă să fie alături, unul în faţa altuia, în ferestrele vagoanelor, doi călători care se duc în părţi diferite, dar ale căror trenuri au plecat amândouă odată din gară şi merg un timp aşa, până se îndepărtează şinele, una de alta.

Mergem spre sud, departe de ţărmul împădurit; sălciile Deltei, chinuite de vânt deasupra valurilor, se pierd în zarea cotropită de neguri. Ieri era nisipul, în care se răsfrângea soarele; astăzi sunt aceşti copaci, cu rădăcini jumătate terestre, jumătate marine, absorbind în ramurile lor toată lumina soarelui.

Se întunecă, timpuriu.

Aştept cu îndârjire bolnavă să se întărească vântul. Nu înţeleg de ce, fiindcă tuturor întrebărilor din cuget le-am răspuns, fiindcă drumul de la Sulina mi se deschide înainte liber şi clar. Am două luni întârziere, atât. Nu mă voi mai opri la Constanţa, nu mai e nevoie să caut acolo sextantul. De la Sulina voi da o telegramă, să mă aştepte cineva în port, cu banii şi cu actele. Voi ţine drumul pe lângă coastă, ziua şi noaptea, ca să nu mă prindă furtunile toamnei în Marea Neagră. Numai la Buiuk Dere, în golful însorit al Bosforului, voi lăsa ancora, să mă odihnesc.

Mergem în volte largi, înspre sud, împotriva vântului. Sulina este încă foarte departe; până acum n-am lăsat sub orizont nici cotul de la Zibrieni. Înaintăm greu, pe valurile care se sparg cu furie în etravă. Dar nu doresc altceva decât să mergem, să navigăm, indiferent când vom ajunge. Acum mersul în sine îşi are scopul lui. Sulina poate fi oricât de departe, nu mă gândesc, nu am nevoie de port: am nevoie să merg, cu vântul, cu valurile, sau împotriva lor.

Spre seară, îmi simt mâinile amorţite. Nadia se întoarce şi îndrăzneşte să vorbească ţinându-şi capul plecat, ca mai înainte.

— Vrei să te schimb?

Este încă secundul meu; s-au scurs de mult cele patru ore de cart.

Dar ea nu ştie că de acum înainte voi merge singur, şi carturile mele vor fi fără sfârşit.

Trec orele; curând, dinspre sud se ridică vălurile serii. Intrăm sub ele, ca sub o pătură uriaşă, care să ne ţină cald la noapte. Vântul încearcă nehotărât să-şi schimbe direcţia; trec de câteva ori ghiul, dintr-un bord în altul, în timp ce înapoi, la linia sălciilor care se pierd în mare, soarele apune într-un lac însângerat. Apoi vântul se fixează, dinspre uscat, şi scade. Odată cu venirea întunericului, coamele albe ale valurilor se potolesc.

Nadia se mai întoarce o dată. Mi se pare că umerii i se înfioară de frig.

— Vrei să-ţi fac un ceai? mă întreabă.

Mai este oare jos în cabină, samovarul comandorului Maximov? Nu l-am aruncat încă peste bord? Dacă vreodată ne-am duce la fund, ce satisfacţie aş simţi să înghită marea acest obiect!

O privesc ca pe o străină.

— Nu vrei să-ţi fac un ceai? repetă.

Clatin din cap: nu. Undeva, pe ţărm, se vede pâlpâind o luminiţă; este poate o colibă de pescari, pe care noaptea a acoperit-o. Nadia coboară în cabină apoi revine cu haina de ploaie pe umeri.

— Ia mantaua mea, îi spun, gândindu-mă că trebuie să-i fie frig.

N-are nimic gros de îmbrăcat; da, nu era pregătită să urmeze drumul meu.

Nu răspunde. A adus cutia cu chibrituri şi aprinde felinarul, pe catarg.

Mă văd o clipă acasă, în serile copilăriei, când se aprindeau luminile şi priveam, clipind din ochi, mobilele, cum răsăreau din întuneric.

Ar trebui să-i spun: „Bună seara, Nadia!” cum ne spuneam unii altora, atunci.

Ea potriveşte flacăra felinarului, apoi se aşază tăcută, pe puntea din faţă, lângă catarg. Nu-şi uită niciuna din îndatoririle ei de matelot. Mâine seară îmi voi aprinde luminile, singur.

Mergem în tăcere, cu vântul descrescând. Ţărmul nu se mai vede, în noapte. Ţin drumul după stele, şi fiindcă deriva ne scoate în larg, nu mi-e frică de uscat. Târziu, în zare apare încă o luminiţă, pâlpâind între sălcii; tot o colibă de pescari. Mă înfior de frig. Noaptea, venirea toamnei se simte mai bine. Trebuie să mă grăbesc către mări mai calde.

Nu ştiu de ce nu mă hotărăsc să privesc ceasornicul; stau la cârmă, neclintit, încordat, în locul în care am rămas din clipa plecării. Acum nu mă mai dor nici mâinile, nici umerii; nu simt nimic rău şi nimic bun. Vreau numai să merg, e singura mea grijă, singura mea dorinţă.

Poate să fie miezul nopţii; un colţ de lună răsărit sus pe cer de cu

ziuă, a coborât treptat, înroşindu-se şi s-a topit în valuri ca într-un cazan cu smoală; e o noapte neagră. Câteva stele clipesc sus, fără a izbuti să scoată din întuneric faţa mării. Din când în când etrava izbeşte strâmb câte un val şi atunci catargul trosneşte, iar şarturile zbârnâie.

Nu ştiu de ce Nadia a rămas acolo, lângă catarg. Nu ştiu dacă veghează, sau a adormit.

O strig.

— Nadia!

Ce ciudat îmi sună acum, în întuneric, glasul, deasupra acestei mări pustii. Parcă nu se va opri nicăieri, nu va avea cine să-i răspundă; parcă sunt singur şi chemarea mea s-a dus în vânt. Dar o văd pe Nadia, desprinzându-se din umbră şi alunecând, cu haina de ploaie pe umeri, în lungul cabinei, tremurând de frig. Cine ştie de când tremura pe puntea udă, stropită de valuri. Mi-e teamă că ar putea să se îmbolnăvească tocmai acum, şi să-mi zădărnicească planurile.

— Te rog, du-te jos! îi spun. Ai să răceşti.

O clipă şovăie.

— Du-te; n-am nevoie de niciun ajutor.

Se supune, poate se teme că a treia oară voi fi aspru. În urma ei rămân singur, cu marea pustie care nu-mi poate opri gândurile. Îmi amintesc ziua când am sosit la Bugaz, dimineaţa când am întâlnit-o hoinărind pe chei, cu pardesiul stropit de valuri, ca o haimana din port. Îmi amintesc după amiaza, când am stat la soare, pe insula Carolina şi am început lecţiile de înot; şi celelalte zile, îmi vin, una după alta în minte, cu întâmplările lor, cărora acum nu le pot găsi înlănţuirea logică. Parcă am fost alţii în fiecare zi, şi a trebuit să uităm tot ce se petrecuse cu o zi înainte între noi. Dacă acum aş putea să uit ce s-a întâmplat în toate zilele, la un loc! Să nu-mi mai pun întrebări, să nu mă mai gândesc în urmă!

Vântul slăbeşte; dinspre ţărmul împădurit, vin valuri de frig, cu miros umed de salcie veştejită. Îmi dau deodată seama că tremur, încetişor, ca un câine care aşteaptă la o uşă, să i se deschidă şi nu speră. Aşa trec orele, fără să mă uit la ceasornic. După o bucată de drum, între sălciile de pe mal se văd împletindu-se limbi de foc şi-n lumina lor se mişcă umbrele unor oameni. Sunt pescarii care s-au sculat, şi înainte de a pleca pe mare îşi fierb mămăliga în ceaun. Poate se apropie dimineaţa; miezul nopţii a trecut de mult, fără să-l simt. Însă acum, dimineţile vin târziu. Acum încep să se culeagă viile şi se deschid şcolile…

De pe mal, focul pescarilor trimite umbre pâlpâitoare peste ape; o clipă, pânzele se colorează roşu. Le văd fluturând, moi; nu mi-am dat seama, când a căzut vântul. La orizont, spre sud, zăresc o licărire de lumină; ar putea să fie farul, sau doar o stea care sclipeşte de frig.

Acum, răceala mă înconjoară din toate părţile; mă simt obosit şi fără apărare. Douăsprezece ore am stat neîntrerupt la cârmă. Mă gândesc, că într-un fel mi-am măsurat puterile; voi fi în stare să mă lupt cu marea, dar gândul nu mă încălzeşte. Mintea mi se duce la o casă mică şi caldă, în care să fie un pat curat, să mă pot întinde, să-mi pot lăsa capul pe o pernă moale şi să dorm.

E fără rost să mai stau de veghe; până dimineaţă vântul nu va veni şi ţărmul e prea departe ca să mă tem de el. Las pânzele ridicate şi cobor în cabină, tremurând. În capul scării mă primeşte aerul călduţ dinăuntru pe care îl cunosc; acum recunosc pe deasupra lui, parfumul Nadiei. Parfum ciudat; nu-l pot asemui cu mirosul nici unei flori. E poate mirosul întreg al câmpului, toamna, miros cald şi dulce de buruiană şi de fân cosit.

Ea stă nemişcată, pe marginea patului, cu mâinile pe genunchi. Seamănă cu unul din călătorii aceia care n-au găsit loc într-un compartiment şi aşteaptă pe coridor, pe câte un colţ de geamantan, să se termine călătoria.

— Nu te-ai culcat? o întreb.

Răspunde foarte încet, sfios:

— Nu.

Apoi, fiindcă nu ştie de ce am coborât, tresare, şi se ridică:

— Trebuie să te schimb?

— Nu; nu mai bate vântul. Am venit să mă încălzesc puţin.

— Vrei să te culci?

— Nu, am să mă întind pe banchetă.

Mă aplec să iau o pătură şi fără să vreau obrazul meu îi atinge braţul gol. Mi se pare că recunosc în căldura lui un freamăt. Când mă ridic, braţul vine după mine. Din felul în care mâinile ei, altfel atât de sfioase, îmi caută umerii în întuneric, înţeleg că a aşteptat de mult să facă gestul, să împlinească în el o datorie.

Nu spune un cuvânt; îşi lasă capul pe pieptul meu, în dreptul inimii.

Stau nemişcat, cu mâinile în jos, neînţelegând ce se întâmplă, neştiind ce trebuie să fac. Trupul ei mă învăluie, de sus până jos, în căldura lui moale şi dulce. Acum mi se pare că nişte porţi se deschid în faţă şi ea mă duce, visând, în lumea la care mă gândeam mai înainte, când tremuram de frig, sus pe punte. Mi se pare că ea mă cunoaşte mai bine decât mă cunosc eu, că îmi ştie şi durerile şi dorinţele, că îmi cunoaşte destinul, şi e aşa de bine să mă las în braţele ei, să nu mă mai gândesc la nimic, să nu mă mai întreb nimic, să închid ochii, să las ca ea să mă ducă mai departe.

Simt în nări mirosul cald şi moale al părului ei mătăsos. Aş vrea să ridic mâna, să i-l desfac, să-l las să-i atârne pe umeri şi să i-l mângâi, cu toată palma, să nu rămână nicio părticică a mâinii, care să nu se

desfete în părul ei. Dar nu îndrăznesc să fac nimic; nici să mă mişc, nici să mă gândesc la ce se întâmplă. Mi-e teamă că un gest sau un cu vânt ar risipi farmecul clipei. Nu ştiu dacă eu am acum vreun drept, sau toate drepturile sunt numai ale ei.

Îşi apasă capul mai tare pe pieptul meu şi mâinile îmi mângâie umerii, căutându-le conturul în întuneric, cum ar vrea să-şi dea seama că sunt acolo, neschimbat. Aşa cum m-a cunoscut.

— Să nu fii rău! şopteşte cu o teamă care mă umple de remuşcări.

— Nadia!

A recunoscut în această chemare uimită glasul meu vechi, îndrăzneşte să ridice capul spre mine. Nu-l văd, dar îi simt dogoarea în întuneric. Acum, dacă m-aş apleca, ştiu că aş întâlni obrazul ei îmbujorat şi buzele ei umede, dar nu am curaj să mă mişc.

Mâinile ei îmi mângâie apăsat umerii; nu-mi dau seama dacă acest gest nu-i o chemare.

— Cât de rău poţi să fii! repetă, dar fără ton de reproş, ci mai degrabă de dragoste.

Îi cuprind încet umerii, cu grija de a nu o speria, de a nu o face să fugă, de-a nu o pierde, acum când nu mă mai pot lipsi de căldura ei.

— Nadia! şoptesc.

Apoi, încet ridic mâinile şi îi cuprind capul în palme, îndreptându-l spre mine, încercând să-i văd ochii, în întuneric. Stă moale şi cuminte, în mâinile mele, nimic din fiinţa ei nu se mai fereşte de mine. Îmi aplec încet capul; întâi îi simt respiraţia caldă pe obraz, apoi îi întâlnesc buzele umede, cu gustul lor cunoscut. Freamătă; pare că şi ele aşteptau. Se destind, cu o sfială plină de farmec, uimite, ca nişte petale pe care soarele le face să se dezbobocească. Simt acum în buzele ei vibrând deopotrivă trupul ei tânăr şi cast, şi sufletul dăruit cu toată căldura. E o înţelegere atât de deplină, între fiinţa ei şi fiinţa mea, încât pare că ne-am cunoaşte de totdeauna, că nu ne ascundem nimic, că în seara asta nu facem altceva decât să ne regăsim.

— De ce nu înţelegi? murmură, ascunzându-şi capul pe umărul meu.

Glasul scade, se topeşte.

— Nu te cunoşteam acolo; îmi era frică, nu te cunoşteam. Aici eşti tu… Eşti tu!

Îmi mângâie umerii repede, apăsat, ca să-şi arate că mă recunoaşte.

— Eşti tu, tu… şi e marea… O auzi?

Aud murmurul stins al mării ca acordurile calme ale unui sfârşit de simfonie. Un val leneş, larg ne culcă pe o coastă. O clipă văd prin hublouri focul pescarilor, pe ţărmul îndepărtat, împletindu-se printre sălcii.

○

Ninge, peste vişinii desfrunziţi din grădina Gutulenkăi. Stau cu

mantaua pe umeri, rezemat de zidul cald, ca într-o casă străină, unde nu-ţi vine să te dezbraci şi să te aşezi. De aici văd, pe fereastră, copacii în care zăpada scânteiază, şi o bucată de cer acoperit de ninsoare.

Ninge liniştit, frumos, ca în iernile copilăriei. Îmi sună în urechi clopoţei argintii. Umblă pe undeva copiii cu Ajunul? Sau sunt zurgălăii săniilor cu cai albi, de pe stradă?

Ninge frumos, aşezat, egal, din tot cerul şi ramurile goale ale vişinilor se îmbracă în puf rece, sclipitor, ca pentru o serbare.

Tresar şi caut în încăpere un obiect pe care să-l recunosc, să-mi amintească unde mă găsesc.

Iată abajurul de foiţă albastră, care tot mai atârnă în mijlocul odăii; iată dulapul negru de nuc şi masa de la fereastră şi oglinda. Fotografia Şurei a rămas tot acolo, prinsă într-un colţ al ramei. Iată ciudatul tablou, de pe perete: oamenii care se ospătează pe iarbă, la marginea unei păduri. Când se va întuneca vor părea nişte războinici; stacanele pe care le deşartă, vor semăna cu nişte coifuri, iar copacii subţiri din marginea pădurii, cu nişte suliţe.

Nu s-a schimbat nimic în această încăpere, de când am văzut-o ultima oară, într-o noapte când am băut aici un pahar de vin cu locotenentul Ilinca. Numai în locul patului înalt, baba a adus iarăşi, divanul.

Stau rezemat de zid şi privesc ninsoarea de afară. Va conteni oare vreodată? Şi vişinii din grădină, vor mai avea puterea să înverzească? Va mai sosi aici încă o dată, primăvara?

Aud paşii îndesaţi ai lui Nagavişka, venind dinspre magazie; aduce un maldăr de stuf, ca să-l bage în foc. În prag se opreşte să-şi scuture bocancii de zăpadă, apoi intră în sală, trăgând stuful după el, pe uşa îngustă. Timp îndelungat îl aud robotind la sobă, îndesând stuful înăuntru; pe urmă ciocăne la uşă şi se iveşte în prag, plin de funingine pe faţă.

— Ce-i, Nagavişka?

— Nu-i nimic rău, căcoane.

— Frig afară?

— Aş, da de unde? Îi tocmai cum nu se poate mai bine. Acuma să pui şuba pe spate şi să porneşti la plimbare. Ştii dumneata, căcoane, că la cafinea a venit o casieriţă nouă?

Îl privesc fără niciun gând cum şade în prag, mare cât uşa, cu spinarea puţin încovoiată, ţinându-şi împreunate pe pântec mâinile înnegrite de fum, ca muierile care trăncănesc. Şi-n timp ce afară ninge, Nagavişka îmi povesteşte întâmplările din oraş; pe Lenka, fata care vinde timbre la tribunal şi pe mama ei, le-au mâncat lupii, astă-noapte, când se întorceau de la Budachi. Ele au acolo o vilă, şi-au fost să vadă dacă nu ninge înăuntru.

De Crăciun, nu se mai face bal la Prefectură, că prefectul s-a

supărat cu nu se ştie cine din oraş şi nu vrea să mai audă de nimic. Acu umblă primarul pe la directorul liceului de băieţi, poate o să fie balul la liceu. Cucoana lui Agopian a şi plecat la Bucureşti, să-şi facă rochie, dar n-a plecat numai ea, că alaltăieri de dimineaţă, trenul a fost plin de cucoane. Numai de Tamara Ronsky, nimeni nu ştie nimic; oare o să ţină doliu, şi n-o să vină la bal?

Nagavişka mă priveşte din uşă şiret, pe sub sprâncene.

— Să fie adevărat, căcoane, că s-a certat căcoana Tamara cu lăcătinientul de pompieri?

Şi fiindcă nu-i răspund, schimbă repede vorba, parcă ferindu-se, să nu-l lovesc:

— Iar a fost foc astă-noapte; a ars la Mailachi, ştii dumneata căcoane, unde a mai ars şi anul trecut. Şi iarăşi a rămas bietul Mailachi fără acoperiş; că a ars tot, şi gardul a ars; numai coteţul câinelui, acum a scăpat; se vede c-a avut potaia noroc. Lăcătinientul era foarte mânios, că îngheţase apa în saca, ori dracu ştie de ce era mânios.

Privesc pe fereastră cât ninge de frumos. În ramurile vişinilor, o dată cu zăpada se aştern umbrele amurgului. Nagavişka pleacă să mai aducă un braţ de stuf. În urma lui în odaie rămâne o linişte atât de grea, încât mi se pare că aud afară suflul de puf al ninsorii.

Stau rezemat de zid, cu mantaua pe umeri, neîndrăznind să mă mişc. Seara mă găseşte în acelaşi loc. Apoi târziu, când nu mai văd nimic afară, bate cineva la geam. Deschid uşa, încredinţat c-a fost numai o părere, că-i numai iarna, care aşteaptă în prag.

— Tot la noi ai rămas?

În prima clipă, nu o recunosc.

— Tu eşti Iris? Când te-ai întors?

Închide oblonul şi aprinde lumina, ca la ea acasă.

— Bună seara, spune, râzând, cercetând odaia de jur împrejur. Nu s-a schimbat nimic aici.

Îşi scoate căciuliţa, aruncând-o cu fulgi scânteietori de zăpadă, pe pat. Acum îi recunosc chipul palid, cu pielea subţire sub care se văd vinele albăstrii, pulsând.

— De ce te-ai pieptănat aşa? o întreb.

— Nu-mi stă bine? se alintă, ducându-se să se privească în oglindă.

Are pe frunte bucle care dau chipului ei mic, speriat, cu nasul în vânt, un aer ştrengăresc. Toate aici se piaptănă acum, aşa.

Astă-primăvară, când ne plimbam împreună pe malul Limanului purta cărare la mijloc, şi părul îi flutura liber pe umeri. Acum l-a strâns de pe ceafă în creştet şi sub el gâtul subţire pare firav, bolnăvicios.

— De ce vă pieptănaţi aşa? o întreb, cu o nedumerire în care ea nu-mi poate citi gândul adevărat.

— Cum, dar asta-i pieptănătura la modă! răspunde, mirată că încă n-am aflat.

— Pe unde ai fost? încep din altă parte, privind-o ca pe o străină.

Colţul buzelor i se lasă cu amărăciune în jos, într-un zâmbet strâmb. Ce s-o mai întreb!? N-are să-mi spună nimic bun.

— Tata nu mai poate să umble bine. Nu ştiu nici doctorii ce are la picioare. Acum l-au scos la pensie, şi ne-am întors aici, că aveam casa noastră.

Apoi îşi scutură tristeţea.

— Dar tu n-ai mai plecat?

Înclin capul şi privesc duşumeaua roasă.

— Ba da, răspund.

Şi mă întreb: „De ce şi-o fi lăsat buclele pe frunte? De ce nu o mai recunosc, aşa cum era astă-primăvară, când rătăceam pe malul Limanului şi ne tăvăleam prin stuf? Iris! Ce vrea să spună numele ei? Prin ce îi aparţin aceste patru litere? De ce nu o pot numi altfel?”

— Iris!

— Da.

— Cum ai fi fost dacă te-ar fi chemat Nadia?

Râde:

— Cum să fi fost? Tot aşa cum sunt!

— Crezi?

Ridică umerii nedumerită.

— Am cunoscut o fată care se pieptăna aşa, urmez, ridicând mâna să-i mângâi buclele de pe frunte.

Şi aşa cum stăm faţă în faţă, în camera cu abajur albastru, mi se pare deodată că suntem în altă parte, sub umbrarul unei ceainării, pe cheiul gol al Sulinei.

— Iris, spun, de ce-ai venit?

Peste ochii ei pleoapele se bat, nedumerite.

— Am auzit că eşti aici, şi-am venit să te văd. Dacă te superi, pot să plec.

— Nu, Iris, rămâi!

Şi iarăşi îi mângâi buclele de pe frunte, cu gândul că fac un gest vechi.

— Tu ai fost vreodată la Sulina? o întreb.

— Am trecut o dată, cu vaporul.

— Cunoşti ceainăria lui Vanghele, din port?

— Nu.

Acolo ne oprisem, în dimineaţa sosirii.

— E o ceainărie mică, urmez; poate acum a acoperit-o zăpada. Are în faţă un umbrar de scânduri, sub care vin să-şi bea ceaiul grecii bătrâni din port.

În dimineaţa aceea, soarele palid de toamnă se strecura printre

scândurile umbrarului şi razele lui tremurătoare se jucau în pătrăţelele albastre de pe feţele de masă. Sosise un vapor în port; lumea era grămădită în jos, la capul cheiului, unde acostase, ca şi când fiecare în acest orăşel aştepta să i se întoarcă din călătorie vreo rubedenie.

Stăteam faţă în faţă, Nadia îmi mângâia mâinile, deasupra mesei. Eram liniştiţi şi senini, fiindcă, din clipa când răsărise soarele ştiam ce avem de făcut, şi nu ne mai temeam că ar veni cineva să ne zădărnicească planurile. Acum puteam să lăsăm orele să treacă, timpul nostru mergea în acelaşi ritm al amândurora.

În faţa ceainăriei, „Miladul” se legăna încet în parâme, la chei.

— N-o să-ţi pară rău, să te desparţi de el? mă întrebă Nadia, privindu-mă cu un fel de teamă.

Nu, nu-mi părea rău. Trebuia să mă întorc, repede, fără nicio întârziere, să-i înapoiez această corabie comandorului Maximov, să mă eliberez de el, ca de o povară, să încep alt drum, să nu mai fiu alungat din urmă de amintirea lui, să-mi recapăt independenţa, să merg în orice parte a pământului aş vrea, să ştiu că nu mă mai urmăreşte cu gândul, că nu mai trebuie să-i dau vreodată socoteală, jurnalul meu de bord.

În timp ce ne apropiam de port, azi dimineaţă, cu soarele vesel răsărind în urmă, făcusem toate planurile.

— La Sulina ai să dai o telegramă.

Nadia, ghemuită în cockpit, la picioarele mele, repeta, cu capul pe genunchii mei pe care mi-i ţinea îmbrăţişaţi:

— Am să dau o telegramă.

— Ştii cui?

— Oricui vrei tu. Fac tot ce-mi spui. Eu sunt matelot, nu căpitan.

— Ai să dai o telegramă doctorului, la Chişinău.

— Ursului Negru?

— Lui.

A oftat cu tristeţe, apăsându-şi capul pe genunchii mei. Aş fi vrut să-i mângâi obrazul, dar mâna îmi era udă, de pe şcote.

— Bietul de el!

— De ce oftezi?

— N-a primit în viaţa lui o telegramă. I-a fost dat să i-o trimit eu!

— Crezi că are să se sperie?

— Ursul Negru? Nu-l cunoşti!

— Ai să spui aşa: „În curând plec pe mare cu un prieten. Pentru lămuriri vino urgent la Bugaz!”

— Nu-şi lasă el cărţile pentru atât! Are să-mi răspundă: „Treaba ta!”

Intrasem în port, cu toamna după noi, dar aveam planurile făcute, ca să fugim de ea. La Marsilia, văzusem o dată, la capul unui chei de piatră albă, o pădure de catarge: erau cutere, cu pânze vopsite roşu,

ketchuri şi brikuri şi clippere, urmele unei minunate flote de veliere. Acolo aveam să ne căutăm o corabie mică, pe care s-o conducem amândoi, care să fie a noastră, să nu ne mai lege de amintirea nimănui. Într-o săptămână puteam să-mi vând pământurile, pe care nu le cunoşteam, pe care nu aveam de ce să le regret, şi-n zece zile să fim pe malul Mediteranei.

— Nadia, când aici încep ploile reci de toamnă, Mediterana este albastră. Vrei să mergem spre sud? Să începem cu o traversadă? În cincisprezece zile, cel mult, am fi la Alger, la umbra palmierilor. Ai văzut palmieri vreodată, copacii aceia cu capul în nori, care trăiesc ca nişte filosofi, meditând, la marginea deşertului?

Iar în gând îmi spuneam: „Doamne, am să scap de sălcii, de stuf şi de salcâmi! Am să scap de recea lor înfiorare, pe care o simt la sfârşitul verii, când frunzele încep să pălească. Am să scap de freamătul lor plin de nelinişte. Am să fug de ramurile lor desfrunzite, pe care le chinuieşte viscolul. N-am să mai aud fâşâitul stufului pe străzi, când îl târăsc în căruţe, ca să aibă ce băga în foc.”

— Nadia, ştii că la Alger casele nu au sobe?

Ce minunat mi se părea, să fie case fără sobe! Şi să nu simţi niciodată frigul.

Acum stătea cuminte în faţa mea, şi îmi mângâia mâinile, deasupra mesei. Cheiul, luminat de soarele obosit, se vedea gol, până departe. Mi se părea că portul a fost făcut numai pentru noi şi mă simţeam stânjenit că l-au greşit atât de mare. Dincolo, pe ţărmul nordic al canalului, la şantiere, câteva vapoare erau trase pe uscat şi li se vopsea carena, cu roşu. Din spatele lor se auzea păcănit de ciocane pneumatice.

— Îmi plac mai mult corăbiile, spuse Nadia, privind o goeletă care cobora tăcută, către mare. Nu se face atâta gălăgie în jurul lor. Pe ele când le repară nu ştie nimeni; n-am văzut niciodată o corabie trasă pe uscat. Ele parcă se ascund, ca unele animale care nu vor să fie văzute, când bolesc.

Apoi, după ce corabia se pierduse cu pânzele ei albe, spre mare, descoperind iarăşi fierăria şantierelor de pe malul celălalt al canalului, îşi reluă vorba.

— Nu ţi se pare că vapoarele scoase pe uscat au ceva monstruos? Sunt ca nişte bivoli de fier. Cum aş putea să le compar? Corăbiile mi se par nişte păsări care au coborât să se odihnească pe apă. Când le vezi, cu pânzele întinse, nu ţi se pare că au să-şi ia zborul? Seamănă cu pescăruşii. Crezi că n-au suflet, corăbiile? Nu glumesc. Nu ştiu unde, în pânze, în catarge, trebuie că au sufletul lor. Uneori mi se pare că sunt nişte fiinţe, şi-mi vine să le fac semn, cu mâna.

Am aşteptat la ceainăria lui Vanghele, până târziu, când am aflat că s-a deschis oficiul poştal; atunci am plecat să dăm telegramele, ea la

Chişinău, eu la Bucureşti, ca să-mi aranjez plecarea.

— Şi aici e tot stuf, am spus, înfiorat, în timp ce ne întorceam spre port.

După două-trei rânduri de case mici, aşezate pe nisip, începea balta, plină de stuf îngălbenit. Poate vreodată, târziu, după multe generaţii, mă gândeam, oamenii care trăiesc aici, pe o fâşie de nisip lată de câteva sute de metri, între canal şi baltă, vor pierde legătura cu semenii lor de pe uscat şi vor crea o altă specie, un amestec de om, de broască, de peşte şi de bâtlan, pasărea cenuşie care zboară cu aripile mari întinse, deasupra domeniului ei, stufărişul.

Restul dimineţii ne-am pregătit de plecare. Am fost la căpitănie să vizez hârtiile şi să cercetez barometrul. Am primit un buletin meteorologic liniştitor: cea mai apropiată zonă de depresiune era undeva, înspre Caucaz.

— Câteva zile o să avem vântul de la vest, socotea căpitanul portului. Puteţi să plecaţi, fără frică.

— Nu mai mergem de-a lungul coastei, i-am spus Nadiei, ieşind pe chei; tăiem drumul, drept la Liman. În şaizeci de mile, chiar dacă am deriva, nu putem să ieşim de pe direcţie atât ca să pierdem din vedere farul de la Bugaz şi să nimerim la Odesa.

Ne-am întors în port şi am umplut rezervorul cu apă. Spre amiază însă, când eram gata de plecare, vântul a stat; vaporul care sosise de dimineaţă ridica ancora ca să pornească în susul Dunării. Lumea s-a răspândit numaidecât pe străzile oraşului, parcă suptă de stuf şi de nisip, ca de un burete, şi portul a rămas pustiu, sub lumina palidă a soarelui de toamnă.

Sub umbrarul unde grecii bătrâni îşi sorbeau ceaiul privind gânditor pe apă, Vanghele ne-a dat să mâncăm, chefali graşi şi scrumbii de Dunăre la grătar.

— Dacă ne grăbeam puţin acum am fi fost pe mare, spuse Nadia cu părere de rău.

— Da, şi în loc de scrumbii ai fi mâncat guvizi!

Dar am fi fost singuri pe corabia noastră. Singuri! Acest gând dădea acum alt înţeles călătoriei noastre. Acum, când nu ne mai ascundem nimic unul altuia, când tainele noastre se împleteau, când „Miladul” şi marea ne erau complici, ne contopeam toţi patru, într-o învolburare de simţuri şi simţăminte.

Abia spre seară am ridicat pânzele. Câţiva marinari bătrâni, cu bărbile sure, foşti căpitani de bărci, de barcazuri, de mahoane, de corăbii sau de vapoare, ne priveau de pe chei cu tot atât dispreţ cât melancolie.

— Aba, asta ce corabie este, bre, căpitan Iani? se întrebau, cu neîncredere.

— Asta nu-i corabie bre, asta coşciug este! Asta nu merge două

mile pe mare! Asta scufundă la noapte, ce-ţi spun eu dumitale!…

Dar ştiu că ar fi plecat atunci cu noi, dacă îi luam, să meargă oriunde, înspre orice parte a lumii, să mai simtă o dată şcotele şi echea în mână, să mai audă fâlfâitul pânzelor şi ţiuitul vântului în şarturi, chiar dacă ar fi trebuit să se scufunde la noapte, sau în una din nopţile următoare.

Vântul bătea de la ţărm, liniştit, nu prea rece, şi umfla pânzele plin. Când am ieşit din port, farul începea să clipească; apoi, curând, am văzut luminile aprinzându-se în case, abia la o palmă deasupra apei şi în timp ce întunericul se lăsa, am rămas cu gândul că la noapte marea se va ridica să le stingă, şi să acopere pentru totdeauna oraşul, ca pe un teritoriu condamnat.

○

Am îndreptat prova spre larg, cu 33 de grade la busolă, drumul drept la Bugaz. Farul rămânea încet, în urmă. Jumătate din noapte clipitul lui ne-a urmărit parcă vrând să ne arate drumul, apoi s-a stins în apă şi întuneric, lăsându-ne singuri. Acum eram în plină mare, departe de uscat, şi primul drum când părăseam coasta, mergând după busolă, mi se părea tot atât de simplu ca şi celelalte, în auzul valurilor răsturnate pe plajă. Mi se părea că merg de mult aşa, că vin de pe nişte mări îndepărtate, cu Nadia alături şi că nimic rău nu mi se poate întâmplă atât timp cât suntem împreună.

În legănarea leneşă a valurilor, aveam impresia că deasupra cerul basculează, ca o cupolă înstelată, şi legănarea lui în jurul catargului mă ameţea uşor. Mi se părea că am pierdut simţul timpului, al lunilor, al zilelor, al orelor, şi-ale celor din urmă şi ale celor următoare. Nu ştiam de cât timp ne cunoaştem; nu-mi aminteam nimic dinaintea ei, ca şi când am fi pornit în lume de la început, amândoi alături, şi aşa trebuia să mergem până la sfârşit, pe această corabie, sau pe alta, care ne unea existenţele tot atât de firesc cât le uneşte pe ale oamenilor aflaţi sub acelaşi acoperiş.

Într-un târziu mi s-a părut că vântul se încălzeşte; îl simţeam, blând, ca astă-vară, mângâindu-mi tâmplele şi nu ştiam de unde mai găsea această urmă de căldură.

Îmi aminteam, cu o dulce înfiorare nopţile acelea, care ne găseau pe drum, stând unul lângă altul pe puntea din spate, lângă cârmă, cum stăteam acum. Dar de data asta drumul era altfel; şi noi eram altfel şi marea chiar, nu mai era aceeaşi. Acum o taină caldă ne lega pe toţi, sub cerul acestei nopţi calde de toamnă.

Am întins mâna încet şi i-am cuprins umerii. Era ca o tulpină de crin, care se frânge cum o atingi. Am simţit-o, fragilă, moale şi caldă, lipindu-se de mine, fără nicio sfială, cu încredere, cu dăruire definitivă, cum ar fi ştiut dinainte toate gesturile de dragoste viitoare.

M-am aplecat deasupra ei, încet, fără grabă, ştiind cât de mult era

până la ţărm, şi am dezgolit-o în faţa mării caste. Rochia ei de stofă groasă mi se părea o pânză de corabie şi ridicând-o, cu religiozitate, în lungul coapselor, al şoldurilor, al trunchiului, care rămânea dedesubt gol, bronzat, mi se părea că desfac pânzele corăbiei de pe ghiu ca să le întind în vânt. Şi în timp ce eu o dezgoleam aşa, o dezgolea şi întunericul, ridicându-şi vălul negru de deasupra nudităţii ei. În lumina palidă a dimineţii ea stătea răsturnată pe punte, cu capul în parâme, înfiorându-se de vânt şi de mâinile mele. Tainele feminităţii ei erau strânse în pielea albă de pe sâni şi de pe pântece, pe care soarele nu o atinsese niciodată. M-am aplecat înfiorat şi am urmărit cu buzele conturul acestor zone secrete, pe care acum mi le dezvăluia, dăruindu-mi-le fără şovăire. Era necrezut de fierbinte trupul ei, în dimineaţa de toamnă. În timp ce suflul umed şi rece al mării îmi înfiora umerii, ea întindea deasupra braţele ei fierbinţi, lipindu-mă de ea, să mă încălzească. Şi când buzele ni s-au atins, ştiind tot ce va urma, dinţii încleştaţi mai înainte i s-au destins, şi ea s-a lăsat dintr-odată moale, topindu-se, pierzându-şi conturul ca o bucăţică de zahăr într-un pahar cu apă caldă. Şi tot ce era dulce în fiinţa ei, se prelingea pe pielea mea înfiorată.

Soarele ne-a găsit îmbrăţişaţi între parâme. Cârma şi ghiul scârţâiau deasupra, părăsite şi marea redevenea albastră.

○

— De când vroiam să înot fără costum de baie! se bucură Nadia, pregătindu-se să sară în apă.

Câte dezlegări adusese această crucieră! Şi ea ştia să nu piardă nicio bucurie.

Într-o după-amiază, acum două luni, stătea în acelaşi loc, gata să sară în apă, dar atunci eram nişte străini. Acum ea se arăta goală în lumina soarelui, fără sfială, îşi plătise acest drept cu sângele ei.

O clipă mai înainte, când se ridicase în genunchi, în faţa mea, privindu-mă cu o curiozitatea neascunsă cum stăteam întins pe punte, îmi spusese:

— De ce, de ce nu mă feresc de tine, deloc, parcă am fi crescut împreună? Mi-e ruşine doar că nu sunt toată arsă de soare. Spune-mi, de ce să mă ascund, când tu ştii tot, tot, despre mine? Îmi pare bine că ştii tot, şi-mi pare rău că nu mai am ceva să-ţi destăinui.

Apoi chipul ei fusese străbătut de o înfiorare.

— Spune-mi, poate fi ceva mai frumos, decât să dai, să dai! O! În două zile am să mă bronzez peste tot, atunci am să fiu nou născută. Pentru tine. Când o să fim pe mare o să umblăm întotdeauna aşa! Spune-mi, ce poate fi mai frumos: soarele, marea, cerul şi trupul gol!…

Ce albastră era marea în această dimineaţă de toamnă. În lumina gălbuie a soarelui care se ridica obosit pe cer, învăluit într-o pâclă

subţire, albicioasă, valurile se urmăreau spre răsărit în drumul lor fără capăt. Cine poate şti, cine poate vedea, unde încep, şi unde se pierd? Odată credeam că însăşi apa mării se deplasează cu ele, că se rostogoleşte, după vânt, şi nu mă întrebam cum de nu se golea marea, în urma lor! Acum, când ştiam că apa mării nu se deplasează odată cu valurile, acestea fiind doar o unduire înfiorată, cum, la altă scară se înfioară uneori pielea pe un trup omenesc. Dar aşa, procesiunea valurilor mi se părea mai misterioasă. Cine va putea afla vreodată înţelesul ascuns al acestei tălăzuiri fără sfârşit? Cine va smulge mării taina nepătrunsă pe care o lasă să se ducă odată cu valurile, în timp ce ea de mii de mii de ani nu s-a mişcat din loc?

— Vii? mă chemă Nadia.

Vântul întindea uşor pânzele şi „Miladul” tăia leneş valurile, către răsărit.

— Haide, sări! Te ajung.

Îşi făcu vânt şi se aruncă în lung, într-o învolburare de apă. Ştiam cât de bine înoată, dar acum nici eu nu eram mai prejos decât ea; fusesem şi unul şi altul tot atât de buni ucenici. Se ducea repede, pe dâra luminoasă a soarelui în care braţele ei, când ieşeau din apă, aveau luciri de aramă. Din câteva mişcări am ajuns-o şi i-am prins mijlocul în mâini.

— Ştii, spuse, întorcându-se şi respirând ud, acum nu mai mi-e necaz când mă întreci. Eşti mai puternic decât mine, e dreptul tău.

— Dar tu m-ai învăţat să înot.

— Nu, simţul înotului era în tine, în trupul tău, eşti făcut pentru el. Eşti făcut odată cu el. Am văzut de la început.

Am ridicat mâinile încet, pe mijlocul ei, pe tors, în sus, până la subţiori. Picioarele, călcând ritmic apa, ni se întâlniră, ca în ziua primei lecţii de înot, când atingerea ei îmi transmisese un spasm în inimă. Dar acum aveam alt drept asupra ei şi nu mai trebuia să-mi ascund dorinţa. Am lipit-o de mine în apa rece şi ne-am simţit goliciunea, de sus până jos.

Nu credeam că aici trupurile noastre şi-ar mai putea trimite unul altuia, căldura. M-am lăsat pe spate şi am tras-o deasupra mea, într-un joc necunoscut până atunci, mângâind-o pe ea şi luptându-mă fermecat cu marea, a cărei atingere mă tulbura tot atât cât mă tulbura trupul ei lăsat peste mine. Buzele ni s-au atins şi s-au împreunat, sărate de apa mării. Capul mi-a alunecat la fund; ea a venit după mine. Am deschis ochii şi am văzut deasupra lumina soarelui irizându-se în valurile albastre. Nadia mă înlănţuia, cu o forţă nebănuită, ca un înecat care-şi înăbuşă salvatorul. Apa ne intra în nări, în urechi, şi, în spasmurile buzelor, se strecura sărată în gură, dar eu nu simţeam acum alt gust, decât gustul buzelor ei. Ne scufundam încet, se făcea întuneric, apa era mai rece. Urechile captau un murmur vag,

îndepărtat, trimiţându-mi în creier o apăsare surdă, care îl paraliza. Mi s-a părut că o să ne înecăm şi am socotit că era cea mai firească dezlegare a îmbrăţişării noastre. Dar după o clipă braţele Nadiei slăbiră; capul îi căzu moale pe umărul meu şi deodată, în locul voluptăţii, m-a cuprins spaima. Mi s-a părut că marea ne întinsese o cursă, că ne vrăjise cum vrăjea odată pe navigatori trimiţându-le în cale sirenele. Cu o mişcare bruscă m-am desprins din toropeală şi mi-am făcut vânt în sus, trăgând-o pe Nadia după mine.

Când am respirat adânc, aerul ud de deasupra apei, am simţit capul plesnindu-mi de durere. Ea avea ochii roşii şi colţurile buzelor îi atârnau în jos, cu o grimasă de oboseală şi suferinţă.

— Am ameţit, şopti, trăgând aer în pieptul cuprins de spasme.

Acum, deasupra noastră cerul părea mai mare şi soarele mai luminos; pe dâra argintie lăsată de razele lui în apă, „Miladul” se ducea singur, încet, cu pânzele întinse, spre răsărit.

O clipă m-a străbătut gândul că ieşisem zadarnic deasupra valurilor, că eram destinaţi să rămânem aici, să ne contopim cu marea. Şi am simţit nu nelinişte ci, paradoxal, o părere de rău, o îndoială când m-am pomenit înotând, cu Nadia alături, umăr lângă umăr, pe urma „Miladului”.

A fost o luptă grea, aş putea s-o numesc deznădăjduită, dacă aş fi simţit deznădejdea. Ciudat, luptându-mă cu apa, poate fără speranţă, simţeam o împlinire; fiindcă Nadia era lângă mine; şi orice ar fi fost să se întâmple, rămâneam împreună.

— Cum se termina dacă nu l-am fi ajuns? întrebă ea, la urmă, prinzându-se cu mâna de o parâmă care atârna la pupa.

M-am agăţat de marginea punţii, aşteptând să-mi recapăt respiraţia. Marea se vedea, de jur-împrejur, albastră şi pustie, fără niciun coş de vapor, fără nicio urmă de fum, fără nicio pânză de corabie. Numai pânzele noastre.

M-am urcat pe punte şi am întins mâna s-o ridic. Ea a ieşit din valuri, goală, cu umerii bronzaţi, cu sânii albi, cu mijlocul subţire, cu şoldurile rotunde, şi mi se părea că se naşte acum din apa mării ca Venus. Respira încă pripit şi sub sânul stâng, pielea subţire lăsa să se vadă inima bătând. Mi-am lipit buzele pe gâtul ei, apoi pe umăr, pe sâni, pe mijloc, am îngenuncheat şi m-am oprit cu obrazul pe pântecele alb.

— Nadia, am spus, înlănţuindu-i şoldurile, tu eşti curată ca marea.

Mă gândeam că de nimic al ei nu m-aş fi ferit, cum nu-mi era silă şi nu mă feream de mare când îmi atingea obrazul, ochii, când apa ei sărată-amăruie îmi intra în nări, în urechi, în gură, învăluindu-mă în cea mai intimă şi mai completă îmbrăţişare.

Se aplecă şi-mi cuprinse capul în mâini; am lăsat buzele să-mi alunece, pe pântecele ei pur.

— Tu eşti din altă rasă, am spus, transportat, gândindu-mă la celelalte fete, pe care le îmbrăţişam astă-iarnă. Trupul tău e tot atât de armonios şi pur cum îţi este şi sufletul.

Privind-o cum stătea goală în faţa mea, mă întrebam, ce îmi place mai mult: gleznele subţiri, genunchii rotunzi, coapsele lungi, cu pielea netedă şi parfumată, şoldurile elastice şi calde, părul arămiu, moale ca mătasea porumbului, care îi umbrea atât de tulburător pântecele?

Ea se lăsa încet, în jos, în faţa mea, sub buzele mele care urmau acum drumul înapoi.

— Nadia, spuneam, pielea ta e sărată ca marea şi totuşi tu eşti neînchipuit de dulce. De unde vine gustul pielii tale? Din suflet, sau din sânge? Ce ai tu mai dumnezeiesc? Inima, care bate aici, sau sânii, care o acoperă, sau braţele care mă mângâie, sau umerii pe care îmi reazăm capul? Ce iubesc mai mult la tine? Obrazul tău arămiu, buzele tale umede, sărate… De ce ai buzele umede şi roşii? Ce iubesc: buclele mătăsoase de pe fruntea ta, sau ochii tăi negri? Urechile tale mici, ca nişte scoici sidefii, sau puful tău auriu de pe fruntea dezgolită?

Stăteam acum în genunchi, unul în faţa altuia.

— Să nu mai spui nimic! şopti. Tu singur, îmi eşti de-ajuns.

Braţele încălzite de soare, îmi încercuiră umerii; buzele fierbinţi găsiră pe ale mele, care adunaseră sarea de pe trupul ei, şi am alunecat contopiţi peste parâme, în toată lumina amiezii.

○

Vântul conteni îndată după prânz. Marea luase o culoare neobişnuită, lăptoasă, care o făcea să se confunde, la orizont, cu cerul. Părea că suntem prizonieri sub un imens glob de sticlă.

Am lăsat-o pe Nadia dormind, în cabină. Avea somnul cuminte, ca de copil; capul ei stătea senin, în pernă. Numai pumnul strâns, apăsat pe inimă sub sânul gol, părea că îi păzeşte fericirea. Am ieşit pe puntea luminată palid de soarele obosit şi am încercat să-mi limpezesc în minte o metodă ca să aflu poziţia unde ne găseam. Sextantul nu-mi folosea însă la nimic, fiindcă înaintea plecării nu-mi reglasem cronometrul. Şi, oricum, tot nu puteam să iau înălţimea soarelui: orizontul juca neclar, în lumina lăptoasă a după-amiezii. Dacă Nadia ar fi fost lângă mine, m-aş fi sfătuit cu ea, dar ea dormea, obosită, şi nu îndrăzneam să-i tulbur somnul.

Nu ştiam unde suntem. După şaptesprezece ore de drum, cu vântul potrivit pe care îl avusesem, mergând numai cu trei noduri pe oră, ar fi trebuit să se vadă farul de la Bugaz, la zece-cincisprezece mile spre nord-est. Încercam zadarnic să străbat cu privirea pâcla de la orizont, să desluşesc în depărtare scheletul lui vopsit alb şi negru. M-am urcat de câteva ori în vârful catargului, dar n-am putut vedea altceva decât aburul în care se irizau razele soarelui.

O linişte înfiorătoare se lăsase peste ape; marea îşi reţinea suflul,

parcă se pregătea pentru o luptă, şi atunci, dintr-odată, am avut intuiţia că în depărtarea apăsată de pâclă se întâmplă ceva neobişnuit. Am simţit că în adâncul mării încremenite sunt forţe care se pregătesc să răzbată deasupra, ca nişte vulcani care înainte de a erupe stau într-o linişte ciudată; liniştea în care încremenesc frunzele copacilor când se apropie furtuna. Şi înainte de a se fi întâmplat altceva, înainte de a se fi înnegrit orizontul, înainte de a fi fluturat velele, înainte de a se fi încruntat faţa mării, s-a făcut deodată, foarte frig. Nu ştiam de unde vine frigul; dinspre orizont ar fi trebuit să vină cu vântul, şi vântul nu se simţea; din sus, ar fi trebuit să schimbe culoarea cerului; din fundul apei, ar fi schimbat faţa mării. Părea că ia fiinţă asupra noastră din nimic, ca un duh care se prelinge nevăzut de pe pânzele albe ale corăbiei. Apoi deodată soarele a pălit şi peste apă s-a lăsat o umbră cenuşie. S-a întunecat nefiresc de repede, ca la teatru unde timpul nu se scurge în ritmul lui real. Şi tot atunci, întreg orizontul s-a făcut negru de jur împrejur, într-o singură clipă. Pe urmă natura a încremenit, să aştepte.

M-am văzut, uimit, pe o mare vânătă dar liniştită, înconjurat de un brâu negru, ca un zid înalt prin care nu se putea trece. Nu ştiam dacă sunt nori, sau umbre. Deasupra, cerul se vedea ca printr-o sticlă afumată şi în jurul soarelui se desena un mare cerc roşu, cu marginile estompate. Era o încremenire, marea nu respira, umbrele negre stăteau în loc şi deasupra soarele se stingea. Numai frigul continua să cadă şi acum aducea umezeală, ca o ceaţă de toamnă.

Un timp am stat aşa pe punte, neştiind ce să fac, în ce parte să mă întorc, ca să văd primejdia, cum arată şi de unde vine. Dar era atât de încremenită marea, încât şi cugetul meu încremenea.

Nadia se trezise, mă întrebă din cabină, mirată:

— E seară? Dar cât s-a făcut ceasul?

Era abia patru după amiază.

— Pot să aprind lumina? Nu văd să mă pieptăn.

În cabină nu intrase frigul; glasul ei era încă somnoros. M-am aplecat pe tambuchi şi am privit-o. Se alinta, pieptănându-şi cu dosul mâinilor sprâncenele şi umezindu-şi buzele roşii.

Am întors capul, neliniştit, aşteptând să văd poate farul aprinzându-se în întuneric. Gândul îmi fugea înaintea ceasornicului şi mi se părea că se făcuse noapte. Ochii mi se opriră pe catarg; iconiţa Sfintei Mării nu mai era acolo. Se vedea numai cuiul în care fusese prinsă.

— Nadia, ai luat tu icoana?

— De unde?

— Icoana ta, de pe catarg.

— Nu, n-am luat-o, răspunse, apărând mirată, în capul scărilor.

Am tresărit. Era cu pieptenele în mână, şi îşi lăsase părul lung, pe

umeri, peste gulerul alb al rochiei.

— De ce te piepteni aşa? am întrebat-o, cu stupefacţie.

Ce schimba în înfăţişarea ei pieptănătura nouă?

— Nu-ţi place? făcu, dezamăgită.

N-am răspuns; o priveam, împietrit. Ea încerca să zâmbească, trecându-şi pieptenele prin părul căzut pe umeri.

— Pentru tine mă pieptăn aşa, spuse. Ce te supără?

Capul ei, cu buclele arămii se proiecta pe orizontul negru. O adiere de vânt, îi flutură părul. Umerii i se înfiorară, ca de frig.

— Nu-ţi place? Vroiam să înnoiesc ceva din mine; aş vrea să mă înnoiesc în fiecare zi.

În spatele ei o pată neagră răscolea marea, apropiindu-se repede, din bordul drept. Pânzele fluturară.

M-am ridicat în genunchi, cu privirea înmărmurită, neputându-se dezlipi de pe chipul ei, pe care nu-l mai recunoşteam şi care-mi aducea aminte de ceva. Unde îl mai văzusem, privindu-mă cu ochii mari, puţin uimiţi? Şi părul căzut pe umeri, şi rochia, cu gulerul alb, care îi dădea o înfăţişare atât de nevinovată?

Un fulger scurt, ca flacăra unei arme, scânteie în vălurile negre, destrămându-le.

Nadia tresări; şi atunci, în clipa când zâmbetul ei împietri pe buze, am recunoscut-o. Era la fel ca în rama neagră, de pe dulapul comandorului.

— Ludmila! am bâiguit.

Ea nu auzi. Mă privea, nedumerită, cum mă apropiam de ea, cu ochii împietriţi. Stătea la intrarea cabinei, cu mâinile în lături, ţinându-se de marginea roofului, în locul unde altădată stătuse Ludmila Maximov. O trâmbă de vânt, ridicându-se udă de pe faţa mării, îi flutură părul de pe umeri; mi se părea că-i un semn din altă lume. Sfârşeala îmi cuprinse sufletul, mă simţeam mic, slab, neputincios în faţa furtunii care se apropia. M-am târât până la ea şi m-am rezemat în faţa ei, cu mâinile în marginea roofului. Părul adus de vânt în ochi îmi întuneca privirea.

— Nadia, am murmurat confuz, cu teamă şi cu durere, fără să-mi înţeleg simţămintele. Nadia, de ce ai nume rusesc?

Îşi duse uimită mâna la gură, şi se trase înapoi, pe scară, spre întunericul cabinei. Acum chipul ei se confunda şi mai mult cu al celeilalte. Mă sileam din răsputeri să o păstrez în conştiinţa mea, să nu uit fiinţa ei reală, să nu rămân cu duhul înecatei. Îi repetam numele, în gând, ca să nu mă trezesc rostind alt nume.

O rafală de vânt ridică pe neaşteptate un val, cum l-ar fi luat cu găleata şi îl vărsă pe punte. L-am simţit pe obraz, ca o palmă rece. M-am aplecat în întuneric, după ea.

„Nadia, îmi spuneam privind-o ameţit, de ce ai un nume rusesc? De

ce iubeşti marea? De ce nu te temi de ea? De când ai învăţat să înoţi? Şi de ce ai venit cu mine, pe corabia asta care nu-i a mea?…”

— Vine furtuna, ce faci? strigă ea, făcându-și loc să iasă pe punte.

Capacul magaziei era ridicat şi vroia să-l închidă.

I-am ţinut calea:

— Tu ştii a cui e corabia asta? am întrebat-o, cu nervii intraţi în furtună. Ştii a cui e? Ştii ce înseamnă „Miladul”? M-ai întrebat odată. E a Ludmilei Maximov, pe care au înecat-o, la Sevastopol… De ce semeni cu ea? De ce i-ai luat locul, pe corabia ei?

Un alt fulger spintecă valurile negre în lungul orizontului. Atunci vijelia se năpusti deasupra mării. O vedeam venind, ridicând mari lame negre din apă, rostogolindu-se, mugind. Nadia mă dădu la o parte şi alergă să închidă capacul magaziei. În aceeaşi clipă pânzele se smuciră şi, prinse în şcote, traseră nava după ele. Ghiul se înfundă, trosnind, în apă.

— Treci la cârmă! strigă Nadia, din faţă, unde rămăsese agăţată cu mâinile de sarturi.

Acum două zile dorisem furtuna, avusesem nevoie de ea, şi nu venise. Acum, când navigam împăcat, când aşteptam să se încheie în linişte această ultimă parte a ciudatei noastre călătorii, ultima latură a triunghiului pe care încrucişasem marea, furtuna venea şi nu ştiam de ce. Stăteam cu mâinile înţepenite în marginea roofului, privind încremenit valurile, cum se înălţau mugind surd din beznă. Un brizant alb se răsturnă pe puntea din prova; „Miladul” se ridică din apă trosnind şi puntea rămase albă de spumă.

— Treci la cârmă! Ce faci? strigă Nadia, neputând să dea drumul şarturilor din mână.

O lamă de apă i se vărsă peste picioare; valurile nu ajungeau încă pe punte, dar vântul le prindea şi le arunca în pânze, spulberate. Şarturile, întinse ca nişte coarde, scoteau un şuierat plin de spaime. În întunericul care cădea repede, am văzut părul Nadiei fluturând pe pânzele albe. Aşteptam să se mai întâmple ceva; simţeam că furtuna n-a venit întreagă, că trebuie să se spargă undeva nişte nori, să se reverse asupra noastră o ploaie rece. Undeva foarte departe fulgera, fulgere scurte, dese, ca tirul unei baterii de tunuri, ale căror bubuituri nu puteau ajunge până la noi. Mi se părea de necrezut că încă nu ploua, că aveam încă hainele uscate, şi nu ştiam cine ne cruţă…

O nouă rafală de vânt ne culcă pe-o coastă; Nadia îşi dădu drumul pe punte şi alunecă în lungul roofului, pe brânci, până în cockpit. Venirea ei mă dezmetici.

— Ce faci? strigă, scuturându-mi braţul. Vrei să ne înecăm?

M-am repezit la cârmă, fără alt gând decât că trebuie s-o salvez pe ea, să n-o las pradă mării, să rup destinul ei de-al Ludmilei, să nu-l urmeze până la sfârşit. Dar regăsindu-mi locul meu acolo, aşa cum mai

înfruntasem şi alte furtuni, siguranţa mi-a revenit deodată, deplină. Acum nu-mi mai era teamă nici de mare, nici de gânduri, şi halucinaţiile pieiră.

— Sunt toate hublourile închise? am întrebat-o, întinzând şcotele cu toată forţa, în faţa vântului dezlănţuit.

Nadia coborî în cabină, apoi se întoarse şi închise capacul tambuchiului.

— Vezi dacă n-a mai rămas ceva deschis! am urmat, cu faţa crispată de un zâmbet provocator.

Acum vroiam eu să ne luptăm cu furtuna, să nu fugim din calea ei.

— Ar trebui să micşorăm vela, spuse Nadia, înspăimântată de forţa vântului.

Pânza era atât de întinsă, încât cusăturile ei se curbau, ca nişte cercuri, şi fiecare părea o nervură gata să plesnească.

Prinzând vântul în plin, din bordul drept, „Miladul” se avântă icnind peste valuri. Acum când şcotele şi cârma erau în mâna mea, când corabia asculta de mine şi puteam să o îndrept într-acolo unde vroiam, furtuna nu mi se mai părea atât de puternică şi nu mă mai înspăimânta. Şi eu, şi „Miladul”, ne regăsisem echilibrul, pe marea furtunoasă.

— Încotro mergem? întrebă Nadia, aşezându-se alături, pe marginea cockpitului ud de apă.

— Spre Bugaz.

Spuneam aşa, dar nu puteam să ştiu dacă într-adevăr mergem în direcţia bună. Rafalele aduceau de fiecare dată prova în vânt şi ar fi trebuit să-mi dau seama că, treptat, pierdeam drumul. Uneori cadranul busolei arăta cincizeci de grade în loc de treizeci şi trei, şi îmi trebuia mult timp până să-l aduc la loc.

Abia dacă se mai vedea la douăzeci de paşi. Dincolo de linia neagră a acestui orizont de furtună continua să fulgere des şi scurt, fără să se audă tunetele. Deasupra noastră se rostogoleau nori cenuşii, destrămaţi, mânaţi repede de vânt, dar păreau mai degrabă trâmbe de fum, fiindcă nu scuturau nicio picătură de ploaie.

La ora şase, după ce mersesem neîntrerupt, cu viteză vijelioasă, duşi de furtună, nu se vedea încă nimic. Ar fi trebuit să fim aproape de ţărm; dar cine ştie încotro ne ducea busola? Nu mai vedeam nici soarele, ca să ne îndreptăm spre apus. O clipă păru că vântul scade şi în prova valurile slăbiră.

— Facem o voltă, am spus, împingând în acelaşi timp cârma.

— De ce ne întoarcem? întrebă Nadia, neliniştită.

Mă mira teama ei, fiindcă totdeauna îi plăcuse marea pe furtună.

— Nu ne întoarcem; căutăm alt drum; mi-e teamă că ne-am îndepărtat de malul românesc.

Mergeam acum spre nord-vest, cu vântul larg în bordul stâng. Aşa

trebuia să ajungem undeva, pe coasta basarabeană… După încă o oră de mers, nu se vedea nimic. Acum, când noaptea cădea peste întunericul furtunii, mi se părea că ne-am depărtat prea mult înspre apus, că nu voi mai vedea farul şi chiar dacă vom ajunge undeva la ţărm, vom da peste acea nesfârşită Cosa, unde nu vom găsi niciun loc adăpostit ca să aruncăm ancora.

Îmi amintesc că am însemnat toate schimbările de direcţie în jurnalul de bord, în timp ce o lăsam pe Nadia să ţină cârma, dar jurnalul de bord s-a pierdut, şi astfel fazele acestei ultime călătorii mi-au rămas doar în minte, neclar.

La ora şapte, în plină noapte, am trecut iarăşi prova prin vânt şi am luat vechea direcţie, de treizeci şi trei de grade. Mi se părea că nici cadranul busolei nu-şi mai poate găsi poziţia; dansa în cutie, bezmetic, ca şi când pământul s-ar fi demagnetizat. O jumătate de oră am mers orbeşte; mi se părea doar că am izbutit să fugim din calea furtunii, fiindcă după un timp vântul începu să se potolească. În schimb, nu mai puteam să văd valurile în întuneric, ca să le ocolesc şi prova le izbea sec, răsturnându-le pe punte, reci şi înspumate.

Un timp am mers în tăcere, cu vântul care se stabilea, plin, dinspre larg. Din când în când, câte un val, izbind înfundat în bordaj, făcea catargul să trosnească. Fulgerele continuau să lumineze cerul, în urmă, dincolo de orizont. Apoi întunericul din faţă păru că se limpezeşte. Între şarturi se văzu, o clipă, o stea lucind. Dar acest moment de linişte mi s-a părut înfiorător.

Nu ştiam nimic despre poziţia noastră. M-am gândit deodată că mersesem uluitor de repede, duşi de furtună, că puteam fi nu la Bugaz, ci la Odesa, sau dincolo de ea. Teama a făcut să-mi îngheţe sângele în vine. Mi-am simţit mâna pe cârmă, amorţind. Şi chiar în clipa aceea, mi-am amintit de iconiţa Sfintei Marii, care nu mai era pe catarg; mi se părea ciudat că se pierduse tocmai acum.

— Nadia, am întrebat, cu glasul tremurând, de frig, sau de oboseală, sau poate de o teamă ascunsă, când ai văzut ultima oară iconiţa?

Nu-şi amintea. La Vâlcov parcă fusese, dar la Sulina nu ştia dacă o mai văzuse.

— Am să-ţi dau alta, spuse. Poate a luat-o un val.

— Tu crezi în Dumnezeu?

Trebuia să vorbesc; trebuia s-o întreb ceva, trebuia să-mi răspundă, trebuia să umplem într-un fel tăcerea neagră din jurul nostru. Fulgerele dinapoia orizontului, care slăbeau, puneau pete roşii, stinse, pâlpâitoare, pe pânzele întinse de vânt.

— Cred, răspunse. Nu ştiu dacă în Dumnezeu, sau în altă forţă, dar cred că există cineva care ne poartă de grijă; poate providenţa.

Cum poţi să fii singur pe mare, noaptea, cu furtuna în coastă, fără

să ştii unde mergi şi să renegi pe Dumnezeu?

Ea stătea alături, cu spatele în vânt şi părul, fluturat, îi îmbrăca obrazul ca într-o broboadă mătăsoasă. N-o recunoşteam; nu recunoşteam nimic din noi; mi se părea că asist la călătoria unor străini şi mă miram că trebuie să le port de grijă.

Chipul Nadiei nu l-am mai văzut niciodată; atunci semăna cu Ludmila, şi aşa mi-a rămas în minte.

— Voi n-aveaţi o capelă, la călugăriţe? am urmat. Nu vă ducea duminica, să vă rugaţi?

— Ba da, ne ducea în fiecare dimineaţă.

— Şi când intrai acolo, nu te gândeai la Dumnezeu?

— Nu ştiu, ţi-am spus. Nu ştiu dacă la Dumnezeu, sau la altă fiinţă. Cred în ceva…

Un val se sparse sec, în bordaj; „Miladul” se clătină, înclinându-se pe o parte, apoi se ridică încet, cuminte, urmându-şi drumul în întuneric. O clipă pânzele fluturară moi, sub vântul nehotărât şi nu se mai auzi alt zgomot, decât al valurilor. Dar era ciudată această linişte a mării, parcă se pregătea altceva. De departe venea un muget înfundat, ca al unui munte care se prăvăleşte. În aceeaşi clipă am văzut farul, clipind în bordul stâng. Era nebănuit de aproape, poate fiindcă noaptea distanţele sunt înşelătoare. Mi se părea că până la ţărm nu-i mai mult ca o jumătate de milă şi mă miram că nu auzisem valurile rostogolindu-se pe plajă.

— Nadia! am strigat, pierzându-mi cumpătul de bucurie. Am ajuns! Priveşte, farul de la Bugaz!

Îl recunoşteam, nu trebuia să mai am nicio îndoială. Cunoşteam lumina lui lungă, treizeci de secunde, şi eclatul scurt cu care se termina, apoi pauza de cinci secunde.

— Am ajuns, Nadia! strigam, fără să-mi pot veni în fire.

Dar cum ai putea să-ţi stăpâneşti bucuria, când ajungi într-un port, mânat de furtună, după ce o zi întreagă ai rătăcit pe mare, fără să ştii unde eşti?

Nadia îmi cuprinse grumazul, cu braţele reci, îmbrăţişându-mă, într-o explozie de bucurie.

— Ştii, mărturisi, de data asta mi-a fost frică. Am crezut că nu mai ajungem.

Un val rece se sparse în bordaj şi trecu peste punte acoperindu-ne şi desprinzându-ne din îmbrăţişare.

— Fii atent! îmi strigă Nadia.

În aceeaşi clipă, o rafală dezlănţuită pe neaşteptate din întuneric, ne culcă pe un bord, cu catargul aproape de apă. Nadia căzu pe panourile cockpitului inundat de valuri. Furtuna revenea, din vechea direcţie, cu o forţă nouă. Acum, odată cu vântul se apropiau şi fulgerele pe cer, ca nişte harapnice, mânând norii, ca pe o cireada

înnebunită.

„Miladul” se ridică din valuri şi prinse iarăşi vântul, în pânzele ude. Până să mă dezmeticesc, am văzut că alunecam spre răsărit, fulgerător de repede, goniţi de furtună în lungul ţărmului. La lumina fulgerelor, apăreau deasupra valurilor sălciile de pe insula Carolina, smulse de vânt. Farul rămânea repede în urmă. La forţa vântului se adăuga parcă un curent ascuns, care ne absorbea cu o viteză nefirească. Văzând că ne îndepărtăm de port, Nadia îmi strigă, înspăimântată:

— Ce faci? Ne duce dincolo, nu vezi? Întoarce!

Priveam încremenit alunecarea ţărmului şi nu-mi găseam mişcările, nu ştiam ce manevră trebuie să fac.

— Ne duce dincolo! strigă Nadia, în panică.

Un muget furibund se ridica din larg. Toată mânia strânsă în fundul mării în zilele de acalmie, se revărsa acum deasupra, într-o erupţie gigantică. Unul după altul câteva valuri trecură peste bord, lăsându-ne îmbrăcaţi în spumă.

Mecanic am slăbit şcota focului, ca să încerc o voltă dificilă şi primejdioasă pe o mare la ultima treaptă a dezlănţuirii.

— Întoarcem, Nadia! Ţine-te bine!

Prova trecu trosnind pe sub valuri. O clipă puntea se scufundă adânc, apa ne ajunse până la brâu. Când reveni la suprafaţă, prinsesem vântul în bordul celălalt, şi ne întorceam repede spre far, dar nu mai puteam manevra focul; vântul îl smulsese cu şcotă cu tot, acum flutura pe strai, scoţând plesnituri ca de bici, mai puternice decât mugetul mării. Nu vedeam decât farul; la lumina fulgerelor, marea părea apocaliptică, rostogolindu-se spre ţărm, consumând cu furie forţa adâncurilor, unită cu a văzduhurilor. Un munte de apă se prăvăli peste punte; „Miladul” gemu, catargul se legănă şi unul din şarturi plesni, cu un ţiuit care-mi făcu inima să se oprească, explodată. Acum nu ştiam ce se mai poate face; aşteptam să plesnească şi şarturile celelalte şi catargul, rămas fără sprijin, să se rupă. O rafală, o plesnitură de cnut se despleti peste velă; ca un ţipăt pânza se sfâşie, de la o margine la alta. În lungul rupturii, cele două părţi se zbăteau acum deznădăjduite, cum se zbat deasupra apei mâinile unui om care se îneacă. Această ruptură uşură catargul; păru că „Miladul” îşi regăsea echilibrul pe valuri. Dar acum ne pândea o altă primejdie: la lumina fulgerelor, am văzut şirul negru al geamandurilor care marcau intrarea în port.

— Nadia! am strigat fără să-mi pot stăpâni groaza. Treci la prova, şi vezi geamandurile.

Se ridică şi porni, târându-se pe puntea udă, în lungul roofului.

— Ţine-te să nu cazi! i-am strigat în urmă.

Au fost ultimele cuvinte.

La lumina fulgerelor am văzut-o la prova, culcată pe punte, cu

capul în afara bordului, ţinându-se cu amândouă mâinile de strai. Ochii ei se străduiau să distingă în întuneric monstruoasele butoaie de fier, ancorate pe bancul de nisip. Mergeam acum în lungul lor, cu vântul din spate, dar pânza fiind sfâşiată, mai mult ne împingeau valurile. Apoi am văzut deodată că intrasem în alt curent, care ne ducea, pe un bord, spre malul rusesc.

— Mai la stânga! La stânga! strigă Nadia.

Nu-i mai recunoşteam nici glasul.

— La stânga! Mult la stânga!

Am împins bara cârmei până în bord, dar am simţit numaidecât că era moale; cârma nu mai asculta, valurile ne duceau, în voia lor.

— Ce faci? mai strigă încă o dată Nadia.

Glasul ei fusese mai degrabă un ţipăt. M-am ridicat, speriat. În aceeaşi clipă un fulger lung brăzdă cerul, aruncând deasupra mării o lumină albă, strălucitoare, lumină de cataclism. Nadia era la prova, încercând să se ridice, înspăimântată, să se ferească de o primejdie pe care eu nu o vedeam; ştiam doar că totul era primejdie în jurul nostru. Prova înainta dezordonat spre un val care se ridica cenuşiu asupra noastră. Şi în clipa când fulgerul se stingea, lăsând întunericul să cadă iarăşi peste marea răsculată, am văzut deasupra valului, butoiul negru de fier, în proporţii de coşmar, ca un fund de vapor aruncat în aer.

În clipa următoare lemnul a trosnit şi „Miladul” s-a cutremurat din toate fibrele; am simţit chila trosnind; cu un pârâit slab, obosit, o bucată de catarg s-a prăvălit pe punte, la picioarele mele, trăgând pânza după el, ca pe un steag care, învins, se înclină.

— Nadia! am strigat, cuprins de groază, repezindu-mă spre prova, peste catargul rupt, peste şarturile încolăcite pe punte.

— Nadia!

Vântul îmi lua furios glasul şi îl arunca în valuri, de unde nu-mi răspundea nimeni, afară de mugetul mării.

— Nadia! Nadia! strigam, înspăimântat de propriul meu glas.

La lumina fulgerelor am văzut, o clipă, spărtura largă, din punte, la prova. Printre aşchii, valurile se rostogoleau înăuntru, fierbând. M-am aplecat peste bord încercând să străbat întunericul cu privirea, să aud o chemare în mugetul mării. Acum furtuna era deasupra, dezlănţuită cu ultimele ei forţe. Fulgere dese, lungi, spintecau norii. O ploaie vijelioasă, dusă de vânt, orizontal, îmi izbi obrazul, ca o palmă. Prova intra în apă, trăgând după ea restul pânzelor fluturate de vânt. Nu ştiam de ce aşteptam, ce trebuia să fac, ce datorie mai aveam de împlinit. M-am gândit o clipă la lucrurile rămase pe bord. Oare Nadia nu era în cabină? m-am întrebat, fără judecată. Nu, acolo era numai fotografia comică, a lui Stan. Nadia fusese aici, în locul spărturii care se scufunda.

Am mai strigat o dată:

— Nadia! nu ca s-o chem pe ea, ci ca să-mi dau seama că nu mi-am pierdut glasul.

Apoi mi s-a părut că văd departe, pe valuri, o umbră zbătându-se. M-am aruncat în apă, inconştient, înotând dezordonat în întuneric. Înotam ca înainte de a o fi cunoscut; uitasem şcoala ei. Îmbrăcămintea atârna greu şi-mi împiedica mişcările; mă zbăteam, luptându-mă, cu apa care mi se vărsa în cap.

— Nadia! strigam. Nadia!

Un val se rostogoli deasupra şi mă duse la fund, într-o volbură înspumată. Umărul mi se izbi în nisipul moale; nu eram departe de ţărm. Mi-am făcut vânt deasupra şi am continuat să înot, disperat, într-acolo unde mi se păruse că se ducea umbra neagră.

— Nadia! strigam, înecat, cu apa sărată în gât. Nadia!

Apoi m-a cuprins oboseala; am început să uit unde sunt şi ce caut. Uitasem că în urmă „Miladul” se scufunda, uitasem îngrozitoarea lui rană, şi catargul lui sfărâmat, şi pânzele sfâşiate.

— Nadia! bolboroseam, cu gura plină de apă.

Şi aproape visând, îmi spuneam: „Ea se duce, se duce, în apele ruseşti! Se duce, cu valurile, se duce, dincolo de Odesa, spre Crimeea, se duce, împăcată, spre portul unde o aşteaptă Ludmila Maximov.”

Nu mă mai luptam cu valurile, nu o mai strigam.

„Dacă marea mă duce pe acelaşi drum, de ce să mă împotrivesc? gândeam ca în vis. Să mă duc după ele, să mă duc… Nadia, şi Ludmila Maximov…”

Apa sărată a mării care îmi intra în gură, mi se părea dulce. Visam… Şi nu ştiu după cât timp, am auzit glasuri; păreau glasuri din cer. O mână puternică m-a cuprins şi m-a ridicat din apă; mi s-a părut că mă duc cu o luntre neagră, peste apa Styxului.

— Cine sunteţi voi? întrebam.

Dar ei nu-mi răspundeau. Erau într-adevăr coborâţi din cer, şi nu înţelegeau glasul meu pământesc.

Când mi-au dat drumul pe nisip, am auzit freamătul sălciilor; mi s-a părut un freamăt cunoscut.

Mai departe era o colibă, în uşa ei scânteiau nişte tăciuni.

„Pe aici n-a plouat? mă miram. De ce nu se mai vede farul? Unde am ajuns?”

— Voi sunteţi ruşi? am întrebat.

N-au răspuns; îşi trăgeau barca, pe ţărm. O femeie se apropia, dinspre colibă, aducând un suman în braţe; era poate pentru mine. Am întors ameţit capul, spre ea.

— Unde sunt? am întrebat-o, cu teama că nici ea nu mă va înţelege.

— Pe insula Carolina, mi-a răspuns, aplecându-se să mă ridice. Insula Carolina! Acum ştiam de unde cunosc freamătul sălciilor. În partea cealaltă a ei, înspre port, stătusem într-o după-amiază cu

Nadia.

Am lăsat capul pe nisip:

— Sunt la noi! am murmurat, ultimul gând. Nu sunt la ruşi! Atunci, lăsaţi-mă să dorm!…

○

Prin desenele fanteziste puse de ger pe fereastră, văd în grădina Gutulenkăi ramurile vişinilor, încremenite, în îmbrăcămintea lor de gheaţă. Un amurg trist colorează în violet cerul gol al iernii. Dintr-un horn, dincolo de garduri, se deapănă în legănarea vântului nehotărât, un fir subţire de fum. E tot ce se vede afară, pe fereastra îngheţată.

Stau cu mantaua pe umeri, rezemat de zidul care se răceşte. Nagavişka n-a venit să aprindă focul după-amiază, şi pe măsură ce afară se lasă înserarea, simt cum mă cuprinde frigul. Nu ştiu cât poate fi ora; mi-e silă şi de calendar şi de ceasornic. Numai lumina şi întunericul îmi amintesc că trec zilele.

Văd pe fereastră fumul topindu-se pe cer şi mi se pare că murdăreşte culoarea violet-tristă, a amurgului. Curând ramurile vişinilor capătă umbre negre şi marginile ferestrei, care încadrează ca o ramă peisajul sărac, îşi pierd conturul.

Cade repede seara de iarnă. Îmi ridic mai bine mantaua pe umeri, o închei la gât, pe urmă rămân nemişcat, cu ochii pe tabloul din perete, unde comeseni paşnici au început să semene cu nişte cavaleri în armuri. Apoi se topesc şi cavalerii, rămâne doar o pată neagră. Atunci aud paşii lui Nagavişka, apropiindu-se dinspre poartă prin zăpada care scârţâie sec, fără ecou, în curtea îngheţată. Uşa săliţei se izbeşte de perete, ca să facă loc maldărului de stuf. După un timp aud chibritul frecându-se pe cutie; e atâta linişte încât sunetul ajunge distinct până la urechea mea. Nagavişka se aşază pe duşumea, îi recunosc toate gesturile după zgomot şi începe să îndese snopii de stuf pe gura sobii. Aud tijele uscate plesnind în foc, ca nişte vreascuri călcate în picioare. Pe sub uşă intră în odaie vâlvătaia lor veselă, punând umbre pâlpâitoare pe peretele din faţă, unde oglinda luceşte rece.

Trece mult timp aşa, apoi îl simt pe Nagavişka, umblând la uşă, cu sfiala lui obişnuită; nu ştie dacă sunt singur în odaie.

— Intră, Nagavişka!

Trupul lui mătăhălos îşi face loc în uşa strâmtă, pe care e gata s-o dea jos. Are ceva pe suflet, fiindcă nu îndrăzneşte să înceapă vorba, ca de obicei.

— M-ai cam lăsat în frig, Nagavişka! îl mustru, numai ca să scap de o grijă.

Îmi aruncă pe sub sprâncenele stufoase o privire care e totodată vicleană şi nevinovată.

— V-am cam lăsat, căcoane! mărturiseşte, ridicând din umăr, a fatalitate. V-am lăsat, aşa-i, merit o bătaie bună, v-am lăsat.

Şi îşi încrucişează mâinile în faţă, aşteptând cu supunere, osânda.

În lumina pe care o aruncă din sală soba, îi văd faţa asudată, plină de funingine.

— Căcoane, v-am lăsat în frig, aşa-i, am toată vina. M-a pus dracu şi m-am îmbătat oleacă.

— Parcă nu beai, Nagavişka.

— Că-i adevărat, nu beau, păcatele mele, dar când nu mai răzbeşti cu necazurile, ce să-i faci? Am dat de duşcă şase cinzece cu basamac, la Vasilenchi, colea, la colţ, şi m-am turtit.

— Şase cinzece nu-i mare păcat, spun, ca să-l liniştesc.

— D-apoi mai băusem şase, la Mitache, lângă grădina publică, unde a fost mortu.

— Care mort?

— Aşa-i, că nici nu ştiţi. Maioru, săracu, de la Cerc, a murit noaptea trecută; nici n-au apucat să-l împărtăşească. A murit, fără popă, fără lumânare. Păi şi el, dacă a murit fără să spună la nimeni! Unde s-a mai pomenit?!

Nagavişka îmi povesteşte mai departe cum pe maior l-au pus într-un coşciug, pe masă, în sufragerie, la răcoare, unde adusese cu două zile mai înainte bradul verde, să-i facă băiatului pom de Crăciun.

— Îl ştii dumneata, căcoane, pe băiatul maiorului? mă întrebă, clătinându-se pe picioare în uşa deschisă.

Nu-l ştiu; de unde să ştiu toate sufletele din oraş?

— Vino înăuntru, spun, şi închide uşa că intră fumul.

— Văleu, că tare prostănac copil! îşi urmează Nagavişka povestirea. Maiorul era om deştept, nu spun eu, că mi-a făcut odată un bine, spune toată lumea; şi nici ea, căcoana Olga, femeia lui, nu e proastă! Ce proastă, că altfel cum l-ar fi dus pe maior de nas! Da' copilul s-a nimerit să iasă netot; se întâmplă şi aşa, când nu te gândeşti.

Nagavişka s-a rezemat de pervazul uşii, şi povesteşte cu cugetul limpede, de n-ai crede că s-a îmbătat. Din vorbele lui înţeleg tot ce se întâmplă cu mortul, ca şi când l-aş vedea eu însumi. Alături de sufrageria unde stă maiorul cu iconiţa pe piept, în dormitor, s-au adunat femeile, la veghe: nevasta celuilalt maior, cu sora ei, nemăritată, profesoară la liceu, nevasta şefului de gară, a perceptorului, a dirigintelui poştal, a chestorului, toate rusoaice şi încă alte multe femei.

— Şi ce crezi, căcoane, că pun la cale femeile acolo? Câţi popi să slujească? unde să facă slujba? ce năframe să împartă? ce colivă să-i facă bietului maior, că a fost om de treabă? Aşi! Nevasta chestorului a venit cu legea, că bărbatul ei are dulap de legi, şi citesc în lege, şi fac sfat, cum să umble Olga să-şi ridice pensia, că le e teamă să n-o înşele statul. Că dacă o viaţă întreagă am stat cu el, şi l-am îngrijit şi mi-am pierdut frumuseţea, plânge căcoana Olga, se cuvine să iau acum

pensia lui. E dreptul meu, nu aştept pomană de la stat; dar dacă este drept, păi ia vezi acolo în lege, cât se cuvine să iau, că nu vreau să mă înşele.

Şi femeile caută în lege, tot ce scrie, şi ce acte se cer, şi ce trebuie făcut, şi-i traduc Olgăi în ruseşte, că ea greu înţelege limba românească. Apoi domnişoara profesoară, cumnata celuilalt maior, trece în colţul odăii, la măsuţă, să scrie cererea cucoanei Olga, către stat, cum spune în lege, că legea spune să faci cererea în pripă, altfel nu mai e bună.

Din când în când câte una se ridică şi crapă uşa, să vadă ce face mortul, dincolo. Mortul, ce să facă? Stă cuminte, cu icoana pe piept şi ascultă rugăciunile pe care i le citeşte dascălul, la ureche. Ce altceva poate să facă un mort? Femeia închide repede uşa, să nu intre frigul şi fumul de lumânări, şi iarăşi încep sfatul.

— Diseară soseşte tatăl maiorului, de la Turda, spune Nagavişka. Maiorul era de peste munţi, şi tatăl lui e învăţător, acolo. Două zile face bătrânul, cu trenul. Vai de necazul lui!

Apoi, mutându-şi greutatea de pe un picior pe celălalt, şi lăsându-se uşor în tocul uşii, povesteşte mai departe, cum l-au luat femeile pe băiat, să-l dăscălească, să se poarte cum se cuvine cu bunicul. Băiatul nu ştie româneşte, că mai mult cu mă-sa a crescut. Acum femeile îl învaţă să spună: „Bine ai venit, dragă bunicule!” El nu prea înţelege despre ce e vorba; îşi roteşte capul, pe gâtul subţire, de slăbănog, de la una la alta, şi de ce nu înţelege, mai rău i se lasă urechile străvezii în jos, de parcă i-ar sta mintea în urechi.

„Ia să vedem acum, eu sunt bunicul, ce ai să-mi spui?” face Pena, nevasta şefului de gară, ieşind pe sală, ca să intre apoi, cu altă înfăţişare, cum poate ea să semene a bunic.

Copilul se trage înapoi, cu urechile blegi şi nu înţelege despre ce-i vorba.

— Spune bună ziua bunicului! îl îndeamnă celelalte. Uite bunicu, bunicu! E bunicu tău. Spune-i bună ziua!

— Zdravstvuite! îngână băiatul, uitându-se zăpăcit în jur.

— Nu aşa, spune pe româneşte, cum te-am învăţat: „Bine ai venit, dragă bunicule!”

— Bigne ai vegnit, dragă bugnicule! silabiseşte copilul, apucat de ameţeală.

Şi deodată, crezând că toată lumea îşi bate joc de el, îl prinde plânsul.

Femeile îl dau afară, să plângă la bucătărie, căci acum domnişoara profesoară, care şi-a terminat cererea de pensie, trebuie să o citească. Ea se întoarce spre fereastră, ca să aibă mai multă lumină, în timp ce femeile îşi mai aprind un rând de ţigări. E ora cinci, şi, după obicei, servitoarea intră pe uşă, cu tava, aducând păhărele şi sticla cu rachiu

fiert. Acum începe să se lase întunericul. În odaia mortului, dascălul a terminat de citit rugăciunile; îşi împătureşte cartea, o bagă în buzunarul de la sân al paltonului, îşi caută căciula, apoi, înainte de a ieşi îşi aprinde de la lumânare ţigara, în care tutunul îndesat arde într-o parte. De dincolo se aude glasul profesoarei citind: „… Eu Olga Gherghel, văduva iubitului meu soţ maior, având copilul Mihail, în viaţă, prin aceasta vin cu cele de cuviinţă să vă rog, după dreptul care mi-l dă legea…”

— Numai o clipă, căcoane, se întrerupse Nagavişka, să mai bag o ţâr de stuh în sobă.

Simt, în spinare, zidul dezmorţindu-se; ar fi bine dacă s-ar înmuia puţin şi gerul de afară.

— Care va să zică, o duzină de cinzeci dinainte, şi cu şase de la mort, fac una peste alta…

— Şi la mort ai băut?

— D-apăi? Că mi se cuvenea! Nu le-am adus eu sfeșnicele de la biserică? Te poţi bizui pe dascăl, vreodată? Nu ştii dumneata cum sunt dascălii, căcoane, cu gândul la pomană?… Şi apoi, urmează, ridicând iarăşi umărul a fatalitate, şi apoi, pentru necazurile mele, am băut încă prea puţin! Dumneata ştii, că altfel nu beau, dar astăzi prea au fost toate din cale afară.

— Ce ţi s-o fi întâmplat?

— Văleu! se jeluieşte Nagavişka, apucându-se cu mâinile de cap. Văleu, dar câte nu mi s-au întâmplat! Mai întâi şi mai întâi, azi dimineaţă, când m-am sculat, mi-am găsit nădragul rupt în tur, cum îl lăsasem de cu seară. Dreptu-i, că nu-i spusesem muierii să mi-l coasă, dar ea ce treabă are, dacă nu să-mi caute rupturile? Asta-i una, care va să zică. Pe urmă mi-a dat muierea să mănânc un ou copt în spuză. Ei iaca, să te cruceşti şi să scuipi în sân, dacă ai mai pomenit una ca asta: ou clocit, în miezul iernii! Ptiu, uite ce noroc am eu! Atunci, ce-am spus: trebuie să-mi torn năcazul într-o înghiţitură de rachiu; şi am trimis muierea la cârciumă să ia o litră…

— Pe asta n-ai mai pus-o la socoteală! spun, zâmbind.

— Păi cum s-o pun, se leapădă Nagavişka, dacă nici n-am băut-o?… Ca să vezi, care-i norocul meu! Că s-a împiedicat muierea în prag, şi-a vărsat rachiul pe jos. Ai să crezi poate că pentru asta i-am tras vreo scatoalcă? Aşi, nu s-a pomenit! Nici pentru nădrag, nici pentru ou, nici pentru rachiu. Am lăsat-o în plata Domnului şi am plecat, cu gâtul gol, numai bine să iau anafură. Da, ce să iau anafură, că la colţ m-am întâlnit cu profesorul şi profesorul mi-a spus, mă cunoaşte, i-am tăiat lemne: Nagavişka, băiatul tău nu a venit la şcoală! Ca să vezi, căcoane, eu la şcoală l-am trimis, dar el a nimerit la gheţuş, în deal la Cetate, să prăpădească pingelele, după ce sunt foc de scumpe. Şi-am spus: Fir-ai al ciorilor de băiet, las’ că-ţi arăt eu ţie! Dar la colţul

celălalt, pe cine întâlnesc? Pe perceptoru. Şi spune perceptoru: „Nagavişka, revizorul ţi-a dat amendă, că ţi-a lipsit băietul de la şcoală!” „Bine, că doar numai astăzi a lipsit!” El râde: „Ehe, să fii tu sănătos, de când lipseşte haimanaua!” Şi-mi arată hârtia. De când crezi, căcoane? De o lună în cap! Să plătesc acum patru sute de lei pentru el. Spun: Bine! Încaltea am să-l bat de patru sute de lei! Şi plec. Da’ pe uliţa mare, pe cine întâlnesc? Pe simigiu. Pune mâna pe mine şi strigă: „Nagavişka, băiatul tău mi-a furat aseară un pumn de seminţe; dacă vrei să nu-l duc la poliţai, să-mi dai numaidecât douăzeci de lei!” „De ce douăzeci de lei mă, că un pumn de seminţe nu face mai mult ca un leu?” „Douăzeci, ca să-ţi înveţi minte plodul, altfel îl bagă la beci.” Şi dau douăzeci de lei. Spun: Am să-l bat şi pentru cei douăzeci de lei. Da, ca să vezi care-i norocul meu: intru la Vasilenchi şi beau cele şase cinzece, ca să-mi mai potolesc din necaz. Şase cinzece, treizeci de lei. Dau banu şi spun: Astea tot pe pielea lui am să le scot. Căcoane, şi când vin acasă, bate pe cine, dacă poţi! „Unde-i băiatu, femeie?” întreb. „Nu-i!” „Nu-i? Bine, mă duc la gheţuş după el.” „Nu te mai duce, c-a venit!” „Şi dacă a venit, unde mi l-ai ascuns?” „Nu l-am ascuns nicăieri.” „Femeie, cu mine să nu te joci, mă răstesc. Ştii unde-i băiatul, ori nu ştii?” „Ştiu!” „Unde-i?” „Unde să fie? La spital!” „De ce s-a dus la spital?” „Că nu s-a dus el. L-au dus alţii! Că avea piciorul rupt.”

— Şi-a rupt piciorul la gheaţă, căcoane! Ca să vezi norocul meu! Abia astă-vară şi l-a mai rupt o dată, când a căzut din pom. Spun: Mă duc la spital să-l bat aşa, cu piciorul rupt! De patru sute cincizeci de lei îl bat, să se înveţe minte, pentru când s-o face sănătos! Da’ la spital nu m-a lăsat inima să-l bat…

Glasul lui Nagavişka se pierde într-un fel de plâns, încetişor. Ridică mâna mare, murdară de funingine, şi-o trece peste ochi.

— Căcoane, mi-am făcut mare păcat! suspină, cuprins de remuşcări. Mi-e şi ruşine să spun. Iar am băut şase cinzeci.

— Acelea de la Vasilenchi, şi şase de la Mitache; doar mai mi-ai spus o dată.

— Da, şase colo, şi şase dincolo, dar am mai băut şase.

— Aşa-i; la mort.

— Nu la mort, căcoane. La mort s-a întâmplat după masă. Am mai băut şase la Patraulea şi şase la jidan, lângă cişmeaua mare, şi şase la dugheana de peste drum.

— Măi, dar ai întrecut măsura!

— Întrecut, căcoane!… Şi p-ormă am venit acasă, aşa beat, şi mi-am bătut muierea, până am lăsat-o jos.

Îl privesc cum plânge pocăit în uşă, şi mi se pare că niciodată n-o să înţelegem cum sunt făcuţi semenii noştri.

— Bine, Nagavişka, dar ce-ai avut cu femeia?

— Nimic, căcoane, nimic! Am bătut-o de pomană. Ea crede c-am bătut-o pentru nădrag ori pentru ou, ori poate pentru rachiu şi socoteşte c-am fost în drept s-o bat. De aceea, nici pâs n-a spus. Că femeie mai ascultătoare nici n-am pomenit. Dar eu am bătut-o aşa, de pomană, fiindcă n-am apucat să-l bat pe băiat. Mi-am vărsat focul pe biata muiere. De patru sute cincizeci de lei mi l-am vărsat!…

Un timp îl aud suspinând, în cadrul uşii. Peste fereastră s-a lăsat întunericul; ramurile vişinilor nu se mai văd; numai pe cer, piere ultima pată violetă a apusului. E o clipă grea de tăcere; pe urmă răzbesc slab, până aici, prin ger, clopotele de bronz ale Soborului, vestind slujba de vecernie. E un sunet tânguios, care se răspândeşte peste tot oraşul, pătrunde prin toate zidurile, prin toate uşile, prin toate ferestrele şi scoală din somn toate conştiinţele. Îl văd pe Nagavişka urnindu-şi trupul mătăhălos din uşă. Caută, smerit, o icoană, dar nu se află niciuna, ca într-o casă de păgân. Îmi aruncă o privire încurcată, apoi se întoarce cu spatele la mine şi îngenunche, ca un munte care se prăvăleşte, cu capul în peretele de la răsărit. Mâna lui mare, bătătorită, plină de funingine, cu degetele unite, se ridică, să facă rar, apăsat, semnul crucii. Pare că m-a uitat pe mine, pare că a uitat unde se află; se crede poate singur, într-o biserică sau într-o încăpere de rugăciune, cu pereţii acoperiţi de icoane. Nu se mai aude decât focul, trosnind slab, în sală, şi clopotele de bronz, pătrunzând prin zidurile îngheţate. Nagavişka şi-a împreunat mâinile pe piept, şi cu capul plecat îşi murmură rugăciunea, copleşit de smerenie: „… eşti în ceruri… numele Tău, vie împărăţia Ta…”

Mă gândesc la rachiul care i-a îngheţat în măruntaiele cucernice şi la femeia lui, care zace, cu mădularele zdrobite, pe laviţa tare de lemn. Nagavişka se închină, rar, apăsat, plin de credinţă, ducându-şi mâna mare la frunte, la mijloc, la umărul drept şi apoi cel stâng, în ritmul cumpănit în care bat clopotele Soborului, şi bolboroseşte, cu capul în piept:

— … cea de toate zilele, dă-ne-o nouă astăzi…

Apoi glasul i se ridică deodată, mai clar; rugăciunea lui vibrează de o credinţă cutremurătoare:

— Şi ne iartă nouă greşalele noastre, precum şi noi iertăm greşiţilor noştri…

Cerul e acum negru şi noaptea goală; numai întuneric şi ger. Nagavişka şi-a sfârşit rugăciunea. Se mai închină o dată, în ritmul clopotelor care se sting:

— … Şi ne mântuieşte de cel rău. În numele Tatălui…

Se aude clopotul de bronz, pierzându-şi sunetul slab, în întuneric. Nagavişka lasă mâna să-i cadă încet, măsurat, ca o cumpănă de fântână.

— … Şi al Fiului…

Acum poate să se ridice, iertat. Clopotele care i-au tulburat conştiinţa au amuţit. Iar el şi-a lăsat păcatele, în seama lui Dumnezeu.

Mai rămâne o clipă cu degetele apăsate în partea stângă a pieptului, acolo unde şi-a încheiat rugăciunea. Apoi se ridică şi se trage înspre uşă, de-a-ndăratelea. E împăcat.

„Da, mă gândesc, există un Dumnezeu, care ne poartă de grijă şi ne iartă greşelile. Noi suntem făcuţi să greşim, şi Dumnezeu există, ca să ne ierte. E zadarnic să ne mai întrebăm despre rosturile vieţii; numai Dumnezeu i le ştie. Viaţa trebuie trăită, fără a fi înţeleasă. Seara când sună clopotele la biserica Soborului şi Dumnezeu coboară pe pământ să adune păcatele, trebuie să îngenunchem şi să ne închinăm, în numele Tatălui…”

Acum, sufletul lui Nagavişka este senin, şi faţa limpede, ca după împărtăşanie. La sfârşitul unei zile pline de necazuri, e în prietenie cu Cel de sus, şi tot ce era de neînţeles în întâmplările lui de astăzi, s-a topit.

Iese să mai îndese un braţ de stuf în sobă, apoi se pregăteşte de plecare.

Un timp rămân cu întunericul, până ce aud zăpada în curte scârţâind sub alţi paşi, mai uşori; o mână sfioasă ciocăne la fereastră. Numai pe aici se poate ciocăni aşa, atât de încet, de sfios, cum ar încerca geamul, cu ciocul ei mic, o pasăre îngheţată.

— Este voie?

Capul Verei, cu basca albă îşi face loc prin crăpătura uşii. Nu-mi amintesc de când o cunosc şi nici ce prietenie ne leagă. Cred că ea e fata care a venit aici prima seară.

— Intră, Vera.

Suceşte întrerupătorul lămpii, apoi clipind, cu ochii jenaţi de lumină, se duce să închidă oblonul.

— Bună seara! spune, zâmbind, cu gropiţe în obrazul rotund.

Dă un ocol odăii, ca să-şi găsească un loc unde să stea. Alege scaunul de lângă oglinda în a cărei ramă a rămas de atâta vreme, fotografia Şurei. Înainte de a se aşeza, mai priveşte o dată fotografia.

— Ştii că se mărită Şura?

— S-a întors locotenentul ei?

— Nu, lăcătinienţii care pleacă, nu mai vin ei înapoi. Se mărită cu Lascăr, de la gară. Îl ştii dumneata pe Lascăr?

— Nu, n-am auzit de el.

— E băiat bun. Munceşte unde se repară maşini de tren şi seara nu vine acasă fără o găleată cu cărbuni. Acum e bine să faci foc de cărbuni. Da şi aicea esti cald, urmează, întinzându-şi mâinile mulţumită, în jos, pe genunchi.

Şade în acelaşi loc ca prima oară când a venit aici. Nu îndrăzneşte să-şi scoată nici bascul, nici paltonul. I se văd genunchii, în ciorapi

groşi, de lână.

— Tot nu esti radio? întreabă, ridicând ochii cu teamă şi cu părere de rău.

— Nu.

— Nici patifon?

Rămân un timp pe gânduri.

— Poate că am să pun şi radio, spun apoi, cu un fel de tristeţe, sau de oboseală.

Vera se bucură:

— Zău? Chiar ai să pui? Nu mă amăgeşti?

Mă ridic de lângă zid, şi-mi înfăşor fularul la gât.

— Vera, trebuie să plec.

Nu poate crede.

— Dar unde te duci acu, pe întuneric? întreabă, dezamăgită.

— Mă duc la un prieten bolnav.

O iau fără milă după mine, afară, sub cerul care sticleşte de ger.

— Tu în ce parte stai? o întreb.

— Sus, dincolo de regiment.

— Mergem împreună până la colţ.

Strada e albă şi goală. Alunecăm prin zăpadă, ca nişte umbre rătăcite într-un oraş încremenit. Când ieşim la capul străzii, pe malul Limanului prins de gheţuri, vântul ridică de jos un val de ger uscat, care taie respiraţia. Vera tremură, în paltonul ei subţire. Mi se face milă de ea.

— Vera, spun, poţi să te întorci acasă, dacă vrei. Să mă aştepţi la căldură.

— Da nu stai mult?

— Nu. Am să vin îndată. Ţine cheia.

— Nu poţi să vii cu mine, acum?

— Nu, trebuie să mă duc. Nu stau mult, nu te teme.

— Ce să faci dumneata la bolnav? stăruie. Ce, dumneata eşti doctor, ca să-l faci bine?

— Du-te, Vera, hai, du-te!

Pornesc în jos, pe malul Limanului, mânat de vântul tăios. La capătul nopţii îngheţate se vede farul de la Bugaz, clipind. Acum gerul îl face să aibă o lumină mai puternică, sticloasă şi rece, răsfrântă parcă dintr-un cristal de gheaţă. Şi cum merg în jos, cu lumina farului în ochi, îmi mai amintesc o dată portul şi ziua când am fost chemat la căpitănie, în faţa comandorului. Revăd cheiul de piatră, ud, şi apa Limanului scurgându-se vânătă la vale, prin canal, ducând cu ea toate tristeţile toamnei. Văd ţărmul mării pierzându-se în ceaţă, cu valurile albe rostogolindu-se pe plajă, ca o broderie. Văd dincolo, pe insula Carolina, stuful bătut de vânt…

Era o dimineaţă tristă, amestec de întuneric şi ploaie. La căpitănie

ardea lampa cu petrol din tavan şi lumina ei afumată, căzând peste lumina tulbure de afară, părea înfiorător de rece şi de murdară. Părea o lampă de tavernă, dimineaţa, când cheflii pleacă în zori plini de ceață, şi o lasă cu sticla înnegrită de fum. Comandorul stătea în faţă, la birou, cu gulerul ridicat şi cu mâinile trase, friguros, în mânecile largi ale mantalei. Îl regăseam cum îl lăsasem astă-vară; nimic nu se schimbase în înfăţişarea lui; doar lumina urâtă îl făcea să pară mai tras la faţă. Sosise atunci cu şalupa, chemat să îndeplinească o formă legală. Pe mantaua lui se mai vedea încă umezeala de afară.

Căpitanul Ioniţă stătea alături, într-o margine a biroului şi citea monoton, ca ploaia de pe chei, începutul procesului verbal:

— „În noaptea de 4 spre 5 septembrie, către orele 21, iahtul „Miladul”, de 5 tone, proprietatea domnului comandor Daniil Maximov…”

Mă oprisem în uşă, cu umerii coborâţi, cu spinarea adusă, ca de oboseală. Nu recunoşteam nimic aici, nici încăperea, nici oamenii, sau totul îmi era atât de indiferent încât nu mă sileam să-mi amintesc.

Vedeam pe fereastră cheiul pe care se plimba grănicerul, prin ploaia măruntă. În uşa pichetului, câinii dormeau, făcuţi colac pe bucata de nisip uscată, de sub streaşină; mai departe erau calea ferată, magaziile, apoi poteca, drumul la sanatoriu, printre ciulinii veştejiţi. Mi se părea că pe acolo trebuia să vină Nadia, în pardesiul ei cenuşiu ud de ploaie…

Comandorul stătea nemişcat, tăcut, în spatele biroului. Nu avea nimic dramatic revederea noastră; era doar obositoare. Şi Ioniţă citea procesul verbal:

„ … izbindu-se de o geamandură, a naufragiat, la intrarea portului Bugaz. Faptele nefiind consemnate în jurnalul de bord, care nici n-a putut fi găsit, urmează să fie declarate…”

Comandorul ridică ochii şi mă privi, clipind, pe sub lampa care atârna din tavan. Nu-şi arăta surprinderea şi consternarea, părea că pentru el cuvântul „naufragiu”, n-avea nimic zguduitor, ca pentru cei care îl întrebuinţează fără să simtă înţelesul lui, ireparabil…

Priveam pe fereastra aburită cheiul cenuşiu, gol. Poteca sanatoriului era pustie şi dincolo, pe malul celălalt al canalului, sălciile plângeau deasupra apei.

Comandorul aştepta calm să-şi scrie Ioniţă introducerea procesului-verbal. Îl nedreptăţeam, în realitate era împietrit. Mie însă mi se părea că regretă doar locul unde se petrecuse naufragiul, ar fi vrut să fie în altă parte, acolo unde mă credea plecat şi unde odată tot trebuia să se întâmple. Am strâns pumnii, cu un început de revoltă.

În lumina murdară a dimineţii credeam că îi citesc în ochi toate gândurile. Ştia că naufragiul se va întâmpla, tot atât de bine cât ştia că voi întâlni furtuni în cale. Era în el atâta convingere, încât nici măcar

nu-şi arăta dezamăgirea că se întâmplase înainte ca aventura să se fi consumat măcar în parte; era o ratare deplină. Pe câtă vreme aventura ar fi justificat orice pierdere.

Dar acum, în dimineaţa ploioasă, când îmi aminteam atâtea întâmplări sfârşite pentru totdeauna, nu mă socoteam în drept să-l judec şi să-i caut vina, socotindu-l autorul moral al naufragiului; în afară de mine nu era vinovat nimeni.

Am lăsat capul în jos, obosit de moarte. Nu ştiam cine îmi vorbea, Ioniţă, sau comandorul?

— Legea ne obligă să facem o cercetare, spuse unul din ei. După cum declară grănicerul şi paznicul farului, care au auzit strigând, reiese că naufragiul s-a întâmplat la ora nouă seara, în plină furtună. Nu se pune la îndoială că a fost un accident fatal; acest fapt fiind stabilit, rămâne doar să mai completăm în procesul-verbal, cum s-a întâmplat.

Şi după o pauză, aceeaşi voce necunoscută, urmă:

— Povestiţi-ne clar…

Mi-am trecut mâna rece peste frunte, ca să-mi adun gândurile, să le deşert pe masa acestor inchizitori, în această cameră de tortură cu lumina ei mizerabilă.

— În seara zilei de 3 septembrie, am plecat de la Sulina la Bugaz, cu vântul de la vest, de forţa 4–5, cu treizeci şi trei de grade la busolă…

Am simţit deodată că o privire aprinsă s-a pironit asupra mea. Când am ridicat capul, ochii mei s-au întâlnit cu ai comandorului şi atunci mi-am amintit deodată tot ce uitasem despre el. Chipul tras, împietrit, umerii încovoiaţi sub manta, mâinile ascunse în mânecile largi, privirea de oţel, refăceau vechea imagine a lui, cel care luni întregi îmi vorbise obsedant despre călătoria pe mările lumii.

În iarna care trecuse, în casa de pe malul Limanului, unde stătea rezemat de perete, pe divan, învelit cu mantaua pe genunchi, veşnic friguros, îmi povestise călătoriile lui; cum pierduse corabia cu două catarge la Capul Lecuvin, cum se luptase cu taifunul în Mările Chinei, cum vântul îl târâse, altădată, cu cârma ruptă, înspre apele reci din sud şi-l aruncase pe insula Crozet, unde aşteptase trei luni ajutoare…

Acum îi povesteam naufragiul meu şi el asculta, cu o lumină parcă maladivă în ochii de oţel.

— În noaptea de 3 spre 4 septembrie, am navigat în aceeaşi direcţie, fără întrerupere. Vântul a început să scadă către ora 6 dimineaţa. La prânz a căzut şi am rămas în calm plat, până la ora 4 când a început furtuna…

Un val de sânge i se ridica în obraz, o flacără nouă i se aprindea în inimă şi redădea fluiditatea sângelui îngheţat. Se aplecase puţin înainte, cu mâinile sprijinite în marginea mesei, atent, gata să se

ridice.

— Furtuna s-a dezlănţuit din tribord, cred că era de tăria 7–8, cu rafale…

Povesteam mecanic, cu nepăsarea unuia care ar fi văzut întâmplarea din afară, fără să fi luat parte la ea. Nu izbuteam să reînviu în suflet simţămintele de atunci şi mi se părea că în lupta cu marea sufletul mi se veştejise. Căci tot ce călătoria însemnase pentru mine, dincolo de faptele care se înscriu în jurnalul de bord, nu mai găsea în fiinţa mea nicio coardă să vibreze. Apa mării şi vântul sălbatic, şi fulgerele, şi zbaterea pânzelor sfâşiate, şi zgomotul surd al geamandurii căzând cu valurile pe punte, şi pârâitul etravei sfărâmate, al catargului rupt, trosnitura seacă, înfundată, ca de os fracturat, a chilei frânte, pe care încă le mai auzeam, îmi îmbrăcaseră sufletul într-un înveliş rece, îl simţeam material, undeva în cuprinsul fiinţei mele, ca pe o pânză udă, şi dedesubt sufletul era amorf. Mă revedeam, aproape cu nepăsare, luptându-mă cu valurile şi cu vântul, ţinând cârma cu amândouă mâinile, proptit cu picioarele în partea opusă a cockpitului, încercând să zăresc ceva în întuneric. Simţeam încă toată această luptă, în braţe, în umeri, în mijlocul încordat, în picioare, în ochi, în urechi, în cuget chiar, numai în suflet nu puteam să simt nimic.

Şi povesteam, ca şi cum ar fi fost vorba de un necunoscut:

— La ora 8 şi jumătate am văzut farul; eram aproape de ţărm; curentul ne ducea repede spre coasta rusească. Am făcut o voltă, să ne întoarcem şi şcota focului s-a rupt. N-am mai putut prinde vântul…

Mâinile comandorului strângeau marginea mesei. Pe obrazul lui se răspândise o roşeaţă nefirească, venită parcă nu dinăuntru, ci din afară, un abur de sânge, pâlpâind încet, ca o flacără care nu se ştie dacă se aprinde, sau se stinge.

— De ce n-ai aruncat ancora? mă întrebă, străpungându-mă cu ochii.

Aşa-i, trebuia să fi aruncat ancora; ar fi prins în fundul nisipos şi am fi fost salvaţi. Aşa-i, mă învăţase!

Dar ce ştia el despre seara aceea, despre vântul de atunci, despre fulgere, despre geamandurile negre, despre iconiţa Sfintei Marii luată de pe catarg, despre curentul care ne ducea spre ţărmul rusesc? Ce ştia el despre sufletele noastre, despre Nadia şi despre mine, şi despre destinul ei care-l urma, predestinat, pe al fiicei lui, Ludmila?

Aşa-i, mă învăţase tot ce trebuia să ştiu despre navigaţie şi aştepta, cu obrazul aprins, să-i dau socoteală de învăţătura lui. Dar acum, când mă luptasem cu marea, chiar dacă eram înfrânt, nu mă mai temeam de privirea lui. Vorbeam, mai departe, cu indiferenţă:

— Am încercat să mă apropii de intrarea portului. Furtuna creştea: o rafală mi-a sfâşiat randa, de sus până jos; cârma n-a mai ascultat şi

atunci am intrat, dus de furtună, cu prova într-o geamandură…

Comandorul se lăsă să cadă, obosit, pe spatele scaunului. Sângele îi fugi repede din obraz şi chipul lui redeveni palid. După o clipă l-am văzut ducându-şi mâna la piept, apăsându-şi mantaua deasupra ca să-şi înăbuşe tuşea.

Pe geam încerca să intre o lumină mai curată; undeva cerul părea că se limpezeşte, dar deasupra portului ploaia continua să cadă. Pe canal, în lungul cheiului, vântul mâna dinspre Liman, prin ploaia subţire, neguri cenuşii, destrămate.

Auzeam, şi mi se părea că vine dintr-o altă lume, glasul monoton, ca de ţârcovnic, al lui Ioniţă, citind încheierea procesului-verbal:

„ … în momentul accidentului, Nadia Rabega se afla în prova; se crede că a fost lovită de geamandură şi a căzut în valuri. Cu toate cercetările, corpul ei n-a fost găsit. Curentul a dus-o, probabil, în apele ruseşti…”

Comandorul tuşea încet, apăsându-şi mâinile pe piept. Lumina lămpii, amestecată cu lumina tulbure de afară, punea pe chipul lui umbre mortuare.

Afară, ploaia continua să cadă; vedeam grănicerul, cu gluga pe cap, cu puşca sub manta, plimbându-se, în lungul cheiului. Dincolo de canal, pe insulă, sălciile îngălbenite se legănau ude, bătute de vânt. Mai departe ţărmul se pierdea în neguri spre apele ruseşti.

○

Mai trebuie să amintesc drumul făcut în ziua aceea, înaintea plecării, la doctorul Rabega. În gară, câţiva vilegiaturişti întârziaţi, prinşi de toamnă, aşteptau trenul. Nu cunoşteam pe nimeni; plutonul de recruţi ai Nadiei plecase de mult, fără s-o mai aştepte; se deschideau şcolile. Am mers în lungul căii ferate, pe poteca gloduroasă, printre vilele care erau acum pustii, cu uşile închise şi cu obloanele lăsate. Totul era părăsit, cenuşiu, ud… Frunzele uscate ale salcâmilor astupau poteca, o ştergeau, ca şi cum până la anul n-ar mai fi avut nimeni nevoie să treacă pe aici. Peste dune se auzea murmurul Limanului. La capătul copacilor, înspre cherhana, câţiva pescari trăgeau o barcă pe nisip.

Casa Nadiei se ascundea în fundul curţii, sub salcâmii desfrunziţi. Chira a venit să-mi deschidă, fără să-mi spună un cuvânt. Avea capul îmbrobodit într-o basma neagră, şi îşi ţinea privirile în pământ.

În clipa când am intrat, sufrageria cufundată în întuneric, părea goală. În fund, pe vatra căminului, fumega o rădăcină de copac, înnegrită de foc. Am rămas în uşă, neştiind în ce parte să înaintez. Apoi ochii mi s-au deprins cu întunericul şi în colţul încăperii, lângă cămin, am văzut trei umbre, împietrite, Luisa Antonovna şedea în jilţ, cu şalul ei negru strâns pe umerii plăpânzi. Alături stătea Ştefănel, în picioare, rezemându-se de braţul jilţului, iar în spatele lui, Leon

Rabega.

L-am recunoscut îndată, ca şi când l-aş fi ştiut de mult. Era un urs negru, într-adevăr, cum spunea Nadia, un urs mare şi negru, care părea însă foarte blând. Doctorul purta surtuc cenuşiu, larg, din alte vremuri, cu şiret negru pe revere. Manşete albe, tari, cu luciu, ieşeau din mâneci şi-i acopereau până la jumătate mâinile mari. O legătură de mătase albă, îi înfăşura gâtul şi cobora sub revere, după o modă veche, şi contrasta cu barba lui neagră.

Mă priveau toţi trei, nemişcaţi, împietriţi; o clipă mi s-a părut că nu sunt oameni, ci nişte figuri de ceară. Între noi rămânea, rece, vastă, de netrecut, ca o prăpastie, toată lungimea încăperii întunecate. Pe urmă am văzut că Luisa Antonovna strângea în mână o batistă mică, albă, cum ar fi ţinut o floare, o crizantemă udă adusă din grădina plouată. Un suspin potolit făcea să i se mişte umărul pe care se sprijinea mâna băiatului.

Nu ştiam cum să mă apropii de ei, cu ce gest, şi cu ce cuvânt. Prin uşa deschisă vedeam un colţ din odaia Nadiei; perdeaua albă atârna la geam, peste toamna de afară, ca un voal de mireasă; alături era cufărul ei, cu amintiri; de acolo scosese iconiţa Sfintei Marii, pe care o luaseră valurile. Fotografia lui Stan, cu capul lui comic, de viţel tărcat, se pierduse şi ea în mare.

„Dogul doctorului Rabega a rămas singur, la Chişinău”, mă gândeam. Şi-mi închipuiam parcul mare, sălbatic, în care câinele, înnebunit de singurătate, adulmeca urme vechi, căutându-şi stăpânul.

Pe colţul divanului atârna strâmb, capul de catifea al motanului Năstase, cu gura lui pictată trandafiriu şi cu mustăţile comice. Deasupra rămăsese, din seara plecării, ca o aripă ruptă, rochia ei lungă de tulle şi cordonul argintiu, nimeni nu-i dereticase odaia. Cine şi de ce i-ar fi dereticat-o acum?

Luisa Antonovna îşi duse batista la ochi, suspinând încetişor, ca şi când s-ar fi temut să nu tulbure cu plânsul ei pe cineva, în camera întunecoasă. Doctorul îşi lăsă încet mâna lui mare, pe umărul ei, întâlnindu-se cu mâna mică, albă, a copilului. Părea că în acel punct se întâlnesc şi se sudează durerile lor trei. Acum Luisa Antonovna nu mai semăna cu fiinţa nereală, rătăcită, pe care o cunoscusem; plânsul o cobora pe pământ şi o umaniza, era abia acum un suflet de mamă; dar un suflet zdrobit.

Stăteam în faţa lor, cu capul plecat, neîndrăznind să mă mişc, să vorbesc, ca un străin blestemat, venind să le ceară fata lor moartă. Simţeam că mă vor alunga, că nu mă vor primi între ei, voi rămâne afară, străin de durerea care se suda pe umărul zguduit de plâns al Luisei Antonovna, unde se întâlneau durerile lor.

Am înaintat, cu capul în jos. Mă aşteptau nemişcaţi, tăcuţi. Nu aveau nicio întrebare de pus. Totul era închis, terminat, ireparabil,

ireparabil…

La un pas m-am oprit, cu sângele îngheţat în inimă; aş fi vrut să îngenunchi în faţa lor, să-mi las fruntea pe duşumea şi să spun: „Acum loviţi! Loviţi! Poate din loviturile voastre am să înţeleg rostul existenţei mele pe pământ.”

Ochii lui Ştefănel mă priveau, mari, umbriţi; erau ochii Nadiei; şi obrazul ei, şi gura, care doar la ea avea conturul împlinit, mai cald, feminin. Lui trebuia să-i vorbesc. În el găseam o amintire, de care să mă leg. Am întins încet mâna, să-i mângâi obrazul. S-a ferit cum te fereşti de o ramură, la fereastra unui tren în mers: fără ură. Nu era nimic duşmănos în privirea lui; numai o împietrire care îl făcea să pară matur.

— Ştefănel! am murmurat, cu capul plecat, simţind abia acum că n-avusese niciun rost să vin aici. Ştefănel…

Şi alt cuvânt n-am mai putut spune. Ei nu vroiau nimic de la mine; era zadarnic să mai adaug ceva: un gest sau un cuvânt. Totul era ireparabil… M-am întors, încovoiat, şi am străbătut în neştire întunericul odăii. Când am deschis uşa, un val de vânt a năvălit înăuntru; am văzut în fund, în camera Nadiei, perdeaua albă fluturând şi mi s-a părut că ea mă aşteaptă la fereastră. Apoi curentul a izbit uşa de perete, cu un sunet grav, definitiv, cum sună uşile de fier ale cavourilor, şi camera ei cu perdelele albe s-a despărţit de mine, pentru totdeauna.

Pe drum, în ploaie, mi-am amintit că piciorul lui Ştefănel era prins într-o jambieră de piele neagră, cu montură de metal nichelat, care lucea în întuneric, ca o jucărie nouă.

Plecase ultimul tren din gară; la Crasaviţa obloanele erau închise, cu drugi de fier puşi cruciş, ca un semn pecetluit al sfârşitului.

○

A rămas să mai amintesc plecarea. În ultimul ceas petrecut acolo, m-am plimbat cu comandorul pe plajă. La amiază ploaia contenise şi printre norii destrămaţi se arătase soarele, coborând pieziş, spre apus. Era umezeală, îmi simţeam îmbrăcămintea jilavă şi sufletul la fel. Târându-mi paşii pe nisipul ud, în lungul ţărmului mă întrebam cum de nu oboseşte marea niciodată?

O mare vânătă, mare de toamnă, pustie şi rece. Niciun pescar nu ieşise în larg; nu se vedea nicio pânză de corabie, niciun pescăruş care să se întoarcă ţipând, la ţărm; doar murmurul valurilor.

Am mers în lungul plajei, până la marginea vilelor; de acolo începea Cosa, firul îngust de nisip dintre ape, pierzându-se în neguri. Acum părea iarăşi un drum necunoscut, părea că niciodată nu-l străbătusem, că niciodată nu ajunsesem la capătul lui. Dar am ştiut vreodată cu adevărat unde se sfârşeşte? Şi ce începe dincolo?

Când ne-am întors, soarele lua culoarea sângerie dinaintea apusului

şi amesteca pe faţa vânătă a mării o lumină roşiatică. Umbrite, zidurile sanatoriului păreau cenuşii; pe terase nu se vedea nicio mişcare. La o fereastră ardea un bec plăpând şi lumina lui stingheră, în timpul zilei, era plină de tristeţe.

Acum, când cei din urmă străini erau plecaţi, infirmierele rămase singure cu bolnavii, se închideau în camerele lor reci şi căutau un ghem de lână lăsat de iarna trecută în fundul cufărului, ca să reia un tricotaj cu mâinile amorţite.

La cotul ţărmului, spre port marea aruncase pe ţărm frânturi din epava „Miladului”. Le priveam fără emoţie; ştiam că nu avusesem acolo niciun obiect la care să ţin.

Comandorul se aplecă şi dădu o scândură la o parte. Dedesubt era o frântură a etravei de care se ţinea o bucată albă de bordaj. Câteva din literele de bronz de la prova erau încă la locul lor ca nişte semne fără înţeles. Sub ele, vopseaua ştearsă lăsa să se vadă semnele celeilalte ordini a lor, cea adevărată.

„Miladul”. Ce fără sens împerechere de silabe! Cui va aminti vreodată ceva, acest cuvânt de neînţeles?

Comandorul se aplecă să ridice o scândură de jos. Vechii marinari păstrau o bucată de lemn din copastie, când îşi pierdeau corăbiile. Am privit nehotărât resturile epavei care rămâneau părăsite pe ţărm. N-aveam nimic de luat cu mine. Scria „Miladul” şi mie nu-mi spunea nimic acest nume. Comandorul citea altfel literele, el nu încetase niciodată de a le citi altfel, ca la origine.

Priveam în zare în lungul insulei Carolina, ţărmul pierdut în neguri, cu sălciile bătute de vânt şi fără să-mi pot aduna gândurile îmi spuneam: „Nadia!” Spuneam: „Nadia!” Dar numele ei nu fusese scris nicăieri.

De unde venise? Într-o dimineaţă de vară, când acostasem aici, se plimba pe chei, cu picioarele goale, stropite de valuri. Tatăl ei era Ursul Negru, şi mama ei, Luisa Antonovna. Fratele ei stătea cu spatele în ghips, la sanatoriu. Acum i se scosese ghipsul, dar genunchiul bolnav rămânea într-o maşină de piele şi nichel, care avea să scârţâie la fiecare pas. „Mă cheamă Nadia, îmi suna glasul ei, în ureche, în timp ce mergeam gânditor, cu comandorul alături, spre port. Tatăl meu îmi spune Dada; mama are alte griji…”

Da, grijile Luisei Antonovna: asul de pică şi şaptele de caro: veste întemeiată cu vorbe proaste… Acum Luisa Antonovna şedea în jilţul ei, din colţul întunecos al sufrageriei, în rochie de doliu şi în mâna mică ţinea pe genunchi o batistă albă ca o crizantemă.

Mergeam, cu comandorul alături şi spuneam în gând: „Nadia!”

Nu-i spusesem destule cuvinte de iubire; nu fusese timp nici s-o mângâi, nici s-o înţeleg de-ajuns.

Acum, în locul unde acostasem atunci, ne aştepta o şalupă cu

motorul duduind. Deasupra cheiului se ridica fum negru, de motorină arsă. Aşa îmi era dat să mă întorc, după ce plecasem fără zgomot şi fără fum, numai cu vântul şi cu murmurul apei.

Peste întunericul toamnei se lăsa lumina roşiatică a apusului. Soarele se mai răsfrângea o dată în Liman, înainte de a coborî în stuful galben de la gura Nistrului.

Ne-am aşezat în careul îngust de la pupa, şalupa s-a desprins de mal. Am privit un timp, cum rămâneau în urmă, cheiul de piatră înnegrită, căpitănia cu ferestrele ei mici, pichetul grănicerilor, magaziile, canalul ducându-se pustiu spre mare. Apoi am cotit, şi unul câte unul salcâmii au alunecat pe ţărmul nisipos, acoperind portul cu ramurile lor desfrunzite. Numai scheletul farului a rămas deasupra, vopsit în dungi negre şi albe.

Acum, pe apă, îmi era frig în îmbrăcămintea mea subţire. Un marinar mi-a adus o manta din cabină; mirosea a ulei de motor, dar era caldă. Şi în timp ce mi-o strângeam tremurând pe umeri, m-am gândit că n-aveam nimic, nimic; că mă întorceam sărac, ca un călător prădat.

— Domnule comandor, am spus după un timp, când tăcerea devenea chinuitoare, am scris la Bucureşti. Voi primi bani în curând şi am să te despăgubesc.

A ridicat mâna albă, făcând un gest de nepăsare. Apoi a întors capul, să privească spre malul rusesc, peste care cădea seara. Ce putea să vadă în depărtarea aceea acoperită de umbre? Un cer de amurg şi o linie de pământ care acum părea neagră. Iar dincolo… Odesa, Cherson, Crimea, Sevastopol… Unde, cât de departe?

Îmi venea în minte, ca un glas de înger, vocea Nadiei: „Nu sunt rusoaică, să ştii; tatăl meu e de la Roman; doar mama e de la Chişinău…”

Acum zgomotul motorului însoţea într-un ritm barbar confesiunea copilărească: „… dar nici ea nu-i rusoaică. Îi spunem Luisa Antonovna, numai aşa, în glumă, fiindcă a făcut şcoala la Odesa şi a învăţat ruseşte…”

La Odesa… Într-acolo privea comandorul.

Apoi el întoarse capul, şi mă privi stăruitor.

Mă gândeam: „Oare Tamara, văduva lui Ronsky, o mai avea nevoie de mine la uzină? Şi am să găsesc liberă casa Gutulenkăi? Casa cu vişini în grădină…”

— Îl ştii pe Nicolae, tâmplarul? mă întrebă comandorul.

Am ridicat din umeri: nu-mi aminteam.

— A lucrat în arsenalul marinei, de la Sevastopol. E cel mai priceput marangoz din părţile noastre. La iarnă îl luăm cu noi, şi începem să construim o corabie nouă; am planul unui ketch de unsprezece metri.

Deodată ochii lui căpătară o lumină vie.

— Dacă lucrăm cu tragere de inimă, urmă, înflăcărat, la primăvară putem să-i dăm drumul pe apă…

Un zâmbet crispat mi se lăsă pe faţă, în timp ce un val de căldură, şi dulce, şi amară, îmi învelea inima.

„Vagabondule, vagabondule! îi spuneam, în gând, privindu-i ochii cuprinşi de febră. Vagabondule… Inimă generoasă!… Când ai să-ţi strângi sufletul călător de pe ape?”

De pe Liman soarele la apus îşi strângea cu grebla lui ruginită, ultimele pete roşii.

„Vagabondule, vagabondule, inimă generoasă, mă gândeam. Vom face corabia pe care o vrei tu; vom pune-o pe apă la primăvară, dacă ai să mai trăieşti atât, voi pleca iarăşi, dacă ai să mă îndemni, dacă ai să mă vrăjeşti iarăşi, dar până atunci, până atunci…”

Cunoşteam locurile, ţărmul în lungul căruia ne ducea şalupa, viile de la Şaba, şirurile de caişi desfrunziţi, carierele de nisip, de la marginea oraşului, cimitirele cu cruci albe care mai luceau în lumina serii…

„Vagabondule! Suflet neodihnit! mă gândeam, voi pleca; dar eu nu sunt făcut din aceeaşi materie ca tine. Voi pleca, dacă ai să vrei, depinde de voia ta, dar până atunci… Eu am nevoie acum de o casă caldă, de un pat cu cearşafuri albe, de o pernă moale, cu miros de lavandă. Sunt atât de îngheţat! Vreau să mă încălzesc şi să dorm. E tot ce-mi trebuie, de neînţeles ce puţin, la sfârşitul unei călătorii mirifice şi nenorocoase.”

În faţă, pe malul cenuşiu, apăreau luminile oraşului clipind încă neclar, între salcâmii scheletici.

„Până atunci! Până atunci!…” îmi spuneam, strângându-mi mantaua la gât…

Şi mă gândeam, la unele case, unde stau pisici la geam privind mirate pe stradă. Mă gândeam la unele beciuri, înecate în fum de tutun, unde hârâie întruna un aparat de radio şi unde muncitorii beau rachiu prost. Mă gândeam la fetele necăjite, la bietele fete cu paltoane subţiri şi cu pantofii scâlciaţi, care umblă din casă în casă, să se încălzească. Mă gândeam la nopţile din ajunul sărbătorilor, când toţi oamenii se îmbată şi nimeni în oraş nu mai are griji. Mă gândeam că, deşi o renegasem, băutura rămânea un balsam în zile de cumpănă…

„Până atunci…!”

Simţeam frigul înserării de toamnă strângându-mi umerii obosiţi şi îmi aminteam, cu o îmbătare bolnavă de Tamara, cu pielea albă, cu braţele primitoare… Mă gândeam la camera ei parfumată, în lumina caldă a lămpii japoneze, la căminul în care toamna se aprinde focul, atât de frumos, atât de dulce, cu atâta putere de a-ţi mângâia sufletul. Şi, înfiorat de frigul care se lasă peste apă, nu mai aveam alt gând

decât să ajung la căldură. Aproape amorţit, îmi spuneam: „O, să-mi culc capul pe perna ei, să-mi bag mâna pe sub mijlocul ei, s-o apropii de mine, molatică şi caldă, să adorm, să adorm, cu buclele ei pe pieptul meu… Să nu îmi mai simt sufletul învelit în cârpe reci… Atâtea cârpe reci…

În urmă, deasupra orizontului acoperit de întuneric, unde insula Carolina pierea în noapte, farul de la Bugaz începea să clipească, clipitul lui rar, scăpând mari lame de lumină, ca nişte aripi larg întinse, ca nişte braţe care fac semne departe, unei corăbii, unor suflete rătăcite pe mare.

SFÂRŞIT